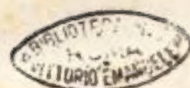
DE HISTORIA STIRPIUM COMMENTARII INSIGNES, MAXIMIS...

Leonhart Fuchs, Albrecht Meyer, Heinrich Füllmaurer, ...

NAZIONALE
55
2 I
3
R. BIBLIOTECA
CENTRALE V. E. II
ROMA

DE HISTORIA STIRPIVM COMMENTARII INSIGNES, MAXIMIS IMPENSIS ET VIGILIIS ELABORATI, ADIECTIS EARVNDEM VIVIS PLVSQVAM quingentis imaginibus, nunquam antea ad naturæ imitationem artificiosius effictis & expressis, [redacted] medico hac nostra ætate longè clarissimo, autore.

Regiones peregrinas pleriq;, alij alias, sumptu ingenti, studio indefesso, nec sine discrimine uitæ nonnunquam, adierunt, ut simplicium materiæ cognoscendæ facultatem compararent sibi: eam tibi materiam uniuersam summo & impensarum & temporis compendio, procul discrimine omni, tanquam in uiuo iucundissimoq; uiridario, magna cum uoluptate, hinc cognoscere licebit.

Accessit ijs succincta admodum uocum difficilium & obscurarum passim in hoc opere occurrentium explicatio.

Vnà cum quadruplici Indice, quorum primus quidem stirpium nomenclaturas græcas, alter latinas, tertius officinis seplasiariorum & herbarijs usitatas, quartus germanicas continebit.

Cautum præterea est inuictissimi CAROLI *Imperatoris decreto, ne quis alius impunè usquam locorum hos de stirpium historia commentarios excudat, iuxta tenorem priuilegij antè à nobis euulgati.*

BASILEAE, IN OFFICINA ISINGRINIANA, ANNO CHRISTI M. D. XLII.

[redacted] [redacted]

ÆTATIS SVAE ANNO XLI

ILLVSTRISSIMO ET CHRISTIANISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO IOACHIMO, SACRI ROMANI IMPERII ELECTORI, MARCHIONI BRANDENBVRgensi, Stetinæ, Pomeraniæ, Cassuborum, Sclauorumq; Duci, Burggrauio Norimbergensi, necnon Rugiæ Principi, Domino suo longè clementissimo, [redacted]

[redacted] medicus S. P. D.

VANQVAM *uniuersa medicina nullis non seculis gloriosa & diuina sit habita, Illustrissime ac generosissime* PRINCEPS, *tamen in hoc eius summo splendore semper plus laudis, admirationis ac ponderis, ea illius pars quæ naturas stirpiũ uestigat rimaturq;, obtinuit: idq; partim quod uetustate, cuius maxima semper apud omnes autoritas & ueneratio fuit, esset antiquissima: partim etiam quod iucunda, utilis & necessaria eius esset cognitio.*

Herbariã medicinam multũ admirationis & laudis semper obtinuisse.

Nam cum reliquæ propémodum omnes artes, simulatque à Deo opt. max. creatus est homo, inuentæ sint, ac subinde multorum industria auctæ, solæ herbæ post condita statim elementa, nulloq; adhuc existente homine, unà cum diuinis suis uiribus, ita iubente Deo, è terræ latebris eruperũt. Vt hoc nomine nullius rei aut artis inuentio uerius quàm medicinæ et stirpium, Deo assignetur. Quod si tamen quispiam ijs quæ asseruimus impudenter reclamare audeat, huic quidem Mosen, omnium qui scripserunt uetustissimum testem, utpote ante quem nullum álium inuenies scriptorem, neq; apud Chaldæos, neq; Aegyptios, neq; Phœnices, neque Græcos, quæ tamen sunt uetustiores nationes, opponemus, qui palàm quod nos, in Genesi sua affirmat. Neq; est cur insolenter & contumeliose quis illius testimoniũ repudiet aut aspernetur, ut quem nõ nostri modò, sed & profani quiq; nunquam non admirati sunt, summisq; extulerunt laudibus: quem etiam uenerandum ueridicumq; ipsa uetustas facit. Siquidem hæc ipsa, Cicerone teste, proximè ad deos accedit: quapropter quo propius abest ab ortu, et diuina progenie, hoc melius ea quæ uera sunt retinet. Proinde haud temerè quotquot unquam extiterunt homines, adhiberi fidem uenerandæ uetustati constanter asseruerunt. Cæterum non solum Moses, sed etiam quotquot eum sequuti sunt poëtæ & historici, Aegyptia exculti disciplina, herbarum originem & inuentionem dijs tribuerunt. Græcorum nanque antiquissimi poëtæ Homerus & Hesiodus (neque enim quicquam Græci habent quod ante illos citent) apertè stirpium diuinam esse originem testantur. Hic quidem dum homines ignorare tradit, quantũ in Malua & Asphodelo reconditum sit. Nam ijs uerbis subobscurè admodum herbarum uires in intimis earundem medullis reconditas esse, hominibusq; ignotas, nec nisi dijs ipsis, qui illarũ sunt inuentores, perspectas innuit. Ille uerò, dum Moly herbæ laudatissimæ, & contra Circes ueneficia mirè efficacis, inuentionem Mercurio deorum apparitori acceptam refert, hominibusq; inuentu difficilem, dijs uerò nõ item, esse scribit. Quinetiam in suis Theriacis Nicander Panaces, quod ipso statim nomine morborũ omniũ remedia pollicetur, à dijs ipsis inuentũ esse, huicq; adeò Chironium, Asclepium & Herculeum appellatum, memoriæ prodidit. Quod græci poëtæ particulatim atq; de singulis ferè generibus asseruerunt, hoc inter Latinos Ouidius, quem unum pro multis nunc produxisse testem satis sit, in uniuersum de omnibus, dum ita loquentem de seipso Apollinem fingit, affirmare uoluit, dicens:

Stirpium origo diuina.

Moses scriptor omniũ antiquissimus.

Vetustatis autoritas.

Homerus & Hesiodus Græcorũ scriptores antiquissimi.

Inuentum medicina meum est, opiferq; per orbem
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.

Quare nunc omnibus perspicuum esse arbitror, si antiquitatem diuinamq; originem spectemus, herbaria medicina nihil usquam esse laudabilius, splendidius, honorificentius. Quod

Herbariæ medicinæ utilitas.

Si uerò utilitatis magnitudinem, quam hæc ipsa hominibus affert, animo expendas, quid ea præstantius sit non uideo. Nam nulla alia re magis bonam corporis ualetudinem conseruamus, tuemur, sustentamus, quàm stirpium omnis generis subsidio. Valetudine autem bona nihil neq; melius, neq; præstantius, neq; optabilius existit, utpote sine qua nec potẽtia, nec diuitiæ, nec ullæ aliæ res suaues, & usui esse possunt: ut præclarè ab Hippoc. nostro dictũ sit, οὐδὲν ὄφελός ἐστιν οὔτε χρημάτων, οὔτε σώματος, οὔτε τ' ἄλλων οὐδενός, ἄτερ τῆς ὑγιείης. Neque præsentem tantum ualetudinem herbarum beneficio tuemur, sed & labefactatam & conuulsam ijs ipsis corrigimus, emendamus ac restituimus. Vt enim apes ex illarum floribus materiam colligunt unde mel conflant, ita nos ex immensa earundem uarietate aduersus morbos remedia decerpimus.

Herbariæ medicinæ necessitas.

Porrò cum innumeri ferè sint morbi qui nobis à fronte, tergo, lateribus insidias tendunt, summè necessariam quoque esse exquisitam stirpium notitiam nemini obscurum fore, sed constare inter omnes puto. Neq; enim sine diuinis illarum uiribus ut à nobis propulsemus morbos licebit.

Iucunditas cognitionis stirpium.

Quantum uerò iucunditatis ac delectationis habeat stirpium cognitio, non est cur pluribus exponam, cum nemo sit qui nesciat nihil esse in hac uita iucundius, delectabiliusq;, quàm syluas, montes, campos, uarijs ijsq; elegantissimis flosculis ac herbis redimitos & ornatos peragrare, intentisq; oculis intueri. Voluptatem uerò ac iucunditatem illam non parum auget, si earundem facultatum ac uirium accedat notitia. Neque enim minor in cognoscendo, quàm aspiciendo suauitas & delectatio. Quare cum ueteres illi diuinam esse stirpium originem, easq; in tanta uitæ humanæ fragilitate non modò usum & fructum immensum habere, sed & summè necessarias esse animaduerterent, non solum de hac parte medicinæ honorifice sentire cœperunt, uerumetiam nihil in ipsa natura quod suspicerent dignius, aut quod inuestigarent & perscrutarentur pulchrius, aut quod cognoscerent iucundius esse duxerunt. Proinde se totos & animo & corpore in earundem inquisitionem atque indagationem contulerunt. Et hoc studio uestigandarum stirpium non plebeij tantum & abiectæ sortis homines tenebantur, sed & ex omni genere hominum potentia, diuitijs, prudentia & doctrina præstantes. Quanto enim illi generis nobilitate clariores, prudentiaq; & doctrina præstantiores fuerunt, atq; adeò de hac parte medicinæ incorruptius iudicare potuerunt, tanto magis ad sectandum hoc studium animi illorum sunt excitati ac inflammati.

Reges olim studio perscrutandarum stirpium mirificè occupati.

Hinc est quod plerique Reges, potentia & prudentia excellentes, neglecto interim regij fastigij honore, cum toto regiæ dignitatis satellitio, per uastas multarum regionum solitudines ire, inuia montium iuga peragrare, lacus inaccessos lustrare, abditas terræ fibras scrutari, hiantes uallium sequi specus, minime grauati sunt. Quod ut facerent, non tam eos immensa iucunditas & uoluptas, quibus tum fruebantur quum uaria loca uarijs floribus ac herbis ornata obibant, inuitauit, quàm ut de humano genere, adeoq; tota posteritate optimè mererentur, & immortale nomen adipiscerentur, ardor quidam impulit. Quare de illis quas quisque inuenit sibi asserendis non minus acriter & strenuè, quàm de imperio, aut uita ipsa, qua nihil charius, dimicarunt: id quod uerum esse multarum stirpium nomina testantur. Neque enim Polemonia herba alia de causa etiam Philetæria, teste Plinio, dicta est, quàm propter certamen inuentionis regum.

Gentius Illyriorum rex.

Nonne Gentiana etiam ipsa, cui à Gentio Illyriorũ rege eius inuentore nomen inditũ est, satis docet quàm ille studiosus herbarum fuerit? utpote quem etiam inter media arma earundem indagationi operam nauare, & Gentianæ rimari facultates non piguit, idq; nullo alio nomine, nisi ut hac ratione memoriam sibi perpetuam ac nunquam intermorituram conciliaret.

Lysimachus Macedonum rex. Mythridates Ponti rex.

Porrò Lysimachum Macedonum regem non tam animi magnitudo utriumq; gloria nobilitauit, quàm Lysimachia herba, quæ in hunc usque diem nomen eius retinet. Mithridates sanè, Ponti et Parthorũ rex maximus, ne uiginti quidem duarũ

linguarum

linguarum peritia, uarijsq; hinc inde uictorijs nomen sibi parasse contentus fuit: sed ut clarior celebriorq; euaderet, in eam quoque curam fortiter incubuit, ut omnium simplicium medicamentorum, eorum maximè quæ letalibus aduersantur, exactam notitiam nancisceretur. Quàm uerò intentum in eam rem animum habuerit, quantumq; hinc laudis & gloriæ consequutus sit, nihil attinet dicere, quod idipsum abundè satis medicamentum hoc quod in hodiernum usque diem nomen eius retinet, ac Mithridaticum appellatur, quodq; adhuc hodie ad arcenda uenena à medicis usurpatur, declaret. Et quidem Scordium herba, quæ non alia de causa, Crateia herbario autore, nominata Mithridatia est, quàm studiosus ille fuerit stirpium satis etiam monstrat.

Solomon rex Hebræorum.

Prædictis iam regibus nobis adijciendus uenit omnium quotquot fuerunt unquam regum sapientissimus opulentissimusq; Solomon, ad cuius immensas laudes, quas illi sacra Bibliorum historia defert, hoc ueluti maximum, & quod reliqua omnia superare uidetur, accedit, quod de singulis stirpibus sapientissimè disserere potuerit.

Attalus Pergami rex.

Præterea primus Pergami rex Attalus, ut testis est grauissimus autor Galenus, omnis generis medicamentorum studiosissimus fuit, ita ut multas ac uarias compositiones, quæ adhuc extant, & nominis eius inscriptionem retinent, construxerit.

Euax Arabum rex.

Euax etiam Arabum rex tanto studio inquirendarum stirpium flagrasse dicitur, ut de simplicium effectibus ad Neronem scripserit.

Iuba Mauritaniæ rex.

Iuba denique Mauritaniæ rex herbarum studio quàm regno memorabilior factus est. Quantam enim huic Euphorbium herba, quam ille à se inuentam medici sui nomine appellauit, mirisq; laudibus priuatim ei dicato uolumine celebrauit, pepererit, neminem esse puto qui ignoret.

Cæsares Romani suis impensis herbarios alere

Cæterum quum sequentibus subinde annis Romanorum reges & Imperatores propter publicas, easq; uarias & maximas, occupationes, indagandis stirpibus operam nauare non possent, hoc saltem studiose & diligenter curarunt, quod idem Galenus testatur, ut uarijs in locis, maximis quidem impensis, herbarios alerent: idq; nulla alia de causa, quàm ut studium hoc cognoscendarum stirpium, hominibus non minus utile quàm necessarium, fouerent, & ab interitu conseruarent. Verum relictis nunc regibus, alijsq; multis insignibus heroibus, Teucro Aiacis fratre, qui Teucrio nomen dedit: Achille, à quo Millefolia Achilleia cognominata est: Chirone Centauro, à quo Centauriū nomen accepit: Hercule, qui Hyoscyamū inuenisse traditur: quantum operæ ac studij in perquirendis omnis generis stirpibus ueteres tum Græci tum Latini poëtæ & philosophi posuerint, breuiter perstringemus.

Poëtarū & philosophorū in inuestigandis stirpibus studium.

Atqui ex compluribus paucos aliquot, eosq; optimos produxisse sufficiat.

Orpheus. Musæus. Hesiodus.

Plinius quidem inter Græcos antiquissimum poëtam Orpheum (nemo enim ante hunc apud illos memoratur, siquidem ante omnes alios poëtas & philosophos floruit) de herbis aliqua, curiosius etiam, prodidisse, & post eum Musæum & Hesiodū Polium herbam miris laudibus celebrasse scribit.

Homerus.

Præterea rerum humanarū peritissimū uatem Homerum curam cognoscendarū stirpium magni fecisse, nec à se reiecisse aut aspernatum fuisse, Nepenthe, Moly, Lotos, & Alcinoi hortus satis ostendunt.

Virgilius.

Virgilium autem, Latinorū poëtarū principem, stirpium fuisse peritissimū, tam crebræ earundem in suis uersibus mentiones palàm testantur. Quare nō raro etiā interpretibus grammaticis facessit negociū, illum miseris modis enarrantibus.

Ouidius.

Quàm uerò studiosus herbarū fuerit Ouidius, nemini nō notū est, nisi qui illius carmina introspicere dedignatus est.

Pythagoras. Chrysippus. Zeno.

Philosophos autem herbariam medicinā non neglexisse aut contempsisse hinc colligitur, quod literis proditum sit Pythagoram, clarum sapientia uirum, integro uolumine Bulbos celebrasse, perinde atq; Chrysippum Brassicam, Zenonem Capparim: quod facere tanti philosophi nunquam in animum induxissent, si nō optimè de hac medicinæ parte sensissent.

Aristoteles.

Aristotelem præterea, summū certè philosophum, aliquot de stirpibus libros reliquisse nemo nescit: unde quanti fecerit herbarum cognitionem, tam excellentis ingenij uir, quiuis cōiecturam fa-

cit. Sed desino tandem illustrium uirorum qui de herbaria medicina honorificentissimè & senserunt & scripserunt, texere catalogum, ubi prius unam etiam è præclaris mulieribus, Artemisiam Mausoli Cariæ reguli uxorem, quæ ab hoc indagandarum stirpium studio non abhorruit, illis adiecero. Quàm enim incredibili quodam ardore ac desiderio cognoscendarum herbarum hæc ipsa flagrarit, Artemisia stirps, quæ in hunc usque diem nomen eius retinet, cum antea Parthenis sit appellata, loquitur. Vt nunc omnibus perspicuum sit, omnis & ætatis & generis homines, eosq́; nobilitate ac doctrina præstantissimos, non solum de herbaria medicina præclarè sensisse, uerumetiam ut illam perdiscerent plurimum operæ, studij, diligentiæ & laboris contulisse. Atqui cognoscere fortaßis à nobis quispiam huic parti medicinæ parum æquus desiderabit, quid tandem illi per nos longo ordine commemorati, hoc studio inquirendarum stirpium cōsecuti sint? Rem sanè longè præstantissimam, nullisq́; neq; diuitijs, neque uoluptatibus postponendam, memoriam scilicet apud posteros immortalem ac sempiternam. Tandiu enim firma & illabefacta eorum manebit memoria, quandiu tellus fida & optima rerum parens Gentianam, Lysimachiam, Scordium, Eupatorium, Euphorbium, Clymenon, Polemoniam, et id genus alias stirpes quibus præclarißimorum regum indita sunt nomina, producet. Viuunt itaque hodie grata hominum memoria, illorum nomina, alioqui statim simulatq; è uiuis excesßissent cum ipsis peritura, nisi illa stirpibus indita post se reliquissent. Et à nobis certè meritò hoc omniū longè præclarissimum ac saluberrimum tantorum regum & doctißimorum hominum studium atque certamen laudibus ad cœlum usque extollitur, quoties quàm optimis donis uitam nostram excoluerint, & quàm de nobis præclarè sint meriti recordamur. Quare uerißime Plinius dixit: Singula quosdam inuenta deorum numero addiderunt, omniumq́; uitam clariorem fecerunt cognominibus herbarum, tam benignè gratiam memoria referente. Quod ubi mecum reputo, mirari subit cur nemo propémodum principum nostrorum, ueterum regum & heroum exemplum imitari studeat, atque iuuare saltem eos qui hoc studio indagandarum herbarum tenentur, in animum inducat. Scio quidem eos molestis & operosis negocijs sic implicitos, modò Spartam quæ illis obtigit, probè tueri uelint, ut inquirendis stirpibus operam dare ipsi non possint. Attamen illorum nihilominus erat hortos optimis, & à longè etiam petitis herbis consitos construere, atque qui easdem subinde colant, augeant & conseruent herbarios, quod etiam olim Cæsares Romanos fecisse suprà cōmemorauimus, suis impensis alere. Idq́; ea potißimum de causa, quod nulla sit res unde sibi plus laudis & gloriæ aucupari ualeant, aut de tota posteritate melius mereri, quàm si hac ratione stirpium notitiam conseruare studuerint. Optarem itaque aliquam saltem partem, eamq́; planè minimam suorum sumptuum, quos magna ex parte in res fluxiles ac momentaneas, ne quid grauius dicam, collocant, ad illustrandam hanc medicinæ partem, quæ nunc quasi caput suum è profundis tenebris exerit, ponerent. Sed prò Deum immortalem, quid mirum reges & principes hoc studium indagandarum stirpium non admodum respicere, cum nostræ ætatis etiam medici sic ab eo abhorreant, ut inter centum uix unum qui pauculas saltem herbas exactè cognitas habeat, reperire liceat. Quod quidem alia de causa fieri nō iudico, quàm quod eam medicinæ partem quæ stirpium cognitionem tradit, ad se pertinere haud putent: aut uiliorem inhonestioremq́; esse censeant, quàm ut ad se pertinere patiantur. Dignitati enim existimationiq́; suæ non parum detractum iri arbitrantur, si ea tractent, quorum seplasiarij & quidam alij, si dijs placet, sibi iam cognitionem uendicarunt. Hinc est quod totam hanc curam in pharmacopolas, indoctum mehercule magna ex parte hominum genus, & in stultas mireq́; superstitiosas mulierculas reijciant. Adeò ut nostra tempestate uniuersa herbaria medicina in manibus sit rusticarū & uetularum mulierū, ineruditorumq́; hominū, qui errorem sub-

Quid ueteres studio inquirendarū stirpium consecuti sint.

A principib. herbarij alendi, aut sumptus ad inquirēdas herbas suppeditandi.

Medici nostri tēporis à studio indagandarum herbarū abhorrent.

Herbariam medicinam hodie in manibus esse imperitæ plebis.

rem subinde errore cumulant. Meritò itaq; reprehensionem & obiurgationē nostram multorumq; aliorum bonorū uirorum incurrunt medici, qui hanc cognoscendarū stirpium curam funditus repudiant, aspernantur, & pro nihilo putant. Quis enim æquo animo ferret hoc sibi studium ignominiosum existimare, quod olim regibus, Græcorumq; ducibus, adde etiam poëtis & philosophis, fuisse longè honorificentissimū demonstrauimus? Quod si uerò quispiam secum etiam reputet quàm utilis quamq; necessaria medicis sit hæc herbarū notitia, longè maxima castigatione & obiurgatione dignos censebit. Nam nemo illorum morbis rectè mederi potest, aut medicamenta componere, aut antea inuentis commodè & opportunè uti, nisi simplicium exactam habeat notitiam. Id quum omnibus sit manifestissimū, cur pluribus demonstremus nihil opus est. Ad hanc autem consequendam notitiam non satis est semel aut bis térue illorum discrimina, Galeno etiam nostro teste, sed frequenter admodum inspexisse. Proinde cum ueteres olim cum philosophi tum medici αὐτοψίαν propriamq; inspectionem ad exquisitam stirpium notitiam consequendam necessariam esse perspectum haberent, harum inquirendarum munus non rudibus & imperitis seplasiarijs, non horum ministris æquè imperitis, aut multò rudioribus, non etiam stultæ & ineptæ plebi permiserunt: sed ad se potius pertinere hanc prouinciam arbitrati, non unius & item alterius tantum regionis tractus, sed magnam orbis partem peragrarunt, ut non solum suis ipsorū oculis omnis generis herbas contuerentur, uerumetiam manibus contrectarent, degustarentq;, ut scilicet hac ratione non tantum earundem imagines, sed & uires planè addiscerent. Sic sanè Theophrastū, qui nobis nouem de historia libros certè præstantissimos reliquit, multas peragrasse prouincias constat: neq; enim aliàs tam exquisita ratione singulas stirpium differentias, quas diuersarum regionum ratione habent, tradere potuisset. Dioscorides quoq;, ut metipse testatur, incredibili quodam cognoscendarum herbarum desiderio ductus, multa admodum in militari labore loca perlustrauit, tantam hinc consecutus peritiam stirpium, ut post se de ijsdem, Galeno etiam teste, absolutissimos reliquerit libros, quos multi hodie herbariæ medicinæ studiosi, magno cum fructu, non tantum assiduè domi legunt, sed & secum nunquam non circunferunt. Prætereo nunc lubens Crateiam, Dionysium, Methrodorum, utpote quorum scripta non extent, temporumq; iniuria perierint. Omitto etiam Plinium Secundum, diuini illius operis De mundi historia autorem, quem omnes plurimū operæ non solum in hoc cognoscendarum stirpium, uerumetiam multarum aliarum rerum studio posuisse, ac tandem mortem oppetijsse sciunt. Quàm uarias autem terræ regiones ut medicam materiam exactè cognosceret, uitamq; mortalium iuuaret, Galenus lustrauerit, nemo qui libros eius paulò diligentius legit, ignorare potest. Nam metallorum gratia in Cyprum, quæ ibidem multa sunt: bituminis & aliorum quorundam causa, in Syriam Palæstinam nauigauit. Quantum uerò studij & operæ in sola dignoscenda terra Lemnia posuerit, ijs qui nauigationis suæ descriptionem legerunt notum est. Hæc longius commemorauimus nulla alia de causa, quàm ut hinc nostri seculi medici discerent, quantum ipsi à ueterum abessent diligentia: quos maximo etiam rerum suarum, adeoq; corporis dispendio, in densissimis syluis & nemoribus oberrare, altissimaq; montium iuga conscendere ut exactam stirpium notitiam consequerentur, haud piguit: & ut uel tantorum uirorū exemplo tandem conuicti, stirpiū cognoscendarū studium ad se pertinere credant. Quod si tamen ijs exemplis parum mouentur, ad hanc suscipiendam curam uel pudor eos impellat adigatq;. Nemo enim est cæterorū artificum qui sibi nō ignominiosissimū esse duceret, si suæ artis instrumenta & materiā quā quotidie manibus cōtrectat, ignorare iudicaretur. Cum itaq; in manuarijs artibus omnes eum ridendū esse artificem existiment, qui artis eius quam profitetur materiā nō satis perspectā habeat: multò certè maiori cachinno dignus erit medicus, qui suæ artis materias,

Stirpium notitia medicis tum utilis tum necessaria.

Veterum medicorum circa simplicium medicamentorum cognitionem studium.

Theophrastus.

Dioscorides.

Plinius Secundus.

Galenus.

Medicū ignorare materiam medicam, ridiculū.

atq; adeò sanandi instrumenta, ignorat. Et detestanda quidem si nullo alio, hoc tamen potissimum nomine, hæc medicorum quorundam inertia, desidia, socordia, & negligentia, quod effecerit ut propemodum omnis stirpium cognitio extincta & funditus deleta fuerit. Atque actum planè de medicina herbaria fuisset, nisi aliquot bonos, eruditos, & diligentes uiros Deus excitasset, qui hoc studium quod iam ad internitionem tendebat, & propè totum obliteratum erat, maximis & uigilijs & laboribus iuuare, atq; ab interitu uindicare uoluissent. Inter eos autem qui strenuè in hanc curam incubuerunt, mea quidem sententia primas tenet genere & eruditione clarus Hermolaus Barbarus, qui primus omniū, quod sciam, nostra ætate facinus longè pulcherrimū aggredi, eamq; medicinæ partem neutiq; contemnendam, à tenebris in lucem reuocare ausus est. Nam initio suscepti illius laboris præstantissimū, atq; multis iam seculis cōprobatū medicæ materiæ scriptorē Dioscoridem Latio donauit. Quo feliciter peracto labore, Corollarium adiecit, quo nihil eruditius, nihil copiosius, nihil deniq; magis uarium post Plinium in latina lingua editum esse docti unanimi sententia fatentur. Quicquid enim à Theophrasto, Athenæo, Oribasio, Aëtio, Paulo, Polluce, Plinio alijsq; cum Græcis tum Latinis eruditis admodum hominibus, quos nominare nunc nihil attinet, sparsim notatū est, hoc totum in Corollario suo, uno quasi fasce, complexus est Barbarus. Et quidem huius celeberrimi uiri studiū eò magis à nobis prædicandum esse censeo, quod ipse primus, q̃uis professione medicus nō esset, securè interim in utramuis aurem dormitantibus medicis, nutanti tum breuiq; casuræ rei herbariæ auxiliares manus porrigere dignatus sit. Incōparabilis huius uiri exemplum ac institutū, paulò pòst imitatus est Ioannes Ruellius Gallus, homo supra linguarū peritiā nō uulgari rerum cognitione præditus: is enim pari conatu ac studio cum prodigiosis monstris congressurus, eum primū nobis autorem latinitate donatum exhibuit, unde ueram exquisitamq; materiæ medicæ cognitionem petere liceret, ut scilicet proscriptis & explosis tandem Auicennæ & aliorum Arabum insulsis, erroribusq; nō leuibus refertis de re herbaria placitis, è purissimo fonte Dioscoride stirpium notitiam hauriremus. Certarunt itaq; inter se hi duo insignes uiri uter alterū uinceret: honestum sanè, Hesiodo & Galeno nostro testibus, certamen, è quo uterq; immortalem est consecutus gloriam. Cæterum cum Ruellius ueteres atq; adeò legitimas stirpium nomenclaturas, quibus eas Dioscorides appellauit, accessione nouarū, quas nobis magna ex parte monachorū & muliercularū superstitio peperit, obscuratas nunc & obliteratas esse, neq; etiam singulas stirpes ab uno Dioscoride descriptas animaduerteret, paucis abhinc annis opus, ut apparet, multis uigilijs adornatū, cui de stirpium natura titulum indidit, edere uoluit. In quo sanè quicquid usquam ferè apud Theophrastum, Plinium, Galenum, aliosq; ueteres & recentes probatos autores de stirpibus scriptum est, complecti magno studio annixus est. Quare à plerisq; hodie uir ille bonus male audit, eò quod complura admodum ad uerbum aliunde, è Plinio præsertim ac Hermolai Corollario, transcripta, suppressis eorundem nominibus, in suos transtulerit cōmentarios: quasi uerò illi quibus hoc suum tueretur factum, modò superstes esset, ueterum eorumq; probatissimorū scriptorum exempla deessent. Atqui ut mortuo iam nōnihil patrocinemur, unum tantū cōmemorabimus. Neminē esse arbitramur qui nesciat Plinium uastum hoc suum & immortalitate dignum de historia mundi opus ex antiquissimis ac uarijs autoribus contexuisse: is tamen non quouis in loco eorum unde singula descripsit nominatim mentionē facit, cōtentus idipsum semel fecisse. Quare cum in Plinio haud culpetur quod non nisi semel, libro nimirum primo, eorum unde sua transcripsit meminerit, qui fit ut hoc ipsum Ruellio uitio detur? cum tamen constet hunc in præfatione eius operis ingenuè fateri, ea quæ sparsim à ueteribus tradita sunt, se ueluti in compendium digessisse, atq; usqueadeo ab ijs adiutum esse, ut eis penè totum acceptū referat.

Hermolaus Barbarus.

Corollarium Hermolai.

Ioannes Ruellius.

Monachos & mulierculas, ueteres stirpiū nomenclaturas obscurasse.

Ruellij opus de natura stirpium.

Ruellius à calumnia defenditur

Proinde cum is aliorum scriptis cōmodè usus sit, eaq; quasi in ordinem digesserit, atq; adeò sua fecerit, nō erat cur passim autorum unde singula mutuauerat nomina, maximo legentium fastidio apponeret. De ijs itaq; Ruellij laboribus alij statuant ac iudicent quicquid uelint: scio enim quàm disparia, & magna ex parte iniqua, multorum de ijs ipsis sint iudicia: me certè non pudebit apertè fateri, mihi eius cōmentarios multum profuisse. Quamuis nec illud nobis dissimulandum sit, nos non raro ab illo dissentire, tantum abest ut quispiam me in uniuersum omnia quæ in ijs libris de natura stirpium decernit, probare existimet. Vtcunq; autem multa sint in Ruellij cōmentarijs quæ nō probemus, debet tamen nihilominus eius studium nobis esse longè gratissimum, ut qui in tanta rei herbariæ caligine plus tamen omnibus qui hunc antecesserunt præstiterit. Sed de Ruellio satis, aut certè plura quàm oportuerit diximus, præsertim cum non desint suæ gentis homines tum eruditi tum eloquentes, qui illi multò rectius quàm ego patrocinari in hac causa possint. Ad Marcellum igitur Virgilium Florentinum, qui post Ruellium hanc medicinæ partem illustrare aggressus est, accedamus. Quamuis uerò ille non magnam admodum herbarum notitiam habuisse uideatur, ut qui professione medicus non fuerit, eoq; tempore quo densissimis tenebris res herbaria obducta iacuit sua ediderit, tamen quia complura obscura & deprauata Dioscoridis loca enucleauit, & pristino nitori restituit, debet uel hoc saltem nomine illius studium & conatus nobis probari, cum nihil æque ad recte intelligendū Dioscoridem aliosq; autores conducat, ac exemplariorū integritas & puritas. Quod uerò nōnunquam à uerbis Dioscoridis paulò longius recesserit, nec eorum legitimū & genuinū sensum assecutus fuerit, id illi uitiū cum cæteris interpretibus cōmune est; utpote qui nō raro Plinij magis quàm Dioscoridis sensum exprimere ac sequi studuerint. Quod uerò nōnulli Marcellum Dioscoridis interpretem planè grammaticū esse iudicant, nō magnopere reprehendo. Sed quod adijciūt eum in hac arte nō satis tritum, hoc faciunt more suo, ne non palàm omnibus insanire ac furere uideantur, dum ita sinistrè ac temerè de hoc uiro multisq; alijs de literis et re medica optimè meritis iudicare audent. Ego uerò omni asseueratione affirmare nihil metuo, Marcellum in tanta etiam rerum omnium caligine, plures herbas cognitas habuisse, magisq; grammaticū fuisse, quàm illi hodie, qui tam impudenter de fama illius et aliorū eruditorū hominū detrahere nō uerentur. Verum omissis nunc exteris, ad Germanos nostros, uiros aliquot bonos & eruditos, qui editis scriptis medicinæ herbariæ lucem afferre, & eam quasi in integrū restituere conati sunt, ueniamus, ut ne eos etiā merita defraudemus laude. Inter hos autem primus fuit Otto Brunfelsius, uir quidem eruditus & planè φιλόπονος, qui primū latino, dein etiā germanico scripto herbariā medicinā iuuare & illustrare conatus est. Quamuis autē multa in illius scriptis desiderentur, utpote quod descriptiones picturis passim nō respondeāt, et quod paucas admodum, & uulgares tantū stirpes protulerit, quodq; sæpe nō suis & legitimis nominibus appellauerit herbas: nihilominus tamen ut hunc omnes certatim laudibus efferant uel unica hac de causa meritus est, quod ipse primus omniū rectam pingendarum stirpium rationem denuò in Germaniam nostram inuexerit, alijsq; hanc imitandi occasionem præbuerit. Cætera quæ in eo desiderantur, cum illa præstare non potuerit multas ob causas, potissimū uerò propter crebras ac multas typographi molestias, qui importunè insistebat, editionemq; ut metipse in aliquo suarum uigiliarū loco fatetur, maturabat, ueniam merentur. Quid multa? cum constet Brunfelsium primum fuisse in Germania nostra qui herbariam medicinam propémodum extinctam è crassissimis eruere tenebris attentauerit, certe hoc nomine, quanquam non omnia ex sententia ceciderint, uenia dignissimus est: nam etiam iuxta prouerbium, συγγνώμη τῷ πρωτοπείρῳ. Præterea cum huic optimo uiro nihil optatius fuerit, quàm ut posteritati plurimum prodesset, æqui boniq; faciendos studiosis omnibus

Marcellus Virgilius Florentinus.

Defenditur ab iniuria Marcellus.

Otto Brunfelsius

eius labores, qualescunq; sunt, censeo. Brunfelsio in hoc studio illustrandæ rei herbariæ successit Euricius Cordus, uir præter singularem poëtices, aliarumq; disciplinarũ eruditionem, integerrimus ac diligentissimus. Quantum autem rei herbariæ uindicandæ ab interitu profuerit, Botanologicon quod ille posteritati suæ diligentiæ testem reliquit, abundè testatur, adeò ut nunc nostra cõmendatione huic non opus sit. Hoc tamen in præsentia dicere uolui, uirum hunc longiori uita fuisse dignissimum, ut qui opera sua instaurandæ herbariæ medicinæ plurimum momenti adferre potuisset. Sed quod parenti per ipsa fata non fuit integrum perficere, hoc filius, quem post se reliquit, Valerius Cordus, optimæ spei iuuenis, et incredibili quodam cognoscendarũ stirpium studio amoreq; flagrans, nisi dij quoq;, quod longè absit, illi uitam longiorẽ inuideant, cumulatè præstabit. Cum enim nunc paternis uestigijs strenuè insistat, nõ est cur uelit quasi in medio cursu gradum sistere. Post Euricium Cordum in hanc arenam descendit Hieronymus Tragus, qui anno abhinc altero, cum iam propémodum hos cõmentarios absolueramus, germanicũ scriptum bene longum de stirpibus publicauit. Cuius quidem conatus mihi ualde probantur. Nam etsi mihi cum eo nulla intercedit familiaritas, apparet tamen in hoc homine mira quædam in inquirendis stirpibus diligentia. Et quidem hunc non esse imperitum herbarum, earundem descriptiones quas affert palàm testantur. Eiusmodi enim magna ex parte sunt, ut oculis suis inspexisse hũc herbas quas pingit abundè demonstrent. Atq; hoc quidem nomine laudem meritus est nõ uulgarem, potuissetq; multorũ euitare reprehensionẽ, nisi singulis ferè herbis sua ex Dioscoride nomina accersere uoluisset: quasi uerò Dioscorides omnium regionum stirpes descripsisset, cognitasq; habuisset, cum tamen cõstet quamuis propémodũ terram suas priuatim ferre herbas. Dum itaq; omnibus stirpibus sua ex Dioscoride nomina imponere studet, dictu mirum quàm interdum temerè admodum, probatas & multis iam seculis receptas Dioscoridis lectiones immutare ac deprauare cogatur. Quod quidem ius præter necessitatem immutandi loca autorũ non solum sibi Tragus, uerumetiam alij quidam, idq; magno cum supercilio, usurpant: ut nihil mirum sit raros esse admodum autores, quamuis optimi sint, quos nõ infinitis mendis contaminatos uideamus. Neque enim alia est maior deprauandi bonos autores occasio, quàm cum quisq; quod maximè placet in ijs immutandis statuit. Qui enim fieri potest ut dum quiuis pro suo arbitrio nunc demit, nunc adijcit aliquid, maneat illabefacta genuina & legitima scriptoris sententia? Quare non minus uerè quàm lepidè quidam dixit, eos libros esse optimos, qui nullam prorsus lituram experti essent. Cum igitur is mos temerè quæuis in bonis autoribus immutandi nobis semper suspectus & infensus fuerit, diligenter admodum cauimus ne quid facile in Dioscoride mutaremus, nisi ut idipsum faceremus manifestissimæ coniecturæ, aut Plinius, aut alius quispiam fide dignus autor moneret cogerétue. Sed ad Tragum reuertamur, qui quum strenuè annititur ut singulis herbis nomina ex Dioscoride imponat, in alterum peccatum incidit, ut nõ raro falsas & adulterinas facultates, quod perniciosissimũ esse nemo nõ nouit, eisdem assignet. Hactenus tum exterorũ, tum etiam nostræ gentis uirorum aliquot sanè eruditorum, qui editis scriptis rem herbariam iuuare studuerunt, honorificam facere mentionem uoluimus, ut quàm bene de nobis totaq; posteritate meriti essent ostenderemus, & ut extaret etiam erga iam mortuos aliqua gratitudinis nostræ significatio. Cæteros qui de ea medicinæ parte scripserunt nihil moror, ut quos constet plus illi tenebrarũ offudisse, quàm lucis attulisse, taceo quod eorum scripta multis ac grauibus erratis plena sint. Uerũ inter omnes herbarios libros qui hodie extant, nulli sunt qui plus crassissimorum errorum habeant, quàm illi quos iam iterum atq; iterum edidit Egenolphus typographus. Nam multis in locis unam atq; eandem herbam pro duabus tribúsue, ijsq; & forma & facultatibus distantibus, pingit. Sic ex uno quidem Polygonato, Dictamnũ & Elleborum

Marginalia: Euricius Cordus. Valerius Cordus. Hieronymus Tragus. Egenolphi herbarij libri.

borum album facit. Vna etiam pictura Atriplicem & Mercurialem exprimit. Gladioli nomine tres inter se differentes herbas describit. Omitto alia multa quæ quiuis, modò pertenuem herbarum notitiam habeat, primo statim aditu deprehendet. De picturis eius hoc dixisse satis sit, me mirari maiorem in modum cur suis pyxidibus non appinxerit etiam assidentes pharmacopolas, aut illorum ministros præcinctos corio, cum melli aduolantes muscas, & aquæ naues, atq; in ijs ad transtra sedentes nautas adhiberi curauerit. Sed cum non magni faciat cõmoda studiosorũ, & ad rem augendam magis attentus sit, nihil mirum ex illius officina prodire eiusmodi libros. Porrò ut eô tandem quô tendebat animus perueniam, ego quidem paulò antè cõmemoratorum longè doctissimorum uirorum studium imitatus, hos de historia stirpium commentarios maximis cum uigilijs tum sumptibus confeci. In quibus initio quicquid ad uniuersam cuiusque stirpis historiam attinet, omnibus superuacaneis recisis, breuiter, & ordine, ut confidimus, optimo, eodemq; perpetuo, complexi sumus. Deinde singulis stirpium historijs, uiuas & ad naturæ æmulationem à nullo unquam, pace omnium dixerim, artificiosius expressas imagines adiecimus: idq; nulla alia de causa, quàm ut ea quæ nudis uerbis exponit historia, certius exprimeret, atque adeo altius animo infigeret pictura. Neque sanè peregrinarum tantum stirpium, suaq; sponte in Germania nostra haud prouenientium, quarum tamen plus centum ijs in commentarijs studiosi reperient, picturas dedimus: uerumetiam uulgarium, & earum quæ iuxta sepes ac dumeta passim proueniunt. Idq; ut faceremus duabus potissimum rationibus moti sumus. Primum ut herbariæ medicinæ studiosi earundem etiam historiam integram, & in ordinem digestam haberent, quæ magna ex parte à ueteribus non est tradita, apud recentiores uerò non nisi manca & confusa. Dein ne posteris nostris accidat quod nobis euenisse nemini obscurum est, ut scilicet quæ hodie sunt omnibus notissimæ stirpes, illis prorsus incognitæ fiant. Nam quis est qui nesciat Dioscoridis seculo plerasq; herbas tam notas fuisse, ut illum piguerit earundem notas, quibus à posteris suis agnoscerentur, tradere? Quod si tamen hodie peritissimos etiam herbariæ rei homines percontaris, nemo erit qui eas cognoscet. Quare ne nostra negligentia, aut temporum iniuria eueniat ut è notitia hominum uulgares nunc plebeisq; cognitæ stirpes excidant, earundem etiam historias & imagines ijs nostris commentarijs inserendas esse duximus. Et quare notas & uulgares admodum stirpes contemneremus, cum sæpius maior illis uis insit, quàm ijs quæ à remotissimis extremisq; orbis partibus, non sine maximis sumptibus conquisita, importantur? Nam quid Polygono magis uulgare? quid contemptius? omnium siquidem conculcatur pedibus: quod si tamen uim eius quam in sistendo sanguine obtinet experiri uolueris, nihil eo præstantius dices. Possem huic similia multa commemorare, sed in re nota non est cur temerè uerba fundamus. Quid multa? ut tanquam diuersis copijs iunctis nobis contra uarios morborum insultus aciem instruere liceret, tam nostratium quàm exterarum stirpium tum historias tum imagines studiosorum oculis subijcere placuit. In acquirendis autẽ peregrinis et radicibus & seminibus quæ subinde terræ mandata nobis feliciter prouenere, multũ nobis profuit Hieronymus Schallerus medicus Noricus, homo & herbarũ aliarumq; multarũ rerum peritissimus. Quod hoc loco cõmemorare uolui, ut nostræ amicitiæ ac charitatis aliquod apud posteros extaret testimoniũ, & ut studiosi quantum huic bono & erudito uiro, qui sua nobis nunquam defuit opera, deberent palàm intelligerent. Cæterum cum multarum stirpium quas neq; Dioscorides neq; alij ueteres cognouerunt historias huic operi inseruerimus: nam cum magna ex parte sint uulnerariæ, atq; adeò in quotidiano multorũ, maximè chirurgorũ, usu, prætereundas minimè putauimus: illarũ certè usitatis atq; adeò barbaris nobis utendum fuit nomenclaturis, quandoquidem latinis destitueremur. Maluimus enim uti ineptis minusq; latinis appellationibus, quàm

Consilij sui rationem in conficiendis ijs de stirpium historia cõmentarijs exponit.

Vulgatissimarũ etiam herbarum picturæ non contemnendæ.

Hieronymus Schallerus.

Quare interdũ usitatis & barbaris usus sit nomenclaturis.

illis adulterinas uel græcas uel latinas accersere, ne scilicet cum illegitimis earundem nomenclaturis adulterinæ etiam illis facultates ascribendæ nobis essent: quod cõtigisse nõnullis qui de re herbaria scripserunt, suprà cõmemorauimus. Quare ubi potuimus habere dictionem græcam per omnia germanicæ appellationi respondentẽ, hanc potius quàm falsam aliquam ex Dioscoride illis imposuimus. In alijs stirpibus quas Dioscorides cognouit unicè cauimus, ne omnes earundem nomenclaturas quæ initio capitum reperiuntur cõmemoraremus, quod sciremus propémodum omnes à sciolis quibusdam ex Apuleio, aut alio eius generis autore adiectas, & in contextum Dioscoridis temerè raptas esse: & quod perspectum habeamus, nihil æque herbarum cognitioni obfuisse, maioremq; iacturam attulisse, ac illam confusam appellationum coaceruationem. Præstat igitur paucis admodum, ijsq; ueris & legitimis uti, ne nominum confusio, rerum etiam nobis cõfusionem pariat. Porrò adiecimus etiam aliquot arborum historias & imagines, non quod nobis consilium fuerit singulas uelle describere, id enim infiniti laboris erat: sed cum Dioscorides alijq; rei herbariæ scriptores illis stirpium quarundam folia assimilent, atq; adeò sine earum deliniatione tota historia satis intelligi non possit, harum etiam aliquas ijs cõmentarijs inserere uoluimus, ad quas in cognoscenda stirpium historia studiosi respicerent. Quapropter quod fecimus, non errore, sed iudicio factum æqui iudices iudicabunt. In facultatibus cõmemorandis summa diligentia cauimus, ne alicui stirpiũ adulterinas ac illegitimas, quod pleriq; nõ sine maximo errato & uitæ humanæ dispendio fecerũt, assignaremus. Quare in historia stirpiũ quas ueteres cognouerunt, eas duntaxat quæ à Dioscoride, Galeno, Plinio, interdũ etiã quæ ab Aëtio, Paulo, & Simeone Sethi tradũtur retulimus. Idq; ea maximè de causa, ut omnes scirent eas facultates in quibus illi tres concordes sunt, esse eiusmodi, ut in ijs, tanquã maximè legitimis, spem certam ponere liceat. Nam si inter se dissentiunt, tum Galeni potius quàm Dioscoridis, & huius rursus magis quàm Plinij erit sequenda sententia. Cur autem Galeni sententia omnibus alijs sit præferenda, nulla alia est ratio, quàm quod is stirpium facultates partim certa quadam ratione & methodo, quam literis subinde mandauit, cognouerit, parum etiam experientia didicerit. In reliquis quidem stirpibus quæ ignotæ ueteribus fuerunt, Galeni secuti sumus exemplum: nam eas tantum facultates cõmemorauimus, quas multorum experientia comprobauit, quæq; longo usu receptæ sunt ab omnibus, & quæ ab earundem qualitatibus non abhorrebant. Quod uerò in ijs cõmentarijs græcarum literarum ordinem secuti sumus, id necessitate ipsa quasi nos cogente fecimus. Nam multò maluissemus, Dioscoridis exemplo, congeneres sibi herbas passim connectere, quàm eum quem instituimus sequi ordinem, nisi idipsum per picturas nobis non licuisset. Siquidem cum nullius stirpis historiam sine uiua eiusdem imagine ijs nostris cõmentarijs inserere constituissemus, stirpes uerò ipsas ac earundem genera non nisi diuersis temporibus, & nonnunquam aliquot annorum interuenientibus interuallis nancisceremur, hunc literarum græcarum sequi ordinem coacti sumus. Quanquam non uideam cur mihi tam exquisita opus sit excusatione, cum hunc etiam ordinem sequi Galenum, Plinium, & post eos Paulum, Aëtium, aliosq; complures nõ puduerit. Quod ad picturas ipsas attinet, quæ certe singulæ ad uiuarum stirpium lineamenta & effigies expressæ sunt, unicè curauimus ut essent absolutissimæ, atque adeo ut quæuis stirps suis pingeretur radicibus, caulibus, folijs, floribus, seminibus ac fructibus, summam adhibuimus diligentiam. De industria uerò & data opera cauimus ne umbris, alijsq; minus necessarijs, quibus interdum artis gloriam affectant pictores, natiua herbarum forma obliteraretur: neq; passi sumus ut sic libidini suæ indulgerent artifices, ut minus subinde ueritati pictura responderet. Pictorum miram industriam præclarè imitatus est Vitus Rodolphus Specklin sculptor Argentoracensis longè optimus, qui uniuscuiusq; picturæ sculpendo

Cur multæ & cõfusæ apud Dioscoridem stirpiũ nomenclaturæ prætermissæ.

Arborũ quarundam historiæ & imagines cur adiectæ.

Quid in cõmemoratione facultatum stirpiũ considerandum.

Ordinis in ijs cõmentarijs ratio.

Picturæ & imagines quales.

Vitus Rodolphus Specklin sculptor.

pendo lineamenta tam affabrè expreßit, ut cum pictore de gloria & uictoria certasse uideatur. Sed etsi multis & impensis & sudoribus picturas parauerimus, tamen non defuturos scimus qui easdem ueluti inutiles ac nullius momenti damnabunt, atque huic quidem suæ ineptißimæ sententiæ Galenum patrocinari clamabunt, ut qui ne describi quidem stirpes uoluerit, tantum abest ut earundem picturas probauerit. Quanquam uerò neminem esse putem qui non quantũ illi insaniant intelligat, tamen eos hoc in loco rogare haud pigebit, ostendant nobis ubi locorum Galenus stirpium descriptiones & picturas damnarit? cum certò sciam hoc illi ne per somnium quidem uenisse in mentem. Atqui respondebunt statim, Galenum idipsum libro sexto de simpliciũ medicamentorũ facultatibus, capite de Abrotono, disertè aßerere. Verum nos uicißim illis respondemus: fateri nos quidem Galenũ noluisse stirpium formas ac species describere, non tamen quod eas ipsas damnaret aut inutiles esse iudicaret, sed quod idipsum post tot tantosq; uiros, Dioscoridem præsertim, qui hoc, Galeno etiam ibidem teste, absolutißimè præstitit, conari planè superuacaneum existimaret. Sed quid multis moror? quis quæso sanæ mentis picturam contemneret, quam constat res multò clarius exprimere, quàm uerbis ullis, etiam eloquentißimorũ, deliniari queant. Et quidem natura sic comparatum est, ut pictura omnes capiamur: adeoq; altius animo insident quæ in tabulis aut charta oculis exposita sunt & depicta, quàm quæ nudis uerbis describuntur. Hinc multas esse stirpes constat, quæ cum nullis uerbis ita describi poßint ut cognoscantur, pictura tamen sic ob oculos ponuntur, ut primo statim aspectu deprehendantur. Proinde nõ immeritò bonis pictoribus suus semper apud omnes ætates honos fuit. Et in uniuersa Græcia hunc morem fuisse notũ est, ut ingenui et liberè educati pueri ante omnia, aut saltem unà cum literis picturam docerentur, quòd illis constaret, hanc ipsam esse quæ singularũ rerum non solum naturam exprimeret, sed & memoriam conseruaret. Quare ea quoq; ars in primum gradum liberaliũ artium recepta est, semperq; honos ei fuit, ut ingenui eam exercerent, mox ut honesti, perpetuo interdicto, ne seruitia docerentur: ideoq; in hac nullius qui seruierit opera celebrantur. Atqui de pictura, quam quidã satis certè imprudenter explodunt, hæc dixisse satis sit. Præterea cum in texenda stirpiũ historia uocabulis paulò obscurioribus, & ab imperitorũ intelligentia sensuq; distunctis nobis utendũ fuerit, operæpreciũ nos facturos duximus, si horum breuem quandam explicationẽ adijceremus, ne inter legendum parum peritos remorarentur. Porrò cum singulis ferè stirpibus quatuor nomenclaturas inditas esse constet, græcam nimirum, latinam, barbaram, qua officinæ seplasiariorũ utuntur, & germanicam, quadruplicem etiam Indicem concinnauimus, ut quisq; statim audito nomine, cuiusq; stirpis historiam quærere nullo labore poßit. De nobis insuper hoc affirmare poßumus, nos neq; impensis neq; laboribus in ijs adornandis cõmentarijs pepercisse, ut multorum de nobis expectationi satisfaceremus. Neq; enim grauati sumus in campos & syluas creberrimè excurrere, altißima iuga montium cõscendere, multaq; artificum tædia, quæ illis erratorum interdum emendatio peperit, deuorare: quod quiuis rerum æquus æstimator per se statim deprehendet, ita ut non opus sit nostram operam parum modestè prædicare. Quod si tamen quid nobis humanitus accidit, sat scimus uenia dignos esse nos boni quiq; iudicabunt, quòd unius hominis non sit rem herbariam funditus propémodum obscuratam, in integrũ restituere, ut omni prorsus reprehensione uacet, in hac præsertim rerum omniũ difficultate, ac ueterũ de stirpibus cõmentariorũ inopia. Inter omnia enim ueterum de stirpium natura scripta quæ earundẽ coniunctim notas tradunt, nullum prorsus nisi Dioscoridis extat: qui tamen nec omnes, ut suprà cõprehensum est, describit, nec quas pingit semper diligenter & accuratè deliniat. Nam in facie stirpium repræsentanda interdum uarius esse apparet, nonnunquã etiam tam multas præterit notas, ut nihil minus quàm eam

In contemptores picturæ.

Picturæ laus.

Explicatio quarundã uocum cur adiecta.

Quatuor indicũ ratio.

Dioscorides in repræsentanda stirpium facie interdum uarius & negligens.

de qua illi sermo est stirpem exprimere uideatur. Id quod tum maximè fit, ubi à se non uisas, & ex aliorum sententia stirpes depingit. Præterea non pudebit etiam nos errata, si qua commisisse conuincamur, agnoscere, atque palinodiam canere: tantum abest ut indignè laturi simus, si quod nos non potuimus, impediti aut negligentia, aut iudicij tenuitate, alij inueniant aut sarciant, modò omissis maledictis & conuicijs, ut ueritatis studiosos decet, rationibus potius & probatissimorum scriptorum testimonijs sententiam nostram reuellant & conuincant. Quod si uerò quispiam omnino stomachari, & malignè in conuicia prorumpere perget, hunc ipsum suæ magis quàm nostræ existimationi obfuturum arbitramur: quod nemo eum bonum uirum reputet, qui temerè detrahere de fama alterius audeat. Et certè qui tam prompti & parati sunt ad alienos labores uel extenuandos, uel contemnendos, uel prorsus repudiandos, magna ex parte in tenebris delitescunt, & in angulis se continent, ubi apud sui similes & imperitos asinos mirè triumphant. Quod si tamen momi illi aliquando è tenebris erumperent, & in apertum prodirent, nemo non statim intelligeret quàm inani eruditionis fastu turgeant, quámque sint impudentes nugatores. Et nos certè istos conuiciatores sic exciperemus, ut sese in latebris continuisse, & lucem nunquam affectasse optarent. Nam ad illos probè tractandos, ac eorundem tela & iacula fortiter propellenda retorquendáque, neque uires neque artes nobis defuturas confideremus. De Michaëlis Isingrinij typographi Basiliensis diligentissimi, in excudendo hoc opere industria & sedulitate hoc in loco plura dicerem, nisi has ipsas ex alijs multis quæ nunc annis aliquot ex illius officina prodierunt, satis cognitas ac testatas esse sciremus. Et quidem opus ipsum per se satis loquitur quàm in eo imprimendo diligens fuerit. Quantos autem fecerit sumptus, facile quiuis æstimabit qui operis magnitudinem & picturas ipsas pro rei dignitate expendere uoluerit. Plurimum itaque huic uiro debent rei herbariæ studiosi, ut qui neque impensis neque laboribus, quo illorum commodis inseruiret studiáque iuuaret, pepercerit. Cum uerò hodie multos esse typographos compertum sit, qui instar fucorum alienis insidientur laboribus, librosque optimis ac elegantissimis typis excusos, & præstantissimis picturis ornatos, inepta sua æmulatione deforment atque contaminent, idque nulla alia de causa, quàm ut ex aliorum incommodis sua comparent cōmoda, Isingrinij etiam, qui immensos in hoc opere excudendo sumptus fecit, ratio habenda fuit: ideoque ne quis alius hos nostros commentarios usquam locorum impunè imprimat, Cæsareo decreto, quod initio etiam operis monuimus, cautum & prospectum est. Quum uerò usitato more patronum aliquem ijs nostris commentarijs quærerem nobilitate & uirtutum splendore excellentem, nemo omnium cui iustius quàm tibi Illustrissime Princeps IOACHIME, *clarissimo heroi, hos dedicandos esse putarem occurrebat.*

IOACHIMI electoris, Marchionisque Brandenburgensis laus.

Nam si generis tui uetustatem atque nobilitatem specto, nemo te hodie Principum aut melior, aut præstantior, utpote cuius maiores à Guelfis, qua uix ulla in Germania uetustior est nobilitas, ortos esse constat. Quod si eorundem uirtutes expendo, nullam prorsus uirtutem magnis & bonis Principibus dignam illis defuisse uideo. Omni uerò genere uirtutum fuisse claros uel inde maximè colligi potest, quod Franciæ pars ad Mœnum sita, cuius tamen gens libertatis tuendæ semper studiosissima fuit, non alio nomine quàm nobilitate & uirtute eorum inuitata, ijs parêre cœperit. Possem nunc singulorū maiorum tuorū qui res maximas gesserunt uirtutes cōmemorare, si longius euagari epistolæ ratio permitteret: quare prætereo cæteros, atque unū eumque præcipuū produco ALBERTVM

Albertus Marchio Brandenburgensis germanicus Achilles & Vlysses.

illum, quem ut reliqui propter insignem fortitudinē, inque prælijs dexteritatem ac felicitatem, germanici Achillis cognomine celebrarūt: ita ego propter singularem prudentiā, atque in rebus agendis miram industriā & solertiam, germanicū Vlyssem meritò appellandū esse censeo. De huius autē multis ac uarijs uirtutib. multa extant præclara testimonia in eorū libris,

qui Prin-

qui Principum Germaniæ res bene gestas memoriæ prodiderunt, adeò ut de ijs nunc longius mihi differendũ minimè sit. Ad tuam itaq; celsitatem redeo, de qua uerissimè dici potest quod semina uirtutis à bonis parentibus in posteros propagentur. Tantum enim abest ut à maioribus tuis Principibus optimis degeneraueris, ut plerosq; etiam ingenio & uirtute superaueris. Nam ut multas easq; præclaras & magno Principe dignas uirtutes tuas, iustitiam in imperio, pacis tuendæ curam, magnitudinẽ animi, integritatẽ, modestiam, clementiã, & eximiam bonitatem, omittam, nónne hæc uerè in te regia est uirtus quod studia literarũ, quæ tamen uulgus Principum odit cane peius & angue, adiuuare, ornareq; tantopere studes? Quod autem immenso fauore literarum prosequaris studia maximo est argumento, quod non solum scholam, sed & aulam doctissimis uiris, quorum opera ad studiorum ac rerum gubernationem uteris, quorumq; te colloquio oblectas, pulchrè ornatam habeas. In eo autem quod literas earumq; cultores amas, obseruas, tueris, amplissimisq; honoribus auges, singularis tua elucet prudentia: intelligis nanq; sapientiæ studio, atqueadeo literis ipsis florentibus, res omnes quibus humana societas constat cõseruari. Literis enim debemus quod hodie doctrinæ cœlestis, aliarumq; disciplinarum puritate fruamur. Iisdem etiam acceptum referendum quod aliquid, quicquid est, adhuc restat, quodq; non omnia unà cum corporibus eodem puluere obruta & sepulta sint. Quid enim maiorum nostrorũ uirtutes, atq; res præclarè gestas ab interitu & obliuione uindicauit nisi literæ ipsæ? Quid aliarum rerum omnium memoriã usq; ad hæc nostra tempora conseruauit nisi literæ? Sed idipsum uno & item altero exemplo breuiter demonstremus. Nemo hodie animantium naturas exploratas haberet, nisi Aristoteles præclarissimos illos de eorundem historia libros conscribere uoluisset. Quod ut præstare posset non parum Alexandri adiutus est liberalitate, qui ad conducendos uenatores & alendas bestias illi octingenta talenta, hoc est, quadringenta & octoginta millia coronatorũ transmisit. Nullam præterea stirpium peritiam hodie apud ullam gentem reperire liceret, si Dioscorides, Theophrastus, Plinius, & alij quidam earundem notas quibus deprehenduntur, literis non mandassent. Meritò igitur hæc uerè regia in te uirtus nobis multis modis prædicanda erit, hoc præsertim tempore, quo maximus literarum omnium contemptus nõ tantum rusticas irrepsit casas, & artificum tabernas, sed & magnatum domos ac Principum aulas. Quotus enim quisq; hodie est Principũ, quem hæc cura conseruandorum studiorum tangat? ita ut nobis metuendum sit, nisi C. T. aliorumq; quorundam, paucorum tamen prò dolor, Principum patrocinio & liberalitate adiutæ fuerint, ne propediem è manibus nostris elabantur, redeatq; pristina illa uerè Scythica barbaries. Quare ut literas quemadmodum cœpisti perpetuò ames, foueas, & conserues, non solum hortor, imò etiam per CHRISTVM oro. Siquidem dum eas iuuare & ornare studes, simul etiam religionem, cuius in primis cura habenda est, naturæ cognitionem, leges, & quicquid est ad reipub. pacem & tranquillitatem conseruandam necessarium, tueris. Proinde non est cur C. T. eius liberalitatis, qua in conseruatione literarũ uteris, pœniteat: dum enim harum cultoribus succurris, atq; adeò ut suum cursum strenuè urgeant efficis, tibi etiam simul sempiternam laudem paras. Quum enim illis non sit quod pro tantis tibi beneficijs quibus eos ornas rependant, tamen hoc præstabunt uicissim, ut memoria tua apud posteros perpetuò sit duratura. Nam quanquam reliqua humana omnia, utcunq; in speciem uideantur firma & solida, cum annis simul labantur & deficiant: sola tamen laus quam doctrinæ conseruatio peperit, immortalis existit. Quapropter neq; ampliorem, neq; splendidiorem famam & gloriã tibi, imò toti tuæ ornatissimæ familiæ, comparare poteris, quàm doctrinæ & studiorũ conseruatione. Vt autem id quod nunc facis perpetuò quidem facias, in primis te necessitas ipsa, quam paulò antè exposui, cohortetur: dein diuinum etiam præceptum quod hoc ipsum abs te

Virtutes Principe magno dignæ

Studia literarum iuuare uirtus regia.

Literarum cõmoda.

Alexandri liberalitas in Aristot.

Hodierno tempore maximus literarũ cõtemptus.

Quæ commoda literarum conseruationem sequantur.

alijsq; Principibus seuerè admodum exigit, ut liberalitate uestra sic iuuetis studia, ut horum subsidio publica pax & tranquillitas conseruetur. Sed non est cur C. T. sponte currenti calcaria addam, quũ inter omnes Germaniæ nostræ Principes uix alius reperiatur qui æquè atq; tu literas, eosq; qui opinione aliqua eruditionis clari sunt, amet, foueat, tueatur, ornet. Nobilitatis itaq; tuæ, multarumq; aliarum præclarissimarũ quæ in te elucent uirtutũ splendore motus, hos, quos multis sanè sudoribus & impensis adornaui, de Stirpium historia cõmentarios Celsitati tuæ inscripsi. Perspectum enim habebam eos nõ uulgare, sed excellens aliquod patrocinium requirere, quandoquidem uix ulla alia possit esse cõmentatio quæ plurium calumnijs pateat & exposita sit, quàm ea quæ de stirpium natura explicanda suscipitur. Proinde cum in spem certissimam adduceremur, nostras has uigilias non uulgarem gratiam ex amplissimi nominis tui inscriptione apud candidos & æquos inituras, foreq; ut eam ob causam maledicorum conuiciatorũ petulantia perfringeretur, te quidem in tanto ornatissimorum Principum numero mihi delegi, cui potissimum has ipsas consecrarem. Quare cum eas suscipies illustriss. PRINCEPS, cõmendari tibi defensionem & conseruationem huius partis medicinæ quæ stirpium naturas inquirit, statues. Quam ut cupidè & libenter in te recipias multa, scio, mouebunt: potissimum uerò hoc ipsum, quod uix ex ulla alia re magis diuina præsentia & benignitas eluceat, quàm ex tam uaria stirpium tum forma, tum natura, dum scilicet omnes illas ad usum hominis conditas à Deo ipso perpendimus. Si quid igitur aliud, herbarum certè diligens contemplatio exuscitat, imò cõfirmat in animis nostris opinionem hanc, quod homines Deo curæ sint, qui tam anxiè laborauit in ijs iuuandis ac tuendis, dum tot elegantissimis atq; præstantissimis stirpibus, quibus illi tam uarios morbos propulsare possunt, terram exornauit. Non parum etiam ad eam suscipiendam curam te præclarissimorũ tum Regum tum Principum exempla, quæ suprà recitauimus, hortabuntur. Sed omnium maximè immensa cõmoditas quæ ex istius partis medicinæ conseruatione ad uniuersos perueniet. Ad herbariæ deniq; medicinæ tum amorem tum defensionem mira quoq; iucunditas, quæ in contemplandis tot herbarũ generibus animũ subibit tuum, inuitabit. Quid enim iucundius, quid delectabilius quàm intueri stirpes, quas Deus opt. max. tot tamq; uarijs pinxit coloribus, tot elegantissimis redimiuit floribus, quorum colorem nullus unquam pictor satis exprimere potuit: tot deniq; seminibus & fructibus, quorum & in culina & in medicina usus est maximus, ornauit? Verum non est cur te pluribus in admirationem huius partis medicinæ pertrahere coner, utpote qui antea studio & amore eius sic tenearis, ut uix sit aliud quod te magis delectet. Nunquam enim in extruendis hortis tot arboribus atq; herbis consitis tantum operæ & impensarum poneres, si non illuc te rei iucunditas ac singularis amor pertraheret. Reliquum nunc est illustriss. PRINCEPS, ut pro tua excellenti humanitate, quæ uestræ familiæ cognata est, munus hoc nostrũ tanquã specimen & testem mei erga C. T. amoris & obseruantiæ, exporrecta lætaq; fronte accipias, atq; me tuo fauore cõplectaris, & autoritate ab inuidorum calumnijs defendas. Bona autem spes est hunc hortum quem donamus C. T. fore longè gratissimum, non tantum quod in eo omnis ferè generis herbas elegantissimè pictas reperire queas, uerumetiam quod inde ad quæuis morborũ genera remedia decerpere tibi liceat. Deus opt. max. te tuamq; ditionem incolumem seruet, ut Reipub. Christianæ atque literis diutissimè prodesse possis. Tubingæ, Calen. Martijs, Anno à nato Christo M. D. XLII.

Dedicationis causæ.

Diuina præsentia & benignitas ex stirpibus ipsis elucet.

EXPLICATIO QVARVNDAM VOCVM TOTO HOC opere paſsim occurrentium, in quibus aſſequendis non admodum peritus lector hærere poſſet.

Acetabula. Cetabula ab aceto denominata uidentur: quãuis alij ab accipiendo dictum putent, atque hinc eſt quod ſcribant acceptabulum: uaſculaq́ fuerunt orbiculata, concaua, ſine marginis latitudine, quæ aceto plena ad intinctus ponebantur. Dehinc uox ad omnia alia quæ ſimilem cõcauitatem habent, tranſlata fuit. Primumq́ ſic concauas partes in polyporum flagellis, quibus id animal nititur, & uelut adminiculis fultum exurgit, nominauerunt. Tranſlata etiam uox ad fœminarum locos, uocaueruntq́ acetabula uenarum arteriarumq́ ora, quæ in uterũ feruntur hiantia. Tranſtulerunt poſtremò etiam hoc nomen ad herbam, quam eam ob cauſam Acetabulum dixerunt, quod folia acetabulo ſimilia in orbem circumacta, ſenſimq́, ſic ut ſenſum fallant, in concàuam lacunam deſcendentia, habeat. κοτυληδόνες græcè nominantur.

Acinus. Acinus non tantum grana interna uuæ, quemadmodum quidam exiſtimant, ſed totũ fructum, qui ex ſucco, & parte quæ ueluti caro eſt, & ex uinaceis, & ambiente forinſecus cute cõſtat, ſignificat. Teſtis Galenus, qui libro 2. de facultatibus alimentorũ ſic ſcriptũ reliquit: Acini corpus ex quatuor partibus conſtat, ex ea ſcilicet quæ eius ueluti caro eſt: exq́ humore per eam diſperſo, unde uinum: præterea ex nucleo, atq́ eo quod omnia hęc foris circuncludit membranoſo tegumento. ῥὰξ Græcis dicitur. **Aculei.** Aculei, quæcũq́ duriuſcula in cuſpidem turbinata punctionem infligũt ſpiculorũ modo, nominantur. **Acus.** Acus, purgamentũ frumenti, leuiſsimũ ſcilicet in eo quod uentilabris extra aream iaculatur. **Adnata.** Adnata, uel Adnaſcentia, ſiue Appendices, ramuli dicuntur quos caulis nõnunq́ ex ſe mittit, quaſi nouã adſcititiamq́ prolem. Sic autem uocantur, quod quaſi cauli adnaſcantur & ſuperaccedant. Græci παραφυάδας, quod circum caulem erũpentes accreſcant, appellarũt. **Alæ.** Alæ, caui inter caulem, & ramulos anfractus, unde ſinuatim noua proles egreditur, facta ab humanis alis tranſlatione, dicuntur. Græci μασχάλας uocant. **Alabaſtra.** Alabaſtra ſunt ſeruandis odoribus ex ſolidiſsima & frigidiſsima materia facta uaſcula, ſic dicta Græcis quod ob læuorem ſuum capi teneriq́ manibus non facile poſſent, lubricaq́ dilaberentur. Hinc alabaſtrites lapis, quem nunc alabaſtrum uocant, quoniam ex eo alabaſtra fierent, denominatus eſt. **Aluta.** Aluta pellis ſeu corium dicitur poſtquã ad uſum & opus calceorũ & aliarum rerum concinnatũ eſt. Hinc alutamen, ſiue alutamentũ, opus ex cõcinnatis pellibus factum. Et alutarij, pellium & coriorũ cõcinnatores. **Alſioſa.** Alſioſa nõ dicuntur ea quæ frigidis locis gaudent, ſed contrà potius quæ algores ferre non poſſunt. **Amuleta.** Amuleta remedia ſunt præſentanea aduerſus uenena & faſcinationes, qualia quidã in annulis, & è collo ſuſpenſa geſtare ſolent. **Amphora.** Amphora menſura eſt quę capit duas urnas, ſeu octo congios. **Apices.** Apices quæ in medio calycis ſeu folliculi quo flos clauditur erumpũt, ſtamina ſunt, quę ueluti filamenta ab intimo floris ſinu proſiliũt. Habent apices ſæpius in ſummo quidpiam craſsiuſculum, à qua ſimilitudine nomẽ acceperũt. **Arbor.** Arbor eſt quicquid à radice ſtatim ſimplici caudice, brachiatũ ramis, ſurculoſum, diſſolutuq́ contumax aſſurgit. **Articuli.** Articuli ſunt partes quæ in nodos quoſdam intumeſcũt, à quibus perſæpe ramuli prodeũt. **Aſparagi.** Aſparagi quę primum in lucem prodeũt olerũ germina, priuſquam in folia explicentur, recentiſſimiq́ turiones qui edendo ſunt, dicuntur. **Ariſta.** Ariſta, eſt quę ut acus tenuis, longa, eminet à gluma. In ſumma, ariſtę quaſi apices & cornua ſunt ſpicarũ.

B

Baccæ. Baccę ſunt fœtus minutiores herbarũ, fruticũ, arborum'ue, qui diſperſius rariuſq́ enaſcuntur: ut ſunt partus lauri. Atq́ in hoc ab acinis differunt, quod ij denſius proueniant.

Brachia. Brachia ſunt plantarũ, præcipuè autẽ arborum ramuli, quod inſtar brachiorũ in homine extendantur. **Bulbi.** Bulbi radices ſunt rotũdæ tunicatæ, quales ſunt hyacinthi, aſphodeli, & colchici.

C

Cachryes. Cachryes ſunt oblonga panicularum modo nucamenta, quę ſquamatim cõpacta propendent è ramis. Creſcũt hyeme, uere dehiſcũt in flaueſcentes ſquamulas, & folio prodeunte, decidunt: qualia in abiete, picea, & alijs permultis uidere licet. **Pilulæ.** Plinius pilulas nominat. **Calathus.** Calathus eſt rectus turbo, hoc eſt, id quod ex anguſtijs in latitudinem ſe diffundit. Calathi effigiem planè referunt flores liliorũ.

Calyx. Calyx folliculus eſt, quo flos primũ, mox ſeminis fœtus clauditur. **Capillamenta.** Capillamenta particulæ teretes & oblongæ in capilli modũ extenuatæ dicuntur. **Caput.** Caput eſt id quod ſurſum deorſum'ue in globũ extuberat, aut in orbem glomeratur. Si magnitudine ceſſerit, capitulũ nominatur. Extremã tamen uitis partem caput etiam uocant, id eſt, ultimũ & productiſsimũ flagellum. **Capreoli.** Capreoli ſunt coliculi intorti ueluti cincinni quidã in ipſis pampinis tenerioribus apparentes, quibus uitis ueluti manibus quibuſdam adminicula cõplectitur, ac cõprehendit. Ii enim ut uitem teneant, ſerpunt ad locum capiendum: unde à capiendo capreoli dicti ſunt. **Caro.** Caro dicitur id quod cortici ſubeſt.

Caudex. Caudex dicitur in arboribus & fruticibus, id quod à radice ſupra terrã ſimplex aſſurgit, & in quod à radice fertur alimonia. **Caulis.** Caulis

uerò idem quod supra solũ simplex prosilit in herbis nominaṫ. Sic utiq; caudex ad frutices & arbores, caulis ad herbas duntaxat pertinet.

Ceruix. Ceruix est pars illa à capitatis radicibus prodiens, prælonga, teresq;: sic dicta, quod in colli speciem figuretur. Cyathus. Cyathus Græcis ἀπὸ τοῦ χυειν, id est, à fundendo dictus, est duodecima pars sextarij. Cymæ. Cymæ herbarũ delicatiores teneriores q; coliculi, quos à prima germinatione, & in summa stirpe proferũt. Nam cum uernum tempus appetit, primo quoq; foliorũ pullulatu, præclusis adhuc florũ calycibus, quosdam quasi turiones, olus subministrat, in quibus floris primũ, mox seminis fœtus cõcluditur. Cirri. Cirri sunt capillamenta quæ contorta crispantur. Claiculæ. Clauiculę coliculi sunt, quibus quasi manib. proreptans uitis adminicula cõprehendit. Coma. Coma est quicquid hilari uenustate criniũ modo, summa ramorũ uel coliculorum exornat. Congius. Congius, qui græcè χοῦς dicitur, sex sextariorũ capax mensura est. Eadem etiã congiariũ appellaṫ. Conus. Conus Gręcis, uel pyramis, est inuersus turbo, hoc est, id quod ex latitudine in arctius protrahitur ac fastigiatur. Cui calathus, ut diximus, cõtrarius existit.

Cor. Cor est quod in medio ligni residet, & tertiũ à cortice cõtinetur, uelut in ossibus medulla. Matrix. Ab alijs matrix, à nõnullis medulla nominaṫ.

Corymbus. Corymbus est hederarũ uua dependentib. acinis coacta. Transferṫ tamen ad multos herbarũ fructus. Cortex. Cortex pars est ultima à subiecto corpore separabilis, ueluti crusta quædã ad tegendũ data. Cotyle. Cotyle uox est in Græcia nata, nam Romani heminæ uocabulo utunṫ. Vide in dictione Hemina. Crenæ. Crenę sunt quędam in extremis oris incisurę, à quibus crenata herbarũ folia uocantur, hoc est, serrata, per ambitũq; secta. Cubitus. Cubitus est mensura quãtá patet à cubiti flexura usq; ad summũ mediũ digitũ, quę sex palmis digitis ue uigintiquatuor cõstat. Culmus. Culmus frumẽti calamus est, qui spicam sustinet.

D

Decussis. DEcussis antiquis ad X literæ figurã fiebat, quæ apud Latinos decem significat. Hinc decussari est in speciem literæ X diduci.

Dilutum. Dilutũ dicitur, quod est mixtũ: unde uinum aqua mixtũ dicitur dilutũ. Dilutum uerò substantiuũ factũ, est id liquidum, in quo aliquid certo tempore maceratũ & infusum fuit: ut si in uas uini appositũ absinthiũ fuerit, deinde post interiectũ tempus abstractũ, id uinum absinthij dilutũ uocatur. Dodrans. Dodrans est mensura duodenũ digitorũ. Aliàs palmus maior Latinis, & Græcis σπιθαμὴ dicitur. Dodrantalis itaq; cauliculus uocatur, qui longitudine duodenos æquat digitos.

E

Echinus. EChinus est quicquid numerosa congerie aculeorum stipatur, siue tegmen, siue caput, siue cacumẽ fuerit: sic dictus quod globo so spinarũ agmine maris herinaceũ mentiaṫ.

F

Fibræ. FIbræ capillamẽtis germanæ sunt, quę herbarum arborumq; minutiores sunt radiculæ, in quas uelut extremas, crassiores effusę sparguntur. Fimbriæ. Fimbrię sunt uestium extremitates, à quibus & fimbriata folia dicuntur, quæ in ambitu in quasdam fimbrias exeunt.

Flagella. Flagella dicuntur cymæ arborum & ipsarũ summæ partes, quæ ad cuiusq; uenti flatũ mouentur: unde etiam nomen traxerunt ab eo quod flatibus petantur. Flagella etiam sunt uitium rami oblongiores, & productiores, alijs tamen minores, ab ipsis brachijs sursum ascendentes: dicta flabella prius, à uenti flatu scilicet. Folliculus. Folliculus theca rei cuiuslibet, quæ granum uel semen cõtinet inuolutum. Sic membranosa cutis acini folliculus dicitur. Fructus. Fructus, quod carne & semine cõpactum est. Frequenter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quasi carne & semine coactum est, accipi solet. Frutex. Frutex est quod à radice caudice multiplici, ramosumq; sese attollit, ut rubus.

Frons. Frons interdũ pro ramo ponitur. Propriè tamen dicitur id quod ipse ramus circunquaque producit, multa interdũ folia habens, & nonnihil corticis, ac ueluti cauliculi.

G

Gemma. GEmma in uite idẽ est quod oculus, quia ueluti ocellus quidã cõspicuus, aut gemma quædam excellens conspici possit, cum primũ è uite prodit, aut sarmento. Hæc ineunte uere sese ostendit, & ab ea primũ flos, deinde fructus prodit tam in ipsis uitibus, quàm arboribus. Geniculi. Geniculi siue genicula sunt nodi qui in herbis, aut leguminibus, aut etiam subfruticibus apparent. Sic geniculatæ radices nominantur, quæ nodis quibusdã interstinctæ protuberãt, rotundæ & leuiter capitulatæ. Gluma. Gluma est folliculus grani quod in spica continet, uel grani theca. Grossi. Grossi appellãtur fici, quæ nõ maturescũt. Priuatim tamen in bifera fico eas intelligunt, quæ per messes maturantur. Has grossulos Græci uocant ὀλύνθας.

H

Hemina. HEmina Romana uox est, ex gręco quidẽ ἥμισυ, quod dimidia sextarij pars sit, deriuata. Græcis κοτύλη nominatur. Capit uncias decem mensurales, ut copiose in annotationibus nostris in quartũ de tuenda sanitate librũ Galeni demõstrauimus. Herba. Herba est quod à radice foliatum, sine caudice prouenit, sæpiusq; semen in caule fert.

I

Internodiũ. INternodiũ, quod inter artus uel genicula mediũ intercedit, dici cõsueuit. Interuenium. Interuenium, quod inter uenas intercipiṫ. Iuba. Iuba est arũdinacea coma effusa, qualis in milio est: metaphora desumpta à iubis, hoc est crinibus animaliũ à collo pẽdentib. Iulus. Iulus tam Græcis q̃ Latinis est quod in corylo cõpactili callo racematim

matim cohæret, & ueluti prælongus uermis, singulari pediculo pensile nititur, & fructum præcedit.

L

Lachryma. LAchryma est is humor, qui statim desecto caudice, uel ramo, aut tantum ipso ligno, Lanugo. prosilit, & apparet. Lanugo in herbis atq; arboribus lanata quædam est hirsuties, qua fo Liber. lia, coliculiq; canescunt. Liber pars corti cis interior quæ ligno pressius adhæret. Is qui Libra. bus scribimus libris nomen dedit. Libra Romana capit uncias duodecim mensurales. Ligula. Ligula quarta pars cyathi dicitur, hoc est, semuncia, demptis scilicet duobus scriptulis. Loculamēta Loculamenta sunt seminū inuolucra, quæ Lomentum. ueluti paruæ capsulæ ea recludunt. Lo Laciniæ. mentum, fabarum farina est. Laciniæ partes sunt extremæ particulatim decoris causa concisæ, orarumq; summarum cæsuræ. Inde folia membratim per flexuras digesta, uel natiuis segminibus discreta, laciniata uocitantur. Sunt tamen qui laciniosum pro sinuoso usurpent.

M

Malicorium MAlicorium est mali punici putamen. Malleolus. Malleolus nouellus est palmes innatus prioris anni flagello, cognominatus à similitudine rei, quod in ea parte qua deciditur ex uetere sarmento, prominens utrinq; malleoli speciem præbet. Vel, quod capillatus utrinq; Matrix. & surculatus solebat seri. Matrix, uide in Medulla. dictione Cor. Medulla, uide ibidem. Mu Mucro. cro est acumen in quod pars quæcunque desinit. Sic foliorum multorū, siliquarum quarundam, & spinarum omniū extrema in mucro Muscus. nem acuminantur. Muscus est id quod in ipsa corticis superficie quarundam arborum lanuginosum apparet, ueluti cani quidā ipsarum arborum uilli. In quibusdam etiam quædam ipsarum arborum quę uisitur uillosa flosculorum congeries, quæ quod conferta sit densaq; florescat, muscus dici consueuit: ut in Muscaria. Ligustro, & compluribus alijs. Muscaria sunt in orbem radiatæ herbarū comæ, cacumi naq; in fasces coacta: à flabri similitudine, cuius uentilatu muscæ cōuiuijs abigunt, dicta.

N

Nucamenta NVcamenta dicuntur ea quæ callo squamatim compactili pendent è ramis nucum, roborum, picearum: sic dicta, quod sint quasi quędam naturæ rudimenta, pineam nucem facere condiscentis.

O

Oculus. OCulus gemmula illa in herbarū surculis, primum germinationis argumentū dicitur.

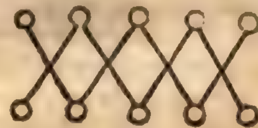
P

Palma. PAlma dicitur maius uitis flagellum, unde Palmus. nascuntur uuæ. Palmus ueteribus duplex fuit. Minor digitorum quatuor habebatur, Græcis παλαιστὴς uocatus. Maior digitorū duodecim, σπιθαμὴ Græcis dictus. Palmi Palmites. tes dicuntur qui è stirpibus ac surculis quotannis prodeunt: sic nominatæ, quod in modum humanarū palmarum uirgulas quasi digitos Pampini. ædant. Pampini sunt frondentium ramusculorum comæ coliculiq; fructum fouentes, & ab impendente uindicantes iniuria. Hinc pampinare, est pampinos superfluos ex uinea Panicula. detrahere, posteaquàm fronduit. Panicula dici potest quicquid sublonga uel subrotunda effigie tumet, ut quæ pendet è picearum ramis. Lanosam quoq; comā in milio, panico, arundine, & qualem in aruis complures herbæ, & in palustribus iunci gerunt, Latini paniculam dixere. Pappus. Pappus tam Græcis quàm Latinis est lanugo ex floribus aut fructib. decidua. Sic etiam lanosi quidam uilli, qui deflorescentibus aliquot herbis remanent, & postmodum in auras euanescūt, pappi sunt, ut in Pediculus. senecione, soncho, & plerisq; alijs fit. Pediculus, siue quod idem habet, Petiolus, id est Pedamenta quo foliū, fructus, aut flos dependet. Pedamenta quibus stat recta uinea dicuntur, hoc est, quibus ueluti pedibus nititur. Nominant Pilula. etiam à quibusdam pedamina. Pilula, uide Pyramis. de Cachrys. Pyramis, uide Conus. Pro Propago. pago dicitur uitis uetula depressa, atq; in terrā per inflexos arcus submersa, ut ex una plures Pulpa. emergant. Pulpa in arboribus est, quod nos in animalium corporibus musculum ap Puluinus. pellamus. Puluinus est quod inter sulcos eminulū protumet, sic dictus quod quandam referat puluinorum in quibus sedemus similitudinem.

Q

QVincuncialis figura, eius figuræ quę decussim antiquis significabat, media est. Fiebat uerò decussis ad X literę formam, quę quidem apud Latinos decem significat. Atq; hæc si per medium secetur, remanebit V figura, quę quinarium numerū, atque adeo quincuncem demonstrat. Sed hęc quidem multoties tum superius, tum etiam inferius multiplicata, figuram facit, quæ quincuncialis appellatur. Talem planè Trichomanis cauliculi efficiunt. Typos formæ quincuncis, & quincuncialis ordinis, subijcere placuit.

Quincunx.

Ordo quincuncialis.

R

Racemus RAcemus pro uua accipitur. Neq; tantū ipsius uitis est, sed etiam hederę, & aliarū herbarū, aut fruticum uuas quasdam producentiū. Dicitur etiam ramosum id, quo depen Rami. dent acini. Rami sunt, qui in caule fissi multiplices sparguntur.

Sarmenta. SArmenta prælongæ sunt uitium uirgulę, in quas uitis luxurians spargitur: hoc est, uitis ipsius brachiorum & caulium ligna, tam dum sunt in ipsa uite, quàm dum execta, & exempta sunt. Scapus. Scapus est caulis qui in styli modum sursum proreptat, aut in altū fertur, ducta à columnaribus scapis similitudine.

Scopus. Scopus ramosum id, quo dependēt acini.

Sesqui. Sesqui uocabulum cum aliqua mensura uel modi, uel numeri, uel temporis collocatū, non integrum modò id cui iungitur explicat, sed integrum & semis. Sic sesquilibra, libram unam & semis significat. Sesquimensis integrum mensem cum dimidio. Sextarius. Sextarius capit uncias uiginti mensurales. Siliqua. Siliqua tegumentum est, quo uel grana leguminū, uel herbarū semina concluduntur. Nam non modò legumina, sed & complures quoq; & herbæ & frutices siliquas proferunt. Sinus. Sinus alarum caua sunt. Spica. Spica est quod culmus extulit. Hanc antiquitus rustici specam uocabant, & à spe uidetur nominata: eam enim quod sperant fore, ferunt. Tria uerò continet, granum, glumam, & aristam. Spica mutica est quæ non habet aristam. Et mutica, quasi mutila nominatur. Spongiæ. Spongias antiqui olitores uocarunt radiculas illigatas & connexas. Hinc Asparagi satiui & altilis radices multis irretitæ capillamentis coalescentes, & inter se implicatæ, ac quasi in unitatem coëuntes spongiolæ, & spongiæ spongiosæq; appellantur. Stamina. Stamina sunt qui in medio calycis erumpūt apices: sic dicta, quod ueluti filamenta ab intimo floris sinu prosiliant. Stipulæ. Stipulæ folia sunt culmū ambientia. Striæ. Striæ partes sunt quædam quæ protuberant & eminent. Hinc striatus caulis, qui huiusmodi strijs est præditus, aut striaturis exasperatus. Strigiles etiam, si Vitruuio credimus, appellantur.

Stolones. Stolones appellantur coliculorum soboles, inutilisq; è radicibus fruticatio. Suffrutices. Suffrutices sunt quæ cōpluribus ramulis surculisq; lignosis scatent, sed minutis constant folijs.

Surculus. Surculus, quod ex ramis simplex ac indiuiduum oritur, estq; uelut germen quoddam ex ipso trunco uel caudice productum.

T

Thyrsus. THyrsus est caulis, idq; nomen sibi uendicauit, quod uirgulæ in modū, uel teli rectitudinem consurgat. Tomentum. Tomentū Latinis omne id quo culcitræ ad molliorem & calidiorem quietem infarciuntur, dicitur, siue id lana sit siue pluma, siue quod uoluerit aliquis, excipiendis molliter & fouendis calore corporib. nostris aptum. Sic Dictamni folia, quod mollia uidentur esse, tomentitia & lanea dicuntur à Dioscoride, hoc est, γναφαλώδη. Tori. Tori prominentes partium calli, & in se pulparum modo collecti nominantur. Græci κονδύλους uocant. Hinc κονδυλώδης, id est, torosus, quod idem Latinis est ac nodi formā præ se ferens.

Triens. Triens quatuor cyathi. Tunica. Tunica est tenuis cortex & ueluti membranaceus, quo uel arbor, uel radix inuestitur. Sic cæpe folliculis est tunicatum. Turbo. Turbo dicitur quicquid ex acumine tendēs in amplius spaciat̄. Hinc turbinatum, quod ex angusto continenter in latius prodit. Sic turbinata conspicitur pyrorū forma. Permulta etiam herbarum folia in mucronem turbinantur. Turiones. Turiones sunt teneritates summitatū ipsarum arborum, quæ singulis annis crescunt. Topiarium. Topiarium opus est quod ex arbore, frutice, uel herba ad decorem componitur in testudines aut cameras fornicatum. Hinc topiariæ dici merentur arbores uel herbæ quæ nimirum huic operi, quod flexiles sunt, ac suo lentore sequaces, accommodantur.

V

Vascula. VAscula, seminū inuolucra sunt. Venæ. Venæ sunt quę in plantarū folijs apparent, & ramulos & humorē habentes. Vermiculatum. Vermiculatum quod rosæ modo, quasi purpurisso, rutilat, dicitur. Verticillum. Verticillum florum uel foliorū ambitus, qui coliculos aut ramulos herbarum coronat, existit: ab instrumenti muliebris similitudine dictum, quod fuso uertendi gratia solitum est adhiberi. Vinacei. Vinacei, grana sunt acinorum, γίγαρτα Gręcis nominant̄; quæ pressis uuis cum folliculo abijciuntur.

Virga. Virga est quę ex radicibus, aut caudicis lateribus exit. A nōnullis uirgæ appellatæ sunt soboles. Virgultum. Virgultum surculus is est, qui terræ cōmittitur, ut in arborē insurgat. Viticulæ. Viticulæ non palmites aut sarmenta sunt, sed flagella quę uitis modo reptantia longè lateq; uagantur, ac uicinos frutices nacta sic intricant eos, ut ijs perinde quasi pedaminibus abutantur: uel scandentia suis irretiūt clauiculis, quibus quasi digitis hærent, quales in cucumeribus, cucurbitis, & plerisq; alijs inueniuntur.

Vmbella. Vmbella est floris seminis'ue pedamentū, in plures digestum longiores pediculos, qui simul ex fastigio eodem orti, in latius continuò radiantur, singuliq; uel florem, uel semē sustinent, in orbem circumactum. Gręci hunc floris habitum σκιάδιον, Latini uerò quoniā umbellæ, qua mulieres uultum uindicant à sole, & æstum arcent, circinatā effigiem gerit, umbellam dixerunt. Vmbilicus. Vmbilicus id in pomis est, quod in eis medium uel prominet, uel conditur. Vngues. Vngues in rosis & foliatis floribus intellexerunt ueteres, imas suorum foliorum partes, quibus in capite suo cohærent, decolores q; dependent. Vel breuius: Vnguis infima pars foliorum rosæ alba appellatur.

GRAECARVM NOMENCLATIONŨ Index:

cuius numerus paginam, litera sequens eiusdẽ paginæ partem, designat. Picturas, uel ante, uel post capita locatas, uel iisdem insertas reperies.

LATINARVM APPELLAtionum Index.

Apios

INDEX NOMENCLATIONVM quibus officinæ seplasiariorū, & herbarij nostri temporis utuntur.

Catapu-

Scro-

GERMANICARVM APPELLATIONŨ Index.

Stein=

Sequentes duæ appendices ſuis capitibus adijciantur.

Appendix in caput de Colutea. Pag. 445.

Dum hoſce cōmentarios conſcriberemus non erat ad manū græcus Theophraſtus: quare cum latino tantū utendum eſſet exemplari Theophraſti, nō ſatis cōijcere potuimus an per y aut per ου uox ipſa ſcriberetur, cum nō raro Latini eas uoces in quibus græcè υ eſt, per u efferant. Quare latinè dici hanc herbam Coluteam & Colyteam putauimus. Sed nacto tandem græco Theophraſti codice, ſtatim deprehendimus κολουτέαν à κολυτέα diuerſam eſſe: idipſum enim Theophraſtus manifeſtè innuit. In latina uerò Theodori uerſione perperàm pro Colytea ſcribitur Colycea: id quod nobis etiam tenebras offudit. Legendum itaq; initio capitis de Colutea in eum modum erit: κολουτέα Græcis, Colutea Latinis dicitur &c̄. Expungenda itaq; dictio Colytea, & paſsim in hoc capite pro Colytea legendum Colutea.

Colutea differt à Colytea

Appendix in caput de Trifolio odorato. Pag. 816.

Non latet hanc herbam propè accedere ad deſcriptionē Loti ſylueſtris. Caulem nanq; fert bicubitalem, & aliquando maiorē, numeroſis alarum cauis. Folia Trifolio quod in pratis naſcitur ſimilia: ſemen Fœnogræco ita reſpondens, ut niſi minus eſſet, uix ab inuicem diſcerneres: ſapore item medicato. Tamen non minus accedit etiam ad Trifolij acuti picturam. Frutex enim uerius eſſe quàm herba uidetur, cubito maior, uirgas habens tenues, nigras, iuncoſa adnata obtinentes, in quibus ſunt folia Loti, in ſingulis pediculis tria, in ambitu cuſpidibus ſerrata, ut hinc cōmodiſsimè dici mereatur τρίφυλλον. Hæc etiam odorata ſunt uehementer, ut nonnullis caput offendant: & ad bituminis certè odorem proximè accedunt, ſed non parum tamen ſuauior & iucundior eſt. Florem præterea ex ſe mittit purpureum, hoc eſt, ad purpuræ colorem nonnihil accedentem: ex albo enim purpureus, aut ſubcœruleus eſt. Semen etiam modicè latum, & ſubhirſutum, ex altero fine ueluti cornu obtinens. Quod ego non de ipſo quidem nudo ſemine, ſed de eius potius folliculo, quod in cacumine planè aculeatum ac ueluti cornutum exiſtit, intelligendum puto. Radix deniq; illi longa, gracilis, & tenax exiſtit, nihilq; eſt in tota deſcriptione quod ei aptiſsimè nō quadret. Accedit prĕterea amaritudo quæ in ſemine non eſt obſcura, pulchrè ſibi etiam Trifolij odorati facultates uendicans: mouent enim quæ amara ſunt urinam, menſes ducūt, comitialibus proſunt, aliaq; quæ Dioſcorides Trifolio huic adſcribit efficere poſſunt. Quare ijs rationibus motus, à concepta ſententia diſcedere nondū queo, niſi contingat nobis aliam intueri ſtirpem, cuius ſemina, atque adeo grana ipſa hirſuta, & cornuta exiſtant. Quanquā non lateat parum admodum referre utram ſententiā, noſtram aut aliorum amplectaris, cum Lotus & Trifolium facultatibus non multum aut ferè nihil diſtent. In hoc tamen ſemine, quod nos Trifolij odorati eſſe contendimus, nulla ineſſe apparet adſtrictio, quam tamen in Loti ſemine Dioſcorides requirit. Quod pro confirmanda noſtra ſententia adijcere uoluimus.

Errata quædam momentanea ad finem operis quære.

ABSINTHIVM VVLGARE.

Wermůt.

Welsomen.
SERIPHIVM
absinthium.

NOMINA.

A

ΨΙΝΘΙΟΝ græcè, Absinthium latinè appellatur. In officinis suam appellationem retinuit. Germanicè wermůt / quasi prohibens hilaritatem & alacritatem, ob immensam suam amaritudinem, nominatur. Nomen hoc Græci ab ἅψινθος, id est, contrectando, per ἀντίφρασιν deflexerunt, quod nullum animal, ob eximiam amaritudinem, hanc herbam attingat. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον quoque conformi etymo, quasi impotabilem dixerũt, quod hanc nemo, propter insignem amarorem, bibere posit. *Absinthium unde dictum.*

GENERA.

Absinthij genera sunt tria, Galeno & Dioscoride testibus. Vnum quod Romanum, uulgare seu cõmune uocant, & est id quod passim in Germania nostra nascitur, & cuius picturam hic damus. Huius generis est quod à Ponto regione, in qua nascitur, Ponticum cognominatur, estq; ceteris multo præstantius. Alterum genus est marinũ, quod Seriphium nominant. Germani welsomen. Tertium Santonicũ, à Santonibus Galliç populis, apud quos plurimum gignitur, dictum est. Hinc nonnulli eius semen corrupta uoce Sanctum, quoniam Sanctonicum dicendum esset, appellant. Nisi id nominis ob insignẽ eius efficaciã, quam in necandis lumbricis obtinet, illi imposuerint. Hodie semen lumbricorũ nuncupãt, germanicè wurmsomen. *Vulgare Absinthium.* *Ponticum.* *Seriphium.* *Santonicum.*

FORMA.

Absinthiũ uulgare, herba est caule ramoso, folijs incanis, multipliciter sectis, aureo flore, semine rotundo, racematim cohærente. Seriphium uerò herba est prætenues ramos cirrósue habens, minori similis Abrotono, exiguis referta seminibus, subamara, & graui odore. Ex qua deliniatione omnibus perspicuum fit, herbam cuius effigiem damus esse Seriphium. Siquidem herba est tenuibus cirris, Abrotono fœminæ similis, semine in siliquis paruo, grauiter odorata, & subamara. Santonicũ simile est Absinthio, sed non adeò copioso semine scatens, & subamarum. *Vulgare.* *Seriphium.* *Santonicum.*

B

LOCVS.

Nascitur, Oribasio & Apuleio autoribus, locis cultis, montosis & saxosis: plurimum autem præstantissimumq; in Ponto, Cappadocia, & Tauro monte. Seriphiũ passim circa itinera, macerias uinearum, & sepes prouenit: ut uerum sit quod à Plinio dictum est, plerasq; herbas pedibus cõculcamus, quarum si nobis uirtus perspecta esset, eas in cœlum laudibus ferremus. Santonicum in Gallia, ut diximus, copiose gignitur.

TEMPVS.

Colligendum in fine Iulij mensis, ac in umbra exiccandum, quo etiam tempore floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Ponticum minus calefacit, quod adstrictionis multæ sit particeps. Minus etiam cæteris generibus extenuat, nõ minus tamen reficcat. Galeno itaq; autore calidum in primo gradu, & siccum in tertio statuitur. Succus autem eius longè quàm herba ipsa calidior est. Vulgare quidem adstrictoriam, amaram & acrem qualitatem obtinet, haud secus atq; Ponticum. In hoc tamen ab eo differre uidetur, quod in illo maior sit amaritudo quàm adstrictio. Quamuis neque Ponticum modicè amarum sit, quod Ouidius satis ijs innuit uersibus:

Turpia deformes gignunt Absinthia campi,
Terraq; de fructu, quàm sit amara docet.

Loquitur autẽ de Ponto. Seriphium ipsum Abrotono minus est calidum, uerum Absinthio calidius. Santonicum in extenuando & calefaciendo desiccandóue, Seriphio paulò imbecillius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

C Absinthium calfacit, adstringit, bilemq́ stomacho & uentri inhærentem expurgat. Vrinas cit. Crapulam præsumptum arcet. Inflationibus, uentrisq́ & stomachi doloribus, cum Seseli & Nardo Gallico potum prodest. Fastidia discutit. Morbo regio correptos, dilutum aut decoctum eius per singulos dies cyathis tribus haustū sanat. Menses cum melle sumptū aut appositum euocat. Strangulationibus fungorum ex aceto potum subuenit. Ixiæ, cicutæ, muris aranei morsibus, & draconi marino cum uino aduersatur. Anginis cum melle & nitro inungitur. Contra epinyctidas ex aqua, sugillata uero & oculorum caligines cum melle, similiter auribus ex quibus manat sanies, illinitur. Decocti eius uapor suffitúsue, dentium auriumq́ dolores lenit. Decoctum cum passo dolentibus oculis oblinitur. Præcordijs, iecinori, & stomacho dolenti, ac longo tempore affecto, cum cerato Cyprino tritum illinitur. Stomacho autem cum rosaceo subactum. Cum ficis, nitro, & farina loliacea, aquæ inter cutem, lienosisq́ subuenit. Preterea uestiarijs arcisq́ inditum Absinthiū, uestes ab erodentium iniurijs seruat. Culices cum oleo perunctum à corporibus abigit & arcet. Atramentum librariū ex diluto eius temperatum, literas à murium erosione tuetur. Par est etiam succum hæc omnia facere, attamen in potionibus improbatur, stomacho enim obest, & capitis dolores adfert. Seriphium uero per se, uel cum oryza decoctum, & cum melle sumptum, ascaridas & rotundos lumbricos necat, aluum simul leuiter subducens. Eadem potest præstare cum edulio aut lenticula decoctum. Santonicum eadem quæ Seriphium potest.

EX GALENO.

Absinthium adstrictoriam, amaram, & acrem simul qualitatem possidet, excalfaciens pariter & extergens, roborans & desiccans. Proinde biliosos uentris humores per egestionem infernam propellit, ac per urinam euacuat. Magis uero quod in ue-
D nis est biliosum per urinas expurgat. Ideo contentam in uentre pituitam, sumptum nihil iuuat. Sic neq́ si in thorace aut pulmone contineatur: nam adstringens in eo facultas, quàm amara ualentior est.

EX PLINIO.

Stomachum corroborat, & ob hoc sapor eius in uina transfertur. Bibitur decoctum in aqua, & postea nocte & die refrigeratum sub dio: decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in cœlestis aquæ sextarijs tribus. Oportet & salem addi. Tritum, ut aiunt, raro in usu est, sicut & succus expressus. Bibitur & madefacti dilutū. Exprimitur autem cum primum semen turgescit, madefactum aqua triduo recens, aut siccum septem diebus, deinde coctum in æreo uase ad tertias, decem heminis, in aquæ sextarijs quadragintaquinq́, iterumq́ percolatum, herba iecta, lente coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore Centaurio quæritur succus. Sed hic Absinthij succus inutilis stomacho capitiq́ est, cum (ut tradunt) sit illud decoctū saluberrimum: nam stomachum adstringit, bilemq́ detrahit, urinam cit, aluum emollit, & in dolore sanat, uentris animalia pellit. Malaciam stomachi & inflationes cum exiguo Sili & Nardo Gallico, addito aceto, discutit. Fastidia abstergit, concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere, & sale. Antiqui purgationis gratia dabant cum marinæ aquæ ueteris sextario, seminis sex drachmis, cum tribus salis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Quidam in polenta dedere supradictum pondus addito Pulegio. Alij contra paralysin. Alij pueris folia in fico, sic ut amaritudinem fallerent. Facile thoracem purgat cum Iride sumptū. In regio morbo crudum bibitur cum Apio, aut Adianto. Aduersus inflationes calidum paulatim sorbetur ex aqua. Iecinoris causa cum Gallico Nardo, lienis cum aceto, aut pulte, aut fico sumitur. Aduersatur fungis ex aceto. Item uisco, cicutæ ex uino, & muris aranei morsibus, draconi marino, scorpionibus. Oculorum claritati multum cōfert. Epiphoris cum passo imponitur, sugillatis cum melle. Aures eius

decoctum

A decoctum uaporis suffitu sanat: aut si manat sanies, cum melle tritum. Vrinam ac menses ciunt tres quatuórue ramuli, cum Gallici nardi radice una, cyathis aquæ vi. menses priuatim cum melle sumptum, & in uellere appositum. Anginis subuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat: uulnera recentia, priusquam aqua tangantur impositum: pretereaq; capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non est dandum in febri. Nauseas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in uentrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inscio sub capite positum. Vestibus insertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo si uratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatū, literas à musculis tuetur. Capillum denigrat absinthij cinis, unguento rosaceoq; permixtus. Marinum, quod quidam seriphium uocāt, stomacho inimicum. Aluum mollit, pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale, aut in farinæ trimestris sorbitione dilutum. Coquitur quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias.

VINI ABSINTHITIS VIRES. EX DIOSCORIDE.

Absinthites uinum stomacho accōmodatum est, urinam cit. Tarde cōcoquentibus utile: iecinorosis itidem, nephriticis, & regio correptis morbo. Cibum nō appetentibus, & stomacho male affectis, & longis præcordiorum distensionibus ac inflationibus, rotundis lumbricis, & suppressis mensibus auxiliatur. Contra ixiæ uenena hausta, copiosius potum, & uomitionibus redditum prodest.

CONFECTIO.

Variæ uini absinthitis sunt confectiones, ut ex Dioscoride constare potest. Optimum tamē fit, si tusæ Pontici absinthij drachmæ octo, linteo raro ligatæ, in amphoB ram uini cōijciuntur. Mustum deinde mittitur, relicto uno uasis spiraculo ne efferuescens foras exiliat.

APPENDIX.

Santonici, quod ut cōmemoratum est, hodie semen lumbricorū uocant, præcipuus hoc tempore ad lumbricos ex corpore pellendos & enecandos usus est. Et si genuinum est, magna efficacia cum melle assumitur tam à pueris, quàm adultis. Seriphium quoq; aduersus lumbricos à multis cōmendatur, eoq; nomine mors uermium appellatur. Sunt etiam qui lumbricorū semen nominent.

Semen lumbricorum.

Mors uermiū.

ABROTONVM MAS.
Stabwurtz mennle.

ABROTONVM
FOEMINA.

Stabwurtz weible.

C

NOMINA.

Abrotonum unde dictum.

ΑΒΡΟΤΟΝΟΝ Græcis, Abrotonum Latinis nominatur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germanis Garthagen/Stabwurtz/Schoßwurtz/Gertwurtz/Kutelkraut/Affrusch/ appellatur. Hoc autem nomen sibi usurpauit, ut Nicandri testatur interpres, διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν, καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι. ἄλλοισι καὶ διὰ τὸ δυσαντοῦν εἶναι. hoc est, quod conspectu tenerum, molle & delicatum appareat, aut quod grauem, acrémue & difficilem halitum prospiret.

GENERA.

Abrotonũ duorum est generum, ueterum & recentiorũ omnium sententia, mas & fœmina. Plinius lib. xxi. cap. vij. mas quidem campestre uocat Abrotonum, fœminam uero mõtanum. Vulgus, syluestrem Cypressum, à similitudine & odore foliorum eiusdem, nomenclaturæ herbæ fruticisue uocat. Germanicè weiß garthan/oder wilder cypreß.

FORMA.

Abrotonũ mas. Abrotonũ, quod mas appellamus, sarmentosum, minutis folijs, minus album quàm fœmina, tenui semine ac numeroso uti Absinthiũ. Semen autem nõ quouis tempore producit, sed ad Septembris duntaxat mensis initia, quo si diligenter obseruabis tempore, semine prægnans esse comperies. Recte igitur λεπτόκαρπον in Dioscoride legitur, huic lectioni nõ solum ueterum codicum fide, uerumetiã sensu suffragante. *Abrotonum fœmina.* Fœmina frutex est, arboris speciem habens, candicantibus folijs, Seriphij modo minutim circum ramulos incisis, floribus refertus, in summo auri fulgore comantes corymbos obtinens, odoratus etiam cum grauitate quadam.

LOCVS.

Mas passim apud Germanos in hortis, & in campestribus nascitur: fœmina uero in collibus & montibus sua sponte prouenit. D

TEMPVS.

Floret utrunq; Augusto. Colligitur autem in autumno, potissimum Septembri mense: hoc enim tempore semen, ut diximus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Abrotonũ calidum & siccum, inq; tertio ordine seu recessu post media situm est, id quod amaritudo eius, quam gustu præ se fert, facile monstrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriusq; abrotoni semen feruefactũ, & crudum tritum, cum aqua potũ, nõ nisi recta ceruice spirantibus, ruptis, conuulsis, ischiadicis, urinæ difficultatibus, & suppressis mensibus auxiliatur. Potum in uino exitialium uenenorum antidotum est. Cum oleo rigentibus illinitur. Serpentes lecto instratum & suffitum fugat. Cum uino potum aduersus eorundem morsus, peculiariter autem scorpionum & phalangiorum, prodest. Oculorum inflammationibus cum cotoneo cocto, aut pane illitum subuenit. Tritum cum farina hordeacea decoctumq; tubercula discutit. Admiscetur irino unguento.

EX GALENO.

Non instrenue excalfacit & desiccat. Nam siue comã cum floribus (reliqua enim eius palea inutilis est) cõtusam ulceri puro illinas, mordax & irritans uidebit, siue eo in oleo macerato, caput aut uentrem perfundere uoles, admodũ calefacere reperies. Quin & si qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante inuasionem rigorum hoc uoles confricare, minus utiq; rigore concutientur, imò & sensus confestim ubi admotum fuerit ipsum calfacere percipit. Porrò quod lumbricos interimat par est, nimirũ quum sit amarum. Protinus uero quod & digerendi & incidendi uim habeat scies. Præterea abrotonum ustum calidum & siccum facultate est, magis etiam quàm cucurbita sicca usta, & anethi radix. Illa enim ulceribus humidis

simul

A simul & citra phlegmonem callo induratis prosunt, ac proinde maxime ulceribus ijs quæ in pudendorum præputijs sunt competere uidentur: at cinis Abrotoni ulceribus omnibus mordax est, ac idcirco cum oleo tenuium partium, Cicino scilicet, aut Raphanino, aut Sycionio ueteri, potissimum Sabino, ad alopecias confert. Barbam etiam segnius tardiusque enascentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: sed nec minus illis, lentiscino maceratum. Rarefaciendi enim uim, eò quod tenuium est partium, obtinet, & mordax est, & calidum. Abrotonum uero inimicum stomacho existit.

EX PLINIO.

Vsus est & folijs, sed maior semine, ad calefaciendum, ideo neruis utile, tussi, orthopnoicis, urinæ, torminibus, conuulsis, ruptis, lumbis. Datur bibendum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & uuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur cotoneo malo cōcocto. Serpentes fugat. Contra ictus eorum bibitur in uino, illiniturque. Efficacissimum contra ea quorum ueneno tremores & frigus accidunt, ut scorpionum & phalangiorū, & contra alia uenena. Prodest quoquomodo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit interaneorum mala. Ramo eius si subijciatur puluino, uenerem stimulari tradunt: efficacissimamque herbam esse contra omnia ueneficia, quibus coitus inhibeatur.

DE ASARO. CAP. III.

B

NOMINA.

ΑΣΑΡΟΝ græcè, Asarū latinè dicitur. Officinis hodie nomen retinet. Germanicè Haselwurtz. Asaron autem dictum est, quod in ornatū non ueniat, uel ut Plinius lib. xxi. cap. vi. inquit, quoniam in coronas atque serta non addatur: uel quod manualibus scopis, quę odoris gratia gestantur, minimè solitum sit inseri. *Asaron cur dictum.*

FORMA.

Folia hederæ similia habet, longè tamen molliora, rotundioraque. Flores inter folia ad radicem purpureos, odoratos, Hyoscyami cytino similes, in quo semen acino nō dissimile. Radices multas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini persimiles, longè tamen graciliores, odoratas, calefacientes, & linguam admodum erodentes. Cæterum hic admonendum esse lectorē duximus, omnia Dioscoridis exemplaria hoc in loco deprauata esse, perperamque habere uel πυκνότερα uel μικρότερα, cum potius scribendum sit μαλακώτερα, id quod partim Plinij testimonio, partim etiam iudice sensu ipso comprobari potest. Plinius siquidem lib. xij. cap. xiij. Asarum sic depingit: Est hederę folijs, rotundioribus tantum, mollioribusque. Si quis uero ea de re ad iudicem sensum referat, Asarumque cum hedera conferat, Asari certè folia neque densiora, neque minora hederæ folijs esse comperiet, quum Asari folia maiora multò sint quàm hederæ. Proinde cum folia hederæ illorum comparatione multò minora sint, euidentissimum est pro μικρότερα legendum esse μαλακώτερα, huic nimirum lectioni adstipulantibus Plinio & sensus iudicio, ut dictum est: ad tactum enī huius folia longè sunt hederæ molliora. Accedit quod ab una dictione in aliam facilis sit transitus. His itaque rationibus motus, Asari folia μαλακώτερα, hoc est, molliora hederæ folijs esse dixi, ut reuera etiam sunt. *Dioscoridis locus emendatus.*

LOCVS.

Nascitur in umbrosis locis, montibus potissimum & syluis: aspera enim macráue & sicca loca amat.

TEMPVS.

ASARVM
Haselwurtz.

A TEMPVS.

Bis anno, uere nimirum & autumno floret. Colligendum in fine Augusti, à die uidelicet decimoquinto eius mensis, usq; ad octauum Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Asarum in calefaciendo & exiccando ordinis tertij existit, radices potißimũ eius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Asari calefaciunt, & urinam mouent. Hydropicis & ischiadicis diuturnis prosunt. Ducunt menses pondere drachmarum sex cum mulso potæ. Purgant Ellebori albi modo. Ruptis præterea, conuulsis, tussi ueteri, difficultati spirandi, & urinæ conferunt. Cum uino potæ ferarum morsibus salutares. Folia adstringunt. Illita capitis doloribus, oculorum inflammationibus, ægilopis incipientibus, mammis à partu tumentibus, ignibusq; sacris prosunt. Coma somnum etiam conciliat. Sic Crateias herbarius de Asaro proditum reliquit.

EX GALENO.

Asari radices utiles sunt, facultate similes radicibus Acori, intensiores tamẽ. Itaq; ex ijs, quæ de illis prodita sunt, hic facienda coniectura.

EX PLINIO.

Nardi uim habet Asarum, quod & ipsum aliqui syluestre Nardum appellant.

EX MARCO AEMYLIO.

Est Asaron græcè Vulgago dicta latinè.
Hæc calidæ & siccæ uirtutis dicitur esse.
Tertius est illi gradus, ut dicunt, in utroque.
Prouocat urinam, potataq; menstrua purgat.
Hocq; modo iecoris medicatur sumpta dolori.
B *Hydropicosq; iuuat, schiasim fugat hausta frequenter.*
Et uuluæ morbis decoctio subuenit eius.
Dicitur ictericum potata repellere morbum.
Elleboriq; modo uomitu præcordia purgat.
Sed non est huius purgatio tam uiolenta,
Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa:
De folijs eius triginta recentia tollens,
Adde meri tantum quo poßint cuncta recondi.
Tota nocte mero facias macerentur in illo,
Mane terens, uino quo sunt macerata resolue.
Tunc olus excoctum cum pingui carne recenti
Porcina, prius ægroto da sufficienter,
Et sumat uini uult quantum fortis & albi,
Sic Asari succum colatum trade bibendum.
Fortibus & magnis est hic numerus foliorum
Sufficiens, reliquis, ut diximus, est minuendus
Iuxta quod uires, ætas, & cætera poscunt.

APPENDIX.

Lixiuium in quo Asarum decoctum est, si eo caput lauetur, cerebrum roborat, & memoriam. Succus etiam eius cum Pompholyge, caligantibus oculis confert.

ACORVM
officinarum.

Drachenwurtz.

NOMINA.

KOPON græcè, Acorū latinè appellatur. Officinis nomen retinet. Germanicè Gel lilgen/Drachenwurtz oder Ackerwurtz uocatur. Acoron aphrodisiam quasi uenercam Græci etiam uocant. Apuleius, quicunq; ille fuerit, in cōmentariolo quod de aliquot herbis scriptū à se reliquit, Piper apium dictam fuisse hanc herbam testatur, quod ea in aluearijs suspensa, nunquam diffugiant apes.

FORMA.

Folia Iridis habet, angustiora tamen. Radices non dissimiles, implicatas, neq; in rectum enatas, sed obliquas, & in superficie existentes, geniculis seu internodijs distinctas, subalbas, gustu acres, odore non ingratas. Præstat densum, candidum, nō cariosum, plenum & odoratum, cuiusmodi est in Colchide & Galatia. Ex qua sanè Dioscoridis descriptione satis liquet Acorum nostrum, quo hodie officinæ utūtur, etsi nō uerū sit, tamen aliquā saltem Acori speciem esse: Iridis enim folia obtinet, angustiora tamen. Radices quoq; similes, implicatas & inuicem adnatas, nō in rectū, sed in obliquum tendentes: non in profundo delitescentes, sed in superficie existentes, & modico cespite tectas: deniq; geniculis seu internodijs interceptas. Neq; etiam in colore ab eo quem Dioscorides pingit uariare uidetur: nostrū enim Acorū nō raro ὑπολεύκους, hoc est, subalbas seu candicantes radices habere conspicitur. Accidit autem ut & rubentes intus habeat radices, quæ tamen cum candicantes passim intercurrentes uenas obtineant, rectè subalbæ dici possunt, quod nimirū neq; uere rubescant, neq; candidum etiam prorsus colorem referant, sed eum potius qui ex rubro & candido mixtus sit. Cæterū radices Acori quæ intus candicant, foris ut plurimū subrubēt. Hinc est quod Serapion in Acori descriptione Dioscoridis uerba referēs,

Acorum officinarum non esse uerū Acorum.

B ὑπολεύκους dictionē ita uertere uoluit: Et color radicū exterior tendit ad rubedinem. Proinde qui hac sola ratione, quod Acori radix intus interdum rubescat, mouētur, ut diuersum nostrū prorsus à Dioscoridis credant, ij non utuntur argumento quod tanti momenti sit, ut quod conātur, persuadere alijs posSit. Cum enim Dioscorides Acori radices ὑπολεύκους, hoc est, albicantes faciat, noster certe nunquam non tales habere deprehenditur: uel enim uere candicantes sunt, uel subrubentes, quas etiam ὑπολεύκους rectè dici posse iam ostendimus. Porrò quamuis odoratæ non sint eius radices, tamen nihil obstare posset odor, quo minus nostrum uerum esse putaremus Acorum, quum abunde constet illum, haud aliter quàm colorem, secundum diuersas regiones in eadem sæpe herba mutari: si non esset aliud, quod ut diuersum certo crederemus nos urgeret, hoc nempe, quod nostri Acori radices gustu acres nō sint, quod tamen omnes ueteres uno ore de Acoro affirmant, sed potius adstringentes. Quapropter etsi tota ferè descriptio illi respōdere uideatur, tamen quia acris nō est, uires eas quas uero Acoro tribuunt ueteres, habere non potest: ut hoc nomine uehementer errent qui à solis descriptionibus tantū pendent. Nec minus hallucinantur officinæ quæ ad urinas mouendas, aut menses euocandos, lienésue minuendos eo utuntur. Perperàm etiam Diacori compositionem ex eodem conficiūt. Curent itaq; ut uerum Acorum habeant, quod iam in multis Germaniæ officinis prostare puto. Nam radix illa quæ à nonnullis seplasiarijs nunc sub nomine maioris Galangæ uenditur, si cætera etiam respondeāt, haud dubie radix ueri Acori est. Et debent seplasiarij ea uti, quoties in compositionibus medicamentorū Acori fit mentio, præcipuè autem in Diacori compositione apparanda, quod hæc calefaciendo cōcoctionem stomachi supra modum iuuet. Et hoc eò confidentius faciendum esse hortor, quod Galangam maiorē ueri Acori radicem esse existimem: geniculis enim scatet, foris subrubra, intus subalba, gustu acris, odore nō ingrata, ut hoc nomine illa tutò & sine errore officinæ pro Acoro uti queant.

C

LOCVS.

Apuleius locis cultis, pratis ac hortis nasci, raramq; inuentu herbam hanc tradit. Nostrum Acorum iuxta amnes, & passim in aquosis & palustribus locis prouenit.

TEMPVS.

Legitur radix Acori æstatis initio, & siccatur in umbra digitalibus frustis.

TEMPERAMENTVM.

In calefaciendo & desiccando tertij est ordinis. Nostrum quidem desiccat, at citra calefactionem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acori radix calefaciendi uim habet. Decoctum eius potum, urinam cit. Prodest lateris, thoracis & iecoris doloribus: torminibus, ruptis, conuulsis. Lienes minuit. Vrinæ stillicidio, & uenenatorũ morsibus subuenit. Insessu, quemadmodum Iris, ad muliebria utilis est. Succus radicis caligines oculorum discutit. Antidotis præterea radix utiliter miscetur.

EX GALENO.

Acori utimur radice quæ gustu acris est, & modicè amara, odoreq; non iniucunda. Hinc manifestum est hanc facultate calidam, & cõsistentia tenuium partium esse. Huic consentaneũ est, ut urinam moueat, & lienes induratos iuuet, tum corneæ membranæ crassitiem detergeat simul atq; extenuet. Ad hoc autẽ melior est ipsius succus. Omnino uero siccificum esse clarum est.

EX PLINIO.

Vis ei est ad calefaciendum extenuandumq; efficax, contra suffusiones & caligines oculorum succo eiusdem poto, cõtraq; serpentes. Pectoris doloribus subuenit, & ideo antidotis miscetur. Iecinori medetur, thoraci quoq; & præcordijs. Vrinam cit eius decoctum, & omnia uesicę uitia sanat. Testium tumores radix decocta in ui

D no, tritaq; & illita mirè discutit. Duritias & collectiones omnes sanat, decocto huius herbæ fouentibus. Cõtusis & euersis pota duobus obolis in mulsi cyathis tribus radix prodest. Acoron quoq; utile est interioribus fœminarum morbis.

ACORI OFFICINARVM VIRES.

Acori adulterini facultates.

Gustus abunde monstrat eius radicem immensam adstringendi facultatem obtinere. Hinc est quod diuersam planè à ueri Acori radice uim sortita sit. Nam ut hęc tenuium est partiũ & facultate calida, atq; adeò detergit, extenuat atq; discutit: ita illa consistentia crassarũ partium, ac facultate frigida, constringit, densat, cogit & contrahit. Quare urinam nõ cit, ut uerum Acorum, nec menses euocat, sed potius supprimit. Sanguinem etiam undecunq; manantem cohibet. Proinde rectè Pandectarum autor scribit, eum qui secum Acori radicem gestet, à nullo sanguinis profluuio corripi. Et ex recentioribus aliqui hanc facultatem Acori nostri obseruarunt, atque hinc adeò tradunt eius succum igne expressum, menses nimium promanantes constringere posse, id quod certè de Acoro affirmare uanissimũ erit. Ex ijs itaq; intelligent iam seplasiarij, quis usus nostri etiam in medicina sit Acori: nec cõmittent, ut fanatici cuiusdam, qui nuper Morophrasti impudentis hominis pestilentissimas nugas & ineptias tegere, atq; adeò epistola aliqua operi illius temerè præfixa cõmendare, ac prę illo monstro reliquos omnes medicos, si dijs placet contemnere ausus est, cõsilio obsecuti, hoc prorsus abijciant, cum illius immensa sit adstringendi, quod demonstrauimus, facultas.

De Althæa

ALTHAEA
Eibisch.

C

NOMINA.

ΛΘΑΊΑ, ἐβίσκος, ἰβίσκος græcè: Althæa, Ebiſcus, Ibiſcus latinè dicitur. Officinę, quæ ut plurimũ barbaris uocibus gaudent, Biſmaluam, Maluauiſcum, & ſimpliciter Euiſcum nominant. Maluauiſci autem uox corrupta eſt, ex malua nimirũ & euiſco compoſita, quaſi dicat aliquis Malua ebiſcus, hoc nomine illam ab alijs maluis, quæ ſanè multæ ſunt, ſegregans. Germanicè Ibiſch/oder Eibiſch/Groß oder wild pappeln. Althæa uero à multiplici remediorũ poteſtate & uſu, uel ut Plinius ait, ab excellentia effectus nominata eſt. Siquidẽ ἀλθαία Græcis idem ualet, ac ſi à medendo medicã ſimpliciter dicas. Nam ἀλθαίνειν illis mederi ſignificat, ἄλθος uero remedium & medicinam.

Biſmalua. Maluauiſcus.

Althea unde dicta.

FORMA.

Syluestris Maluæ genus eſt, cui folia ut Cyclamino rotunda, lanuginoſa, flos roſaceus, caulis cubitorum binûm, radix lenta uiſcoſaq́ꝫ, intus candida.

LOCVS.

Locis humentibus, pinguibusq́ꝫ gaudet.

TEMPVS.

Radices, ut reliquarum ferè herbarum omnium, inter autumni initia, hoc eſt, in fine Auguſti, & Septembris menſis principio, legendæ. Folia uero & ſemen in æſtate. Floret Iulio & Auguſto menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia & flores calidi & ſicci primo exceſſu ſeu ordine. Radices uero in principio ſecundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix in aqua mulſa aut uino cocta, aut per ſe pota, ad uulnera, parotidas, ſtrumas, abſceſſus, mammarũ inflãmationes, ſedis contuſiones, inflationes, neruorum D diſtentiones, efficax eſt. Siquidem diſcutit & maturat, aut rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta quo dictum eſt modo, & cum adipe anſerino aut ſuillo, uel terebinthina ſubacta, ad uteri inflãmmationes & præcluſiones utiliter admouetur. Decoctum eius idem præſtat, ſecundasq́ꝫ à partu relictas educit. Decoctum radicis cum uino potum, urinę difficultati, calculoſorũ cruditati, dyſentericis, iſchiadicis, tremulis, & ruptis ſuccurrit. Dentium mitigat dolorem cum aceto decocta, colluto inde ore. Semen autem uiride ſiccumq́ꝫ tritum, cum aceto in ſole perunctum alphos extergit. Cum aceto & oleo inunctum à uenenatorũ morſibus præſeruat. Valet ad dyſenteriã, ſanguinis reiectionẽ, & alui fluores. Seminis decoctum in poſca aut uino contra omnes apum & minutarũ ferarum ictus bibitur. Folia cum exiguo oleo, morſibus & ambuſtis illinuntur. Addenſat aquam ſub diuo radix trita & admixta.

EX GALENO.

Digerendi, laxandi, phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi coctu difficilia tubercula. Porrò radix eius & ſemen cætera quidem pari herbæ uiridi modo agunt, uerum tenuiorum partium, magisq́ꝫ exiccatoriam, ad hęc magis exterſoriam quàm illa facultatẽ oſtendunt, ut & alphos detergant, & ſemen renum calculos confringat. Radicis autem decoctum, dyſenteriæ, alui profluuio, & ſanguinis reiectioni utile eſt, nempe cum adſtringentem quandam facultatem poſſideat.

EX PLINIO.

Althææ contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipuè ſcorpionum, ueſparum, ſimiliumq́ꝫ, & muris aranei. Quin & trita cum oleo, hac peruncti antè, uel habentes eam, non feriuntur. Eius radix præcipuè cõuulſis ruptisq́ꝫ efficax eſt. Cocta in aqua aluum ſiſtit. Ex uino albo ſtrumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta,

A cocta, quamlibet perniciosæ tussi citissimè medentur. Hippocrates uulneratis, sitientibusque defectu sanguinis, radicis decoctæ succum bibendum dedit. Et eam uulnerib. cum melle & resina, item cõuulsis, luxatis, tumentibus, & musculis, neruis, articulis imposuit. Et asthmaticis ac dysentericis in uino bibendam dedit. Mirum, aquã radice ea addita addensari sub dio, atque elactescere. Efficacior aũt quo recẽtior.

EX THEOPHRASTO.

Vsus eius ad rupta, & tusses è uino dulci, & ad ulcera in oleo. Aliàs si carnibus concoquas, in idem aggregare, ac ueluti conglutinare posse affirmant.

DE ANAGALLIDE. CAP. VI.

NOMINA.

ΑΝΑΓΑΛΛΙΣ grȩcè, Anagallis latinè, officinis inusitata, germanicè Gauchheyl/ oder Colmarkraut. Hoc nominis fortè à Germanis inditum est, quod Anagallis in limine uestibuli suspensa maleficiorum introitũ pellere credita sit. Errant qui Morsum gallinæ seu Passerinã uulgò dictam herbam, Anagallida putant: haud secus atque ij, qui Auriculam muris pro Anagallide depictam ostendunt herbarij.

Gauchheyl Germanis quare ... [illegible]

Anagallis non est Morsus gallinæ, neque Auricula muris.

GENERA.

Duo duntaxat Anagallidis esse genera ueterum omniũ testimonio constat, marem scilicet & fœminã, quæ sanè nullo nisi florũ discrimine distant. Mas enim puniceo, fœmina uero cœruleo flore conspicitur. Proinde hallucinari iuniores ac barbaros medicos euidentissimũ est, qui plura duobus Anagallidis genera constituunt.

FORMA.

B Frutices sunt Anagallides parui in terra iacentes, folia in quadrangulis caulibus pusilla habentes, & modicè rotunda ad Helxines similitudinem. Semen gerunt rotundum. Non quicquam sanè certius hac scriptorum pictura respondet, cum duplex sit in flore color, puniceus nimirũ & cœruleus, quadranguli caules per terram sparsi, folia non toto ambitu rotunda, & semen coriandro nõ dissimile circinatum. Non est tamen quod sic humi prostratos hos frutices intelligas, ut prorsus nõ suppullulent. Nam in altum etiam surgunt, non tamen altius, quàm ipsa tibi examussim pictura monstrat.

LOCVS.

Pedibus in aruis uineisque ubique calcatur, neque quicquam nunc Anagallide despectius est, cum tamen in antiqua medicina multus eius fuerit usus. Licet autem ubique ferè proueniat, in uliginosis tamen lætior.

TEMPVS.

Per æstatem utriusque prouentus maximus est, potissimum autem mense Augusto. Florent autem à Maio mense usque in autumnum.

TEMPERAMENTVM.

Anagallidis uterque sexus calidam & siccam facultatẽ obtinet, quod scilicet extergere possint. Mulieres nanque quȩ aspeiorẽ & decolorẽ à natura cutem acceperunt, ad leuorem nitorẽque uultus harum succo utuntur, ut hac ratione errare necesse sit, qui Anagallidas frigidas & humidas esse statuunt.

Error quorundã detegitur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtraque mitigandi facultatẽ habent. Inflãmationes arcent, surculos extrahunt, ulcera serpentia cõpescunt. Succus earũ gargarissatus pituitã capitis purgat. Per nares infusus dolorẽ dentiũ lenit, si in contrariã narem inijciat. Argema cum Attico melle emendat, & oculorũ caligines iuuat. Contra uiperarũ morsus, renum & iecinoris uitia, ex uino potus prodest. Tradunt nonnulli eam quæ cœruleum florem habet, procidaum sedem reprimere: quæ uero puniceum, illitu euocare.

ANAGALLIS
MAS.

Gauchheyl menule.

ANAGALLIS
FOEMINA.

Gauchheyl weible.

C

EX GALENO.

Anagallis utraque, tam ea quæ florem parit cœruleum, quàm ea quæ puniceum, admodum extergendi facultatem obtinent. Quendam etiam calorem attractoriũ possident, ita ut impactos corpori refigant aculeos. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. Et ut summatim dicatur, exiccatoriam citra mordicationẽ facultatem habent, quamobrẽ uulnera glutinant, & putrida adiuuant.

EX PLINIO.

Vtriusque succus oculorum caliginem discutit cum melle, & ex ictu cruorem, & argema rubens, magis cum Attico melle inunctus. Pupillas dilatat, & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracentesis fit. Iumentorũ quoque oculis medentur. Succus caput purgat per nares infusus, ita ut deinde uino colluat. Bibitur & contra angues succi drachma in uino. Mirum, quod fœminam pecora uitant. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustauere, statim eam quæ Asyla uocatur, in remedio quærunt. Ea à nostris ferus oculus nuncupatur. Præcipiunt aliqui effossuris, ante solis ortum, priusquã quicquid aliud loquantur, ter salutare eam, tunc sublatam exprimere, ita præcipuas esse uires. Vrinam cient Anagallides. Iecinori mirè prosunt. Cohibent quas nomas uocant. Vtiles & recentib. plagis, præcipuè senum corpori. Ad recentia quoque uulnera tanta traditur uis, ut saniem ossibus extrahant. Anagallis cœrulea procidentia sedis retro agit, è diuerso rubens proritat.

Superstitiosum.

DE ALSINE. CAP. VII.

NOMINA.

Morsus gallinæ.

D

ΑΛΣΙΝΗ græcè, Auricula muris latinè, Morsus gallinæ uulgò appellatur. Pauerina Italicè, quod paueris, id est, iunioribus anseribus gratum pabulum suppeditet. Auiculas caueis inclusas, cum fastidiunt escã, aucupes hac herba recreare solẽt. Hinc germanicè Vogelkraut/ Hünerserb/ Hünerdarm/ Hünerbiß uocatur. Alsine autem dicta est, quod lucos, quæ Græci ἄλση nominant, nemorosaque & umbrosa loca amet. Auricula uero muris, quod musculorum auribus folia similia habeat.

Alsine cur dicta.

Auricula muris.

GENERA.

Quamuis Dioscorides & alij unam tantum Alsinen faciunt, nos tamen tria eiusdem genera, licet plura adhuc inueniantur, damus. Primum genus Alsinen maiorẽ uocauimus, quod scilicet uera sit Alsine, & alijs maior, germanicè Hünerdarm nominatur. Alterius generis plantam Alsinen mediã appellauimus, germanicè Hünerserb. Hæc quod ad flores attinet, qui cœrulei sunt, à descriptione uariat: eiusdem tamen cum priore facultatis. Tertij generis herbam Alsinen minorem uocauimus. Hæc, quidem, ut prima, pulchrè descriptioni respondet, germanicè Kleinuogelkraut nuncupatur.

FORMA.

Cauliculis serpit rotundis, è quorum geniculis exiles ramuli prosiliũt, folijs Helxines minoribus, minusque hirsutis, flore exiguo, candido, foris herbaceo. Hæc cum teritur cucumis odorem refert. Non autem illam Peponis maturi iucunditatem, sed herbaceum cucumeris odorem subolet. Porrò cum Dioscorides Helxinæ similem esse Alsinen tradit, non de ea Helxine quæ uulgò Parietaria, sed ea potius quæ alio nomine Cissampelos dicitur, intelligas oportet: hæc enim folia Hederæ haud dissimilia obtinet. Adeò ut liquidò iam cõstet, Alsinen esse eam herbam quam passim hodie Morsum gallinæ appellant. Huc accedit quod facultates, ut ex sequentibus patebit, quas uulgus Morsui gallinæ tribuit, ab Alsines uiribus nihil uarient.

Helxine duplex.

LOCVS

Nascitur in lucis, hortis, & maximè in parietibus, macerijs, opacisque locis.

TEMPVS.

ALSINE
MAIOR

Hünerdarm.

ALSINE
MEDIA.

Hünerserb.

ALSINE
MINOR.

Kleinuogelkraut.

C

TEMPVS.

Incipit à mêdia hyeme. Arefcit autē æſtate media. Cum prorepit, muſculorū aures imitatur folijs.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerantem & humectantem haud ſecus quàm Helxine obtinet facultatem: eſt enim aqueæ eſſentiæ frigidæq́ꝫ: quare & citra adſtrictionem refrigerat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alſine refrigerandi facultatem obtinet. Oculorū inflammationibus cum polenta illita cōuenit. Succus eius aurium doloribus inſtillatus prodeſt. In uniuerſum eadem quæ helxine poteſt.

EX GALENO.

Ad feruentes phlegmonas, & mediocria eryſipelata competit.

EX PLINIO.

Vſus eius ad collectiones inflammationesq́ꝫ. Quin emendat omnia quæ Helxine, ſed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item uerendis ulceribusq́ꝫ cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur.

APPENDIX.

Eaſdem facultates, herbis quas morſus gallinæ uulgò nominant, noſtri temporis herbarij tribuunt, quod ſcilicet ad feruentes inflammationes, ac eryſipelata proſint. Omnes enim, ut dictum eſt, refrigerant atque humectant. Hinc eſt quod minorem aliqui Germanorū Fieberkraut uocent, quia ſcilicet febribus accōmoda, & utilis ſit.

DE ANTHEMIDE. CAP. VIII.

NOMINA.

D

Chamæmelon cur dictum.

ΑΝΘΕΜΙΣ, ἢ χαμαίμηλον græcè, Anthemis, Chamæmelon latinè, officinis corrupto nomine Camomilla dicitur, Germanicè Camillen. Chamæmelon, quoniam odorem habeat mâli, appellant, id quod de primo genere potiſsimum intelligendum uenit.

GENERA.

Leucanthemon. *Chryſanthemon* *Eranthemon.* *Conſolida regalis eſt tertia chamæmeli ſpecies.*

Tria eius genera, floribus tantum diſtantia, inueniuntur. Hi enim etſi intus aurei ſint, tamen foris per ambitū illis adiacent folia aut candida, aut lutea, aut purpurea. Quæ foris in orbem candida folia obtinet, ea eſt quæ à Dioſcoride propriè λευκάνθεμον, & uulgò hodie Camomilla uocatur. Quę uero luteis per ambitum folijs cōſtat, ea haud dubie eſt, quā priuatim Dioſcorides à ſuis floribus χρυσάνθεμον nominat, Germani autem, pulchrè ad græcam appellationem alludētes, Goldtblůmen / Gelcamillen / Streichblůmen appellant. Tertia ſpecies chamæmeli, quę nimirū purpurea per orbem folia habet, nulla alia eſt niſi ea quam hodie uulgus medicorum Conſolidam regalem, Germani autē à ſimilitudine calcaris, cui reſpondet floſculus eius herbæ, & à colore lepido regioq́ꝫ, qui aſpectari nunquā ſatis poteſt, Ritterſporn uocant. Dioſcorides peculiariter ἠράνθεμον, eo quod uere floreat, dici tradit. Tria itaq́ꝫ in uniuerſum Anthemidis ſeu Chamæmeli genera ſunt, quorum ſanè primum Chamæmelon leucanthemon, alterū Chamæmelon chryſanthemon, tertium Chamæmelon eranthemon Dioſcoridi nominatur. De duobus primis generibus neminē dubitare, quin uera & legitima ſint, arbitramur, quod nihil in ijs ſit quod Dioſcoridis deſcriptioni, quam mox ſubijciemus, non reſpondeat. Tertium fortè nonnullis qui moroſius omnia obſeruant, minime genuinum Chamæmeli genus eſſe uidebitur: ideoq́ꝫ quibus ſimus argumentis & cōiecturis impulſi, ut tertium Anthemidis eſſe genus credamus, neceſſe erit oſtendere. Potiſsimū autem quod nos in hanc ſententiam pertraxit eſt, quod ſingula in Dioſcoridis deſcriptione illi congruant, rami ſcilicet palmum non excedentes, fruticoſi, multas alas habentes, parui & exigui, capitula

CHAMAEMELON
LEVCANTHEMON.

Camillen.

CHAMAEMELVM CHRYSANTHEMON.

Gel camillen.

CHAMAEMELVM
ERANTHEMON.

Ritterſporn.

C pitula rotunda, aurea, foris purpureis folijs, magnitudine in nullo alio genere Rutę folijs magis similibus circundata. Deinde sententiam hanc nostram cõfirmauit antiquissimus codex manuscriptus, in quo pictura exquisitissimè Regalem dictã consolidã refert, quam ijs sanè uerbis describit: Herba est quam quidã Monachellã, siue Capuciariã uocant (à cucullo hauddubiè monachorũ, quem flores illius herbæ referunt, nomen imponentes) Dioscorides Eranthemon appellat, & est una species Anthemidis, quæ folia instar Camomillæ habet, nigriora tamen: florem autem uiolæ similẽ. Hæc ille. Quibus omnibus illud etiã accedit, nostram de hac herba sententiam mirificè corroborans, quod uulgus hodie medicorũ Consolidã regalẽ calculosis, & oculis prodesse tradat, adeò ut illius etiã conspectũ multos ex oculis laborantes sanasse dicant. Atq; hinc fit ut studiosi passim eam herbã in suis musæis suspensam habeant, oculis hac ratione cõsulere uolentes. Has autem omnes facultates ut ex sequentibus patebit, Eranthemo suo Dioscorides etiam adscribit. Quamobrem nihil certius est, quàm Consolidam regalem tertium esse Anthemidis genus, id quod argumenta nostra iam adducta palàm euincunt.

FORMA.

Rami palmum non excedunt, fruticosi, frequentes alas habentes, parui, tenues & multi, capitulis rotundis. Flores intus aureos continent, foris uero per ambitum candidos, aut luteos, aut purpureos, foliorum Rutæ magnitudine.

LOCVS

Nascuntur in aspero, sicco, macroq; solo, & iuxta semitas atq; itinera.

TEMPVS.

Colliguntur uere, in calidis potissimum regionibus, in nostris inter æstatis initia, hoc est, Iunio mense.

D

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & desiccant in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent radices, flores & herba calfaciendi, extenuandiq;. Potu & insessione menses, fœtus, calculos & urinam pellunt. Aduersus inflationes, & tenui intestini dolores bibuntur. Bile suffusos expurgant, & iecinorosis medentur. Decocto earum uesicæ uitia fouentur. Efficacius ex omnibus generibus est, quod florem fert purpureum, cęterisq; maius existit, idq; propriè Eranthemon uocatur. Quod uero Leucanthemon & Chrysanthemon cognominãt, uehementius urinam ciunt. Aegilopijs illitæ medentur. Commanducata oris ulcera sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur, terentes ipsas ad pellendos febrium circuitus. Folia & flores reponi debent, & separatim contusa in pastillos conformari. Radix quoq; siccatur, & usu poscente interim partes duas herbæ, floris aut radicis modò unam: interim contrà floris duas, & herbæ unam, alternis diebus duplicantes pondus, dare conuenit. Bibere autem oportet in uino diluto mulso.

EX GALENO.

Tenuium est partium, quamobrem digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatẽ obtinet. Est itaq; Chamęmelon tenuitate Rosę persimile, calore uero ad olei facultates magis accedit, animali familiares, & temperatas. Quapropter lassitudinib. ut si quid aliud, cõfert, doloresq; mitigat. Præterea tensa remittit & laxat, quæq; mediocriter dura sunt emollit, quæq; cõstipata cõdensatáue sunt rarefacit. Ad hæc febres quæ citra uisceris alicuius inflammationẽ infestant, dissoluit, præsertim quæ ex humorib. biliosis, aut cutis densitate cõsistunt. Qua de re & ab Aegyptiorũ sapientissimis Soli cõsecrata est, febriumq; omniũ remediũ putat. Verum hac quidem in re à ueritate aberrãt: solas enim quas diximus febres sanare potest, easq; quæ iam cõctæ sunt. Iuuat autem pulchrè reliquas etiam omnes quę melancholicæ sunt aut pituitosæ, aut ex uisceris inflãmatione prognatę: nam & harum remediũ Chamæmelum

A melum uel strenuissimũ est, ubi iam cõcoctis adhibetur: quapropter & hypochondrijs, ut si quid aliud, gratum existit.

EX PLINIO.

Medici uere folia tusa in pastillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere contra serpentum ictus. Pellit mortuos partus, item menstrua in potu, & urinam, calculosq́: inflationes, iecinorũ uitia, bilem suffusam, ægilopia. Cõmanducata ulcerum manantes in ore eruptiones sanat. Ex omnibus ijs generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc propriè quidem Eranthemon uocant.

DE ANETHO. CAP. IX.

NOMINA.

ΑΝΗΘΟΝ græcè, Anethum latinè appellatur. Nomen in officinis genuinum retinet. Germanicè Dyllen/ & Hochkraut nominatur.

FORMA.

Anethum sesquicubitali proceritate assurgit, multicaule, ramosum, exilitate folij in staminis penè modum extenuata, luteolo flosculo, semine lato & quasi foliato, radice lignosa, neque adeò prolixa, umbella fœniculi, cui cognatum quasi genus, propter similitudinem uideri potest.

LOCVS.

In hortis seritur: interdum & sponte, fœniculi modo, prouenit.

TEMPVS.

B Floret in æstate, Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Anethum adeò calefacit, ut habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantiũ uero ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Vstum autem tertij tum calfacientium, tum desiccantium ordinis fit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Anethi aridi comæ seminisq́ decoctum potum lac euocat. Tormina & inflationes sedat. Aluum leuesq́ uomitiones sistit. Vrinam cit. Singultus lenit. Oculos hebetat, & genituram assiduè potum extinguit. Decoctum eius mulieribus præfocatione uuluæ laborantibus ad insidendum utile. Semen eiusdem ustum & illitum condylomata tollit.

EX GALENO.

Anethum in oleo decoctum digerit, sedat dolores, somnum conciliat, crudos & incoctos tumores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua sit temperies pus mouentibus, & maturantibus uocatis medicamentis, nisi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium est, atqueadeo digerẽdi facultate prędítum. Vstum ulceribus admodum humidis illitum prodest, potissimum ijs quæ in pudendo consistunt. Quæ autem in præputio sunt inueterata, ijs probè cicatricem inducit. Cæterum uiride humidius est, & minus calidum, itaq́ magis cõcoquit sicco, & somnum cõciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi uidentur ueteres coronis ex eo concinnatis in symposijs usi esse.

EX PLINIO.

Anethũ ructus mouet, & tormina sedat. Aluum sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua uel uino. Singultus cohibet semen feruens olfactum. Sumptũ ex aqua sedat cruditates. Cinis eius uuam in faucibus leuat, oculos & genituram hebetat.

EX SIMEONE SETHI.

Ad crassorũ humorũ inflationes prodest. Quidã sanè ipsum stomacho bonum

ANETHVM
Dyll.

A eſſe,alij uero minimè,dixerunt. Illi quidem ad eius caliditatem,& facultatẽ quæ humiditatem cõcoquit,& flatus qui ſunt in uentriculo diſcutit,reſpexerunt: ij uero ad ſubſtantiam eius,quæ craſſarum eſt partium,concoctu difficilis,& nauſeoſa. Oleo incoctum diſcutit,& ſomnum conciliat. Inunctũ tumores crudos concoquit. Inflationes quoque quæ in uentriculo generantur, digerit. Corpus ex immodico labore defatigatum,curat. Renes uero,ut quidam aiunt,lædit.

DE AIZOO. CAP. X.

NOMINA.

AEIZΩON græcè: Aizoon, Sedum, Semperuiuum latinè nominatur. Poſtremum nomen officinæ obtinuerunt. Vulgò Iouis barba, Germanicè Hauſzwurtz/Donderbart dicitur, quòd ſcilicet nonnullis locis plebis animos iampridem inuaſerit opinio, non feriri fulmine domum, in cuius tegulis uireat Sedum. Porrò Aizoon & Semperuiuum appellant, quod perpetuò, tam æſtate quàm hyeme uireſcat, nec ullis frigoribus, aut cœli iniuria quantumuis frigida, emoriatur. Iouis barba.

GENERA.

Dioſcoridem ſequentes tria eius genera ſtatuimus. Primum Aizoon ſeu Sedum maius, quod folia latiora habeat. Alterum Sedum minus, quod Græcis etiam τριθαλὲς, quia ter floreat in anno, uocatur. Vulgò Vermicularis, à ſimilitudine foliorum, quæ rotunda ſunt, & figuræ oualis, ut uermiculos putes, & Craſſula minor nominatur. Huius iterum duo ſunt genera: alterum enim mas eſt, quod nimirum floribus luteis ſpectatur, & Germanis klein hauſzwurtz das mennle appellatur. Alterum fœmina, quod pallidis ſeu candidis conſpicitur floribus, Germanicè klein hauſzwurtz das weible uocatur. Tertium genus eſt quod Aizoon ſylueſtre, ab alijs Portulaca ſylueſtris, aut Illecebra minus rectè & impropriè dicitur. Nam Portulaca

Aizoon maius. Vermicularis. Craſſula minor. Aizoon minus. Tertium genus Aizoi.

B ſylueſtris diuerſa ab hoc tertio Sedi genere herba eſt, ut ſuo dicemus loco. Illecebræ autem nomen aliæ debetur herbæ, quæ Telephion uocatur, ut in eiuſdem hiſtoria docebimus. Nomina uero hæc generi illi indiderunt, ſeducti errore eorum qui Portulacam ſylueſtrem cum tertio Aizoo apud Dioſcoridem confuderunt, atque adeò quæ debent Portulacæ & Telephio nomina, Aizoo temerè aſſignarunt. Vt enim uiribus diuerſa eſt Portulaca ſylueſtris ab hoc genere tertio Aizoi, ita etiam nomine & forma. Quare meritò reprehendendi ſunt qui duo hæc capita ſic ſibi temerè miſcuerunt. Vulgares herbarij Vermicularem minorem uocant, Germani Katzentreuble oder Maurpfeffer.

FORMA.

Semperuiuũ maius caules profert cubitales, interdũ etiam maiores, pollicis craſſitudine, pingues, egregiè uirentes, inciſuras Characiæ Tithymalli inſtar habentes. Folia pinguia, pollicis magnitudine, in cacumine linguæ ſimilia, alia in terram reſupinata, alia in capite inuicem contracta, circulo oculi figuram circunſcribunt. Minus Aizoon caules ab una radice exeuntes multos habet, tenues, folijs plenos rotundis, pinguibus, paruis, in ſummo acuminatis. Emittit autẽ è medio caulem palmi altitudine, umbellam & flores pallidos luteóſue ſuſtinentem: χλωρὰ enim hoc loco, ut aliàs ſæpe, pro ὠχρὰ accipitur, id quod ex Serapione etiam abunde conſtare poteſt, qui hunc Dioſcoridis locum ita reddidit: Et habet uirgam in medio longam, circa longitudinem palmi, ſuper quam eſt capitellum, in quo eſt flos citrinus, ſubtilis. Eam autem Semperuiui minoris ſpeciẽ quæ floſculis luteolis ſpectatur, dilucidioris doctrinæ gratia, marem appellauimus. Alteram uero quæ candidos obtinet flores, fœminã. Tertium Semperuiui genus ſylueſtre dictum, foliola habet pinguiora, ad Portulacæ figuram accedentia, & hirſuta, breuioriq́ cacumine. His uerbis exquiſitè

Maius. Minus. χλωρά.

SEDVM MAIVS

Groß haußwurtz.

SEDVM MINVS
MAS.

Klein hauſzwurtz
mennle.

SEDVM MINVS
FOEMINA.

Klein haußwurtz weible.

SEDI TERTIVM GENVS.

Katzentreuble.

C

TEMPVS.

Incipit à media hyeme. Arescit autē æstate media. Cum prorepit, musculorū aures imitatur folijs.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerantem & humectantem haud secus quàm Helxine obtinet facultatem: est enim aqueæ essentiæ frigidæq; quare & citra adstrictionem refrigerat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alsine refrigerandi facultatem obtinet. Oculorū inflammationibus cùm polenta illita cōuenit. Succus eius aurium doloribus instillatus prodest. In uniuersum eadem quæ helxine potest.

EX GALENO.

Ad feruentes phlegmonas, & mediocria erysipelata competit.

EX PLINIO.

Vsus eius ad collectiones inflammationesq;. Quin emendat omnia quæ Helxine, sed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item uerendis ulceribusq; cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur.

APPENDIX.

Easdem facultates, herbis quas morsus gallinæ uulgò nominant, nostri temporis herbarij tribuunt, quod scilicet ad feruentes inflammationes, ac erysipelata prosint. Omnes enim, ut dictum est, refrigerant atque humectant. Hinc est quod minorem aliqui Germanorū Fieberkraut uocent, quia scilicet febribus accōmoda, & utilis sit.

DE ANTHEMIDE. CAP. VIII.

NOMINA.

D

Chamæmelon cur dictum.

ΑΝΘΕΜΙΣ, ἢ χαμαίμηλον græcè, Anthemis, Chamæmelon latinè, officinis corrupto nomine Camomilla dicitur, Germanicè Camillen. Chamæmelon, quoniam odorem habeat mâli, appellant, id quod de primo genere potissimum intelligendum uenit.

GENERA.

Tria eius genera, floribus tantum distantia, inueniuntur. Hi enim etsi intus aurei sint, tamen foris per ambitū illis adiacent folia aut candida, aut lutea, aut purpurea. *Leucanthemon.* Quæ foris in orbem candida folia obtinet, ea est quæ à Dioscoride propriè λευκάνθεμον, & uulgò hodie Camomilla uocatur. Quę uero luteis per ambitum folijs cō- *Chrysanthemon* stat, ea haud dubie est, quā priuatim Dioscorides à suis floribus χρυσάνθεμον nominat, Germani autem, pulchrè ad græcam appellationem alludētes, Goldtblůmen/Gel *Eranthemon.* camillen/Streichblůmen appellant. Tertia species chamæmeli, quę nimirū purpurea per orbem folia habet, nulla alia est nisi ea quam hodie uulgus medicorum Con- *Consolida regalis est tertia chamæmeli species.* solidam regalem, Germani autē à similitudine calcaris, cui respondet flosculus eius herbæ, & à colore lepido regioq;, qui aspectari nunquā satis potest, Rittersporn uocant. Dioscorides peculiariter ἠράνθεμον, eo quod uere floreat, dici tradit. Tria itaq; in uniuersum Anthemidis seu Chamæmeli genera sunt, quorum sanè primum Chamæmelon leucanthemon, alterū Chamæmelon chrysanthemon, tertium Chamæmelon eranthemon Dioscoridi nominatur. De duobus primis generibus neminē dubitare, quin uera & legitima sint, arbitramur, quod nihil in ijs sit quod Dioscoridis descriptioni, quam mox subijciemus, non respondeat. Tertium fortè nonnullis qui morosius omnia obseruant, minime genuinum Chamæmeli genus esse uidebitur: ideoq; quibus simus argumentis & cōiecturis impulsi, ut tertium Anthemidis esse genus credamus, necesse erit ostendere. Potissimū autem quod nos in hanc sententiam pertraxit est, quod singula in Dioscoridis descriptione illi congruant, rami scilicet palmum non excedentes, fruticosi, multas alas habentes, parui & exigui, capitula

CHAMAEMELON
LEVCANTHEMON.
Camillen.

CHAMAEMELVM
CHRYSANTHEMON.

Gel camillen.

CHAMAEMELVM
ERANTHEMON.

Ritterspoꝛn.

C pitula rotunda, aurea, foris purpureis folijs, magnitudine in nullo alio genere Rutę folijs magis similibus circundata. Deinde sententiam hanc nostram cõfirmauit antiquissimus codex manuscriptus, in quo pictura exquisitissimè Regalem dictã consolidã refert, quam ijs sanè uerbis describit: Herba est quam quidã Monachellã, siue Capuciaña uocant (à cucullo hauddubiè monachorũ, quem flores illius herbæ referunt, nomen imponentes) Dioscorides Eranthemon appellat, & est una species Anthemidis, quæ folia instar Camomillæ habet, nigriora tamen: florem autem uiolæ similẽ. Hæc ille. Quibus omnibus illud etiã accedit, nostram de hac herba sententiam mirificè corroborans, quod uulgus hodie medicorũ Consolidã regalẽ calculosis, & oculis prodesse tradat, adeò ut illius etiã conspectũ multos ex oculis laborantes sanasse dicant. Atq; hinc fit ut studiosi passim eam herbã in suis musæis suspensam habeant, oculis hac ratione cõsulere uolentes. Has autem omnes facultates ut ex sequentibus patebit, Eranthemo suo Dioscorides etiam adscribit. Quamobrem nihil certius est, quàm Consolidam regalem tertium esse Anthemidis genus, id quod argumenta nostra iam adducta palàm euincunt.

FORMA.

Rami palmum non excedunt, fruticosi, frequentes alas habentes, parui, tenues & multi, capitulis rotundis. Flores intus aureos continent, foris uero per ambitum candidos, aut luteos, aut purpureos, foliorum Rutæ magnitudine.

LOCVS

Nascuntur in aspero, sicco, macroq; solo, & iuxta semitas atq; itinera.

TEMPVS.

Colliguntur uere, in calidis potissimum regionibus, in nostris inter æstatis initia, hoc est, Junio mense.

D

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & desiccant in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent radices, flores & herba calfaciendi, extenuandiq;. Potu & insessione menses, fœtus, calculos & urinam pellunt. Aduersus inflationes, & tenui intestin dolores bibuntur. Bile suffusos expurgant, & iecinorosis medentur. Decocto earum uesicæ uitia fouentur. Efficacius ex omnibus generibus est, quod florem fert purpureum, cęterisq; maius existit, idq; propriè Eranthemon uocatur. Quod uero Leucanthemon & Chrysanthemon cognominãt, uehementius urinam ciunt. Aegilopijs illitæ medentur. Commanducata oris ulcera sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur, terentes ipsas ad pellendos febrium circuitus. Folia & flores reponi debent, & separatim contusa in pastillos conformari. Radix quoq; siccatur, & usu poscente interim partes duas herbæ, floris aut radicis modò unam: interim contrà floris duas, & herbæ unam, alternis diebus duplicantes pondus, dare conuenit. Bibere autem oportet in uino diluto mulso.

EX GALENO.

Tenuium est partium, quamobrem digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatẽ obtinet. Est itaq; Chamęmelon tenuitate Rosę persimile, calore uero ad olei facultates magis accedit, animali familiares, & temperatas. Quapropter lassitudinib. ut si quid aliud, cõfert, doloresq; mitigat. Præterea tensa remittit & laxat, quæq; mediocriter dura sunt emollit, quæq; cõstipata cõdensatáue sunt rarefacit. Ad hæc febres quæ citra uisceris alicuius inflammationẽ infestant, dissoluit, præsertim quæ ex humorib. biliosis, aut cutis densitate cõsistunt. Qua de re & ab Aegyptiorũ sapientissimis Soli cõsecrata est, febriumq; omniũ remediũ putaĩ. Verum hac quidem in re à ueritate aberrãt: solas enim quas diximus febres sanare potest, easq; quæ iam cõcoctæ sunt. Iuuat autem pulchrè reliquas etiam omnes quę melancholicæ sunt aut pituitosæ, aut ex uisceris inflãmatione prognatę: nam & harum remediũ Chamæ-

melum

A melum uel strenuissimũ est, ubi iam cõcoctis adhibetur: quapropter & hypochondrijs, ut si quid aliud, gratum existit.

EX PLINIO.

Medici uere folia tusa in pastillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere contra serpentum ictus. Pellit mortuos partus, item menstrua in potu, & urinam, calculosq́: inflationes, iecinorũ uitia, bilem suffusam, ægilopia. Cõmanducata ulcerum manantes in ore eruptiones sanat. Ex omnibus ijs generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc propriè quidem Eranthemon uocant.

DE ANETHO. CAP. IX.

NOMINA.

ΑΝΗΘΟΝ græcè, Anethum latinè appellatur. Nomen in officinis genuinum retinet. Germanicè Dyllen / & Hochkraut nominatur.

FORMA.

Anethum sesquicubitali proceritate assurgit, multicaule, rmosum, exilitate folij in staminis pene modum extenuata, luteolo flosculo, semine lato & quasi foliato, radice lignosa, neque adeò prolixa, umbella fœniculi, cui cognatum quasi genus, propter similitudinem uideri potest.

LOCVS.

In hortis seritur: interdum & sponte, fœniculi modo, prouenit.

TEMPVS.

B Floret in æstate, Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Anethum adeò calefacit, ut habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantiũ uero ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Vstum autem tertij tum calfacientium, tum desiccantium ordinis fit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Anethi aridi comæ seminisq́ decoctum potum lac euocat. Tormina & inflationes sedat. Aluum leuesq́ uomitiones sistit. Vrinam cit. Singultus lenit. Oculos hebetat, & genituram assiduè potum extinguit. Decoctum eius mulieribus præfocatione uuluæ laborantibus ad insidendum utile. Semen eiusdem ustum & illitum condylomata tollit.

EX GALENO.

Anethum in oleo decoctum digerit, sedat dolores, somnum conciliat, crudos & incoctos tumores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua sit temperies pus mouentibus, & maturantibus uocatis medicamentis, nisi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium est, atqueadeo digerẽdi facultate prȩditum. Vstum ulceribus admodum humidis illitum prodest, potissimum ijs quæ in pudendo consistunt. Quæ autem in præputio sunt inueterata, ijs probè cicatricem inducit. Cæterum uiride humidius est, & minus calidum, itaq́ magis cõcoquit sicco, & somnum cõciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi uidentur ueteres coronis ex eo concinnatis in symposijs usi esse.

EX PLINIO.

Anethũ ructus mouet, & tormina sedat. Aluum sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua uel uino. Singultus cohibet semen feruens olfactum. Sumptũ ex aqua sedat cruditates. Cinis eius uuam in faucibus leuat, oculos & genituram hebetat.

EX SIMEONE SETHI.

Ad crassorũ humorũ inflationes prodest. Quidã sanè ipsum stomacho bonum

ANETHVM
Dyll.

A esse, alij uero minimè, dixerunt. Illi quidem ad eius caliditatem, & facultatẽ quæ humiditatem cõcoquit, & flatus qui sunt in uentriculo discutit, respexerunt: ij uero ad substantiam eius, quæ crassarum est partium, concoctu difficilis, & nauseosa. Oleo incoctum discutit, & somnum conciliat. Inunctũ tumores crudos concoquit. Inflationes quoque quæ in uentriculo generantur, digerit. Corpus ex immodico labore defatigatum, curat. Renes uero, ut quidam aiunt, lædit.

DE AIZOO. CAP. X.

NOMINA.

AEIZΩON græcè: Aizoon, Sedum, Semperuiuum latinè nominatur. Postremum nomen officinæ obtinuerunt. Vulgò Iouis barba, Germanicè Hauszwurtz/Donderbar dicitur, quòd scilicet nonnullis locis plebis animos iampridem inuaserit opinio, non feriri fulmine domum, in cuius tegulis uireat Sedum. Porrò Aizoon & Semperuiuum appellant, quod perpetuò, tam æstate quàm hyeme uirescat, nec ullis frigoribus, aut cœli iniuria quantumuis frigida, emoriatur. Iouis barba.

GENERA.

Dioscoridem sequentes tria eius genera statuimus. Primum Aizoon seu Sedum maius, quod folia latiora habeat. Alterum Sedum minus, quod Græcis etiam τριθαλὲς, quia ter floreat in anno, uocatur. Vulgò Vermicularis, à similitudine foliorum, quæ rotunda sunt, & figuræ oualis, ut uermiculos putes, & Crassula minor nominatur. Huius iterum duo sunt genera: alterum enim mas est, quod nimirum floribus luteis spectatur, & Germanis klein hauszwurtz das mennle appellatur. Alterum fœmina, quod pallidis seu candidis conspicitur floribus, Germanicè klein hauszwurtz das weible uocatur. Tertium genus est quod Aizoon syluestre, ab alijs Portulaca syluestris, aut Illecebra minus rectè & impropriè dicitur. Nam Portulaca B syluestris diuersa ab hoc tertio Sedi genere herba est, ut suo dicemus loco. Illecebræ autem nomen aliæ debetur herbæ, quæ Telephion uocatur, ut in eiusdem historia docebimus. Nomina uero hæc generi illi indiderunt, seducti errore eorum qui Portulacam syluestrem cum tertio Aizoo apud Dioscoridem confuderunt, atque adeò quæ debent Portulacæ & Telephio nomina, Aizoo temerè assignarunt. Vt enim uiribus diuersa est Portulaca syluestris ab hoc genere tertio Aizoi, ita etiam nomine & forma. Quare meritò reprehendendi sunt qui duo hæc capita sic sibi temerè miscuerunt. Vulgares herbarij Vermiculatem minorem uocant, Germani Katzentreuble oder Maurpfeffer. Aizoon maius. Vermicularis. Crassula minor. Aizoon minus. Tertium genus Aizoi.

FORMA.

Semperuiuũ maius caules profert cubitales, interdũ etiam maiores, pollicis crassitudine, pingues, egregiè uirentes, incisuras Characiæ Tithymalli instar habentes. Folia pinguia, pollicis magnitudine, in cacumine linguæ similia, alia in terram resupinata, alia in capite inuicem contracta, circulo oculi figuram circunscribunt. Minus Aizoon caules ab una radice exeuntes multos habet, tenues, folijs plenos rotundis, pinguibus, paruis, in summo acuminatis. Emittit autẽ è medio caulem palmi altitudine, umbellam & flores pallidos luteósue sustinentem: χλωρὰ enim hoc loco, ut aliàs sæpe, pro ὠχρὰ accipitur, id quod ex Serapione etiam abunde constare potest, qui hunc Dioscoridis locum ita reddidit: „Et habet uirgam in medio longam, circa longitudinem palmi, super quam est capitellum, in quo est flos citrinus, subtilis. Eam autem Semperuiui minoris speciẽ quæ flosculis luteolis spectatur, dilucidioris doctrinæ gratia, marem appellauimus. Alteram uero quæ candidos obtinet flores, fœminã. Tertium Semperuiui genus syluestre dictum, foliola habet pinguiora, ad Portulacæ figuram accedentia, & hirsuta, breuiorique cacumine. His uerbis ex- Maius. Minus. χλωρά.

SEDVM MAIVS

Groß haußwurtz.

SEDVM MINVS
MAS.

Klein haußwurtz
mennle.

SEDI TERTIVM GENVS.

Katzentreuble.

D

PLANTAGO
MINOR.

Spitziger weg-
rich.

A

NOMINA.

ΑΡΝΟΓΛΩΣΣΟΝ Gręcis: Arnoglossum, Plantago Latinis nominatur. Nomen latinũ Plantaginis officinę retinuerũt. Germanicè Wegerich/ Schaffzungen/ quod nomen græco pulchrè respondet, dicitur. Arnoglossum, quod eius folia agninæ linguæ simillima sint, appellarũt Græci. Latini autem Plantaginem, ducto à planta uocabulo, nuncuparunt. Sunt tamen qui à multitudine neruorum, quibus quasi costis in dorso per longitudinem folia eius distincta sunt, Polyneuron uocant. Arnoglossum unde dictum. Plantago. Polyneuron.

GENERA.

Duo Plantaginis sunt genera, ueterum omnium sententia, maior & minor. Maior, quam peculiariter à septenis quæ in folijs apparent costis, græcè ἑπτάπλευρον, id est, Septineruiã uocant, Germanis nostris à foliorum latitudine grosser oder breyter wegrich nominatur. Minor, eo quod eius folia fibris quinq; tanquã neruis distincta sunt, πεντάνευρον, id est, Quinqueneruia dicitur. Officinę, quoniam folium arctius desinit in acumen, & uelut in lanceæ mucronẽ fastigiatur, Lanceolatam, uulgus autem Lanceolam appellat. Germanicè klein oder spitziger wegerich/ quia scilicet acuminatior & longior est, & ab equinę costæ similitudine, Roßripp uocãt.

FORMA.

Minor Plantago angustiora, minora, molliora, leuiora & tenuiora folia habet, caule anguloso, in terram inclinato: flores pallidos: semen in summis caulibus. Maior contrà crassior uegetiorq;, latiore folio, betaceo. Folia siquidem maioris Plantaginis betaceorum effigiem, nõ alterius oleris referunt, quod Dioscorides λαχανώδη dixit. Nam apud Athenienses λάχανον pro Beta sæpe sumi solet, à cuius folijs non multum Plantaginea uidentur abhorrere. Non itaq; olus intelligere potuit, cum in exprimenda similitudine speciatim loqui, non generatim conueniat. Huius cau- Minor. Maior. λάχανον.
B lis angulosus, subruber, altitudine cubitali, à medio sui ad uerticẽ usq; tenui semine circundatus, flosculum in spica luteum, nõnunquam herbaceum ostentat. Radices subsunt illi tenerae, hirsutę, candidę, digitali crassitudine. Descriptiones hæ Dioscoridis pulchrè picturæ respondent. Antiquus etiam herbarius easdem pro maiori & minori Plantagine herbas exhibet.

LOCVS.

Maior in palustribus potissimum nascitur. Vtraq; autem circum sepes, aggeres, prata, & lacunosa loca.

TEMPVS.

Herba & flores in æstatis initio, Maio & Iunio mensibus, semen uero Augusto carpitur mense.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ est temperaturæ Plantago, habet enim quiddam aqueũ frigidum: habet uero & austerum quiddam, id quod terreum est, siccum, frigidum. Itaq; refrigerat simul & desiccat, & in utroq; secundi recessus à medijs est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent folia exiccatoriã & adstringentẽ, ideo ad omnia ulcera malignã, elephantica, quæ humore scatent, & sordida, cõferunt. Eruptiones sanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidasq; cohibent. Vlcera uetera & inæqualia cicatrice obducunt. Medentur & ijs quæ Chironia nuncupãtur. Sinus glutinant. Morsibus canis, ambustis, inflammationibus, parotydi, panis, prosunt. Strumis & ægilopis cum sale illita cõferunt. Olus coctũ cum aceto & sale dysentericis & cœliacis sumptum subuenit. Datur & in locum Betæ cum lenticula coctum. In leucophlegmatia post aridas epulas in medio herba decocta datur. Comitialib. & asthmaticis data proficit. Foliorũ succus oris ulcera continua collutione purgat. Cum creta cimo-

C lia & cerusa ignibus sacris medetur. Fistulas infusus sanat. Auriū doloribus & lippitudinibus succus instillatus, & collyrijs additus prodest. Gingiuis sanguinolentis, & sanguinē reijcientibus potus cōfert. Dysentericis subter per aluum iniicitur. Bibitur contra tabem. Aduersus uteri strangulationes in lana apponitur: item uuluæ fluxiones. Semen cum uino potum alui fluxiones, & sanguinis excreationes sistit. Radix decocta collutione, & cōmanducata, dentiū dolores sedat. Eadem cum folijs in passo ad uesicæ renumq́ ulcera præbetur. Ferunt tres radices cum tribus uini cyathis, & pari aquæ potas, tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. Sunt qui radice è collo suspensa ad strumas discutiendas utantur.

EX GALENO.

Quæcunq́ medicamenta cum hoc quod refrigerant unà etiam adstringunt, ea & ad ulcera maligna omnia, & ad fluxiones, & putredines prosunt, atqueadeo etiā ad dysenterias: nam & sanguinis eruptiones sistunt, & si quid aduratur refrigerant. Sinus quoq́ glutinant, & alia ulcera recentia simul & uetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli secundū est Arnoglossum, idq́ temperaturæ symmetria. Nam siccitatem obtinet morsus expertem, & frigiditatē quæ nondum obstupefaciat. Semen eius & radix similis sunt facultatis, attamen siccioris, & minus frigidæ. Semen etiam subtilium est partium, radices autem crassiorū. Et huius herbę folia exiccata, subtilioris & minus frigidę facultatis fiunt, nempe difflato ex eo ac digesto excremento aqueo. Hac ratione radicibus utuntur ad dentiū dolores, tum manducantes, tum collutionibus incoquentes. Præterea ad iecinoris & renum obstructiones non has tantum adhibent, sed folia quoque & multò magis semen: hæc enim quandam abstergendi in se facultatē habent, quam & in herba uiridi inesse satis conijci potest, uerum ab humiditatis copia uinci.

D EX PLINIO.

Vis mira in siccando densandoq́ corpore, cauterij uicem obtinens. Nulla res æque sistit fluxiones, quas gręci rheumatismos uocant. Stomachū corroborat Plantago per se sumpta in cibo cum lente alicæúe sorbitione. Strumis medetur. Semen eius in uino tritum, uel ipsa ex aceto cocta, aut alica ex succo eius sumpta dysentericis datur. Lichenis fœdo malo medetur trita. Vitia sedis & attritus celerrimè sanat. Ex aqua mulsa duabus horis ante accessionem pota duabus drachmis, tertianas leniores facit, uel succus radicis madefactæ uel tusæ, uel ipsa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dederunt. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Hydropicos sanat in cibo cum prius panem siccum comederint sine potu. Folia podagras refrigerant, & in primo impetu podagrę rubentis, hoc est, calidæ, conueniunt. Oris ulcera succus emendat, & folia radicesq́ cōmanducata, uel si rheumatismo laboret os. Vitio reiectionis sanguinis idem medetur. Phthisim sanat si bibatur, & ipsa decocta in uino cum sale & oleo à somno matutino refrigerat. Luxatis dolores & tumores tollunt folia tusa, addito sale modico. Fistulis infusus succus auxilio est. Sanguinis profluuium sistit semen, si ore reijciatur, siue aluo fluat, siue fœminarum utero. Succus uomentibus sanguinem datur. Contusis, euersis omnibus modis ipsa sumitur. Medetur omnium generum ulceribus, peculiariter fœminarum, senum, & infantium, igne mollita, melior & cum cerato.

DE ALI-

PLANTAGO
AQVATICA.
Wasserwegrich.

C

NOMINA.

Plantago aquatica.

ΑΛΙΣΜΑ, ἢ δαμασώνιον græcè: Alisma, Damasonium latinè nominatur. Sunt qui eam herbam esse putent, quam herbarij & uulgus nominant Barbam syluanam, & Plantaginē aquaticam: nōnulli uero eam, quam multi pastoralem fistulam uocāt. Prior Germanis Wasser wegrich/ & Froschlöffel/quod scilicet in palustribus nascatur, ubi frequentes sunt ranæ. Altera uero ijsdem Hirtenpfeiff nominatur. Plantaginem autem aquaticā, ob natales & similitudinem quæ illi cum uera Plantagine est, dixerunt: quemadmodū fistulam pastoralem, quod singulari scapo rudis fistulę & longitudinē & effigiem quandam uideatur imitari. Quæ uero nostra de ijs sit sententia paulò pòst indicabimus.

FORMA.

Alisma folia Plantagini similia habet, angustiora tamen & in terram reflexa, demissaq́. Caulis illi est tenuis, simplex, altitudine cubitum excedente, thyrso similis, capitula habens. Flores tenues, candidos & aliquatenus pallidos obtinet. Radices ut Ellebori nigri tenues, odoratas, acres, modiceq́ pingues. Ex qua quidē deliniatione satis constat neutram herbarum quarum picturas damus, esse Alisma. Nam herba quam hodie Plantaginem aquaticam uocant, non per omnia historię respondet. Vt enim alia præteream, radix eius neque odorata, neque acris est. Alterius autem, quam pastoralem fistulam nominauimus, etsi radix odorata sit, minimè tamē acris existit. Quicquid tamen sit, hac potius quàm altera pro Alismate utendum esse censeo. Eius effigiem suo loco dabimus.

LOCVS.

Aquosa amat loca, in quibus passim nascitur.

TEMPVS.

D In æstate colligi potest, tum enim floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calidam esse hanc herbam satis monstrant radices, quas acres esse constat. Abstersoriam etiam quandam in se facultatem obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix unius aut alterius drachmæ pondere cum uino pota, his qui leporem marinum deuorarunt, prodest, & quos rubeta rana momorderit, quiq́ opium hauserunt. Torminibus & dysenteriæ per se, aut cum Dauco pari pondere pota confert. Conuulsis itidem & uteri strangulationibus. Herba sistit aluum, menses ducit, & œdemata illita lenit.

EX GALENO.

Damasonium aut Alisma. De hac herba in tertio libro tradit Dioscorides, quod radix eius epota dysenterias sanet, & aluum sistat, atq́ œdemata mitiget. Nos uero ea experti non sumus. Quod autem cōstitutos in renibus calculos aqua in qua decocta fuerit pota cōminuat, casu experti sumus. Ex quo liquet, quod abstersoriam quandam facultatem obtinet.

EX PLINIO.

Vsus in radice aduersus ranas & lepores marinos. Lepori marino aduersatur in uino potum. Strumis imponitur ex aqua cœlesti folium tritum, uel radix cum axungio tusa, ita ut imposita folio suo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumoresq́, quacunq; in parte.

DE ARTE-

ARTEMISIA
LATIFOLIA.
Beifüß.

45
ARTEMISIA
TENVIFOLIA.
Mettram.

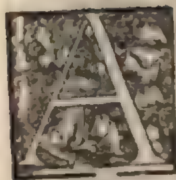
ARTEMISIA MONOCLONOS.

Reinfarn.

TAGETES
INDICA
Jndianische
negelen.

A

NOMINA.

ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ Græcis, Artemisia latinis, Germanis Beyfůß/Bucken/ S. Johans gürtel/Sonnenwend gürtel/oder Grosser reinfarn appellatur. Officinę ueterem appellationẽ retinent. Nomen herbę inditum putant ab Artemisia uxore Mausoli regis, quę sibi hanc herbam adoptauit, cũ antè Parthenis, id est, uirginalis, quod uirgo dea illi nomen dederit, uocaretur. Non desunt qui ab Artemide cognominatã arbitrentur, quod priuatim fœminarũ malis, quibus ἄρτεμις, hoc est, Diana præest, medeatur. Nomen Germanicũ S. Johans gürtel, quasi diui Ioannis zonam dicas, à superstitiosulis nõnullis monachis & mulierculis herbæ huic impositum est. Nam fuerunt qui non coronas duntaxat, sed etiam zonas ex ista herba cõfecerunt, quas tandem in ignem, qui in die diuo Ioanni baptistæ sacro, in singulis plateis urbium succendebatur, nescio in quem euentũ, proiecerunt, hauddubiè hac herba in deserto diuum Ioannem cinctum fuisse somniati. *Artemisia unde dicta.*

GENERA.

Tres sunt, Dioscoride teste, Artemisię species, quę etiam hodie apud nos passim reperiuntur. Prima πλατύφυλλος, latinè Artemisia latifolia dici potest. Ea autem est quæ simpliciter hodie Artemisia uocatur. Huius iterũ duo sunt genera colore duntaxat distantia: unũ caule & floribus rubens, Germanis Rot bucken/uel Rot beyfůß dicitur: alterum candicans caule, floribus uero flauis, Germanicè weiß bucken appellatur. Altera grecè λεπτόφυλλος, latinè uero Tenuifolia nominatur: quod quidẽ genus uulgus hodie Matricariã, Germani Mûterkraut/& Mettram, quod uteri, quem matricẽ uocant, morbis medeat. Tertia species Artemisia monoclonos dicitur, Tanacetũ corrupto nomine pro Tagetẽ hodie nominant, Germani Reinfarn, quod filicis ferè speciem referat, & in aquarum ripis nascatur. Alio nomine Wurmkraut, quoniã lumbricos è uentre pellat. Esse uero hanc herbam aliquam Artemisiæ speciem uel hinc etiam cõstare potest, quod primam speciẽ, ut diximus, nõnulli Germanicè Grossen reinfarn uocant: hac enim nomenclatura manifestè docent, & eam quam Tagetem appellant Artemisiæ esse congenerem, quod scilicet eandem habeat appellationẽ. Huius hauddubiè generis est herba quæ elegantissimos profert flores, garyophyllos Indos uocatos: nulla enim in re nisi floribus, qui sunt elegantiores & longè maiores, ab hac nostra distat: odore tamẽ nostrã hanc etiam uincit. Hinc est quod Tagetẽ Indicam appellauerimus, Germanicè autem Indianische negelen. His autẽ herbis tribus cõuenire Dioscoridis descriptiões facilè unusquisq; ex ijs quæ paulò pòst dicemus cognoscet. Esse autem Artemisiæ genera ex manuscripto codice, quem ob uetustatem lubens cito, manifestè colligi potest. Is enim pictas ordine tres iam cõmemoratas herbas ita ob oculos ponit, ut nemo qui illas uel semel saltem uiderit, non agnoscat. Picturæ accedunt descriptiones, & nomenclaturæ hodie etiam usitatæ. Primam enim Artemisiam, alteram Leptophyllon & Matricariam, tertiam uero Tagetem, quo nomine Apuleius usus est, & Tanacetum appellat, ita ut nemo deinceps quin uera sint Artemisiæ genera dubitare debeat, aut meritò possit.

Artemisia latifolia. *Artemisia tenuifolia.* *Matricaria.* *Artemisia monoclonos.* *Tanacetum.* *Tagetes.*

B

FORMA.

Prima species quæ priuatim Artemisia dicitur, fruticosa est herba, Absinthio similis, maiora tamen & pinguiora folia habet, quæ supernè ex nigro uirescunt, subter autem candicãt, crebrò etiam resecta sunt. Flos illi tenuis, & semen rotundũ. Altera, folia tenuiora obtinet, flores exiguos, tenues, albos, & grauiter olentes. Porrò Sampsuchi odorem cõfricata eius folia & flores referũt. Quę utiq; descriptio ita Matricariã uulgò dictam herbã exprimit, ut nemo non, nisi talpa cęcior sit, hanc esse al- *Artemisia.*

teram

C teram Artemisiæ speciem uideat. Fruticosa enim herba est Matricaria, folijs quàm sit Artemisia propriè dicta gracilioribus, floribus tenuioribus, per ambitum albis, (intus enim lutei existũt) grauiter cum uniuersa herba olentibus. Hallucinant ita-

Parthenium non est Matricaria.

que qui Serapionis interpretem secuti, Dioscoridis Parthenium esse putant, ut suo loco abundè demonstrabimus. Tertia μονόκλωνος, hoc est, unicaulis dicta, simplici caule consurgit, folijs minutim scissis. Caulis in summo floribus luteis & tenuibus abundat. Hæc odoris iucunditate priorem uincit. Quæ sanè descriptio pulchrè her-

Tanacetum.

bam Tanacetum appellatam hodie, deliniat, ita ut tertiam esse Artemisiæ speciem nemo dubitare debeat, aut saltē iure queat. Tagetes Indica caule exurgit rubescente, ramulis multis brachiato, folijs tenuibus, minutim scissis, & grauiter odoratis, floribus in summo caule luteis, & croci ferè colorem referentibus, elegantia nulli alteri cedentibus.

LOCVS.

Prima nascitur in aquosis, incultis, asperisq; locis. Altera in hortis, locis siccis & lapidosis. Tertia in aquarum ripis, atque uinearum aggeribus passim prouenit, unde Germanicè apposito uocabulo Reinfarn uocatur. Indica Tagetes non nisi sata prouenit in Germania.

TEMPVS.

Singula genera tria æstate, potissimũ cum uua maturescit, tunc enim abundant floribus, colliguntur. Indica paulò tardius in nostra regione floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & modicè desiccant, & sunt, quod ad calefactionem attinet, ordinis secundi: quod uero ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi remissi. Sunt etiam modicè tenuium partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Excalfaciunt & extenuant. Feruefactę prosunt ad insessus muliebres, ducendos D menses, secundas, & fœtus. Vteri præclusionem atque inflammationē iuuant, lapides frangunt, & urinæ suppressionem tollunt. Herba ipsa imo uentri illita copiosa, menses mouet. Succus eius cũ myrrha subactus & admotus, ex utero elicit quæcunq; & insessio. Bibitur etiam coma trium drachmarum pondere eorundem ducendorum gratia. Si quis stomacho laborans Artemisiam leptophyllon contuderit probè cum oleo amygdalino, & ueluti malagma confecerit, stomachoq; imposuerit, sanabitur. Neruorum quoque dolore si quis affectus fuerit, ac succum eius cum oleo rosaceo miscens inunxerit, curabitur.

EX GALENO.

Ad renum calculos mediocriter, & ad uteri fomentationes prosunt.

EX PLINIO.

Artemisia priuatim fœminarum malis medetur. Eandem quoq; secum habentibus, negant nocere mala medicamenta, bestiámue ullam, ne solem quidem. Bibitur & hæc ex uino aduersus opium. Alligata priuatim potens traditur, potáue aduersus ranas. Alligatam qui habet uiator, negatur lassitudinem sentire.

APPENDIX.

Prę ter dictas facultates usu compertum est, flores Tanaceti pueris ex uino uel lacte datos, mirificè ex uentre lumbricos pellere, ideoq; Germanis herba lumbricorũ, ut paulò antè diximus, appellata est hæc Artemisiæ species.

APARINE

Klebkraut.

E

C

NOMINA.

ΑΠΑΡΙΝΗ, ἡ ὀμφαλόκαρπος, ἡ φιλάνθρωπος græcè, Aparine latinè, Klebkraut Germanicè nominat. Omphalocarpos ab umbilici similitudine, quam semẽ eius refert, rectè dicta est. Philanthropos autem uox humanitatis, amoris & comitatus illi imposita est, quod blanda, comis, & hospitalis herba sit, nec aliter prætereuntiũ uestes apprehendat, quàm solent amici & hospitaliores à se discedentes comprehensa ueste retinere, aut si id nequeant, aliquandiu sequi. Quam appellationem pulchrè Germani exprimentes, Klebkraut nominant: est enim illis kleben/ quod latinis tenaciter adhærere. Officinæ & herbarij nõnulli Aspergulam hodie uocant: rectius tamen una detrita litera nominarent Asperulã, quod asperitate sua attingentiũ uestimentis pertinaciter hæreat.

Omphalocarpos. Philanthropos.

Errant qui putãt legendũ esse ὀμφακόκαρπος, nam Dioscoridis & Pauli exemplaria castigatiora omnia habent ὀμφαλόκαρπον. Cui sanè lectioni & ratio ipsa subscribit, cũ sic nominata sit ab umbilici specie, quã fructus eius refert. Quare cum altera lectio ratione omni destituta sit, immeritò ab Orosio Hispano Hermolaus, Marcellus, et Ruellius Dioscoridis interpretes ὀμφακόκαρπον legẽtes taxantur.

FORMA.

Ramulos habet Aparine multos, exiguos, quadrangulos, & asperos. Folia per ambitum orbémue Rubiæ modo per interualla, circumposita. Flores albos. Semẽ durum, candidum, rotundum, à medio, umbilici modo, leniter cõcauum. Ipsa herba uestibus adhærescit.

LOCVS.

Nascitur in frumentario agro, aut hortis circa sepes & maceries.

TEMPVS.

Colligitur æstate dum semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Aparine modicè extergit & desiccat, habetq́ nonnihil tenuium partium: unde satis constat hanc aliquam etiam caloris in se portionem habere.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aparines seminis, caulium & foliorum succus cum uino potus, phalangiorũ & uiperarũ morsibus auxiliatur. Infusus doloribus aurium medetur. Herba ipsa cum axungia trita coacta, strumas discutit.

EX PLINIO.

Efficax Aparine contra serpentes, semine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus reprimunt folia imposita. Succus auribus infunditur.

DE ACANTHO. CAP. XV.

NOMINA.

ΑΚΑΝΘΟΣ, ἡ ἄκανθα Græcis, Acanthus siue Acantha Latinis dicitur. Officinæ à similitudine, quam eius folia cum anterioribus ursorum pedibus habent, Brancã ursinam uocant. Ad quam etiam similitudinem respicientes Germani, Bernklaw oder Berntatz nominant. Illud non prætereundũ esse putaui, hanc herbam olim etiam Romanis Marmorariam esse dictam: quæ uox in omnibus Dioscoridis exemplaribus deprauata est, ac in Mamolariam detorta: quòd eius folia columnarũ maximè Corinthiarum capitulis insculpebantur, quarum identidem tam scapi quàm uertices marmore splendebant. Antiqui etiam Acantho pateras pingebant.

Branca ursina.

Marmoraria.

Dioscoridis locus emendatus.

GENERA.

Duo Acanthi genera damus. Primum quidem legitimam Acanthum nominauimus, quòd scilicet descriptioni per omnia respondeat. Germanis dicitur Welsch bernklaw. Alterum Germanicã, quod nimirum in Germania officinæ omnes pro Acantho hanc usurpent herbam. Germanis simpliciter Bernklaw uocatur.

FORMA.

ACANTHVS
VERA.
Welsch bernklaw.

ACANTHVS
GERMANICA.
Teütsch bernklaw.

A

FORMA.

Folia habet multò quàm Lactuca latiora & longiora, Erucæ modo incisuris diuisa, nigricantia, pinguia, leuia. Caulem leuem, binûm cubitorum, digitali crassitudine, ex interuallis sub ipsum usque uerticem foliolis quibusdam oblongis ueluti nucamentis, aculeatis, ex quibus candidus promitur flos. Semen illi est oblongum, luteum, caput thyrsi specie. Radices subsunt glutinosæ, mucosæ, rubentes, longæ. Hactenus Dioscorides. Si autem ueri Acanthi picturam diligenter spectare uolueris, huic descriptioni prorsus quadrare uidebis, ita ut nulla sit nota quæ illi non ad amussim respondeat. Neque impedit quod Acantha spinam significet, spinosa enim & hæc quidem herba est, sed mollibus duntaxat spinis, ideoque à Vergilio mollis Acanthus dicitur. Germanicam tamen Acanthum ad Dioscoridis picturam non penitus accedere, est euidentissimũ. Potest tamẽ in prioris inopia, huius etiam cõmodus esse usus, ut ex ijs quæ paulò pòst dicemus, patebit.

LOCVS.

Nascitur uera in hortis, petrosis & humentib locis. Germanica in hortis & pratis undique.

TEMPVS.

Colligitur in æstate dum floribus & semine abundat, Iunio præcipuè & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia Acanthi mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium. Hanc uim Acantho etiam Germanico inesse, gustus abunde monstrat. Folia enim eius modicè amara, radix autem subacris est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Acanthi radices ustis & luxatis illitæ prosunt. Potæ urinam mouent, & aluum sistunt. Tabidis, ruptis, conuulsis, mirè utiles sunt.

EX PLINIO.

Radices Acanthi ustis luxatisque mirè prosunt. Item ruptis, conuulsis, & phthisin metuentibus incoctæ cibo, maximè ptisana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

APPENDIX.

Etsi nostræ Brancæ ursinæ facies picturæ Acanthi non undiquaque respondeat, tamẽ eius radicem eandem habere cum Acanthi ueri radice facultatẽ est euidentissimum. Cum enim gustu subacris sit, necesse est ut exiccet, incîdat, & tenuium sit partium. Errant itaque nostræ ætatis medici, qui neglecta prorsus radice, folijs tantum utuntur, quæ quidem mediocriter discutere ualent.

DE SPINA ALBA. CAP. XVI.

NOMINA.

AKANΘA λευκὴ græcè, Spina alba latinè, Officinæ Bedegarim seu Bedeguar Pœno nomine appellant, Germani Weißdistel/oder Stechkraut. Nomen herba hæc ab albis folijs seu lacteis maculis, quibus folia conspersa sunt, accepit. *Bedeguar.* *Spina alba unde dicta.*

GENERA.

Quamuis Dioscorides Spinæ albæ duntaxat unum faciat genus, tamen cũ plures inueniantur apud nos herbæ quæ descriptioni respondent, plura etiam ut illius statuamus genera necesse est. Vnum itaque genus est, quod hodie uulgò Carduus Mariæ dicitur, Germanis uero Mariendistel oder Frawendistel nominatur. Nos spinam albam hortensem, quod nimirum in hortis tantum proueniat, appellaui-

C mus. Alterum genus syluestre est, proximè ad Dioscoridis deliniationē accedens, ideoq́ à Germanis Weißwegdistel uocatur. Cæterum uidimus herbam peregrinā siccam, quæ syluestri, quod ad formam attinet, per omnia respondebat, quæ haud dubiè uera spina alba erat, & descriptioni prorsus cōueniebat. Picturam eius, quod uiridi destituebamur, dare non potuimus.

FORMA.

Folia albo Chamæleonti similia habet, angustiora tamen & candidiora, subdensa, subasperáue, & aculeata. Caulem binos cubitos excedentē, digiti magni aut minoris crassitudine, subalbum, intus cauum. In cacumine eius caput est aculeatum, Echino marino non absimile, minus tamen & oblongū. Flores purpureos, in quibus semen Cnici forma, sed rotundius. Quæ descriptio in uniuersum quadrare uidetur herbæ quæ uulgò Carduus Mariæ appellatur. Folia siquidem Chamęleonti non dissimilia, angustiora, candidioraq́ (albis enim maculis undiq́ cōspersa, unde tam Græcum quàm Latinum, adde etiam Germanicum nomen Weißdistel/ut diximus, illi impositum est) subdensa, subasperáue, & minimè mollia, & mirum in modum aculeata sunt, ita ut contrectata immodicè pungant. Caulis eidem supra bina cubita altus, digiti maioris aut minoris crassitudine, & inanis. In summo uertice Echino marino haud dissimile caput aculeatum obtinet. Flores denique purpureos, in quibus semen Cnico simile, sed rotundius habet, id quod ex utriusq́ seminis collatione pulchrè deprehendes. His accedit, quod facultates quas albæ Spinæ Dioscorides tribuit, similes sint ijs quæ Carduo Mariæ à nostris hodie herbarijs assignantur, ut ex sequentibus innotescet clarius. Syluestri sic quadrat descriptio ut nihil magis. Nam, ut cætera omittā, radix desiccatoria est & modicè adstringens, atqueadeo genuinas Spinæ albæ facultates obtinet.

D LOCVS.

Nascitur in montibus & syluosis locis. Hodie in hortis passim etiam plantatur, ut alia quædam Carduorū genera. Syluestre in locis incultis & arenosis prouenit.

TEMPVS.

Colligenda est herba in æstate dum semine pręgnans est. Floret autem Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius desiccatoria est, & modicè adstringens. Semen uero tenuis essentiæ, & calidæ facultatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix huius pota, sanguinē excreantibus, stomachicis & cœliacis prodest. Vrinam cit. Oedematis illinitur. Decocto eius dentes in dolore colluuntur. Semen potum conuulsis infantibus, & à serpente demorsis auxiliatur. Ferunt etiam quod amuletum ex eo uenenatas bestias abigat.

EX GALENO.

Radix cœliacis & stomachicis succurrit. Sanguinis reiectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentes dolentes iuuat, si decocto eius colluantur. Semen potum ijs qui conuelluntur prodest.

SPINA ALBA HORTENSIS.

Marien distel.

SPINA ALBA
SYLVESTRIS.

Weiß wegdistel.

ASPARAGVS
Spargen.

C

NOMINA.

ΣΠΑΡΑΓΟΣ græcè, Asparagus latinè uocatur. Officinæ extrita priore litera Sparagum nominãt, Germani Spargen. Sic autem potissimũ altilis satiuusq̃, de quo nobis hic sermo est, nominatur, eò quod coliculos hos, qui prima germinatione prodeunt è terra, præcipuos habeat.

Asparagus unde dictus.

FORMA.

E radiculis thyrsus primum exilit, cacumine in torulos turbinato, quod tandem increscens explicatur in prægrandes ramos, quibus insunt folia capillamenti modo, & ut Fœniculi tenuata, quæ per uetustatem occalescunt in spinulas. Florem fundit paruulum, quo decusso baccæ dependent primum uirides, quæ tandem maturitate rubescunt, seminibus refertæ. Radices spongiosæ, longæ & rotundæ.

LOCVS.

In hortis seritur & plantatur, inq̃ nõnullis locis lapidosis sponte prouenit.

TEMPVS.

Thyrso primũ cum uer appetit emicante uiret, spica tũm cibis expetita. Recentes hos thyrsulos in uoluptatem gulæ uerterunt helluones. Hodie decoctus in iure Asparagus, aceto, sale, & oleo conspersus, magno gulæ delectamento comeditur, & in principum delicijs est. Semen suo legitur tempore, nimirum æstate.

TEMPERAMENTVM.

Abstergendi facultatem habet Asparagus, idq̃ citra manifestam aut caliditatem, aut frigiditatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Asparagi coliculi cocti & comesti aluum molliunt, & urinam mouent. Radicum uero decoctum, difficultati urinæ, regio morbo correptis, nephriticis, ischiadicis:
D cum uino autem idem decoctum phalangiorum morsibus auxiliatur. Si decoctum super dente retineatur, eius dolori medetur. Facit ad eadem omnia semen etiam potum. Ferunt mori canes decoctum eius bibentes.

EX GALENO.

Renes ac iecur infarctu liberat Asparagus, & maximè herbæ ipsius radices & semen. Quin & dentiũ dolores sanat siccitatis nomine, quam uel maximè dentes requirunt.

EX PLINIO.

Vtilissimus stomacho cibus, ut traditur, Asparagi. Cumino quidem addito inflationes stomachi coliq̃ discutiunt. Iidem oculis claritatẽ adferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & spinę doloribus, intestinorumq̃ uitijs prosunt. Vino cum coquuntur addito, lumborũ & renum dolores mitigant. Venerem stimulant. Vrinam cient utilissimè, præterquã quod uesicam exulcerant. Radix quoq̃ plurimorum prædicatione trita, & in uino albo pota, calculos exturbat. Quidam ad uuluæ dolorem, radicem cum uino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiam proficit. Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant.

EX SIMEONE SETHI.

Asparagus olerum omniũ maximè nutrit. Proinde si quis dicat eius naturã positam esse mediã inter olera & carnes, non procul à uero aberrabit, propter nutriendi facultatem plantarũ & carnium, quæ similiter se habet. Vrinam quoq̃ cit, & obstructiones iecoris & renum aperit: id quod manifestũ ex eo, quod urinæ odorem in suum transmutat, ut hunc qui aliquantulũ eius ederint, sentiant. Neq̃ quispiam admiretur illum statim urinæ suam qualitatẽ indere: nam & rubea tinctorum si manibus contineatur, urinam in suum colorem transmutat: quod paradoxum etiam esse uidetur, ut extrinsecus impositum urinam tingat. Asparagi colicis & renum affectibus, qui à pituita proueniunt, auxiliantur: semen genitale augent, & celerius quàm reliqua olera in sanguinem mutantur. Menses ciunt. Cordis palpitationib. succurrunt: dentibus prosunt: sed nõ semper stomacho boni sunt, propterea garo & oleo conditis, cum mediocriter cocti sunt, ijs uti oportet.

DE ANONE.

ANONIS
Hawhechel.

C

NOMINA.

Resta bouis. *Remora aratri.* *Acutella.*

NONIS, ἀνωνὶς Græcis: Anonis & Ononis Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ Restam bouis, quod in opere arantes boues subinde sistat, nominare solet. Nõnulli Remoram aratri, quod altis & duris radicib. in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui Acutellam uocent, quod suis scilicet spinis ingredientium pedes pungat & offendat. Germanis Hawhechel nuncupatur, & Ochsenbrech / quia crebris inter folia aculeis, haud secus ac instrumentum hoc quo mulieres linum carminãt, & à crassiore purgant stuppa, horreat: uel quod ligone ad aculeatam hanc herbam eruendam & extirpandam cum in altum agitur, & sese propagat, opus sit. Equites Germani Stalkraut / eò quod decoctum eius meiere nequeuntib. equis offeratur, uocant. Binominis autem antiquis est scriptoribus, una tantum litera mutata. Sunt enim qui Ononim, ut Theophrastus & Galenus: sunt etiam qui Anonim, ueluti Dioscorides & Plinius, nominent.

Anonis cur dicta. Anonis hauddubiè à non iuuando, quod nullo iuuamine polleat, dicta est. Siquidem aratoribus inimica est, uiuaxq́ nimis fruges opprimit, suisq́ aculeis nocet. *Ononis unde.* Ononis uero, quod asinos, quos Græci ὄνους uocant, sese terentes ad illam scabentesq́ iuuet. Complures quoq; Graij herbam sic appellari prodiderunt, quod in ea se uolutantes, spinis eius dorsum libenter affricent & scabant. Officinis prorsus ignota, & inusitata.

FORMA.

Ramos habet palmares, aut maiores, fruticosos, frequentibus geniculis cinctos, cauis alarũ multis, capitula rotunda. Folia exigua, tenuia ceu Lentis, ad Rutæ, aut fœnarij Loti figuram accedentia, subhirsuta, odorata, nec iniucundè olentia. Ramuli acutas spinas, spiculis acuminatis similes, solidasq́ gerunt. Radice candida nititur. D Theophrastus toto caule foliatam esse tradit, ut ueluti coronam ex interuallis tota species repræsentet. Florem quoque illi esse minutulum, & in siliqua non undique septum scribit. Quæ sanè singula pulchrè picturæ respondent, & Anonim esse hanc herbam quam Restam bouis hodie herbarij nominant, euidenter, nulla reclamante nota, ostendunt. Nam hæc ramos spargit fruticosos, palmo longiores, frequentibus cinctos articulis, à quibus alæ funduntur. Capitula exerit orbiculata, folia Lentis parua, ad Rutæ uel pratensis Loti figurã accedentia, hirsuta, iucundum odorem expirantia, inter quæ nocentiores, & mucronatæ cuspidis aculei quasi spicula subrigunt. Flos ferè Pisi dilutiore micat purpura, in siliqua non undiquaque septus. Radix in nigro candicans.

LOCVS.

Nascitur culto solo, pingui, & glutinoso, præcipuè autem in segetibus & aruis, inimica agricolis, uiuaxq́ supra modum. Cum enim altam lætámue nacta tellurem fuerit, protinus in altum agitur, & singulis annis, surculis in latus emissis, rursus anno postero deorsum uersus acta pluribus ramis luxuriat, ideoq́ runcanda & radicitus extirpanda uenit.

TEMPVS.

Aestate germinare incipit, à frugibus perficitur, autumno sui incrementi finem faciens. Floret autem Iulio mense, & Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Ononis radix tertio quadantenus ordine excalfacit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Antequam spinosa fit sale conditur, & est cibis gratissima. Radix eius calefacit, et extenuat, cuius cortex cum uino potus urinã ciet, calculos rumpit, crustasq́ abstergit. Decocta radix in posca dentium dolorem collutione mitigat. Huius decoctum potum, hæmorrhoidas sanare creditur.

EX GA-

A EX GALENO.

Radicis cortex maximè utilis eſt, habens quippiã abſterſoriũ & inciſorium. Proinde non tantum urinas ducit, ſed & lapides confringit. Eadem facultate & cruſtas cõfeſtim detrahit. Vtuntur quoq; ea ad dentium dolores in poſca decoquentes, & collui decocto eius iubentes.

EX PLINIO.

Radix decoquitur in poſca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite, decocta ad dimidias.

DE ANISO. CAP. XIX.

NOMINA.

NIZON græcè, Aniſum latinè uocatur. Officinis nomen genuinum retinuit, germanicè Eniß appellatur.

GENERA.

Aniſum caule, folio, flore, Apio par eſſe uidetur. Caulem nanque tenuiter ſtriatum, rotundum, multisq; ramulis brachiatum obtinet. Folium ubi primum enaſcitur, rotundum, ſed deinceps Apij modo diſſectum. Florem candidum, muſcarium fœniculi. Tota herba, haud aliter quàm ſemen, odorata eſt.

LOCVS.

Ex Syria originẽ habet, iam autem paſſim ſatum in Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Iunio ac Iulio menſibus floret, ſemineq; prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Aniſum in uniuerſum calefacit, exiccat. Εὔπνουν rectius mea ſententia interpretabitur pro eo quod eſt, facilè ſpirare facit. Oris halitum iucundiorem facit. Anodynum eſt, doloréme leuat. Vrinã cit. Diffundit. Hydropicis potum ſitim arcet. Prodeſt ad uenenata animalia, & inflationes. Aluum, & album fœminarũ profluuium ſiſtit. Lac ad mammas elicit, & Venerem ſtimulat. Suffitum naribus capitis dolorem ſedat. Tritum, cumq; roſaceo inſtillatum, aurium medetur rupturis.

EX GALENO.

Aniſi ſemen maximè utile eſt, acre & ſubamarum, ut propè ad urentium accedat caliditatem. Proinde & urinam cit, & digerit, atq; uentris inflationes ſedat.

EX PLINIO.

Aniſum aduerſus ſcorpiones ex uino bibitur, à Pythagora inter pauca laudatũ, ſiue crudum, ſiue decoctum. Item uiride aridúmue, omnibus quæ cõdiuntur, quęque intinguntur deſideratũ. Panis etiam cruſtis inferiorib. ſubditum. Saccis quoq; additur. Cum amaris nucibus uina cõmendat. Quin ipſum oris halitum iucundiorem facit, fœtoremq; tollit manducatum matutinis cum Smyrneo, & melle exiguo. Mox uino collutum uultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpenſum in puluino, ut dormientes olfaciant. Appetentiã ciborum præſtat. Dolores capitis leuat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorũ radicem eius tuſam imponit Iollas: ipſum cum croco pari modo & uino, & per ſe tritum cum polenta, ad magnas fluxiones, extrahendaq; ſi qua in oculis inciderint. Narium quoq; carcinôdes conſumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & Hyſſopo ex aceto gargarizatũ. Auribus infunditur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum, cum melle ſumptum melius. Cũ acetabulo Aniſi nuces amaras quinquaginta purgatas tere in melle ad tuſsim. Præcipuum autem eſt ad ructus, ideo inflationib. ſtomachi & inteſtinorũ torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctũ potumq; inhibet. Potum

ANISVM Eniß.

A somnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet, & præcordiorũ tumores. Et pectorum uitijs, neruis quoq; quibus succinctũ est corpus, utilissimũ. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud utilius uentri & intestinis putant, ideo dysentericis & tenasmis datur tostum. Dalion herbarius dedit bibendum eum anetho parturientib. Phreneticis quoq; illinunt recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale uitium aut cõtractionem sentientibus. Pythagoras quidem non corripi uitio comitiali in manu habentes, ideoq; quamplurimum domi serendum. Parere quoq; facilius olfactantes. Sosimenes contra omnes durities ex aceto usus est. Semine eius poto, lassitudinis auxiliũ uiatoribus spopondit. Strangulationes uuluæ, si manducetur & linatur calidum, uel si bibatur cum castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris & lini pari mensura trinum digitorum, uini albi tribus cyathis, discutit. Vrinam ciet. Venerem stimulat. Cum uino sudorẽ leniter præstat. Vestes quoq; à tineis defendit.

EX SIMEONE SETHI.

Prodest ad uetustos ex frigore iecoris affectus, & ad spirandi difficultatem quæ ex pituita proficiscitur. Flatus qui in uentriculo sunt, digerit. Obstructiones tollit, & lactis copiam facit.

DE ACTE CAP. XX.

NOMINA.

ΑΚΤΗ Grecis, Latinis Sambucus nominatur. Reliqua nomina dicemus paulò pòst, ubi huius genera indicabimus. Sambucus porrò uidetur ab authore appellata, cui nomen Sambyx fuit: uel à sabuca musico instrumento, quod alij pectida nominant, alij magadin. Atque hinc est quod Sabucus potius quàm Sambucus, si Serenio Quinto credimus, scribendum sit. *Sambucus unde dicta.*

B GENERA.

Duo eius genera. Vnum arborescit, quod priuatim officinæ Sambucum, Germani Holder à cõcauitate uocant. Alterum Græcis χαμαιάκτη, quasi humilis, & contractæ breuitatis Acte nominatur, Latinis Ebulus, Germanis Attich / uel niderer holder. *χαμαιάκτη. Ebulus.*

FORMA.

Sambucus in arborem assurgit, uirgis harundinũ modo rotundis, subcauis, candicantibus, proceris. Folia tria, aut quatuor, aut quinq;, aut sex, aut septem per interualla circa uirgas obtinet, nucis iuglandis similitudine, graueolentia, pluribus incisuris, in summis ramis siue caulibus umbellas rotundas ferentia. Flores albos, fructum acinúmue Terebinthi in nigro purpureum, racemosum, succosum, & uinosum. Ebulus humilis minorq; est, herbaceo generi propius accedens, quadrangulo caule, densis geniculis. Folia ex interuallis circa singulos geniculos Amygdalæ similia alæ instar expanduntur, per ambitũ serrata, longiora, graueolentia. Vmbellam in summo fert Sambuco similem, flores itidem & fructum. Radice nititur longa, digitali crassitudine. *Sambuci. Ebuli.*

LOCVS.

Vtrunq; genus in opacis, asperisq; potissimũ locis, & iuxta aquas emicat. Ebulus uero in agris etiam quibusdam prouenit.

TEMPVS.

Parum ante Solstitium æstiuum floret Sambucus. Tardius autem Ebulus, Iunio nimirum & Iulio mensibus. In Augusto uero baccas suas profert.

TEMPERAMENTVM.

Sambucus uterq; calefaciendi ac desiccandi facultatem habet, id quod amaritudo, & adstrictio modica abunde monstrant.

64
SAMBVCVS
Holder.

EBVLVS Attich.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem utrisq; facultas, & par usus, exiccãs scilicet, aquã educens, stomacho nocens. Folia olerum modò decocta, pituitam & bilem purgant. Quinetiã teneri caules in olla cocti, eadem præstant. Radix in uino decocta & in cibis data hydropicis auxiliatur. Eódem modo pota uiperarum morsibus subuenit. Vuluas emollit & aperit: & quæ circa eas sunt affectiones, decocta cum aqua insessione corrigit. Fructus cum uino potus eadem efficit. Illitus capillos denigrat. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigant. Ambustis etiam, & canis morsibus illita succurrunt. Profunda & quæ in cauernas dehiscunt ulcera agglutinant. Podagricis, cum taurino hircinóue adipe illita, auxiliantur.

EX GALENO.

Vtraq; Sambucus, & arborescens & herbacea, exiccandi, conglutinandi, modiceq; digerendi facultatem obtinent. Paulus Aegineta hæc adijcit: Potę & manducatę aquam per aluum educunt.

EX PLINIO.

Vtriusq; decoctũ in uino ueteri, foliorũ, uel seminis uel radicis, ad cyathos binos potum stomacho inutile est, aluo detrahẽs aquã. Refrigerat etiam inflammationẽ, maximè recentis ambusti: & canis morsum cum polenta, mollissimis foliorũ illitis. Succus cerebri collectiones, priuatimq; membranæ quæ circa cerebrũ est, lenit infusus. Acini eius infirmiores quàm reliqua: tingunt capillũ: poti acetabuli mensura, urinam mouent. Foliorũ mollissima ex oleo & sale eduntur ad pituitam bilemq; detrahendam. Ad omnia efficacior quę minor. Radicis eius in uino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: uuluas emolliunt foliorũ decocto insidentiũ. Caules teneri minoris Sambuci in patinis cocti, aluum soluunt. Resistunt folia serpentũ ictibus in uino pota. Podagris cum seuo hircino uehementer prosunt cauliculi illiti. Iidemq; in aqua macerantur, ut ea sparsa pulices necentur. Foliorũ decocto si lo-
D cus spargatur, muscę necantur. Boa appellatur morbus papularũ, cum rubent cor-
Boa. pora, Sambuci ramo uerberatur. Cortex interior tritus, ex uino albo potus, aluum soluit. Ebuli fumo fugantur serpẽtes. Tenerum cum folijs tritum, ex uino potum, calculos pellit. Impositum testes sanat.

DE AMMI. CAP. XXI.

NOMINA.

AMMI Gręcis, Ammi Latinis, Ameos officinis corruptè, Germanis Amey appellari potest.

FORMA.

Ammi caule rotundo & herbaceo cõstat, surculis multis & exiguis: folio oblongo, angusto, per ambitũ incisuris diuiso: flore paruo, candido, umbella Anethi: semine exiliori multò quàm Cuminũ, gustu Origanũ prę se ferente, acri & subamaro: radice candida & multifibra. Esse autem hanc herbam uerum
Ammi uerum. Ammi, seminis in gustu sapor, qui subamarus & acris est, omniũ maximè ostendit: talem enim in eo saporẽ Galenus requirit. Origanũ etiam gustu referre uidet. Quibus accedit antiqui & manuscripti herbarij testimoniũ, cuius pictura & descriptio satis docent, hanc herbam esse Ammi genuinũ. Inter cætera enim semen Ammios piper gustu referre, ideoq; à nonnullis piperculã dictã esse ait. Id quod certe uerissimum esse cõperies, si semen gustaueris: miram enim huic acrimoniã inesse senties.

LOCVS.

Nusquam in Germania sua sponte nascitur. Satum tamen facilè & magna copia prouenit, sic ut deinceps extirpari uix queat.

TEMPVS.

Augusto mense floret, ac deinceps ubi defloruit, semen abundè producit.

TEMPERA-

AMMI
Amey.

C

TEMPERAMENTVM.

Ammi semen in calefaciendo desiccandoq́ʒ ex ordine tertio intenso existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis semini excalfactoria, feruens & exiccãs. Facit ad tormina, urinæ difficultatẽ, uenenatorũ morsus cum uino potum. Menstrua ciet. Miscetur derodentib. ex cantharidibus confectis medicamentis, ut inde exortis urinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle illitum tollit. Colorem potum & inunctũ in pallorem mutat. Suffitum cum uua passa aut resina uuluas purgat.

EX GALENO.

Herbæ quam uocant Ammi, semẽ maximè est utile. Facultatis est excalefactorię & desiccatoriæ, tenuiumq́ʒ partium. Sed & gustu subamarũ est, & acre. Et clarum est quod digerat, & urinam moueat.

EX PLINIO.

Inflationes & tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionũ ictus in uino potum drachmis duabus: priuatimq́ʒ cerastarum cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum uua passa, aut resina, uuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum.

DE ARO. CAP. XXII.

NOMINA.

D

PON, ϰαρίσπρον græcè, Arum & Aris latinè dicitur. Officinę corrupto, ut solent, uocabulo Iarum appellãt. Quidam, quod folium effigie bubuli uestigij prodeat, Pedem uituli uocarunt. Alij, quod dracunculũ æmulatur, sola magnitudine discrepans, Serpentariã minorem appellant: neq́ʒ id sanè temerè. Videtur enim Aron esse Dracunculus minor, cui Dioscorides folia κισσοειδῆ, hoc est, Hederę similia esse dicit, quę prorsus Ari sunt, nisi quod paulò sint longiora. Plinius etiam Aro eas facultates tribuit, quas Dioscorides Dracunculo minori. Vt hinc conijcere liceat, Arum cum Dracunculo minori miscuisse ueteres. Vulgus, quod pistillum promit exerti ferè genitalis effigie, Sacerdotis uirile nominat. Id quod & Germani nostri faciunt, qui sua lingua Pfaffenpint nuncupant. Aliàs Aron, & ob uehementem acrimoniam, teütschen Ingber uocant.

Pes uituli. Serpentaria minor. *Sacerdotis uirile.*

FORMA.

Folia emittit Dracunculo similia, sed longiora & minus maculata: caulẽ dodrantalem, purpurascentẽ, pistilli figura, à quo croci colore fructus exit. Radix illi candida, Dracunculo similis, quę quod minore acrimonia est, cocta comeditur. Hę utiq́ʒ deliniationes ad amussim, nulla reclamante nota, nostro Aro cõueniunt. Siquidem folia promit Dracunculi, longiora, & pauciorib. maculis respersa, caulem dodrantem altum, in purpuram leniter tendentem. Ante seminis partum, sagaci naturę artificio dignum, erumpit inuolucrum & cucullum, quod mucronata in turbinem uaginula pistillum complectitur, & suo fouet sinu. Verum ubi fructu prægnans fatiscit in hiatum, solida pistilli facies dilutiore purpura rutilans emergit, & anfractu penitus tandem patente, primum uiridia, dein crocea spectantur semina, quæ in coronæ modum concinnè contexta, imam eius partem ambiunt. Radicem etiam obtinet albam, ad Dracunculi radicem accedentem, ut pictura graphicè monstrat. Neque obstat quod Galenus radicem Ari elixam mandi scribat, nostri autem tam acris sit ut uix gustari ob miras & diutinas, quas in lingua ac palato excitat puncturas, posit, tantum abest ut edendo esse queat. Siquidem Galeno libro secundo de alimentorum facultatib. teste, non parem in omnibus regionibus acrimoniam obtinet, sed in nonnullis minimam, ut Cyrenis. Et Plinio quoque lib. xix.

Obiectionis dissolutio.

ARVM
Pfaffenbynt.

c lib. xix. cap. v. teste, in Aegypto Aron nascitur radice mollioris naturæ, quæ etiam cruda editur. In quibusdam, ut Germania nostra, maximam. Verba Galeni paulò pòst in facultatum cõmemoratione citabimus. Hinc discendũ erit, multa nobis in scriptoribus rei herbariæ, primo statim obtutu pugnantia uideri, quæ, si ad cœli regionumq́ diuersitatẽ respexerimus, nihil prorsus pugnantiæ aut absurditatis habebunt. Quod nisi diligenter animaduertas, multas genuinas herbas pro adulterinis abijcias necesse erit. His accedit quod Galenus nõ simpliciter dicat mandi Ari radicem, sed elixam. Non est autem mirum si acria etiam edendo fiant, si elixentur. Bis enim aut ter in aqua decocta, Galeno lib. ij. de aliment. facul. cap. ultimo teste, acrimonia spoliantur. Porrò si ista sciolis quibusdam haud satisfecerint, dicendũ planè erit Arum Germaniæ nostræ esse Arisaron, quod gustu, Dioscoride & Galeno autoribus, acrius est. Quamuis ego cum Ruellio, diligentissimo earum rerum inquisitore, Arisaron ab Aro differre haud putem, quod scilicet forma utrisq́ eadem sit. Cuius etiam rei fidem facit ipsa nomenclatura, quæ utriusq́ retinuit appellationem: duobus tandem uocabulis in unum coalescẽtibus, dici cœpit Arisaron. Apud ueterrimos enim Aris primum: dein posterioribus, copulatis unà nominibus, Arisaron confictum est nomen.

LOCVS.

Nascitur in syluis, locis umbrosis, humidis & frigidis.

TEMPVS.

Folia statim in Martio, inter primas herbas ueris exiliunt, in Iunio dispereunt, ita ut haud facilè hoc nomine herba ipsa reperiri queat. Semen Iulio & Augusto mensibus reperitur, primùm, ut diximus, uiride, mox croceum.

TEMPERAMENTVM.

D Arum Galenus in calefaciendo & desiccando primi ordinis esse statuit. Et locutus est de Aro qui non uehementi acrimonia pollet. Nostrum hauddubiè in tertio ordine calidum & siccum est, ob multam, qua præditum est, acrimoniam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix, semẽ, & folia Ari easdem Dracunculo uires habent. Radix priuatim cum fimo bubulo illita podagricis prodest. Dracunculi more reponitur. In totũ, ob mitiorem eius acrimoniam edendo est.

EX GALENO.

Arum terrena essentia cõstat, sed calida: proinde extergendi facultatẽ possidet, uerum non ualentẽ, sicut Dracontiũ. Radices eius maximè sunt utiles. Siquidẽ comesæ crassitiem humorũ mediocriter incidunt, adeò ut excreationib. ex pectore idoneæ sint: sed magis tamen aptum est Dracontiũ. Et in libro secundo de alimentorũ facultatibus sic de Aro scribit: Ari radix rapi modo manditur. Quibusdam autem in regionibus acrior nascitur, ut Dracontio ferè similis sit. Dum rectè parare uoles, prioris decoctionis aqua effusa, repentè in alteram calidam inijcere oportet, ut in Brassica & Lente dictũ est. Cyrenis cõtrà quàm in nostra regione planta se habet: nam illic minimũ medicamentosi, minimũq́ acrimoniæ habet, adeò ut uel rapis utilior reputetur: idcirco radicẽ quoq́ in Italiam cõportant, ut quæ absq́ ut putrescat aut regerminet, longo tempore perdurare possit. Perspicuũ uero est alendis corporibus hanc accõmodatiorẽ esse. Si quis autem in thorace ac pulmone collectos crassos lentosq́ humores extussire studeat, acrior ac medicamẽtosior magis cõueniet. In aqua elixa estur cum sinapi aut aceto, ex oleo & garo. Quinetiã cum obsonijs, & sale, & ijs quæ caseo cõstant, sumitur. Haud uero obscurũ est, succum eius qui in iecur ac uniuersum corpus diffunditur, quo uno animal nutritur, crassiorem esse, idq́ maximè quum radix, quemadmodũ sunt quæ Cyrenis aduehuntur, medica ui caruerit. Apud nos nanq́ in Asia, plerǽq́ Ari radices acriores sunt, & medicamentosam iam uim obtinent.

A EX PLINIO.

Aron miris laudibus extulere Græci, primum in cibis † fœminarum præferentes, quoniam mas dulcior esset, & in coquendo lentior, pectorisq; uitia expurgaret: † alias fœminā. aridum in potione insperſum, aut ecligmate, urinam & menses cieret. Sic & in oxymelite potum, stomacho: interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum uitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra uenena, pleuriticis, peripneumonicis quoque & tussientibus. Semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens, aurium dolori Dieuches. Cleophantus tussientibus aut suspiriosis & orthopnoicis, & purulenta excreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthisicis è melle ecligmate, & pulmonis uitijs, ossibus etiam fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi uitia discutit. Tussim decocti ius cum melle. Vlcera omnium generum siue phagedænę sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, succus mirè sanat. Folia ambustis prosunt ex uino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cum melle prosunt. Item articulis podagricis cum sale, recentia uel sicca. Hippocrates ad collectiones cum melle imposuit. Ad menses trahēdos seminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio si à partu nō purgantur, & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam apposuit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore cum crematur, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inuenian-
B tur. Perunctos quoq; Aro ut laureo oleo fugiunt, ideo & contra ictus dari potu in uino nigro putant utile. In folijs Ari caseus optimè seruari traditur.

APPENDIX.

Posteriores medici Aron discutiendi, extenuandi, extergendiq; facultatem habere tradunt: ideoq; tumoribus aurium, ficubus, strumis, scirrhisq; mederi, faciei deformitatem cutisq; auferre, eius denique radicem in puluerem redactam supercrescentem in uulneribus carnem minuere scribunt. Id autem posse prętare, acrimonia ipsa uehemens quæ gustu sese exerit, abundè monstrat. Dioscorides etiam Arisaron acrimonia haud exigua præditum scribit, ideoq; illitum nomas sistere, collyriaq; efficacissima ex eo cōtra fistulas fieri. Deniq; radicem cuiuscunq; animalis pudendo impositam, id corrumpere tradit. Plinius quoq; Arisaron ulceribus mederi manantibus, item cōbustis & fistulis, scriptum reliquit. Præterea cōmixtum collyrio nomas sistere ait.

Recētiores quas facultates Aro tribuant.

DE ARCIO. CAP. XXIII.

NOMINA.

ΡΚΕΙΟΝ, ἢ προσώπιον, ἢ προσωπὶς Græcis, Personatia Latinis dicitur. Officinæ Lappam maiorem, uulgus Bardanam uocat, Germani Groß kletten. Personatia hac quondam ad personas utebātur, quoties in theatris alijsúe locis qui cognosci à populo nollent, egisse quidpiā uolebant. Est enim foliorū eius tanta amplitudo, ut tota humana facies ijs tegi possit: atque hinc hauddubiè tam Græci quàm Latini, nomen illi Prosopij & Personatiæ indiderūt.

Lappa maior. Personatia unde dicta.

FORMA.

Personatia folia Cucurbitæ similia habet, maiora tamen, duriora, nigriora & hirsuta. Caulem subcandidum, interdum nullum. Radicem grandem, candidā intus, foris nigram. Ex qua descriptione nemo nō intelligit, Personatiā esse eam herbam

quam

PERSONATIA Groß kletten.

A quam hodie uulgus Bardanam uocat, quæ folio constat omnium lapparum maximo, parte auersa herbido, aduersa cano, caule in purpureo albicante, grandibus lappis, quæ transeuntium uestibus adhærent, in quibus flos purpureus nascitur, non euidens, sed occultus, intra se germinans, radice grandi, intus candida, foris atra. Bardana.

LOCVS.

Nascitur ubiq;, potissimū circa margines pratorum, & agrorum.

TEMPVS.

Mense Iulio lappas cum floribus suis producit Personatia.

TEMPERAMENTVM.

Digerit simul & desiccat, sed & adstringit nonnihil.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Personatiæ drachmæ pondere cum pineis nucibus pota, sanguinē & purulenta excreantibus auxiliatur. Articulorū quoq; dolores, qui ex membrorū fractionibus collisionibúsue fiunt, trita & illita sedat. Quinetiam folia uetustis ulceribus utiliter illinuntur.

EX GALENO.

Arcium, quod Prosopida uocāt, cuiusq; folia Cucurbitę simillima sunt, nisi quatenus tum maiora, tum duriora, discutit simul & desiccat, sed & adstringit mediocriter: quamobrem folia eius ueteribus ulceribus mederi possunt.

EX APVLEIO.

Personatiæ herbæ succus cum uino ueteri in potionem datus, omnes morsus serpentium mirificè sanat. Eiusdem folijs cinges febricitantē, & statim febrem mitigat, caloremq; sanat. Vulnus, etiam si cancer erit, cum aqua decoctionis foliorū eius foueto: deinde ipsam cum nitro & axungia, cum aceto tere, & in panno inducito & imponito. Ad canum rabidorū morsus radix cum modico sale trita imponitur morsui, & statim ęger liberabitur. Succus foliorum eius cum melle potui datus, urinam prouocat, & uesicæ dolorem tollit. Puluis seminis eius cum uino optimo per quadraginta dies datus, ischiadicos mirabiliter sanat. Folia trita cum albumine oui & imposita, ambusta mirificè curant.

B

EX L. COLVMELLA.

Venena uiperæ pellit super scarificationē ferro factam herba Personatia trita & cum sale imposita. Plus etiam eiusdem radix contusa prodest contra serpentes. Ex uino bibitur duûm denariorum pondere. Strumis radix eius medetur: item cum axungia operitur folio suo imposita.

DE ASCYRO. CAP. XXIIII.

NOMINA.

ΣΚΥΡΟΝ, ἢ ἀσκυροειδὲς græcè, Ascyron latinè nominatur. Officinis ignotum. Germanicè Harthöw / id est, durum fœnum appellatur. Græci à cōtrario, huic herbæ nomen imposuisse uidentur, σκῦρος enim illis asperitatem significat. Pulchrè igitur ad Græcam appellationem Germanica alludere uidetur. Ascyron cur dictum.

FORMA.

Hyperici species est Ascyron, magnitudine differens, maioribus ramis, fruticosius, puniceo colore rubens. Flores fert luteos, semē Hyperico simile, odore resinæ, quod cum atteritur digitos ferè cruentat.

LOCVS.

In cultis & asperis locis prouenit.

ASCYRVM Harthöw.

A TEMPVS.

Aestate, potissimum uero Iulio & Augusto mensibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Essentia tenue est, ideoq; calefacit & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Ascyri potum in hydromelitis heminis duabus, ad ischiadicos prodest dolores: biliosa enim multa excrementa ducit. Sed assiduè dari oportet donec conualescant. Praeterea illitum ad ambusta conducit.

EX GALENO.

Semen eius purgatoriũ. Foliorum uero facultas modicè extergens & desiccans, ut & ambusta sanare credantur. Caeterum in uino austero decocta, uinum ipsum magnorum uulnerum glutinatorium efficiunt.

EX PLINIO.

Vsus seminis ad ischiadicos, potus duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluum soluit, bilem detrahit. Illinitur & ambustis.

DE ANDROSAEMO. CAP. XXV.

NOMINA.

ΑΝΔΡΟΣΑΙΜΟΝ Graecis, Androsaemon pariter Latinis dicitur. Officinis incognitum. Germanis Kunrath/quasi graecè dicas Thrasibula, nominatur. Dictum Androsaemon, quod aut coma, aut floribus eius tritis, hominis sanguinem referat. Androsaemon unde dictũ.

FORMA.

B Differt ab Hyperico & Ascyro Androsaemon. Frutex est praetenuib. ramis, surculosus, puniceo colore rubentibus uirgis, folijs triplo quadruplóue maioribus quàm Rutae, quae contrita sanguineum succum remittunt. Alarum caua habet plura, in summo alarum auium modo pennata expansáue, circa quas flosculi pusilli lutei. Semen in calyce, nigro papaueri simile, ueluti punctis depictum distinctúmue. Coma trita resinosum odorem reddit.

LOCVS.

Locis ijsdem quibus Ascyron prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Androsaemi semen tritum, potumq; duarum drachmarum pondere, biliosa alui excrementa ducit. Ischiadicis autem potissimum medetur, sed à purgatione aquam sorbere oportet. Herba illita ambusta sanat, & sanguinem compescit.

EX GALENO.

Easdem cum Ascyro facultates obtinet.

EX PLINIO.

Vsus ad purgandam aluum tusae cum semine, potęq; matutino, uel à coena duabus drachmis in aqua mulsa, uel uino, uel aqua pura, totius potionis sextario. Trahit bilem, prodest ischiadicis maximè. Sed postera die, capparis radicem resinę permixtam deuorare oportet drachmae pondere, iterumq; quatridui interuallo idem facere. A purgatione autem ipsa robustiores uinum bibere, infirmiores aquã. Imponitur & podagris, & ambustis, & uulneribus, cohibens sanguinem.

ANDROSAEMON Kunrath.

A

NOMINA.

ΑΡΚΕΥΘΟΣ, ἀρκευθὶς græcè, Iuniperus latinè uocatur. Officinæ latinam appellationem retinuerunt, Germanicè Weckholder/Kramatber/id est, turdorum baccæ uocantur, quod fructibus eius turdi pinguescant. Iuniperus autem dici uidetur, quod iuniores & nouellos fructus pariat: sola enim ferè arborum fœtus suos in biennium prorogat, qui ne maturescunt quidem, nouis superuenientibus. Iuniperus unde dicta.

GENERA.

Iuniperus Dioscoridi duplex est, maior & minor, sola arboris & seminis magnitudine inter se differentes. Minor humilis est, sessilibus in terra ramulis, baccis minoribus, radicibus summo cespite fusis. Maior altius adolescit, & in iustam arboris magnitudinē exurgit, caudice procero, cortice fragili, ligno fuluo, odorato, latioribus ramulis, aculeorum aceruo stipatis, baccis alteri similibus, maioribus tamen.

FORMA.

Vtriusque facies horrida, coma uirent perpetua, spinaq; potius quàm folio, sed herbacea uestiuntur. Cortex illis membraneus, fragilis, nec difficulter fatiscens, materies fulua, quæ si ignibus dicatur, non iniucundū fumum expirat, qui odoris suauitate grassantia pestilentiæ cōtagia depellit. Ex ea etiam, ut recentiores Græci tradunt, æstiuis temporibus lachryma thuris odorem atque colorem æmulans sudat, quæ caloris officio durata, coëat in gummi. Arabum familia, non sine magna cōfusione nominum, Sandaracham appellat. Officinæ uero Vernicem uocant. Baccas ferunt primum uirentes, deinde per maturitatem nigras, quæ biennio antequam maturescant in ramis pendent. Hinc sunt qui baccas in ijs esse ternas eodem tempore dicant, anni proximè exacti nondum maturas, & tertij ante præsentem iam maturas, tertias nouas & recentes. Cæterum nō desunt qui nostram Iuniperū non genuinam putēt, quod baccæ eius ad Dioscoridis magnitudinē, quæ nucis est ponticę aut fabę, non accedant. Sed cogitent locum in causa esse cur minores producantur: ut plurimum enim omnia quæ in Germania proueniunt, ijs quæ in Græcia nascuntur minora sunt. Nobis etiam Iuniperi grana aliunde allata uisa sunt, quæ nucis auellanæ quantitatem æquabant: ob id ut magnitudinem ac formam eorundem etiam exprimeret pictor, curauimus. Sandaracha Arabum. Vernix. B Obiectionis dissolutio.

LOCVS.

Amant Iuniperi montes, & maritima loca, in planisq; & cultis nasci recusant.

TEMPVS.

Autumno fructus Iuniperorū decerpuntur, sed ad bimatum prorogati.

TEMPERAMENTVM.

Iuniperus calida & sicca, utrinque tertij ordinis. At fructus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus: uerum in hoc primi fuerit ordinis. Vernix calefacit & exiccat secundo recessu.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acris utraque est, calefacit, & urinam mouet. Incensæ suffitu serpentes fugant. Earum fructus, hic quidem fabę, alius uero nucis ponticæ magnitudine inuenitur, rotundus, odoratus, in mandendo dulcis, & subamarus. Modicè calefacit & adstringit, stomacho utilis. Potus ad uitia thoracis, tusses, inflationes, tormina, & uenenata, prodest. Vrinam cit. Conuulsis, ruptis, & uuluę strangulationibus confert. Folia acria obtinet Iuniperus, ideoq; tam ipsa quàm eorum succum ex uino contra uiperarum morsus illini & bibi prodest. Cortex præterea crematus & cum aqua illitus, lepras eximit. Ramentum uero ligni deuoratum, interficit.

IVNIPERVS
MINOR.

Weckholder.

A EX GALENO.

Iuniperi fructus iecur renesq; expurgat, nimirum crassos & glutinosos humores extenuando, eaq; de causa salubribus medicamentis immiscetur. Perexiguum corpori humano alimentum ex eo apponitur. Affatim sumptus hic fructus stomachũ mordicat, caputq; calefacit: ex quo illud quandoq; implens, dolore diuexat. Alui excrementa nec retinet, nec propellit. Vrinam ciet mediocriter.

EX PLINIO.

Vtraq; excalfacit & extenuat. Accensa serpentes fugat. Semen stomachi, pectoris, laterisq; doloribus utile. Inflationes languoresq; discutit, tusses concoquit & duritias. Illitũ tumores sistit: item aluum, baccis ex uino nigro potis: item uentris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxyporis. Vrinas cit. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulsis, ruptis, torminibus, uuluis, ischiadicis cum uino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis uiginti in uino. Sunt & qui perungant corpus è semine eius in serpentum metu.

VERNICIS VIRES EX RECENTIORIBVS GRAECIS.

Profluentem è naribus sanguinem sistit, si ex candido oui liquore trita temporibus & fronti illinatur. Eadem uomitionẽ ex polline thuris & oui albo excepta supprimit. Item profluentem aluum cum eisdem illita firmat. Stomachum in biliosos uomitus effusum, deuorata in ouo sorbili polenta eius cohibet, cruentamq; alui proluuiem retinet. Destillationes suspendit suffitæ nidor, arcetq; ne præcipites ad ima decumbant. Pituitam quæ in stomacho aut intestinis coiꝫt, digerit. Humorẽ etiam coërcet, qui pernix à cerebro deuoluitur. Tineas & cætera uentris animalia necat. Vliginosos fistularum sinus indita reficcat. Menstruos continet fluxus. Grauedini suffitus eius auxiliatur. Hiantibus manuum & pedum rimis illitu succurrit. Et in B summa Succini pollet uiribus, sed paulò efficacioribus: quæ si desit, duplo pondere in uicem substituitur.

DE ALCEA. CAP. XXVII.

NOMINA.

AΛΚΕΑ Græcis, Alcea Latinis uocatur. Officinis ignota. Vulgares herbarij & Empirici Simeonis herbam, Germani nostri Sigmarskraut/ oder Sigmundswurtz/ & Hochleuchten appellant. *Simeonis herba.*

FORMA.

Syluestris maluæ species est Alcea, folia Verbenacæ modo secta habens, caules ternos aut quaternos, corticem Cannabi similem obtinentes. Florem exiguum Rosæ similem. Radices albas, latas quinque aut sex, cubitales.

LOCVS.

Nascitur in pingui loco, nec sicco.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Ex emplasticorum medicamentorũ numero esse Alceam, & folia, quæ glutinosum quid ac lentorem quendam prę se ferunt, & radix ipsa quæ glutinosa, dulcis, & modicè adstringens apparet gustantibus, abunde monstrant. Hinc satis constat Alceam extra omnem insignem tum caliditatẽ, tum frigiditatem siccare, ac planè emplasticorum consistentiam obtinere. Vide Galenum lib. iiij. de simpl. medi. facult. cap. iiij. & sequenti.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alceæ radices in uino aut aqua potæ, dysentericis & ruptis medentur.

ALCEA
Sigmarskraut.

EX PAVLO.

A Alcea syluestris maluæ genus est. In uino pota dysenteriæ & rupturis medetur, potissimum ipsius radix.

EX PLINIO.

Vsus radicis Alceę ex uino uel ex aqua, dysentericis, aluo citæ, ruptis & cōuulsis.

APPENDIX.

Celebratur ad caliginem oculorum ab Empiricis, ita ut non desint qui credant radicem Alceæ è collo suspensam, aciem oculorū supra modū acuere, & tueri posse.

DE ADIANTO. CAP. XXVIII.

NOMINA.

ΔΙΑΝΤΟΝ, ἢ πολύτριχον, ἢ καλλίτριχον, ἢ ἐβενότριχον græcè: Adiantum, Polytrichum, Callitrichum, Cincinnalis, Terrę capillus, & Supercilium terrę latinè appellatur. Officinæ hodie Capillum Veneris uocant, quo etiam nomine appellari Latinis Apuleius testatur. Germani Frawenhar / *Capillus Veneris.* uel Junckfrawenhar. Adiantum nomen ab euentu accepit, quod folium eius perfusum aqua οὐ διαίνεται, id est, non madeat, sicco semper simile, ut autor est Theophrastus libro septimo de Plantarum historia, cap. xiij. Id quod minimè intelligendum erit de mersione longiore in aqua: nam diutius mersum ac irrigatum, æquè ac aliæ herbæ madescit. Quare rectius de imbre descendente è cœlo, cuius stillicidium folijs eius non insidet, ut testis est in Theriacis Nicander, accipiendū uenit. Vel, quod magis arridet, ab interioribus puteorū parietibus, & fontium marginibus quas coronat, dictum est Adiantum, quod nimirum quasi sitiens illorum *Adiantum unde dictum.*
B aquas, quas tamen odit & respuit, quærat. Polytrichon autem quasi multicomum, quod capillos multos ac densos faciat, eiusq́ defluuia expleat. Callitrichon uero quasi pulchricomū, quod capillos tingat, pulchrioresq́ reddat. Nec alia ratione capillus Veneris hæc herba dicta est, quàm à speciosis reddendis capillis: nec alio nomine Veneris uox adiecta est, quàm quod hæc pulchricoma pingat. Hinc patefit maximus pharmacopolarū nostri temporis error, qui sub tribus nominibus, unā & eandem duntaxat herbā significantibus, tres diuersas herbas designatas esse putant. Aliam enim Polytrichum, aliam Callitrichū, quam tamen corrupto uocabulo Gallitrichū uocāt: aliam etiam Capillum Veneris esse herbam existimant. Quales autem herbæ sint, Polytrichum, & Gallitrichum illis nominatæ, suis locis ostendemus. *Polytrichon. Callitrichon. Capillus Veneris cur dicta. Pharmacopolarum error.*

FORMA.

Folia albicantia Coriandro similia habet, in summo incisuris diuisa. Caules ex quibus nascuntur prodeúntue, nigros, admodum tenues, dodrantales, nitentesq́. Neq́ florem, neq́ semen creat. Folijs uero Coriandri iam quidem erumpentis, uel paulò antea enati, needum caulescentis, quæ quidem in infima eius parte quodammodo lata sunt, & in extremitatibus incisa, constare Adiantum sciendum erit. Ex qua nimirū descriptione manifestissimū est, eam herbam qua ferè omnes Officinæ pro Capillo Veneris utuntur, & quam nos à muris in quibus prouenit, Germanicè Maurrauten / & Steinrauten uocamus, non esse uerum Capillum Veneris, aut Adiantum: caules siquidem eius non sunt nigri, sed uirides: neque admodum tenues, sed pro herbæ quantitate crassi: neque splendentes. In summa, neque figura, neque magnitudo, neq́ color, nec natales etiam respondent, quia in siccis & soli expositis muris nascitur, in humidis contrà Adiantum. *Ruta muraria non est Adiantum.*

LOCVS.

Locis opacis, palustribusq́, & humentibus muris, & prope fontes nascitur. In Germania

ADIANTVM Frawenhar.

A Germania tamen nostra, quod sciam, non prouenit: copiose autem in Narbonensi Gallia, & Italia.

TEMPVS.

Aestate uiret, bruma non marcescit.

TEMPERAMENTVM.

Adiantum in caliditate quidem & frigiditate symmetrum est, uerum desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius herbę potum, asthmaticis, difficultate spirandi laborãtibus, ictericis, lienosis, & urinæ difficultatibus auxiliatur. Calculos conterit, & aluum cohibet. Venenatorum morsibus, & stomachi fluxionibus cum uino potum prodest. Menses cit & secundas. Sanguinis reiectionem sistit. Cruda herba ad uenenatorũ morsus illinit. Alopecias capillis explet. Strumas disiicit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrthino & susino, aut hyssopo & uino, capillos defluentes cõtinet. Decoctũ eius cum lixiuio & uino abstergit. Gallinaceos & coturnices cibis eorum additũ pugnaciores facit. Seritur & magna utilitate circa ouilia.

EX GALENO.

Extenuat Adiantum & discutit. Alopecias capillis uestit, strumas & abscessus digerit, lapidesq́ue frangit epotum. Viscosorum crassorumq́ue ex thorace pulmoneq́ue excreationibus non mediocriter confert, & uentris fluxiones sistit.

EX PLINIO.

Vide infra caput de Trichomane.

B DE VITE VINIFERA. CAP. XXIX.

NOMINA.

AMΠΕΛΟΣ οἰνοφόρος καὶ ἥμερος græcè, Vitis uinifera & satiua seu culta latinè appellatur. Germanicè Weinreb. Vitis autem, quod inuitetur ad uuas pariendas, dicta esse primo uidetur. *Vitis unde dicta.*

GENERA.

Innumera uitium reperiuntur genera, quæ singula persequi superuacaneũ esse uidetur. Si quis tamen illa disquirere desiderat, rei rusticæ scriptores, Pliniumq́ue libro xiiij. naturalis historiæ, qui diligentissimè de iis scripsit, legat.

FORMA.

Vitis caduca est, & nisi sit fulta, fertur ad terram. A radice eius caudex unus contortus exit, qui in ramos frequentes scinditur. Multiplici cortice cingitur, rimoso, flagellis longè lateq́ue uagantibus, quibus se quasi suis manibus erigit, & quicquid nacta est complectitur. Sarmentis, foliis latis, & in extremitatibus incisis, lasciuientibus. Floribus fructum ambientibus lanugineis. Vua compluribus acinis aceruata, qui interdum purpureo, nõnunquam roseo, aliquando uiridi colore fulgent. Seminibus tunica clausis.

LOCVS.

Passim & in multis Germaniæ nostræ regionibus nascitur: & uix hortum inuenies in quo non proueniat.

TEMPVS.

Floret solstitio uitis, autumno autem uuas maturas profert.

TEMPERAMENTVM.

Omnium partium uitis temperamentũ ex facultatum enarratione patescet. Vuę tamen immaturæ & acerbæ frigidæ & siccæ sunt; maturæ uero calidæ & humidæ in primo gradu, autore quidem Simeone Sethi.

VIRES

VITIS VINIFERA

Weinreb.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

A Vitis uiniferæ folia capreolíq; trita & illita capitis dolores, stomachíq; inflamma tiones & ardorem cum polenta mitigant. Folia etiam per se imposita, utpote quæ refrigerant & adstringunt. Succus ex ipsis potus dysentericis, sanguinem expuentibus, stomachicis, & citta laborantibus mulieribus prodest. Madefacti in aqua capreoli & poti, eadem efficiunt. Lachryma uero eius quæ ueluti gummi in caudicibus cõcrescit, pota cum uino calculos pellit. Illita lichenas, scabies & lepras sanat. Oportet tamen locum antea nitro cõfricasse. Eadem cum oleo frequenter inuncta, pilos denudat: potissimum ichor, aquosúsue humor, qui ex incensis uiridibus sarmentis exudat. Hic etiam myrmecias inunctus eijcit. Cinis sarmentorũ & uinaceorum circa sedem quæ antea ablata amputatáue sunt condylomata & thymia, cum aceto illitus sanat. Confert luxatis & uiperarũ morsibus. Lienis inflammationibus cum rosaceo & ruta, & aceto illitus. Vua recens quæuis aluum turbat, & stomachũ inflat. Minus horum particeps quæ aliquandiu decerpta pependit, quòd in ea copia humoris exaruerit. Stomacho accõmodata est, appetentiáq; cibi excitat, & imbecillis cõuenit. Quæ autem in uinaceis, aut uinario uase seruatæ sunt, ori & stomacho gratæ sunt. Aluum sistunt, uesicam tamen & caput tentant. Prosunt sanguinẽ excreantibus. Similes ijs sunt quæ in mustum cõiectæ sunt. Quæ uero sapa aut musto cõditæ, stomachum magis infestant. Reponunt & cœlesti cum aqua prius passæ factæ, minúsq; uinosæ fiunt, siticulosis, ardentibus & longis febribus utiles. Vinacei earum reconditi, inflammatis, duris, turgentibúsq; mammis cum sale illinuntur. Vinaceorũ decoctum dysentericis, cœliacis, & fluxui muliebri infusum cõfert. Ad insessiones quoq; ac clysteres assumitur. Nuclei acinorum adstringunt, stomacho grati. Tosti autẽ & triti & pro farina illiti, dysentericis, cœliacis & stomacho resolutis prosunt. Vua autem passa alba magis † extenuat. Caro illarum comesta, arteriæ, tussi, renibus ac uesicę confert. Estur in dysenteria per se cum nucleis. Admixta milij & hordei farinæ & ouo, ac cum melle frixa, & per se etiam sumpta, atque cum pipere cõmanducata, ad capitis pituitam purgandam ualet. Testium inflammationes sedat, cum fabarum & cumini farina illita. Epinyctidas, carbunculos, fauos, & in articulis putredines & gangrænas, sine nucleis trita, & cum ruta imposita, sanat. Podagræ cum opopanace illita auxiliatur. Mobiles ungues illita celeriter adimit. Vini facultates tu ipse ex Dioscoride, Galeno, & Plinio pete: superuacaneum enim, imò tędio plenum esset eas in uniuersum omnes cõmemorare.

Folia & Capreoli.

Lachryma.

Vua.

Vide Galenũ libro ij. de alimentorũ facul. triplicem hunc seruandarum uuarum modum explicantem.

Serapion legit, adstringit.

B (B is printed in the left margin beside the line beginning "teriæ, tussi").

EX GALENO.

Vitis satiuæ & cultę adsimilis facultas est syluestri, sed ad omnia imbecillior. Vitis uero syluestris racemi, extergendi uim obtinẽt, ut ephelos & næuos, & id genus quæcunq; in cutis superficie fiunt, curare possint. Habent uero & adstrictionem quandam ipsi, & extrema germina, quæ & sale condiri assolent. Plura de uuis habet idem Galenus lib. ij. de aliment. facul. cap. de uuis.

EX SIMEONE SETHI.

Vuæ plus nutriunt reliquis oporis, minus tamẽ ficis: neq; mali succi sunt, si maturæ fuerint exquisitè. Tamen his nõ robusta, nec densa, sed laxa & flaccida caro gignitur. Maximum quidem harum bonum, ait Galenus, quod celeriter subeunt, atque ideo si retineantur, lædunt: nec enim tunc probè cõcoquuntur, sed crudum gignunt humorem, qui non facilè in sanguinẽ transmutetur. Nucleorum natura, sicca & quodãmodo adstringens est. Pertranseunt igitur omnia intestina, non alterati. Pensiles uero uuæ, neq; sistunt uentrem, neque proritant, cæteris autem facilius cõcoquuntur. Neq; uuarum parua est in dulcedine, & austeritate, & aciditate differentia. Dulces quidem calidiorem habent succum, austeræ uero & acidæ frigidum Aluum subducũt dulces, & maximè quando humidæ fuerint. Omnium itaq; tutissimus usus est quãdo carnosæ fuerint & maturæ, & mediocriter quis ipsas assu-

H mat,

C mat. Vuæ quæ albæ sunt, magis subducunt aluum quàm nigræ. Omnes uero cíborum appetentiã excitant, & uenerem. Conuenit cum eduntur membranã & nucleos expuere, quod difficulter cõficiantur. Quæ immaturæ sunt, uentrem sistunt, & stomacho bonæ. Caliditatem à flaua bile ortam sedant. Minus uero nutriunt. Oportet autem nõ solum uuas, sed etiam omnes fructus molli cortice prędítos humidos, ante reliquos cibos apponere.

DE ACONITO. CAP. XXX.

NOMINA.

Aconitum cur dictum.

AKONITON Græcis, Aconitum Latinis dicitur. Sic autem Theophrasto lib. ix. de Plantarũ historia teste, non ἀπὸ τῶν ἀκονῶν, id est, à cautibus, sed ab Aronis Periandynorũ pago, ad Heracliam Ponti sito, uocatum est. Alij quod uis eadem in mortem esset, quæ cotibus ad ferri aciem detrahendam, statimq; admota uelocitas sentiretur. Sunt qui aliam ob causam, quam referre minimè necessarium duco, sic nominatum fuisse existiment.

GENERA.

Pardalianches. Scorpium. Vua uersa. Lycoctonon. Luparia.

Duo Aconiti sunt genera: unum Græcis Pardalianches dictum, quod pardi eo necentur. Vocatur etiam Scorpium, quod radicē Scorpioni similem habeat. Vulgus herbariorũ Vuam uersam, & uulpinã, Germani Wolffsbeer / & Dolwurtz nominant. Alterum Lycoctonon Græcis dicitur, quoniam deuoratum lupos confestim interficit. Vulgus Lupariam, Germani Wolffswurtz appellant.

FORMA.

Pardalianches descriptio.

Pardalianches folia habet tria aut quatuor Cyclamino uel syluestri Cucumeri similia, minora tamē, & subaspera. Caulem dodrantalem. Radicem scorpionis cau-
D dæ similem, alabastri modo nitentem. Ex hac descriptione omnibus liquidò apparet, herbam eam quam Vuam uersam aliqui nominant, cuiusq; hic picturam exhibemus, primum esse Aconiti genus: habet enim tria aut quatuor folia, eaq; Cyclamini specie. Caulem palmi altitudine, & radicem incuruam, scorpionum caudę similem, alabastriq; modo splendentē. Quibus etiam accedit quod manuscriptus & uetustissimus herbarius planissimè eam herbã quam hic damus pro Aconito pingat. Germanica etiam nomenclatura satis indicat hanc herbam ob suam facultatē perniciosam esse Aconiti speciem. *Lycoctonon.* Lycoctonon Platani folia habet, magis tamen incisa diuisáue, longiora & nigriora. Caulem ueluti Filix, cubiti altitudine, aut maiorē: pediculum glabrum. Semen in siliquis aliquatenus longis. Radices cirris marinarum squillarum similes, nigras. *Luparia.* Vnde iterum constat Lupariam uulgò appellatam, esse alteram Aconiti speciē: ea enim folia Platani, quæ Cici aut Vitis folijs similia sunt, multas habentia diuisuras, obtinet. Caulem Filici similem, pediculũ glabrum. Florem oblongum, luteum, post quem longæ proueniunt siliquæ, in quibus est semen. Radices etiam nigras, ut nemo subinde quin uerum sit Aconitum dubitare possit.

LOCVS.

Primum Aconiti genus passim in nemoribus & collibus quibusdam nascitur: alterum autem in montium uallibus altissimis. Magna autem illius copia est circa montem haud ultra unum lapidem à Tubinga situm, quem Germanica uoce Farrenberg nominant.

TEMPVS.

Aconiti primum genus Maio mense potissimum erumpit. Alterum autem æstate, Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Erosione & putrefactione enecant Aconita, ideo toto genere letalia sunt.

VIRES

ACONITVM
PARDALIANCHES
Dolwurtz.

ACONITVM
LYCOCTONON
Wolffswurtz.

A VIRES EX DIOSCORIDE.

Ferunt Aconiti primi radicem scorpioni admotam eum resoluere, & e diuerso admoto elleboro excitari. Ocularibus medicamentis dolorem tollentibus miscetur. Enecat pardos, sues, lupos, & feras omnes, carnibus impositum & obiectum. Alterius radice ad luporum uenationes utuntur. Insertæ carnibus crudis, & à lupis deuoratæ, eos enecant.

EX GALENO.

Aconitum Pardalianches putrefaciendi facultatem obtinet & letale est, itaq; in cibo potuq; fugiendum: attamen ad putrefaciendũ colliquandúmue quædam extra corpus, aut circa sedem, idoneum est. Herbæ uero radix ad hæc utilis est. Alterum similem priori facultatem habet, sed peculiariter lupos, sicut illud pardos, interficere consueuit.

Legendum enim τινὰ τῶν ἐκτὸς σώματος, & non τινὰ τοῦ σώματος, ut habet exemplar Aldinum: astipulantibus huic lectioni Aëtio, Paulo, & antiquo interprete latino.

EX PLINIO.

Constat omnium uenenorũ ocyssimum esse Aconitum, & tactis quoq; genitalibus fœminini sexus animaliũ, eodem die inferre mortem. Hoc tamẽ in usus humanæ salutis uertêre, scorpionũ ictibus aduersari experiendo aconitum datum in uino calido. Ea est natura ut hominẽ occidat, nisi inuenerit quod in homine perimat: cum eo solo colluctatur, uelut pari intus inuento. Sola hæc pugna est cum uenenũ in uiscerib. repererit: mirumq;, exitialia per se ambo cum fuerint, duo uenena in homine cõmoriuntur, ut homo supersit. Imò uerò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo uenenata quoque ipsa sanarentur. Torpescũt scorpiones Aconiti tactu, stupentq; pallentes, & uinci se confitentur. Auxiliatur eis elleborum album, tactu resoluente: ceditq; aconitum duobus malis, suo & omnium. Tangũt carnes aconito, necantq; gustatu earum pantheras, ob id quidam Pardalianches appellauere.

B

DE ARISTOLOCHIA. CAP. XXXI.

NOMINA.

ΡΙΣΤΟΛΟΧΙΑ Græcis, Aristolochia Latinis, barbaris & officinis corrupta uoce Aristologia, quemadmodũ etiam Germanis Holwurtz / & Osterlucey nominatur. Dicta autem est Aristolochia, quod ἀρίστη ταῖς λοχοῖς, id est, optima puerperis sit, utpote quæ remoratos menses, hærentes secundas, & reliquias omnes à partu expellat.

Aristolochia unde dicta.

GENERA.

Aristolochiæ Dioscorides & alij Græci tria esse genera statuunt. Vna est quę rotunda & fœmina dicitur. Altera longa & mascula. Tertia Clematitis, quasi dicas sarmentaria, appellatur. Harum certè nullam præter longam officinæ Germaniæ nostræ agnoscunt. Nam qua sub Aristolochiæ rotundæ nomine utuntur herba, minimè genuina est, ut paulò pòst euidentissimis argumentis ostendemus. Plinius tribus ijs generibus addit quartum, ac Pistolochiã uocat, quæ certè ea est quam nostræ officinæ Aristolochiam rotundam, & Germani Runde Holwurtz falsò appellant, ut in eius descriptione fusius docebimus.

Germaniæ officinæ solam longã Aristolochiã agnoscunt.

Pistolochia quæ.

FORMA.

Aristolochia rotunda folia Hederæ similia habet, cum acrimonia odorata, subrotunda, tenera, cum multis in una radice germinibus: sarmenta illi sunt oblonga, flores candidi, pileolis similes, in quibus quod rubet grauiter odoratũ est. Radix illius rotunda, rapo similis. Ex ijs quidem uerbis sole clarius fit Aristolochiã rotundam officinarum, & qua cõmuniter omnes utuntur, non esse eam quam Dioscorides atque alij ueteres pingunt. Hæc enim non Hederæ folia, sed Rutæ potius, maiora tamen habere deprehenditur. Neque etiam odorata, neq; subrotunda sunt. Grauis

Aristolochia rotunda.

ARISTOLOCHIA
ROTVNDA

Lang holwurtz.

Radix rotunda & solida.

C etiam qui ex floribus exhalat odor, in noſtræ Ariſtolochiæ floribus nuſquam apparet. Radix denique etſi rotunda ſit, tamen quia concaua eſt, globiq́ formam obtinet, rapo, quod ſolidum eſt & oblongum, ſimilis dici non poteſt. Non latet tamen interdum etiam reperiri eius generis radices prorſus rotundas ac ſolidas, ut altera pictura monſtrat: uerũ cum reliquæ Dioſcoridis notæ abſint, legitima Ariſtolochia eſſe haud poteſt. His accedit, quod manuſcripti herbarij pictura planè hanc Ariſtolochiã Hederæ folia habere doceat, ut hinc etiam euidentiſſimũ ſit noſtram nõ eſſe genuinã. Ariſtolochia longa, folia quàm rotunda longiora habet. Ramulos tenues, altitudine dodrantales. Florẽ purpureũ, grauiter odoratũ, qui cum defloruerit pyro ſimilis fit. Radicẽ digiti craſſitudine dodrantalẽ, aut longiorẽ. Tam huius uero quàm prioris radix colore buxeo, guſtu amara, & odore uiroſo eſt. Hęc ſanè deſcriptio non abhorret à noſtra Ariſtolochia, quæ Hederę etiam folijs cõſtat, ramulisq́ tenuibus. Neq́ obſtat quod hæc non purpureos, ſed luteos potius flores habeat: nam ut in Symphyto magno uberius dicemus, non ubiq́ terrarum, earundem etiam herbarum flores ſimiles eſſe, euidentiſſimũ fit in Boragine, & Conſolida maiore hodie nominatis herbis. Quamuis autem lutei ſint, grauiter tamen odoratos eſſe conſtat. Dein ubi flos noſtrę etiam Ariſtolochiæ defloruerit, tum pyro ſimilis fit, ut pictura etiam pulchrè monſtrat. Sed hic obtrudet nobis quiſpiam Dioſcoridem, qui Gentianæ radicem Ariſtolochię longę ſimilem, craſſamq́ eſſe ſcribit: huius autem noſtræ nedum digiti craſſitudinẽ obtinet, tantum abeſt, ut quantitate Gentianæ radici ſimilis eſſe queat. Reſpondeo, hæc quidem uera eſſe, ſed nihil mirum eſſe ſi apud nos minor reperiatur: uariatur enim in una etiam & eadem herba iuxta regiones diuerſas radicũ magnitudo. Sic uiſa eſt nobis radix Ariſtolochiæ rotundę multò quàm ſit maximus digitus maior & craſſior. Hæc tamẽ in Italia pro

D uenerat. Neq́ dubiũ eſt quin noſtræ etiam radix maior futura ſit ubi cultus, & terra apta admodum acceſſerit. Nam ut Theophraſtus lib. i. de hiſto. plant. cap. v. autor eſt, quædam ob culturam diuerſa efficiuntur, atque à ſua natura diſcedunt. Sic Malua in altum ſe attollit, & arboreſcit, atq́ in longitudine & craſsitudine inſtar haſtæ grandeſcit. Quid multa? cum noſtra maxima etiam prædita ſit amaritudine, tutò illa pro uera & genuina, nihil obſtantibus floribus luteis, & radice minima, uti licebit. Clematitis ramulos habet tenues, folijs ſubrotundis, minori Semperuiuo ſimilibus, plenos: flores Rutę haud diſsimiles. Radices longiores, tenues, corticem craſſum habentes, & odoratum. Piſtolochia à Plinio lib. xxv. cap. viij. ijs pingitur uerbis: Eſt & quæ Piſtolochia uocatur, quarti generis, tenuior quàm tertia, denſis radicis capillamentis, iunci plenioris craſſitudine. Hanc quidam Polyrhizon cognominant. Ex ijs autem uerbis nemo nõ intelligit, Ariſtolochiam rotundam uulgò uocatam, eſſe Piſtolochiam: hæc enim ſupra modum tenuis, uel ut apertius dicam, tenera herba eſt. Radix etiam multis capillamentis ueſtita, craſsioris etiam iunci magnitudine, atque adeo concaua, ut pictura monſtrat. His accedit, quod hęc quæ rotunda uocatur cauis ulceribus proſit, quam etiam facultatem Piſtolochiæ, ut paulò pòſt patebit, Plinius tribuit. Et quid multis opus eſt uerbis? nomẽ ipſum abundè docet eſſe Piſtolochiam: creditur enim, quamuis reuera non ſit, eſſe Ariſtolochia hodie quoq́, haud ſecus quàm Plinij temporib. Hæc, ut totam eius faciem teneas, caulem habet rotundum, leuem, folia Rutæ hortenſis, latiora tamen, flores ferè Eranthemi, purpureos: illa candidos, ut pictura quæ utroſque unà complectitur, pulchrè monſtrat, quibus abeuntibus, ſiliquas profert refertas ſemine atro, lentibus haud diſſimili: radices, ut oſtenſum eſt, hæc rotundam & cauam, illa uerò rotundam, at omni tempore ſolidam obtinet, colore ſubcroceam.

Ariſtolochia longa.

Obiectionis diſſolutio.

Earundẽ etiam herbarum flores non ubiq; terrarum eſſe ſimiles.

Obiectionis diſſolutio.

Clematitis.

Piſtolochia.

Ariſtolochia noſtra rotunda, eſt Piſtolochia.

LOCVS.

Vera rotunda, quod ſciam, nuſquã in Germania noſtra naſcitur. Longa paſsim in uineis, ac hortis alijs prouenit. Piſtolochia in ſyluis & locis umbroſis.

TEMPVS.

A

TEMPVS.

Longa Iunio & Iulio mensibus floret. Pistolochia in Martio & Aprili, quo præterito statim etiam disperit.

TEMPERAMENTVM.

Cum supra modum amaræ & subacres sint Aristolochiæ, calidas & siccas esse in secundo, uel, quod magis credibile est, in tertio ordine rectè statuemus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rotunda contra alia uenena ualet. Longa uero drachmæ unius pondere cum uino pota & illitaa, duersus serpentes & letalia. Menses, secundas & fœtus omnes in utero consistentes cum myrrha & pipere pota pellit. In pesso subdita eadem potest. Rotunda ad eadem omnia ad quæ prædicta conducit: ampliusq; asthmati, singultui, rigori, lieni, ruptis, cõuulsis, laterisq; doloribus ex frigida aqua pota auxiliatur. Surculos & spicula extrahit. Squamas ossium illita educit. Putrescentia excarificat, & sordida ulcera expurgat. Caua cum Iride & melle explet. Exterit gingiuas & dentes. Creditur & Clematitis ad eadem prodesse, efficacia tamen prædictis minor inferiorq; est.

EX GALENO.

Aristolochiæ radix ad medicationes utilissima est, amara & subacris. Sed ex illis tenuissima est rotunda, & in omnibus efficacior. Aliarum uero duarum Clematitis uocata magis odorata est: itaque ea ad unguenta utuntur unguentarij: sed ad sanationes infirmior. Longa uero minus quidem tenuis est quàm rotunda, sed nec ipsa inefficax, uerum abstergendi & calefaciendi facultatem possidet, minus tamen quàm rotunda abstergit atque digerit: sed non minus calefacit, imò fortassis etiam plus. Itaque in quibus usus est mediocriter abstergere, cõmodior est longa, quemadmodum in carnis exulcerationibus, & in uteri fomentationibus. In quibus au-
B tem crassum humorem ualidius extenuare oportet, illic usus est rotundæ. Quapropter dolores ab obstructione aut crassitie crudorum flatuum natos magis curat rotunda, & surculos extrahit, & putredines sanat, & sordida ulcera repurgat, ac dentes gingiuasq; candidas efficit. Auxilio est asthmaticis, singultientibus, comitialibus, podagricis cum aqua frigida pota. Ruptis etiam conuulsisq;, ut si quod aliud medicamentum, idonea est.

EX PLINIO.

Valent radice tantum. Rotunda contra serpentes. Oblonga in summa tamen gloria est etiam modo. A conceptu admota uuluis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Quæ Pistolochia & Polyrhizos cognominat̃, cõuulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utilissima esse tradit̃. Semine pleuriticos & neruos confirmare, excalfacere. Putrida ulcera exest, sordida expurgat, uermesq; extrahit Aristolochia. Clauos in ulceribus natos, & infixa corporis omnia, præcipuè sagittas, & ossa fracta, cum resina. Caua ulcera explet per se, & cum Iride: recẽtia uulnera ex aceto.

APPENDIX.

Etsi nostram Aristolochiã rotundam nõ genuinam esse dixerimus, tamen ob id in medico usu non repudianda erit. Quum enim habeat & in folijs & in radice acrimoniam, eamq; non leuem quidem, si genuina desit, sine omni discrimine illa uti licebit ad omnia ea ad quæ uera usurpatur.

DE AMPELO

VITIS ALBA
Stickwurtz.

NOMINA.

Ampelos leuce, ē bryonia, ē psilothron graecè: Vitis alba, Psilothrum latinè appellatur. Officinis & herbarijs Bryonia. Vulgus Viticellam nominat. Germanicè Stickwurtz/Schießwurtz/Raßwurtzel/Hundskürbß/Römischrüb/Wilder zitwan/Teüfelskirß uocatur. Vitis alba uero dicta, non quod uitis sit, sed quod uiti similis existat. Sic etiam Viticella. Psilothrū, quod ex eius acinis coria depilari ac cōfici possint. Bryonia uero à βρύω fortè, quod est pullulo atqueadeo extollo, & exalto, eò quod in adiacentes sibi frutices scandens se exaltet atq; latè pullulet. Bryonia. Vitis alba cur dicta. Psilothrum unde. Bryonia.

FORMA.

Sarmenta, folia, capreoli, satiuae uiti similia sunt, hirsutiora tamen omnia. Propinquis fruticibus se implicat capreolis apprehendens. Fructum habet racemosum, rubentem, quo coria depilant. Radix alba, crassa & magna.

LOCVS.

Passim in sepibus & senticetis nascitur, eosq; quos prope se nanciscitur frutices scandit, ut eleganter in carmine suo Columella cecinit, dicens:

Quaeq; tuas audax imitatur Nysie uiteis,
Nec metuit senteis: nam uepribus improba surgens
Achrados, indomitas bryonias alligat ulmos.

TEMPVS.

Floret tota aestate in bonam usq; partem autumni, in quo fructum producit, qui primum uiridis est, dein ubi maturitatem consecutus fuerit, rufus esse incipit.

TEMPERAMENTVM.

Prima germina subamaram & modicè acrem adstrictionem habent. Radix au-B tem desiccat & moderatè calefacit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Bryoniae in prima germinatione asparagi elixi manduntur, urinam & aluum cientes. Folia, fructus & radix, acrem uim habent: eapropter chironijs, gangraenicis, phagedaenicis, & tibias putrefacientibus ulceribus cum sale illita auxiliantur. Radix abstergit corpus & erugat. Vitia faciei, uaros, lentigines, & cicatrices nigras, cum eruo, terra chia, & foenograeco emendat. Ad eadem prodest decocta in oleo usquedum liquescat. Sugillata tollit, & digitorū pterygia compescit. Cum uino illita inflammationes discutit, & abscessus rumpit. Ossa extrahit, trita & illita. Miscetur aptè medicamentis quae exedendo sunt. Bibitur comitialibus drachmae pondere quotidie per annum. Attonitis & uertigine laborantibus consimiliter assumpta prodest. Cōtra uiperarum ictus pota drachmis duabus prodest. Foetus necat. Mentem aliquando subturbat. Cit urinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, quod praefocatione oppressis, tussientibus, latera dolentibus, & ruptis datur. Apposita utero, foetus & secundas trahit. Lienem trium obolorum pondere ex aceto triginta diebus pota consumit. Illinitur utiliter cum fico ad eadem. Ad insessus decoquitur: uuluas siquidem purgat, & abortum facit. Vere ex radice eius exprimitur succus, bibiturq; cum aqua mulsa ad eadem, pituitam ducens. Fructus eius ad psoras & lepras illitus & inunctus facit. Lactis abundantiam efficit succus eius fructus, si cum tritico decocto sorbeatur.

EX GALENO.

Vitis albae, quam etiam Bryoniā uocant, prima quidē germina ab omnibus pro more per uer eduntur, utpote eduliū stomacho eò quod adstringat gratū. Habent etiam amaram & modicè acrem adstrictionē, quare urinā moderatè mouent. Radix autem abstergentem nonnullam, desiccantem & tenuium partium, ac moderatè ca-

C ratē calidam uim obtinet, quamobrē & lienes induratos liquefacit tum epota, tum foris cum ficubus imposita. Psoram etiam ac lepram sanat. Racemosus eius fructus pelles tingentibus utilis est.

EX PLINIO.

Bryoniæ asparagi decocti in cibo aluum & urinam cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis, & gangrænis, tibiarumq́ tędio cum sale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependet, succo rubente postea croci. Nouere id qui coria perficiunt: illo enim utuntur. Psoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumq́. Radix numerosis utilitatibus nobilis: contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, uarosq́ & lentigines, & sugillata emendat, & cicatrices. Eademq́ præstat decocta in oleo. Datur & comitialibus potus. Item mente cōmotis, & uertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto, purgat sensus. Illa uis pręclara, quod ossa infracta extrahit in aqua imposita, ut Bryonia: quare quidam hanc albam Bryoniam uocant. Suppurationes incipientes discutit, ueteres maturat & purgat. Cit menses & urinam. Eclegma ex ea fit suspiriosis, & cōtra lateris dolores, uulsis, ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus cōsumit. Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorum. Ex uino secundas fœminarum apposita trahit: & pituitam, drachma pota ex aqua mulsa. Succus radicis colligi debet ante seminis maturitatem: qui illitus per se & cum eruo, lætiore quodam colore, & cutis teneritate mangonizat corpora: serpētes fugat. Tunditur ipsa radix cum pingui fico, erugatq́ corpus, si statim bina stadia ambulentur. Aliàs urit, nisi frigida abluat.

DE AMPELOMELAENA. CAP. XXXIII.

NOMINA.

D ΜΠΕΛΟΣ μέλαινα Græcis, Vitis nigra Latinis nominatur. Officinis incognita. Germanis Waldreben/oder Lynen/oder Lenen uocat. Nigra uero uitis dicta est à radice nigra, & quod uitis similitudinē obtineat.

Vitis nigra unde dicta.

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, magis tamen ad Smilacis folia accedentia, cui & caules similes obtinet: maiora tamen eius folia quàm illius sunt. Clauiculis hæc etiam arbores amplectitur. Semen racemosum, initio herbaceum, cum maturuit deinde nigrum. Radicem foris nigram, intus buxei coloris. Ex qua deliniatione omnibus cōstat herbam hanc cuius picturā exhibemus, esse uitem nigram. Folijs enim Hæderę, maioribus tamen, Smilaci proximioribus, caulibus quoq; cognatis. Clauiculis suis arbores perinde atque adminicula comprehendit. Semen racematim cohæret, inter principia uirens, post maturitatem nigrescens. Radix foris atra, intus buxeo colore nitet. Flores eius, quod omisit Dioscorides, sunt candidi, & odorati, quibus decidentibus semen subnascitur plumis quasi uestitum, aut barbæ canæ effigiem præbens

LOCVS.

In frutetis & dumetis potissimum nascitur.

TEMPVS.

Floret Iulio mense, Augusto uero semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod uitis alba temperamentum habet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius caules in prima germinatione olerum modo manduntur, urinæ & mensibus ducendis utiles. Iidem lienes minuunt. Comitialibus, uertiginosis, & resolutis accōmodati sunt. Radix eadem pręstat quæ uitis albæ, minus efficax tamen. Folia cum

VITIS NIGRA

Lynen.

C lia cum uino illita ad iumentorum ceruices exulceratas conducunt. Quinetiam luxatis eodem modo imponuntur.

EX GALENO.

Viti albæ ad omnia similis, nisi quod imbecillior.

EX PLINIO.

Asparagi eius in cibo urinæ ciendæ, lienióq; minuendo utiles. Radix ossa infracta efficacius extrahit quàm suprà dicta. Cæterum eidem peculiare est, quod iumentorum ceruicibus unicè medetur. Aiunt si quis in uilla extruxerit, fugere accipitres, tutasq; fieri aues uillaticas. Aliter eadem in iumento hominéq; flegma aut sanguinem qui screatur, talos circunligata sanat.

DE AMARANTO. CAP. XXXIIII.

NOMINA.

ΑΜΑΡΑΝΤΟΣ Græcis, Amarantus Latinis dicitur. Medicis & herbarijs nostræ ætatis ex amore & anthos dictionem cõponi credentibus, Flos amoris uocatur. Hanc appellationem usurpantes Germani, Floramor nominant, aliàs Samatblům/ & Tausentschön appellatur. Amarantus autem non alio nomine dici cœpit, quàm quod flos eius nunquam marcescat. Hinc est quod puellæ hyemales sibi corollas ex eo cõficiant: id quod Erfordiæ, ubi non solum æstate, uerumetiam hyeme gestant coronas, fieri potissimũ solet.

Amarantus unde dictus.

GENERA.

Duplex est Amarantus: unus luteus, qui Dioscoridi ἑλίχρυσον, Galeno Amarantus, officinis & imperitis Stichas citrina, uel ut ipsi loquuntur, Sticados citrinum, Germanis Rheinblůmen/ quòd in regionibus quæ Rheno adiacent, potissimum

D uero quæ intra Spiram & Vuormaciam sunt, proueniat: oder Mottenblům/ oder Jüngling appellatur. Helichryson dictum, quod ad solis repercussum comantib. in orbem florum folijs, fulgorem auri præ se ferat. Alter purpureus, qui hodie Flos amoris uulgò, & Germanis Floramor/ oder Samatblům uocatur, ut paulò antè à nobis dictum est.

Stichas citrina. *Helichryson unde dictum.* *Flos amoris.*

FORMA.

Amarantus luteus qui Helichryson alio nomine dicitur, uirgam habet tenuem, uirentem, rectam, solidamq;. Folia angusta ex interuallis, Abrotono similia. Comã orbicularem, auri modo fulgentem. Vmbellam rotundam, ueluti corymbos arescentes. Radicem tenuem. Ex qua descriptione planum fit eam herbam quam hodie officinæ solœcismo utentes Stichada citrinam nominant, esse Helichryson. Est enim herba surculosa, exilibus ramulis, folio ut Hyssopus angusto, gustu amaro, & instar Abrotoni albicante: coma orbiculari, auri modo splendente: umbella rotunda ueluti corymbos arescentes: radice gracili. Et ut paucis dicam, non est nota quæ illi non aptissimè quadret. Purpureus uero pedali altitudine surgit, caule purpurascente, folijs Ocymo similibus, maioribus tamen & longioribus, spica purpurea, uerius quàm flore, inodora, qua nihil gratius aspectu cernitur.

Amarantus luteus. *Amarantus purpureus.*

LOCVS.

Nascitur in asperis, sabulosis, siccis & conuallibus locis luteus. Alter autem in hortis & fictilibus seritur.

TEMPVS.

Helichrysum Iunio & Iulio mensibus floret. Amarantus uerò purpureus æstate, potissimũ autem Augusto mense.

TEMPERAMENTVM.

Luteus calidus & siccus hauddubiè est, id quod amaritudo in gustu & facultates eius abundè demonstrant. Purpureus autem recentiorum herbariorũ sententia frigidus est & siccus.

VIRES.

AMARANTVS
LVTEVS.

Rheinblůmen.

AMARANTVS
PVRPVREUS

Gamatblům.

A VIRES EX DIOSCORIDE.

Coma Helichryſi cum uino pota difficultatibus urinæ, ſerpentium ictibus, coxendicum doloribus, & ruptis auxiliatur. Menſes ducit, & ſanguinis grumos in ueſica aut aluo cum oxymelite pota liquefacit. Deſtillationem trium obolorum pondere cum uino diluto albo ieuno data compeſcit. Reponitur etiam cum ueſtibus, quas ab eroſione integras ſeruat. Vnde iterum colligere licebit, herbam quam Rheinblůmen uocant, eſſe Helichryſum, quod illam hac facultate ut ueſtes à tineis tueatur præditam eſſe, omnibus in confeſſo eſt.

EX GALENO.

Amarantus, luteus nempe, facultatis eſt incidentis & extenuantis. Quapropter coma eius cum uino pota menſes educit, & ſanguinis grumos liquare creditur, non ſolum in uentre, ſed & in ueſica. Sed tunc potius illam cum mulſo bibere conuenit. Omnes uero ſimpliciter fluxiones pota deſiccat, ſtomacho tamen aduerſa.

EX PLINIO.

Heliochryſum ciet urinas è uino potū, & menſes. Duritias & inflammationes diſcutit. Ambuſtis cum melle imponitur. Contra ſerpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem cōcretum uentris ac ueſicæ abſumit cum mulſo. Folia eius trium obolorum pondere ſiſtunt profluuia mulierum in uino albo. Veſtes tuetur odore non ineleganti.

APPENDIX.

Recentiores purpureum Amarantum uehementer ſiccare tradunt, ideoq́ cum uino ſumptum alui fluxiones ſiſtere ſcribunt: ſed, ut aiunt, ſtomacho aduerſatur. Lutei floribus in uino decoctis, ad lumbricos educendos utuntur: & ad pediculos enecandos in lixiuio coctis.

B

DE AQVILEGIA. CAP. XXXV.

NOMINA.

QVAE Aquilegia uulgò ab omnib. appellatur herba, ea Germanis Ackeley / Agley / & Ageley nominatur. Quo uero nomine Græcis aut Latinis medicis uocata ſit, nobis nondum conſtare potuit. Non eſſe enim Græcorum Aegilopa, ut non ſolum uulgares herbarij, uerumetiam magni nominis medici putant, notius eſt quàm ut demonſtrari à me debeat. Nam nihil in uniuerſa Aegilopis, quæ alterum Auenæ genus eſt, hiſtoria reperitur, quod ad Aquilegiam referri queat. Neque enim tam ab anguilla cancer, quàm Aegilops ab Aquilegia diſsidet: ut hoc nomine errare toto cœlo euidentiſsimū ſit, qui Aegilopa eſſe Aquilegiam arbitrantur. *Aquilegia non eſt Aegilops. Aegilops quid.*

FORMA.

Folia Chelidonij maioris habet, ſed paulò rotundiora, ac molliora. Caulem cubitalem, & interdum proceriorem, in cuius ſummo flores purpurei ſunt, ex caudis quibuſdam ueluti muliebres loculi propendentes. His decidentibus capitula ſubnaſcuntur, haud ſecus atque in melanthio, in quibus ſemen atrum eſt. Radix eius craſſa.

LOCVS.

Naſcitur paſſim in hortis, & pinguibus quibuſdā pratis. Inuenitur etiam in montibus ſyluoſis, & interdum in petris & muris.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

In guſtu dulcedinem quandam præ ſe ferre uidetur, ut hoc nomine mediocriter

I 3 calidam

AQVILEGIA Ackeley.

A calidam esse, ac modicè digerendi uim habere uerisimile sit.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Recentiores omnes, tum herbarij, tum medici, Aquilegiæ omnes Aegilopis facultates tribuunt, at quàm rectè ipsi uiderint. Neque enim uerisimile est herbę quę subacris non est, tantam discutiendi inesse facultatem posse. Quum uero modicè digerat & exiccet, scabiei & fistulis, potissimum si illi farina cõmisceatur triticea, conferre potest.

DE ALLIARIA. CAP. XXXVI.

NOMINA.

NONDVM constat quo nomine ueteribus Græcis & Latinis herba hæc appellata sit. Vulgò tamen, eò quòd trita eius folia ingratum ac planè alliaceum odorem redolent, Alliaris & Alliaria nominatur. Germanicè Knoblochkraut/oder Leuchel/oder Saßkraut. Pandectarum autor Pedem asininum uocat. *Alliaria unde dicta.* *Pes asininus.*

FORMA.

Folia eius cum primum emicant subrotunda sunt, uiolæ similitudine, aliquantulum tamen maiora. Adulta autem in angulos exeunt. Herba ipsa bicubitali proceritate consurgit, caule tereti, folijs Vrticæ, nisi quod leuiora sunt, parcius fimbriata, & à pediculo latiora, Allij odoratu cum teruntur, flore lacteo albóue, exili in siliquis semine, atro colore, radice oblonga, eiusdem cum folijs odoris.

LOCVS.

B Passim propter sepes & agrorum margines prouenit.

TEMPVS.

Folia statim primo uere, atque adeò Martio ipso erumpunt. Floret autem æstate, atque deinceps semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum prorsus suboleat Allium, necesse est ut temperamento eodem prædita sit. Calefacit igitur hauddubiè & desiccat, non tamen perinde atque Allium in excessu quarto.

VIRES.

Easdem propè Allij facultates habere uel hinc conijci potest, quod nonnulli in iuribus tortiuisq; succis pro Allio substituant. Proinde corpus calefacere, crassos humores in eo extenuare, glutinosos incidere potest. Omnia tamen hæc minori quàm Allium efficacia. Semen eius cum aceto emplastri modo mulieribus strangulatu uteri laborantibus impositum, & uuluæ admotum prodest, ac easdem excitat. Et summatim, omnia quæ Nasturtij semen, sed minori efficacia, potest.

ALLIARIA
Knoblochkraut.

A

NOMINA.

ΑΚΑΛΥΦΗ, ἡ κνίδη Græcis, Vrtica Latinis nuncupatur. Officinæ latino nomine utuntur, Germanis Nessel appellat. Acalyphe uero dicta est, *Acalyphe unde dicta.* Athenæo autore, quod iniucundo sit tactu, & pruriginem cieat. Cnide *Cnide.* autē, quod uellicet, pungat, ac suo morsu sensum lacessat, à uerbo κνίζειν, quod pungere & uellicare significat. Vrtica ab urendo, quod pruritum pustulasque *Vrtica.* igni similes excitet.

GENERA.

Dioscorides duo facit genera. Vnam asperam, quam hodie Romanam uocant: *Vrtica romana.* & est ea quam pictam damus. Huius quidem semine in officinis utendum, non alterius quæ passim in sepibus ac dumetis nascitur. Germanicè Welschnessel appellatur. Alteram minus asperam, quam ob id mollem nomināt. Hanc nondum uidere potuimus. In Germania nostra pręter hæc genera, alia duo inueniuntur. Vnum *Vrtica nostra maior.* maius, quod germanicè Heyternessel nomināt: alterum minus, germanicè Brennessel/uel Habernessel/quod nimirum in auena nascatur, appellari solet. Harum *Vrtica minor.* etiam picturas adijcere placuit, quod non prorsus inefficaces esse putemus, quandoquidem haud secus atque Romana pungere uideantur.

FORMA.

Romana caule est rotundo & aspero, syluestrior etiam & asperior, latior & nigrior folijs, semine haud dissimili in globulis quibusdam semine lini, sed minore. Altera priori similis est, nisi quod non similiter aspera est, tenuiusque semen habet.

LOCVS.

Romana apud nos non nisi sata prouenit, non secus atque mollis uocata urtica. *Romana.* Vulgares passim in dumetis ac sepibus gignuntur.

B

TEMPVS.

Semen messibus colligi oportet.

TEMPERAMENTVM.

Subtilium est partium, & temperaturæ siccæ, non tamen tantum habet caliditatis ut iam mordicet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriusque folia cum sale illita canis morsibus, gangrænis, malignis ulceribus, cancris, sordidisque, luxatis, tuberculis, parotidibus, phygethlis, & abscessib. medentur. Lienosis cum cerato imponuntur. Profluuia sanguinis ex naribus cum succo trita & imposita sistunt. Cum myrrha trita & imposita menses mouent. Recentia admota uteri procidentias emendant. Semen cum passo potum uenerem stimulat, & uuluas aperit. Cum melle linctum orthopnœas, pleuritidas, & peripneumoniā iuuat. Ea quæ in thorace sunt educit. Miscetur & exedentibus medicamentis. Folia cum conchulis decocta aluum molliunt, urinasque mouent. Cum ptisana decocta ea quæ in thorace sunt educunt. Decoctum foliorum cum exiguo myrrhę potum menses elicit. Succus gargarissatus, uuam inflammatam reprimit.

EX GALENO.

Herbæ semen & folia, nam hæc potissimū in usum adhibentur, digerentis sunt facultatis, adeò ut tubercula & parotidas sanent. Sed & quiddam flatuosum obtinent, quo & uenerem extimulant, maximè ubi cum passo semen bibitur. Porrò quod non uehementer calefaciat, sed admodum tenuium sit partium, testatur crassorum uiscosorumque humorum ex thorace & pulmone eductio, tum quod partes quas contigerit pruriant. Cæterum flatuosum eius, cuius particeps esse dicta est, dum concoquitur, nascitur: non enim actu flatuosa est, sed potentia. Ventrem autem mediocriter subducit ipsa duntaxat abstersione, ac ueluti titillatione, non purgatione

VRTICA
ROMANA

Welschnessel.

VRTICA
MAIOR

Heyternessel.

VRTICA
MINOR

Brennessel.

A gatione. Gangrenosa & cancrosa, & in totum quæ exiccari citra mordacitatem postulant, ea conuenienter sanat.

EX PLINIO.

Vrtica plurimis scatet remedijs. Semen eius Cicutæ contrarium esse Nicander affirmat. Item fungis, & argento uiuo. Apollodorus & Salamandris cum iure decoctæ testudinis. Item aduersari Hyoscyamo, & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, uuas in ore, procidentesque uuluas, & infantium sedes, tactu resilire cogit. Lethargicos expergisci tactis cruribus, magisque fronte. Eadem canis morsibus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit, & magis radice. Carcinomata & sordida ulcera, sale ammixto: item luxata. Sanat & panos, parotidas, carnesque ab ossibus recedentes. Semen potum cum Sapa, uuluas strangulantes aperit, & profluuia narium sistit impositum. Vomitiones in aqua mulsa sumptum à cœna, faciles præstat, duobus obolis. Vno autem in uino poto, lassitudines recreat. Vuluæ uitijs tostum, acetabuli mensura. Potum in sapa, resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum melle, & thoracem purgat eodem ecligmate. Et lateri medetur cum semine lini: addunt Hyssopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem uentrem tostum cibo emollit. Hippocrates uuluam purgari poto eo pronunciat. Dolore leuari tosto acetabuli mensura dulci poto, & imposito cum succo maluæ. Intestinorum animalia pelli cum hydromelite & sale. Defluuia capitis, semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere, aut folia cum ursino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tusa cum aceto, non minus utilis. Item lieni. Et cocta in uino discutit panos, cum axungia uetere salsa. Eadem psilothrum exiccat. Condidit laudes eius Phanias physicus, utilissimam cibis coctam conditámue professus arteriæ, tussi, uentris destillationi, stomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo sudorem,
B coctam cum conchulis ciere aluum, cum ptisana pectus purgare, mulierumque menses cum sale, ulcera quæ serpunt cohibere. Succus quoque in usu est. Expressus illitusque fronti sanguinem narium sistit, potus urinam ciet, calculos rumpit. Vuam gargarissatus reprimit. Si quadrupedes fœtum non admittant, urtica naturam fricandam monstrant.

DE APHACE. CAP. XXXVIII.

NOMINA.

ΑΦΑΚΗ Græcis, Aphace Latinis, uulgò Syluestris uitia, & Os mundi; Germanis Wildwicken/oder S. Christoffelßkraut uocatur. Alia est ab Aphaca Theophrasti, quæ syluestrium olerum genus est, de qua suo loco plura dicemus.

FORMA.

Exiguus frutex est, lenticula altior, tenuioribus folijs. Quæ nascuntur in ea siliquæ lente maiores, terna aut quaterna semina nigriora & minora continent.

LOCVS.

In aruis sponte nascitur.

TEMPVS.

Maio mense floret, & subinde semen in siliquis producit.

TEMPERAMENTVM.

Moderati caloris est, ualentius autem desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semina adstringendi uim habent, quapropter stomachi & alui fluxiones tosta, fracta, & decocta lentis instar sistunt.

APHACE

Wild wicken.

A EX GALENO.

Aphace facultatem obtinet adstrictoriam, sicut & ipsa lenticula. Sed & similiter ut lenticula edi solet: cæterum ægrius quàm illa concoquitur. Aluum retinet.

EX PLINIO.

Natura ei ad spissandum efficacior quàm lenti. Reliquo usu eosdem effectus habet. Stomachi aluiq; fluxiones sistit semen decoctum.

DE ANDRACHNE. CAP. XXXIX.

NOMINA.

ΑΝΔΡΑΧΝΗ Græcis, Portulaca Latinis & Officinis, Germanis Burzelkraut dicitur, corrupta tamen uoce, cum efferendum esset Portzelkraut/ac si porcellorũ herbam dicerent. Aliàs Sawbon ijsdem appellatur. Portulaca.

GENERA.

Portulaca in duas distribuitur species: unam hortensem, & alteram syluestrem, quæ non est tertium Aizoi genus, ut aliqui seducti mendosis Dioscoridis exemplaribus credunt. Nam quod pleriq; nomina harum duarum plantarũ cõfuderint, factum subinde est ut multa adulterina, quę scilicet tertij generis Aizoo debentur, capiti de Portulaca syluestri inserta sint, quę omnia prorsus expungenda ueniunt, ut paulò pòst clarius mõstrabimus. Hortensem Germani simpliciter Burzelkraut/ syluestrem uerò wild oder ackerburzel uocant. Portulaca hortensis. Syluestris.

FORMA.

Hortensis caules habet crassos, pingues, teretes, in altum erectos, lentè uergentes in puniceũ, folia pinguia, à tergo candida, flores exiguos luteos, semina nigra in herbaceis calycibus cõtenta. Syluestris folia oleæ obtinet, minora tamen multò, numerosiora & tenera, rubentes cauliculos ab una radice multos in terra sessiles, qui
B cõmanducati succo abundãt, glutinosiq;, & sapore salsi sunt. Hæc est genuina apud Dioscoridẽ Portulacæ deliniatio, reliqua uero omnia sunt adulterina, & ab imperito aliquo rerũ, ex capite de tertio Aizoo excerpta, & huic sine omni iudicio inserta.

LOCVS.

Prouenit in hortorum areolis, uineis, & alijs cultis locis, hortensis. Cæterum syluestris in petrosis & incultis etiam nascitur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potissimũ mensib. carpenda folia & flores: semen uerò sequentib.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat utraq; quidem in tertio ordine à temperatis ac medijs, humectat uero in secundo: quare uiribus etiam non distant. Hinc quæ in Dioscoride leguntur non sunt propriæ, sed Aizoi tertij generis, & à sciolo aliquo temerè Portulacæ syluestri attributæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Portulaca uim habet adstrictoriam. Cum polenta illita, capitis doloribus, oculorum inflammationibus, & aliarum partiũ, stomachi ardoribus, erysipelatis, & uesicæ doloribus auxiliatur. Cõmanducata dentium stuporẽ, stomachi & intestinorũ æstuationem fluxionesq; sedat. Renes erosos & uesicã adiuuat. Veneris impetus exoluit. Pari effectu & succus eius prodest potus, & in febribus etiam ualens. Contra rotundos lumbricos, sanguinis excreationẽ, dysenterias, hæmorrhoidas, profluuia sanguinis percocta efficax. Contra Sepis morsus. Ocularibus medicamẽtis utiliter cõmiscetur. Intestinis fluxione laborantibus, aut uulua erosione affecta infunditur. Contra dolores capitis ex ustione cum rosaceo aut oleo ex alto destillatur. Exanthemata in capite cum uino exterit. Vulneribus ad syderationem spectantib. ex polenta illinitur.

PORTVLACA
HORTENSIS
Burtzelkraut.

PORTVLACA SYLVESTRIS

Wilde burtzel.

C

EX GALENO.

Portulaca frigida & aquea temperamento est, paucæ cuiusdam austeritatis particeps. Proinde fluxiones reprimit, maximè biliosas & calidas, cum eo quod eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Hac ratione & æstuantes, ut si quid aliud, adiuuat, tum uentris osculo imposita, tum totis hypochondrijs, potissimum in hecticis febribus. Præterea dentium stuporem sanat, nempe quæ ab acidorum contactu asperè exiccata fuerant, leniens atque replens, utpote cum uiscosam habeat humiditatem. Similiter uero & succus eius. Itaque non foris modò impositus, sed epotus quoque refrigerat. Hoc sanè & toti herbæ comesæ accidit. Quoniam autem adstringit, utiliter dysentericis editur, & in muliebri profluuio, & sanguinis reiectionibus. Sed ad hæc multò quidem efficacior est herbæ succus.

EX PLINIO.

Portulacæ memorabiles usus traduntur. Sagittarum uenena, & serpentium hæmorrhoidum & presterum restringit, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahit. Item hyoscyamo poto, è passoque expresso succo. Cum ipsa non est, semen eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum uitijs, capitis dolori, ulceribusque in uino tusa & imposita. Reliqua ulcera cum melle cõmanducata sanat. Sic & infantiũ cerebro imponitur, umbilicoque prociduo. In epiphoris uero omniũ, fronte temporibusque cum polenta. Sed ipsis oculis, è lacte & melle. Eadem, si procident, prodest, folijs tritis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta & sale, & aceto ac cera. Et ulcera oris, tumoremque gingiuarum cõmanducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tonsillarum ulcera succus decoctæ. Mobiles dentes stabilit cõmanducata. Cruditates sedat, uocemque firmat, & sitim arcet. Ceruicis dolores cum Galla & Lini semine pari mensura sedat. Mammarũ uitia cum melle aut cimolia creta. Salutaris & suspirio-
D sis, semine cum melle hausto. Stomachũ in acetarijs sumpta corroborat. Ardentib. febribus imponitur cum polenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriæ & uomicis datur ex aceto, uel bibitur cum Cumino. Tenasmis autem cocta, & comitialibus cibo uel potu prodest. Purgationibus mulierum, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat & uesicas. Ventris animalia pellit. Ad uulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit. Venerem inhibet, Venerisque somnia. Prætorij uiri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles uuæ morbos, radicem eius filo suspensam è collo gerere, præterquam in balneis, & ita liberatum incõmodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput inde litum destillationem toto anno non sentire. Oculos tamen hebetare putatur.

DE ASPHODELO. CAP. XL.

NOMINA.

Affodillus.

ΣΦΟΔΕΛΟΣ Græcis, Asphodelus Latinis, Officinis corrupta uoce Affodillus, Germanis Goldwurtz nominatur.

GENERA.

Duo Asphodeli genera.

Duo esse Asphodeli genera, utcunque uno contentus sit Dioscorides, testatur Plinius libro xxi. cap. xvij. marem nimirum & fœminam. Mas propriè Albucus nominatur, fœmina uerò Hastula regia, quod scilicet dum floret prorsus regij sceptri effigiẽ referat, Germanicè Goldwurtz. Marem depingit Dioscorides, & radicem eius acrem atque adeo cibo inutilem esse tradit. Fœminæ Theophrastus libro vij. de historia plantarum cap. xij. & Hesiodus mentionem facere uidentur, quandoquidem eius usum in cibo quotidianum fuisse scribant. Hoc enim de mare dici haud posse, radicis mirifica acrimonia facit. Galenus etiam libro secundo de ali-

Albucus.

Hesiodus fœminæ mentionẽ fecisse uidetur.

ASPHODELVS
FOEMINA

Goldwurtz weible.

C de aliment. facult. Asphodelon fœminam cognouisse uidetur, dum scribit, Asphodeli radicem Scyllæ radici, magnitudine, figura & amaritudine quadantenus similem esse. Hæc enim de Dioscoridis Asphodelo uerè dici non possunt, cuius quidē radix non Scyllæ, sed Pæoniæ potius similis est. Denique non est ut fœminæ amara, sed acris. Neque obstat quod nostra Hastula regia tantā amaritudinē, quantā ei Galenus tribuit, non habeat. Nam neque ea quam Hesiodus suo carmine tantopere celebrauit, tanta prædita fuit amaritudine: aliàs enim citra coctură multam, cuius tamē ille non meminit, cibo quotidiano idonea esse non potuisset. Et certè ut Aron non in omnibus regionib. parem acrimoniā obtinet, ita nec Hastula regia parem amaritudinem omnibus in locis sortitur. Adeò ut dubium non sit Hesiodum de nostra Asphodelo, quę fœmina est, loquutū esse. De fęmina autem loquutū esse Hesiodū, cōfirmat quod alibi tradat in syluis nasci Asphodelū. Quod certè de ea quam fœminam fecimus, rectè dici potest, quando raro alibi quàm in syluis nascatur. Sententiā nostram firmare uidetur Apuleius ille, qui in libro suo de herbis inscripto, seorsim & Asphodelum, & Hastulam regiam describit.

FORMA.

Asphodelus mas. Asphodelus mas folia habet Porro maiori similia. Caulem leuem in summo florēm ferentē, Anthericū uocatum. Radices sublongas, rotundas, glandibus similes, *Fœmina.* gustu acres. Nos marem hac uice habere nō potuimus. Fœmina folia habet oblonga, angusta, leuiter lenta, Plantagini minori non dissimilia: caulem leuem, in summo non unum, sed plures flores pingues retrorsum incuruos, plenos puniceis maculis, radicem itidem bulbosam, capillis Allij instar multis sub bulbo enascentibus, comatam, gustuque glutinosam.

D

LOCVS.

Mas non prouenit in Germania nisi in hortis culta & plantata. Fœmina uero in montibus & syluis sua sponte ac copiose nascitur.

TEMPVS.

Iunio mense florent.

TEMPERAMENTVM.

Maris radix calida & sicca est. Fœminę folia cum amara nōnihil sint & acria, itidem calida & sicca esse, quemadmodū etiam radicem, constat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Albuci uim calefaciendi obtinent, urinas & menses potæ mouent. Lateris doloribus, tussibus, cōuulsionibus, ruptionibus, drachmę pondere ex uino potę medentur. Cōmanducata astragali mensura uomitiones adiuuat. A serpente demorsis datur utiliter trium drachmarū pondere. Illinire autē oportet morsus folijs, radice, & floribus cum uino. Item ulcera sordida, & depascentia. Mammarū quoque & testium inflammationes, tubercula & furunculos, decocta in uini fæce radice: ad recentes autē inflammationes cum polenta. Radicis succus, adiecto uetere uino dulci, myrrha & croco simul decoctis, perquam utile fit oculis medicamentū. Ad purulentas aures per se, & cum thure, melle, uino & myrrha tepefactus prodest. In contrariam aurem per se infusus dentium dolorē mitigat. Cinis è radice cremata illitus, alopecias capillis explet. Oleum in excauatis radicibus igni decoctum, illitum exulceratis pernionibus, & ambustis igni conducit. Dolori aurium instillatus auxiliatur. Candidam uitiliginem linteo antea perfrictam in sole, illita radix emendat. Semen & flores in uino poti, scolopendræ & scorpionum uenenis egregiè aduersantur. Aluum quoque deijciunt.

EX GALENO.

Asphodeli radix utilis est, perinde atque Ari, Asari & Dracontij. Extergētis siquidem &

A dem & discutientis facultatis. Vstæ tamen cinis calidior, & exiccantior, magis tenuium partium, & ad discutiendum potentior efficitur, propterea & alopecias sanat. Inest itaque ei extenuandi facultas, atque obstructa demoliendi, ueluti etiam Dracontio. Ideoque ipsius coliculus arquatis tanquam summum præsidium exhibetur.

EX PLINIO.

Defectis corporib. & phthisicis constat bulbos eius cum ptisana decoctos aptissimè mederi, panemque ex his cum farina subactum saluberrimum esse. Nicander et contra serpentes & scorpiones, uel caulem uel semen, uel bulbos dedit in uino tribus drachmis: substrauitque somno contra hos metus. Datur & cõtra uenenata marina, & contra scolopendras terrestres. Folia quoque illinuntur uenenatorũ uulneribus ex uino. Bulbi neruis articulisque cum polenta tusi illinuntur. Prodest & concisis ex aceto lichenas fricare. Item ulceribus putrescentib. ex aqua imponere. Mammarum quoque & testium inflammationib. Decocti in fæce uini, oculorũ epiphoris supposito linteolo medentur. Folijs in quocunque morbo decoctis magis medici utuntur. Item ad tetra tibiarum ulcera, rimasque corporũ quacunque in parte, farina arefactorũ. Succus quoque ex tusis expressus, aut decoctus, utilis fit corporis dolori cum melle. Idem odorẽ corporis iucundũ affectantibus, cum Iri arida & sale exiguo. Folia etiam supradictis medentur, & strumis, panis, ulceribus in facie, decocta cum uino. Cinis è radice alopecias emendat, & rimas pedum. Decoctæ radicis in oleo succus, perniones & ambusta. Et ad grauitatem aurium infunditur. A contraria aure in dolore dentium. Prodest & urinæ pota modicè radix, & menstruis, & lateris doloribus. Item ruptis, conuulsis, tussibus, drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones adiuuat cõmanducata. Semine sumpto turbatur uenter. Chrysermus & Parotidas in uino decocta radice curauit. Item strumas, admixta cachry ex uino.

B Quidam aiunt, si imposita radice pars eius in fumo suspendatur, & quarta die soluatur, una cum radice arescere strumam. Sophocles ad podagras utroque modo, cocta crudaque usus est. Ad perniones decoctã ex oleo dedit, & suffusis felle in uino, & hydropicis. Venerem quoque concitari cum uino & melle perunctis, aut bibentibus, tradiderunt. Xenocrates & lichenas & psoras, radice in aceto cocta tolli dicit. Item si cocta sit cum hyoscyamo & pice liquida, alarum quoque & feminum uitia. Et capillum crispiorẽ fieri, raso prius capite, si radice ea fricetur. Lapides renum in uino decocta atque pota eximit. Hippocrates semen eius ad impetus lienis dari censet. Iumentorũ quoque ulcera ac scabiem, radix illita, aut decoctę succus ad pilum reducit.

APPENDIX.

Animaduertendũ facultates à Dioscoride & Galeno cõmemoratas, Albuco seu Asphodelo mari conuenire, huius enim radix gustu acris est. Quæ uero à Plinio recensentur, hæ partim mari, partim fœminæ debentur. Fœminę, cuius radix & folia glutinosa & amara sunt, ulcera glutinandi, scabiem, rimasque corporum, & si quæ similes sunt facultates conueniunt, quas periti methodi simplicium medicamentorũ facilè discernent. Experientia etiam quotidiana testatur, huius usum esse in ulceribus malignis salutarem. Quæ autem mari sint tribuendæ, ex Dioscoride, Galeno; & gustu quiuis deprehendere poterit. Nos in transcursu tantum parum attentos monere uoluimus, ne indiscriminatim & promiscuè utrique generi has facultates inesse putarent.

ATRIPLEX
HORTENSIS
Molten.

ATRIPLEX
SYLVESTRIS
Wild molten.

C

NOMINA.

Atraphaxis quare dicta.

TPAΦAΞIΣ, ἢ χρυσολάχανον Græcis, Atriplex Latinis & Officinis, Germanis Molten oder Milten nominatᵉ. Atraphaxis Atticis d literam in t mutare frequēter amantibus, dicta est, quòd ἄθρως αὔξει, id est, statim in amplitudinē adolescat. Siquidem octauo à satu die prosilit, confestimq; incremento proficere uidetur. Fidem celeris augmēti facit ereptum in confinio cęteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxta eam nasci quicquam tradūt, nisi languidum. Chrysolachanon uerò, id est, aureum olus dixerunt, à luteo quem profert flore.

Chrysolachanon.

GENERA.

Duo Atriplicis sunt genera, satiua seu hortensis, & syluestris. Satiuam simpliciter Germani Molten/ syluestrem uerò cum adiectione aliqua, Wild molten/oder Ackermolten/oder klein scheißmilten nominant.

FORMA.

Atriplex hortensis.

Hortensis caulem fundit quadratum, ramis brachiatum, quibus primum flores lutei exigui, dein foliatum semen & obductum cortice promitur. Radicem unam habet in altum descendentem, non glabram, sed fibris quibusdam capillatā. Syluestris tam luxuriosa proceritate prodit, ut quaternos sæpe cubitos excedat: caule ut hortensis anguloso, ramoso, & purpurascente: folio hortensi non admodum dissimili, potissimum quod ad colorem attinet: flore luteo exiguo, semine racematim congesto, radice simplici in altum descendente, ex qua se multæ promunt.

Syluestris.

LOCVS.

Hortensis non nisi sata prouenit. Syluestris sua sponte nascitur. Vtraque autem

D assiduo humore satiari amat.

TEMPVS.

Vtraque Iunio & Iulio mensibus floret, deinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Atriplex humida in secundo ordine, frigida autem in primo. Hortensis tamen syluestri humidior frigidiorq; existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo elixum. Aluum mollit. Crudum uel coctum illitum panos discutit. Semen eius potum cum aqua mulsa morbum regium sanat.

EX GALENO.

Atriplex celeriter, ob lubricitatē, uentrem permeat. Parum autem omnino eius est, quod digerendi obtinet facultatem. Phlegmonis & phygethlis quidē incipientibus, crescentibus, & mollibus adhuc, ac ueluti feruentibus, hortensis: uigentibus uero, declinantibus, & indurescentibus cōmodior est syluestris. Semen eius abstergentis est facultatis, proinde ad morbum regium ex iecoris obstructione prognatum utilis est.

EX PLINIO.

Coquitᵉ difficillimè. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos, nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho cōtrarium esse, lentigines & papulas gignere. Hippocrates uuluarū uitijs id infundi cum Beta. Lycus Neapolitanus cōtra cantharidas bibendū dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, uel cocto uel crudo illini utiliter putant. Itèm ignem sacrum, cum melle, aceto, nitroq;. Similiter podagris. Vngues scabros detrahere dicitur sine ulcere. Sunt qui morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto aut per se, aut cum malua, aut lenticula concitantes uomitiones. Syluestri capillos tingunt, & ad supradicta utuntur medicina.

EX SYMEO-

ATRACTYLIS
MITIOR

Wilder feldsaffran.

ATRACTYLIS
HIRSVTIOR.

Cardobenedict.

A EX SYMEONE SETHI.

Ventrem quidem cit, prodeſt ad caliditatem iecoris, ac ictericis, & calidam temperaturam habentibus ſuccurrit. Cõmodiſſima autem bilioſis. Cum malua illita, inflammationes ſedat.

DE ATRACTYLIDE. CAP. XLII.

NOMINA.

ΑΤΡΑΚΤΥΛΙΣ, ἢ κνῖκος ἀγρία Græcis: Atractylis, Cnicus ſylueſter Latinis dicitur. Atractylis autem ideo dicta, quod ea antiquæ mulieres pro fuſo utebantur: ἄτρακτος enim fuſus eſt Græcis. Syluestris uero Cnicus, quia Cnico urbano ſimilis eſt. *Atractylis unde dicta. Syluestris cnicus.*

GENERA.

Sylueſtris Cnici ſeu Atractylidis, Plinio lib. xxi. cap. xv. & Theophraſto libro vi. cap. iiij. autoribus, duæ ſunt ſpecies. Vna mitior, & Cnico ſatiuo ſimilior. Hanc propriè Græci Atractylida, Latini uero fuſum agreſtem, aut colum ruſticam, quod eius caule rigido admodũ & exili, ueteres mulieres pro colu, ut dictum eſt, utebantur, nominabant. Sunt qui Cartamũ ſylueſtrem appellant. Germanicè itaq; uocetur wilder feldſaffran / ut hac ratione diſcernatur à Cnico, quem aliqui Cartamũ, & Crocum hortenſem nominãt. Altera hirſutior, caules & folia Soncho nõ aſperæ ſimilia habens, quę Officinis omnibus & uulgo Carduus benedictus nuncupatur. Germanicè Cardobenedict / Bornwurtz / oder geſegneter diſtel uocatur. *Atractylis propriè dicta. Cartamus ſylueſtris. Carduus benedictus.*

FORMA.

Spina eſt Cnico ſimilis, in ſummo autem uirgularũ folia multò longiora habẽs, caulem magna ex parte nudũ, aſperumq;, quo etiam mulieres pro fuſo utuntur. Capitula in cacumine aculeata, florẽ pallidũ, radicẽ tenuem, inutilem. *Atractylis propriè dicta.*
B Ex qua ſanè deſcriptione omnib. perſpicuũ eſſe putamus, ſpinã quam pictã exhibemus eſſe Atractylida, quod Cnico ſatiuo ſimilis admodũ ſit, & in cacumine uirgularũ folia quàm Cnicus longiora habeat, caulem deniq; magna ex parte nudũ, autumni potiſſimũ tempore, quo folia ſua ſponte decidũt, & minimè leuẽ, ſed aſperũ ſtriatũq; obtineat. Idem etiam rigidus & exilis eſt, ut fuſi uſum præbere queat. Summitati quoq; eius capitula inſident ſpinoſa, flos illi pallidus, radix tenuis: & in ſumma, nulla eſt nota quę huic non reſpondeat. Carduum autem benedictum uulgò nominatum eſſe alteram Atractylidis ſpeciem, ex Theophraſti & Plinij uerbis oſtendi poteſt: hirſutus enim eſt, caulibus Soncheis, humi ferè reptantibus: propter ſui enim mollitiem ueluti ſeſſilis caducusq; ſolo procumbit, ſemine minuto, frequenti, amaro, & pilis barbato, quod molli lanugine operitur. Flos ei pallidus luteúsue. *Carduus benedictus.*

LOCVS.

Mitior Atractylis in aruis & montibus, hirſutior autem in hortis iam paſsim prouenit.

TEMPVS.

Prior Auguſto menſe apparet, eius tamen ſemen ante autumnum non matureſcit. Poſterior citius naſcitur, eius tamen ſemen ſerò etiam ad maturitatẽ peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu cum amaræ ſint ſpinæ hæ, euidentiſsimũ eſt calido & ſicco temperamento eſſe præditas, id quod ex earundem etiam facultatibus colligi poteſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Atractylidis folia, coma & ſemen trita cum pipere uinoq; pota, contra ſcorpionũ ictus proſunt. Sunt qui dicant à ſcorpionibus percuſſos quandiu teneant eam herbam, non ſentire dolorem, depoſita uero, dolore affici.

EX GALENO.

Atractylis aut Cnicus ſylueſtris. Hæc planta ex ſpinarũ eſt genere. Facultatẽ habet deſiccandi, & modicè digerendi.

ANGELICA
SATIVA.
Zam angelick.

ANGELICA SYLVESTRIS.

Wild angelick.

C

APPENDIX.

Prima spina in sanandis ulceribus & fistulis diuturnis efficacissima est. Altera quam Cardum benedictum uocāt, obstructiones internorū uiscerum tollit, urinā mouet, calculum frangit, ulcera, potissimū pulmonis, sanat. Percussis à feris uenenatis medetur. Negant etiā pestis experiri contagia, qui aut cum cibo, uel potu prae sumpserit. Iam quoque correptis magno fore remedio sibi uulgus persuasit. Ex quibus etiam omnibus fit perspicuū, easdem quas ueteres Atractyli tribuerūt, utranque spinam habere facultates. Item herbam quam Cardum benedictum uocant, contra serpentum & scorpionū morsus ualere omnibus in confesso est: quam sanè facultatem cum Atractyli etiam assignet Dioscorides, cōsequitur ab eadem diuersam nō esse. Recentiores Cardum benedictum cōtra capitis uehementissimos dolores, uertiginem, memoriam amissam, in cibo aut potu sumptum ualere tradunt. Item ad putrescentia ulcera, mammarum potissimū, si in puluerem redactus inspergatur.

DE ANGELICA. CAP. XLIII.

NOMINA.

VNQVID ueteribus cognita fuerit haec herba, & quo nomine appellata sit, nondū scire licuit. Neque enim Smyrnion est, quod scilicet umbellam Anethi & semen rotundum, aliaque multa quae descriptio requirit, nō habeat. Silphion etiam esse haud poterit, quod folia Apij habere minimè deprehendatur. Recentiores autem uno ore omnes Angelicam, & Sancti spiritus radicem, à suauissimo eius radicis odore, quem spirat: aut ab immensa contra uenena facultate, appellant. Germanis Angelick/oder des Heiligen geysts wurtz/oder Brustwurtz uocatur.

Angelica nō est Smyrnion, neque Silphion.

Sancti spiritus radix cur dicta.

D

GENERA.

Hortensis. *Syluestris.*

Duo eius herbae inueniuntur genera. Vna enim mitior est, cuius quidem radix ualde odorata, à Germanis zam Angelick nominatur. Altera syluestris, eius radix suaui odore restituitur, & à Germanis wilde Angelick nominatur.

FORMA.

Caulem profert duûm cubitorum, cōcauum: folia oblonga, per ambitum serrata, subnigra: flores in purpura candidos, semen latum, foliaceum: radicem crassam & multam, foris nigricantem, intus candidam.

LOCVS.

Mitior in hortis plantata prouenit, & in montosis etiam nonnullis locis, perinde atque syluestris.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacientem & desiccatoriam uim in tertio ordine ei assignant herbarij recentiores.

VIRES.

Aperit, extenuat, discutit, ut recentiores perhibent. Vnicè uenenis aduersatur. Pestilentiae populatim saeuientis arcet cōtagia. Corpora à lue pestifera uindicat, si tantū, ut affirmāt, in ore teneatur. Per hyemem ciceris magnitudinē cum uino, per ęstatē ex stillatitio rosarū liquore sumpsisse satis est. Nec sensurū eo die contagionē pollicenł, quo quis deuorarit: nam urina & sudore uenenū abigit. Lentitiā pituitae digerit, quapropter tussi, quam frigus attulerit, medeł. Crassa quę in thorace coierint, discutit. Herba ipsa in uino & aqua cocta uulnera interna glutinat. Cōcretum sanguinē resoluit, stomachū esu corroborat. Cor recreat. Pituitā uentriculi deijcit, fastidia

LOLIVM Ratten.

C fastidia ciborum discutit, & elanguescentē inuitat appetentiam. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita cum ruta & melle folia indantur, dein cocta in uino bibantur. Libidinem extinguit ore ieiuno sumpta. Lassitudines reficit, thoracem expurgat. Supra febricitantis caput imposita, fertur ad se feruorē elicere. Valere contra fascinationes adfirmant, si quis eam secum gestarit.

DE AERA. CAP. XLIIII.

NOMINA.

Officinarum error. ΑἼΡΑ, ἢ θύαρος, ἢ ζιζάνιον Græcis: Lolium Latinis dicitur. Officinæ nōnullæ, non sine magno errore, pro Melanthio seu Nigella utuntur, ut non temerè etiam Pseudomelanthion dici queat. Germanis Ratten / oder Kornnegele appellatur.

FORMA.

Folio constat angusto, Theophrasto lib. viij. de plantarū historia, cap. vij. teste, pingui & piloso, flore subpurpureo, semine exili in siliqua hispida, uel ut Plinius ait, in cortice aculeato. Ex qua siquidem descriptione satis perspicuum fit omnibus, *Pseudomelanthion est Lolium.* Pseudomelanthion hoc esse Lolium: folia nanque Porri habet, oblonga, hirsuta, florem purpureū, semen in pilosa, longa, angulata, ac per interualla striata siliqua. Et ut paucis singula complectar, hordeo, cuius ut reliquarū frugum pestis & uitium est, tota effigie non dissimile est.

LOCVS.

Non solum in triticea & hordeacea, sed in omni ferè alia segete per se prouenit. Frugum acerba pestis, ideoque à Vergilio infelix appellatum.

D

TEMPVS.

Iunio mense floret, & subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat & calfacit efficaciter, ut propinquum sit acribus magis quàm Iris: sed non est perinde ut illa tenuium partium, uerum multum abest. Secundum hoc ponat ipsum quispiam in principio tertij ordinis excalefacientium, in fine uero secundi exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lolium molitum nomas, putredines, & gangrænas cum raphanis & sale illitum compescit. Feras impetigines, & lepras cum sulphure uiuo & aceto sanat. Strumas quoque cum fimo columbino & lini semine in uino decoctum discutit. Quæ ægrè maturantur rumpit. Decoctū ex aqua mulsa & illitum, ischiadicis prodest. Si cum polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure suffitum, conceptiones adiuuat.

EX PLINIO.

Lolium molitum ex aceto coctum impositumque, sanat impetigines, celerius quo sæpius mutatum est. Medetur & podagris, alijsque doloribus cum oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario uno dilui mellis uncias duas iustum est: ita temperatis sextarijs tribus, decocta farina Lolij sextarijs duobus usque ad crassitudinem, calidumque ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Magis etiam cæteris purgat ulcera uetera, & gangrænas. Cum raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure uiuo. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini semine decocta in uino.

APPENDIX.

Iam cōmemoratas facultates huic etiam herbæ, quā Germani Ratten nominānt, recentio-

ASCLEPIAS Schwalbenwurtz.

C recentiores tribuunt. Mirificè enim hanc in sanandis impetiginibus, alijsq́ scabiei generibus cõmendant. Item in uulneribus glutinandis, ac fistulis curandis, compescendoq́ sanguine, eius esse usum tradunt, ut hinc etiam liqueat hanc ipsam à Lolio non esse diuersam.

EX SYMEONE SETHI.

Vim æqualem Iridi obtinet.

DE ASCLEPIADE. CAP. XLV.

NOMINA.

ΑΣΚΛΗΠΙΑΣ Græcis, Asclepias Latinis, herbarijs Hirundinaria, Officinis Vincetoxicum, Germanis Schwalbenwurtz appellatur. Asclepias autem ab Aesculapio antiquo medicinę autore nominata est. Hirundinaria uerò à siliquis quas producit, quę dehiscẽtes plumosum semen ostendunt, atque adeò hirundinis effigiem referũt. Vincetoxicũ, uel rectius νικοτοξικὸν hauddubiè dicta est, quod illi insignis aduersus uenena uis sit, ut paulò pòst fusius docebimus.

Asclepias unde dicta. Hirundinaria. Vincetoxicum.

FORMA.

Ramulos profert longos, in quibus folia longa Hederæ similia. Radices numerosas, tenues, odoratas. Flores grauiter olentes. Semẽ Securidacę seu Hedysari. Ex qua deliniatione nemini non perspicuũ fit Vincetoxicũ appellatã herbã, esse Asclepiada. Fruticosa siquidẽ herba est, caulem obtinens rotundũ, leuem, tenuem, ac ferè iunceũ, ramulis longis, folio hederaceo, sed oblongiori, in uiridi nigricante, florib. exiguis, candidis, aut uerius in albo pallescentibus, grauiter odoratis, ex quibus siliquæ oblongæ fiunt, quæ dehiscentes semen plumosum Securidacæ simile, hoc est,
D rufum & latum ostendunt, radicibus multis, exiguis, tenuibus, & odoratis, adeò ut nulla sit prorsus nota quæ illi non respondeat aptissimè. His accedunt locus natalis & facultates, quæ singula cum Asclepiade illi communia sunt, quemadmodũ ex ijs quæ statim subijciemus manifestissimum fiet.

LOCVS.

Prouenit in montibus asperis, altis ac arenosis. Copiosissimè autem nascitur in monte haud procul à Tubinga sito, in quo olim arx posita fuisse fertur.

TEMPVS.

Augusto mense floribus abundat, ac subinde semina in folliculis oblongis, formam hirundinis cum dehiscunt referentibus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Asclepias, Paulo teste, calida, sicca, & tenuis substantiæ est. Quo sanè temperamento Hirundinaria etiam prædita existit: amara siquidẽ & parum glutinosa eius est radix, folia uero aliquam præ se ferunt adstrictionem: ut iterum euidenter appareat, Hirundinariam esse Asclepiada.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices cum uino potæ, torminibus, & uenenatorũ morsibus subueniunt. Folia uero illita maleficis in mammis & utero uitijs opitulantur.

EX PAVLO.

Torminibus in uino pota competit. Illita uero uenenatorum morsibus, & malignis mammarum & uteri uitijs succurrit.

EX PLINIO.

Radices torminibus medentur, & contra serpentium ictus non solum pota, sed etiam illita prosunt.

APPENDIX.

Recentiores radice eius magna efficacia ad mensiũ prouocationẽ utuntur, & ad rabidi

APIOS

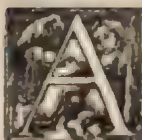
Erdnussen.

C rabidi canis morsum, uenenisq; potenter resistere affirmãt, unde etiam haud temerè Victrix toxici ab ijsdem appellata est. Hydropicis etiam radicem in uino maceratam & subinde coctam, mirificè auxiliari tradũt. Flores pręterea foliaq; siccata, mox trita, uulneribus utiliter inspergi aiunt. Sordida etiam ulcera purgare, & ad cicatricẽ perducere, genitaliumq; uitijs & rupturis egregiè mederi docent. Quæ in uniuersum omnes facultates cum ijs quas Asclepias obtinet pulchrè quadrant, ut eandem esse Hirundinariam uocatam herbam, nullus deinceps dubitare debeat.

Victrix toxici.

DE APIO. CAP. XLVI.

NOMINA.

Apios, ἢ ἴσχας, ἢ χαμαιβάλανος Græcis: Apios, Raphanus syluestris Latinis dicitur. Officinis incognita. Germanis Erdnuß / Erckelen / Erdfeigen / & Erdmandel appellatur. Apion uero dixerunt Græci, quod radicis extremum in pyri formam turbinatur. Eadem etiam ratione ischas & chamæbalanos ab ijsdem nominata est, quod in ficus, uel glandis effigiem radicis extremũ turbinetur. Quapropter non ineptè Latinis etiam glans aut ficus, seu carica syluestris nominabitur.

Apios cur dicta. *Ischas.* *Chamæbalanos.*

FORMA.

Ramulos duos aut tres iunceos, tenues, rubentesq; profert, qui supra terram parum se attollunt. Folia rutæ similia, longiora tamen, & uirentia. Semen exiguũ. Radicem Asphodelo similem, & ad pyri figuram accedentem, rotundiorem tamen, & liquore plenam, intus candidam, foris nigro cortice tectam. Hæc Dioscorides. Alij D adijciunt Apion habere tenues capreolos, florem Piso nõ dissimilem, sed longè minorem. Quę singula satis declarãt herbam cuius picturam exhibemus, esse Apion: ramulos enim magna ex parte duos, uel ternos, imò ut Theophrastus ait quaternos, & interdum plures emittit, iunceos, tenuesq;, & infima parte rubentes, qui supra terram parum se extollunt. Folia quoque Rutæ habet, at longiora & uirentia. Semen etiam exiguum. Radicem denique Asphodelo mari similem, & ad pyri effigiem accedentem: quod tamen nõ de tota radice, quę longissima est & tenuis, intelligendum uenit, sed de extremis eiusdem, hoc est, nucibus seu glandibus ab ea dependentibus, pyri aut ficus formam habentibus, qualibus etiam Pæoniæ fœminæ radix assimilatur. Succosa quoq; radix est, intusq; candida. Quibus omnib. accedunt flores Piso similes, & mirificè odorati, minores tamen: necnon capreoli tenues. Cõueniunt etiam uires, ut ex sequentibus patebit, ita ut prorsus nulla sit nota quæ reclamare uideatur.

LOCVS.

Prouenit in frumentaceis agris, hordeaceis potissimũ, tritici & zeæ, quos interdum sues, ductæ cupiditate eius radicis, seu rectius nucum ex radice dependentiũ, prorsus euertunt. Atque hinc est quod panis porcinus à quibusdam nominetur.

Panis porcinus cur dictus.

TEMPVS.

Floribus abundat odoratis admodum Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Apios temperatura calida est & sicca mediocriter, id quod ex gustu facilè deprehenditur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Pars radicis superior sumpta, uomitione bilem pituitamq; extrahit. Inferior per aluum. Tota uero utrinque purgationes mouet. Succus eius sesquioboli pondere haustus, utraque parte, hoc est, suprà & infrà purgat. Cum uero liquorem colligere uolueris, tundito radices, coniectisq; in craterem aqua plenum misceto, tum penna collectum qui supernatabit liquorem siccato.

EX PLI-

A

EX PLINIO.

Succus pũrgat utraque parte sesquiobolo in aqua mulsa. Sic & hydropicis datur acetabuli mensura.

APPENDIX.

Experientia testatur nuces has nauseam atque adeò uomitionem ciere, si quis illis uescatur.

DE ASTERE ATTICO. CAP. XLVII.

NOMINA.

ΣΤΗΡ ἀττικὸς, βουβώνιον Græcis: Aster atticus, Inguinalis Latinis dicitur. Officinis ignota herba. Germanis Sternkraut cõmodè appellari potest. Asteris autem nomen, non à foliorum in caulibus, sed in floribus potius figura & situ, accepit. Siquidem foliorum in huius herbę flore numerus & forma, stellam præ se ferunt, uel ut Plinius ait, capitula per ambitum diuisa folijs pusillis, stellæ modo radiata sunt. Errant itaque qui singula folia in caulibus stellæ formam repręsentare putant. Bubonium & Inguinalis, quod inguinum præsentaneum sit remedium, dicta est. *Inguinalis.* *Aster unde dicta.* *Inguinalis quare appellata.*

FORMA.

Cauliculus lignosus, purpureũ & luteum in summo florem habens, ueluti Chamæmeli capitulum, undique per orbem incisuris diuisum, foliolis stellæ similibus. Quæ uero circa caulem sunt folia, oblonga & densa hirsutáue. Ex qua quidem deliniatione omnibus perspicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus esse Astera atticum. Nam caulis eius lignosus est, folijs uestitus oblongis & densis, in cacumi-
B ne flos illi purpureus & luteus, stellæ modo radiatus, qui subinde in pappos abit: radix fibris multis capillata.

LOCVS.

Nascitur in collibus, montibus altis, & syluis.

TEMPVS.

Augusto mense ut plurimum floret, durantq; in magnam autumni partem eius flores.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ est potentiæ, uti rosa: refrigerat enim, non tamen uehementer, & digerit atque exiccat, quod scilicet illi amara insit qualitas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aestuanti stomacho illita cõfert. Succurrit etiam oculorum inflammationibus, bubonibus, & procidenti sedi. Tradunt partem in flore purpuream, si bibatur ex aqua, angina correptis, & puerorum comitialibus opitulari. Recens inguinum inflammationibus illita prodest. Sicca sinistra manu dolentis decerpta, inguini adalligata doloribus liberat.

EX GALENO.

Non tantum illitum, sed etiam suspensum bubonas sanare creditur. Habet uero quiddam etiam digerens, ut mistæ sit facultatis, uerum id non adstringit.

EX PLINIO.

Bibitur aduersus serpentes. Sed ad inguinum medicinam sinistra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodest & coxendicis dolori adalligata.

ASTER
ATTICVS.

Sternkraut.

NOMINA.

ΑΓΡΩΣΤΙΣ Græcis, Gramen Latinis, Germanis Graß appellatur. Gramen uero dictum est, quod geniculatis internodijs mirificè serpat, à gradiendo, uel à gignendi fœcunditate: siquidē crebrò ab ijs nouas spargit radices. *Gramen unde dictum.*

FORMA.

Geniculatis per terram serpit ramulis, & ab ijs dulces geniculatasq; radices spargit. Folia eius acuminata, dura, & ut paruæ arundinis lata, quæ iumenta bouesq; pascunt. Ex quibus uerbis planum fit omnibus, plantam hanc, cuius picturā damus, esse ueri graminis genus: geniculatis enim ramulis per terrā serpit, & ab ijs dulces, geniculatas, & exiguas admodum ac tenues radices spargit. E dodrantalibus etiam ramulis circa unumquenq; geniculū bina folia acuminata, dura ac lata emittit. Floribus deniq; ad gramē Parnasi accedere uidetur: candidi enim sunt, & quinis distincti folijs, & his ipsis dissectis: quibus decidentibus folliculi rotundi lini instar, seminę pleni exiguo, ut Parnasi gramen, prodeunt. Adeò ut nemo sit qui non uideat illi per omnia graminis respondere notas. Quare reprehensione digni sunt, qui Euphrasiam esse putant. *Error quorundā seplasiariorum.*

LOCVS.

Paßim nascitur in umbrosis locis, & dumetis.

TEMPVS.

In fine ferè Aprilis floribus suis candidis & elegantibus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Radix graminis mediocriter frigida & sicca est, mordacitatē quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. Herba uero ipsa in primo quidem excessu refrigerat, in humiditate uero & siccitate moderata. Semen alibi quidem imbecillum est, in Parnaso uero desiccatorium, & tenuium partium & subacerbum.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Graminis radix trita & illita uulnera conglutinat. Decoctum eius in potu torminibus medetur, & urinæ difficultatibus. Calculosa etiam uesicæ excrementa cōminuit.

EX GALENO.

Radix cruenta ulcera glutinat. Cæterū mordacitas & tenuitas quæ radici inest, exigua est quidem, sed interdum tamen frangere lapides assolet, si quis ipsam decoquens bibat. Semen autem alterius quidem imbecillum est, eius uero quod in Parnaso nascitur, urinam ciet, & fluxus uentris & stomachi reficcat.

EX PAVLO.

Gramen Parnasi maximè utile est, siccat, modicè refrigerat, tenuiū partiū, & subacerbum, eoq; uulnera cruenta glutinat, & decoctū eius uesicę calculos confringit.

EX PLINIO.

Decoctum gramen uulnera conglutinat, quod & ipsa herba tusa præstat: tueturq;, & ab inflammationib. placat. Decocto adijcitur uinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, & myrrhæ tertiæ portiones. Rursusq; coquitur in æreo uase ad dentiū dolores & epiphoras. Radix decocta in uino, torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, ulceribusq; uesicæ. Calculos frangit. Semen uehementius urinā impellit. Aluū uomitionesq; sistit. Priuatim autē draconū morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouē uel unius, uel è duabus tribúsue herbis, ad hunc articulorū numerū inuolui lana succida nigra iubeāt, ad remedia strumę panorúmue. Ieiunū debere esse qui colligat. Ita ire in domū absentis cui medeat̄, superuenięntiq; ter dicere, Ieiunio ieiunū medicamentū dare, atq; ita alligare, triduoq; id facere. Quod è graminū genere septē internodia habet, efficacißimè capiti cōtra dolores adalligat̄. Quidā propter uesicæ cruciatus decoctū ex uino gramē ad dimidias è balneis bibi iubent. *Superstitiosum.*

GRAMEN.
Graß.

A

NOMINA.

ΑΛΟΗ Græcis, Aloë Latinis appellatur. Officinæ ueterem appellationē retinuerunt. Germani destituti peculiari nomendatura, pariter Latinis Aloën uocant. Sunt qui hanc à crassis folijs, & similitudine quam cum Semperuiuo habet, Semperuiuum marinum nominent.

Semperuiuum marinum.

FORMA.

Scyllę folium habet Aloë, crassum, pingue, modicè latum, rotundū, repandumq́. Folia utrinq́ gerunt ex obliquis aculeos raros, & breues. Caulem profert Antherico similem, florem album, semen Asphodelo simile. Graui est tota herba odore, & gustu amarissima. Radice una, pali in terram adacti specie. Nostra pictura non nisi radicem & folia ob oculos ponit, reliqua hoc tempore habere non potuimus. Dabimus autem operam, modò Deo sic uisum fuerit, ut aliquando integræ plantę picturam studiosis exhibere liceat.

LOCVS.

Nascitur copiosissima in India, præpinguisq́, unde succus quoq́ defertur. Prouenit etiam in Arabia Asiaq́, & in maritimis aliquot locis, & insulis, ut in Andro. Nunc in aliquot hortis Germaniæ nostræ plantatur.

TEMPVS.

Neque florem neque semen in stirpe nobis uidere contigit, quare de ijs quo nimirum proueniant tempore nihil certi monstrare possumus.

TEMPERAMENTVM.

Aloë calefacientiū est primi ordinis intensi, aut secundi remissi, tertij autem exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Duo sunt succi concreti genera. Vnum arenosum, quod sedimentū purissimæ aloës uidetur (hoc officinis Caballinū uocatur.) Alterum iecinoris modo coactum (Succotrinū barbari appellāt.) Eligito purā quæ nihil doli sensit, sine calculis, splendentem, subruffam, friabilē, iecinoris modo concretā, facilè liquescentē, eximię amaritudinis. Reprobato autem nigram, & fractu contumacē. Est aloë uis adstringere, somnum cōciliare, exiccare, corpora densare, aluum soluere, & stomachū purgare. Pondere cochleariū duorū in aqua frigida, aut tepida pota, sanguinis excreationes sistit. Regium morbū purgat tribus obolis ex aqua, aut drachmę pondere in potu. Deuorata cum resina, aut cum aqua, aut cocto melle excepta, aluū soluit. Trium drachmarū pondere perfectè purgat. Mixta alijs purgatorijs medicamentis, stomacho minus noxia ea reddit. Siccata & inspersa, uulnera glutinat, & ulcera ad cicatricem perducit, compescitq́. Priuatim autem exulceratis genitalib. medetur, & rupta infantium præputia agglutinat. Condylomata, rimasq́ sedis cum passo mixta sanat. Sanguinis eruptiones ex hæmorrhoidibus factas compescit. Digitorum reduuias ad cicatricem perducit. Liuores & sugillata cum melle delet. Palpebrarū scabrities, angulorumq́ prurigines lenit. Dolorem capitis sedat temporibus & fronti ex aceto cum rosaceo inuncta. Capillos fluentes cum uino compescit. Tonsillis, gingiuis, & omnibus oris ulcerib. ex melle & uino prodest. Torretur oculorum medicamentis in testa pura & candente, rudiculaq́ subinde uersatur donec ęqualiter torreatur. Lauatur ut quod est arenosissimum subsidat, tanquam inutile, & leue & pinguissimum assumatur.

EX GALENO.

Hæc herba non admodum apud nos prouenit: & quæ in magna nascitur Syria aquosior est, & facultatis imbecillioris: attamen usqueadeò desiccare potest, ut uulnera conglutinet. At in regionib. calidioribus, qualis est Cœlesyria & Arabia, multò est melior. Optima uero Indica, cuius liquor est id quod ad nos importatur medicamentū cognominatū aloë, ad plurimas res propter siccitatē mordicationis expertem utile. Est autem nō simplicis naturæ, sed, ut indicio est gustus, adstringit simul

ALOE
Aloen.

A & amara est. Adstringit quidem mediocriter, sed uehementer amara est. Subducit & uentrem, utpote quae ex numero medicamentorū quae Graeci ab excernendo stercore uocant ἐκκοπρωτικά. Verum & ipsius facultatis misturam attestantur particularia eius opera: nam & gratum stomacho est medicamen, ut si quid aliud, & sinus glutinat. Sanat & ulcera quę ægrè ad cicatricē duci possunt, & maximè quæ in ano sunt & pudendo. Iuuat etiam eorum inflammationes aqua liquata, & uulnera ad eundem modum glutinat. Congruit similiter utenti & ad inflammationes in ore, naribus, & oculis. In summa, repellere & discutere simul potest, cum hoc ut paulum extergeat, quantum uidelicet ulceribus puris non sit molestum.

EX PLINIO.

Natura Aloës spissare, densare, & leuiter calfacere. Vsus in multis & principalis, aluum soluere, cum penè sit sola medicamentorū quę per se id præstant. Confirmat etiam stomachū, adeò ut non infestet ulla uis contraria. Bibitur drachma. Ad stomachi uerò dissolutionē, in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ, cochlearis mensura, bis terue in die ex interuallis, ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Efficacior, si pota ea sumatur cibus. Capillū fluentem continet cum uino austero, capite in sole contra capillū perunctо. Dolorem capitis sedat, temporibus & fronti imposita, ex aceto & rosaceo. Dilutiorq́ infusa, oculorū uitia omnia sanari ea conuenit. Priuatim prurigines & scabiem genarū, item insignita ac liuida, illita cū melle, maximè Pontico: tonsillas, gingiuas, & omnia oris ulcera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua, si minus, ex aceto pota. Vulnerū quoq́ sanguinē, & undecunq́ fluentē sistit per se, uel ex aceto. Aliàs etiam est uulnerib. utilissima, ad cicatricē perducens. Eadē inspergit exulceratis genitalibus, uirorum cōdylomatis, rimisq́ sedis, aliàs ex uino, aliàs ex passo, aliàs sicca per se, ut exigit mitiganda curatio, aut coërcēda. Hæmorrhoidū quoq́ abundan-
B tiam leniter sistit. Dysenterię infunditur. Et si difficilius concoquantur cibi, bibitur à coena modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorātur pilulæ cum mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorū pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, ut quod sit arenosissimum subsidat. Aut torretur in testa, pennaq́ subinde uersatur, ut posit æqualiter torreri.

DE BECHIO. CAP. L.

NOMINA.

BHXION Gręcis, Latinis Tussilago aut Farsaria dicitur. Sic uocata quod βῆχας, hoc est, tusses iuuare credita sit. Herbarijs & officinis hodie Vngula caballina appellatur. Germanis Roßhůb/oder Brandtlattich/quod scilicet equinæ ungulæ persimilis sit, & ambustis medeatur. *Bechion unde dictum.* *Vngula caballina.*

FORMA.

Folia hederæ habet, sed maiora, sex aut septē à radice prodeuntia, supernè uirentia, inferiore autem sui parte albida, plures angulos habentia. Caulem palmum altum. Florē uere prodeuntē pallidū, quem unà cum caule cōfestim abijcit. Inde nōnulli existimauerūt sine caule hanc herbā nasci. Radix illi tenuis est, quę minimè inutilis esse potest, quandoquidē illius, ut ex sequentib. patebit, in rumpendis thoracis abscessibus, & eijciendo ex utero emortuo foetu usus sit. Subesse itaq́ errorē in Dioscoride manifestissimū est, ubi radicē Tussilaginis ἄχρηστον esse inquit, quem tamen nemo interpretū, quod sciam, animaduertit. Hoc etiam adijciendū duxi pro confirmanda Dioscoridis descriptione, & confutanda erronea quorundam sententia, flores Tussilaginis esse fugacissimos: ijs enim enatis breui uigor uitaq́ durat, longissimaq́ mora triduum aut quatriduum, post quod ilico tempus flaccescen- *Bechion non nascitur sine flore.* *Dioscoridis locus emendatus.*

TVSSILAGO

Roßhůb.

A tes in pappos euanescunt, & caduci marcent, ita ut non nisi uere sese fortefortuna ferant obuiam, quo potissimum tempore flos & caulis sine folijs uident. Quapropter qui herbam ipsam hoc tempore non cōspexerunt, & tam subitam floris & caulis iacturam haud animaduerterūt, sine utrisq; nasci crediderunt. Nos tamen & florem & caulem sępius oculis contemplati sumus, ideoq; ut utriusq; pictura accederet diligenter curauimus.

LOCVS.

Nascitur prope fontes, & in aquosis locis.

TEMPVS.

Flores uere, & in Aprili colliguntur; ab hoc enim tempore, ut paulò antè diximus, nusquam apparent. Folia & radix tota æstate durant.

TEMPERAMENTVM.

Folia Tussilaginis uirentia aqueæ substantiæ admistionem habent, ut hac ratione frigida & humida dici possint. Sicca uero acriora sunt, ideoq; calida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Tussilaginis folia trita cum melle illita, ignibus sacris, & inflammationibus cunctis medentur. Eadem sicca incensa, eos qui sicca tussi & orthopnœa infestantur, quum fumum per infundibulum hianti suscipiunt ore, sanant. Abscessus thoracis rumpunt. Eadem radix suffita potest, fœtumq; emortuum in aqua mulsa cocta & pota eijcit.

EX GALENO.

Bechium ideo nuncupatum est, quod βῆχας, id est, tusses & orthopnœas iuuare creditum sit, si quis uidelicet folia arida aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fuliginē inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia noxáue omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia uiridia partes cruda in-
B flammatione obsessas illitu extrinsecus adiuuant, propter aquæ humiditatis admistionem, qua omnia uirentia tenera, alia plus, alia minus participant. Nam sicca Bechij folia acriora sunt, quàm ut inflammatione laborantibus partibus conueniant.

EX PLINIO.

Tussilaginis aridę cum radice fumus per arundinem haustus aut deuoratus, ueterem sanare dicitur tussim: sed & in singulos haustus passum gustandum est.

DE BVGLOSSO. CAP. LI.

NOMINA.

BOYΓΛΩΣΣΟΝ Græcis: Buglossum, Bubula lingua, Bouis lingua Latinis, quod scilicet eius folia bubulæ linguæ similia sint: officinis & herbarijs Borrago, Germanis Burretsch dicitur. Alia uero herba est quæ hodie Buglossa uulgò nominatur, ut suo loco indicabimus. Borrago.

FORMA.

Buglossum Verbasco simile est, folium habens in terram depressum, asperum, nigrius, bubulæ linguę non dissimile. Florem cœruleum, speciosum. Quæ nimirū descriptio ita hodie uocatæ Borragini herbæ quadrat, ut nemo non, nisi talpa cæcior sit, ueterum esse Buglossum uideat. Qui tamen eius rei plura argumenta desiderat, ea quæ libro primo, cap. xxxiij. nostrorum Paradoxorū produximus, legat, & nihil puto deinceps dubitabit.

LOCVS.

Nascitur in planis & sabulosis locis. Passim etiam hodie in hortis seritur, ob id olitoribus optimè cognitum.

TEMPVS.

Carpitur Iulio mense.

BVGLOSSVM
Borragen.

TEMPERAMENTVM.

A Buglossum calidi humidiq́ temperamenti est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folium Buglossi in uinum deiectum animi lętitiam efficere creditur. Aiunt quæ tres caules emittat si cum radicibus & semine tota teratur, & in potu detur, contra tertianos rigores prodesse: ad quartanas uero quæ quatuor. Horum autem decoctio in uino fiat. Herbam abscessibus etiam utilem esse ferunt.

EX GALENO.

Buglossum uinis iniectum lætitiæ & hilaritatis causa esse creditum est. Sed & ijs qui ob faucium asperitatem tussiunt, in melicrato coctum conuenit.

EX PLINIO.

Buglosso præcipuum quod in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur Euphrosynum. Buglosso inarescente, si quis medullam e caule eximat, dicatq́ ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei septem folia ante accesſionẽ, aiunt à febre liberari.

EX SYMEONE SETHI.

Buglossum urinam cit, & sitim sedat. Caules eius cocti & crudi comesti iecoris affectibus prosunt. A uiatoribus ex eò conficitur zulapion, & est utile.

DE BVPHTHALMO. CAP. LII.

NOMINA.

Βούφθαλμον Græcè, Buphthalmũ Latinè. Hodie oculus bouis aut uaccæ, & Cotula non fœtida herbarijs uocatur. Germanis Rindsaug/ oder Kůaug. Buphthalmum autem non alia ratione dixerunt ueteres, quàm quod eius flores oculi imitentur formam, & boum potiſsimũ ocu- *Cotula non fœtida.* *Buphthalmum cur dictum.*
B lis similes sint. Germanicè etiam Kůdill/ hoc est, uaccinum anethum dicitur, quod scilicet uerum Anethum eius folia referre uideantur. *Anethum uaccinum.*

FORMA.

Buphthalmum caulem tenerum emittit, folia fœniculo similia, flores luteos Anthemide maiores, oculorum figura, unde & nomen traxit. Hæ siquidem notæ adamuſsim conueniunt herbæ quam uulgus herbariorum Cotulam non fœtidam uocant: caules siquidem eius teneri, folia fœniculo similia. Nec te moueat quod à Dioscoride Buphthalmo lutei flores tribuuntur, Cotulę autem non fœtidę albi sint: ad discum enim mediúmue Dioscorides respexit, quod luteum est, non ad ambitum, in quo folia radiata candida, ut in Chamæmelo, existunt. Quod dicimus, confirmant quę Galenus lib. vi. de simpl. medic. facul. in hunc modum scribit: Buphthalmi, inquiens, flores colore Anthemidis floribus simillimi sunt, sed multò maiores. Serapion quoq́ florem eius magis luteum flore Chamæmeli esse ait. Si itaq́ Anthemidis floribus simillimi sunt, nec nisi sola magnitudine differunt, & Anthemidis propriè dictæ flores in medio lutei, & per ambitum candidi existunt, necesse est ut Buphthalmi etiam flores tales sint, ut scilicet candida illorum folia, luteum medium cingant. Quid multa? Buphthalmi flores ab Anthemidis floribus nõ nisi sola magnitudine differũt: grandiores enim Buphthalmi flores quàm Anthemidis conspiciuntur, reliqua facie quamsimillimi. Quod igitur ad colorem attinet, in nullo uariant. Iam dictis accedit, quod Serapionis interpres sub Cotulæ nomine Buphthalmum deliniat. Deniq́ congenerem esse planè herbam Buphthalmum cum Anthemide Dioscoridis tractandi ordo abundè docet, quum constet illum tres herbas sibi admodũ similes, Chamæmelũ nempe, Partheniũ, & Buphthalmũ, uno in loco describere. Vnde iterũ palnũ fit Buphthalmũ esse Cotulã non fœtidam, quod scilicet Chamæmelo prorsus similis sit, excepto duntaxat flore, qui in illa maior est. *Obiectionis solutio.*

LOCVS.

BVPHTHALMVM

Rindßaug.

A

LOCVS.

In campis & circa oppida naſcitur.

TEMPVS.

Carpitur Iulio Auguſtoq; menſibus, & durat etiam uſq; ad autumni medium.

TEMPERAMENTVM.

Flores Buphthalmi acriores ſunt Chamęmeli floribus, ob id illis ſunt calidiores.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Buphthalmi flores cum cerato triti, oedemata & duritíes diſcutiũt. Ferunt poſt exitũ à balneo potam, regio morbo correptis coloris bonitatẽ tractu temporis reddere.

EX GALENO.

Buphthalmi flores Anthemidis floribus uehementius diſcutiunt, adeò ut & duritíes ex cerato mixti ſanent.

EX PLINIO.

Buphthalmos cum cera ſcirromata diſcutit.

DE BELLIDE. CAP. LIII.

NOMINA.

BELLIS neq; à Dioſcoride, neq; à Galeno, nec alijs etiam Græcis, quod ſciam, deſcripta eſt, ideoq; gręco nomine deſtituitur. Latinam itaq; duntaxat appellationem habet, & Bellis ſiue Bellius, autore Plinio, nominatur.

GENERA.

Duorum eſt generum, maioris & minoris diſcrimine inſignis. Minor Bellis eſt
B ea quam officinæ Conſolidam minorem appellant. Hæc iterum duum eſt generum. Quædã enim hortenſis & domeſtica eſt Bellis, hanc Germani Monatblům le/oder rote blůmle nominant. Altera ſylueſtris, quam uulgus herbariorum Primulam ueris, quod ſcilicet uere inchoante mox erumpat, Germani autem Maßlieble/& Kleinzeitlößle nuncupant. Maiorem officinæ nõnullæ Conſolidam mediam, quod credatur uulnera glutinare, Germani Genßblům uocant. Nos aliam Conſolidam mediam infrà deſcribemus.

Cõſolida minor. *Primula ueris.* *Cõſolida media.*

FORMA.

Minor hortenſis, ſylueſtri, præter florem qui rubicundus eſt, per omnia ſimilis eſt. Conſtant uero flores ij interdum ſimplici, interdũ multiplici foliorum cõtextu, ut pictura affabrè oſtendit. Sylueſtris, Plinio lib. xxvi. cap. v. teſte, flore cõſtat albo, aliquatenus rubente, quinquageniſternis, interdũ etiam quinquageniſquinis barbulis circinato, folio pingui, in terra iacente, in rotundum oblongo, leuiſsimè ſerrato. Neq; obſtat quod Plinius lib. xxi. cap. viij. Bellio luteum eſſe florẽ tradat, quia non ad ambitum, ſed ad diſcum mediúmue floris, quod ſanè luteum eſt, reſpexit. Hinc eſt quod à quibuſdam Plinij locus ita legatur: Luteum & Bellio, ut ſubaudiatur ſemen. Maior Bellis procerior aſſurgit, folio non admodum diuerſo, altioribus duntaxat crenaturis laciniato, coliculis tenuibus, ſurculoſis, cubitũ altis, flore priori non diſsimili, maiore, paucioribus tantum barbulis, & in uniuerſum candidis, medium luteum in orbem concinnè cingentibus.

Minor. *Plinij locus explicatur.* *Maior.*

LOCVS.

Paſsim in pratis uterque naſcitur Bellius. Iam & in hortis ſeritur, ſed flore multiplici, barbularum ſtipatu denſiore.

TEMPVS.

Minor primo ſtatim uere apparet, & tota ferè æſtate durat. Maior autem in Maio menſe floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Bellius uterque calidus & ſiccus eſt, id quod ex Plinio colligi poteſt, qui illorum

BELLIS MINOR
HORTENSIS.

Monatblům.

BELLIS MINOR
SYLVESTRIS.

Maßlieben.

BELLIS MINOR Genßblům.

A ad discutiendas strumas usum esse scribit. Acetosus tamen sapor quem in gustu minor præ se fert, aliquam frigiditatis in ea portionem esse monstrat. Quicquid tamē sit, exiccare Bellios euidentissimum est.

VIRES.

Quotquot hodie uiuunt uulneratiã herbam Bellium esse nouerunt, ualetq́ potissimũ in capitis fractura admota. Succus etiam herbæ utiliter uulneratis bibitur. Laudatur etiam herba ad membrorum resolutionem, quam Græci paralysin uocant: itemq́ ad podagras, ischiada, & aduersus strumas.

DE BRATHY. CAP. LIIII.

NOMINA.

ΒΡΑΘΥΣ καὶ βαλέυθρον Græcis, Sabina uel Sauina Romanis, Seuenbaum Germanis dicitur. Officinæ nomen uetus retinuerunt.

GENERA.

Duûm est generum Sabina. Vnum quod hic pictum exhibemus: alterum Tamaricis folia habens.

FORMA.

Primi generis Sabina folijs Cupresso similis est, spinosior tamen, graui odore, acris & feruens. Arbor breuis, & in latitudinem magis se fundens & explicans. Topiarius itaq́ frutex est, immortali coma uirēs, patulo fastigio, iuniperi similitudine.

LOCVS.

Passim in hortis nascitur.

B TEMPVS.

Quouis tempore colligi potest, potissimũ autē autumno dum semine pręgnans est.

TEMPERAMENTVM.

Tertij est ordinis excalfacientiũ & desiccantium, & ex numero eorum quæ uel maximè tenuium sunt partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Prioris folijs nonnulli pro suffitu utuntur. Vtriusq́ folia nomas sistunt. Inflammationes illita mitigant. Cum melle illita nigritias repurgant, itemq́ sordes & carbunculos abstergunt. Cum uino pota sanguinem per urinam ducunt, fœtumq́ excutiunt. Idem apposita & suffita præstant. Miscentur unguentis excalefacientibus, priuatim Gleucino.

EX GALENO.

Sabina ex numero est fortiter exiccantiũ, idq́ secundum tres qualitates quas in gustu præ se fert similiter Cupresso, nisi quod ea acrior est, & ut sic dicã, magis aromatica, seu odoratior. Igitur huius quam modo dixi qualitatis est particeps, nempe acrimoniæ cõsistentis in calido temperamento, pręterea amaritudinis & adstrictionis obscurioris quàm in Cupresso. Siquidē quanto magis acrimonia superat, tanto etiam potētius digerit. Itaq́ glutinare nequit ob siccitatis & caliditatis robur. Nam utriusq́ illi tantum inest, ut etiam tendat, & inflammationē afferat. At putredinibus similiter Cupresso accõmodari potest, maximè ijs quæ maligniores fuerint, & diuturniores. Nam hæ citra noxam medicamenti uehementiam perferunt. Quin & quæ atra sunt reddita, & admodum sordida, ea cum melle expurgat. Carbunculos item soluit. Porrò ob essentiæ partiúmue tenuitatem menses quoq́ prouocat, ut si quid aliud. Et sanguinem per urinas mouet. Fœtum etiam uiuentem interficit, & mortuum ejcit. Vnguentis inditur, & potissimũ Gleucino, & in multas antidotos inijcitur. Quidam uero etiam Cinnamomi uice duplum eius adijciunt: est enim extenuandi & digerendi facultatis, si pota fuerit.

EX PLINIO.

Sabina à multis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis uero duplicato

SABINA Seuenbaum.

A pondere eosdem effectus habere quos cinnamomum traditur. Collectiones minuit, & nomas compescit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos apposita extrahit & suffitu. Illinitur igni sacro & carbunculis. Cum melle & uino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradunt.

DE BATO. CAP. LV.

NOMINA.

ATOΣ Græcis, Rubus aut sentes Latinis uocatur. Aliquibus Mora uaticana, corrupta uoce, eius fructus dicuntur, cum dicendum esset mora uacinia. Nam in hodiernum usque diem Græci mora illa à βάτα, βάτινα καὶ βατίνια cognominant. testis Galenus libro sexto, de compos. medica. secundum locos, cap. primo. Vergilius in Bucolicis unius literæ immutatione uacinia uocauit, inquiens: Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur. Eclog. ij. A nostræ ætatis medicis barbaris & herbarijs mora bacci appellantur, cum illis dicendum esset mora bati. Theophrasto libro iij. de plantarum historia, cap. xviij. Chamæbatos, quasi dicas humilis rubus, appellatur, Germanicè Bromber.

FORMA.

Rubum omnes nouerunt, ubique enim uestibus prætereuntium sese affigit, remoramque uiatoribus inijcit. Caulem habet minacibus ac pungentibus spinis & aculeis uestitum. Folia incisuris diuisa, nigricantia ab uno latere, altero candentia. Florem initio rubescentem, dein candidum profert, quo abeunte fructus exit, qui cum maturuerit moro persimilis fit nigrescens, auibus gratus, nec hominibus insuauis cibus. Inest illi succus sanguineus, & ueluti cruore atro manus inficiens.

LOCVS.

B Passim in dumis prouenit Rubus, qui protinus quàm paulò accreuit, retro uergit in terram, atque ita radicatur, iterumque ex se nascitur.

TEMPVS.

Diuersis temporibus folia, flores & fructus Rubi colliguntur. Folia nanque in uere: flores æstatis initio, Iunio nimirum & Iulio mensibus: fructus autem ubi iam maturuerit per messes & extrema æstate decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Rubi folia, germina, flores, fructus & radix qualitate adstringente participant, eaque non obscura. Sed hoc inter se differũt, quod folia potissimũ & recens nata plurimum in se habeant aqueæ substantiæ, parum uero adstringant. Eadem ratione & germina. Est itaque eorum temperies ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. Fructus autem, si quidem maturus fuerit, non parum habet succi temperati calidi, qui dulcis est. Proinde eam ob rem, & propter modicam adstrictionem, esui non insuauis est. At immaturus à frigida terrea substantia uincitur, ac proinde acerbus est, & exiccatorius. Vterque autem siccatus reconditur, ualidius quàm recens desiccans.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rubus adstringit & desiccat. Capillos tingit. Ramorum eius decoctum potum aluum sistit, & fœminarum profluuia cohibet. Presteris morsui utile. Gingiuas firmat. Oris ulceribus folia cõmanducata medentur. Cohibent herpetas, & in capite achoras, oculosque procidentes, condylomata & hæmorrhoidas, illita folia sanant. Cardiacis & stomachi doloribus trita & imposita subueniunt. Succus ex caulibus, folijsque eius expressus, & in sole coactus, efficacius omnibus iam dictis medetur. Fructus eius optimè maturi succus, ad oris medicamenta cõuenit. Sistit & aluum in media maturitate comestus. Flos quoque eius in uino potus aluum sistit.

RVBVS
Bromber.

A EX GALENO.

Folia & germina Rubi si mandantur, aphthas &alia oris ulcera sanant. Quin & alia uulnera glutinare ualent. Flos eius eandem fructui immaturo facultatem possidet: utraq; ad dysenterias, &uentris profluuia, eiusq; robur deperditũ, & sanguinis expuitiones, idonea remedia. Radix præter adstrictionẽ non paucã in se habet substantiam tenuem, propter quam etiam in renibus lapides comminuit.

EX PLINIO.

Nec Rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoq; ex eis mora uel hominib. cibos dedit. Vim habent siccandi, adstringendiq;, gingiuis, tonsillis, genitalibus accõmodatissimi. Aduersantur serpentium sceleratissimis, hæmorrhoidi & presteri, flos & mora. Scorpionum uulnera sine collectionum periculo iungunt. Vrinam ciunt. Caules eorũ tunduntur teneri, exprimiturq; succus, mox sole cogitur in crassitudinem mellis, singulari remedio contra mala oris, oculorumq; sanguinem excreantes, anginas, uuluas, sedes, cœliacos, potus aut illitus. Oris quidem uitijs etiam folia cõmanducata prosunt, & ulceribus manantibus, aut quibuscunq; in capite illinuntur. Cardiacis uel sic per se imponuntur à mamma sinistra. Item stomachi doloribus, oculisq; procidentibus. Instillatur succus eorum & auribus. Sanat condylomata cum rosaceo cerato. Calculorum ex uino decoctum præsentaneũ est remedium. Item per se in cibo sumpti cymæ modo, aut decocti in uino austero, labantes dentes firmant. Aluũ sistunt & profluuia sanguinis. Dysentericis prosunt. Siccantur in umbra, ut cinis crematorum uuam reprimat. Folia quoque arefacta & contusa, iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quę in ijs nascuntur, uel efficaciorem stomaticen præbuere quàm satiua morus. Eademq; compositione, uel cum hypocisthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ styptica uocant, nihil efficacius Rubi mora ferentis
B radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & sedis foueantur, tantaq; uis est ut spongiæ lapidescant.

DE BALLOTE. CAP. LVI.

NOMINA.

ΑΛΛΩΤΗ, ἢ μέλαν πράσιον Græcis, Ballote Latinis, Officinis Marrubiũ nigrum, aut Marrubiastrum, aut Prasium fœtidum dicitur. Germanis schwartz Andorn/oder Andorn weible. Marrubium à similitudine foliorum, nigrum à caulis colore, qui niger est Marrubij respectu, dicta Ballote est. *Marrubium nigrum cur dictũ.*

FORMA.

Caules ex se mittit Ballote quadrangulos, nigricantes, subhirsutos, ab una radice complures. Folia Marrubio similia, maiora tamen, subrotunda, pilosa, per interualla in caule disposita, Apiastro similia, graueolentia, unde aliqui Apiastrum eam uocarunt. Flores in rotæ speciem caules circumiacent. Theophrastus etiam lib. vi. cap. ij. de historia plantarum, Balloten folio herbido, serratiori, incisurisq; profundioribus & conspectioribus discreto constare scribit. Vnde liquidò constat hanc quam pictam damus esse ueram Balloten, quod illa sit herba fruticosa, quadrangulis caulibus assurgens, nigris, hirsutis ferè, folio Marrubij, sed maiore, piloso, cingente per intercapidines caulem, odore graui, orbiculato florum purpureorũ ambitu, qui scapos uerticillatim obducunt.

LOCUS.

Nascitur propter uias, domos, sepes, cœmiteria, & alijs umbrosis in locis.

TEMPUS.

BALLOTE Schwartzandorn.

A

TEMPVS.

Floret in fine Iunij mensis, & initio Iulij, quo sanè tempore carpi cōmode potest.

TEMPERAMENTVM.

Amara & acris est, ideoq́ calefacit in secundo ordine iam completo, aut tertio remisso: desiccat autem in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia cum sale illita, canis morsibus medentur. Feruenti cinere flaccescentia, condylomata reprimunt, sordidaq́ ulcera cum melle purgant.

EX PAVLO.

Ballote, quod alij Marrubium nigrum dicunt, acris est & absterforiæ facultatis. Illitum cum sale canis morsibus medetur.

EX PLINIO.

Vis eius efficax aduersus canis morsus, ex sale folijs tritis imposita. Item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida ulcera cum melle.

DE BATRACHIO. CAP. LVII.

NOMINA.

ΒΑΤΡΑΧΙΟΝ Græcis, Batrachium & Ranunculus Latinis dicitur. Apu
leius Sceleratā nominat. Vulgus medicorum perperàm Pedem corui Scelerata.
uocat. Sunt etiam qui Flammulam, ab urendi facultate, appellant. Ger- Flammula.
mani Hanenfuß. Batrachion autem siue Ranunculus dicta est hauddu Ranunculus unde dictus.
bie, quod limitibus humidis opacisq́ marginibus ranarum more lætetur: aut quod
aquis ubi ranæ degunt potissimū, gaudeat, aut quia inter eius frutices ranæ frequen
ter inueniantur. Agreste uero Apium seu Apiastrum, quod folijs apium ęmuletur.
B Scelerata, eo quod comesta noxia sit: uel, quod magis arridet, quia ualidi scelératiq́ Agreste apium.
mendicantes sibi crura & lacertos hac ipsa dilaniant, quò possint impudentius sti- Scelerata.
pem extorquere, atque hac impostura pecuniolam aucupari.

GENERA.

Plura sunt Ranunculi genera, Dioscorides uero & Galenus quatuor potissimū
esse tradunt. Primum duplex est: huius enim generis Ranunculus quidam sylue- Syluestris ranunculus.
stris est: & hic iterum duabus discriminatur differentijs. Vnus enim luteos flores
profert, & Germanis weisser Hanenfuß dicitur. Alter uero purpureos, qui mihi,
quod sciam, nondum uisus est. Quidam autem hortensis, qui nisi cultura accedat Hortensis.
prouenire haud solet. Hic itidem duplex est. Vnus qui simplici florum textura con
stat, Germanicè vngefülter garten hanenfuß. Alter multiplicē foliorū in floribus
cōpagem obtinet, ideoq́ Germanis gefülter garten hanenfuß dictus est. Alterum
quod à foliorum similitudine quam cum Apij folijs obtinet, à nōnullis σέλινον ἄγριον,
id est, Apium syluestre, uel Apium risus cognominatur. Germani Wasserhanen- Apiū syluestre.
fuß uocāt. Tertium genus exiguum est, ob id etiam Germanis kleiner Hanenfuß
nominatur. Quartum etiam minimum, germanicè Waldthenle appositissima uoce appellatur: est enim inter reliquas herbas quæ germanicè Pedes galli uocantur, & minima, & non nisi in syluis ut plurimum prouenit, adeoq́ composita uoce rectissimè Waldhenle nominatur, quasi dicas minima inter pedes Galli, & in syluis prognata. Estq́ duûm generum: unum quidem lacteo flore, alterum luteo, ut pictura docet. Primū autem quod lacteo flore ornatur, est id quod à Dioscoride pingitur, germanicè uocatur Weiß waldhenle. Alterum, das gelb waldhenle.

FORMA.

Primum Ranunculi genus folia Coriandro similia habet, latiora, uel ut Plinius Primum genus.
ait, ad maluæ latitudinē accedentia, subalbida & pinguia. Florem luteum, interdū
purpureum. Caulem non crassum, cubitali altitudine, Radicem paruam, albam,
amaram,

RANVNCVLI PRIMA SPECIES SYLVESTRIS.

Weisser hanenfüß.

RANVNCVLI HORTENSIS SIMPLICIS PRIMA SPECIES.

Vngefülter garten hanenfüß.

RANVNCVLI PRIMA SPECIES HORTENSIS MVLTIPLICIS.

Gefülter hanenfüß.

RANVNCVLI
SECVNDA SPECIES.

Wasser hanenfüß.

RANVNCVLI
TERTIA SPECIES.
Kleiner hanenfüß.

RANVNCVLI
QVARTA SPECIES LACTEA.

Weiß waldhenle.

RANVNCVLI
QVARTA SPECIES LVTEA.

Selbß waldhenle.

A amaram, adnaſcentias Ellebori modo habentem. Cæterum effecit cultura, ut qui in limitibus ſimplici foliorum compage flores oriantur, gemino quodam denſoq; ac multiplici foliorum ſtipatu nunc in hortis colluceſcāt, quemadmodū pictura affabrè monſtrat. Alterum genus lanuginoſius, uel ut Plinius inquit folioſius, altiorē caule, pluribus foliorum inciſuris, copioſiſſimū in Sardinia, acerrimumq;, quod iam Apium ſylueſtre nominant. Tertium genus ualde paruum, graui odore, flore qui auri ſpeciem refert. Quartum huic ſimile, flore autem lacteo aut luteo, radice longiore, & modo quodam nodoſa, guſtu acri. Alterum. Tertium. Quartum.

LOCVS.

Primum genus Ranunculi ſylueſtris lutei ſine cultura circa fluenta, & in limitibus pratisq; humidis & uliginoſis prouenit. Hortenſis uero adhibito cultura in hortis naſcitur. Alterum genus ſecus aquas & fontes gignitur, & apud Sardos copioſiſſimum. Ea ſi comedatur, ueſcentibus neruos contrahit, rictuq; ora diducit, ut qui mortem oppetunt, uelut ridentiū facie intereant. Ob id Sardonius riſus in prouerbium ceſſit. Etſi autem noſtra non perinde efficax ſit atq; ea quæ in Sardinia naſcitur, tamen hanc uehementiſſima etiam erodendi facultate eſſe præditam, guſtus oſtendit. Tertium genus in pratis & campeſtribus paſſim prouenit. Quartum, ut Germanicum nomen palàm demonſtrat, ſyluis familiare eſt. Luteum uero in ualle ſupra & infra Bebenhuſum monaſterium iuxta aquas copioſiſſimè naſcitur. Sardonius riſus.

TEMPVS.

Primum genus hortenſis Ranunculi lutei, ſtatim inter initia Aprilis floret: Maio autem menſe diſperit, & nuſquam ſubinde conſpicitur. Secundum & tertium genus itidem tota æſtate inueniri poſſunt. Quartum in uere, Aprili nimirum menſe, tantum apparet, quo ſanè tempore hoc ipſo ſyluę, luci & nemora ſcatent, floribusq; eius candicant.

B TEMPERAMENTVM.

Omnium tum radix, tum uniuerſa herba uehementer calida & ſicca eſt. Primi tamen generis ſylueſtris lutei, nō perinde ac reliquorū acris admodum eſt facultas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium folia & caules teneri ſi illinantur, exulcerandi, & cruſtas cum dolore creandi uim habēt. Proinde ſcabros ungues & ſcabiem tollunt, & ſtigmata delent, myrmecias, acrochordonas & alopecias modicò tempore illita ſanant. Tepido eorundem decocto perniones fouentur. Radix ſicca tritaq;, ſternutamēta naribus admota ciet. Dentium dolores adhibita lenit, eos tamen conterit.

EX GALENO.

Quatuor habet ſpeciatim Ranunculus differentias. Omnes uerò uehementer acrem facultatem poſſident, adeò ut cum dolore exulcerēt. Hac itaq; ratione ſi moderatè utare, pſoras & lepras excoriant, & ungues leproſos diuellūt, ac ſtigmata diſcutiunt, & acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant pauco tēpore admota. Nam ſi diutius inhæreant, non excoriāt ſolum cutis, ſed & in cruſtam uritur. Atq; igitur hæc omnia caulis & foliorum ſunt opera, ſi illinantur uiridia. Porrò radix arefacta ſternutatoriū eſt medicamentū ſimiliter alijs quæ ualenter deſiccāt. Sed & dentium dolores iuuat, ut & eos, uehementer ſcilicet exiccando, frangat.

EX PLINIO.

Omnibus uis cauſtica, ſi cruda folia imponantur, puſtulasq; ut ignis faciūt. Ideo ad lepras & pſoras utuntur, & ad tollenda ſtigmata, cauſticisq; omnibus miſcent. Alopecijs imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. Eadem ſicca conciſa, ſternutamentū facit. Noſtri herbarij ſtrumeam uocant, quoniam medetur ſtrumis, & panis, parte in fumo ſuſpenſa.

LVPVS SALICTARIVS.
Hopffen.

A

NOMINA.

BRYON Græcis recentioribus, Lupus salictarius Latinis, Lupulus officinis, uulgo Humulus uocatur. Aliquot Italiæ rura, ad græcam appellationem alludentes, Bruscandulam, quasi Bryon scansile nominãt. Germani Hopffen. Græci autem Bryon à Bryoniæ similitudine hauddubiè nominarunt. Lupus uero salictarius, quia subit scanditq; salices, & arbusta omnia circumuoluendo se circumplectitur, appellatus est. Hinc quoque Lupus reptitius nonnullis nominatur.

Lupulus. *Humulus.* *Bryon.* *Lupus salictarius.* *Lupus reptitius*

FORMA.

Caules habet aculeatos, longissimosq;. Folia uitis albæ, hispida, & nigriora. Flores cinereos seu candicantes, ac multis exilibus folliculis squamatim compactiles. Radicem subnigram, longam.

LOCUS.

Passim & copiose in Germania nostra iuxta uepres & salicta prouenit, ex eaq; ceruisiam potum, quo uini uice utuntur, Germani conficiunt. Ideoq; in hunc usum in hortis plantatur.

TEMPUS.

Augusto mense floret & Septembri.

TEMPERAMENTUM.

Sunt qui refrigerare Lupulum dicant, alij temperamento medium esse putant. At utriq;, mea quidem sententia, falluntur: flores enim quorum potissimũ usus est, calidos & siccos esse, odoris & grauitas, & immodica amaritudo testant̃. Antiquus etiam herbarius calidum & siccum in secundo ordine esse tradit. Denique constat radices quoque eius calidas esse.

B

VIRES. EX RECENTIORIBUS.

Bilem utranq; detrahit. Abscessus discutit. Pituitam in aqua inter cutem per aluum ducit. Succus eius crudus haustus uentrem magis subducit, minus uero obstructiones aufert. Coctus uero magis ab obstructionibus liberat, minusq; uentrem subducit. Auribus instillatus eas à putredine uindicat, & à fœtore liberat. Radices obstructiones tollunt, lienis potissimum & iecoris.

DE VERO-

VERONICA
MAS.

Erenbreiß mennle.

VERONICA FOEMINA.

Erenbreiß weible.

C

NOMINA.

Veronica. VETERIBUS Græcis & Latinis cognita fuerit necne hæc herba, nondum constat. Vulgus autem herbariorũ hodie Veronicam, Germani Erenbreiß oder Grundheyl / ob mirificam sanandi ulcera & uulnera facultatem nominant.

GENERA.

Duûm est generum Veronica: una mas, altera uerò fœmina. Discrimina earum ex descriptionibus patebunt.

FORMA.

Veronica mas herba est per terram serpens, cauliculo dodrantali & nonnunquã etiam longiore, rubescente & lanuginoso, folijs oblongis, nigris, hirsutis & serratis, floribus in cacumine purpureis, semen in uasculis loculi speciem habentibus, radice tenui. Fœmina itidem per terram serpit caule lanuginoso, folijs rotundis instar herbæ quæ Centummorbia & Nummularia hodie uocatur, minimè in ambitu incisis, paulò quàm maris uiridioribus, floribus in luteo purpureis, semine in uasculis rotundis, radice, ut mas, tenui.

LOCUS.

Nascitur incultis & syluestribus locis.

TEMPUS.

Iunio mense floribus & semine abundat.

TEMPERAMENTUM.

Amaritudinem quandam & uehementem adstrictionem in gustu præ se fert, ut hinc calidam & siccam esse conijcere liceat.

D

VIRES.

Mirificè ad cruenta ac uetera uulnera & ulcera sananda confert. Scabiei denique & omnibus cutis uitijs medetur. Ferũt quondam huius herbæ adiumento Regem Galliæ elephantiæ morbo correptum, à quodam uenatore sanatum esse, cum is ceruum à lupo uulneratum eius herbæ comestione, & asidua in illa uolutatione, curasse seipsum animaduertisset. Tumores etiam, in quacunq; corporis parte fuerint, potissimum autem in ceruice, discutere potest. Recentiores huius usum unicè commendant in febribus pestilentialibus, iecoris & lienis obstructionibus, potissimum uero pulmonis exulcerationibus.

DE BULBO SYLUESTRI. CAP. LX.

NOMINA.

Cepa syluestris. BOΛΒΟΣ ἄγριος Græcis, Bulbus syluestris Latinis. Sunt quibus Cepa syluestris appellatur. Germanicè Feld / wild oder ackerzwibel. Bulbos autem nominant radices suis membranis tunicatas, siue pluribus capitulis coagmententur, uno folliculo omnes ambiente, siue quadantenus distinctæ separentur.

Bulbi.

FORMA.

Herba est caule dodrantali, cauo, folijs porraceis, floribus lilij sinuatim emicantibus, speciosis, sex folijs è calatho stellatim radiatis, ex uiridi in luteum tendentibus, capillo intus croceo, capitulo floribus decidentibus triangulari, seminibus pleno, radice bulbosa ceu Allium, citra odorem glutinosa.

LOCUS.

In locis umbrosis, circaq; margines quorundam pratorũ copiose prouenit. Quare in uallibus non procul à Tubinga iuxta monasteriũ Bebenhusense sitis, & radice montis Austriaci ad pratum tenue uocatum, Bulbus plurimus nascitur.

TEMPUS.

BVLBVS SYLVESTRIS.

Feldzwibel.

P

C

TEMPVS.

Per initia ueris, Martio & Aprili mensibus erumpit, ac statim subinde euanescit. Semen non tantum in caulibus, uerumetiam iuxta radicem profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara austeraq; qualitate præditos inueniet, non hunc, sed & alios bulbos, qui gustum exactè consuluerit. Proinde hos abstergere simul & glutinare, & nimirum etiam exiccare posse, nemini non notum est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnes bulbi acres sunt & calefaciunt, ueneremq; stimulant. Linguam & tonsillas exasperãt. Multum nutriunt. Carnes procreant, flatusq; faciunt. Ad luxata, collisa, surculos, articulorumq; dolores illiti cõducunt. Gangrænis & podagris cum melle, & per se, hydropicorũq; tumoribus & canum morsibus prosunt. Cum melle pariter & pipere trito illiti, sudores cohibent, & stomachi dolores sedant. Furfures & achoras cum nitro tosto exterũt. Sugillata & uaros per se, aut oui luteo purgant, & lentigines cum melle aut aceto. Fractis auribus cum polenta, & cõtusis unguibus prosunt. Ficos in calidis cineribus tosti, & cum mænarum capitibus cremátis appositi, tollunt. Cõbusti uerò & Alcyonio permisti uitia cutis in facie, & nigras cicatrices in sole illiti emendant. Cum aceto elixi & in cibo sumpti ad rupta faciunt. Cauere uerò eorum in cibo copiam oportet, quoniam neruosas partes tentant.

EX GALENO.

Bulbi amaram austeramq; uim manifestam obtinent, quamobrem elanguescentis stomachi aliquatenus auiditatem excitant. At uerò neq; ijs inutiles sunt, quibus è thorace & pulmone pus expuendum erit, quanquam crassiore ac glutinosiore sit corporis substantia: etenim amaritudo crassitudini aduersatur, lenta crassaq; nata incidere. Quapropter bis elixi uberius quidem alunt, sed excreare uolentibus reluD ctabuntur, utpote omni amaritudine exuti. Tum uerò ex aceto, oleo garoq; mistis, esitare satius fuerit: nam ita magis oblectabũt ac nutrient, minusq; inflabunt, & facilius cõcoquentur. Quidam horum cibo abunde & immodicè usi, planè seminis auctam copiam, inq; uenerem se esse promptiores senserunt. Hos quoq; homines uariè apparant. Non enim solum aqua elixos, uerumetiam patinas ex ipsis uariè condîtas instruunt. Alij quidam in sartagine frigunt, multi in craticula assant. Verum hi multam coctionem haud sustinent, admodum pauca cõtenti. Sunt qui nihil prorsus præcoquant: delectat nanq; eos amaritudo ipsa ac austeritas integra, quippe qui amplius ab ea ad cibum alliciantur: quanquam ad huiusmodi illecebrã duo aut tres plus satis faciẽt. Si uerò liberalius sic apparati sumantur, præsertim ubi, ut mos est, crudiores ingeruntur, amplius cruditatem generabũt. Quidam etiam non probè cocti, inflationes & tormina pariũt. Qui ad hunc modum esitantur, alimentum minimè boni succi procreant. At plurimum decoctorum, aut bis etiam, succus crassior quidem ille erit, cætera uerò melior ac alibilior reddetur.

EX PLINIO.

Bulbi ex aceto & sulphure uulneribus in facie medentur: per se uero triti neruorum cõtractionem, & ex uino porrigines. Succũ cum melle canum morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, Coriandrũ & farinam adijciũt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum uino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Aequè uitia quæ sunt in facie, eorum rubentes maximè in sole illitis, cum melle & nitro emendant. Lentiginem cum uino, aut cum cumino coctis. Vulnerib. quoq; mirè prosunt per se, aut, ut Damion, ex mulso, si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. In uino cocti illiti uentri, duritiem præcordiorum emolliunt. Dysentericis in uino ex aqua cœlesti temperato dantur. Ad con

uulsa

A uulsa intus cum Silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorẽ tusi illinuntur. Neruis utiles. Ideo & paralyticis dantur iuxtà in pedibus. Qui sunt ruffi ex his, citißimè sanant cum melle & sale. Venerem stimulant. Syluestres interaneorũ plagas & uitia cum Silphio pilulis deuoratis sedant. Et satiuorum semen contra phalangia bibitur in uino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentiũ ictus. Semen antiqui bibendum insanientib. dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas uarietatesq; igne factas emendat. Elixos aßis minus utiles adijciunt esse, & difficilè concoqui ex ui uniuscuiusq; naturæ.

APPENDIX.

Hic quem pictum damus Bulbus, facultatẽ emolliendi & discutiendi duros tumores habet. Humidis denique & depascentibus ulceribus tostus calido cinere, & cum melle tritus atque admotus prodest.

DE BICIO. CAP. LXI.

NOMINA.

BIKION Græcè, Vicia Latinè nominatur. Officinæ non sine maximo errore ea pro Orobo utuntur. Germani alludentes ad græcam appellationem, Wicken simpliciter, uel cum adiectione zam wicken uocant. Vicia autẽ, ut Varroni placet, dicta est à uinciendo, quod item ut uitis capreolos habeat, quibus sursum uersus serpit. *Officinarum error.* *Vicia unde dicta.*

FORMA.

Cubitali altitudine surgit, folijs Aphaces, angustioribus tamen, flore Pisi, minutis nigricantibusq; in siliquis seminibus, quorum quidem figura non rotunda est, sed, similiter lenti, latiuscula.

LOCVS.

Sicca loca maximè amat, inter autem segetes copiosè prouenit.

B

TEMPVS.

Iunio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Medium tenet caliditatis & siccitatis, ualidius tamen siccat, in secundo nimirum ordine.

VIRES. EX GALENO.

Semina hæc non solum insuauia, sed concoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perspicuum ergo est, quum huiusmodi naturam obtineant, alimoniam quoq; quæ ex ipsis in corpus permanat, improbi craßiq; succi esse, idoneam ad humoris melancholici generationem.

VICIA Wicken.

A

NOMINA.

ΒΛΙΤΤΟΝ Grecis, Blitum siue Blitus Latinis uocatur. Officinę hanc herbam cum Beta cōfundunt non sine magno errore. Germanis Maier dicitur. Blitum nomen inde traxit, quod iners & fatuum olus esset, sine sapore aut acrimonia ulla. Nam βλίτας stolidos & ignauos Graeci dixerunt. Sic hodie graeca imitatione socordes, & nullius momenti homines, bliteos appellamus. Ita Plautus in Truculento bliteam meretricem nominauit. Officinarum error. Blitum unde dictum. βλίτοι.

FORMA.

Blitum non pingitur à Dioscoride, sed ab Hermolao Barbaro, homine non minus docto quàm diligente, in suo Corollario ijs uerbis describitur: Blitum erumpit ocysimè, folijs betaceis, sine acrimonia fatuis & insipidis, semine ut Beta corticeo, copioso, racemoso, ut Atriplex. Radice non una, non in rectum tendente, sed multiplici, obliqua, & prolixa. Ex quibus utiq; uerbis omnibus perspicuum fit, herbam quam depictam damus esse Blitum. Hęc siquidem ocysimè erumpit, atq; in altum tollitur, foliaq; Betacea prorsus habet. Insipida denique & sine acrimonia. Semen eius ut Betae corticeum, copiosum, racematim singulis ramis insidens. Radice non una nititur, sed multiplici ac longa, non in rectum, sed obliquum tendente. Rectiorem tamen & magis descriptioni respondentē si quispiam protulerit, non grauabimur nostram mutare sententiam, ut qui probè perspectum habeamus in ijs herbis quae à Dioscoride non descriptae sunt, facillimè aliquem in tanta rerum penè omniū caligine aberrare posse.

LOCVS.

Etsi sponte sua interdum herba hęc proueniat, tamen ut de Blito etiam tradunt, si culto solo semel nata fuerit, ipsa se per multa secula seminis deiectione reparat, ut
B etiam si uelis uix possit aboleri, sic semel nata pluribus annis restibili fertilitate prouenit.

TEMPVS.

Floret aestate & autumno, seminéq; praegnans est.

TEMPERAMENTVM.

Blitum frigidum & humidum in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Blitum oleris uice in cibum uenit. Aluo utile est, nullam tamen medicamentosam uim obtinet.

EX GALENO.

Aquosum est olus, ac uti quis non absurdè dixerit qualitatis expers, & insipidū: quapropter non ex solo oleo garoq; , sed addito aceto saepius meliusq; assumitur. Nōnihil etiam ad leuigandā aluum momenti affert, uerum idipsum perquam exiguum est, quoniam nulla ipsis acris nitrosaúe adest qualitas, quae aluum ad excretionē irritare possit. Liquet etiā quod minima ab ipso alimonia in corpus dimanet.

EX PLINIO.

Blitum iners uidetur ac sine sapore aut acrimonia ulla. Vnde cōuicium foeminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrem adeò turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum è uino prodesse, & clauis pedum illini. Item lieni & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

BLITVM
Maier.

A

NOMINA.

BOYNIAΣ Græcis, Romanis Napus, Germanis Steckrüb appellatur. Buniadis autem appellationē à tumente figura quam præ se fert, Græci deduxerunt. Nanque radix Napi buniadis in amplitudinē excrescit, & in rotundum extuberat. Cliuos siquidem, colles, uerrucosaque loca βουνὸς nominant. Napus. Bunias quare dictus. Βουνοί.

GENERA.

Napi buniadis, quem Galenus & alij ueteres in Raporum censum reponunt, duo sunt genera. Vnum satiuum, quod forma proximè ad Brassicam tertiæ speciei accedit, radicemque oblongiorem obtinet. Germani huius generis Napos, Trucken steckrüben nominant. Alterum syluestre, quod folijs suis Erucæ non dissimile est, radice ampliore, & rotundiore. Germanicè Naßsteckrüben appellantur eius generis Napi. Napus Bunias satiuus. Syluestris.

FORMA.

Folia habet Rapi, leuiora, Erucæ modo laciniata, caulem cubitalem, interdum altiorem, rotundum, flores luteos, Brassicæ proximos, semen in siliquis, radicem oblongam.

LOCVS.

Bunias gaudet frigidis locis.

TEMPERAMENTVM.

Cum easdem quas Rapum uires habeat Bunias, necesse est idem etiam ut obtineat temperamentum. Est itaque Napus bunias in secundo ordine calidus, & in primo humidus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Buniadis elixa, flatus creat, minus tamen quàm Rapum nutrit. Semen B eius potum letalia uenena inefficacia reddit. Miscetur antidotis. Radix etiam eius sale conditur.

EX GALENO.

Easdem quas Rapa uires obtinent. Vide itaque caput de Rapis.

NAPVS BVNIAS
SATIVVS.

Trucken steckrüben.

NAPVS BVNIAS SYLVESTRIS.

Naßsteckrüben.

C

NOMINA.

OTPYΣ Græcis, Botrys Latinis appellatur. Officinis & uulgaribus herbarijs incognita. Germanis haud ineptè Traubenkraut nominabitur. Botrys uerò dicta est à semine, quod racematim ramulis adnascitur. *Botrys unde dicta.*

FORMA.

Herba tota est lutea, fruticosa, sparsa, multaque alarum caua habens. Semen totis ramulis adnascitur. Folia Cichorio similia obtinet, totaque ualde odorata est, ideoque uestibus apponitur. Ex qua quidem descriptione omnibus manifestum fit, herbam cuius picturam exhibemus esse legitimã Botryn: uniuersa enim herba ad luteum colorem uergit, fruticosa est, & multis stolonibus fusa, folijs Cichorij, odoratis, semine circa ramulos totos in racemos collecto nascente. Quid multa? nulla est prorsus nota, quæ illi non appositissimè quadret.

LOCVS.

Nascitur circa profluentes aquas & torrentes. In Germania tamen, quod equidem sciam, non nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Augusto & Septembri ad maturitatem maximè peruenit: quibus etiam mensibus, ut Ruellius annotauit, uenalis herba per Parisiensium urbem defertur. Odoris enim gratia Galli uestimentis, pannis, & linteis curiose interponunt. Apud Germanos tamen eius herbæ nulla est gratia, quod illis hactenus ignota fuerit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse Botryn amaritudo eius quæ gustui occurrit, facilè monD strat. Item uis eius incidendi, quæ illi propter calorem, tenuitatemque inest.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

In uino pota orthopnœas lenit.

EX PAVLO.

Planta est admodum odorata, quæ cum uino pota non nisi recta ceruice spirantibus auxiliatur.

EX PLINIO.

Medetur orthopnoicis.

DE BARBA

BOTRYS
Traubenkraut.

NOMINA.

Hæc herba non est Pycnocomō.

Barba capri cur dicta.

VO nomine ueteribus Græcis & Latinis hæc herba uocata ſit, nobis nondum compertum eſt. Neque enim Pycnocomon eſt, quòd à deſcriptione illius prorſus abhorreat. Quare Barbam caprinã interea donec certius nomen nacti fuerimus, nuncupabimus, à florum nimirum figura, quæ caprinam barbam referre uidetur. Germanicè Wald geißbart/ ut eam ſegregaremus ab altera eiuſdem nominis, quæ non in ſyluis, ut hæc ipſa, naſcitur, ſed in pratis & ſenticetis, appellare nobis placuit.

FORMA.

Caulem habet tricubitalem, anguloſum, folia Caſtaneę aut Corylo ſimilia, in ambitu ſerrata, flores candidos, exiguos, racematim compactos, inſtar barbę canæ dependentes, radicem nigram, lignoſam, intus candidam. Flores eius in iulos abeũt.

LOCVS.

Prouenit in obſcuris ſyluis, & uallibus nonnunquam minus apricis.

TEMPVS.

Floret Iunio menſe, ac ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe hanc herbam facilè ex guſtu deprehenditur: miram enim amaritudinem, in radice potiſſimum, guſtata exhibet.

VIRES.

Abſtergit hauddubiè expurgatq́, & quæ in uenis eſt craſſitiem incidit. Quamobrem menſes ducit, educendoq́ ex thorace, & pulmone puri auxiliatur. Et in ſumma, ſiue craſſa in eis pituita, ſiue pus, ſiue aliud quippiam continetur eiuſmodi, expurgat. Hac utiq; ratione & morbo comitiali competit. Extrinſecus illita & impoſita, tumores ex pituita ortos diſcutit.

D

DE BLATTA.

BARBA CAPRI
Waldgeißbart.

C

NOMINA.

Blattaria unde dicta.

VM Græcis autoribus cognita hæc herba fuerit, nondum cõpertum habeo. Plinius certè libro xxij. cap. ix. Blattariam nominat. Inuenit autem nomen hoc Latinum, à colligendis in se blattis. Ideoq; cõuenientissimo nomine Germanis appellabitur Schabenkraut.

FORMA.

» Plinius loco iam citato Blattariam sic pingit: Blattaria est similis Verbasco her-
» ba, quæ sæpe fallit pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Ex qua pictura satis constat, herbam cuius picturam damus esse Blattariàm: sic enim Verbascum mentitur, ut pro eo sæpius ab imperitis decerpatur. Et sunt non pauci herbarij, qui hac similitudine decepti, eam inter Verbasci genera connumerent. Folia tamen, quæ minimè sunt hirsuta & candida, sed potius uiridia, facilè ab hoc errore paulò attentiores reuocare possunt. Plures deniq; cauliculos habet, flores item luteos, ad Verbasci flores proximè accedentes. Folliculos quoque lini instar, in quibus semen continetur.

LOCVS.

Nascitur iuxta aquas, & fluminum ripas.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehemens amaritudo eius satis docet esse calidam & siccam.

VIRES. EX PLINIO.

Hæc abiecta blattas in se contrahit, ideoq; Romæ Blattariam uocant.

APPENDIX.

D Non plura de huius herbæ facultatib. apud probatos autores inuenio, sed haud dubiè si quis ea uti uoluerit, eadẽ quæ alia amara, in corpore nostro efficere potest. Quæ qualia sint, ex capite præcedente facilè intelliges.

DE BROMO.

BLATTARIA
Schabenkraut.

C

NOMINA.

ΡΩΜΟΣ Græcè, Auena Latinis ac Officinis, Germanis Habern dicit.

FORMA.

Folijs & culmo Tritico similis, geniculis intersecto. In summo uerò fructum habet ueluti locustas duplici crure diuaricatas, in quo semen includitur. Radicem copiosam.

LOCVS.

Passim in Germaniæ agris nascitur, ac iumentorum potius quàm hominum pabulum existit.

TEMPVS.

Seritur Martio mense, metitur autem Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Auena ut medicamētum refrigerat, Galeno autore: ut alimentum uerò, eodem teste, calefacit sufficienter. Vtroque uerò modo exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen eius haud secus quàm hordeum ad cataplasmata utile. Puls etiam ex ea fit cohibendæ aluo accōmodata. Succus eius in sorbitione acceptus, tussientibus prodest.

EX GALENO.

Auena ut medicamentum similem hordeo uim obtinet. Nam illitum desiccat, & digerit mediocriter, & sine morsu. Nonnihil etiam adstrictionis obtinet, ut uentris profluuia iuuet.

EX PLINIO.

D Semen utile ad cataplasmata atque hordeum & similia. Prodest tussientibus succus. Auenæ farina in aceto tollit næuos.

DE VVA

AVENA

Habern.

C

NOMINA.

ETERIBVS ne Græcis & Latinis frutex ille cognitus fuerit, me ignorare adhuc ingenuè fateor. Quare cum nomen aliud quo hunc appellaremus in promptu non esset, uulgarẽ & qua omnes hodie herbarij utuntur nomenclaturam usurpare uoluimus. Vuam autem crispam fruticem hunc dixerunt ab intortis ferecꝫ in circulum uersis (crispa alij uocant) folijs, & acinis quos producit. Quo etiam respicientes Germani nostri, Krußbeer / oder Krüselbeer uocant. Latinius fortè uua intorta nuncuparetur.

Vua crispa cur dicta.

FORMA.

Frutex est ramulis multis, aculeatus, rectoꝗ spinarũ mucrone horridus, folijs intortis ac circinatæ rotunditatis, Apij modo dissectis, flore ex herbido purpurascente, acinis candicantib. & splendescentibus, primum acerbis, à maturitate dulcibus. Ex ijs abunde constare putamus, fruticem hunc cuius picturã exhibemus, non esse primam, ut nonnulli arbitrantur, Rhamni speciem. Nam etsi cætera respondeant, tamen folia quæ rotunda & minimè oblonga sunt, ut Rhamni, repugnare manifestè uidentur. Posset tamen citra aliquod uitæ discrimen Rhamni generibus annumerari, quod scilicet uiribus illi similis admodum sit, quas etiam illi suo loco adscribemus.

LOCVS.

In frutetis & sepibus nascitur, non tamen passim. Nusquam autem copiosius quàm Tubingæ luxuriat, ubi circa omnes ferè sepes sese profundit.

TEMPVS.

Veris statim initio frutex ille pubet, primum hoc tempore folia, dein flores, ac

D non diu pòst acinos seu baccas acerbitate gratas profert.

TEMPERAMENTVM.

Hauddubiè idem quod Rhamnus temperamentum obtinet. Vt enim hic adstringit & refrigerat, sic etiam illa. Refrigerat autem in primo completo, aut secundo incipiente, desiccat uerò in secundo.

VIRES. E DIOSCORIDE.

Folia ignibus sacris & herpetis illita auxiliantur. Fertur & ramos eius foribus & fenestris appositos ueneficiorũ arcere maleficia. E quibus Dioscoridis uerbis satis liquet, Vuam intortam non hoc tantum nomine sepibus apponi ut easdem muniat, atque adeò alienorum ingressum prohibeat, uerumetiam ut ueneficia ab hortis propulset. Vt hinc quocꝫ colligere liceat, eiusdem cum Rhamno esse facultatis.

E GALENO.

Herpetes sanat, & erysipelata non magnopere calida. Porrò ad hæc teneris utendum est folijs.

DE BALSA-

VVA CRISPA
Krüſelbeer.

C

NOMINA.

QVO nomine ueteribus tum Græcis cum Latinis appellatæ sint hæ plantæ, me ignorare ingenuè fateor. Puto autem illis planè fuisse incognitas, quod de ijs ne uerbum quidem apud eosdem scriptum inueniatur. Hodie Balsamines nomine uocant. Causam indicabimus paulò pòst. Germani ad latinam nomenclationem alludentes, Balsamkraut/haud (arbitror) ineptè appellabunt.

GENERA.

Prima Balsamine. *Hierosolymitanum pomum.* *Mirabile pomū.* *Charantia.* *Altera Balsamine.* *Balsaminum.*

Duo Balsamines genera damus. Primam, quam nos certioris discriminis gratia marem fecimus, Ligures Padani Balsaminā uocāt, Hierosolymitanū pomum Hetruria, Mirabile Gallia, uulgus Italorum Charantiam, quoniā septi modo in hortis fenestrisq; per cancellos opere topiario facilè digeratur. Alteram, quam fœminā nominauimus, Itali neutro genere Balsaminū appellāt, priori quidem quod ad fructum attinet similis, nisi quod minor est, in alijs dissimilis: neq; enim folijs, neque etiam floribus respondet. Vtraq; planta uisu pulcherrima est, ut hoc saltem nomine pingi meruerint. Etsi præstet etiam harum habere picturas, ut de ijs plura inuestigandi posteris occasio aliqua sit.

FORMA.

Primæ.

Prima tenuibus prælongisq; flagellis ultro citroq; reptantib. euagatur, folijs Vitis albæ seu Bryoniæ, articulatioribus, exilibus pampinis ex alarum sinu prodeuntibus, quibus illigantes sese cancellatim uicinis implicant pergulis: flore cucumeris ex albo in luteum languescēte, turbinato utrinq; fructu, carnosa cute, & per uersus uerrucosa, ac rigidioribus bullis intumescēte, cucumeris syluestris pusilli similitudine, puniceus maturo color, cartilago intus punicea uel lutea, sanguineusq; succus.
D
Pomum maturitate dissilit, inanitasq; confracto patet, semina intus pomi formam referentia continens. Altera caulem habet crassissimū, Portulacæ assimilem, in herbaceo colore rufescentē, folia Salicis, in ambitu incisis, flores magnos, purpureos, instar Consolidæ hodie regalis uocatæ herbæ caudatos, fructum priori non dissimilem, primo herbaceū, dein pallidum luteúmue, pilosum, qui maturitate dissilit, inanitasq; confracto apparet, semina intus aliquot lenticulæ ferè figura continentē.

Alterius.

LOCVS.

Non nisi satæ in Germania proueniunt. Sed iam in multorum hortis plantatæ nascuntur.

TEMPVS.

Floribus & fructibus prægnantes sunt Augusto & Septembri mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Telephium temperamentū, potissimum alteram, obtinere arbitror. Quare in secundo ordine intenso, aut certe principio tertij exiccare, nec insigniter calefacere, primo nimirum ordine, est uerisimile.

VIRES.

Ex primi generis Balsamines seminibus oleum exprimitur, ad uulnera, quod in Corollario suo annotauit doctissimus Hermolaus, præcipuum. Nōnulli pomum oleo prius imbutum aliquot dies insolant, deinde uel fimo, uel terra tantisper obruunt, dum prorsus intabuerit, sic Balsami uires glutinandis uulneribus adsciscere pollicentur, inde tractum Balsaminæ uocabulum. Quid multa? in uulneribus sanandis Telephio non inferiores esse conijcio, hincq; Balsaminas appellatas. Nos tamen de ijs peculiarem experientiam nullam habemus. Poterunt itaque alij, si lubet, earundem uirium facere periculum.

Balsamine uox unde nata.

DE GLYCYR-

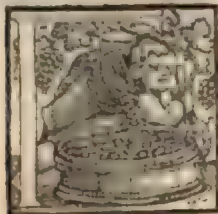
BALSAMINE
PRIMA.

Balſamkraut menle.

BALSAMINE
ALTERA.
Balsamkraut weible.

A

NOMINA.

ΓΛΥΚΥΡΡΙΖΑ Græcis, Dulcis radix Latinis, Liquiritia officinis, Germanis Süßholtz dicitur. Nomen tum apud Græcos, tum etiã Latinos à dulcedine, qua radix eius prædita est, inueniſſe notius est, quàm ut dici debeat. Theophrastus nono de plantarũ historia libro, Scythicam nominauit radicem, quod in Scythia circa Mæotim paludem plurimum proueniat. Sunt etiam qui ἄδιψον uocitent, quod sitim retenta in ore arceat.

Liquiritia. *Glycyrrhiza unde dicta.* *Scythica radix.*

FORMA.

Breuis frutex est, ramos binûm cubitorum altitudine spargens, in quibus folia densa, Lentisco similia, pinguia, tactuq; glutinosa. Florem fert Hyacintho similem. Fructum pilularum Platani magnitudine, asperiorem tamẽ, siliquas Lentis modo rubescentes, breuesq; habentẽ. Radices illi sunt longæ, colore buxeæ ut Gentianę, subacerbæ, sed dulces, quæ Licij modo in succum coguntur & densantur. Hæc delineatio ita Liquiritiæ hodie uocatæ quadrat, ut nulla penitus sit nota quæ in illa non reperiatur. Fruticosa enim est, ramos bicubitales emittens, folijs lentiscinis, densis, pinguibus, tactuq; sequaci lentore glutinosis. Flore Hyacinthi, fructu pilularũ Platani crassamento, sed asperiore, siliquas Lentis figura, & breues habente. Radicibus prælongis, buxeo colore, & dulcibus.

LOCVS.

Plurima & optima in Cappadocia ac Ponto nascit. Multa præterea nec ignaua aliquot Germanię nostræ locis, Pabenbergensi pręsertim agro, IOACHIMI nostri Camerarij, uiri doctissimi, patria, producitur. Et hodie nusquam ferè nõ seritur in hortis. His quæ semel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, ut uix unquam posśit radicitus extirpari, tam restibili fœcunditate regerminat.

Pabenbergensis ager Glycyrrhiza fœcundus. *Ioach. Camerarius.*

B

TEMPVS.

Carpitur Septembre mense, quando semine prægnans est, aut Vergiliarum occasu. Flores suos Iulio mense profert.

TEMPERAMENTVM.

Natura eius nostræ temperaturæ familiaris est: nam tale monstratum est esse id quod dulce est. Sed quum adstrictio quædam adiuncta sit, uniuersum eius temperamentum quantum ex caliditate & adstrictione est, tepidę potisśimum caliditatis fuerit, quamproximè ad symmetrum temperatúmue accedens. Porrò quum etiam dulcis sit, humida quoq; sit oportet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus radicis ad arteriæ exasperationes utilis est, oportet autem ut linguæ subditus eliquescat. Ardori stomachi, & ad iecinoris thoracisq; uitia prodest. Vesicæ scabiem, & renum uitia cum passo potus emendat. Idem eliquatus sitim restinguit. Vulneribus prodest circunlitus. Cõmanducatus stomacho succurrit. Radicum recentium decoctum ad eadem conuenit. Radix uero sicca in puluerem trita, pterygijs commodisśimè inspargitur.

EX GALENO.

Huius fruticis radicum succus in primis utilis est, similiter ut eius radices dulcis, simulq; modicè adstringens. Proinde asperitates lenire potest, nõ solum in arteria, uerumetiam scabra uesica, idq; temperaturæ mediocritate. Quoniam autem temperie quoque humidum est quod modicè dulce est, iure sanè sitim arcens medicamentum est, nimirum modicè humidum, simul & natura humana frigidius. Refert Dioscorides, radicem siccam ad leuorem redactam, pterygiorum illitu idoneum esse remedium.

EX THEO-

GLYCYRRHIZA Süßholtz.

A EX THEOPHRASTO.

Dulcis & Scythica radix utilis ad suspiria, & tussim siccam, atque in totum thoracis laborantis medicamento cõmoda redditur. Quin & ex melle ulceribus mederi potest. Sitim quoque extinguit, si teneatur in ore. Qua de causa tum ea, tum Hippace, Scythas decem & duodecim dies degere, & uitam prorogare affirmant.

EX PLINIO.

Radicis usus in subditis decocta ad tertias, cętero ad mellis crassitudinẽ, aliquando & tusa. E quo genere & uulnerib. imponitur, & faucium uitijs omnibus. Item uoci utilissimo succo, sic ut spissatus est linguæ subdito: item thoraci & iecinori. In ore habentes sitim non sentiunt: ob id quidam Adipson appellauerunt eam, & hydropicis dedere ne sitirent. Non parum auxilij confert ijs qui perpetua siti excruciantur: ideo cõmanducata & stomatice est, & ulceribus oris inspergitur, sæpe & pterygijs. Sanat uesicæ scabiem, renum dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Cõmanducata sanguinem sistit ex uulnere. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt. *Adipson.*

DE GALEOPSI. CAP. LXXI.

NOMINA.

ΓΑΛΗΟΨΙΣ, ἢ γαλιόβδολον græcè: Galeopsis, Vrtica labeo latinè, uulgo & officinis Scrophularia maior, Ficaria, Millemorbia & Castrangula dicitur. Germanicè Kraunwurtz/Sauwurtz/groß feigwartzenkraut. Apposité autem Galeopsis appellatur, nomine ex græco & latino composito, quod eius flores prorsus galeæ aspectum referant. Aut si græca cum latinis componi haud possunt, γαλίοψις cum ι & non ε, ut habent multa exemplaria, scribendum erit, ut idem ualeat ac mustelæ aspectum referens: flores enim nõ dissimiles esse capiti illius animalis uidentur. Et ita legendum esse Plinius etiam testatur, qui Galeopsin hanc nominat herbam. Scrophulariam autem à curandis strumis, quas scrophulas uocant recentiores, dixerunt. *Scrophularia maior.* B *Galeopsis cur dicta.*

FORMA.

Totus cum suo caule & folijs frutex Vrticæ similis est, læuiora tamen habet folia, & cum teruntur grauiter odorata. Flores illi tenues, & purpurascentes. Huius deliniationis notæ in uniuersum omnes, nulla prorsus reclamante, herbæ quam uulgus Scrophulariam maiorem nominat, conueniunt. Frutex enim est qui ad humani corporis ferè longitudinem interdum assurgit, foliaque Vrticæ habet, sed læuiora, & quæ trita grauem fundunt odorem. Flores tenues, atque purpurascentes. Respondet etiam locus natalis, ut ex sequentibus patebit. Esse autem ueterum Galeopsin uulgi Scrophulariam maiorem, præter ea quæ iam diximus, manuscriptus quoque codex euidenter ostendit, in quo pictura ita Scrophulariam refert, ut nemo sit qui eam non agnoscat. Huc accedit quod in descriptione, quam ex Dioscoride desumpsit, apertè testatur Scrophulariam maiorem alio nomine dictam esse Galeopsin & Galeobdolon. Neque facultates discrepant, sed utrarunque similes sunt, adeò ut hauddubiè ueterum Galiopsis, recentiorum herbariorum sit Scrophularia maior.

LOCVS.

Nascitur circa sepes, semitasque, & in areis ædificiorum passim.

TEMPVS.

Colligitur Iunio & Iulio mensibus, tum enim potissimum floret.

GALEOPSIS

Braunwurtz.

A

TEMPERAMENTVM.

Deficcat, extenuat, & discutit, adeoq; partium est tenuium, id quod amaritudo quam in gustu præ se fert, satis indicat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia, succus, caulis & semen, duritias, carcinomata, strumas, parotidas & panos disijciunt. Oportet autem bis die cum aceto tepidum cataplasma imponere. Fouentur & decocto eius utiliter. Ad nomas, gangrænas, & putrescentia cum sale illita prosunt.

EX PAVLO.

Galeopsis, quam alij Galeobdolon appellant, urticæ similis herba est, maiorem tamen læuorem habet, & odorem grauem. Scirrhosos tumores dissipat & emollit. Item ad nomas cataplasmatis modo illita confert.

EX PLINIO.

Galeopsis folia caulesq;, duritias & carcinomata sanant ex aceto trita & imposita. Item strumas, panos & parotidas discutiunt. Ex usu est & decocto succo fouere. Putrescentia quoque & gangrænas sanat.

APPENDIX.

Recentiores etiam Scrophulariæ tribuunt facultatem sanandi ulcera putrescentia, & mariscas. Succum eius mederi deformitati faciei iam ferè elephanticę tradunt, ut inde satis constet à Galeopsi non diuersam esse. Semen in expellendis & enecandis lumbricis esse efficax adijciunt, id quod ab eius amaritudine non abhorret.

DE GALLIO. CAP. LXXII.

B

NOMINA.

ΓΑΛΛΙΟΝ, ἠγαλλίειον, ἠγαλάκτιον Grecis, Gallion Latinis. Officinis, ut multæ aliæ optimæ herbæ, neglecta & incognita est. Germanis Vnser lieben frawen weg/oder wal/oder betstro dicitur. Nomen inuenit ex eo quod uim coagulandi, ac spissandi lactis habeat. *Gallion unde dictum.*

FORMA.

Ramulos rectos, & folia Aparinæ simillima habet. Florem in summo luteum, tenuem, frequentem, ualde odoratum.

LOCVS.

Nascitur in aruis & humidis palustribúsue locis.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potissimum mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gallium siccum est & subacre.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flos eius ambustis illinitur, & sanguinis profluuia cohibet. Idem cerato rosaceo miscetur, insolaturq; donec albescat, & sic lassitudines recreat. Radix uenerem stimulat.

EX GALENO.

Gallium inde adeò nomen sortitum est suum, quod lac coagulet. Facultatem obtinet exiccatoriam & subacrem. Flos eius sanguinis profluuijs competere uidetur, & ambustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

GALLIVM

Vnser frawen wegstro.

A

NOMINA.

ΓΛΗΧΩΝ, ἡ βλήχων Græcè, Pulegium Latinè uocatur. Officinæ latinum nomen retinent. Germanicè Poley. Blechona autem appellarūt, quod gustatum à pecore cum floret, balatum concitet. Id quod Plinio lib. xx. cap. xiiij. autore, de syluestri uerè dicitur. Pulegiū uerò, quod eius flos recens incensus pulices interficiat. Blechon.

GENERA.

Plinius & Apuleius duo Pulegij faciunt genera, alterum fœminam, alterum marem: nec alia ratione differre scribunt, nisi quod mas candidum, fœmina uerò purpureum florem habeat. Dioscorides Pulegium masculum, quod satiuum alio nomine in Dictamni descriptione uocat, duntaxat depingit. Syluestre autem secundam Calaminthæ speciem facit, quam Latini propriè Nepetam nominant, ut suo loco dicemus. Satiuum Pulegium. Syluestre.

FORMA.

Pulegium mas seu satiuum, cuius hic picturā damus, fruticosum assurgit, & ad cubiti altitudinem increscit, maximè si sit quo sustentetur: folijs Sampsychi, surculis hirsutis, rubicantibus, & per interualla purpureo flore orbiculatim coronatis.

LOCVS.

Prouenit locis cultis & aquosis: semelq́ satum diutina durat ætate.

TEMPVS.

Carpitur dum floribus prægnans est, id quod Iulio & Augusto mensib. accidit.

TEMPERAMENTVM.

Pulegium quum acre & subamarum sit, ualde tum excalefacit, tum extenuat, B ideoq́ in tertio ordine calidum & siccum esse statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Extenuat, calefacit, & cōcoquit. Potum menses, secundas, & fœtus trahit. Cum melle & aloë potum, ea quæ circa pulmonem sunt, educit, & conuulsis auxiliatur. Nauseas stomachiq́ morsus cum posca potum lenit. Atram bilem per aluum educit. Cum uino potum uenenatorum morsibus succurrit. Defectos animo cum aceto naribus obiectum recreat. Siccatum & in puluerem tritum crematumq́ gingiuas firmat. Illitum cum polenta inflammationes omnes mitigat. Podagris per se confert usquedum rubescat cutis. Cum cerato uaros tollit. Lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum eius prurigines si eo lauantur sedat. Inflationes, duritias, & conuersiones uuluæ in desessionibus iuuat.

EX GALENO.

Pulegium calefacere abunde magnum est testimonium, quod illitum rubrificat, & quod, si quis diutius toleret, exulceret. Extenuare uerò satis indicat, quum humida, crassa & lenta ex thorace & pulmone excreatu facilia faciat, mensesq́ moueat.

EX PLINIO.

Magna societas cum Mentha, ad recreandos defectos animo, Pulegio cum surculis suis in ampullas uitreas aceti utrisque deiectis. Qua de causa dignior è Pulegio corona uertigini quàm è rosis, cubiculis nostris pronunciata est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æstusq́ iniuriam, & à siti traditur: neque æstuare eos qui duos è Pulegio surculos impositos auribus in sole habeant. Illinitur etiam in dolorib. cum polenta & aceto. Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uentris dolorem. Stomachi autem ex aqua item rosiones sistit, & uomitiones cum aceto & polenta. Intestinorum uitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam pellit ex uino, &

PVLEGIVM

Poley.

A ſi aminæum ſit, & calculos, & interiores omnes dolores, ex melle & aceto ſedat. Menſtrua & ſecundas, uuluas conuerſas corrigit, defunctos partus eijcit. Comitialibus in aceto cyathi menſura datur. Si aquæ inſalubres bibendæ ſunt, tritum inſpergitur. Salſitudines corporis ſi cum uino tradatur minuit. Neruorum cauſa & in contractione, cum ſale, aceto & melle confricat̃ opiſthotono. Bibitur ad ſerpentium ictus decoctum. Ad ſcorpionum, in uino tritum, maximè quod in ſiccis naſcitur. Ad oris exulcerationes, ad tuſsim efficax habetur. Flos recentis incenſus, pulices necat odore. Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante acceſsionem olfactandum dari, aut ſtragulis ſubijci, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

EX SYMEONE SETHI.

Pulegium attenuat & calfacit uehementer, quapropter humida & craſſa in thorace, & in pulmone humida & glutinoſa iuuat, & ut excreentur efficit. Cum uino albo coctum & potum, calidumq́ ſyncerum menſes prouocat. Extrinſecus illitum iſchiadicis, & alijs partibus frigore affectis auxiliatur.

DE GENTIANA. CAP. LXXIIII.

NOMINA.

ENTIANH græcè, Gentiana latinè appellatur. Nomen apud omnes officinas retinet. Germanicè Entzian oder Bitterwurtz nominatur. Sic à Gentio Illyriorum rege, qui in bello primus eius uires reperit, dicta eſt. *Gentiana unde dicta.*

FORMA.

Folia Gentianæ iuxta radicem erumpunt iuglandi aut Plantagini ſimilia, ſub-B rubentia: ſed quæ à medio caule, præſertim autem cacumine prodeunt, breuioribus inciſuris ſecta ſunt. Caulis illi inanis, leuis, digiti craſsitudine, binûm cubitorũ altitudine, geniculis interſectus, ex maioribus interuallis folia proferens. Flores eius lutei primum calycibus concluſi, poſtea intumeſcentes explicantur. Semen in calycibus obtinet latum, leue, glumoſum, ad Spondilij ſemen accedens. Radicem mittit longam, ſimilem Ariſtolochiæ longæ, craſſam, & amaram.

LOCVS.

Naſcitur in altiſsimis montium cacuminibus, umbroſis locis & aquoſis. Plurima uerò & copioſiſsima ſub Alpinis montibus in Illyrio, & in monte Sartzenberg haud procul à Tubinga ſito.

TEMPVS.

Floret æſtate, Iunio potiſsimum menſe, dein Iulio ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo immenſa ſatis monſtrat radicem eius eſſe calidam & ſiccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gentianæ radix calefactoriam & adſtringentem uim habet. Venenatorũ morſibus ſuccurrit duarum drachmarum pondere cum pipere, ruta & uino pota. Succi drachma, laterum doloribus, ex alto cadentibus, ruptis & cõuulſis opitulatur. Hepaticis, ſtomachicis pota cum aqua ſubuenit. Radix collyrij modo ſubdita fœtus eijcit. Vulneraria eſt, impoſita ut lycium, uulneribusq́ ſinuatim depaſcentibus, potiſsimum ſuccus, medetur. Oculis inflammatione laborantibus illinitur. Pro meconio collyrijs acribus miſcetur ſuccus. Radix alphos abſtergit. Contuſa radix diebus quinque aqua maceratur, poſtea in eadem decoquitur, dum aquæ radices ſuperſtent eminen̂tue: deinde ubi refrixerit aqua linteolo percolatur, iterumq́ decoquitur, dum mellis craſsitiem contrahat: demum in uaſe teſtaceo reconditur.

GENTIANA
Entzian.

A EX GALENO.

Radix Gentianæ herbæ admodum efficax est quum opus est extenuatione, purgatione, abstersione, obstructionis liberatione. Nec mirum si hæc posit, quum impense amara sit.

EX PLINIO.

Vsus in radice & succo. Radicis natura est excalfactoria, sed prægnantibus non bibenda. Præcipuè aduersus angues duabus drachmis cum pipere & ruta, uini cyathis sex, siue uiridis siue sicca pota prodest. Tanta huic uis est, ut iumentis etiam nõ tussientibus modo, sed ilia quoq; trahentibus auxilietur pota. Stomachum corroborat ex aqua pota. Farina eius ex aqua tepida fabæ magnitudine pota, interaneorum uitijs occurrit. Radix trita uel decocta, à ruptis, conuulsis, & ex alto deiectis potatur.

DE GLYCYSIDA. CAP. LXXV.

NOMINA.

ΛΥΚΥΣΙΔΗ, ἡ παιωνία Græcis, Pæonia & Casta herba Latinis dicitur. Nomẽ Pæoniæ in officinis seruat. Germanis Peonienblům / Kónigsblům / Gichtwürtz / Benignenroß / Venedischroß / Benedictenroß / Pfingstroß uocatur. Glycysida porrò dicta est, quod grana mali punici acinis similia habere uideatur. Nam sidia mali punici grana à Bœotis nominantur. Pæonia ab eius inuentore, medicinæ peritissimo, Pæone appellata est. *Glycysida unde dicta.* *Pæonia cur dicta.*

GENERA.

Duo eius genera sunt, mas & fœmina. Mas in uulgaribus herbarijs Ninivenwurtz / fœmina uero Peonienblům / alijsq; nominibus Germanicis paulò antè commemoratis nuncupatur. Iidem, magno errore, Pæoniam à Pionia differre putant, atque adeo diuersis etiam capitibus, imò & uiribus disiungunt. Ferendus tamen is *Error herbariorum.* B error esset nisi utriq; etiam herbæ, hoc est, Pæoniæ & Pioniæ, duplex genus assignarent, marem nimirum & fœminam, cum tamen sub una Pæoniæ nomenclatura, utrunq; genus Dioscorides & alij ueteres complexi sint.

FORMA.

Caulis duorum ferè dodrantũ altitudine nascitur, multas propagines habens. Mas Iuglandi nuci folia similia obtinet: fœmina uero Smyrnij modo diuisa. Summo caule siliquas quasdam Amygdalis similes profert, in quib. quum aperiuntur, grana rubra, multa, exigua, punici mali acinis similia inueniuntur, in medio nigra, purpurea, quinq; aut sex. Radix maris digiti crassitudine, dodrantali uero longitudine, gustu adstringens, alba. Fœminæ propagines sobolésue ceu glandes septem aut octo, ut Asphodelus habet. Ex qua siquidem descriptione abundè liquet, Pæoniam quæ passim in hortis nascitur, & cuius hic picturam damus, esse fœminam, quod eius folia Smyrnij modo sint laciniata, & quod radix septem aut octo ueluti glandibus constet. Reliquæ notę, potissimum quod in siliquis grana alia rubentia, alia nigra sint, utriq; generi cõmunes existunt.

LOCVS.

Nascitur in altissimis montibus, & passim hodie, fœmina potissimum, in hortis prouenit.

TEMPVS.

Maio floret mense.

TEMPERAMENTVM.

Pæonia radicem habet leuiter adstringentem cum quadam dulcedine. Si uero plusculum dentibus mandas, acrimoniã item quampiam subamaram subesse percipies, id quod in radice etiam nostratis Pæoniæ, quam fœminã esse diximus, deprehendes.

PAEONIA
FOEMINA
Peonienblům.

A hendes. Pæoniæ uerò in uniuersum temperamentum tenuium est partium, exiccatorium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum, aut paulò calidius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Datur radix mulieribus à partu non purgatis. Cit menses Amygdalæ magnitudine pota. Ventris doloribus cum uino pota auxiliatur. Regio morbo correptis prodest, renum ac uesicæ doloribus. Decocta in uino & pota, aluum sistit. Seminis grana rubra decem aut duodecim pota in uino austero, nigro, rubentem fluxionē sistit. Stomachicis & erosionibus comesta prosunt. A pueris pota & comesta, initia calculorū eximunt. Grana nigra nocturnis suppresṡionibus, ephialtas nominant, uuluæ strangulationibus, & uteri doloribus in aqua mulsa aut uino quindecim pota, opitulantur.

EX GALENO.

Radix Pæoniæ menses cit ex mulsa Amygdalæ quantitate pota. Sanè tundere eam oportet ac cribare, & sic inspergere. Expurgat etiam iecur obstructū & renes. Sed hæc efficere nata est quà acris & subamara est, quà uerò quiddam etiam adstrictorium obtinet, fluxiones uentris sistit. Oportet autem tunc in austerorum uinorum quopiam eam decoctam bibere. Est omnino reficcatoria uehementer, ut non desperauerim eam ex collo pueris suspensam, meritò comitialem morbum sanare. Equidem uidi puellum quandoque octo totis mensibus morbo comitiali liberum, ex eo quo gestabat radicem tēpore. Vbi autē forte fortuna quod à collo suspensum erat decidisset, protinus morbo correptus est: rursusq; suspenso in illius locum alio, inculpatè postea se habuit. Visum uerò est mihi satius esse denuò id certioris experientiæ gratia detrahere, id quum fecissem, ac puer iterum esset cōuulsus, magnam ac recentem radicis partem ex collo eius suspendimus, ac deinceps prorsum sanus Historia.
B effectus est puer, nec postea conuulsus. Rationabile itaque erat aut partes quaspiā à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aërem à radice asṡiduè mutari & alterari. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat, & Nigella fricta palàm destillationes & grauedines deficcat, si quis eam in calidum linteum rarum liget, asṡiduèq; calorem ex ea per inspirationem quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam si compluribus linis, maximè marinæ purpuræ, collo uiperæ inieceris, illis uiperam præfocaueris, eaq; postea cuiuspiam collo obuinceris, mirificè profuerit tum tonsillis, tum omnibus ijs quæ in collo expullulant.

EX PLINIO.

Pæonia medetur Faunorum in quiete ludibrijs. Rubra grana rubentes menses sistunt quindecim ferè pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medentur, ex passo aut uino totidē pota. Radix omnes uentris dolores sedat in uino, aluumq; purgat. Sanat opisthotonum, morbum regium, renes, uesicam. Matricem autem & stomachum decocta in uino, aluumq; sistit. Estur etiam contra malum mentis, sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppresṡionib. nocturnis in uino pota quo dictum est numero. Stomacho uerò & erosionibus, & esse ea & illinire prodest. Suppurationes quoq; discutiuntur recentes nigro semine, ueteres rubro. Vtrunq; auxiliatur à serpente percusṡis, & pueris contra calculos incipiente stranguria.

DE GERA-

GERANIVM PRIMVM.

Storckenschnabel.

GERANIVM
ALTERVM.

Dauben füß.

GERANIVM
TERTIVM.

Rüprechtskraut.

GERANIVM
QVARTVM.

Kranichhalß.

GERANIVM
QVINTVM.
Gottes gnad.

GERANIVM
SEXTVM.
Blůtwurtz.

C

NOMINA.

Rostrū ciconiæ. Geranium unde dictum.

ΓΕΡΑΝΙΟΝ græcè, Geranium latinè, uulgo & herbarijs Rostrum ciconiæ appellatur. Geranium autem à gruini capitis imagine, quæ summo cius plantæ capitulo inest, Græcis aptissima similitudine dictum est. Sic recentioribus à ciconiæ rostri effigie, Rostrum ciconiæ nominatū est.

GENERA.

Primum genus. Duo Geranij Dioscorides tradit genera. Primum quod longioribus rōstris, & in mucronem acuminatis constat. Hoc hodie officinis & herbarijs Acus pastoris & Secundum. Muscata, Germanis uerò Storckenschnabel dicitur. Alterum quod maluæ folia Amomū non est habet, Pes columbinus uulgo nominatur. Sunt qui turpiter aberrantes, Amomū Pes columbinus. esse existimant. Germanicè Taubenfüß/oder Scharttenkraut appellatur. Præter Tertium. hæc duo alia adiecimus genera, inter quæ id quod tertium ordine est, folijs Arte- Robertiana. misiæ tenuifoliæ uel Chærephyllo simile existit, herba Roberti & Robertiana à nonnullis, hauddubiè à superstitione aliqua Diui, qua superior ætas mirificè imbuta fuit, appellatur, germanicè Rüprechtskraut. Quartum folia obtinens la- Quartum. Quintum. ciniata, germanicè pro certiori discrimine Kranichhalß uocari potest. Quintum, quod folia Ranunculi habet, gratia Dei nominatur, germanicè Gottes gnad / ab Sextum. insigni in sanandis uulneribus effectu. Sextum, quod forma quarto generi simillimum est, nec ferè ab illo nisi sola magnitudine foliorū, florum & radicis distat, germanicè Blůtwurtz / à rubro colore aut mirifica in sistendo sanguinis profluuio facultate uocatur.

FORMA.

Primi. Geranium primum caules habet à radice rubentes, lanuginosos, folia Anemones, diuisuris incisa, flores purpureos, & in cacumine caulium fastigia capitulis ci-

D coniç aut gruum cum rostellis longitudine acus emicantia. Radicē oblongā & sub- Secundi. rotundā dulcemq;. Alterū ut precedēs caules tenues, rubentes à radice statim, lanuginososq; obtinet, folia maluæ similia, candidiora, flosculos subpurpureos, capi- Tertij. tella gruini capitis modo rostrata, radicem tenuem & oblongam. Tertium, caules habet à radice rubescentes, lanuginosos, geniculatos, saporis & odoris iniucundi, folia Chærephyllo aut Artemisiæ tenuifoliæ similia, flores purpureos, capitel- Quarti. la gruini capitis modo rostrata, radicem intus uiridem, & adstringentem. Quartum, cauliculos itidem ut reliqua rubentem, lanuginosum, folia laciniata admodū, flores purpureos, ex quibus capitella gruini capitis instar rostrata, & in ijs semina Quinti. quinq; nascuntur: radicem intus candidam, extrà subluteam. Quintum reliqua omnia magnitudine excedit, caules emittit oblongos, rotundos, modicè lanuginosos, à radice statim rubentes, folia Ranunculo similia, flores ferè cæruleos, capitella precedenti Geranio similia, radicem crassam & longam, multis exiguis radiculis ue- Sexti. luti capillamentis quibusdam fibratā. Sextum ramos habet tenues, lanuginosos, folia laciniata, tenuia, flores in summo purpureos, ex quibus, ut in quarto, capitella gruini capitis formam referentia proueniunt. Radicem extrà & intus rufam.

LOCVS.

Omnia Geranij genera in incultis proueniūt. Primum passim in campestribus, & nōnunquam inter segetes nascitur. Alterum in colliculis. Tertium in umbrosis locis & dumetis. Quartum in agrorum limitibus, & iuxta sepes. Quintū in pratis. Sextum in locis montosis & saxosis.

TEMPVS.

Primū statim inter initia ueris Aprili mense flores suos ostendit, & subinde per integram æstatem. Alterum, tertium, & quartum, Maio mense florent. Quintum Iunio & Iulio mensibus, quemadmodum etiam sextum.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia & radices, primo excepto, cuius radix dulcis est, quodammodo,

atquea-

A atqueadeò discutiendi ui prædita, adstringunt ac siccant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Geranij primi in uino drachmæ pondere pota, uteri inflationes discutit. Secundum nullum habet in medicina usum.

EX PAVLO.

Geranium quod folijs respondet Anemones, radicem habet esculentã, quę cum uino drachmæ unius pondere sumpta, uteri inflationes dissoluit. Altera Geranij species in re medica inutilis est.

EX PLINIO.

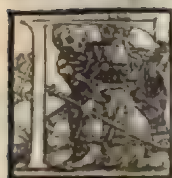
Primæ Geranij speciei radix, reficientibus se ab imbecillitate utilissima. Bibitur contra phthisin drachma in uini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes, quæ & cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum.

APPENDIX.

Etsi secundum Geranij genus à Dioscoride alijsq; nõnullis, tanquam nullius in medicina usus damnatũ sit, tamen posterior ætas quotidiana experientia in sanandis uulneribus & fistulis, eius ac reliquorum etiam mirum esse effectum comperit: proinde eas herbas his ipsis in potu mirificè cõferre tradunt. Et certè nõ mirum est earundem uires olim fuisse ignoratas, cum & aliarum multarum plantarum facultates, quas constat esse hodie notissimas, ueteribus fuisse incognitas, notius sit quàm ut demonstrari debeat. Antiquus quoq; herbarius, prædictorum Geraniorũ folia magnam uim obtinere in glutinandis uulneribus, & articulorum doloribus leniendis tradit. Primi autem radicem mouendi urinam facultatem habere ait, ideoq; calculosis, stranguriæ & difficultati urinæ prodesse. Tertium genus ad oris, mammil-
B larum, pudendorumq; ulcera sananda unicè cõducit. Reliqua similiter ad glutinanda ulcera mirificè prosunt. Nullum uerò ad sanguinem undecunq; emanantẽ compescendũ præstantius sexto est: unde etiam Germani, ut comprehensum est, Blůtwurtz/hoc est, sanguinariam radicem appellare uoluerunt.

DE GONGYLE. CAP. LXXVII.

NOMINA.

Gongyle quare dicta.

ΓΟΓΓΥΛΗ, γογγυλὶς Græcis, Rapum Latinis & Officinis, Germanis Růben appellatur. Græci autem à figura eius, quæ plerunq; rotunda esse solet, uocabulum detorserunt. Nanq; quod in rotunditatem coactum est, uel in orbem circumagitur, γογγύλον dixerunt. Rapa uerò, quod ex terræ rure, quasi ruapa, Varrone teste, nominata est. γογγύλον. Rapa unde.

GENERA.

Rapi duo sunt genera. Vnum satiuũ, quod simpliciter Germani Růben uocãt. Estq; id iterum duûm generum. Vnum candidum, quod Germani etiam weiß růben uocant: & alterum rubrum, rot růben ijdem appellant. Alterum syluestre, quod uulgus Rapunculum, quasi paruũ rapum, Germani Rapuntzeln nominãt. Rapunculus.

FORMA.

Rapum satiuũ caule & folijs raphano simile est: floribus uerò & siliquis, in quibus semen profert, Napis aut Brassicis. Syluestre frutex est cubitali altitudine, ramosum, in summo leue, folia nimirum leuia habens, digitali latitudine, aut maiora. Syluestre rapũ. Semen in calyculatis fert siliquis: dehiscentib. uerò seminũ inuolucris, alia intus capitũ specie est siliqua, in qua semina parua nigra sunt, sed quæ fracta intus albicent. Flos eius in purpureũ uergit colorem. Radix digitalis ferè est. Quę deliniatio prorsus alludit ad hanc herbam quam uulgus Rapunculum nominat: siquidem cubitalis est, fruticosa, ramosa, folio digitali, nigro in siliquis semine, quod cum frangitur album intus apparet. Flos etiam purpurei coloris est, radixq; digiti magna ex parte magnitudine constat.

RAPVM
SATIVVM.
Weiß rüben.

RAPVM RVBRVM.

Rot rüben.

RAPVM
SYLVESTRE.

Rapuntzeln.

A LOCVS.

Satiuum ſolum putre & ſolutum deſiderat. Syluestre in aruis naſcitur paſsim.

TEMPVS.

Satiuum rapum floret æſtate, ac ſiliquatur ſubinde. Syluestre autem uerno quidem tempore priuſquam in caulem attollitur, acetarijs frequenter inſeri ſolet, erutum radicitus cum folijs ſuis iam recens enatis, quo ſanè tempore à pueris etiam agnoſcitur. Deinceps uerò exit in caulem & adoleſcit, ac Iunio menſe flores, ac ſubinde ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Rapa calida ſunt in ſecundo ordine, & humida in primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiui rapi elixa radix nutrit, inflat, carnem flaccidam generat, uenerem ſtimulat. Decocto eius podagræ ac perniones fouentur. Ipſa etiam radix trita illita prodeſt. Si uerò quiſpiam in excauata radice roſaceum ceratum feruenti cinere liqueſecerit, exulceratis pernionibus proficiet. Aſparagi eius decocti eduntur ciendæ urinæ accõmodi. Semen in antidota & theriaca, præſertim quæ dolores mitigare poſſunt, aptè additur. Potum uenenis aduerſatur. Venerem concitat. Muria conditum, comeſtum minus nutrit, ſed appetentiam excitat. Syluestre rapum miſcetur medicamentis quæ ad detergendam faciem reliquumq́ corpus, ex lupinorum, aut tritici, aut lolij, aut erui farina conficiuntur.

EX GALENO.

Rapi ſemen uenerem excitat, utpote ſpiritum flatuoſum procreans. Sic & radix concoctu difficilis eſt, inflatq́ & ſemen generat. Succus ex ea in corpus digeſtus, temperato craſsior eſt: ideoq́ ſi quis ultra modum eſitauerit, & maximè ſi perfectè conficere eam nequeat, crudum ſuccum in uenis congeret. Ad alui deiectionem B nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potiſsimum quando bene fuerit percocta, ut quę longam elixationem requirat, optimaq́ ſit bis decoctionem perpeſſa. Sin crudior ingeratur, concoctioni pertinacius reſiſtet, pariet inflationes, & ſtomachum infeſtabit, nõnunquam etiam mordere illum non uerebitur.

EX PLINIO.

Rapo uis medica ineſt. Perniones feruens impoſitum ſanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tuſum cum ſale cuicunq́ uitio pedum. Semen illitum & potum in uino, cõtra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur. A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo. Democritus in totum ipſum abdicauit in cibis propter inflationes. Diocles magnis laudibus extulit, etiam uenerem ſtimulari ab eo profeſſus. Item Dionyſius: magisq́ ſi eruca condiretur. Toſta quoque articulorum dolori cum adipe prodeſt. Syluestri ad leuigandã albicandámue cutem in facie totoq́ corpore, utuntur, mixta urina pari menſura. Eius ſuccus circa meſſem exceptus, oculos purgat, medetur caligini admixto lacte mulierum.

EX SYMEONE SETHI.

Admodum nutriunt rapa, urinam ciunt, inflant, genitale ſemen gignũt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illorum uſus craſſum humorem generat, & obſtructiones iecoris parit. Ventrẽ nec ſiſtunt, nec mouent. Si cum aceto & ſale edantur, appetentiam excitant. Horum ſemen tritum & hauſtum magna copia, uenerem ſuſcitat. Fertur quod ſi quis hoc ipſum ſemẽ cum Calamintha & Lemnia terra cõmixtum ſumat, eo die neque ueneno, neque morſu uenenati animalis lædi. Appenſum inguinum morbis peculiari quapiam proprietate medetur.

GINGIDIVM

Kerbelkraut.

A

NOMINA.

ΓΙΓΓΙΔΙΟΝ græcè, Gingidium latinè, officinis Chærefoliũ, Germanicè Kerbelkraut dicitur. Chærefolium autem, græca uoce & latina coalescentibus in unum nomen, ob id dictum est, quod folijs luxuriet. Ne tamen uocabulorum uicinitas aliquam pariat cõfusionem, imperitoq; lectori nomenclationũ similitudo imponat, sciendum est officinarum Chærefolium diuersum esse à Chærefolio Plinij. Chærefolium. Chærefoliũ unde dictum.

FORMA.

Herba est syluestri Pastinacæ similis, tenuior tantum & amarior. Radicula subcandida, amaricante. Vnde satis liquet herbam quam hodie Chærefolium nominant, esse Gingidiũ. Nam erraticæ Pastinacę folium æmulatur, aliquanto tenuius, radicula subalba, amaricante, floribus candidis, semine in siliquis exiguis oblongo, angusto & acuminato.

LOCVS.

Paßim hodie in hortis colitur.

TEMPVS.

Maio mense floret, & subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Sicut gustu amaritudinem & adstrictionem præfert, sic temperamento quoque ipso caliditatem & frigiditatem. Secundum uerò utranq; qualitatem desiccatoriũ in secundo ordine est: unde iterum colligi potest, Chærefolium esse Gingidium, quod ipsum gustui amarorem & adstrictionem euiden tißimè repræsentet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Crudum & coctum olerum modo esui idoneum est. Editur etiam sale cõditum B seruatúmue. Stomacho utile. Vrinam ciet. Decoctum eius cum uino potum, uesicæ accommodum est.

EX GALENO.

Estur Scandicis modo. Stomacho mirè utile siue crudum, siue elixum libeat sumere. Longioris decoctionis impatiens est. Nõnulli ipsum ex garo oleoq; esitant. Alij uinum aut acetũ adijciunt, ac multo sic magis stomacho conducit. Cum aceto assumptum, fastidiosos ad cibum inuitat. Perspicuum uerò est hanc herbam medicamentum magis esse quàm cibum, quippe quæ & adstrictionis & amaritudinis non obscuræ nec exiguæ particeps est.

EX PLINIO.

Coctum crudumq; stomachi magna utilitate estur. Siccat enim ex alto omnes humores eius.

APPENDIX.

Facultates iam cõmemoratas etiam Chærefolio suo tribuunt recentiores: scribunt enim mirificè conferre uentriculo, ciendisq; mensibus, & urinę in uino decoctum, ut iterum hinc constet à Gingidio non esse diuersum.

GENISTA Ginst.

A

NOMINA.

ENISTA Latinis rei rusticæ scriptoribus & Plinio nominatur. Officinis & barbaram sectantibus medicinam, Genesta & Genestra. Germanis Ginst uel Genist appellat. Genistam autem uocāt hauddubiè quod genu modo flexilis ad nexus sit: uel, ut alijs placet, quia genibus medeatur dolentibus. Alia autem est à Sparto, quod hoc uirgas habeat longas sine folijs, ut suo dicemus loco, illa autem minutis folijs scatet. *Genesta. Genista unde dicta. Genista non est eadē cū Sparto.*

FORMA.

Genista fruticat ramis herbaceis, scabris, folijs minutis scatentibus, flore luteo, apibusq; gratissimo, semine lenticulis haud absimili, quod siliquis innascitur, radice sublutea.

LOCVS.

Perarida loca amat, ideoq; in syluis, & iuxta syluas nascitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mense, ac subinde in siliquis hirsutis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in altero ordine, id quod amaritudo quā gustata refert, & eius facultates abundè docent.

VIRES. EX PLINIO.

Semen Genestæ purgat Ellebori uice, drachma & dimidia pota in aquę mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Ramis similiter cum fronde in aceto maceratis plurib. diebus & tusis, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidā marina aqua macerare malunt, & infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici, addito oleo. Quidam ad stranguriā utuntur semine. Genista tusa cum axungia, genua

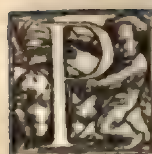
B dolentia sanat.

APPENDIX.

Ex iam cōmemoratis uerbis perspicuum omnibus fit, Sparto & Genistæ, nō obstante quod forma nonnihil distent, eandem inesse facultatem: ut enim Spartum pituitam per superna & inferna purgare potest, sic etiā Genista. Hinc adeò fit ut eius seminis hodierno tempore contra podagram magnus sit usus. Vrinam etiam amaritudinis ratione mouet, & quia incidendi & extenuandi facultatem habet, lapidem tum in renibus, tum in uesica cōfringere, ut etiam recentiores tradunt, potest. Strumas denique atq; alios tumores discutere posse ijdem scribunt.

DE GENISTELLA. CAP. LXXX.

NOMINA.

RIORI non admodum dissimilem herbam nonnulli Genistellam uocant, quod scilicet Genista exilior & humilior sit. Germanicè appellari potest, die stechende Ginst. Alij uocāt Erdpfrymen/oder klein streichblůmen. Sunt qui non sine magno errore pro Genista utantur, quum facultatibus diuersis prædita sit. Sunt qui Rosmarinum aculeatum nominent, quod eius folia Rosmarino ferè similia sint. *Genistella. Rosmarinus aculeatus.*

FORMA.

Frutex est Libanotidis coronariæ, quam Rosmarinum uocāt, penè folio, sed rigido ac pungente, flore luteo, piso non dissimili, semine in exiguis siliquis ruso, radice sublutea.

LOCVS.

Nascitur in arenosis locis, secus uias.

GENISTELLA
Stechende Ginst.

A

TEMPVS.

Maio menſe flores luteos producit, quibus paſtæ apes improbũ mel conficiunt.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringentem cum amaritudine facultatem poſsidet, ac proinde ualenter, ſimulq́ꝫ citra mordacitatem exiccantem.

VIRES.

Semen eius ſerpentibus aduerſari tradunt. Decoctum foliorum, profluuiũ menſtruorum ſiſtit. Idem etiam potum uentris fluori ſuccurrit. Et ut rem in pauca contraham, idem Geniſtella quod Hippuris ſeu Cauda equina poteſt.

DE GNAPHALIO. CAP. LXXXI.

NOMINA.

ΓΝΑΦΑΛΙΟΝ Græcis, Centunculum aut Centuncularis herba Latinis nominatur. Officinis ignota. Germanis Rhůrkraut appellatur. Gnaphaliũ uerò uocata eſt hæc herba, Galeno autore, à candidis mollibusq́ꝫ eius folijs, quibus ἀντὶ γναφάλων, hoc eſt, pro tomentis utuntur. Gnaphalion itaque dicitur, quaſi tomentitia. Centunculum autem dixerũt, quod centonibus cum tomento maxima ſit cognatio. Germanicam nomenclaturam ab eius facultate aduerſus dyſenteriam illi inditam eſſe nemini non notum eſt. *Centunculum. Centuncularis herba. Gnaphaliũ quare dictum. Centunculus cur uocata.*

GENERA.

Duûm eſſe uidetur generum: unum enim paulò latioribus ac candidioribus folijs conſtat: alterum uerò tenuioribus & minus candidis, quodq́ꝫ flores in ſummitate ac cacumine tantum profert. Verum cum forma parum admodum, facultatibus
B uerò nihil diſtent, nos una pictura genus utrunq́ꝫ complexi ſumus.

FORMA.

Candida & mollia Gnaphalium obtinet folia, atqueadeò tomentitia, floresq́ꝫ luteos, radicem uero capillatam ac tenuem, ut pictura ipſa monſtrat.

LOCVS.

Vulgaris herba ubiq́ꝫ ſcatens Gnaphalium, in locis ſiccis potiſsimum, interdum etiam pinguibus proueniens.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringit atqueadeò exiccat Gnaphalium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gnaphalij folijs aliqui pro tomento utuntur. Tamen faciunt hæc ipſa in auſtero uino pota ad dyſenteriam.

EX GALENO.

Folia Gnaphalij mediocriter adſtringunt, ac proinde quidam id exhibent ex auſterorum uinorum quopiam dyſentericis.

EX PLINIO.

Datur in uino auſtero ad dyſenteriam, uentris ſolutiones, menſesq́ꝫ mulierum ſiſtit. Infunditur autem tenaſmo. Illinitur & putreſcentibus ulcerum.

GNAPHALIVM Rhůrkraut.

A

NOMINA.

ΙΨΑΚΟΣ Gręcis, Labrũ ueneris, Carduus ueneris Latinis, Virga pastoris officinis, & Cardo fullonum dicitur. Germanis Kartendistel/Bübenstrel/Weberkarten. Dipsaci autẽ nomen à contrario inuenit, quoniam concauo alarum sinu rorem uel imbrem recipiat, quo uelut ad abigendas sitis iniurias abutitur. Labri ueneris nomenclationẽ à carinato foliorum habitu contraxit, quæ se anfractuosa sinuantia ambage, peluis uel lauacri speciem cõstituunt, & intra se humorẽ nunquam nõ retinent. Virga pastoris hauddubiè dicta est, ob longas uirgas, quibus cardui ad poliendos pannos utiles insident, quas pastores fortè sumunt, & ea parte qua posit manu capi aculeis nudant, reliqua autem aculeata parte gregem ducunt. Carduus uerò fullonius cœpit appellari, quod ea rudes pannos uelut echino quodam expoliunt, detractisq; floccis concinnant. Errat mirum in modum Serapionis interpres, qui sub Virgæ pastoris nomine, Polygonon Dioscoridis deliniat.

Virga pastoris. *Dipsacus unde dicta.* *Labrum ueneris* *Virga pastoris.* *Carduus fullonius.* *Serapionis interpres perstringitur.*

GENERA.

Duûm est generum. Vnum quod à fullonibus in hortis plantatur, alterũ quod sua sponte passim prouenit. Differunt inter se hac quidem ratione, quod primum folia latiora & profundius in ambitu incisa, flores candidos, echinataq; capitula magis aculeata habeat: alterum contrà angustiora & minus laciniata folia, flores purpureos, capitulaq; minus aculeata obtinet. Nos discriminis illius rationem habentes, primi generis appellauimus Dipsacum album, alterius uerò Dipsacum purpureum, ad florum nimirum respicientes diuersitatem.

FORMA.

B Aculeatarum generis est hæc herba. Caulem habet altum, spinis horrentẽ, folia caulem amplectentia, lactucæ similia, in singulis geniculis bina, oblonga, aculeis armata, quæ in dorsi medio ueluti bullas intus & extrà spinosas habent, cõcauo quo se in geniculis cõiungunt sinu, quo aquæ, rores, & imbres asseruantur, unde Dipsaci quasi sitientis nomen traxit. In cacumine caulis, singulis surculis capitulũ unum echino simile inest, oblongum, aculeatum, quod postquam exaruerit candidũ apparet. Dissectũ per mediam medullam caput, uermiculos habet. Quod si itaq; contempleris eam quam herbarij hodie Virgã pastoris & Carduum fullonũ nominãt herbam, offendes omnes huic notas respondere. Siquidem hæc pastoria uirga profert caulem binûm cubitorũ, imò qui sæpiusculè supra hominis altitudinẽ increscat, spinis horridum, geniculatũ, folia lactucæ, in singulis geniculis bina, prælonga, aculeata, quorum toruli bullantibus turgent spinis, dorsoq; nocentibus aculeis rigent, carinato alarũ sinu, qui peluis uel labri modo roris & imbris pluuij capax sit. Gnaræ laticis huius auiculæ, cum solis ardentissimus opprimit æstus, huc appelluntur ad satianda sitis desideria, illis facta bibendi potestate anfractu liberalem potum ministrante. Scaporum fastigia echinato minantur uertice, resupina hamulorũ flexura, mucronibusq; leuiter uncinatis, quibus rude lanificiũ aspero ductu læuigatur. Singuli echini è rotundo in oblongum quodantenus turbinantur, inter quorum spicula candicans aut purpureus emicat flos. His dissectis in medullo uermiculos identidem nobis in autumno quum exiccari incipit licet inuenire. Vermiculus autem albus est, qui per cauitatem echini dimouetur, & in caudicem transit. Hyeme etiam eundem uidere licebit antequam præ frigore moriatur. Imò etiam ueris initio in quibusdam uermiculi à nobis reperti sunt, partim uiui, partim mortui.

Vermiculi in echinis Dipsaci inuenti.

DIPSACVS ALBVS.

Weiß kartendistel.

DIPSACVS PVRPVREVS.

Braun kartendistel.

C

LOCVS.

Naſcitur humectis locis, iuxta riuos aquarum & fontes: quapropter nonnulli Dipſacon à Græcis nominatum eſſe arbitrantur.

TEMPVS.

Carpitur in æſtate, Iunio & Iulio potiſsimum menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Dipſaci ſpinæ radix ex ſecundo ordine exiccantium eſt, habetq; nonnihil abſterſorium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix cum uino decocta & tuſa uſq; dum cerati craſsitudinẽ accipiat, impoſita rimas fiſtulasq; ſedis ſanat. Oportet autem medicamentum hoc ærea pixide recondere. Ferunt præterea formicis & uerrucis penſilibus remedio eſſe. Vermiculi capitis eius in folliculo clauſi & collo aut brachio appenſi, quartanas ſanare produntur.

EX PLINIO.

Sanat rimas ſedis, item fiſtulas decocta in uino radice uſq; dum ſit craſsitudo ceræ, ut poſsit in fiſtulam mitti. Item uerrucas omnium generũ. Quidam & alarum, quas modo diximus, ſuccum ijs illinunt.

APPENDIX.

Aliæ facultates quæ à Serapionis interprete & alijs recentioribus illi conceduntur non ſunt genuinæ, ſed ſpuriæ, & Polygono adſcribendæ.

DE DAPHNOIDE. CAP. LXXXIII.

D

NOMINA.

ΔΑΦΝΟΕΙΔΕΣ græcè, Daphnoides latinè nominatur. Officinis & noſtræ ætatis herbarijs, græcam imitantibus uocem, Laureola. Germanis ʒeilant/ & ʒeidelpaſt nuncupatur. Daphnoides autem & Laureola, à Lauri forma & ſpecie, quam in folijs & fructu refert, dicta eſt. *Laureola.* *Daphnoides unde dicta.*

FORMA.

Frutex eſt cubitalis, ramos complures habẽs lori inſtar flexiles, à medio ſurſum uerſus folioſos. Cortex ramos ueſtiens admodum glutinoſus lentúſue eſt. Folia Lauro ſimilia, molliora tamen, tenuiora, nec facilè fragilia, os & fauces erodentia, incendentiaq;. Flores candidi. Fructus ubi ematuruerit ſubniger. Radix inutilis. *Obiectionis diſſolutio.* Quę in uniuerſum omnes notę Laureolę hodie dictæ cõueniunt. Nec obſtat quod Dioſcorides ſuę Daphnoidi candidos tribuat flores, cum Laureola purpuraſcentes potius habeat: ſolet enim color ſecundũ diuerſas regiones in eadem ſæpè herba mutari, ut fuſius in Symphyto maiore dicemus. Et certè nihil incõmodi erit ſi etiã Laureolæ flores quiſpiam candidos dixerit, cum albi coloris non minor quàm purpurei in ijs portio reluceat. Veriſimile quoq; eſt Dioſcoridem ab extremo potius colore, quàm medio flores appellare uoluiſſe.

LOCVS.

Naſcitur in montanis & ſylueſtribus locis.

TEMPVS.

Floret primo ſtatim uere anteq; folia erumpunt. Fructũ autẽ autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida eſt admodum & ſicca.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ducit per inferna pituitoſa ſiccum aut recens Daphnoidis folium. Vomitus & menſes cit. Cõmanducatum capitis pituitas elicit. Sternutamenta itidem mouet. Purgant etiam ſeminis eius pota grana quindecim.

EX PLI-

DAPHNOIDES
Zeilant.

C EX PLINIO.

Daphnoides siue syluestris laurus aluum soluit, recenti folio uel arido drachmis tribus cum sale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit foliũ & uomitus. Stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæúe purgationis causa sumuntur.

APPENDIX.

Officinarum error. Animaduertendũ hoc loco mirum in modum errare officinas, propterea quod folijs Daphnoidis pro Mezereon, quæ tamen grecorum est Chamelæa diuersa ad modum à Daphnoide, utantur: & eius fructu pro cocco cnidio, quod fructum Thymelææ esse notius est quàm ut demonstrari debeat. Sic in manifestißimis cæcutire solent officinæ, pulchrè interim ad eos errores conniuentibus medicis, non minus quàm illi rei herbariæ imperitis. *Thymelæa non est laureola.* Thymelæan uerò non esse laureolam hodie appellatam herbam, ex eo colligi potest, quod hęc ipsa, Dioscoride autore, linum nõnullis nominata sit, non alia quidem ratione, quàm quod satiui lini similitudinem referat, cui quàm dißimilis laureola sit, nemo non nouit. Sunt etiam qui ad hanc similitudinem respicientes, in hodiernum usque diem linum syluestre appellant.

DE DRYI. CAP. LXXXIIII.

NOMINA.

ΔΡΥΣ Græcis, Quercus Latinis & Officinis, Germanis Eychenbaum appellatur.

FORMA.

Notißima est arbor Quercus, procera, craßiore & asperiore caudice, ramosa, folijs profundè laciniatis. Glandes producit optimas, & grandißimas, gallas item & uiscum. Radix eius latißimè circumiacentem terram amplectitur.

D

LOCVS.

Paßim in syluis alijsq; locis nascitur.

TEMPVS.

Vere quidem germinat, sed tardius multis alijs arboribus.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat, adstringit & excalfacit paulò infra media, in genere scilicet eorum quæ tepida sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quercus omnis adstrictoriam facultatẽ habet, præsertim id quod inter corticem & caudicem membranæ simile clauditur: quinetiam membrana putamini glandis subiecta. Decoctũ ex ijs datur dysentericis & sanguinẽ excreantibus, & in pessis tritum contra fluxiones mulierum apponitur. Glandes idem possunt. Vrinam ciunt, capitis dolorem, & flatus comestæ pariunt. Resistunt esitatæ uenenatorum ictibus. Decoctum corticis cum lacte bubulo potum, contra toxica prodest. Crudæ autem tritæ & illitæ inflammationes leniunt. Ad malignas duritias, & malefica ulcera cum adipe suillo salso cõueniunt. Galla fructus est quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parua quidem, præ se ferens formam in digitis articulorum, solida, nullo foramine peruia. Altera leuis, plana, perforata. Eligi debet omphacitis quæ efficacior est. Vtraq; uehementer adstringit. Carniũ excrescentias tritæ, fluxiones gingiuarũ & columellæ, atq; in ore aphthas reprimunt. Nucleus earum cauernis dentium inditus, dolores sedat. Crematæ carbonibus donec igne flagrent, & uino aut aceto, aut oxalme extinctæ, sanguinem reprimunt. Decoctum earum ad insessus utile, contra uuluæ procidentias, fluxionesq;. Capillos denigrãt aceto aut aqua maceratæ. Cœliacis, dysentericis, cum uino aut aqua trita conuenienter illinuntur aut bibuntur. Vtiles & obsonijs mixtæ, aut integræ in aqua præcoctæ, in qua aliquid co-

V

C quid coquendum sit quod ipsis cōferat. In summa, galla utendum quoties opus est adstrictione & exiccatione.

EX GALENO.

Quercus omnes partes adstrictoriæ facultatis participes sunt. Sed plus tamē quę in trunci cortice membrana subest, tum quę sub glandis putamine, ea uidelicet quę fructus carnem conuestit. Quamobrē ad fluxum muliebrem, sanguinis expuitiones, uentrisq; diuturnos fluxus, cōmodam esse credunt. Maximè uerò ea utunť decocta. Siquidem ego quandoq; glutinasse me uulnus memini securi inflictū, quum nullum ad manum esset medicamentū præter ipsius Quercus folia. Terebam uerò in leui saxo, & uulnus cum circumiacentibus locis illinebam. Eandem folijs uim habet & fructus Quercus, eoq; medici nōnulli ad incipientes, & crescentes phlegmonas utuntur. Nam quæ iam uehementes sunt, adstringentibus haud indigent. Galla quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbum est medicamentū, plurimum terrenæ & frigidę substantię particeps, per quam desiccat & reprimit fluxiones: adhæc constringit contrahitq; partes laxas ac languidas, omnibusq; fluxionū affectib. strenuè resistit. Esto uerò tertij in desiccando, secundi autem in refrigerādo ordinis. Altera autem galla, flaua, laxa, & magna, exiccat quidem etiam ipsa, sed tanto, quanto acerbæ qualitatis minus est particeps. Cocta itaq; ipsa per se, ac deinde trita cataplasma non instrenuum est sedis phlegmonarū, ac procidentiarum. Porrò coquenda est in aqua, si modica opus sit adstrictione: sin uehementiore in uino. Et si augere insuper adstrictionem sit opus, uino etiam utare austeriore. Deniq; gallæ combustæ sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem & acrimoniam ex ustione assumunt, suntq; ijs quæ ignem non expertæ fuerint, tum subtiliorum partiū, tum maiore desiccandi potestate. Cęterum quum ad sanguinis suppresionem præparare eas uoles, carbonibus impositas dum undequaq; candeant, aceto aut uino extinguere oportebit.

Vstæ acrimoniā assumunt.

D

EX SYMEONE SETHI.

Glandes difficilis sunt coctionis, & ualde nutriūt, tardius descendunt, crudosq; humores generant, proptereaq; illarum usum deuitari præcipimus.

DE DAVCO. CAP. LXXXV.

NOMINA.

ΔΑΥΚΟΣ græcè, Daucus latinè nominatur. Officinæ alijs & adulterinis herbis sub hoc nomine utuntur. Germanicas appellationes in generū explicatione indicabimus.

GENERA.

Dioscorides tria Dauci cōmemorat genera. Primum Creticum daucum uocat. Germanis Berwurtz / propter capillatam radicem, aut quia uteri dolorem, qui ijsdem Bermůter appellatur, sanat. Alterum nomine peculiari caret, folijs Laserpitio simile, Germanis weiß Hirtzwurtz dicitur. Tertium genus itidem nomine destituitur proprio, Germanis autem nonnullis schwartze Hirtzwurtz nominatur.

Berwurtz cur dicta.

FORMA.

Creticus daucus

Creticus daucus folia Fœniculo similia habet, minora tamē & tenuiora. Caulem dodrantalem, umbellam Coriandro similem. Flores candidos, & post hos semen acre, candidum, hirsutum, & in cōmanducando odoratum. Radicem crasitudine digitali, & longitudine dodrantali. Omnes huius descriptionis notę, herbæ quam Berwurtz Germani uocant conuenire ad unguem uidentur, una duntaxat excepta: siquidem semen non est hirsutum. Sed quum omnia alia, atqueadeò facultates etiam ipsę respondeāt, nō est cur una hæc nota nos impediat, cur minus Creticū daucum credamus, aut saltem Germanicū qui Cretico per omnia respondeat. Vel si prorsus alicui non satisfaciunt, quæ diximus, dicat planè hanc herbam esse Seseli Creticum,

DAVCVS
CRETICVS.
Berwurtzel.

DAVCI
ALTERVM GENVS.
Weiß hirtzwurtz.

DAVCI
TERTIVM GENVS.

Schwartz hirtzwurtz.

C Creticum,cuius etiam herbæ notę omnes huic noſtrę cõueniunt,necq; etiam facultates quas ſimiles Dauco cretico habet,diſcrepãt. Alterum Apio ſylueſtri,uel,ut antea diximus,Laſerpitio ſimile eſt:aromatũ modo odoratum,acre,guſtanti odoratum & feruens. Tertiũ folijs Coriandro aſsimilatur,flore candido,capite & ſemine Anethi, in quo umbella erraticæ Paſtinacæ ſimilis eſt, ſemine oblongo plenum,ſapore ut Cuminum acri.

LOCVS.

Primum in petroſis & apricis locis naſcitur, nuſquam uerò in Germania copioſius quàm in Martianæ ſyluæ quibuſdam pratis prouenit. Reliqua duo genera in altis montibus gignuntur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Semen Dauci admodum calefacit & exiccat. Idem etiam,ſed minori efficacia, facit herba.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium Daucorum ſemen calefaciendi uim obtinet. Potum menſes,fœtus,& urinas mouet. Torminibus liberat. Tuſſes diutinas lenit. Succurrit phalangiorum morſibus cum uino potum. Oedemata illitum diſcutit. Ex alijs ſeminis tantũ uſus eſt,ex Cretico radicis etiam,quæ cum uino præſertim ad uenenata bibitur.

EX GALENO.

Dauci ſemen efficax admodum tum mouendæ urinæ medicamentũ, tum prouocandis menſibus. Multum etiam diſcutere foris impoſitum ualet. Ipſa etiam herba eandem uim obtinet, ſemine tamen inferiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis

D miſturam.

EX PLINIO.

Vehementer urinam impellit. Creticum magis contra ſerpentes pollet. Bibitur è uino drachma una,datur & quadrupedibus percuſsis, aduerſatur phalangio, capitis dolori medetur,tuſsi ſubuenit,ſtranguriæ medetur drachma ſeminis. Eius radix in uino pota,dyſenteriam ſiſtit. Contuſis & euerſis potũ duobus obolis in mulſi cyathis tribus ſubuenit,aut ſi febris adſit in aqua mulſa. Menſes & ſecundas potum facillimè pellit. Calculos eijcit. Folia omnia tela infixa corpori extrahunt.

DE DRACONTIO MAGNO. CAP. LXXXVI.

NOMINA.

Serpentaria maior.

Dracunculus unde dicta.

ΡΑΚΟΝΤΙΑ μεγάλη, ἢ δρακόντιον μέγα Græcis, Dracunculus maior Latinis,nonnullis Serpentaria maior dicitur. Officinis ignota herba, Germani Schlangenkraut uocant. Nomen autem à figura ſumpſit: caulis enim glaber, purpureisq; reſperſus lituris, uerſicolori facie, corpus anguinum repreſentat & æquat longitudine. Vertex quoque ſinuoſo oris hiatu linguam exerens cruentam,caput exprimit. Atque hinc eſt quod ueteribus etiam Romanis Colubrina ac Serpentaria nuncupata ſit: uel ſic dicta, Plinio autore, quod è terra ad primas ſerpentiũ uernationes exeat,rurſusq; cum ijſdem ſe in terram recondat,nec omnino occultata ea appareat ſerpens.

Colubrina.

FORMA.

Caulẽ habet glabrũ læuumq;,rectũ,bicubitalẽ,baculi craſsitudine,uerſicolorẽ, ut angui ſimilis uideat,purpureis etiã maculis abundat. Folia fert Rumicis inflexa, & plicata. Fructũ in ſummo caule racemoſum,coloris inter initia cineracei, poſtea q̃ maturuit crocei & punicei. Radicẽ grandẽ, rotundã, candidã, tenui cortice ueſtitã. Ex qua deliniatione omnib. perſpicuũ fit, plantã eam cuius picturã exhibemus,eſſe Dracunculũ maiorẽ. Simplici enim caule attollit̃,binũ cubitûm alto,lęui glabróue, recto, baculi craſsitudine, uerſicolorib. anguiũ maculis uariegato, purpureis etiã intercur-

DRACVNCVLVS Schlangenkraut.

C intercursantib. lituris, ita ut planè serpentis habitum coloremq́ mentiri uideatur. In uertice comoso folia prodeunt sena septenáue, crassiore pediculo digitorũ modo propendentia, puniceis resperſa notis, Rumicis primi generis figura. E foliato scapi fastigio, uagina quędam foris herbacea prosilit, in mucronem sensim turbinata, uelut erupturi partus inuolucrum, quæ cum dehiscens sese pandit, purpureum cornu in acumen fastigiatum demonstrat. Ea seminis incremento distenta dissilit in rimam, & tandem elanguescens flaccescit, subarescensq́ perit relicto cornu. Cuius imam partem racemosus fructus ambit, acinis primo uirentibus, dein croceo & puniceo colore rutilantibus. Radix dènique magna, rotunda, alba, tenuiq́ cortice uestita. Et in summa, nulla est prorsus nota, quæ reclamare uideatur.

LOCVS.

Nascitur in opacis sepibus.

TEMPVS.

Carpitur semen cum maturitate nigrescit. Radix per messem effoditur, hoc est, Iulio mense, aut initio Augusti.

TEMPERAMENTVM.

Dracunculus acris & amarus est, leuiculamq́ quandam adstrictionem habet, ut calidam & siccam esse nullus dubitare possit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefaciendi uim obtinet. Tosta & elixa cum melle delincta orthopnoicis, ruptis, conuulsis, tussibus, & destillationibus prodest. Pota cum uino uenerem stimulat. Concisa & ex melle illita, ulcera maligna atq́ phagedænica expurgat, præsertim cum uite alba. Ex ea & melle collyria ad fistulas, & fœtus euocandos componuntur. Ad uitiligines cum melle efficaciter illinitur. Polypos & carcinomata absu-
D mit. Succus eius ad oculorum medicamenta, item contra nubeculas, albugines, caliginemq́ utilis est. Odor herbæ radicisq́, recens cõceptos abortu uitiat. Idem præstant triginta grana eius in posca pota. Sunt qui eius succum cum oleo aurium doloribus infudere. Quinetiã folia eius, utpote adstringentia, uulneribus recentibus imposuere, in uino autem cocta pernionibus. Ferunt non feriri à uipera eos qui folia manibus affricuerint, aut radicem gestauerint.

EX GALENO.

Dracuntium quiddam Aro persimile habet, tum folijs, tum radice. Acre etiam est & amarum, tenuiumq́ partium. Obtinet quoque leuem quandam adstrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri scilicet & amara, coniuncta est, medicamentum factum est, ut quę maximè efficax. Nam radix uiscera omnia expurgat, crassos potissimũ & lentos humores extenuãs. Optimumq́ remedium est contumaciũ ulcerum. Expurgat extergetq́ strenuè tum alia quæ extersionem desiderant, tum alphos cum aceto. Folia quoque, utpote similem facultatem habentia, ulceribus, uulneribusq́ recens inflictis accõmoda sunt, & quanto minus fuerint sicca, tanto magis conglutinant: nam quæ scciora sunt, uiribus sunt acrioribus quàm ut uulneribus cõueniant. Creditum est caseum humidũ si illis foris tectus reponatur, ob temperaturæ illorum siccitatẽ, à putredine cõseruari. Fructus ualentior est, nõ folijs tantum, sed & radice: proinde & cancros, & polypodas eliquare creditus est. Succus quoq́ eius uitia oculorum expurgat. Dracontij radicem bis terúe elixam, quo omnem exuat medicamentosam uim, in cibo interdum Ari modo exhibemus, quum crassi ac glutinosi thoracem pulmonemq́ infestantes humores fortiore ui expellendi ueniunt.

EX PLINIO.

Omnino habentẽ Dracunculũ serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu maiorẽ aiunt: ut & menses, si ferro non attingatur, sistat. Succus eius & aurium dolori prodest. Reliquas facultates in Ari descriptione offendes. Videntũ enim ueteres Arum cum Dracunculo minori miscuisse.

APPENDIX.

A Hæc est uera Serpentaria quæ officinis utendum erit, & minimè ea quam alio nomine Bistortam uocant. Nam uiribus planè ab ea quæ genuina est dissidet, ut suo etiam loco monuimus. Quare non est cur deinceps eandem medicamentis quæ thoraci expurgando adhibentur admisceant medici, sed hanc potius, cuius picturam oculis subiecimus.

DE DAPHNE ALEXANDRINA.
CAP. LXXXVII.

NOMINA.

ΔΑΦΝΗ ἀλεξανδρεία, ἢ ἰδαία Græcis: Laurus Alexandrina, aut Idæa Latinis, officinis Vuularia, nõnullis Bonifacia, multis etiam Pagana lingua, Germanis zäpflinkraut/hauckblatt/& auffenblatt dicitur. Theophrastus appellat ἐπιφυλλόκαρπον, quod fructum super folijs ferat. Alexandrinam autem laurum dictam putamus, quod Alexander uictor ea usus fuerit. Hinc est quod Apuleius hanc Victorialam nominet, quod nimirũ uictores ea pro Lauro in triumphi & uictoriæ signum uterentur: quanquam in eo capite Daphnoida cum Victoriala confundat. Idæa uerò ab Ida monte, quo in loco speciosior & copiosior nascatur.

Vuularia. Epiphyllocarpos. Alexandrina laurus cur dicta. Victoriala. Idæa.

FORMA.

Folia Rusco seu Myrto syluestri similia habet, maiora tamen, molliora & candidiora. Fructum in medijs folijs fert rubentem, Ciceris magnitudine. Ramos spargit à terra dodrantales, & aliquãdo ampliores. Radicem Rusco similem, maiorem B tamen, odoratam, & molliorem. Ex qua sanè deliniatione satis perspicuum fit, eam herbam cuius picturam damus, esse Laurum Alexandrinã. Folio siquidem Myrti syluestris, sed ut Plinius lib. xv. cap. xxx. ait, acutiore, molliore, & candidiore, fructu inter folia rubro, magnitudine Ciceris, ramulis à terra sparsis dodrantalibus, radice syluestri, Myrto proxima, odorata & molli.

LOCVS.

Nascitur in locis montanis, & in Ida monte, ut cõprehensum est, speciosissima. Nunc adfertur ex inferiore Pannonia, atque in nonnullis hortis plantata prouenit.

TEMPVS.

Fructum in æstate in medio folij, in geniculo alterius folij quod maiori supernascitur, profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est, id quod gustus euidenter monstrat. Siquidem gustantibus acris simul & subamara est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius pota pondere senum drachmarũ cum dulci uino, difficulter parientibus, & stillicidio urinæ laborantibus succurrit. Sanguinem quoque menstruũ elicit.

EX GALENO.

Pota tum urinas, tum menses prolicit.

EX PLINIO.

Celeres partus facit, radice pota trium denariorũ pondere, in uini dulci cyathis tribus. Secundas etiam pellit mensesque, eodem modo pota.

APPENDIX.

Recentiores in fauciũ ulceribus, & humecta supra modum columella utuntur. Hinc est quod nonnulli appendant hanc herbam pueris, ut nimia illorum humiditas exiccetur.

DE EPHE-

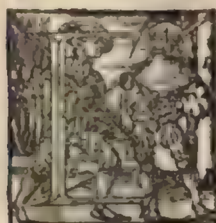

LAVRVS ALEXANDRINA.

Zäpfflinkraut.

A

NOMINA.

ΕΦΗΜΕΡΟΝ, ἰρις ἀγρία Græcis, Ephemeron, Iris syluestris Latinis dicitur. Cum autem Galeno, Paulo, & Dioscoride testibus, duo sint Ephemeri genera, alterum, quod Colchicon à natali solo dicitur, interficiens, de quo suo loco plura: alterum quod non letale est, & præcipuo nomine Ephemerũ dicitur, hic de secundo, nempe non interficiente, nobis sermo duntaxat erit. Ephemerũ autem nominatum est, non quod eadem die iugulet (nulla enim ei uis mortifera inest) sed quod flos illius confestim marcescat, nec longius uno & altero die cõmoretur. Vulgus & officinæ Lilium cõuallium, quod in opacis & lucis nascatur, appellant. Germani Mayenblůmle.

Ephemeri duo genera. *Ephemeron cur dictum.* *Liliũ conuallĩũ.*

FORMA.

Caulẽ & folia Lilio similia habet, tenuiora tamẽ. Flores candidos amarosq́. Fructum mollẽ. Radicẽ unam digitali crassitudine, longam, adstringentẽ, odoratam. Quæ siquidẽ deliniatio ita herbę illi quam uulgus Lilium cõuallium nominat conuenit, ut nulla prorsus in ea sit nota, quæ ei nõ respondeat. Caulem enim & folia Lilij habet, sed tenuiora. Flores candidos & suauiter olentes, gustu amaros. Fructum mollem, colore puniceum, asparagi fructui non dissimilem. Radicem singularem digiti minimi crassitudine, longam, adstringentem & odoratam. Nec obstat quod nunquam aut rarissimè apud nos reperiatur radix quę minimi digiti crassitudinem æquet. Dioscorides enim cum alicui herbæ aut radici mensuram tribuit, id facit ut maiori parti indiuiduorũ illius speciei quadret, nec adeò statam mensurã assignat, quin quandoq; infra aut supra hanc esse posśit. Cui hoc etiã accedit, quod magnitudo secundũ diuersas regiones in una eademq́ herba sæpe uariatur, ita ut nihil mirũ
B sit radices nostri Ephemeri, paulò quàm illius quas Dioscorides uidit minores esse.

Obiectio diluitur.

LOCUS.

Nascitur in syluis & umbrosis locis.

TEMPUS.

In Maio mense flores illius magna copia erumpunt, ac mox iterum euanescunt atq; decidunt. Deinde Iulio mense fructus profertur Asparago haud dissimilis, ut dictum est.

TEMPERAMENTUM.

Mistæ est temperaturæ, Galeno teste, nempe repellentis & discutientis, quia scilicet radix adstringit, floresq́ amari sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix in dentium doloribus remedio est, si decocto eius colluuntur. Folia in uino decocta & illita œdemata & tubercula, quæ nihil adhuc puris cõtraxerunt, discutiunt: πύον enim & non ὑγρὸν legendum, ut ex Galeno liquet.

EX GALENO.

Ephemerum non illud letale, quod etiam Colchicum nominant, sed alterum, quod & Irin agrestem uocant, folia & caulem Lilio similem obtinet, radicem oblongam, non rotundam ceu Colchicum: digiti autem potissimũ crassitudine est, adstringens & boni odoris. Ex quibus palàm fit quod mistæ sit facultatis, nempe repellentis, & halitu digerentis. Testificantur uerò id quæ particulatim ædit opera. Siquidẽ non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur. Folia tuberculorum tum augmento, tum uigori congruunt. Oportet autẽ in uino decocta prius quàm pus moueas illinere.

EX PLINIO.

Radicem unam digiti crassitudine obtinet, dentibus præcipuam cõcisam in aceto, de-

EPHEMERVM
NON LETALE.
Mayenblümle.

A to, decoctamq́ ut tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit, cauis & excesis imprimitur.

APPENDIX.

Recentiores roborare cor, iecur, cerebrumq́ tradūt. Hinc est quod eius succum aut decoctum syncopa, uertigine, morboq́ comitiali correptis, attonitis, & phreneticis exhibeant. Cæterum incipienti elephantiæ, ne latius serpat, & altius radices agat, uiam præcludere scribūt. Ocularij medici ad oculorum caligines discutiendas eo etiam utuntur.

DE ELENIO. CAP. LXXXIX.

NOMINA.

ΕΛΕΝΙΟΝ Græcis, Elenium & Inula Latinis, officinis Enula, rusticis Campana, uulgo iunctis utrisq́ uocabulis Enula campana dicitur. Germanis Alant. Elenium autem ab Helenæ lachrymis, è quibus natum fabulantur, quidam dictum esse uolunt. Alij quoniam cōtra serpentes ex eo primum ab Helena remedium inuentum sit. *Enula campana* *Elenium unde dictum.*

FORMA.

Caulem ex se mittit Elenium crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquando maiorem (interdum enim iustam hominis staturam altitudine æquat) angulosumq́. Huic supernè lutei flores insident, & in his semen Verbasco simile, tactu pruritum excitans. Folia angustifolio Verbasco similia obtinet, lanuginosiora tantum & oblonga. Radicem subrussam, odoratam, magnam, subacrem, ex qua ad consitionem Liliorum aut Ari instar, pingues propagines appendicésue auferunt. Hæ siquidē B notæ Enulæ campanæ uulgo dictæ pulchrè quadrant, necq́ obstat quod nō in cunctis græcis exemplaribus omnes illæ habeantur, cum in nonnullis, ijsq́ probatissimis saltem, legant. Sic Marcellus Virgilius Florentinus in suis quos ędidit in Dioscoridem cōmentarijs testatur, sibi uisum esse antiquissimū ac probatissimū codicem, in quo adhuc omnes seruentur. Et certè nihil absurdi cōmittemus, si nonnullas Dioscoridē notas subticuisse dicamus, cum euidentissimū sit Inulam nō passim una forma præditam nasci, quando, eodem Dioscoride teste, in quibusdā locis caulem haud emittat: in irriguis denicq́ procerior & elegantior, quàm in siccioribus prouenniat. Huc accedit quod aliàs sæpe notas etiam admodū necessarias pr ętermittat. *obiectio diluitur* *Marcellus Florentinus.*

LOCVS.

Nascitur montanis, umbrosis, & siccis locis. In hortis etiam passim hodie plantatur.

TEMPVS.

Radix æstate effoditur, & concisa siccatur. Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Elenij radix non primo statim occursu excalefacit, ac proinde non dicenda est calida & sicca exactè, ceu mel & piper album, sed cum recrementitio humore.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Elenij decoctū potum, urinam & menses ducit. Ipsa denicq́ in eclegmate cum melle sumpta, tussi, orthopnœæ, rupturis, cōuulsionibus, inflationibus, uenenatorum morsibus prodest, calefaciendi ui quam in uniuersum habet. Folia eius in uino cocta ischiadicis utiliter illinuntur. Radix etiam Elenij in passo condita, stomacho utilis est. Siquidem salgamarij paululum siccatam eam, mox decoctam, frigida aqua demergunt, postremo in defrutum coniectam, ad usum recondunt. Ea trita & pota sanguinem excreantibus auxiliatur.

EX GALENO.

Elenij radix maximè utilis est. Eclegmatis quæ faciunt ad educendos lentos &

X crassos

ELENIVM
Alant.

A crassos qui sunt in thorace & pulmone humores commodè miscetur. Rubrificant quoque ea partes frigidis & diuturnis uexatas affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarum passiones, ischiadas uocant, & exiguæ assiduæque quorundam articulorũ præ humiditate luxationes.

EX PLINIO.

Inula à ieiunis cõmanducata dentes confirmat, si ut eruta est, terram non attingat. Condita tussim emendat. Radicis uerò decoctæ succus tineas pellit. Siccata autem in umbra farina tusa, & conuulsis, & inflationibus, & arterijs medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. Superstitiosum.

DE EVPATORIO. CAP. XC.

NOMINA.

ΥΠΑΤΩΡΙΟΝ, ἡπατοριον graecè, Eupatorium & Hepatoriũ latinè, officinis Agrimonia dicitur. Germanis Odermenig/Bruchwurtz. Eupatorium ab Eupatore rege, qui illam primus inuenit, nominatam esse uolunt. Hepatorium uerò quoniam iecori præcipuè medeatur. Agrimonia. Eupatorium cur dictum. Hepatorium.

FORMA.

Fruticosa est herba, unum, interdum alterum etiam scapum efferens, tenuem, lignosum, rectum, nigrum, hirsutum, cubitalem, aut etiam maiorem. Folia per interualla partibus potissimũ incisa quinque, & aliquando pluribus, Quinquefolij uel Cannabis potius folijs similia, nigricantia, & serræ modo in extremitatibus incisa. Semen à medio caule enascitur, deorsum inclinatũ, hirsutum, adeò ut siccatum uestibus hæreat. Hæ deliniationes adamussim, nulla reclamante nota, herbæ quam B uulgus & officinæ uocant Agrimoniam conueniunt. Quapropter hanc uerum & genuinum esse Eupatorium facilè deprehendet, qui singulas descriptionis partes diligenter expendet. Siquidem Agrimonia fruticosa est herba, scapum unum aut alterum obtinẽs, lignosum, tenuem, rectum, nigricantem, hirsutum, cubitalem uel maiusculũ. Folia ex interuallis Cannabina, aut Quinquefolio similia, quinquepartita uel plurifariã incisa, per ambitum serrata. E medio caule semen erumpit deorsum spectans, subhirsutum, ut resiccatum uestibus adhærescat. Proinde præfracta quadam ac immedicabili cæcitate captos esse eos iudico, qui hoc ipsum hodie non animaduertunt. Agrimonia est uerum Eupatorium.

LOCVS.

Nascitur passim locis montosis, campestribus etiam, pratis nempè, & circa sepes.

TEMPVS.

Carpitur in æstate, dum floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Eupatoriũ herba tenuium partium, incidendi extergendique facultatem citra manifestam caliditatem obtinet. Inest ei & adstrictio modica.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Contrita huius folia & cum ueteri suillo adipe imposita, ulceribus difficilè cicatricem contrahentibus medentur. Semen aut herba in uino pota, dysentericis, iecinorosis, & serpentium morsibus auxiliatur.

EX GALENO.

Obstructiones iecoris expurgat, & robur huic uisceri addit.

EX PLINIO.

Semen dysentericis in uino potum auxiliatur unicè.

EVPATORIVM

Odermenig.

A

NOMINA.

HAVDDVBIE Euphrasiæ herbæ nomen à græcæ linguę imperitis pharmacopolis deprauatum est, cum olim εὐφροσύνη dicta sit, quod nimirum oculos, quorum caliginem discutit, delectet. Ad quod nomen Germani nostri pulchrè alludentes Augentrost/ hoc est, oculorũ solacium appellant. Nonnulli hac quoque ratione moti ophthalmicam & ocularíam nominant. Officinę, ut ferè in omnibus alijs herbis, corruptã uocem retinentes, Euphrasiam uocant. Etsi autem herba hæc græco & eleganti nomine donata sit, nihil tamen de ea, quod sciam, apud ueteres Græcos & Latinos, nempè Dioscoridem, Plinium, Galenũ, adde etiam recentiores, Aëtium, Paulum, & Actuarium scriptum reperitur. Cum uerò appellatio ipsa græcam testetur originem, uidetur sanè à Buglosso ueterum mutuata & desumpta esse. Vt enim hoc in uinum coniectum animi læticiam parit, atque adeò εὐφρόσυνον dictum est, ita etiam illa quia oculos iuuat & delectat, εὐφροσύνη appellari cœpit. Quam subinde uocem imperiti linguæ, ut diximus, deprauantes, in Euphrasiam uerterunt.

Εὐφροσύνη cur dicta.

ophthalmica.

FORMA.

Herba est parua, palmę unius longitudine, Hyssopo similis, cauliculis purpureis, folijs exiguis, per ambitum serratis, flosculis albicantibus, radice exigua & inutili. Nec obstat quod Hermolaus, immensæ eruditionis uir, libro tertio, capite decimo octauo sui Corollarij, luteolos esse dicit: is enim ad partem duntaxat florum respexit, quæ lutea esse euidenter apparet. Certè si flores Euphrasiæ exquisitè consideres, neque prorsus luteos, neque in uniuersum etiam candidos esse deprehendes: tribus enim coloribus, nempe purpureo, candido & luteo, ut pictura ipsa ostendit, maculati sunt. Quum uerò potior florum pars candido colore constet, factum est

Hermolaus Barbarus.

B ut fermè omnes herbã hanc depingentes, albos illi assignarint flores, nobis autem hos candicantes dicere placuit.

LOCVS.

Nascitur in apricis collibus, & pratis ferè omnibus.

TEMPVS.

Inter autumni initia magna copia erumpit.

TEMPERAMENTVM.

Quas particulatim facultates obtinet, abundè docent calidam & siccam esse herbam.

VIRES.

Vtuntur ea ad oculorum caligines & suffusiones, uel per se imposita, uel ex uino decocta. Memoriam etiam oculorumq́ aciem redacta in puluerem, & in uino albo pota, mirificè roborat, amissamq́ reparat.

EVPHRASIA Augentrost.

A NOMINA.

ΕΛΕΛΙΣΦΑΚΟΝ Græcis, Saluia Romanis & officinis, Germanis Salbey appellatur. Porrò cum ipsa herba semper retorrida & exucca uideatur, factum est, ut Græcis Elelisphacon, quasi in tabem redacta, uel in syderationem flaccescens dicta sit, ἰλλίζειν & σφάκος uocibus in unam coalescentibus appellationē. Est autem σφάκος, seu potius σφάκελος, malum in plantis quum per æstatem & ardentissimū canis æstum ui solis altius penetrante, humoreq́ue quo nutriuntur deficiente, languent & arescunt. Latini sydrationē nominant. Saluia autem dicta Latinis, quod ad multa, præsertim ad fœcunditatē, salutaris sit.

Elelisphacon unde dicta. *σφάκελος* *Saluia cur uocata.*

GENERA.

Duo sunt Saluiæ genera, quemadmodū etiam plebeij abundè nouerūt. Vnum quod priuatim Elelisphacon dicitur, squalidius folio & scabrius, lacunosa facie præasperum, multo latius, quasi cultum senserit, adeò ut domestica aut hortensis Saluia dici possit. Nos euidentiori distinctione usi, Saluiam maiorem nominauimus. Germanis etiam groß oder breyt Salbey uocatur. Alterum folio leuius & cōtractius, quasi syluestrem ob id referat figurã, syluestris Saluia appellari potest, minus etiam squalore obsitū est. Nos Saluiam minorē diximus. Germani creütz Salbey / oder klein Salbey / oder spitz Salbey / edel Salbey nominant. Dioscorides utrunq; genus sub uno Elelisphaci nomine complexus est, quod scilicet facultate nihil distent, sed idem prorsus efficiant.

Saluia maior. *Saluia minor.*

FORMA.

Frutex est oblongus, ramosus, quadrangulas & candidas uirgas habens. Folia mali Cotonei effigie, oblongiora tamen, asperiora, & crassiora, quæ sensim attritarum uestium modo hirsuta, subalbida, uehementer odorata, sed uirosa sunt. Semē in summis caulibus syluestri Ormino simile gerit. Hæc descriptio, nulla prorsus reclamante nota, cum herba quam Saluiam uulgo uocant quadrat: nanque ea fruticosa est, rugosis folijs, extritarum latenter uestium asperitatem scabritiámue referentibus, incanis, uehemēter odoratis, purpureo in spica flore, in aquilini rostri speciem falcato, semine syluestris Ormini, ut pictura graphicè monstrat.

B

LOCVS.

Nascitur in locis asperis, & utrunq; genus hodie passim in hortis inuenitur.

TEMPVS.

Carpitur in Iunio & Iulio mensibus, quando nimirum floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Elelisphacos euidenter excalfacit, ac leuiter adstringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorum ramorumq́ue decoctū potum urinam cit, menses fœtusq́ue extrahit. Pastinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat. Vulneribus herba utilis est, sanguinemq́ue compescit. Ferina tetráue ulcera purgat. Pudendorum pruritus foliorum & ramorum decoctum cum uino, si eo abluantur, sedat.

EX AETIO.

Tradunt quidam suffitam Saluiam menses immoderatè fluentes, & omnino muliebre profluuium compescere. Agrippa sacram herbam uocauit, quam prægnantes mulieres si fluidæ laxæq́ue fuerint, utilissimè comedunt: cōtinet enim conceptū uitalemq́ue reddit: ac si succi huius heminam cum modico sale quarto à secubitu die mulier potauerit, deinde uiro misceatur, proculdubio concipiet. Aiunt in quodam Aegypti loco post sæuas pestilentias ab his qui supersunt, ad eum succum bibendū mulieres cogi, plurimosq́ue inde produci fœtus. Dato, inquit Orpheus, sanguinem

SALVIA
MAIOR.

Groß Salbey.

SALVIA
MINOR.

Creütz salbey.

C expuentibus ſucci Saluiæ cyathos duos, ieiunis cum melle bibendos, & ſanguis ilico cohibet. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Spicæ nardi, Zingiberis ſingul. drach. ij. ſeminis Saluiæ aſſati triti & cribrati drach. viij. Piperis longi drach. xij. cum ſucco Saluię pilulas conficito, & mane ieiunis drachmam unam exhibeto, eodemq; modo in ueſpere, ac poſtea aquæ puræ quippiam propinato.

Pilulæ.

EX PLINIO.

Menſes Saluia cit & urinas. Paſtinacæ marinæ ictus ſanat. Torporem autem inducit percuſſo loco. Bibitur cum Abſinthio ad dyſenteriã. Cum uino eadem commorantes menſes trahit. Abundantes ſiſtit decocto eius poto. Per ſe impoſita uulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. Et ſi in uino decoquatur, pruritus teſtium ſedat. Partus emortuos appoſita extrahit, item uermes auriũ. Ad tuſsim laterisq; dolores bibitur. Contra ſcorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra ſerpentes quoq; ex oleo perungi ea prodeſt.

DE ERPYLLO. CAP. XCIII.

NOMINA.

ΕΡΠΥΛΛΟΝ græcè, Serpyllum latinè. Officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanicè Quendel/Kinlin/Hünerkol appellatur. Serpyllum autem, ut autor eſt Varro, ab eo quod ſerpat tam Gręcis quàm Latinis dictum eſt, quoniã ſi qua eius particula terram attingit, inibi radices demittit. Eſt enim ut Theophraſtus libro ſexto de plantarum hiſtoria, capite ſeptimo ait, proprium quoddam eius ramulorum incrementũ, quippe cum poſsit in quantam uoluerit quiſpiam longitudinẽ trahi, adiecto illi pedamento aliquo, aut ſi propè ſepes plantetur, aut ex altiore loco aliquo deorſum demittatur: ſic enim in longum protrahuntur: & ab hac plantę in ramulis eius natura, quòd in longum ſerpit, Græci & Latini peculiariter Serpyllum nominauerunt.

Serpyllum unde dictum.

D

GENERA.

Duo eius genera. Hortenſe, quod germanicè heymiſcher Quendel dicitur. Syluestre, quod priuatim Zygis uocatur, quòd fortè eo iugarentur uites. ζυγῶν enim Gręcis interdum idem quod Latinis ligare & uincire ſignificat. Germanicè ſimpliciter Quendel dicitur. Nos ſylueſtris tantum Serpylli picturam damus.

Serpyllum hortenſe. Syluestre. ζυγῶν.

FORMA.

Hortenſe nõ diſsimile eſt Origano, potiſsimum quod ad folia & ramulos ipſos attinet, quos candidiores tantum habet, odore tamen prorſus Sampſychum repræſentat. Repit humi, & in rectum non attollitur. Sylueſtre contrà humi non ſerpit, ſed rectum exilibus ramulis & lignoſis attollitur, Rutæ folijs plenis, anguſtioribus tamen. Floſculos habet ſubpurpureos, guſtu acres, odore iucundo, radicem multifidã. Plinius ſecus quàm Dioſcorides hortenſe ſerpyllum nequaq; ſylueſtre uero humi ſerpere aſſerit, adeo ut ſubeſſe in hoc mendã ueriſimile ſit: res enim ipſa & uiuæ herbarum imagines ſatis teſtantur, Dioſcoridis ſententiam eſſe ueriorem. Dioſcoridi ſubſcribit Aëtius. Neq; mirũ eſt magis humi reptare cultum, quod infirmius humoris copia eſt, atque adeò ramis inualidioribus ſtare nequit, quàm ſylueſtre, quod illo rigidius ac lignoſius exiſtit.

Hortenſe. Syluestre. Plinij erratum.

LOCVS.

Hortenſe non niſi ſatum prouenit, & Columella teſte, neq; pinguem, neq; ſtercoratum, ſed apricũ locum deſiderat, ut quod macerrimo ſolo naſcatur. Sylueſtre autem in petris, collibus, & montibus pleriſq; copiſiſsimè naſcitur, ita ut eo quaſi ueſtiri uideantur.

TEMPVS.

Sylueſtre tota æſtate floret, hortenſe autem Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERA-

SERPYLLVM

Quendel.

C

TEMPERAMENTVM.

Serpyllum gustu acre est, ob id calidum ualde, ita ut menses & urinam moueat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Syluestre efficacius & maiori calefaciendi ui quàm hortense, atque ad usum medicinæ aptius. Menses trahit, & urinam cit potum. Torminibus, ruptis, conuulsis, iecinoris inflammationibus auxiliatur. Aduersus reptilia potum & illitum. Capitis dolores sedat coctum adiecto rosaceo, & aceto madefactū. Maximè uero lethargo & phrenitidi cōuenit. Sanguinis uomitum sedat succus eius quatuor drachmis cum aceto potus.

EX AETIO.

Serpyllum ita calefacit ut menses & urinam ducat. Huius genus duplex. Syluestre efficacius calidiusq; hortensi, atq; omnino usus eius in medicina præfertur. Prodest torminibus, cōuulsionibus, rupturis, inflammationib. iecinoris, reptilibusq;. Potum ac illitum capitis dolores sedat. Madefactum autem aceto ac decoctum admixto rosaceo lethargicis, & diutinam phrenitim patientibus summopere cōgruit. Præterea drachmæ unius pondere ex aceto bibitum, sanguinis eiectiones cōpescit.

EX PLINIO.

Aduersus serpentes efficax, maximè Cenchrin & Scolopendras terrestres ac marinas & scorpiones, decoctis in uino ramis foliisq;. Fugat & odore, cominus si uratur, & contra marinorū uenena præcipuè ualet. Capitis doloribus decoctū in aceto illinitur temporibus, ac fronti cum rosaceo. Item phreneticis, lethargicis, contra tormina & iecinorum dolores. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.

EX PLINIO VALERIANO.

Serpyllum calidum, simul nobis utile medicinæ usus ostendit. Capitis dolores
D coctum ex aceto & rosaceo tempori ac fronti illitū mitigat. Serpentes & omnia animalia uenenata adustum nidore repellit, ideo & messoribus in cibo miscetur, ut si fatigatos fortè somnus oppresserit, tutè quiescant contra animalia quæ hoc tempore uenenatis hausibus sæuire consueuerunt. Contusi puluis ex scrupulis xij. in aqua datus tormina emendat, urinæ difficultates resoluit, lienis quoq; iniuriæ idem puluis ex aceto mixtus occurrit. Nec minus cruentis excreationibus subuenit, ex duobus cyathis mellis & aceto temperatus.

DE ELYMO. CAP. XCIIII.

NOMINA.

Panicum quare dictum.

ΕΛΥΜΟΣ Græcis, Panicum Latinis, Germanis Heydelpfenich/oder Fenich dicitur. Panicum autem à paniculis in quibus semen est, Latini appellauerunt.

FORMA.

Milij similitudine prosilit, denis ut plurimum folijs luxurians, culmo penè in surculum extenuato, nutante, rubido panicularū fastigio, prædensis aceruato granis, aliàs purpureis, aliàs rufis, nigris aliàs, item & candidis.

LOCVS.

Satum facilè quouis ferè loco prouenit, leuem autem & solutam terram potissimum desiderat. Nec in sabuloso duntaxat solo, sed in arena quoq; nascit, modo humidum cœlum, uel riguum solum sortiatur.

TEMPVS.

Quadragesimo die postquā satum est absolui, ut omnia æstiua, inter omnes conuenit.

PANICVM
Pfenich.

C uenit. Quocunque igitur tempore satum fuerit, ubi semine prægnans erit, tum carpendum uenit.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, præsertim si foris illinatur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Milij similitudinem refert, eodemque modo in panes defingitur, & ad idem accõmodatum est, minus tamen quàm Milium nutrit & adstringit.

EX GALENO.

Panicum facultate pauci nutrimenti, & exiccatoria. Sistit quoque nõnihil uentris fluxus, ceu ipsum etiam Milium. Panis itaque eius exigui est alimenti & refrigerans. Constat insuper præaridũ & instar arenæ aut cineris friabilem esse: caret enim penitus pinguedine & lentore. Iure igitur aluum humentem desiccat. Agricolæ farina huius cocta admisto adipe suillo & oleo uescuntur. Panicum in omnibus Milio cedit, insuauius esu, concoctu difficilius, uentremque magis coërcet, minusque nutrit. Huius farinã interdum cum lacte coctam, rustici ueluti triticeam esitant. Clarumque est id edulij tanto quàm illud per se solum assumptũ melius esse, quanto lac huius seminis natura ad boni succi procreationẽ, aliaque omnia eminentius habetur. Dico autem alia omnia, cõcoctionem, uentris subductionem, in totum corpus distributionem, adeoque ipsam in edendo suauitatem & uoluptatem. Hoc nanque semen nulla gratia aut iucunditate commendatur.

EX PLINIO.

Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos Milium. In uino potum prodest dysentericis. Similiter ijs quę uaporanda sunt excalfactum imponitur. Sistit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die haustum. Sic prodest
D & ad tormina.

DE ERICA. CAP. XCV.

NOMINA.

ΕΡΕΙΚΗ Gręcis, Erica Latinis, Heyd Germanis dicit. Officinis inusitata.

FORMA.

Erica fruticosa arbor est Tamarici similis, multò tamen breuior. Eius flore utentes apes, reprobũ mel conficiunt. Plinius lib. xxiiij. cap. ix. fruticem esse scribit nõ multum à Tamarice differentem, colore Rorismarini, & penè folio. Id quod uerè de ea Erica, cuius nos picturam damus, dicitur. Theophrastus etiam Rosmarino similem Ericam facit. Habet flores in candido purpureos.

LOCVS.

In montibus & syluis locisque arenosis nascitur.

TEMPVS.

Autumno floret sola ferè in syluis.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est Erica, id quod in gustu amaritudo satis docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ericæ coma & flores illita serpentium morsibus medentur.

EX GALENO.

Discutiendi facultate prædita est Erica: flore eius potissimũ & folijs utendum.

EX PLINIO.

Ericen aduersari serpentibus tradunt.

APPENDIX.

Recentiores herbarij præter iam cõmemoratas, alias facultates addunt, nimirũ florum decoctum lumborũ ac uentris dolores lenire posse. Succum ex folijs floribusque elicitum, oculis imbecillibus guttatim instillatum, aut foris inunctũ cõferre.

ERICE
Heyden.

IRION
Hederich.

HELXINE
CISSAMPELOS.

Mittelwind.

A

NOMINA.

[H]ΕΛΞΙΝΗ κισσάμπελος Græcis, Helxine cissampelos & Conuoluulus Latinis nominatur. Vulgus herbariorum & officinę, Volubilem mediam & Vitealem appellāt, Germani Mittelwinden/oder Weingartenwinden. Rectè autem Cissampelos dicitur: in uineis enim potissimum nascitur, & folio hederaceo. Conuoluulus uerò, quod crebra reuolutione uicinos frutices & herbas implicet. *Vitealis.* *Cissampelos quare dicitur.* *Conuoluulus.*

FORMA.

Folia habet Hederę similia, minora tamen. Ramulos exiguos circumplectentes quodcunque contigerint. Folia denique eius scansili ordine alterna subeunt. Flores primum candidos Lilij effigie, dein in puniceum uergentes, profert. Semen angulosum in folliculis acinorum specie.

LOCVS.

In uineis nascitur, unde etiam ei appellatio Cissampeli, ut diximus, indita est.

TEMPVS.

Aestate, potissimum autem Iulio & Augusto mensibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam esse ex uiribus quas illi ueteres tribuunt, facilè conijcere licebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius potus, aluum subducendi facultatem obtinet.

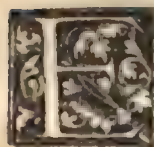
EX GALENO.

Helxine, quæ & Cissampelos nuncupatur, digerendi facultatem habet.

B

DE HEPTAPHYLLO. CAP. XCVIII.

NOMINA.

[H]ΕΠΤΑΦΥΛΛΟΝ græcè, Septifolium latinè, uulgò Tormentilla nominatur. Sunt ex recentioribus qui perperam Bistortam uocent. Germanicè Tormentill/Rot heil wurtz appellatur. Heptaphyllon autem à septenario foliorum numero dicta est. *Tormentilla.* *Heptaphyllon unde dictum.*

FORMA.

Quinquefolio simillima est, nisi quod septem non quinque habet folia, utrinque lanuginosa, exigua, parua, serrata, caulem certis ferè interstitijs ambientia, flores luteos, radicem puniceam ac modicè intortam. Ex hac descriptione omnibus constare puto, herbam nostris Tormentillam dictam, non esse Dioscoridis Quinquefolium. Hoc enim, ut reliqua omittam, radicem non intortam, sed rectam & oblongam habet. Plinius etiam libro xxv. capite ix. herbam Quinquefolium incipere & desinere cum uite scribit. Tormentilla autem non maturè prouenit, sed cum uites iam florent. Accedit quod hæc in montosis & syluestribus incultisque, hoc uerò pratis, cultis & aquosis in locis potius prouenit. Apuleius etiam utranque herbam seorsim describit. *Tormentilla nō est Quinquefolium.*

LOCVS.

Nascitur montosis, ut diximus, locis ac syluis.

TEMPVS.

Serò ac cum iam uites florent herba hæc apparere incipit.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores iudicant hanc herbā in tertio ordine frigidam & siccam esse. Cęterū non esse frigidam, potissimū in tertio ordine, facultates eius abundè declarant. Gustus etiam adstrictionē illam tanta frigiditate prorsus carere palàm ostendit. Quare cum easdem quas Quinquefoliū facultates habeat, idem etiam temperamentū ob-

HEPTAPHYLLVM
Tormentill.

A tineat necesse est. Erit itaq; radix desiccatoria ex tertio ordine, nullatenus tamē manifesta caliditate participans.

VIRES EX APVLEIO.

Heptaphyllo herba trita &cū oleo mixta pedes perunges, &tertio die dolorē tollit.

EX RECENTIORIBVS.

Facultatem obtinet glutinandi uulnera. Farina herbæ uel radicis ex succo Plantaginis propinatur in difficultate urinæ. Eadem respersu uulnera ad cicatricem per ducit. Cum albo oui subacta & figlino decocta, datur cholericis. Foliorū uis deploratis fistulis instillatur, neq; non oculis ad discutiendas nubeculas. Ad putrescentia oris ulcera herba & radix cōmanducata, & in ore retenta ualēt. Herpetas, strumas, duritias, tumores, aneurismataq; sanat. Et ut antea diximus, facultates ferè easdem quas Quinquefolium obtinet. Quapropter uenenis resistit, dysenterias, & omnes sanguinis eruptiones compescit.

DE ERVCA. CAP. XCIX.

NOMINA.

EYZΩMON Græcis, Eruca Latinis, officinæ latinum nomen retinuerūt, Germanis Weiß senff appellatur. Euzomos autem Græcis, quoniam iura cōmendet, habeatq; in eisdem peculiarē gratiam dicta est. Erucam uerò ideo nominatam uolunt quod erodat: hęc enim ubi degustaueris, os & linguam satis acriter uellicat. *Euzomos unde dicta.* *Eruca.*

GENERA.

Duplex est Eruca. Vna hortensis seu satiua, quæ Germanis zam weiß senff dicitur. Altera syluestris, ijsdem wilder weiß senff appellatur.

B FORMA.

Sesquipedali thyrso consurgit satiua, folio longo, angustoq;, in profundas sed rariores crenas laciniato, gustu præter modum acri, floribus pallidioribus, semine in siliquis rapi, uel sinapi, firmo, radice candida. Syluestris folio satiuæ simili, strictiore tamen & minore, flore luteo.

LOCVS.

Satiua in hortis nascitur. Syluestris Hispaniæ familiaris: propè tamen aquas prouenit magna copia. Quæ autem apud nos creditur esse syluestris Eruca, ea non est sed Erysimon, de qua quidem herba suo in loco abundè scripsimus.

TEMPVS.

Satiua tota æstate floret: syluestris autem circa Calendas Iunij potissimum erumpit: alio enim tempore uix reperitur.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum Erucæ idem cum temperamento Erysimi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cruda Eruca satiua largius comesta uenerem stimulat. Idem potest semen eius, quod urinam cit, coctionē adiuuat, aluumq; bonum efficit. Vtuntur semine ad condimenta. Quod ut plurimo tempore seruetur, aceto uel lacte maceratum, & in pastillos digestū recondunt. Syluestris semine homines in Hispania sinapis uice utuntur. Est autem ad ducendam urinam efficacior, & multo quàm satiua acrior.

EX GALENO.

Olus hoc perquā manifestè calefacit, adeò ut nō facilè solum absq; iunctis Lactucæ folijs edatur. Quinetiam genitale semen augere creditur, & in uenerem stimulos addere. Caput magis dolore afficiet si solum edatur.

EX PAVLO.

Eruca temperamento Erysimo similis, flatulenta est, ob quod ad uenerem instigat. Semen eius urinam quoq; mouet. Cæterū syluestris, domestica ualentior est.

EX PLI.

ERVCA
SATIVA.

Zam weiß senff.

ERVCA
SYLVESTRE.

Wild weiß senff.

C

EX PLINIO.

Eruca diuerſæ eſt quàm Lactuca naturæ: concitatrix ueneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentū æquet. Eius ſemen ſcorpionum uenenis & muris aranei medetur. Beſtiolas omnes innaſcentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras traducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt uerbera ſubituris potum ex uino, duritiam quandam contra ſenſum induere. In condiendis obſonijs tanta eſt ſuauitas, ut Græci euzomon appellauerint. Putant ſubtrita Eruca ſi foueant̄ oculi, claritatē reſtitui. Tuſsim infantium ſedari. Radix eius in aqua decocta, fracta oſſa extrahit. Tria folia ſylueſtris Erucę ſiniſtra manu decerpta, & trita in aqua mulſa, ſi bibantur, uenerem ſtimulant.

DE EVPATORIO ADVLTERINO. CAP. C.

NOMINA.

VM herba hæc ueteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, & quo nomine ab ijſdem appellata ſit, mihi nondum conſtare ingenuè fateor. Officinæ tamen ferè omnes pro Eupatorio uero, cum tamen non ſit, haud ſine magno errore utuntur. Hinc cum nomen aliud non eſſet quo illam appellaremus, Eupatorium adulterinū nominare placuit. Germanicè Kunigund kraut/ hoc eſt, herba S. Kunigundi uocatur, & Waſſerdoſt/ ab Origani ſimilitudine, & quod iuxta aquas proueniat. Alijs Hirtzenklee/ quod uulnerati cerui ſibi hac medeantur herba.

Officinarum error.

Eupatoriū adulterinum.

FORMA.

Caulem ędit rotundum, purpureū, geniculatū, ſolidum & hirſutum, circa quem alæ panduntur, folia longa, Canabinis ferè ſimilia, amaraq́ꝫ. Flores in ſummo paruos coaceruatos, in candido purpuraſcentes, tandē in pappos tenues abeuntes. Radicem multis fibris capillatā & inutilem. Errant hauddubiè qui herbam hanc Dioſcoridis Hydropiper eſſe putant. Nam etſi ferè tota eius herbæ facies, floribus demptis, Hydropiperis deliniationi reſpondeat, tamen quia nulla prorſus piperis in folijs aut floribus acrimonia apparet, non eſt cur Hydropiper dici poſsit aut mereat̄.

D

Eupatoriū adulterinum non eſt Hydropiper.

LOCVS.

In fluminum ripis, alijsq́ꝫ locis humidis naſcitur: potiſsimum uerò iuxta reſides aquas, aut tardo fluxu prorepentes.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu uehementer amara eſt, ut calidam & ſiccam eſſe in ſecundo ordine, aut in medio tertij non ſit dubium.

VIRES.

Hauddubiè herba hæc abſtergit, expurgatq́ꝫ, & quæ in uenis eſt craſsitiem incidit: quamobrem menſes & urinas mouet, educendoq́ꝫ ex thorace pulmoneq́ꝫ puri auxiliatur, aliasq́ꝫ facultates amari ſaporis, quas recenſet Galenus lib. iiij. de Simp. med. facul. cap. xvij. obtinet. Poteſt itaq́ꝫ obſtructiones iecoris & lienis aliarumq́ꝫ partium corporis ſoluere. Ex recentioribus ſunt qui hanc Vulnerariā eſſe tradunt, neq́ꝫ temerè: idipſum enim poſſe, ſiccitas eius teſtatur. Suffitum præterea eius herbę, uenenatas fugare feras iJdem ſcribunt. Euidentiſsimū uerò eſt hanc etiam contra uenena eſſe admodum efficacem.

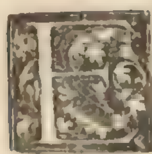

EVPATORIVM ADVLTERINVM.

Kunigunt kraut.

C

NOMINA.

ΡΕΒΙΝΘΟΣ græcè, Cicer latinè, officinæ latinum nomen retinuerunt, germanicè Kyssern nominatur.

GENERA.

Tria præcipua sunt Cicerum genera, album, rufum & nigrum. Nos ex ijs tribus nigri tantum picturam damus. Differunt potissimum in floribus: hoc enim ut cernis purpureos, album uerò candidos flores producit.

FORMA.

Cicer satiuum caule est lignoso, obliquo, folijs exiguis, multis, circinatis, flore albo uel purpureo, siliquis rotundis, radice tenui & non admodum longa.

LOCVS.

Pullo crassoq́ solo gaudet.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, atq; subinde in siliquis semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum est primo in ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cicer satiuū bonam facit aluum, urinam cit, inflationes parit, cutis colorem commendat, menses & fœtus educit, lac auget. Cum Eruo decoctum illinitur ad inflammationes testium & myrmecias. Ad scabiem, achoras, impetigines, ulcera concrescentia & maligna, cum hordeo & melle. Alterum genus arietinum nominatur. Vtrunq; cit urinas, dato cum Rosmarino contra regium morbū & cutem subeuntes aquas eorum decocto. Lędunt autem uesicam exulceratā & renes. Contra myrmecias & acrochordonas iubent aliqui noua luna singula earum capita eminentiásue singulis Ciceribus tangere, deligataq́ in lintheolo semina illa post se abijcere, ut acrochordones decidant.

D

EX GALENO.

Cicer legumen est flatuosum quod nutrire potest, aluo mouendæ habile, ciendæ urinę idoneū, & semini generando aptum. Prolicit uerò & menses. Porrò quod uocatur arietinum, cæteris efficacius urinam prouocat. Decoctum eius calculos renum confringit. Reliquum autem Cicerum genus quod Orobiæū uocant, eadem ui pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Lienem & iecur, & renes expurgant, scabiesq́ & impetigines extergunt. Parotidas & testes induratos discutiunt. Maligna etiam ulcera cum melle sanant.

EX SYMEONE ANTIOCHENO.

Cicera difficulter concoquunť & excrementa gignunt. Venerem stimulant, magisq́ quàm fabæ nutriunt, obstructiones tollunt, & menses educunt. Habent salsam simul & dulcem qualitatē, & ob salsuginem uentrem mouent, propter dulcedinem autem urinam. Inflationes quoq; faciunt, & lac gignunt, extergendiq́ facultatem obtinent. Nigra medicamentosam uim habent: urinam enim uehementissimè mouent, & calculos renū & uesicæ frangunt. Nullum uero legumen sic ut Cicera, præcipuè autē nigra & parua, lapides frangere potest. Id uerò magis eius ius, quod tamen uesicæ morbis supra cætera legumina officit. Cicera uerò rubra calidiora & crassiorū sunt partium quàm alba. Omnia autem urinam ducunt. Madefacta nocte una in aqua & sumpta, lumbricos eijciunt, sed qui utitur sex ieiunet horas oportet. Imposita ut cataplasma parotidibus, molliunt & discutiunt tumorē. Farina horum aceto subacta, & scabiosis inuncta prodest. Ius eorundem ictericos iuuat, & urinam albam reddit. Oportet uerò ijs neque ante cibum, neque post uti, sed in medio.

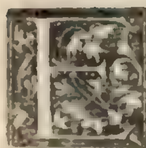

CICER
NIGRVM.

Schwartz zyßern.

C

NOMINA.

Bugloſſum ſylueſtre.

Echion quare dictum.

XION, ἡ ἀλκιβιάδιον Græcis, Echion & Alcibiacū Latinis dicitur. Officinis ignotum. Vulgares herbarij ſylueſtre Bugloſſum nominant, quos ſequentes Germani wild Ochſenzungen appellant. Echion autem dictum uolunt, quod contra ferarum ictus ſit utile. Alij quod floreſcit capitulis uiperæ ſimilibus. Rectius Dioſcorides, quod ſemina uiperino capiti ſimilia habeat.

FORMA.

Folia obtinet oblonga, aſpera, tenuia, Anchuſæ proxima, minora tamen & pinguia. Habet & aculeos exiles folijs adiacentes. Cauliculos tenues multos, & utrinque foliola tenuia, pennata, nigra, minora proportione ad cacumen caulis. Iuxta folia flores purpureos, in quibus ſemē eſt uiperino capiti ſimile. Radix digito exilior, ſubnigra. Ex qua ſanè deliniatione ſole clarius fit, herbam cuius picturam hic exhibemus eſſe Echion. Folia enim habet prælonga, hirſuta, tenuia, ad Anchuſam accedentia, minora tamē pinguiaq́, tenuibus ſpinis horridula, cauliculos tenues, numeroſos, minutaq́ folia utroq́ latere dependentia, nigra, in ſummo caule minuſcula, inter quæ purpurei flores emicant, in quibus ſemina uiperarum capitulis ſimilia inſident, à ceruice paulatim in roſtellum extenuata, tumidiore ſuperna parte, in qua quædam prominulæ quaſi ſedes occulorū apparent, id quod ego hiſce oculis non ſemel, ſed iterum atq́ iterum conſpexi. Radix digito tenuior nigricat.

LOCVS.

Vbiq́ ferè ad itinera, & in aſperis locis naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe floret.

D

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſſe citra tamen inſignem ſiccitatē inde conijcitur, quod lactis procreatricem facultatem obtinet. Medicamenta enim, Galeno libro quinto capite uigeſimo de Simpl. med. facul. teſte, quia pituitoſos humores calefacientia in ſanguinem uertunt, lac procreare ſolent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix non ſolum ijs qui à ſerpentibus morſi ſunt ſuccurrit pota cum uino, uerumetiam præſumentes eam ne feriantur facit. Idem præſtant folia & ſemen. Sedat etiam dolores lumborum, & cum uino aut ſorbitione ſumpta lac proritat.

EX PAVLO.

Echion ſpinoſa herba eſt, quæ non modo à ſerpente commorſis cum uino pota auxiliatur, ſed præſumentes quoq́ percuti non patitur.

DE ELEO-

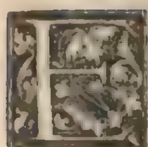

ECHION Wild ochsenzungen.

APIVM
PALVSTRE.
Wasser eppich.

A

NOMINA.

ΕΛΕΟΣΕΛΙΝΟΝ, ἢ ὑδροσέλινον Græcis, Apium paluſtre & ruſticum Latinis, Germanis Waſſer epff/oder Eppich/oder bauren eppich nominatur. Sic dictum Grecis, quod in paludibus & aquoſis locis proueniat. *Apium paluſtre* *Eleoſelinon unde dictum.*

FORMA.

Apio ſatiuo maius eſt, caule tenero, concauo, folio molli, raro nec hirſuto, ſimile Apio ſapore, odore, floribus, ſemine & radice.

LOCVS.

Naſcitur in paludibus & aquoſis locis.

TEMPVS.

Iulio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Apium ſatiuum temperamentum obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem omnia quæ ſatiuum poteſt.

EX PLINIO.

Eleoſelino uis priuata contra araneas.

DE ELLEBORO ALBO. CAP. CIIII.

NOMINA.

ΕΛΛΕΒΟΡΟΣ λευκὸς Græcis, Elleborus candidus, & Veratrum album Latinis, officinis pariter Latinis Elleborus albus, Germanis weiß nießwurtz appellat. Elleboron autem Græci dictum uolunt, quod cibū corporis eripiat. Album à radice uocarunt, quæ nigri reſpectu candida eſt. *Elleborus cur dictus.* *Album quare cognominatus.*

B

FORMA.

Plantagini ſimilia folia obtinet, aut Betæ ſylueſtris, breuiora tamen, nigriora, & colore rubentia. Caulem palmi altitudine, cauum, quum ſiccari inceperit corticibus ſeu tunicis inuolutum. Radices illi ſubſunt numeroſę, tenues, ab exiguo & oblongo capite ceparū modo prodeuntes. Quod autem Dioſcorides dicit colore rubere folia, id de coſtis eorum intelligendum erit.

LOCVS.

Naſcitur in montanis locis frigidis & aſperis.

TEMPVS.

Radices eius per meſſem legendæ ſunt.

TEMPERAMENTVM.

In tertio ordine eſt excalefacientium & exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Optimus habetur qui mediocriter extentus eſt & albus, fragilis, carnoſus, non acuminatus, iunceusq́, aut quum frangitur puluerulentus, exilem interiorem medullam habens, guſtu non admodum feruens, neq; ſaliuā confertim ciens. Huiuſcemodi autem ſtrangulat. Purgat uomitionib. uaria educens. Miſcetur collyrijs, quę claritati oculorum officientia purgare poſſunt. Menſes ducit, & fœtus in utero appoſitus enecat. Sternutamenta cit, & mures interficit, cum melle & polenta ſubactum. Carnes ſimul coctum minuit. Datur ieiunis per ſe & cum Seſamo, aut Ptiſanę ſucco, aut Alicæ, aut mulſa, aut pulte, aut lenticula, aut alia ſorbitione. Pani cōpinſitur & torret. Apparatus & uictus ratio ab ijs tradita eſt, qui de ratione & modo dandi eius, dicato priuatim opere, ſcripſerunt. Potiſsimum autem Philonidi Siculo ab Enna ſubſcribimus. Longum enim eſſet ei qui de medica materia agit, curandi quoq; rationem docere. Dant autem aliqui cum copioſa ſorbitione, aut ſucco mul-

ELLEBORVS ALBVS.

Weiß nießwurtz.

A co multo, aut modicum cibum dari præcipientes, statim Elleborum offerunt, præsertim ijs in quibus suspecta timendáue erit strangulatio, aut corporis imbecillitas imminet: tuto enim ea sic peragitur purgatio, quod non intempestiuè medicamentum corporibus cibo munitis accedat. Sedi etiam balani ex Elleboro subditæ cum aceto, uomitiones eliciunt.

EX GALENO.

Elleborus extergentis simul & excalfacientis facultatis est. Quamobrem ad alphos, impetigines, scabies, leprasq; accōmodus est. Quinetiam si in fistulam callo induratam infundatur duobus tribúsue diebus, callum detrahit. Dentibus si cum aceto colluantur prodest.

EX PLINIO.

Candidū ueratrum uomitione, causasq; morborū extrahit: quondam terribile, postea tam promiscuum, ut plericq; studiorū gratia ad prouidenda acrius quæ commentabant, sæpius sumptitauerint. Carneadem responsurū Zenonis libris: Drusum quoq; apud nos, tribunorū popularium clarissimū, cui ante omnis plebs adstans plausit, optimates uerò bellum Marsicum imputauere, constat hoc medicamento liberatū comitiali morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissimè sumitur, quoniam, ut diximus, Sesamoides admiscent. Italia ueratrum uocat. Farina eius per se & mixta radiculę qua lanas diximus lauari, sternutamentū facit, somnumq;. Leguntur autem tenuissimæ radices breuesq; ac ueluti decurtatæ etiam hæ. Nam summa quæ est crassissima, cepis similis, canibus tantum datur purgationis causa. Antiqui radicē corticemq; carnosissimū eligebant, quò tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongijs opertam turgescentemq;, in longitudinē findebāt. Deinde fila in umbra siccabāt, ijs utentes. Nunc ramulos ipsos à radice sua grauissimi corticis, ita

B dantes. Optimū quod acre gustu, feruensq; in frangendo puluerem emittit. Optimum præterea quod celerrimè mouet sternutamenta, sed multo terribilius nigro, præcipuè si quis apparatū poturorū apud antiquos legat, contra horrores, strangulatus, intempestiuas somni uires, singultus infinitos, aut sternutamenta, stomachi dissolutiones, tardiores uomitus aut longinquiores, exiguos aut nimios. Sed antiquorum uitium erat, quod propter hos metus parcius dabant, cum celerius erumpat, quo largius sumitur. Themison binas nō amplius drachmas donauit. Sequentes & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui Elleborum fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire. Præterea mirum inuentum est, quod incisum forficulis, cortex remanet. Hoc inanito, medulla cadit. Hæc in nimia purgatione data, uomitiones sistit. Cauendum est felici quoque cura, ne nubilo detur die, quippe impatibiles cruciatus existunt. Nam æstate potius quàm hyeme dandum, non est in dubio. Corpus septē diebus præparandū cibis acribus, abstinentia uini, quarto & tertio die uomitionibus, pridie cœnæ abstinentia. Album è dulci datur, aptissimè uerò in lacte aut pulte. Nuper inuenere dissectis raphanis inserere Elleborum, rursusq; comprimere raphanos, ut transeat uis, atq; eo lenimento dare. Reddi post quatuor ferè horas incipit. Totum opus septenis peragitur horis. Medetur in morbis comitialibus, uertigini, melancholicis, insanientibus, lymphaticis, elephantię albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusq; tympanicis, stomachicis, spasticis, clinicis, ischiadicis, quartanis quæ aliter non desinant, tussi ueteri, inflammationibus, torminibus redeuntib. Vetant dari senibus & pueris. Item mollibus & fœminei corporis animęúe exilibus, aut teneris, & fœminis minus quàm uiris. Item timidis, aut si exulcerata sint pręcordia, uel tumeant, minimeq; sanguinē excreantibus, uel latere uel faucibus. Medetur extra corpus eruptionibus, pituitæ cum axungia illitum. Item suppurationi ueteri. Mures polenta admixtū necat. Muscæ quoq; necantur albo trito, & cum lacte sparso. Eodem & phthiriasis emendatur.

ELLEBORVS NIGER ADVL
TERINVS HORTENSIS.

Christwurtz.

ELLEBORVS NIGER
ADVLTERINVS SYLVESTRIS
Leüßkraut.

DE ELLEBORO NIGRO ADVLTERINO. CAP. CV.

C

NOMINA.

Elleborus niger adulterinus cur dictus.

ERBAM hanc cuius picturam damus non esse uerum Elleborum facilè constabit, si eam ad descriptionẽ referas. Verum quum magna pars hodie medicorum pro Elleboro nigro, neq; tamen citra summam efficacitatem, utatur, adulterinum nigrum Elleborum appellare placuit. Germanis Christwurtz dicitur, non alio sanè nomine quàm quod circa seruatoris nostri CHRISTI natalem diem flores, modo calido in loco sita sit herba, producat. Cæterum etsi genuinus Elleborus non sit, tamen non admodum ab illo abludit descriptio, nec uiribus multo inferior est, ut in alterius inopia huius usus citra errorem esse posit.

GENERA.

Duo eius esse genera deprehendimus. Vnum quod officinæ hodie Elleborum nigrum, Germani uerò Christwurtz/ ut diximus, nominant. Nos certioris discriminis causa, Elleborum nigrum adulterinum hortensem appellauimus, quod scilicet sua sponte, & nisi plantatum sit, in hortis non proueniat. Alterum quod syluestre sit, & sponte sua nascitur, Elleborum nigrum adulterinum syluestrem nuncupauimus. Germanis Leüßkraut dicitur.

Hortensis.

Syluestris.

FORMA.

Hortensis caulem, uel potius pediculum, habet oblongum & folijs nud um, nisi in summo, ubi folia oblonga, angusta, pluribusq; diuisuris incisa, atqueadeò in ambitu serrata producit. Florem habet herbacei coloris. Radices tenues, nigras, ueluti à capitulo ceparum pendentes. Syluestris priori non admodum dissimilis est, nisi quia caulem obtinet crassiorem, foliaq; minora. Florem etiam etsi herbaceũ habeat, tamen è medio eius, folliculi, aut siliquæ duæ aut tres, in quibus semen est, exeunt.

LOCVS.

D Hortensis, ut dictum est, passim in hortis nunc prouenit: syluestris in montibus asperis, lapidosis ac sublimibus.

TEMPVS.

Hortensis hyeme, circa CHRISTI nimirum natalem, ut comprehensum est, floret. Syluestris autem uere & initio æstatis.

TEMPERAMENTVM.

Quum experientia testetur Elleborum nigrum adulterinum, potissimũ hortensem, eandem quam genuinus habere facultatẽ, idem etiam obtineat temperamentum necesse est. Calidus itaq; & siccus in tertio ordine erit.

VIRES.

Purgat perinde atq; genuinus inferiorem uentrem, pituitam & flauam bilem ducens. Prodest comitiali morbo laborantibus, melancholicis, insanientibus, articulorum doloribus correptis, & resolutis. Menses in pesso subditus trahit. Fœtus necat. Porrò cum illis etiam insit extergendi uis, alphos, impetigines, scabiem, leprasq; curant. Erodentibus medicamentis cõmiscentur. Ideoq; syluestris non temerè, quod pediculos interficiat, Leüßkraut à Germanis meis dicitur. Non uero pediculos tantum, uerum etiam oues & alia animantia comestus necat.

DE HEL-

HELXINE

Tag vnd nacht.

C

NOMINA.

ΛΞΙΝΗ, ἢ περδίκιον græcè, Helxine & Vrceolaris latinè nominatur. Officinæ uocant Parietariam, & dempta una litera Paritariã. Vulgus Muralium & Muralem. Germani Tag vnd nacht/S. Peterskraut/oder Glaßkraut. Helxine autem ab aspero semine quod tenaci nexu uestibus adhæret, dicta est. Perdicium uerò, quod ea perdices præcipuè uescantur. Vrceolaris autem, quod detergendis uitreis, urceolis uasisq; efficax sit. Muralis & Parietaria, quod muros ac parietes natales locos sibi fecerit.

Helxine unde dicta. Perdicion. Vrceolaris. Muralis. Parietaria.

FORMA.

Cauliculos habet tenues, subrubentes, folia Mercuriali similia, hirsuta, circa caules ueluti exigua semina, aspera, uestibus adhærentia. Hæc sanè pictura sic plantæ illi respondet, ut nulla prorsus sit nota quæ illi non adamussim conueniat. Est enim fruticosa, cubitalis, cauliculis tenuibus, leniter rubescentibus, folijs Mercurialis herbæ, hirsutis, floribus purpureis minutissimis, exili per ambitum eius semine, aspero, uestibus adhærente, radice subrubra, fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in sepibus, muris, macerijs, parietibus & uinetis. Nunc in hortis etiam plantata prouenit.

TEMPVS.

Iulio mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Facultas Perdicio inest abstergendi & cõstringendi cum humiditate subfrigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia refrigerandi cõstringendiq; uim obtinent. Quare illita sacros ignes sanant, D condylomata, adusta, incipientes panos, inflammationes omnes, & oedemata. Succus eius cerussæ mixtus, ignibus sacris & ijs quæ serpunt malis utiliter illinitur. Inungitur podagris cum cerato Cyprino, uel seuo hircino. Diuturnas tusses adiuuat, cyathi mensura absorptus. Contra inflammatas tonsillas gargarissatus & illitus prodest. Aurium quoq; dolores cum rosaceo infusus iuuat.

EX GALENO.

Vim habet abstergendi & paulatim constringendi ac refrigerandi. Quare phlegmonas omnes inter initia, & in augmento usq; ad statum sanat, maximè calidas. Quinetiam incipientib. phygethlis cataplasmatis ritu illinitur. Succus quoq; eius ad dolores phlegmonosos mediocriter profuerit. Gargarizandũ item nonnulli exhibent ad paristhmia. Aliqui etiam medicorum ijs qui diutina tussi uexantur, illam exhibuerunt. Certè euidens extergendi experimentum præbet & in uasis uitreis.

EX AETIO.

Exterit alopecias & impetigines priuatim assiduè illita. Sedis hæmorrhoidas aperit, fistulis medetur, & sinus cohibet trita & cum modico sale apposita.

EX PLINIO.

Hæc inficit lanas, sanat ignes sacros, tumores, collectionesq; omnes & adusta. Panos succus eius cum psimmythio, & guttura incipientia turgescere. Item ueterem tussim cyatho hausto. Et omnia in humido. Sicut tonsillas & uarices cum rosaceo. Imponitur & podagris cum caprino seuo ceraq; Cypria.

APPENDIX.

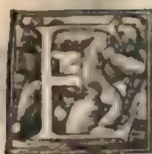
Monendi sunt hoc loco medici ut rectum Helxines usum discant. Nam hactenus non rectè eam in frigidis uitijs pro fomento usurparunt, cum refrigerandi constringendiq; uim habeat. Cæterum cum abstergendi quoque illi facultas insit, potest etiam calculosis, & ijs qui difficultate urinæ laborant exhiberi, potissimum si

aliquid

A aliquid consimilem facultatem obtinens ei admisceatur. Sic Aëtius sedis hæmorrhoidas aperire tradit, si trita cum sale, cui etiam abstergendi uis inest, apponatur. Quare qui calculosis hanc herbam propinant, curent ut aliquid quod abstergendi facultatem habeat, commisceant.

DE ERYTHRODANO. CAP. CVII.

NOMINA.

ΕΡΥΘΡΟΔΑΝΟΝ græcè, Rubia latinè uocatur. Officinæ Rubeam tinctorum appellant. Germanicè Röte nominat. A rubore radicis, quo lanæ & coria tinguntur, factum illi utrunque nomen est. *Rubia cur uocata.*

GENERA.

Dioscoridi & aliis duo Rubiæ sunt genera. Altera enim satiua est, altera uerò sponte prouenit, & syluestris existit: nec esse uidetur alia quàm quæ à nostris Stellaria uocatur. *Satiua.* *Syluestris.*

FORMA.

Caules satiuæ quadranguli, longi, asperi, similes Aparinæ, multo tamē maiores robustioresque, folia per interualla in singulis geniculis habentes, stellarū modo in orbem circumiacentia. Fructus rotundus, per initia uiridis, mox ruber, postea cum maturuit niger. Radix tenuis, longa, rubra. Syluestris itidem caules quadrangulos, ut diximus, emittit, folia per interualla in singulis geniculis stellarum instar in orbem circumiacentia, flores candidos, radicem tenuem, longam & rubram, adeò ut suo colore tingere etiam uideatur.

LOCVS.

B Nascitur in plerisque nunc Germaniæ locis, agro potissimum Argentoracensi & Spirensi. Seritur autem propter emolumentū quod ex ea quęstuosissimū sentitur.

TEMPVS.

Aestate colligitur fructus, & subinde etiam effoditur radix.

TEMPERAMENTVM.

Calida est in secundo ordine, & sicca in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix urinam ciet, qua de causa regio morbo laborantibus cum aqua mulsa auxiliatur: item ischiadicis & resolutis. Vrinam multam & crassam ducit, nonnunquam etiam sanguinem. Bibentes quidem quotidie lauari oportet, & excrementorum quæ redduntur differentiam spectare. Aduersus uenenatorū morsus succum cum foliis bibere prodest. Semen ex oxymelite potum, lienem absumit. Apposita radix, fętus, menses, & secundas trahit. Albas uitiligines ex aceto illita sanat.

EX GALENO.

Rubia tinctorum radix acerba & gustu amara est. Itaque quæcunque agere diximus ubi eiusmodi coiuerint qualitates, ea omnia in hac radice luculenter conspicies: quippe quum & lienem & iecur expurget, & urinam crassam copiosamque, ac nonnunquam etiam sanguinolentam moueat. Quin & menses ciet, ac mediocriter quæ extersionem postulant, extergit: proinde uitiligines albas cum aceto illita iuuat. Sunt qui eam ischiadicis & resolutis in potu cum melicrato exhibeant.

EX PLINIO.

Erythrodanum, quam nos Rubiam uocamus, qua tinguntur lanæ, pellesque perficiuntur, in medicina urinam cit, morbum regium sanat ex aqua mulsa, & lichenas ex aceto illita: & ischiadicos & paralyticos, ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix semenque trahunt menses, aluū sistunt, & collectiones discutiunt. Contra serpentes rami cum foliis imponunt. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantum.

RVBIA
SATIVA
Röte die zam.

RVBIA
SYLVESTRIS.
Röte die wild.

C

NOMINA.

Semen cur dicta Zea.

ζείδωρος ἄρουρα.

EIA Græcis, Zea & Semen Latinis, uulgo & Italis Spelta dicitur. Semen autem Latini à præstantia frugis appellarunt. Hinc est quod Homerus etiã hanc celebrauerit dicens, ζείδωρος ἄρουρα. Quib. sanè uerbis innuit aruum Zeam largiens, non ut nonnulli arbitrantur quod uitam donet, Plinio autore.

GENVS.

Duo Zeæ Dioscorides facit genera. Vnum cuius grana in singulis tunicis seu glumis gemina, quod Græcis eã ob causam δίκοκκος cognominatur. Germanis hoc genus Speltz/oder Dinckelkorn uocatur. Alterum simplicis est grani, & germanice nominatur Einkorn/oder S. Peters korn.

Δίκοκκος.

FORMA.

Primum genus. Primum genus culmo, geniculis & spica tritico simile est, duobúsque utriculis iunctis duo grana simul fert. Alterum culmo & spica est breuioribus, grana singula in singulis tunicis duplici ordine seu uersu dispositis proferens; ac in summitate aristis suis planè hordeum refert.

Alterum.

LOCVS.

Lætum pingueq́; solum desiderat.

TEMPVS.

Iunio mense floret, Iulio autem maturitatem consequitur.

TEMPERAMENTVM.

Zea media quodammodo est inter triticum & hordeũ, quatenus ad calefaciendi & refrigerandi facultatem attinet, placide uero exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

D Zea magis nutrit quàm hordeum. Ori suauis est. Digesta in panificia minus quàm triticum alit.

EX GALENO.

Zea uniuersa sua facultate quodammodo in medio est tritici & hordei; itaq; ex illis cognoscatur.

EX PLINIO.

Zeæ farina efficacior hordeacea uidetur, trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionum ictus tepida, & sanguinem excreantibus. Item arteriæ. Tussi cum caprino seuo aut butyro. Ex Fœnogræco mollissima omnium. Vlcera manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes & mammas cum uino & nitro cocta.

EX SYMEONE SETHI.

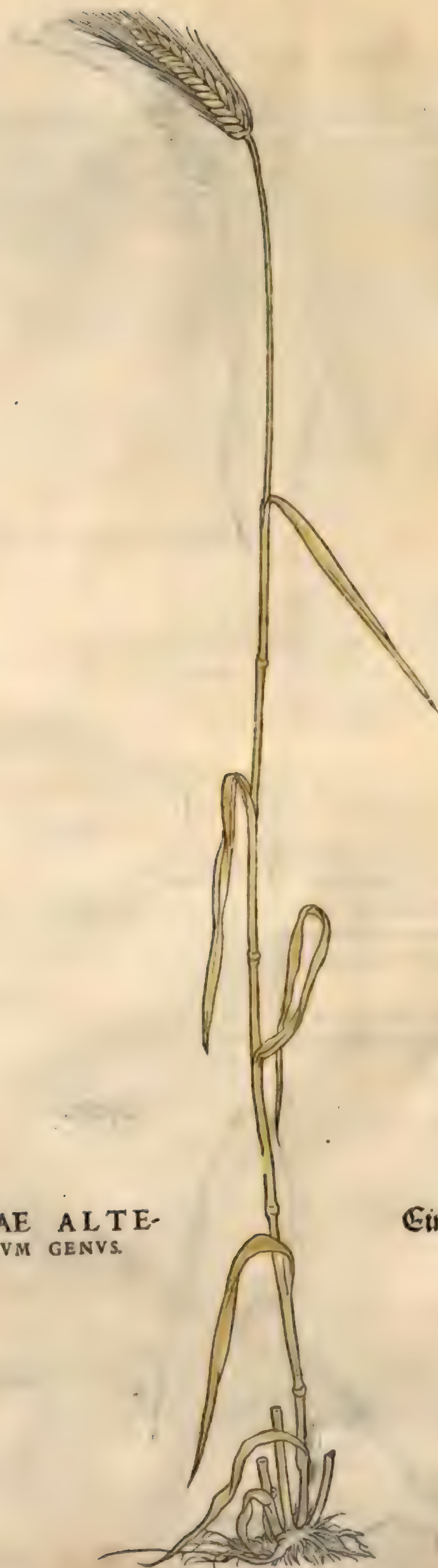
Zea facultatem habet proximam tritico. Est uero facilis concoctionis, boniq; succi: ad hæc etiam emplastica existit.

DE ERI-

ZEAE PRI-
MVM GENVS.

Speltz.

ZEAE ALTERVM GENVS.

Einkorn.

NOMINA.

ΗΡΙΓΕΡΩΝ Græcis, Senetio Latinis, officinis inusitata, Germanis Grindtkraut dicitur. Græcis autem Erigeron quasi uernus senex nominatur, seu citò uel uere senescens, quod celeriter in pappum & lanuginem abeat. Itaque compositione nominis, tempus simul quo floret, & floris mox deflorescentis euentum, indicare uoluerunt Græci, ut quo tempore quærenda, & quibus notis inuenienda esset omnes scirent. Non igitur senectutis ratio aliqua in ea est, sed canescentes humani capilli modo post florem eius pappi, ut à senectute denominaretur, effecerunt. Eam etiam ob causam Romani Senetionem illam uocauerunt. *Erigeron cur dicta.* *Senetio.*

FORMA.

Herba est cauliculo cubitali, subrubro, folijs continuis, in extremitatibus Erucæ modo incisuris diuisis, sed minoribus multo: floribus luteis, celeriter scissis dehiscentibúsue, & in pappos deflorescentibus: unde & Erigeron dicta est, quod uere scilicet capilli modo flores canescant. Radice inutili. Omnes hæ Dioscoridis notæ, herbæ quam Germani Creutzwurtz & Grindtkraut nominant, respondere deprehenduntur. Siquidem cauliculus est illi cubitalis, subruber, folia continua habens, per extremitates Erucæ instar laciniosa, minora tamen. Flores lutei, qui scissi statim in lanuginem abeunt. Errant toto coelo qui Senetionem Nasturtium esse garriunt. *Senetio non est Nasturtium.*

LOCVS.

Nascitur passim in sepibus, & circum oppida.

TEMPVS.

Vere erumpit, quo etiam tempore, ut dictum est, canescit, & durat ferè tota æsta-
B te eius herbæ prouentus.

TEMPERAMENTVM.

Erigeron, Paulo Aegineta autore, mixtam temperaturam obtinet: refrigerat enim & modicè discutit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus refrigerandi uim obtinent, quapropter cum exiguo uino, aut per se illita folia, testium sedisque inflammationes sanant. Cum manna, tum reliquis uulneribus, tum neruorum quoque medentur. Idem præstant pappi per se ex aceto illiti, uerum recentes epoti strangulant. Totus autem caulis in aqua decoctus, & cum passo potus, stomachi dolores à bili contractos persanat.

EX PLINIO.

Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ tritæ illinitur epiphoris. Tosta cum mica salis strumis. Erigeron quoque cum farina thuris & uino dulci, testium inflammationes sanat.

SENETIO Creützwurtz.

A

NOMINA.

HΔΥΟΣΜΟΣ, ἡ μίνθη græcè, Menta latinè dicit. Officinæ nomen latinum retinuerunt. Germanicè Müntz uocatur. Hedyosmon Græci, quod suauem spiret odorem, nominauerunt. Menta autem dicta est, quod odore suo mentem excitet, aut quod grato, ut ait Plinius, odore mensas percurrat. Hedyosmon unde dictum. Menta.

GENERA.

Mentæ in uniuersum duo sunt genera. Vna enim satiua & hortensis est: altera syluestris & fera. Satiuæ iterum quatuor præcipua sunt genera. Vna est quam Germani Deyment simpliciter, uel krauß Deyment uocant. Altera, quam ijdem krauß Balsam. Tertia, quæ ijsdem Balsammüntz appellatur, & vnser Frauwen müntz / oder spitz müntz: à nostræ ætatis herbarijs Romana uel Saracenica. Quartam Germani quidam Hertzkraut / nonnulli Balsamkraut uocant. Per me tamen licebit has species, quandoquidem facultatibus similes sint, ut cuiuis placuerit nominare. Nobis autem ut certius discernerentur prædictis nominibus appellare placuit. Syluestris, quæ Latinis Mentastrum uocatur, & uulgo equina Menta, germanicè Roßmüntz / wilder Balsam / oder wild müntz dicitur. Non ignoramus plures esse Mentæ species, nos tamen eas duntaxat quas uidimus, pictas exhibemus. Satiuæ genera.

FORMA.

Satiua prima caulem habet quadrangulum, à radice lentè punicantem, & lanugine pubescentem, folium ferè rotundum, serratum, molle & odoratum, flosculos purpureos internodia geniculatim coronantes, uerticillato semper ambitu. Altera priori per omnia similis est, nisi quod illi subpurpureus flos circa cauliculorum fastigia spicatur. Tertia folio longiore & acutiore constat, flosculis purpureis coliculorum cacuminib. spicatim insidentibus. Quarta itidem longioribus folijs est, floribusq; purpureis internodia geniculatim, haud secus quàm in prima, caules coronantibus. Mentastrum uerò folijs lanugine canescentibus, atque hirsutioribus, Sisymbrio procerius, odore magis uiroso, flosculis spicatim coliculorum fastigia coronantibus. Prima. Secunda. B

LOCVS.

Satiuæ passim in hortis proueniunt. Amant apricum locum, nō pinguem, non stercoratum, humidis facilius adolescunt. Syluestris autem, quæ Mentastrum alio nomine appellat, uliginosis gaudet locis, passimq; irrigua hoc Mentastro pubent.

TEMPVS.

Florent omnes mense Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq; tam hortensis scilicet quàm syluestris, gustu acris, & facultate calida est, ex tertio ordine excalefacientium. Infirmior tamen est hortensis, minusq; calefacit. Exiccat autem in secundo ordine: illi enim ex cultura aliquid humiditatis accedit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi, adstringendi atque exiccandi uim habet Menta hortensis. Proinde sanguinem sistit succus eius cum aceto potus. Lumbricos rotundos enecat. Venerē concitat. Singultus, uomitiones, cholerámq; sedant duo aut terni surculi cum acidi granati succo poti. Cum polenta illita abscessus discutit. Imposita fronti, capitis dolores mitigat. Mammas quæ tendunt, aut lacte turgent, compescit. Cum sale canum morsibus illinitur. Aurium doloribus eius succus cum aqua mulsa subuenit. Mulieribus ante coitum admota, conceptioni resistit. Linguæ scabritiem confricata leuigat. Lac coire densariq; in caseum non sinit, immersis in eo folijs. In summa, stomacho utilis est, & in condimentis peculiarem usum habet. Syluestris in sanitate deterioris usus est quàm satiua.

EX GA-

MENTA
Krauß deyment.

MENTA HORTENSIS SECVNDA.

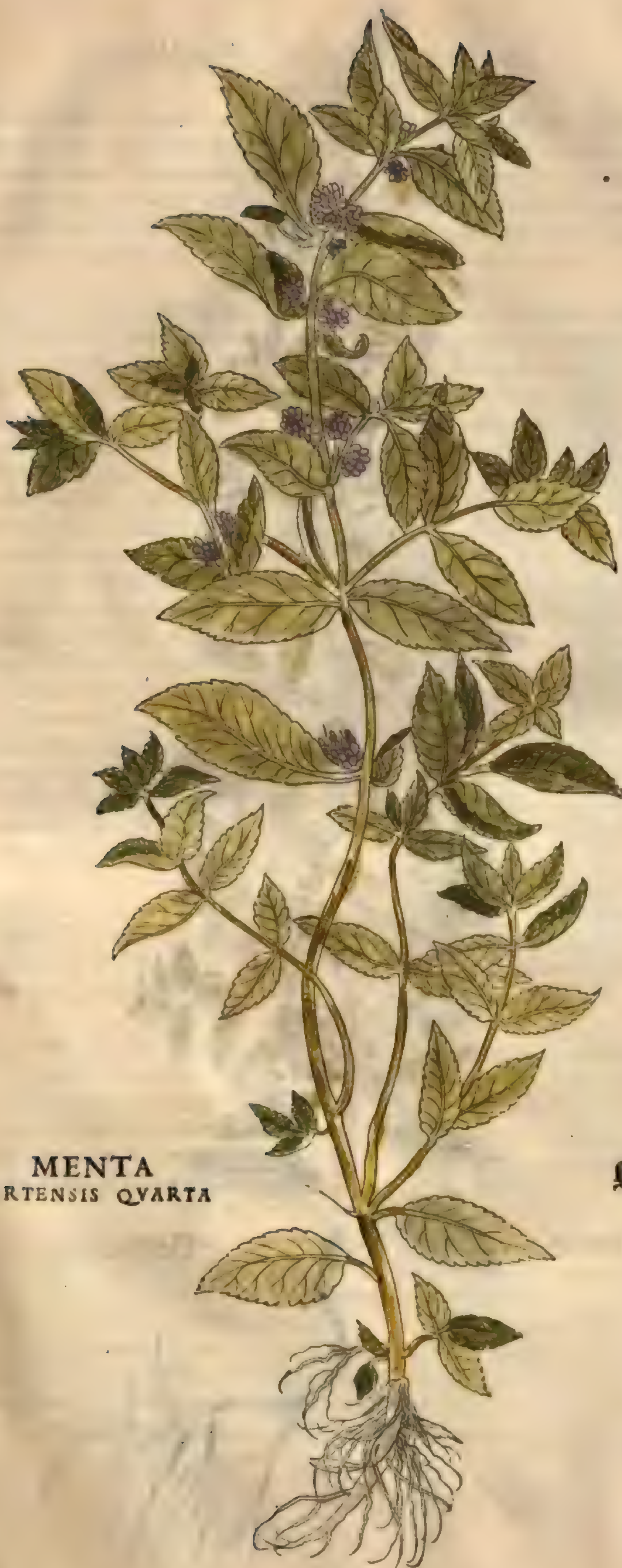
Krauß balsam.

b

MENTA
HORTENSIS TERTIA

Vnser frawen müntz.

MENTA
HORTENSIS QVARTA

Hertz kraut.

MENTASTRVM Roßmüntz.

A

EX GALENO.

Menta ſatiua ad uenerem mediocriter excitat, id quod omnibus ineſt quæ humiditate ſemicocta & flatuoſa participant. Deniq; in abſceſſibus aliqui eam cum polenta imponunt. Habet etiam quiddam amarum in ſe & acerbum: illo quidem lumbricos interficit, acerbitate uero ſi cum oxycrato bibatur, recentes ſanguinis excreationes reprimit. Subſtantia eſt, ut ſi qua alia herba, tenuium partium. Aëtius addit, potum eius decoctum tribus ſeriatim diebus, colicos omnino ſanare.

EX PLINIO.

Mentæ hortenſis odor animũ excitat, & ſapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mixtura familiares ipſæ acceſſere, ut coire denſariq; lac nõ patiantur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Data in aqua & mulſo, eadem ui reſiſtere & generationi creditur, cohibendo genitalia denſari. Aeque maribus & fœminis ſanguinem ſiſtit, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & uomicas uuluæ curauit. Ille & iecinorum uitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem excreantibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantiũ mirè ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas adſtringit, pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine utilis duntaxat, qui & gargariſatur uua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonſillas cum alumine, linguæ aſperæ cum melle. Ad cõuulſa intus per ſe, uitijsq; pulmonis. Singultus & uomitus ſiſtit cum ſucco granati, ut Democritus monſtrat. Recentis ſuccus narium uitia * ſpiritu ſubducto emendat. Ipſa trita choleras in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum polenta, & ſi mammæ tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos, & ad ſerpentes.

*Aliàs ſpiritus ſubductos.

B Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item ſedis uitijs. Impetigines quoq;, uel ſi teneat tantum, prohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto guſtatam, ita ne uellatur. Aridæ quoq; farinam tribus digitis apprehenſam, & ſtomachi dolorem ſedare in aqua, & ſimiliter aſperſa in potionem, uentris animalia pellere.

APPENDIX.

Animaduertendum, ea quæ Plinius Mentaſtro tribuit, Calaminthæ deberi, ut ſatis liquet Dioſcoridem legenti. Neq; ſanè mirum, quandoquidem autores ſocietate quæ eſt inter Mentam, Mentaſtrum & Nepetam decepti, tum ſpecies, tum nomina confundunt.

APPENDIX ALTERA.

Cæterum appendicis etiam uice hic annotandum erit, Ariſtotelem ſectione xx. proble. ſecundo, cum aſſerit Mentam refrigerare poſſe corpora, non pugnare cum Galeno alijsq; medicis qui illam eſſe calidã affirmant. Per ſe nanq; calida eſt Menta: at quia eſa libidinem proritat, & hęc cum immodica fuerit corporis uires deijcit, atq; adeò animum & corpus refrigerat, ideo eam ex accidente, quia uidelicet ut in uenerem immodice ruamus efficit, refrigerare dixit Ariſtoteles.

EX SYMEONE SETHI.

Iuuat iecur frigidum, & uentrem corroborat ac ſtomachum, coctionem facit, uomitum ſedat & ſingultum. Prodeſt etiam ad cordis morſus, & appetitionem ſuſcitat. Flatus diſcutit, & lumbricos interimit, potiſſimum ſylueſtris Mentę ius. Venerem ſtimulat, & iecinoris obſtructiones tollit. Verum hoc ueſci ad ſatietatem non oportet, quoniam ſanguinem extenuat, & ſeroſum facit, & ipſum in flauam bilem mutat: dein efficit ut ſanguis qui maxime eſt tenuium partiũ diſcutiatur, & craſſus ac melancholicus relinquatur, atq; idcirco oportet bilioſos ab ea abſtinere. Cõtrita cum ſale, & morſui rabioſi canis impoſita, medicamentum fit ſalubre. Arida uero

HERMIONITIS
Hirſzungen.

A trita, & post cibum sumpta, ad cõcoctionem facit, & lienosos iuuat. Cum uino pota difficulter parienti succurrit. Ferunt etiam quod mansa lippienti imposita, fiat remedium: quodq; eius decoctum absorptum, confestim sanguinem è faucib. eijcientes sanet. Huius semen uentrem purgat, & pulmonem lædit.

DE HEMIONITIDE. CAP. CXI.

NOMINA.

HMIONITIΣ, ἡ ἀσπλήνιον Gręcis, Hemionitis Latinis, Plinio Teucrion, officinis & herbarijs Scolopendria & lingua ceruina, Germanis Hirsʒung nominatur. Alia tamen est à Dioscoridis Scolopendrio, quę Asplenon alio nomine dicitur. *Scolopendria officinarum.*

FORMA.

Folium Dracunculo simile profert, lunatum. Radices uero illi multæ subsunt, tenues. Neq; caulem, neq; semen, neq; florẽ fert. Ex qua descriptione satis liquet, eam herbam quã uulgus Scolopendriã uocat, esse Hemionitin, quod tota illi Dioscoridis pictura, nulla reclamante nota, conueniat. Sunt enim illi folia Dracunculi seu Ari, instar lunę corniculantis falcata. Etsi enim interdum in altũ surgant, tamen inter initia potissimum incurua, & lunæ crescentis modo falcata sunt. Radicibus etiam cohæret multis exilibus, nunquam florescens, nec caulem, nec semen proferens. Non esse autem Phyllitim in primis folia docent, quę in ea sunt recta, & minime sicut in Lingua ceruina lunata. Dein in tergo ueluti uermiculi, qui in Phyllitide pensiles, in Lingua ceruina autem sessiles & nequaquã propendentes, sed liratim digesti sunt. Tertio natales ipsi: Phyllitis enim in umbrosis opacisue, & hortis nascitur, Scolopendria uero seu Hemionitis in petrosis. Quarto, quod me omniũ maxime mouet, Phyllitidi nulla prorsus lienem liquandi facultas inest, quam tamen Scolopendrię uulgari adesse præter cõmunem consensum, quotidiana etiam experimenta demonstrant. His itaq; de causis Phyllitis, Scolopendria uulgaris esse aut dici non debet. Dato enim quod descriptio per omnia conueniret, facultates tamen ipsæ, quæ diuersæ sunt, aliam à Scolopendria esse manifeste docerent. *Scolopendria est Hemionitis.* *Scolopendria nõ est Phyllitis.* B

LOCVS.

Nascitur locis umbrosis, montosis ac petrosis, copiosissime autẽ iuxta montem haud procul à Tubinga situm, quem Germanico uocabulo Farnberg nominant, prouenire solet. Nunc passim in hortis habetur.

TEMPVS.

Æstate usq; ad autumnum abunde nascitur.

TEMPERAMENTVM.

Adstringens simul & parum amara est, unde credibile est in primo ordine esse calidam, & in secundo siccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba gustu adstringit. Hæc autem cum aceto pota lienem liquat.

EX GALENO.

Hemionitis simul & adstrictionẽ & amaritudinem possidet: quamobrem cum aceto pota, lienosis auxilio est.

EX PLINIO.

Medetur lienibus. Constatq; sic inuentum: cum exta super eam proiecta essent, fertur adhæsisse lieni, eumq; exinanisse. Ob id à quibusdam Splenion uocat. Narrant sues qui radicem eius edunt, sine splene inueniri. *Splenion unde dictum.*

ERYNGIVM.
Manßtrew.

A NOMINA.

PYTTION Græcis, Eryngiũ Latinis, officinis corrupto uocabulo Iringus uocatur. Pleriq; etiã Centumcapita nominant, à numero nimirum capitum quæ in summo obtinet. Plinij tamen Centumcapita, ab Eryngio est diuersa, ut etiã Serapionis. Si quis enim diligenter eius descriptionem excutiat, eam planè esse deprehendet, quæ Dioscoridi Aster Atticus & Inguinalis appellatur. Vtriusq; enim picturæ sic sibi respondent, ut planè una esse herba uideat. Germanis Eryngiũ nominatur Manßtrew/Brachendistel/& Raddistel. Iringus. Centumcapita. Serapionis Centumcapita est Aster.

FORMA.

In genere aculeatarum stirpium est Eryngium, cuius folia initio sale condîta olerum modo comeduntur. Sunt aũt lata, & in ambitu aspera, gustu odorata. Quum uero adolescunt, in multis caulium eminentijs spinis aculeant: in quorum summitatibus globosa capita, durarũ acutissimarumq; spinarum ambitu stellæ instar circumuallantur, quorum color modo uiridis aut candidus, interdum cęruleus inuenitur. Radix illi oblonga, lata, foris nigra, intus alba, pollicis crassitudine, & odorata. E qua nimirum deliniatione omnibus perspicuũ fit, spinam cuius picturã nunc exhibemus, esse Eryngium: aculeatis enim folijs & per extrema spinosis conspicitur, odoratis, caule cubitali, in cuius uertice coacta in globum capitula, durorum & acutissimorum spiculorum uallo, stellę instar radiantur, quorum color in pubertate uiridis, adultæ cœruleus, flaccescenti candidus conspicitur: radice pollicari, intus candida, foris nigra, sed odorata.

LOCVS.

Nascitur in campestribus & asperis locis. Prope Argentoratum eius magna est copia.

B TEMPVS.

Colligi hanc quidam, ut Plinius tradit, cum sol Cancri hospitium tenet, hoc est, sub solstitio, iussere.

TEMPERAMENTVM.

Eryngium caliditate aut parum aut nihil ea quæ moderata & temperata sunt superat. Siccitatem uero in tenui essentia consistentem non exiguam obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet calefactoriam radix. Pota menses & urinas pellit. Tormina & inflationes discutit. Cum uino iecinorosis, uenenatorum morsibus, & ijs qui letiferum hauserunt succurrit. Bibitur aduersus plurima cum Staphylini semine pondere drachmæ unius. Appensa & illita tubercula discutere proditur. Radix cum hydromelite pota, opisthotonicis & comitialibus medetur.

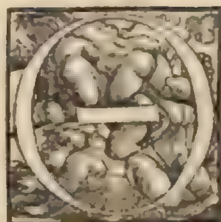
EX AETIO.

Potum radicis decoctum colicis medetur. Mulso addito calculos, stillicidia, difficultates urinæ, & renum uitia sanat: quod per quindecim iugiter dies, & ieiunos, & in lectum ituros bibere oportet. Quod si cum eo Sium quoq; decoxeris, magis proficies. Affirmabat quidam assiduo Eryngij usu, nunq; postea minxisse calculos, cum prius eo morbo frequentissime uexaretur.

EX PLINIO.

Clara in primis aculeatarum Eryngion est, contra serpentes & uenenata omnia nascens. Aduersus ictus morsusq; radix eius bibitur drachmę pondere in uino: aut si plerunq; tales iniurias comitatur febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra chersydros ac ranas. Omnibus uero contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in iure anseris decoctam, arbitratur. Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua.

C NOMINA.

Lactuca unde dicta.

ΘΡΙΔΑΞ Græcè, Lactuca Latinè: officinæ latinum nomen retinuerunt: Germanicè Lattich/oder Lactuck nominat. Dicta autem Lactuca est, quòd copia lactis, quod credebatur leniter mouere uentrem, exuberet: unde apud ueteres in primis epulis ueniebat, quod Martialis etiam ijs testatur uerbis:

Prima tibi dabitur uentri Lactuca mouendo Vtilis.

GENERA.

Lactuca primum in satiuam & syluestrem deducitur. Satiuæ tria sunt genera, crispa nimirum, rotunda, & capitata. Nos una icone duo complexi sumus genera. Folium enim quod statim à radice erumpit, eam Lactucam refert quæ Latinis crispa, à folijs crispissimis, Germanis krauser Lattich/appellatur. Columella lib. xi. cap. iij. Cecilianam & Beticam à regionibus in quibus crescit, nominat. Reliqua folia eam quæ Rotunda à folijs rotundis uocatur, præ se ferunt. Germanicè breiter Lattich nominatur. Tertij generis Lactuca, quę Capitata dicitur, à folijs suis, quæ ubi parum à terra attolluntur, mâli cuiusdam speciem rotundam obtinent, & instar Brassicæ capitatæ, in capitis ferè formam extuberant. Germanis grosser Lattich/ uel weisser Lattich à semine candido nominat. Syluestris Lactuca satiuę opponitur, sponte enim sua in aruis nascitur. Germanis wilder Lattich nuncupatur.

Crispa Lactuca. Rotunda. Capitata.

FORMA.

Satiua prima, cuius imaginem hic damus, folia Intybo satiuo haud dissimilia habet, in rectumque surgit, caulibus in summo brachiatum, in quorum cacumine flores sunt lutei. Altera folijs, quę crispa admodum sunt, duntaxat à priori uariat, aliàs per omnia similis. Sic etiam capitata non nisi folijs suis, idque dum paululum creuerunt, à priorib. differt. Ideoque duab. picturis, quę omnes referunt, contenti fuimus.

D Syluestris similis est satiuæ Lactucæ, radice tamen breuior, proceriore caule, candidioribus folijs, gracilioribusque, asperioribus, & gustu amaris, quæ, ut addidit Theophrastus, ubi cõsummata sunt aculeantur. Ex qua deliniatione abunde constat, Lactucam syluestrem esse eam herbam, quæ passim nunc ab officinis & herbarijs, nõ sine magno errore, Endiuia dicitur. Ea enim in aruis & uinearum limitibus sponte nascitur, folio Lactucæ, & cum adoleuit per oras aculeato, & laciniatim serrato, caulib. bicubitali proceritate consurgentibus, spinulis inhorrescentibus, quibus succus inest lacteus, amarusque, flore ut Lactuca satiua luteo. Definant itaque deinceps ea herba pro Endiuia uti medici, si modo rectè consultum ægris cupiunt.

Lactuca syluestris. Officinarum error.

LOCVS.

Satiua in hortis prouenit. Syluestris in aruis & uinearum hortorumque macerijs sua sponte nascitur.

TEMPVS.

Florent Iulio mense, atque subinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Lactuca satiua humidum est frigidumque olus, non tamen extremè: siquidẽ edendo non foret: uerum maxime secundum aquæ, ut sic dicam, fontanæ frigiditatem. Symeon Sethi frigidam & humidam in tertio ordine statuit. Syluestris autem minus refrigerat & humectat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiua Lactuca stomacho accommodata est, refrigerat, somnũ conciliat, aluum mollit, lactis abundantiam facit. Elixa magis alit. Illota autem comesta stomachicis prodest. Semen eius potum uenerem assidue somniantibus opitulatur, & concubitum arcet. Ipsæ tamen frequentiores in cibo, claritati oculorum officiunt. Condiuntur muria. Quum in caulem prodierunt, uim quandam nanciscuntur succo

aut

LACTVCA SATIVA CRI-
SPA ET ROTVNDA.

Krauser vnd breiter lattich

300
LACTVCA
CAPITATA.
Groſſer lattich.

LACTVCA SYLVESTRIS

Wild lattich.

c

C aut lacti syluestris Lactucę similem. Syluestris uirib. in totum Papaueri similis est, unde aliqui eius succum Meconio permiscuerunt. Aquosa per aluum purgat potus in posca liquor obolorum duorum pondere. Exterit argema & caliginē. Cum lacte muliebri inuncta ad ambusta prodest. In uniuersum soporifera est, & dolorem leuat. Menses trahit. Contra scorpionum ictus, & phalangiorum morsus bibitur. Semen haud secus quàm satiuę libidinum imaginationes in somno, ac uenerem arcet. Succus ad eadem ualet, sed uiribus infirmior. Reponitur succus eius in fictili uase, antea, ut in alijs liquaminibus moris est, insolatus.

EX GALENO.

Lactuca ad calidas phlegmonas accōmoda est, & ad parua & leuia erysipelata, maioribus tamen satisfacere minime idonea est. Est etiam edulium sitim arcens. Semen potum genituræ profluuium cohibet: quamobrem etiam ijs qui libidinosis somnijs uexantur, datur. Sic & syluestris Lactucæ semen. Cuius quoq; succus colligitur, argema & caliginem expurgans. Ad adustiones cum lacte mulierum inungitur. Omnibus alijs oleribus paucissimum sanguinem & uitiosum generantibus, ex sola Lactuca non multus quidem, nec uitiosus, haud tamen omni ex parte laudabilis gignitur. Vt plurimum cruda ipsa uescuntur. Æstate autem cum in semen iam proruptura est, in aqua dulci præcoquentes, cū oleo, garo & aceto assumunt, aut cum aliquo ex condimentis, obsonijsúe, præsertim ijs quæ caseo constant. Plerics etiam antequam excaulescat, in aqua elixa utunt̄: uti ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus, quum olere hoc à longo tempore me ut familiari cibo usum fuisse sciret, uideretq; post mandi à me citra magnam molestiam non posse, cocturæ rationem indicauit. In iuuentute enim, quoniam assiduo os uentriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratia Lactu-
D cis utebar. Quum autem ad prouectā ætatem peruenissem, olus hoc contra quàm in iuuentute, somnum iam studio & industria accersenti mihi, auxilio fuit: quippe qui etiamnum iuuenis uigilijs dedita opera me assuefeceram, declinante iam ætate, ipsa ex se insomni, grauius hoc incommodo molestabar. Aduersus quod unicum mihi præsentissimum remedium Lactuca uespere cōmanducata semper fuit. Frigidum ergo humidumq; succum profert, haudquaquam tamen uitiosum. Itaq; sicut alia olera à iusta concoctione non excidit, neq; aluum cohibet, uti neq; impellit. Atq; hęc illi non immeritò accidunt, quum nec austera, nec acerba sit, quibus facultatibus in uniuersum aluus sistitur, quemadmodum à salsis, acribus, & omnino abstergendi uim habentibus ad excretionem concitat̄, quorum nihil Lactucę inest.

EX PLINIO.

Est quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo ęstate gratæ à stomacho fastidium auferunt, cibiq; appetentiam faciunt. Diuus certe Augustus Lactuca conseruatus in ægritudine fertur, prudentia Musæ medici, cum priores eam ob religionē minimè commanducarent, in tantum recepta commendatione, ut seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Venerem inhibent, ęstum refrigerant, somnumq; faciunt. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt, nec ulla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetq;. Ambustis prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiant, cum sale illitæ. Vlcera etiam quæ serpunt, coërcent initio cum aphronitro, mox in uino tritæ. Igni sacro illinuntur. Conuulsa & luxata caulib. tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum ex uino & polenta. In cholera quoq; coctas patellis dederunt, ad quod utilissimæ quammaximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti ij caules & stomacho utilissimi traduntur, sicut somno, & satiua maxime Lactuca, & amara lactensq;, quam Miconidem uocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utilissimum esse præcipitur, dum tempestiuè capiti inunguntur. Semen satiuarū contra scorpiones dari. Se-

A ri. Semine trito ex uino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere Lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

DE THYMBRA. CAP. CXIII.

NOMINA.

YMBPA Grecis, Thymbra, Cunilaq; Latinis, Kunel Germanis appellat.

GENERA.

Thymbræ seu Cunilæ duæ sunt species: Vna hortensis seu satiua, *Hortensis.* quę quia minori est acrimonia, in cõdimentario genere edulijs cõcoquitur: hinc à saturando Satureia dici cœpit. Alij tamen à Satyris nomẽ traxisse putãt, *Satureia unde dicta.* quod scilicet marcescentes coitus stimulet. Germanicè Saturon/Hünerfül/Josèplen/Zwibel oder Gartenhysop/oder Bergenkraut nominatur. Altera agrestis *Sylvestris.* siue rustica Cunila est, quæ peculiariter Thymbra nuncupatur.

FORMA.

Thymbra similis est Thymo, sed minor atq; tenerior, ferens spicam floribus plenam, coloris uiridis. Satureia pedali altitudine surgit, fruticosa, surculosis utrinq; *Satureia.* cauliculis, folio Hyssopi, flosculis per interualla ex purpura candicantibus, odore saporeq; gratissimo.

LOCVS.

Thymbra in tenui solo, & asperis locis nascitur. Satureia in hortis seritur passim.

TEMPVS.

Æstate utraq; Cunila floret.

TEMPERAMENTVM.

B Thymbra calida & sicca in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Thymbra eadem quæ Thymus præstat si consimiliter sumatur. Vtilis etiam in sanitate eius usus. Est etiam satiua Thymbra, in cunctis syluestri minor: ad cibum uero utilior, propterea quod non adeò efficax illi sit acrimonia.

EX PAVLO.

Thymbra syluestris eadem quæ Thymus præstat. Hortensis autem omnibus quidem imbecillior, sed ad cibum laudatior.

EX PLINIO.

Nusquam utrunq; Thymbræ genus additur, quippe similis effectus.

EX HERBARIO ANTIQVO.

Farina eius ex uino pota, medetur pulmonis, thoracis, & uesicæ uitijs. Ciet urinas, mẽses pellit. Herba ipsa cum floribus Lethargicos excitat calfactu, aut coronę modo capiti imposita. Succus cum rosaceo auribus infunditur. Cum triticea farina coxendicibus illinitur. Satureiæ usus marcescentes coitus stimulat, quare à Satyris traxisse nomen putant. Stomachi concoctiones adiuuat, fastidia discutit, hebetes oculos exacuit.

SATVREIA
SATIVA.
Joseplen oder Saturon.

NOMINA.

ΛΑΣΠΙ, ἢ θλασπίδιον, ἢ σίνηπι ἄγριον Græcis dicitur: Thlaſpi, Capſella, & Scandulaceum Latinis. Sunt huius temporis herbarij qui Naſturtium tectorum, & Sinapi ruſticum, quod digitis friatum ſinapim ſuboleat, appellent. Alij Burſam paſtoris uocant, non ſanè quod ſit reuera eius herbæ ſpecies, ſed quod ad formam illius quamproximè accedat. Sic antiquo herbario Burſam paſtoris appellare Thlaſpin placuit. Thlaſpi autem Græcis à fructus forma dictum eſt, qui Naſturtio ſimilis eſt, ſed latior, & uelut infractus & contuſus. θλάσαι enim ijſdem contundi eſt & infringi, infringendoq; quod globoſum tumidúmue erat malleo, lapide, pedéue cum dilatatione exæquare.

Naſturtium tectorum. *Sinapi ruſticum.* *Burſa paſtoris.* *Thlaſpi unde dictum.*

GENERA.

Duo Thlaſpis genera damus. Vnum latioribus folijs, quod ad Dioſcoridis deſcriptionẽ proximè accedit. Hoc germanicè Baurnſenff/ oder Kreß nominatur. Alterum folijs anguſtioribus conſtat, & germanicè Beſemkraut/ quod ſcoparum uices ſuppleat uocatur. Quare ſi quiſpiam hæc duo genera ab inuicem diſtinguere certis appellationibus uoluerit, primum Thlaſpi maius aut latifolium, alterum uero minus aut anguſtifolium appellet. Dioſcorides etiam duo Thlaſpios genera facit, unum latifolium, alterum anguſtifolium.

FORMA.

Herbula eſt anguſtis folijs ad digiti longitudinem, in terram uerſis, in extremitatibus inciſis, ſubpinguibus. Caulem tenuem, duorum drodantum emittit, adnaſcentes ſibi paucos ramulos habentẽ, & per totum eius ambitũ fructus eſt in ſum-
B mo modicè latus, in quo ſemen exiguum Naſturtio ſimile, diſci figura, ueluti conquaſſatum, unde & nomen inuenit. Florem obtinet album, ſemenq; acre. Ex ea ſanè deſcriptione ſatis cõſtat, herbam hanc quam pictam damus eſſe Thlaſpin, anguſta enim folia habet, potiſsimũ ſuprema eius parte, digitali longitudine, in terram ſe conuertentia, per extrema leniter inciſa, caulem duûm dodrantum, agnatis in eo paucis calycibus, breui pediculo nitentibus, quadam ligularum uel cochleariorum effigie, in quibus ſemen continetur Naſturtio ſimile, ſed latius & ueluti conquaſſatum, quod acerrimi eſſe guſtus deprehenditur, ita ut manſum Sinapis modo os & linguam uellicet.

LOCVS.

In foſsis, ſemitis, & ſepibus prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floribus & ſemine prægnans inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Semen calfacit & exiccat in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefacit, bilem per ſuperna & inferna purgat acetabuli menſura potum. Iſchiadicis in clyſtere infunditur. Potum ſanguinem ducit, & interiores abſceſſus rumpit, menſes cit, & fœtus necat.

EX PAVLO.

Semen Thlaſpi facultatẽ habet acrem, adeò ut internos abſceſſus potum diſrumpat. Menſes cit, & fœtus enecat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadibus prodeſt. Poteſt enim alioqui tum ſuperne, tum inferne bilioſos uacuare humores acetabuli menſura epotum. Infunditur & contra coxendicũ dolores. Quinetiam potum ſanguinem trahit, & internos abſceſſus rumpit.

THLASPI
LATIFOLIVM.
Baurnſenff.

4

C EX GALENO.

Thlaspi semen facultate acre est, adeò ut internos abscessus potũ rumpat. Menses mouet, & foetus necat. Per sedem infusum sanguinolenta euacuans ischiadibus prodest. Est enim alioqui tum inferne, tum superne biliosorum humorum euacuatorium, acetabuli mensura potum.

EX PLINIO.

Semen asperi gustus, bilem & pituitam utrinq; extrahit. Modus sumendi acetabuli mensura. Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinem extrahat. Menses quoq; cit, sed partus necat.

DE THERMIS. CAP. CXV.

NOMINA.

ΘΕΡΜΟΣ ἥμερος Græcis, Lupinus satiuus Latinis: officinæ latinum nomen retinuerunt: Germanis Feigbon appellatur.

FORMA.

Vnicum caulem obtinet Lupinus, folium quinquefariam aut septifariam dissectum, florem candidum, siliquas in quibus quina senáue intus grana, dura, lata, rufaq; continentur. Radicem luteam capillamentis fibratam.

LOCVS.

Exilem amat terram, arenosam & rubricam præcipue. Limoso agro non exit, culturamq; reformidat.

TEMPVS.

D Ter floret, primum Maio, deinde Iunio, & tertio Iulio mense. Post unumquemque florem siliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Immensa amaritudo euidenter calidum & siccum esse monstrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Farina eius cum melle lincta lumbricos pellit. Ipsi quoq; macerati, & amari adhuc comesti idem efficiunt. Decoctum eorundem cum Ruta & Pipere potũ idem facit: unde & lienosis prodest. Eodem gangrænas, ulcera tetra, incipientẽ scabiem, alphos, maculas, exanthemata, & achoras perfundere utile. Menses & foetus idem decoctum cum myrrha & melle subditum trahit. Farina eorum cutem liuoremq; expurgat. Inflãmationes cum polenta & aqua mitigat. Ischiades & tubercula cum aceto lenit. In aceto cocta & illita strumas dissipat, & carbunculos rumpit. Decocti pluuiali aqua donec in succũ liquescant faciem abstergunt. Cum radice nigri Chamæleonis ouium scabiei medentur, si tepido decocto abluantur. Radix cum aqua cocta & pota cit urinam. Vbi autem edulcati fuerint, triti cum aceto & poti stomachi fastidium leniunt, & cibi auiditatem excitant.

EX GALENO.

Lupinus editur coctus, multis antè diebus maceratione in aqua amaritudinem deponens, fitq; tunc nutrimentum crassi succi. Cæterum ut medicamen ita pr[illegible]paratus ex genere est emplasticorum. Qui uero natiuam amaritudinem habet, [illegible]uic extergendi & digerendi uis inest. Lumbricos occidit illitus, & cum melle lin[illegible]us, aut cum posca potus. Quin & decoctum eius lumbricos ejcere potest. Foris identidem perfusum, alphos, achoras, exanthemata, scabies, gangrænas, ulceraq; maligna iuuat, partim extergendo, partim digerendo, citraq; mordacitatem siccando. Expurgat iecur & lienem cum Ruta & Pipere suauitatis gratia assumptum. Elicit menses ac foetum cum myrrha & melle adpositum. Porrò Lupinorum etiam farina sine mordacitate digerit: nec enim liuida tantum, sed & strumas & tubercula curat: atqui tunc in aceto, aut oxymelite, aut posca hanc decoque[illegible]e oportet,

pro

LVPINVS

Feigbon.

C pro laborantis nimirum temperamento, & affectus diuersitate, quod ex usu est inueniendo. Digerit item quæ liuida sunt, & quæcunque modo dictum est præstare decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt uero etiam qui Ischiadicis cataplasmatis modo illinunt.

EX PLINIO.

Ex omnibus quæ eduntur sicco nulli minus ponderis est, nec plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant. Amari cōtra aspidas ualent. Vlcera atra, aridi decorticatique triti, supposito linteolo, ad uiuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere, uel in febri datur ad uentris animalia pellenda, minoribus triginta annorum. Pueris uero impositi in uentrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, uel ex melle sumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta, papulas pruritusque in balneis illita cohibet, & per se siccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Si ad mellis crassitudinem decoquant̃, uitiligines nigras & lepras emendant. Rumpunt carbunculos impositi, panos & strumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uero cœlesti aqua decoquantur, succus ille smegma fit, quo solent fouere gangrænas, eruptiones pituitę, ulcera manantia, utilissimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menstruis hærentibus. Lieni crudi cum fico sicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoque in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum Chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedum omnium in amurca decocti, utroque liquore postea mixto. Fumus crematorum culices necat.

D

DE IO. CAP. CXVI.

NOMINA.

ION πορφυροῦ Græcis, Viola muraria uel purpurea Latinis, blaw Veiel oder Mertzen violen Germanis dicitur. Officinæ simpliciter Violam nominant. Nicander Ion Gręcis dictam credit, quod Nymphæ quædam Ioniæ, florē illum Ioui primum dedere muneri. Alij Græci Ion uocatum putant, quod cum Io in uaccam à Ioue conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Latini quoque detrita t litera, Violam quasi uitulam imitatione græca uideri possunt appellasse.

Ion quare dicta. *Viola unde uocata.*

FORMA.

Folium habet minus tenuiusque quàm Hedera, nigrius tamen nec dissimile. Cauliculus statim à radice medius prosilit, in quo flosculus suauiter olens, purpureus. Humilis præterea est, statimque à numerosa radice orbiculata folia sine ramis exeūt. Semen quoque minutum in folliculis uasculisue rotundis, ut pictura indicat, extrema ferè æstate producit.

LOCVS.

Nascitur in opacis & asperis locis, ad radices maxime murorum, hortorum marginibus, & sepibus.

TEMPVS.

Viret hæc perpetuò, Theophrasto teste, si cultus adhibeať: tamen uere, & Martio mense floret, quo potissimum tempore colligi flores eiusdem debent. Semina uero in æstate, ut dictum est.

TEMPERAMENTVM.

Violæ folia aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident. Frigidę autem sunt primo ordine, humidæ uero secundo.

VIRES.

VIOLA
PVRPVREA

Mertzen veiel.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerandi uim obtinet. Folia eius per se & cũ polenta illita, stomacho ęstuanti, oculorum inflammationibus, sedisq; procidentijs auxiliantur. Praeterea id quod in flore purpureum est cum aqua potum, angina correptis, & puerorum comitialibus mederi affirmant.

EX GALENO.

Folia per se, aut cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponunt & ori uentriculi aestuanti, & oculis.

EX PLINIO.

Purpureae uiolae refrigerant. Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorũ priuatim epiphoris, & sede procidente, uuluáue. Et contra suppurationes. Crapulam & grauedines capitis impositis coronis olfactúue discutiunt. Anginas ex aqua potę. Id quod purpureum est ex ijs comitialibus medetur, maxime pueris, in aqua potum. Semen scorpionibus aduersatur.

EX SYMEONE SETHI.

Prosunt ad intestinorum dolores, cor uero offendunt. Dolores capitis qui fiunt à flaua bile sopiunt potae & odoratae. Ventriculũ irritant, & flauã in eo inuentam bilem. Caput siccum humectant, calidumq; refrigerant suo odoratu. Somnum inducunt. Humida capita destillationibus obnoxia reddunt.

DE VIOLA MATRONALI. CAP. CXVII.

NOMINA.

D Eteribus Graecis & Latinis cognitae fuerint nec ne Violae quae hodie, quod eas matronę colere soleant, matronales uocantur, nondum compertum habemus. Quare uulgari & usitato nomine, donec rectius inuentũ fuerit, utemur. Germanicè, quod rarae adhuc in Germania dum ista scriberemus fuerint, welsch Veiel appellare uoluimus, ut nimirum hac nomenclatura à Leucoijs, de quibus suo dicemus loco, segregaremus. Possent etiam haud inepte Frawenueiel / ad imitationem latini nominis appellari.

GENERA.

Tria Violarum matronalium damus genera. Primi enim generis candida est, alterius punicea, tertij purpurea: nec differre admodum nisi solis floribus uidentur.

FORMA.

Fruticosa est herba, cubitali altitudine, ramosa, caule & folijs lanuginosis, oblongis, angustis, mollibus ac canescentibus, floribus aut albis, aut puniceis, aut purpureis quadrifolijs, semine in oblongis siliquis lato ac tenui, radice longa, lignosa, subrufa & acri.

LOCVS.

In hortis & cultis locis proueniunt.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calidas esse sapor foliorum & radicis, qui acris est, abunde docet. Humiditatem autem multã, Galeno lib. 4. cap. 18. de simpli. medi. facul. teste, eo quod amarae non sint, admistam habent.

VIRES.

Incidendi & digerendi per halitum uim obtinent. Ideoq; radix aut folia decocta in aqua, cõuulsis, difficultate spirandi laborantibus, & ueteri tussi auxiliantur. Vrinam & menses ducunt, sudoresq; ciendi facultatem habent.

VIOLA
MATRONALIS ALBA

Weiß welsch Veiel.

VIOLA MATRONALIS PVNICEA

Rot welsch Veiel.

VIOLA MATRONALIS PVRPVREA.

Braun welsch Veiel.

C

NOMINA.

Ιρις Græcis, Iris Latinis appellatur: officinis suam appellationem retinuit. Germanis blaw Gilgen/ blaw Schwertel/ Veielwurtz dicitur. A cœlestis arcus similitudine, quam flores eius repræsentant, ut paulò pòst dicemus, nomen accepit Iris. Sunt qui non sine pudendo errore aliam assignent herbam recto, aliam casui paterno, ita ut Iris ab Ireos, tanquã purpureus color à niueo, distingui putetur imperitis herbarijs. Promanasse autẽ hunc errorem ex græca uoce λείριον, qua Lilium, quod candidos profert flores, genti illi significatur, parum per unius literæ abiectionem deprauata, uerisimile est. Primam nanque literam abijcientes, ultimam uerò in σ uertentes, ἶρις dixerunt pro λείριον. Sed hæc opinio indigna est quæ explodatur, cum Dioscoridem & alios ueteres omnes seorsim de Iride & Lirio siue Lilio agere constet.

Iris unde dicta.

Causa uulgaris erroris.

FORMA.

Folia Gladiolo similia fert, maiora tamen, latiora & pinguiora. Flores in caule æqualibus inuicem spacijs distantes, inflexi, uarij. Aut enim candidi, aut uirides, aut lutei, aut purpurei, aut cœrulei conspiciuntur. Vnde ob hanc uarietatem arcui cœlesti assimilata est. Radices subsunt geniculatæ, solidæ, odoratæ: quæ simulatque fuerint dissectæ, siccantur in umbra, & filo traiectæ reconduntur. Hæc Dioscoridis pictura tota huic herbę, quam Irim hodie herbarij & officinæ uocant, suffragatur. Siquidem ea radicibus nititur solidis, geniculatis & odoratis, adeò ut uiolarũ purpurearũ odorem prorsus referre uideatur, & hoc nomine à Germanis nostris Veielwurtz, hoc est, Violacea radix, sit appellata. Folia Gladioli faciem simulant, maiora duntaxat, latiora & pinguiora. Caule recto sesquipedali, è cuius fastigijs pari interuacante spatio flores erumpunt, inflexis mutuò foliorũ labris, qui nitent uaria colorum mistura, instar cœlestis arcus. Quemadmodũ enim aquarius ille arcus, qui est imago malè expressi solis, caua nube recepta, uarios mentitur colores, sic ut cœruleas, uirides, luteas, purpureasque lineas ducat, ita cauo calyculi sinu uersicolores lituras flores ostendunt, qua diuersa specie cœlestem æmulantur arcum. Falluntur itaque qui in toto floris ambitu huiuscemodi uarietatem perquirunt, cum inflexa foliorum labra uel purpureus, uel cœruleus semper color inficiat.

Violacea radix.

D

LOCVS.

Passim in hortis & macerijs uinearum prouenit. Laudatissima tamen est quæ in Illyrio & Macedonia nascitur, & melior inter has quæ densa & breui radice constat, quæque frangenti contumax est, colore subruffa, admodum odorata, gustuque feruida.

TEMPVS.

Floret uere, Maio potissimũ mense, quo sanè tempore flores colligi debent. Radices autem suo tempore, hoc est, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Iris in altero calefacit ordine, in tertio aũt desiccat. Abstergit quoque & maturat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Irides omnes calefaciendi extenuandique uim obtinent. Contra tussim efficaces, humoresque nõ facilè excreabiles extenuant. Biles ex hydromelite drachmarum septem pondere potæ purgant. Somnum conciliant. Lachrymas cient. Torminibus medentur. Cum aceto potæ uenenatorum morsibus, lienosis, conuulsis, refrigeratis, rigentibus, & quibus genitura effluit, auxiliatur. Menses cum uino potæ ducunt. Decoctũ earum ad muliebria fomenta utile, molliens aperiensque locos. Ischiadicis infunditur. Fistulas & sinus carne explent. Quinetiã glandis modo cum melle appositæ, fœtus extrahunt. Strumas ueteresque durities coctæ & illitæ emolliunt.

Aridæ

IRIS
GERMANICA.
Blaw Gilgen.

C Aridæ ulcera explent, & cum melle purgant. Nudata ossa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & rosaceo utiliter illinuntur. Lentigines, cutis in facie uitia cum Elleboro albo, & duabus mellis partibus illitæ emendant. Pessis, malagmatis & acopis miscentur. In uniuersum magni usus sunt.

EX PAVLO.

Iris tussi utilis. Humores in thorace nō facilè excreabiles extenuat. Torminibus medetur, ulceraq́ꝫ sordida expurgat. Cum mulsa pota aluum ducit.

EX PLINIO.

Infantibus eam circunligari salutare est. Dentientibus præcipua est & tussientibus, tinearúmue uitio laborantib. instillari. Cæterum ulcera purgat, capitis præcipuè, suppurationes ueteres. Aluū soluit duabus drachmis cum melle. Tussim, tormina, inflationes, pota. Lienes ex aceto. Contra serpentiū & araneorū morsus, ex posca ualet. Contra scorpiones, duarum drachmarū pondere in pane uel aqua sumitur. Contra canum morsus ex oleo imponitur. Et contra perfrictiones. Sic & neruorū doloribus. Lumbis uerò & coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus subdita, sternutamenta mouet, caputq́ꝫ purgat. Dolori capitis cum Cotoneis mâlis aut Strutheis illinitur. Crapulas quoq́ꝫ & orthopnœas discutit. Vomitiones cit, duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit, imposita cum melle. Ad paronychias farina eius utunť. Halitus oris cōmanducata abolet, alarumq́ꝫ uitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, sed genituras cōsumit. Sedis rimas & condylomata, omniaq́ꝫ in corpore excrescentia sanat.

DE HIERACEO. CAP. CXIX.

D NOMINA.

IEPAKION, σογχίτης Græcis, Hieraceum Latinis dicitur: officinis inusitatum. Germanicè, quum aliud nomen expiscari non potueramus, Habichkraut appellauimus, ad græcam alludentes appellationem: neque enim alia ratione Greci hanc herbam Hieraceū nominarunt, nisi quod accipitres, quos illi ἱέρακας dicunt, scalpendo eam, succoq́ꝫ oculos tingendo, obscuritatem cum sensere discutiant. Sonchites autem dicta est, quod Soncho nō admodum dissimilis sit, maximè quod ad eius circunferentiam & extremam partem, in qua caules & flores sunt, attinet. Hæc enim & illa cōcauo, & lacteum succum emittente caule, luteisq́ꝫ floribus est. Apuleius Lactucam syluaticam appellat. Plinius quoque libro uigesimo, cap. septimo, ut alij omnes ferè, in Lactucarum sponte nascentium numero, propter similitudinem, Hieraceon hoc habet. Quàm autem inuicem similes sint Hieraceum & Lactuca syluestris, utriusq́ꝫ icones & effigies collatæ monstrabunt.

Hieraceum unde dictum. *Sonchites.* *Lactuca syluatica.*

GENERA.

Hieracij duo sunt genera, maius nimirum & minus. Maius germanicè groß Habichkraut, minus autem klein Habichkraut nominatur.

FORMA.

Hieraceum maius. Hieraceum maius caulem habet asperum, modicè rubentem, spinosum, concauum. Folia per interualla rariusculè diuisa, Soncho per circunferentiam similia. Flores in oblongis capitulis luteos. Quæ designatio prorsus hanc quam pictam damus herbam exprimit. Siquidem caulem emittit scabrum, subrubrum, spinulis horrentem, cauum, folia ex interuallis & rarò laciniata, Sonchi folijs non dissimilia. Flores in longiusculis capitulis luteos. Minus Hieraceum folia ex interual- *Hieraceū minus.*

lis per

HIERACEVM
MAIVS.

Groß Habichkraut.

HIERACEVM
MINVS.
Klein Habichkraut.

Alis per ambitum diuisuris scissa obtinet. Caules de se emittit cauos, teneros & uirides, in quibus flores lutei circulum circunscribentes. Quę itidem notæ omnes herbæ illi, cuius picturam exhibemus, conueniunt.

LOCVS.

Vtrunque in quibusdam pratis prouenit.

TEMPVS.

In fine Iulij mensis, & per uniuersum Augustum floret Hieraceum. Succus eius carpitur per messes inciso caule.

TEMPERAMENTVM.

Maius Hieraceum planè Sonchi temperamento constare uidetur, refrigerat itaque & mediocris adstrictionis est particeps. Minus in gustu paulò maiorem amaritudinem refert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Hieraceũ maius refrigerandi, & modicè adstringendi, ideoque æstuanti stomacho, & inflammationib. illitum prodest. Succus erosionem eiusdem in sorbitione mitigat. Herba ipsa cum radice illita scorpionum ictibus auxiliatur. Minus facultates habet superiori easdem.

EX PLINIO.

Succus sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, adustionesque omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in uino potus. Et folia tosta, thyrsique triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur, maximè contra scorpionum ictus. Verum contra phalangia,
B commixto uino ex aceto.

APPENDIX.

Sunt qui tantam inesse huic herbæ uim contra oculorum uitia credant, ut radicem etiam à collo suspensam caliginem oculorum sanare posse dicant.

DE HIPPVRI. CAP. CXX.

NOMINA.

IΠΠΟΥΡΙΣ Græcis, Equisetum, herba aut salix equinalis Latinis, recentioribus herbarijs uerbum uerbo reddentibus Cauda equina, Germanis Roßschwantz / Pferdtschwantz / Roßwadel / Katzenwedel / Katzenzagel / Kantenkraut / Schaffthöw nominatur. Nomen tam Græcum quàm Latinum à caudæ equinæ imagine, quam comæ illius præ se ferunt, accepit. *Equisetum.* *Cauda equina.* *Hippuris cur dicta.*

GENERA.

Eius duo sunt genera. Vnum longius, quod nonnulli ætatis nostræ herbarij ab asperitate quam obtinet Asprellam uocant. Hinc est quod materiarij fabri ligneã pectinum & aliorum minutorũ operum ruditatem huius herbæ scabritia in nitorem expoliant. Germanicè groß Roßschwantz dicitur. Alterum breuius est, ad abstergenda uasa aptum. Germani klein Roßschwantz appellant. *Asprella.*

FORMA.

Primum Equiseti genus cauliculos habet inanes, leniter rubentes, subasperos, solidos, geniculis qui inuicem inseruntur dissectos, in quibus folia iuncea, crebra, & tenuia. In altitudinem adsurgit, scandendo proximas stipites comis circunfusa dependet multis, nigris ut equorum cauda. Radix illi est lignosa, dura. Alterũ comas per interualla habet breuiores, candidiores & molliores.

EQVISETVM
LONGIVS.

Groß Roßzagel.

EQVISETVM
MINVS.
Klein Roßschwantz

C

LOCVS.

χαράδραιον. ἑφυδρον. Longius Equiſetũ in aquoſis locis & ſcrobibus prouenit, nec eo in foſſis prope aquas & umbroſis locis alia planta frequentior eſt, ut hoc nomine χαράδραιον Græcis dictum ſit. Neq; enim χαράδρα aliud eſt illis niſi terræ rima & fiſſura. ἔφυδρον etiam non alia ratione, quàm quod in aquoſis produceretur, nominauerunt. Alterum in pratis inuenitur, nec fere frequentius occurrit, inuiſa fœniſecis.

TEMPVS.

Vtrunq; æſtate ſuis in locis copioſe prouenit.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringentem cum amaritudine facultatem, ac proinde ualenter ſimulq; citra mordicationem exiccantem, obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipſa adſtringit, quapropter ſuccus eius ſanguinem ex naribus erumpentem ſiſtit. Dyſentericis cum uino potus confert. Vrinam cit. Folia cruenta uulnera glutinant trita & inſperſa. Herba & radix tuſſientibus, orthopnoicis, ruptisq; ſuccurrit. Quinetiam inteſtinorum diuiſiones, ueſicæ diſſectionem, & inteſtinorum ramicem coaleſcere cogiq; folia in aqua pota feruntur.

EX GALENO.

Vulnera maxima conglutinat, etiamſi præſectos eſſe neruos contingat: præterea inteſtinorum ramices cogit. Cæterum ad ſanguinis reiectionem, ad fluxũ muliebrem, potiſſimum rubrum, ad dyſenterias, & ad alia uentris profluuia generoſum eſt medicamentum herba ipſa aut ex aqua, aut ex uino epota. Sunt qui de ea ſcriptum reliquerunt, quod nonnunq; etiam ueſicæ, & tenuium inteſtinorum uulnera ſuccus ipſius ſanauerit. Prodeſt etiam profluuio ſanguinis ex naribus, tum D fluxu obnoxijs in uentre affectibus ex auſterorum quopiam uinorum potus, ac ſi febre teneatur ex aqua.

EX PLINIO.

Vis eius ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem è naribus fluentem inclusus ſiſtit, item aluum. Medetur dyſentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinam cit. Tuſſim, orthopnœam ſanat: item rupta, & quæ ſerpunt. Inteſtinis & ueſicæ folia bibuntur. Enterocœlen cohibet.

DE HIBERIDE. CAP. CXXI.

NOMINA.

Naſturtium agreſte.

IBERIS, ἡ καρδαμαντική, ἡ ἀγριοκάρδαμον Græcis, Galeno & Paulo alio nomine Lepidion: Hiberis, Naſturtium agreſte Latinis appellatur. Officinis noſtris incognita. Germanis Gauchblům/ non alia ratione quàm quod pleroſq; qui in illius notitiam nondum peruenerunt, infatuet. Poteſt etiam cōmodè dici wilder Kreß. Cardamantice, & Agriocardamũ Græcis appellata, quod radici odor inſit Naſturtij: uel quod eius folia partim Naſturtio aquatico, quod à Dioſcoride Siſymbrium cardamine dicitur, partim etiam hortenſi, quod Cardamon Græcis nominat̃, ſimilia ſint: uel quod guſtu Naſturtiũ referant.

Agriocardamon cur dicta.

FORMA.

Folia Naſturtio ſimilia habet, uerno tempore uirentia, cubitali longitudine, aut minore, flore lacteo, radicibus duabus, ſed una apud nos frequentius, nititur, odore Naſturtij quam acerrimo. Ex qua nimirum deſcriptione omnibus perſpicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus eſſe Hiberida: caulem enim cubitalem obtinet, foliaq; Naſturtio ſimilia. Quæ enim à radice ſtatim exeunt, aquatici, quæ uero in ſupremo caule emicant hortenſis Naſturtij folia referunt. Verno quoq; tempore uirent, flos deniq; lacteus eſt, hoc eſt, in albo purpuraſcens: hunc enim Dioſco

ridem

NASTVRTIVM AGRESTE.

Gauchblům.

c ridem uocare lacteum florem, satis testatur quarta Ranunculi species, cuius etiam florem, qui colore huic similis est, lacteum esse scribit. Semen quoque in siliquulis tam exiguum producit, ut, Plinio etiam teste, uix aspici posit: radicem autem exilem atque acrem, cui inest Nasturtij odor.

LOCVS.

Nascitur incultis locis, circa itinera & prata.

TEMPVS.

Verno tempore apparet, Aprili potissimum mense & Maio, duratque ad aestatis initia, quo potissimum tempore lacteum florem fundit: initio enim purpureo colore maculatus uidetur: efficacioremque usum obtinet, quod tum semen etiam in siliquulis proferat.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine calefacientium, ut Nasturtium, minus tamen eo desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefacit & adurit. Vtilis est ad coxendicis dolores cum suillo adipe salso, emplastri modo quaternis horis illita. Deinde in balneũ descendatur, & oleo cum lana locus perungatur.

EX GALENO.

Similis Nasturtio tum odore, tum gustu, tum uiribus.

EX PLINIO.

Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utilissima, uiris plurimum quaternis horis, foeminis minus dimidio adalligata, ut dein in balneum descendatur in calidam, & postea oleo & uino corpus perungatur, diebusque uicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur in ipsa inflammatione, sed imminuta. Adalligata
D capiti cum Quinquefolio, epiphoras & si qua in oculis uitia sunt, emendat.

APPENDIX.

Recentiores herbarij eius herbae cuius picturam damus usum probant contra pediculos si lixiuio incoquatur. Vnde colligere licebit, eam exiccandi & ex alto euocandi trahendique facultatem, haud secus atque Nasturtiũ aut Sinapi, habere. Nam, Galeno lib.i. de composit. med. secundum locos, cap. vij. teste, medicamenta quae phthiriasi medentur necessariò exiccant atque ex alto trahunt. Vt iterum euidentissimum sit hanc herbam, eo quod Nasturtij facultates obtineat, esse ueram Hiberida, non obstante quod raro aut nunquã duabus, sed una potius & exili nitatur.

DE HIPPOSELINO. CAP. CXXII.

NOMINA.

Officinarum error.
Hipposelinũ unde dictum.
Olus atrũ quare appellatum.

ΠΠΟΣΕΛΙΝΟΝ Graecis, Olus atrum Latinis dicitur: officinae eius semine perperam pro Petroselino macedonico utuntur. Germanis groß Epffich/oder groß Eppich appellatur. Hipposelinon autem à magnitudine dictum est: siquidem Graeci magnis & amplis rebus hippo praeponere solent, adeò ut Hipposelinũ Latinis nihil aliud nisi grande Apiũ sit. Olus autem atrum uel pullum à folijs, quae atro colore nitent, appellatum esse uidetur.

FORMA.

Maius est hortensi Apio, caule cauo, alto, tenero, ueluti lineas habente, folijs latioribus, subpuniceis, Libanotidis coma, plena flore, in corymbos antequã defloreat cõgesta, semine nigro, oblongo, solido, acri, odorato, radice odorata, intus candida, ori grata, pro caulis magnitudine non admodũ densa. Porrò ne mireris quod picturae non ex omni parte respondeat descriptio: neque enim Hipposelinum integrum, & quod ad perfectam peruenit aetatem, floresque & semen produxit, damus, sed id

HIPPOSELINVM

Groß Epffich.

C sed id tantum quod primo erumpit. Radicem itaque tantum & folia depingi curauimus, ut quæ Oleris atri, cuius sæpè fit apud Dioscoridem mentio, forma, saltem in folijs & radice, esset, cerneres. Annitemur tamen ut aliquando integram eius herbæ picturam exhibeamus.

LOCVS.

Nascitur in umbrosis, & iuxta paludes.

TEMPVS.

Satum tardè prouenit, ideoque factum ut integrè depictum dare nobis haud licuerit. Floret, Plinio teste, æstate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo ordine, ut Apium, & siccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo ceu Apium. Radix etiam cocta & cruda estur. Quinetiam folia & caules cocti manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur. Crudaque ad salgama condiuntur. Semen potum in mulso menses ducit. Rigore concussos calfacit potum & illitum. Vrinæ stillicidio auxiliatur. Radix eadem præstat.

EX GALENO.

Hipposelini similis Apio uis est, ualidior tamen. Mensium autem & urinæ ciendæ potissimum facultatem habet, ut liquet ex capite eiusdem de Smyrnio.

EX PLINIO.

Olus atrum quod Hipposelinum uocant, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medetur. Itemque difficultatibus urinæ semen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur.

D

DE IXO. CAP. CXXIII.

NOMINA.

ΙΞΟΣ Græcis, Viscum Latinis & officinis, Germanis Mistel / oder Affolter nominatur.

FORMA.

Planta est fruticosa, lenta, semper uirens, intus porracei coloris, extrà subflaua, folijs buxi, acinis exiguis, sine flore.

LOCVS.

Nunquam in terra, sed semper in arbore, quercu præsertim, pyro, mâloque prouenit.

TEMPVS.

Autumni initio cum suis acinis decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit cum acrimonia: ex plurima enim aëria & aquea, paucissima terrena constat. Igitur acrimonia in eo amaritudinem excellit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Discutit, emollit, attrahit: tubercula, parotidas, cæterosque abscessus cum resina & pari cæra mixtum, maturat. Epinyctidas in splenio curat. Cum thure antiqua ulcera, & malignos abscessus mollit. Lienes cum calce, aut gagate lapide, aut asio coctum & impositũ minuit. Cum auripigmento aut sandaracho illitum, ungues extrahit. Mixtum cum calce & fæce, uim suam intendit.

EX GALENO.

Valenter ex alto humores extrahit: nec tenues tantum, sed & crassiores, eosque diffundit ac digerit. Est autem ex eorum genere quæ non protinus admota calfaciunt, sed quæ tempus requirunt, uelut Thapsia.

VISCVM
Mistel.

C

NOMINA.

Guadum. Nilech. Indicum. Osatis.

ISATIS Græcis, Isatis Latinis uocatur. Gallis, ut in cōmentarijs suis testatur Cæsar, Glastum olim dicebatur, nunc Guadum. Germanis autem ad hoc nomen alludentibus, Weydt nominatur. Arabibus Nil, Nilech, & Indicum, ut lib. i. Paradox. cap. uigesimosexto monstrauimus. Barbari deprauata uoce Osatim appellant.

GENERA.

Duo Isatidis sunt genera. Vna enim satiua, qua tingendis lanis infectores utuntur. Altera uerò syluestris, qua lanarum infectores haud utuntur. Priorem Germani simpliciter Weydt/alteram uerò cum adiectione wild Weydt nominant.

FORMA.

Satiua. Satiua folia habet Plantagini similia, sed pinguiora, nigrioraq́, caulē duobus cubitis altiorē. Hęc Dioscorides, qui reliquas notas, quę syluestri similes per omnia sunt, cōmemorare noluit. Ex syluestris tamen effigie facilè quales sint æstimare poteris: Syluestris. hęc enī teste Dioscoride, satiuæ similis est, folia tamē maiora obtinet, ad Lactucę folia accedentia: caules etiā tenuiores, multifidos, rubicantes, qui in cacumine folliculos linguarū figura multos dependentes habent, in quibus semen. Flos ei luteus & tenuis.

LOCVS.

Isatis satiua copiose in Germania prouenit, presertim agro Erphordiano, cui magnum quæstum adfert. Viridem enim herbam trusatilibus molis premunt, ut herbaceā saniem excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis cōputrescere in æstate feruente sinunt. Hos cortinis infectoriæ coquunt officinæ, & laneos pannos, ac uellera demergunt, ut cœruleū imbibant colorem. Syl-

D uestris sua sponte in quibusdam Germaniæ locis nascitur, ut Tubingæ, ubi omnes uinearum maceries hac herba septæ uidentur.

TEMPVS.

Maio & Iunio mense florent, ac subinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Isatis satiua ualenter admodum exiccantis, nondum tamen mordentis facultatis est: amara enim simulatque adstringens existit. Syluestris uerò acre quiddam, tum gustu, tum actione præfert: proinde ualentius quàm satiua deficcat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Isatidis satiuæ folia omnia œdemata & tubercula illita discutere possunt. Cruenta uulnera glutinant. Sanguinis profluuia sistunt. Vlcera phagedænica, herpetas, erysipelata, & putrescentia sanant. Syluestris eadem quæ satiua potest. Lienosis etiam pota & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Satiua magna ulcera durorum corporum glutinat, etiamsi in capitibus musculorum fuerint, & sanguinis profluuio laborantibus partibus utiliter illinitur. Tumores œdematodes mirificè discutit, simul & reprimit, omnibusq́ ulceribus malignis mirabiliter resistit, etiamsi putrescant, etiamsi erodantur. Quod si quando laborantis natura ualidior appareat, folijs eius tritis aut panem, aut hordeaceā farinam, aut triticeam, aut polentam, pro uincente in unoquoq́ affectu, miscere oportebit. Syluestris uerò potentissime humidis putredinib. obsistit, ad cętera uerò iam comprehensa deterior: immoderatius enim & cum mordacitate deficcat, talia nanque irritantur hoc pacto, & phlegmone grauari incipiunt. Cæterum ob facultatis robur lienosis quoq́ utilis est, quum altera prodesse nondum posit.

EX PLINIO.

Isatidis folia trita cum polenta, uulneribus prosunt. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescentia ulcera, & quæ serpunt, sanat. Item tumores ante suppurationē. Contra ignem sacrum, radice uel folijs prodest, uel ad lienes pota.

DE ITEA.

ISATIS
SATIVA.
Weydt.

332
ISATIS
SYLVESTRIS.
Wild Weydt.

A NOMINA.

ITEA Græcis, Salix Latinis, Weiden/ oder Felber Germanis appellatur. Salix uerò à saliendo dicta est, quod ea celeritate crescat, ut quasi salire uideatur. Sic etiam Iteam quasi Salicem uocauerunt Græci. *Salix cur dicta.* *Itea unde uocata.*

GENERA.

Tria Salicis genera Theophrastus lib. iij. cap. xiij. de historia plantarũ recenset. Primã nigram nominari dicit, quod nigro aut puniceo cortice obducta sit. Secundam candidam, quod candido obducatur cortice. Tertiam coactę breuitatis ac pumilam, Helicen Arcadibus appellari scribit. Plinius etiam lib. xvij. cap. xxxvij. tria Salicis nomina cõmemorat: Viminalem, eandemq́ purpureã: Vitellinam à colore luteo, graciliorẽ priore: Gallicam, quæ sit tenuissima. Lucius Columella lib. iiij. cap. xxx. eiusdem quoque tria facit genera, Græcam, Gallicam, & Sabinam, quam etiam Amerinam uocari à plurimis scribit. Gręcam flaui coloris, Gallicam obsoleti purpurei, tenuissimiq́ uiminis, Sabinam gracilibus uirgis atq́ rutilibus esse asserit. Quæ sanè singula pulchrè cum ijs quæ Theophrastus tradit, conuenire uidentur. Nam primam Salicis speciem, quam Theophrastus nigram aut puniceam uocat, Plinius Viminalem, Columella uerò Sabinam & Amerinam appellat, Germani rot Weiden nominant. Secundam speciem, quam Theophrastus candidam, Plinius Vitellinam, Columella autem Græcam uocat, Germani geel Weiden. Tertiam, quæ Theophrasto Helix dicitur, Plinius & Columella Gallicam appellant, Germani uerò à tenuitate klein Weiden. *Salix nigra.* *Candida.* *Pumila.* *Viminalis.* *Vitellina.* *Gallica.* *Græca.* *Sabina.* *Prima Salicis species.* *Secunda.* *Tertia.*

FORMA.

Salix breui caudice consurgit, ramis longis, è trunco extremo ueluti à capite pro-
B deuntibus, lentis, flexilibus: folijs longis, subtus incanis, supernè uirentibus: flore seu nucamento squamatim compactili, lanuginoso, propendente, fructu qui facilè ante maturitatem euanescat.

LOCUS.

Aquosis lætatur, ideoq́ auctu perquam facilis.

TEMPUS.

Floret primo statim uere. Ocyssimè amittit fructum, antè quàm omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero ὠλεσίκαρπος, hoc est, frugiperda, Odyss. κ. ubi sic canit: μακραί τ' αἴγειροι καὶ ἰτέαι ὠλεσίκαρποι. Fructum siquidem fert, Plinio autore, abeuntem in araneam antequam percoquatur.

TEMPERAMENTUM.

Salicis tum folia, tum flores, citra mordacitatem exiccantis sunt facultatis, ac modicè adstringunt. Cortex tamen eius siccior.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Adstringunt Salicis folia, fructus, cortex & succus. Folia trita cum exiguo pipere & uino pota ileosis conueniunt. Per se etiam cum aqua sumpta, præstant mulieribus ne concipiant. Fructus potus sanguinẽ expuentibus prodest. Cortex eadem pręstat. Vstus & cum aceto subactus, clauos & callos illitus tollit. Ex folijs & cortice succus in putamine mâli punici cum rosaceo calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri optimũ. Furfures exterit. Excipitur etiam è Salice succus exciso cum floret cortice: in interiore enim eius parte concretus inuenitur. Vim autem habet exterendi quæcunq́ pupillæ claritati obstant.

EX GALENO.

Salicis folijs ad cruenti uulneris glutinationẽ quis uti posset. Verũ floribus eius maximè propè omnes utunẽ medici ad exiccantis emplastri pręparationẽ: est enim uis eorum desiccatoria: habent etiam quandam adstrictionẽ. Sunt qui succum ex ea expressum, medicamen seruent mordacitatis expers & exiccatorium, ad multas res uti-

PRIMVM SALICIS GENVS.
Rot Weiden.

ALTERVM SALICIS GENVS.

Geel Weiden.

TERTIVM
SALICIS GENVS.

Klein Weiden.

A res utile. Haud enim inuenias quid ad plures res utilius medicamento citra mordacitatem exiccante, quod paulum etiam adstringat. Porrò arboris cortex similem facultatem obtinet, tum floribus, tum folijs, nisi quod temperaturæ sit siccioris, uelut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiusque cinere utuntur ad ea omnia quæ ualenter desiccare oportet. Nam clauos quos uocant, callos, myrmeciasque tollunt, aceto ipsum macerantes acri. Nonnulli autem dum floret Salix, corticem eius incidunt, & succum quendam colligunt, utunturque ad ea quæ pupillas obfuscant, extergente uidelicet simulque tenuium partium medicamine. Vti uerò illo ad multa alia quis posset, siquidem talis sit.

EX PLINIO.

Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit. Sed si prius colligatur, sanguinem reijcientibus prodest. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callum aqua mixta sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto succo suo. Est autē hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret, exciso cortice trium digitorū magnitudine. Hic ad purganda quæ obstant oculis, item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamque urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorū à falce destillans. Ex ijs aliquis cum rosaceo in calyce mâli punici calfactus, auribus infunditur: uel folia cocta, & cum cera trita imponuntur. Item podagricis. Cortice & folijs in uino decoctis fouere neruos utilissimum. Flos tritus cum folijs furfures purgat in facie. Folia trita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt usum sæpius sumpta.

B

DE CAPNO. CAP. CXXVI.

NOMINA.

ΚΑΠΝΟΣ Græcis, Fumaria Latinis: officinis Fumus terræ, Germanis Erdrauch/Daubenkropff/Katzenkörbel appellatur. Fumaria uerò hæc herba dicta est, propterea quod succus eius oculis inditus, ueluti fumus lachrymas mouet, oculosque mordicat. *Fumus terræ. Fumaria unde dicta.*

FORMA.

Fruticosa herbula est, Coriandro similis, tenera admodum: folijs candidioribus, cineracei coloris, undique numerosis: flore purpureo.

LOCVS.

Nascitur in segetibus hordeaceis, hortis, uineis, sepibus, & macerijs, alijsque locis incultis atque pinguibus.

TEMPVS.

Carpitur in fine Maij mensis & Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Capnos calida & sicca in secundo esse uidetur ordine, id quod ex gustu patet: acris enim & amara est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius succus acris est, uisum acuit, lachrymas ducit, unde & nomen traxit. Illitus cum gummi duplices palpebrarum pilos renasci non sinit. Cōmanducata herba biliosam urinam trahit.

EX GALENO.

Capnos acris simul & amaræ qualitatis est particeps, nec tamen planè expers est acerbæ. Quamobrem biliosam urinam multam prouocat, sanatque iecinoris obstructiones & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non parum lachrymarū trahens, uelut ipse fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea uti solebat ad stomachum roborandum, unaque uentrem lubricandū. Siquidem herbam

FVMARIA Erdrauch.

A primum deficcatam condebat: dein cum uti uolebat subductionis quidem gratia melicrato inspergebat: roborandi uerò causa, uino nimirum diluto.

EX PLINIO.

Claritatẽ facit inunctis oculis, delachrymationemq; ceu fumus, unde nomen accepit. Eadem euulsas palpebras renasci prohibet. Bilem per urinam trahit.

DE CICI. CAP. CXXVII.

NOMINA.

KIKI, ἢ κρότων Græcis, Ricinus Latinis, Mauritanis Kerua, officinis nonnullis Catapucia maior, quibusdã etiam Pentadactylon & Palma Christi, quod scilicet eius folia in humanæ manus effigiem articulentur: Germanis Wunderbaum/oder Creutzbaum dicitur. Croton autem & Ricinus à similitudine animalis, quod semen eius referre uidetur, nominata est. Sunt enim Græcis κρότωνες, & Latinis Ricini, insecta animantia, quæ canibus præsertim adhærent, quibus cibi nullus exitus est, colore liuido, nullis discreta membris, in globum continuè crescentia, donec plenius saginata, post aliquot dies sponte sua decidant. Hinc est quod à Germanis nostris Zeckenkörner nominentur. Cherua. Catapucia maior. Croton & Ricinus unde dicta. κρότωνες.

FORMA.

Arbor est paruę ficus magnitudine, folia Platano similia habens, maiora tamen, læuiora & nigriora. Caudices uerò & ramos arundinis modo concauos. Semen in uuis racemisue asperis, quod cortice nudatum, Ricino animali simile est. Quæ descriptio ita picturæ quadrat, ut nihil magis.

LOCVS.

B Nascitur nusquam in Germania nostra, nisi satum fuerit. Satum autem semel copiose prouenit. Sine difficultate etiam passim iam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Carpitur Autumno dum semine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Ricinus in secundo uel summum tertio ordine calefacientium & siccantium esse apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ex semine Ricini oleum nomine Ricininum exprimitur, ad edendum minimè aptum: alioquin tamen lucernis & emplastris utile. Grana triginta numero putaminibus purgata, trita & pota, pituitam, bilem, & aquam per aluum deijciunt. Vomitiones etiam mouent. Est uerò iniucunda admodum & laboriosa huiuscemodi purgatio: stomachũ enim ualidè subuertit. Tusa & illita uaros, maculasq; sole cõtractas purgãt. Folia trita cum polenta, oculorũ œdemata & inflammationes sedant, mammasq; turgentes cohibent. Per se aut cum aceto illita ignes sacros restinguũt. Oleum Ricininũ

EX GALENO.

Semen Ricini, quod etiam purgat, extergendi & digerendi facultatem obtinet. Sic uerò & folium, sed undequaq; debilius. Oleum quod ex semine cõficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm est oleum commune, ac proinde quoque digerit.

RICINVS
Wunderbaum.

A

NOMINA.

ΚΙΡΣΙΟΝ græcè, Spina mollis, Buglossum magnum latinè nominatur: officinæ, necnon herbarij Buglossam uel Linguam bouis uocant. Cirsion autem eò quod uarices, quos Greci κιρσοὺς nominãt, sanet, dicta est. Germanis Ochsenzung appellatur. Buglossa. Cirsion cur dicta.

GENERA.

Nos duo damus genera, quorum unum Germanicum, alterum uerò Italicum est, in quo omnia sunt maiora.

FORMA.

Caulis est tener, duûm cubitorum, triangularis. Ab inferiore parte foliolis rosaceorum figura, angulos spinosos per interualla, sed molles habentibus. Folia Buglosso similia, modicè hirsuta, longiora, albicantia, extremitatibus aculeata obtinet. Cacumen in caule orbiculatum, hirsutum, in quo capitula in summo purpurea, quæ in lanugines euanescunt. Hæc sanè descriptio satis monstrat, Cirsion esse Buglossam hodie uocatam, cum ei deliniationes omnes, nulla ferè reclamante nota, conueniant. Siquidem caulis ei tener, bicubitalis, triangularis, spinosis per interualla angulis, sed mollibus & innoxijs aculeis. Folia Buglosso similia, longiora tamen, aut lege, μικρότερα, hoc est, minora, cum Plinio: subcandida, leniter hirsuta, in extremis partibus aculeata. Cacumen quoque caulis circinatum, hirsutum, in quo capitula purpurea. Etsi uero reliqua omnia conueniant, tamen capitula purpurea non abeunt in pappos neq; in nostra, neq; in Italica. Buglossa nostra. Locus Dioscoridis emendatur.

LOCVS.

Producitur locis cultis & incultis, arenosis potissimum & petrosis. Italicũ etiam
B hodie in multis hortis magna copia nascitur.

TEMPVS.

Carpitur Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacere & humectare ordine apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicem Cirsij laboranti loco adalligatam, dolores uaricum sedare Andreas scripsit.

EX PLINIO.

Hanc herbam radicémue eius adalligatam, dolores uaricum sanare tradunt.

APPENDIX.

Non plures iam cõmemoratis facultates Cirsio, Dioscorides & ueteres alij tribuunt. Videant igitur nostræ ætatis medici, ne temerè Buglossæ suæ quas non obtinet uires adscribant.

CIRSIVM
GERMANICVM.
Teütsch Ochsenzung.

CIRSIVM
ITALICVM.
Welsch Ochsenzung.

C

NOMINA.

ΟΡΙΟΝ, ἢ κορίαννον Grecis: Corion ſeu Coriannon Latinis, uulgo & officinis Coriandrum, Germanis, qui latinam ſeu officinarum appellationem imitantur, Coriander nominatur. Corio nomen feciſſe cimices uerisimile eſt, quos folia & caules eius olent: κόρις enim Græcis inſecti id genus eſt, quod Latinis cimex dicitur.

Coriandrum.
Corion quare uocatum.
κόρις.

FORMA.

Caulis Corianno exilis, ſeſquicubitalis, ramoſus. Folium dum primũ erumpit Adianti, dein Fumariæ, odore graui. Flores candidos. Semen rotundũ ac nudum, firmum & diutinum. Radicem breuiuſculam, ligneam, neq; admodum fibratam.

LOCVS.

Amat terram pinguem, Palladio teſte, ſed & macro ſolo naſcitur. Nunquam autem niſi ſatum prouenit.

TEMPVS.

Autumno dum ſemine prægnans eſt carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Coriandri temperamentũ minimè frigidum ac ſimplex eſt, ſed uariè coalitum & compoſitũ. Eſt enim copioſæ quidem amaritudinis particeps, quę in tenui ſimul ac terreſtri ſubſtantia fundat̃: ſed & aquoſæ humiditatis tepidę ei nõ parum ineſt. Habet etiã adſtrictionis nõnihil, ſicut paulò pòſt ex Galeni uerbis clarius innoteſcet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim refrigeratoriã habet Coriandrum, unde illitum cum pane aut polenta eryſipelatis, & herpetibus medetur. Epinyctidas, teſtium inflammationes, carbunculoſq; cum melle & uua paſſa ſanat. Cum lomento ſtrumas & tubercula diſcutit.
D Lumbricos ſemen cum paſſo potũ pellit, genituramq; auget. Largius tamen ſumptum, mentem non ſine periculo mouet, quapropter copioſiorẽ & cõtinuum eius uſum cauere oportet. Succus cum ceruſſa, aut argenti ſpuma, necnon aceto & roſaceo illitus, ardentes in ſumma cute inflammationes iuuat.

Hec Dioſcoridis uerba paulò pòſt Galenus exibilat.

EX GALENO.

Coriannon ſiue Corion, aut utcunq; uocare lubet. Vetuſtiores Græci Coriannon nominabãt, ac recentiores omnes medici Corion appellitant, ſicut & Dioſcorides refrigeratoriã eſſe herbam dictitans, ſed perperã. Siquidem ex contrarijs conſtat facultatibus, plurimũ habens amaræ eſſentiæ, quam oſtendimus eſſe tenuium partium, & terrenam, nec modicum etiam aqueę humiditatis obtinentẽ, quæ eſt facultatis tepidæ. Habet autem & adſtrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus uariè quidem agit ea quæ ſcribit Dioſcorides, & non tantum ex refrigeratione. Cæterum ego cuiuſq; particulatim actionis cauſam enarrabo, tametſi propoſitum fuerat mei unius duntaxat hoc in libro ſententiã expromere. Sed fortè nihil obſtabit, imò ſi uerum fatendum eſt, proderit nõnihil ſuperiores methodos, quæ in paucis medicamentis ſunt dictæ, hunc in modum repetere. Primum ergo nõ Dioſcorides tantum, ſed & alij complures medicorũ indeterminatè & citra limitationẽ de morbis pronunciant, ſicut ſanè hac quoq; tempeſtate non paucos reperias medicos inſignes, præter alia, hac in re maximè hallucinantes. Interdum enim atra, liuida, frigidaq; reddita parte quæ eryſipelas habuit, nec amplius refrigerantia poſcente medicamenta, ceu antea, ſed ea quæ infixum parti præter naturam humorem euacuent, ij tamen refrigerare perſeuerant. Aliquando autem ad digerentia quidẽ tranſeunt, cæterum eryſipelas ſanare dicunt. Et ſanè ſcribunt incipientibus etiamnum & creſcentibus eryſipelatis alia cõuenire medicamenta, aliaq; declinantibus. Verum res ita non habet. Neq; enim eryſipelas etiam uocari debet poſteaquam inflammatio eius

Dioſcorides reprehenditur.

CORIANDRVM

Coriander.

C eius & feruor, ac biliosum illud abierint: neque quę facultate sunt frigida, neque quę illa sanant, remedio esse putandum est, sed uelut si uel initio protinus aut percussis, aut alia de causa quauis tumor in parte quapiā aut liuidus, aut niger extiterit, eum frigidum esse affectum existimabis, & quæ digerant excalfaciantque poscere: ad eundem modum si calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior est, sed secunda alio nomine appellanda. Aut si displicet nominis mutatio, saltem sicut aliqui alia scribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumantes declinationis remedia, concedendū sanè est, si cui ita placet, ut talis affectio etiam erysipelas uocetur: sed eam etiam calidā dicere ubi iam refrigerata est, id uerò neutiquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicut Dioscorides Coriannon, quod, ut ipse ait, cum pane aut polenta illitum erysipelas sanet. Nam quod exquisitum est erysipelas, & iam utique inflammatum & flauum est, nequaquam cum pane sanabit Coriannon, sed illud quod iam refrigeratum est. Proinde nos superioribus uoluminibus, quum determinata ac definita experientia cuiusque medicamenti facultatem explorandam censuimus, quammaximè fieri posset simplicissimum eligi affectum consuluimus. At plerique medici, neque quod uel plurimi morborum protinus ab initio compositi inuadant, norunt, neque quod alius affectus sit erysipelas exactum, alius uerò is qui uocatur ab omnibus nobis usitatè, ut à ueteribus quoque, phlegmone. Alij autem inter hos medij plurimi, partim ut sic dicam erysipelata phlegmonode, partim phlegmonæ erysipelatodes. Ac inuenias nōnunquam ubi neutrum uincat, sed ad unguem paria sint. Quinetiam nōnunquam œdematodes esse erysipelas cōspicitur, sicut aliud D scirrhodes, ut compositorū morborum haud paruus aceruetur numerus. De quibus copiosius cum alibi disseruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicetur autem & nunc, quoad saltem eorum meminisse necesse est, quod exactum erysipelas haud unquā ab antedicto cataplasmate curari possit. Voco autem exactum, quum à biliosa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quod longè à refrigeratione absit Coriandrū, uel ex ijs quæ ipse scripsit Dioscorides discere licet. Nam strumas, inquit, cum lomento discutit. Quod uerò nullum refrigerantiū medicamentorū idoneum sit discutiendis strumis, uel ipsum Dioscoridē non dubitare arbitror, ut qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, quæ omnia temperie calida, & actionibus digerentia esse cōfessus est. Hactenus Galenus: cuius quidē, etsi prolixa sint, uerba ideo recensere placuit, ut uulgi & nōnullorum etiam medicorū errorē detegeremus, qui pręter ueritatē Coriandri temperamentū esse frigidum asserunt. Denique ut ex hoc loco discerent studiosi, quàm periculosum sit Dioscoridis ac aliorū ueterum scripta sine limitatione sequi. Admonitos quoque lectores esse uolumus, hoc caput ex eorum esse numero, in quo Galenus à Dioscoride dissentit.

Libro xiiij.

Exquisitum erysipelas.

Periculosum Dioscoridis scripta sine limitatione legere.

EX PLINIO VALERIANO MEDICO.

Non dubitanter Coriandro refrigeratrix potestas datur, nō tamen simplex, ut prudentissimè Galeno uidetur, sed cui quædā portio austeritatis immixta sit, inde quod quædā ex eo uitia curantur, quæ nunquā omnino curaret, si sola uirtute frigida niteret. Cum melle & uua passa tritū & impositū, omnes tumores collectionesque compescit. Præcipuè tamen isto genere medicaminis doloribus testium subuenit. Succo mâli granati et oleo in potione permixtum, animalia interaneis innata persequit. Semen ex aqua potum solutionē uentris stringit. Scriptū à multis legitur tria Coriandri grana tertianas excludere ante accessionē si fuerint deuorata. Iisdē quoque repellendis efficax est ipsum Coriandrū ante solis ortum ignoranti ceruicali uiride subiectū. Mirum est quod Xenocrates tradit, si unum seminis granū fœmina biberit uno die menstrua cōtineri, biduo si duo, & totidē diebus quot grana sumpserit.

Eadē ferè sunt quæ alter Plin. lib. naturalis histo. xx. cap. xx. scribit, ideoque omittere placuit. Tantū addit, Marcum Varronē putare Coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptā æstate seruari.

APPEN-

A

APPENDIX.

Non transeundum silentio erit quod Dioscorides hic diligenter monet, Coriandri copiosum & cõtinuum usum esse fugiendum. Ideoq; errare uehementer recentiores medicos, qui eo tam frequenter, potissimum ad caput roborandũ, cui infensissimum est, utuntur, manifestius est quàm ut probatione indigeat. A quo sané errore uel id saltem reuocare eos deberet, quod idem Dioscorides, libro sexto, Coriandrum inter uenena connumeret. *Coriandro nõ copiose & cõtinuò utendum.*

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonum est, & eundem corroborat. Cibos in uentriculo donec probè cõcoquantur retinet. Tostum igne uentrem sistit. Prodest ad phlegmonas & calidas temperaturas. Sanguinis profluuiũ potum, & si imponatur, compescit. Cum uino potum, lumbricos educit: immodicus tamen eius usus delirium facit. Huius etiam succus potus uenenum est & occidit. Qui enim hunc bibunt, muti fiunt, & desipiunt.

DE CASSVTHA. CAP. CXXX.

NOMINA.

ΚΑΣΣΥΘΑ recentioribus Græcis: Cassutha, y litera in u transeunte, ut sæpè fieri solet, Latinis appellatur: officinis & herbarijs nostræ ætatis hinc deflexa quadam pristini nominis umbra, Cuscuta dicitur, cum primum Cassutha, dein cõuersa Cascutha, postremo Cuscuta cœperit appellari. Sunt qui podagram lini uocant, quod quasi compedibus id cui insederit illiget, nec uinctum eo facilè possit extricari. Germanis Filtzkraut/ oder Flachßseiden/ *Podagra lini.*
B oder Todtern dicitur. Errant qui Dioscoridis Androsacen esse putant, cum ueteres Græci, quod sciam, de Cuscuta hodie dicta, nihil memoriæ prodiderunt. Plinius tamen lib. xvi. cap. ultimo, eius uidetur meminisse ijs uerbis: Est & in Syria herba quæ uocatur Cassythas, non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese: Cassytas enim legendum non Cadytas: sic enim codices aliquot Pliniani, ut in suis annotationibus doctissimus Hermolaus admonet, ijq; emendatiores, habent. Iam igitur memoria Plinij Cassytas herba suo nomine Syriaco uenerat in Latium, quod multis postea seculis usurpantes tam Pœni quàm Arabes, suis scriptis protriuerunt. Quod autem Plinius sine spiritu protulit, id librariorum culpa factum esse suspicor, qui inuertentes mutarunt Cassytha in Cassytas. *Androsace non est Cassutha.* *Plinij locus emendatus.*

FORMA.

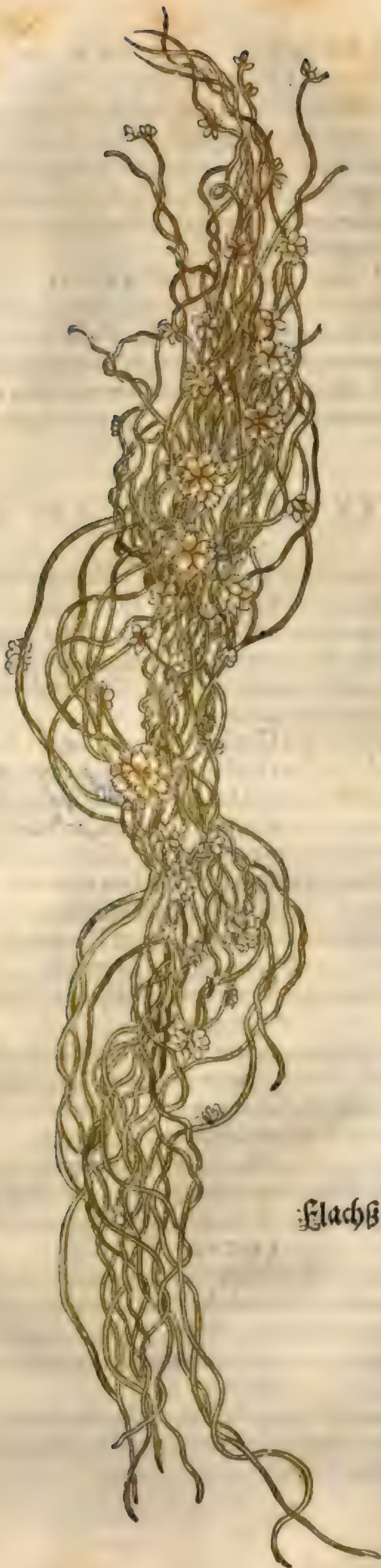
Herbosis fruticibus adnascitur, earum adminiculo fulta: radice nulla, sed uelut ab alarum sinu prodeunte cirro capillamentóue miræ longitudinis, statim ab eius ortu sese ramulis conuoluente. Quæ iam ueluti clauiculis nixa, sensim proserpens herbarum fastigia scandens, & crebris uolutionibus opere topiario per uertices rotata, comas herbarum complectitur: tam uolubilis illi natura est. Folijs uidua cernitur. Florem fundit album, semine quoq; scatet tenui. Cirri dilutiore rutilant purpura, nõnunquam ex rubro rufescunt, fidibus lyrarum crassitie pares.

LOCVS.

Non in terra, sed in herbis arboribusq; passim nascitur Cassytha, quas tam spisso sæpius irretit cõtextu, ut tentorij modo herbosum cespitem à sole uindicet. Nonnunquam cacuminib. impendens stirpes humi deturbat, propriamq; parentẽ suis laqueis strangulat, aut continuò materni alimenti suctu perducit ad tabem.

TEMPVS.

Aestate, Iulio potissimum & Augusto mensibus, maximus illius in Germania prouentus esse solet: hoc enim tempore tanta eius est luxuria, ut mole sua stirpes oneratæ ferè procumbere uideantur.

CASSVTHA Flachß seiden.

A TEMPERAMENTVM.

In primo calefacientium abſceſſu ſeu ordine, & deſiccantium ſecundo ſtatuendum: quandam enim reſipit amaritudinem.

VIRES.

Abſtergendi naturam obtinet, & cum quadam adſtrictione roborandi facultate prædita eſt. Iecinoris impedimenta laxat, infarcti & obſtructi lienis expedit uitia, uenas pituitoſis atq; bilioſis exonerat humoribus, pellit urinam, Regio morbo ſubuenit qui iecinoris obſtructionibus contrahitur. Febribus ijs auxiliatur quæ pueros malè habent: ſed uſu nimio ſtomachum ſua aſtrictione grauat: uerum noxa tollitur, ſi Aniſi momentũ adijciatur. Natura eius flauam bilem per aluum exigere, ſed efficaciorem cum Abſinthio præbet effectum. Hæ quidem ex Pœnorum ac Arabum ſententia facultates Caſſuthæ tribuunt, qui utiq; uires illius longè magis gliſcere pollicentur, ſi parentis ingenium ei patrocinetur. Hinc eſt quod hanc forſitan ueteres Græci, quamuis triuialem, eo nomine ſubticuerunt, quod natiuas ſuæ merito parentis dotes adſciuiſſet, è ſinu cuius uernaculum ebibens humorem aleretur. Nam ut teſtatum ijdem Arabicæ factionis medici reliquerunt, ſi calidæ inſidet herbæ arboriue, calidam ſortietur facultatem, & ſi decubuerit frigidæ, uim ſibi frigidam uendicabit.

DE CESTRO. CAP. CXXXI.

NOMINA.

ΚΕΣΤΡΟΝ græcè, Betonica ſeu Vetonica latinè: in officinis antiquũ nomen retinuit, Braunbetonick germanicè appellat̃. A uarietate autem B & copia remediorũ, Ceſtron à Græcis dicta eſt: hac ſiquidem uoce opus interpunctũ, acuue pictum nominauere. Libri etiam à uarietate ſubiecti, ab aliquot Græcis hoc titulo inſcripti ſunt. Plinius quoque aliquando Ebur ceſtrum, id eſt, picturatum dixit. Betonica uerò ab inuentoribus Vetonibus, Hiſpaniæ populis, nominata eſt.

Ceſtron unde dicta. *Betonica.*

FORMA.

Herba eſt caulem tenuem obtinens, cubiti altitudine, aũt maiorem, quadrangulum. Folia longa, mollia, quernis ſimilia, per ambitum inciſuris diuiſa, odorata, prope radicem maiora. In ſummo caulium ſemen ueluti Thymbræ ſpicatum ineſt. Radices ſubſunt tenues ut Ellebori.

LOCVS.

Naſcitur in pratis, ſyluis, montoſis, frigidis & opacis locis, ideoq; Græcis ψυχότροφον uocata eſt.

ψυχότροφον.

TEMPVS.

In Maio & Iunio menſibus floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca in primo ordine completo, aut in medio ſecundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ carpunt̃ & ſiccantur plurimos ad uſus. Radices cum hydromelite potę, pituitoſam uomitionẽ eliciũt. Folia dantur ruptis, cõuulſis, uuluæ affectionibus, & eiuſdẽ ſtrangulationib. drachmę unius pondere cum hydromelite. Ternę in uini ſextarijs duobus cõtra ſerpentiũ morſus ebibunt̃. Herba ipſa illita uenenatorũ morſib. prodeſt. Aduerſus etiã uenena drachma ex uino pota cõuenit. Hanc ſi quis præſumpſerit, letale hauſtũ uenenũ nihil nocebit. Vrinã cit. Aluum ſubducit. Medet̃ comitialibus & furioſis cum aqua pota. Iecinoris & lienis uitijs drachmę pondere cum aceto mulſo pota ſuccurrit. Concoctionẽ adiuuat, ſi quis à cœna eam

BETONICA Betonick.

A fabæ magnitudine cum melle cocto deuorauerit. Eodem modo & acida ructantibus propinat. Stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum uino sorbeatur. Datur sanguinem excreantibus trium obolorũ pondere cum diluti uini cyatho uno. Ischiadicis, renum & uesicę dolorib. ex aqua. Hydropicis autem binis drachmis, febrientibus cum hydromelite, non febricitantib. cũ mulso. Regio morbo laborantes recreat. Menses ducit drachmæ pondere cum uino pota. Aluum purgant drachmę quatuor cum hydromelitis cyathis decem potæ. Cum melle tabidis, purulentis auxiliatur. Folia cum inaruerint trita ad hos effectus fictili uase reponuntur.

EX GALENO.

Vim habet incidendi, ut gustus indicat; Amariuscula enim est, & subacris ipsa herba, id quod & particulatim edita ostendit actio. Nam consistentes in renibus lapides rumpit, & pulmonẽ & thoracem & iecur expurgat, abstergitq́. Menses mouet, & comitialibus prodest. Rupta atq; conuulsa curat, & omnibus bestiarũ morsibus illita ulceri auxiliatur. Acidum ructantibus & ischiadicis bibita succurrit.

EX PLINIO.

Morsibus serpentum imponitur Betonica præcipuè, cui uis tanta perhibetur, ut inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando. Datur & ad ictus semen eius denarij pondere cum tribus cyathis uini, uel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraq́ cruentas excreationes facit. Faciles præstat uomitiones radix eius Ellebori modo quatuor drachmis in passo aut mulso. Ischiadicos dolores & spinæ leuat eiusdem farina ex aqua mulsa. Aluum soluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Folia siccantur in farinam plurimos ad usus. Fit uinum ex ea & acetum, stomacho &
B claritati oculorũ. Paralysin sanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodest. Ad lateris & pectoris dolores farina eius bibitur.

DE BETONICA ALTERA. CAP. CXXXII.

NOMINA.

DVAS esse Betonicæ species præter Paulum Æginetam lib. vij. Plinius etiam lib. xxv. cap. viij. abundè docet: & in aliquibus Dioscoridis codicibus huius quoque secundæ Betonicæ mentio fit. Hanc itaque posteriorem, tam officinæ quàm herbarij medici Tunicam, detractis à Betonica duabus literis prioribus, nominãt. Germanis Grassblůmen & Negelblůmen/ quod flores eius garyophyllorũ odorem referant, appellare placuit. *Herba Tunica.*

GENERA.

Duûm est generum. Vna siquidem syluestris est, quam Germani wild Negelblůmen/ hoc est, syluestrem Garyophylleam, & Dondernegele/ Feldtnegele/ & Blůtströpffle. Altera altilis est, quę alio nomine Betonica seu Vetonica coronaria, quod illius in coronis nimius usus sit, dicitur. Germani heymisch Negelblůmen/ quasi domi natam Garyophylleam appellant. *Syluestris.* *Altilis.*

FORMA.

Specie multum à priore Betonica differt. Radicem enim totam rubram, odoratamq́ habet. Folia porracea, oblonga, stamine quo medium diuiditur puniceo ac rubente, cum recto calamo triangula, floribus in uertice purpureis. Hæc Dioscoridis deliniatio utriq; generi cõmunis est: priuatim tamen syluestris Betonica herba fruticosa est, folijs porri, oblongis, angustis, per extremũ mucronatis, cæsijs, concoloribus calamis, teretibus, geniculatis, cubitalibus, floribus speciosis, simplicibus, qui quinis, senisue folijs constant, lentè fimbriatis, magna ex parte purpureis, quamuis & interdum niuei conspiciant. Altilis seu coronaria, folijs est porraceis, *Syluestris Betonica.* *Altilis seu coronaria Betonica.*

 oblon-

BETONICA SYLVESTRIS VNA.

Dondernegele.

BETONICA SYLVESTRIS ALTERA.

Wildnegele.

BETONICA
ALTILIS.
Negelblům.

A oblongis, per extremum mucronatis, cōcoloratu cæsijs, teretibus cauliculis sesquicubitalibus, geniculatis, coeuntibus pyxidatim internodijs, floribus omnium speciosissimis, Garyophyllorum odoratu, sed longè suauissimo, quandoquidem alius cocco rutilat, alius saturata nitet purpura, alius candido, alius emaculato blanditur colore, alius uersicolore uariatur cōmistu. Omnibus teres longiusculusq; calyx spectatur, orbiculo superiore denticulatus, à quo quina senáue folia prodeūt, lentè quidem fimbriata. Nonnulli tamen flores frequentiore coma stipantur, geminis utrinque emicantibus stamineis apicibus.

LOCVS.

Syluestris in pratis, montibus, nitidisq; locis nascitur. Coronaria uerò passim in fictilibus uasis alitur, neq; facilè ædes inuenies, ante quas non expositam intuearis.

TEMPVS.

In æstate utriusq; magna est copia. Coronaria tamen longiori tempore durat, atq; æstiuas, autumnales, hyemalesq; struit coronas.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse tum amaritudo, tum odor & alia multa declarant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Animas hominum & corpora custodit. Contra nocturnas peregrinationes, loca insidiosa, & difficiles somnos cōmendatur. In totum, ad omnem medendi rationem celebrata. Recens trita uulneribus capitis indita dolorem finit. Vulnera glutinat. Fracta ossa extrahit, & hoc quotidie efficit, donec persanescat. Dolori capitis medetur, si decocta ea ex aqua caput perfundatur, aut temporibus cum bitumine illinatur, aut radix eiusdem suffiatur.

EX INCERTO.

B Farina eius tam aduersus toxica quàm serpentū & scorpionū ictus ex albo uino bibitur. Quartanæ reliquarumq; febrium horrores discutit. Comitialibus opitulatur sub ipsam accessionem propinata. Eadem per se carcinomatis inspergit, quæ tamen præstiterit herbæ succo prius abluisse. Estur contra uentris tineas. Succus pestis arcet contagia, atque etiam haustus, si iam morbus inuaserit, liberat. Fit ex flore oleum ad canis rabiosi morsus, ad fistulas & parotidas, quibus illitu medetur. Visus aciem exacuit. Ieiuno sumpta dolorem dentium sedat, iure decocti colluto ore. Discutit grauedines. Partum, qui sine febre fit, accelerat. Neruorū uulneribus imponitur. Præsumpta ebrietatem arcet. Intertriginem in itinere faciundo non sentient qui ex uino biberint. Fastidia cum aceto mulso discutit. Iis qui ex morbis sese recolligunt aluum ex aqua calida deijcit. Vomitiones cohibet. Dolores podagræ ac inflationes uentris sedat. Venena rabiosi canis morsu impressa elicit plagæ diutius illigata.

APPENDIX.

Recentiores syluestris Betonicę succum mirificè cōmendant in atterendo & educendo calculo, & medendis comitialibus. Altilis autem radicem contra pestis contagia utilem esse tradunt. Hanc ob causam ex floribus etiam eiusdem, medicamentum conficiunt, quod Conseruam hodie uocant, quod ad eundem usum adhibent.

COLCHICVM

Zeitlosen mit den blůmen.

COLCHICI
FOLIA ET SEMEN.

Zeitlosen mit blettern vnd somen.

C

NOMINA.

Hermodactylus. Colchicum cur dictum. Ephemerum.

OAXIKON, ἢ ἐφήμερον Græcis, Bulbus agrestis Latinis, officinis & herbarijs Hermodactylus dicitur. Germanis Zeitlosen. Colchicum à Colchide ueneni ferace, in qua nascitur, nomē desumpsit. Dictum uerò est Ephemerum, quoniam uno die sumptum interficiat, atqueadeo ab altero Ephemero, quod minimè letale est, & de quo suo loco diximus, non solum figura, uerumetiam facultatibus differt. Etsi uerò Ephemeron Colchicum etiam significet, tamen præcipuè id Ephemeron quod ueneno caret, hoc nomine intelligitur.

FORMA.

Autumni exitu florem subcandidum, crocino similem profert. Post florem folia Bulbo similia, pinguiora tamen. Caulem palmo altum, ruffum ferentē semen. Radicem habentem corticem in nigro rufescentem, quę cortice suo nudata, alba, tenera, succo plena, & dulcis inuenitur. Habet Bulbus eius in medio rimam fissurámue unde flos erumpit. Huius descriptionis in uniuersum notæ omnes ita Hermodactylo nostro conueniunt, ut nemo, nisi Tiresia cæcior sit, Dioscoridis esse Colchicū ambigere posśit. Exitu enim autumni in pratis florem ædit albicantem, croci floribus similem. Posterius, Februario nimirū mense & primo statim uere, folia Bulbi, sed pinguiora. Caulem palmeū ferentem semen rufum. Radicem cortice in nigro, colore rufescente, quæ decorticata candicat, teneraq́, succo plena, & dulcis apparet. Bulbus etiam eiusdem diuisionē in medio obtinet, ex qua flos erumpit, ut pictura exquisitè tibi monstrat. His accedit, quod Serapio Arabs sub nomine Hermodactyli, Dioscoridis Colchicon prorsus depingat. Alium tamen esse à nostro Hermodactylo illum putamus, quem Aëtius, Paulus Aegineta lib. vij. & Actuarius peculiariter & priuatim articulorum doloribus conducere scribunt. Paulus enim separatim tanquam diuersorum mentionē fecit, & de Colchico & Ephemero diuersa ab Hermodactylo capita constituit.

D

Hermodactylus recentiorum græcorum.

LOCVS.

Magnus Colchici in Messenia, & apud Colchos prouentus. Nascitur & passim in omnibus pratis Germaniæ nostræ.

TEMPVS.

Flores in Autumni exitu, ut diximus, apparent. Folia autem post flores generantur, & primo statim uere è terra erumpunt. Semen in æstate Iunio potisśimū mense producitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum nonnulli Colchicum in secundo ordine seu à medio recessu statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius comesta fungorum modo strangulando enecat. Hanc autem depinximus ne pro Bulbo deuorata aliquem lateat. Mirum est enim quantum ignaros propter suauitatē inuitet. Hæc Dioscorides. Proinde satis liquet Hermodactyli huius nostri usum minimè tutum esse: uenenum enim est, & usq; ad sanguinis excretionem per inferna subducit. Eius tamen, radicis potisśimum & foliorum, ad enecandos ac abigendos pediculos usus esse potest.

REMEDIA CONTRA COLCHICVM.

Remedio sunt edentibus quęcunq; contra fungos opem ferunt. Bubulum etiā lac potum, adeò ut quoties hoc affuerit, nullum pręterea quærendum præsidiū sit.

EX PAVLO.

Ephemeron, quod nonnulli Colchicon, eò quod in Colchide nascatur, uocant, aut Bulbum agrestem, epotum protinus totum corpus prurire facit, uelut urtica &

scilla

A ſcilla tactum irritatumq́; interiora erodit, ſtomachum urit cum ponderoſa grauitate. Inualeſcente autem malo, cruenta ſtrigmentis miſta per aluum egeruntur. Succurrendum, ut Salamandræ, uomitionibus & clyſteribus. Sed antequam uires ſibi adſciſcat uenenum, dari debet foliorum quercus, aut glandiũ, aut malicorij, aut ſerpylli decoctum cum lacte bibendum: aut Polygonij ſuccus, aut ſurculorum uitis, aut rubi, aut tenerarum ferularum medullæ, aut myrti cum uino. Benefacit etiam caſtanearum interior tunicula, ſi cum aliquo è ſuccis, quos prędiximus, aſſumatur. Origanum quoq; cum lixiuia potum, in idem efficax eſt. Adeò uerò exactum præſidium eſt lac uaccinum calidum potum, & ſimul in ore contentum, ut hoc præſente nullum aliud deſideretur.

DE CLEMATIDE DAPHNOIDE. CAP. CXXXIIII.

NOMINA.

KAHMATIΣ δαφνοειδὴς Græcis, Clematis Daphnoides Latinis, Peruinca officinis, Vincaperuinca uulgo nominatur. Germanis, eò quod ſemper uireat, Yngrün / uel Syngrün. Clematida Græci, quoniam κλήματα, hoc eſt, ſarmenta ſeu uiticulas per terram ſpargat, dixerunt. Daphnoida uerò à foliorum Lauri, quam eius folia habent, figura. Plinius lib. xxiiij. cap. xv. Clematida Ægyptiam nominat: libro autem xxi. cap. xi. Vincamperuincam, alioq; nomine Chamædaphnen dici tradit, quod ſcilicet humilis uideatur Laurus, ut nomen ſonat. Non eſt autem cur eam Chamædaphnen putes quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta eſt: hæc enim à Vincaperuinca genere & facultatibus diuerſa eſt, & ſeorſim illam Chamædaphnen depingit Plinius lib. xxiiij. cap. xv. ut hinc manifeſtiſsimũ ſit Plinio duplicem eſſe Chamædaphnen. Vnam quam ſic appellant Dioſcorides, Galenus & alij Græci. Alteram quam priuatim Vincam peruincã alio nomine uocat Plinius. Sic autem, quod humi ſerpat, & ſe in modum funiculi porrigat uicina quæq; uinciens, appellat.

Clematis unde dicta. *Daphnoides.* *Chamædaphne.* B *Plinio duplex Chamædaphne.*

FORMA.

Sarmenta oblonga habet, ianceæ craſsitudinis. Folium exiguum, Lauro figura & colore ſimile, multo tamen minus. Iam ſi quis imaginem & effigiem Clematidis daphnoidis exquiſitius exploret, ea deprehendet eſſe quæ hodie uulgò Vincaperuinca nominatur. Hæc enim humiles & graciles ſpargit iuncos, foliaq; Lauri figura & colore obtinet, multo tamen minora: flore hyacinthino ſeu in purpuram cœruleo, inodoro, rotundo, folijs quinque ſed continuis diſtincto. Ea etiam, ut Plinius ait, ſemper uiret, in modum lineę folijs geniculatim circundata. Hybernas ſua perpetua fronde texit coronas. *Vincaperuinca.*

LOCVS.

Gignitur pingui, umbroſo, lætoq; ſolo, ſed inculto, in agrorũ uinearumq; marginibus.

TEMPVS.

Hæc etſi nunquam non uireſcat, uere tamen duntaxat floreſcere uidetur, Martio potiſsimum menſe & Aprili.

TEMPERAMENTVM.

Siccitas in Clematide, Paulo Aegineta teſte, cæteris qualitatibus præualet. Id quod guſtus etiam oſtendit: guſtanti enim adſtrictionem quandam & amarorem habere uidetur. Adſtringit autem modicè, ſed fortiter amara eſt. Siccat itaque, at citra mordicationem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius caules ac folia in uino pota, alui profluuia & dyſenterias finiunt. Vteri dolores cum lacte & roſaceo, aut cyprino in peſſo appoſita ſanant. Commanducata

dentium

CLEMATIS DAPHNOIDES.

Syngrün.

A dentium dolorem mitigant. Venenatorum morsibus imposita prosunt. Feruntur & aspidum morsibus cum aceto pota auxiliari.

EX GALENO.

Clematis daphnoides nequaquam est exulceratoria, neque acris, imò alui profluuijs & dysenterijs cum uino pota prodest, dentiũq; dolores mansa mitigat. Vteri doloribus in pesso admotum usui est, tantum abest ut urat aut ulceret.

EX PAVLO.

Clematis quibusdam Daphnoides, alijs Myrsinoides, nõnullis Polygonoides, sarmenta habet prælonga, crassitudine iunci, folium uerò Lauri. Siccandi facultate pollet, qua alui fluores, difficultates intestinorum, & dentium dolores finit. Contra uenenatorum morsus prodest.

APPENDIX.

Iam cõmemoratæ facultates satis ostendũt Clematida daphnoida esse Vincamperuincam: nam codex antiquus manuscriptus, quem in rebus dubijs lubens cito & sequor, easdem prorsus uires Peruincæ tribuit. Sanguinis enim è naribus profluuio mirũ in modum prodesse tradit. Item ijs qui sanguinẽ uomunt aut spuunt. In summa omnem sanguinis fluxum folia eius sistere asserit, ita ut euidentissimum sit Peruincam officinarum eandem esse cum Clematide hac nostra. Quibus etiam accedit pictura & descriptio eiusdem, quæ utraque adamussim Peruincæ nostræ respondent.

DE CARDAMO. CAP. CXXXV.

NOMINA.

B KAPΔAMON græcè, Nasturtiũ satiuum latinè dicitur. Officinis latinum nomen retinuit. Barbari nostræ ætatis herbarij Cressionem hortensem uocant. Germanicè Gartenkreß dicitur. Cardamũ uerò Græcis nonnulli dictum esse arbitrantur, ἀπὸ τῆς καρδίας, quod cor foueat, & in syncopella, quam Cardiacam nominant, plurimum ualeat. Alij diuersa ratione usi, sic dictum quod caput edomet, quasi καρηδάμον, putant. Nam arcem mentis obsidens suo ferit acremento, & ignea ui præditum caput tentat. Sunt è Græcis qui παρὰ τὸ κόρας μύειν, id est, quod pupillas oculorum coëuntibus unà palpebris abscondat, ita dici censeant. Nam luminibus admotum subinde cogit conniuere. A quo, ut uolunt, euentu καρδαμύττειν uerbum declinarunt, quod conniuere nostra lingua dicimus. Nasturtium autem appellatum est, Varrone & Plinio testibus, à naribus torquendis, quod odore & seminis acrimonia sternutamenta prouocet.

Cressio hortensis

Cardamum unde dictum.

καρδαμύττειν

Nasturtiũ quare appellatum.

FORMA.

Nasturtium caulibus assurgit sesquipedalibus, statim à radice minutorũ foliorum pediculo, floribus candidis, semine per ramorum latera copioso, firmo, calyculis orbicularibus contento, acri sapore.

LOCVS.

Passim in hortis satum prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio potissimũ mense. Sequenti tempore semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Nasturtij semen calefacit & desiccat ordine quarto. Herba quoque sicca similem semini facultatem possidet. Humida autem adhuc & uiridis propter aqueæ humiditatis admistionem multo inferior est, adeoq; sic mordacitas eius moderata est, ut cum pane ea uti liceat ceu obsonio.

NASTVRTIVM HORTENSE.

Gartenkreß.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium ſemen calefacit, acre eſt, & ſtomacho inimicum. Aluum turbat. Lumbricos pellit. Lienem imminuit. Fœtus in utero enecat. Menſes cit. Venerem excitat. Sinapis & Erucæ ſemini ſimile eſt. Lepras & impetigines abſtergit. Lienem illitum cum melle extenuat & reprimit, & fauos expurgat. Sorbitionibus incoctum ea quæ in pectore ſunt educit. Potum ſerpentibus aduerſatur. Suffitu eaſdem fugat. Capillos deciduos continet. Carbunculos rumpit ad ſuppurationem ducens. Iſchiadicis cum polenta & aceto illitum confert. Oedemata & inflammationes diſcutit. Furunculos cum muria illitũ ad ſuppurationes ducit. Herba omnia eadem, ſed minore effectu, poteſt.

EX GALENO.

Naſturtij ſemen adurentis eſt facultatis particeps ſicut Sinapi. Proinde coxendicis & capitis dolores, atque adeò quodcunque rubrificationẽ poſtulat, eo perinde atque Sinapi excalefaciunt. Miſcetur quoque remedijs quæ exhibentur aſthmaticis, tanquam id quod craſſos humores ualenter incidere ualet, uelut & Sinapi. Nam per omnia ei ſimile eſt.

EX PLINIO.

Naſturtium Venerem ſtimulat, animum exacuit, aluum purgat. Detrahit bilem potum in aqua decem denariorũ pondo. Cum lomento ſtrumis illitum, opertumque Braſsica, præclarè medetur. Capitis uitia purgat, uiſum clarificat. Cõmotas mentes ſedat ex aceto ſumptũ. Lienem ex uino potum, uel cum fico extenuat. Tuſſim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumant. Semen ex uino omnia inteſtinorũ animalia expellit, efficacius addito Mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria cum Origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice,
B extrahitque corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adijcitur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uerò è melle utiliſsimè. Seſtius adijcit hoc ſerpentes fugare, ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contritum, & alopecias emendare addito Sinapi: grauitatẽ aurium trito impoſito auribus cum fico. Dentium dolores infuſo in aures ſucco. Porriginem & ulcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationẽ perducit & rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur. Item licheni & unguibus ſcabris: quippe natura eius cauſtica eſt.

DE CRINO. CAP. CXXXVI.

NOMINA.

ΚΡΙΝΟΝ καὶ λείριον Græcis, Lilium ſiue Iunonis roſa Latinis, Lilium album officinis, weiß Lilgen / oder Gilgen Germanis dicitur. Veteres Græcorũ poëtæ fingunt è Iunonis lacte reſperſa terra natum Lilium. Nanque cum Hercules puer, quem ex Alcmene ſuſtulerat Iupiter, Iunonis dormientis uberibus admotus eſſet, & lacte ſe repleſſet, poſt ſuctum digreſſus mamma lacte copioſe profluxit. Quod in cœlo à puero uago & incerto ſuctu perfuſum eſt, lacteam effecit uiam: quod humi ſparſum eſt, Lilium lacteo flore nitentẽ creauit, unde roſa Iunonis dictum. *Iunonis roſa quare dictum Liliũ.*

FORMA.

Lilium caule ſimplici, raro duplici, tricubitali, comoſo, folijs longis, Satyrij effigie, ex herbaceo nitentibus, flore eximij candoris, folijs foris ſtriatis, & ab anguſtijs in latitudinem ſe paulatim laxantibus, forma calathi, reſupinis per ambitum labris, luteis emicantibus ex fundo calycis apicibus, alterius quàm flos odoris, conſtat.

LILIVM

Weiß Gilgen.

LILIVM
CROCEVM.
Goldtgilg.

C Flos ille languido semper collo est, nō sufficiente capitis oneri. Radix bulbosa. Hęc descriptio planè huic Lilio cōuenit, quod hodie candidum uocamus. Nos alterius etiam generis picturam adiecimus, quod Croceum appellauimus, à flore eius, qui non, ut in priore, candidus, sed croceus est. Folia quoq; eius angustiora sunt quàm prioris, aliàs simile, ut pictura luculenter ostendit.

LOCVS.

Passim apud nos in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret initio mensis Iunij.

TEMPERAMENTVM.

Lilij flos temperaturã mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, ex qua utiq; in gustu amaritudinē habet, partim ex aquea, eaq; temperata. Radix autem & folia primi ordinis sunt exiccantiū & abstergentium. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice quàm in folijs.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lirinum oleum. Ex Lilij flore unguentū fit quod ab alijs Lirinum, ab alijs Susinum appellatur, ad emolliendos neruos, priuatimq; uuluarum durities aptum. Folia herbę illita, serpentium morsibus subueniunt. Feruefacta ambustis prosunt. Eadem in aceto condita uulneribus opitulantur. Succus foliorum cum aceto & melle in æreo uase coctus, cōtra uetusta ulcera, & recentia uulnera medicamentū fit. Radix assa, aut cum rosaceo trita ambustis medetur, uuluam emollit, menstrua ducit, & ulceribus cicatricem inducit. Cum melle subacta neruorum præcisionibus & luxatis auxiliatur. Alphos, lepras, furfuresq; emendat. Achores abstergit, faciemq; emendat & erugat. Testiculorū inflammationes trita cum aceto, aut Hyoscyami folijs, & farina tri
D ticea demulcet. Semen contra serpentiū morsus potum ualet. Illinuntur sacris ignibus semen & folia cum uino trita.

EX GALENO.

Quod ex flore Lilij conficitur oleum & unguentum, citra mordicationem digerendi simulq; emolliendi facultatem obtinet. Vnde fit ut uteri duritiebus sit aptissimum. Porrò radix foliaq; per se trita desiccant & abstergunt & digerunt moderatè: proinde quoque ambustis competunt: siquidem hæc quoq; moderatè desiccantem extergentemq; facultatem postulāt. Radicem ergo assam tostámue, ac deinde cum rosaceo cōtritam, ambustis quoad obducatur cicatrix imponunt: quippe cum alioqui & aliorum ulcerum omniū bonum sit inducendæ cicatrici remediū. Quinetiam uteros emollit, mensesq; prouocat. Folia uerò præcoquentes, & ipsa ad obductam usq; cicatricem imponunt, non in ambustionibus duntaxat, sed alijs quoq; uulneribus. Sed sunt qui aceto ea cōdientes ad uulnera suo tempore utanť. Quum alphos, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolumus, cōmiscemus illi aliquid aliorum medicamentorū ualidius extergentiū, cuiusmodi mel est. Cæterū si id moderatè illi ac cōuenienter admisceatur, & ad neruorū diuisiones competit, & ad alia uniuersa quæ ualenter exiccari postulant absq; morsu. Imposuimus uerò etiam quandoq; & foliorū succum cum aceto & melle coctū. Quinque partibus succi plus utroq; erat, atq; insigne medicamen ad omnia ea quę exiccari postulant absq; morsu fuit, ceu uulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus musculorū eueniunt, & quæcunq; humida flaccidáue, diuturna & ægrè ad cicatricem perducuntur.

EX PLINIO.

Lilij radices multis modis florem suum nobilitauerunt, contra serpentium ictus ex uino potæ, & contra fungorum uenena. Propter clauos pedum in uino decoquuntur,

A quuntur, triduoq́ non soluuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ pilos adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum aluo trahunt. Lieni & ruptis & uulsis prosunt. Et menstruis fœminarum in uino decoctæ. Impositæq́ cum melle neruis præcisis medentur. Lichenas, lepras & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta uulneribus imponuntur. Epiphoris testiũ in melle cum Hyoscyamo & farina tritici. Semen illinitur igni sacro. Flos & folia ulcerum uetustati imponuntur. Succus qui flore expressus est ab alijs mel, ab alijs syrium uocatur, ad emolliendas uuluas utilis. Sudores mouet, suppurationes concoquit.

EX SYMEONE SETHI.

Odoratum frigido capiti prodest. Oleum uerò quod ex ipso paratur, uim habet discutiendi & emolliendi. Huius autem radice quidam utuntur ad uulnerum sanationem.

DE CVCVRBITA SATIVA. CAP. CXXXVII.

NOMINA.

ΚΟΛΟΚΥΝΘΑ ἐδώδιμος Græcis, Cucurbita Latinis uocatur: officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanis Kürbß. Græci ex aduerso uocabulum imposuere, κολοκύνθην nominantes, quod scilicet pumili breuesq́ sint partus, quos ipsa passim enititur, cum tamen corporis mole omnes herbarum arborúmue fructus uideantur superare. Cucurbitã uerò Latini à concuruatu hauddubiè dixerunt, quod facilè si quid obstiterit aut fuerit impedimento quo minus extendatur, incuruescat. *κολοκύνθα qua re nominata.* *Cucurbita cur dicta.*

GENERA.

B Plinius lib. xix. cap. v. duo satiuæ Cucurbitæ genera facit. Vnam camerariã uocatam, quæ facili & admodũ flexibili ramorũ curuitate, tecta, pergulas & testudines operit. Alterã plebeiam, quæ scilicet suis flagellis humi repit. Nos ad formã respicientes tria eiusdem genera fecimus. Vnam maiorẽ, alteram uerò minorem. Maiorem uocauimus sic à floribus & fructu, quos maiores habet. Minorem contrà, quę prædicta minora obtinet. Tertiam longiorẽ, à fructu oblongiore diximus.

FORMA.

Cucurbita amplexicaulis est, reptantibus flagellis in altum scandens, in ramosq́ uitis modo se diffundit: tamen ob caulis infirmitatẽ, humi spargitur, ni propius adsit cui caducus innitatur: folio rotundo, Personatiæ aut Asari folijs haud dissimili: flore candido, fructu coloris herbacei primum, flaui paulò pòst, pyri forma turbinato, qui aut in longum prorogatur, aut in orbem collectus intumescit, aut in breue crassamentũ cogitur. Cortex recenti tener, inueterato durus, quo carne prius exinanito peregrè proficiscentes urceorũ uice frequenter utuntur in eo uina condentes, quo per iter se à sitis iniuria uindicare possint.

LOCVS.

Amat rigua & aquosa loca Cucurbita, nec nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Tardius in Germania ob soli frigiditatem fructus Cucurbitæ maturescit, ideoq́ uix ante exactum autumnũ maturum eius fructum inuenies. Cibus autem quotidianus, donec lignescat, esse potest.

TEMPERAMENTVM.

Cucurbita frigidæ humidæq́ temperaturæ est, utraq́ qualitate secundi ordinis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cucurbita cruda trita & illita, œdemata, abscessusq́ue mitigat. Ramenta eius

CVCVRBITA
MAIOR.
Groß Kürbß.

CVCVRBITA
MINOR.
Klein Kürbß.

CVCVRBITA
OBLONGA.
Lang Kürbß.

A infantibus contra capitis ardorem, quam siriasin uocant, in sincipite utiliter illinuntur. Oculorũ inflammationes, podagrasq; similiter iuuant. Succus è ramentis contusis per se, & cum rosaceo instillatus, aurium doloribus auxiliatur. Adustiones cutis inunctus adiuuat. Totius Cucurbitæ elixæ & expressæ succus cum exiguo melle & nitro potus, aluum leniter soluit. Si quis in Cucurbitã crudam excauatã uinũ infundat, & sub dio habeat, temperatumq; ieiunus bibat, aluum leniter molliet.

EX GALENO.

Succus ramentorũ Cucurbitę ad aurium dolores cum phlegmone iunctos, cum rosaceo utentibus prodest. Sic tota quoq; illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comesta humida est, & sitim arcet. Cruda cibo insuauis est, stomacho perniciosa, & concoctu planè inexpugnabilis, adeò ut si quis alterius cibi inopia ingerere eam cõpellatur, ceu quidam iam ausus est, pondus cum algore uentriculo incumbere sit sensurus, stomachumq; euertet, & ad uomitionẽ concitabit, quæ una cum ab urgentibus symptomatis liberare potest. Hanc igitur, aliaq; ex fugacibus cõplura, aut mox quàm elixata est, aut frictam in sartagine, aut assam omnes homines esse consueuerunt. Ipsa quantum in se est, humidũ frigidumq; corpori alimentũ præbet, ac idipsum ea de causa exiguum, sed leuiter per aluum subit, cum ob suæ substantiæ lubricitatem, tum ob cõmunem omnium humidorũ ciborũ rationem, qui scilicet citra adstrictiones tales sunt. Nec sanè infeliciter cõcoquitur, modo non anteuertat corruptio. Plura lib. ij. de aliment. facult. Galenus.

EX PLINIO VALERIANO.

Veteres medici de Cucurbita ita senserunt, ut eam aquam dicerent coagulatã. Galenus humidæ putat uirtutis & frigidæ, idq; ex eo probat, quod ipsa in cibo sumpta stomachũ relaxat, bibendi desideria non excitat. Cætera etiam in Cucurbita ta-
B lia ut apertè frigidæ potestatis exempla demonstret. Crudæ & tritæ leniunt omnẽ tumorem. In cibo sumptæ molliunt uentrem. Succus earum, ut Galenus ait, ad cõpescendum uelociter auriculæ dolorem tepefactus infunditur. Idem succus & dolorem dentiũ mitigat, si diutius in ore teneatur. Sed & rosaceo mixtus, & unctioni corporis admotus, febriũ restinguit ardores. Cinis aridæ corticis efficaciter potest combusta sanare. Eundem cinerẽ didicimus ab expertis uulnera in uerretro iam in putredinem uersa purgare, & ad cicatricem usq; perducere. Semini sicco illa uis traditur, ut in puluerem tusum & inspersum impleat uulnera quæ cauata sunt. Quidam illud in uino bibendum dedere, ut solutiones alui fluentis inhiberet. Viticulæ quoq; Cucurbitę iam senescentes cum passo & aceto dysentericis datæ, miro modo saucia intestina componunt.

EX SYMEONE SETHI.

Concoctu facilis, boniq; succi est, & admodũ nutrit. Sitim sedat, urinã cit, & uentrem mouet. Calidis & siccis tẽperaturis prodest, & inflãmationes uentris & iecoris sedat. Pituitosos autem lędit, colicosq; affectus. Si malos humores assequitur, ab ijs corrumpitur, & malum succum generat. Semen genitale minuit, & Veneris appetentiam extinguit. Sanguis ex ea procreatus, consistentia tenuis est. Thoraci, pulmoni & uesicæ prodest. Succus ramentorum eius, cum rosaceo impositus, ad aures inflammatione laborantes confert. Integra uerò illita, calidas inflammationes refrigerat.

DE CO-

COLOCYNTHIS
Coloquint.

A

NOMINA.

ΚΟΛΟΚΥΝΘΙΣ Græcis, ſylueſtris Cucurbita Latinis, Coloquintida barbaris & officinis, Germanis wilder Kürbß/ uel Coloquint appellatur. Sic autem nominata eſt, quaſi parua Cucurbita. Nam ſi eius fructum cum fructu ſatiuæ contuleris, quantitate longe minor erit, ac pilæ forma in orbem coactus. *Coloquintida.* *Colocynthis unde dicta.*

FORMA.

Viticulas foliaque per terram ſtrata emittit, ſatiuo Cucumeri, ei nimirum quem Citrulum hodie officinæ uocant, ſimilia, diuiſuris ſciſſa, fructum rotundũ, mediocri pilæ ſimilem, uehementer amarum, fungoſa candidaque intus medulla: flores, quod Dioſcorides omiſit, palleſcentes ac luteos, Cucumeri iam nominato ſimiles.

LOCVS.

In Germania ſua ſponte non naſcitur, ſata tamen prouenit, ſed rariſsimè perfectionem attingit, quod frigidior ſit eius terra quàm quod in ea fructum proferre poſsit. In orientalibus enim & calidioribus locis nata ad nos defertur.

TEMPVS.

Eius flores in fine ferè æſtatis, fructus autem extremo autumno apparent, qui primum quidem herbacei, mox pallidi fiunt. Legendi uerò ſunt cum cœperint in pallidiorem colorem demutari. Et durat integris natura & uiribus ad quinque annos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Medulla fructus purgandi uim habet, quatuor obolorum pondere cum mulſa aqua ſumpta, & cum nitro, myrrha & melle coacta in catapotium. Arefactæ pilæ
B tritæ, utiliter miſcentur clyſteribus iſchiadicorum, reſolutionis neruorum, & colico dolore affectorum, pituitam, bilem & ſtrigmenta, interdum etiam cruenta educentes. Appoſitæ fœtus enecant. Dentium dolores, ſi quis repurget hanc, & luto oblinat, & in aceto nitroque inferueſcat, & ad colluendos dentes det, tollit. Si uerò quis aquam mulſam aut paſſum in ea decoxerit, & ſub dio refrigeratum bibendum dederit, craſſos humores & ſtrigmenta purgat. Stomacho ſupra modum aduerſatur. Sedi etiam ex ea balani ſubijciuntur, ad excrementa eijcienda. Quinetiã uirentis ſucco, iſchiadici utiliter perfricantur.

EX GALENO.

Colocynthis guſtu amara eſt. Sed quæ amariſsimo dum potatur adſunt opera medicamento, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem quam ualidam in ſe continet, nimirum cum ijs quæ expurgat, per aluum & ipſa excerni præuertens. Viridis ipſius ſuccus intritus iſchiadicis prodeſt.

EX PLINIO.

Herbacea arefacta per ſe inanit aluum. Infuſa quoque clyſteribus inteſtinorum omnium uitijs medetur, & renum, & lumborum, & paralyſi eiecto ſemine. Aqua mulſa in ea decoquitur ad dimidias, ſic tuſsienti infunditur obolis quatuor. Prodeſt & ſtomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle ſumptis. In morbo uerò regio utiliter ſemina eius inſumuntur, & protinus aqua mulſa. Carnes eius cum abſinthio & ſale dentium dolorem tollunt. Succus uerò cum aceto calefactus mobiles ſiſtit. Item ſpinæ & lumborum ac coxarum dolores, cum oleo ſi infricetur. Præterea, mirum dictu, ſemina eius ſi fuerint pari numero adalligata febribus, ſanare dicuntur quas Græci periodicas uocant.

i DE CO-

COTONEA
MALVS.
Küttenbaum.

A

NOMINA.

KYΔΩNIA μῆλα Græcis, Mâlus Cotonea & Cydonia Latinis, officinis Citonia, Germanis Küttenbaum nominatur. Cydoniam uerò Græci à Cydone Cretæ oppido, unde primum aduecta est, dixerunt. Cotonea uerò à Sidonte Corinthi uico nominata est. Sunt tamen qui sic uocatam uelint, quod mâla eius lana quadam tegi uideantur, quæ coton dicitur. Atqui in re non admodũ magni momenti, parum refert utram amplectaris sententiã. Cydonia unde dicta. Cotonea.

GENERA.

Cotoneæ arboris mâla Dioscoride & Galeno autoribus duûm sunt generum. Alia enim minora, rotunda, odoratioraq; sunt, quæ uera Cotonea appellant. Alia autem maiora, dulciora, ac minus acerba, Galeno in fine libri sexti de tuenda sanitate teste, Struthea nuncupantur. Struthea.

FORMA.

Arbor notior est quàm ut debeat repræsentari. Mâlo uulgari haud dissimilis est, nisi quod infra magnitudinem illius subsidet, fructu scilicet incuruatos deprimente ramos, prohibenteq; parentem crescere. Folium quoque eius angustius à terra albicat. Poma tenui lanugine pubescunt, & incisuris crispantur, ut pictura affabre ostendit.

LOCVS.

In cultis & hortis prouenit. Locum tamẽ peculiariter & frigidum & humidum desiderat. Si in calido statuitur, assidua irrigatione illi succurri opus est: fert tamen mediocris situs, inter frigoris & caloris naturam, statum. Planis & decliuis gaudet.

TEMPVS.

Autumno poma eius maturescunt.

B

TEMPERAMENTVM.

Mâla Cotonea frigido & terrestri temperamento donata sunt, propterq; uincentem adstrictionem minus cæteris mâlis humida existunt. Frigida itaque sunt primo ordine, & sicca secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cotonea stomacho accõmodata sunt, urinam mouent. Tosta mitiora fiunt. Cœliacis, dysentericis, purulenta excreantibus, cholericis prosunt, præsertim cruda. Maceratorũ liquor potus stomachi atque alui fluxionibus opitulatur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis auxilio est. Decocto eorum sedes & uuluæ procidentes proluuntur. Quæ melle condiuntur, urinam cient, mel autem naturam eorum induit: quippe adstringens & conspissans obstruensue fit. Quæ autem cum melle coquunt, stomacho utilia sunt, & gustu iucunda, minus autem cõstringunt. Cruda cataplasmatis miscentur ad cohibendam aluum, contraq; stomachi subuersionem & ardorem, mammarum inflammationes, lienes induratos & cõdylomata. Fit uinum ex ijs tusis & expressis, sed quo perduret, sedecim sextarijs succi, unus mellis adijcitur, alioqui acescit. Prodest autem ad omnia quæ dicta sunt. Vnguentum etiam ex ipsis cõficitur, quod Melinum appellat, quo utimur quando adstringenti oleo opus est. Eligi oportet uera, quæ parua, rotunda & odorata sunt. Struthea autem uocata & magna, minus utilia. Flos & uiridis & siccus cataplasmatis utilis, ijs potissimum quæ adstrictionem desiderant conueniens. Inflammationibus oculorum, sanguinis reiectionibus, alui fluxionibus, mensiumq; impetui cum uino potus prodest. Vnguentum melinum.

EX GALENO.

Eximium quid Cotonea præ alijs mâlis possident: nam & plus adstringunt, & durabilem succum habent, si cocta cum melle asseruare quis cupiat. Aliorũ succus

C repositus acescit, utpote frigida humiditate multa redundans. Strutheorum quoq; succus perennare potest ubi recte fuerit praeparatus, quemadmodũ & Cotoneorum: uerũ hic minus suauis & iucundus est, maximeq; adstringit, ita ut huius quoque aliquando usus sit idoneus ad uentris maiorem in modum dissoluti robur restituendum.

EX PLINIO.

Cotonea cocta suauiora. Cruda tamen duntaxat matura, prosunt sanguinẽ excreantibus, ac dysentericis, cholericis, coeliacis. Non idem possunt decocta, quoniã amittunt cõstringentem illam uim succi. Imponunt̃ & pectori in febris ardoribus, & tum decoquuntur in aqua, ad eadem quae suprascripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat, cocta in uino, & illita cum cera. Alopecijs capillum reddunt. Quae ex ijs cruda in melle cõdiuntur, urinam mouent. Mellis autem suauitati multum adijciunt, stomachoq; id utilius faciunt. Quae uerò in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi uitia trita cum rosaceo folijs decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Item mammis, condylomatis, uaricibus. Flos & uiridis & siccus, inflammationib. oculorum, excreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex ijs mitis, cum uino dulci tusus, utilis & coeliacis & iecinori. Decocto quoque eorum fouentur, si procidant uuluae & interanea. Fit & oleum ex ijs, quod Melinum uocauimus, quoties nõ fuerint in humidis nata. Minus utilia Struthea, quamuis cognata.

EX SYMEONE SETHI.

Stomachũ adstringunt & corroborant, & ante cibum sumpta uentrẽ cohibent, urinam prouocant. Si ad satietatẽ edantur, difficulter cõcoquuntur. Dulcia minus
D adstringũt, acida uerò magis, uomitumq; compescunt. Post cibum sumpta uentrẽ mouent: sed quibus est imbecilla facultas uentris retentrix, & excretrix ualida, plus cibi accipiant. Mansa à potu, uini uaporẽ in caput distribui prohibent. Si qua praegnans, ut fertur, crebrius haec comedat, puerum industrium & uersutum pariet.

DE CASTANEA. CAP. CXL.

NOMINA.

Castaneae unde dictae.

Sardianae glandes.

KASTANA, ἢ διὸς βάλανος, ἢ σαρδιανὴ βάλανος, ἢ λόπιμον Graecis: Castanea, Sardiana glans, Iouis glans, Nuxq; castanea Latinis appellatur. Germanis nostris Castani/uel Kesten uocant̃. Castaneae autem à Castano Magnesiae oppido, unde primum aduectae sunt, nominatas esse cõstat. Sardianae uerò glandes, quoniam in Sardinia optimae nascantur.

FORMA.

Arbor est uulgò cognita, Iuglandi haudquaquam dissimilis, folio tantum ueno siore & fimbriato. Nux quam producit intus solida, & plurimum plana, triplici tegminis ambitu septa, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calyce.

LOCVS.

Puram & resolutã terram desiderat, opacoq; & septentrionali cliuo laetat̃. Montes & ualles diligit. In plerisq; Germaniae locis copiosissima prouenit.

TEMPVS.

Ineunte uere germinat, seriusq; Vergiliarum occasu fructificat.

TEMPERAMENTVM.

Adstringit & exiccat Castanea haud secus quàm aliae glandes. Calida uerò & sicca est primo ordine.

VIRES.

CASTANEA
Keſten.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Castaneæ adstringunt, eademq́ quæ glandes possunt. Potissimũ autem quę inter carnem & corticem membrana est. Caro his qui Ephemeron, hoc est, Colchicon, biberunt, accommodata est.

EX GALENO.

Castaneæ inter omnes glandes principatum tenent, solæq́ syluestrium fructuũ alimentum memorabile corporibus præbent.

EX PLINIO.

Castaneæ uehementer sistunt stomachi & uentris fluxiones, sanguinẽ excreantibus prosunt, carnes alunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Castaneæ ex omnibus fortissimũ quidem cibum corpori præstant, sed qui difficilè concoquatur. Coctæ autem in carbonibus, uel in fictili uase sicco assatæ, & cum melle ieiunis datę, tussientibus prosunt. Aqua in qua cum suo cortice decoquũtur, cœliacis, dysentericis, sanguinemq́ excreantib. bibenda haud inutiliter propinat. Interior membrana quæ corticẽ fructumq́ discernit, ad tertiam partem decocta in aqua & potui oblata, mirè aluum fluentẽ refrenat, adeò ut Dioscorides putet etiam cathartico dato, per hanc potionem iri obuiam posse, si plusquã necesse sit, purget.

EX SYMEONE SETHI.

Copiosum corpori alimentũm præbent, tardè transeunt, & difficulter coquuntur. Crassum humorẽ, capitis dolorem, & flatus efficiunt, uentremq́ sistunt. Si torreantur, aut siccentur, multum nocumenti deponunt.

APPENDIX.

Capitis dolores creant. Inflationes pariunt, cõcoctu difficiles. Tostæ tamen cru-
D dis innocentiores sunt. Arefactæ multum noxæ remittunt. Tritæ cum melle & sale rabiosorum canum morsibus imponuntur. Mammarũ duritias discutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impositæ, ijsq́ uino maceratis, & cum farina subactis, pessi uice utuntur ad supprimendos menses.

DE CARYO BASILICO. CAP. CXLI.

NOMINA.

Caryon unde Græci appellarint. ΚΑΡΥΟΝ βασιλικὸν Græcis, Regia nux & Persica, Iuglansq́ Latinis: officinis Nux simpliciter, Germanis Welschnuß appellatur. Κάρυον autem Græcis à capitis grauedine uocatam esse notissimum est. Nam folia arboris huius grauem expirant halitũ, uiresq́ eius in cerebrum penetrãt, atque adeo eos sopore tentans lædit qui sub arbore decubuerint. *Basilica & Persica cur dicta.* Basilicã uerò, Regiámue & Persicam, eò quod è Perside primum in Græciam à regibus delata sit, dictam esse constat. *Iuglans.* Iuglandem à iuuando & glande nominatam existimant.

FORMA.

Arbor est pręgrandis, multis prælongisq́ nixa radicibus, procero caudice, multis summatim ramis ingentibus brachiato, ad binûm ternúmue cubitorũ complexus sæpius crassescente, cortice hiulco, & in rimas altas dehiscente, folijs latis, oblongis, è iucundo grauiter subolentibus, patulamq́ iaculantibus umbram & insalubrem, per autumnum deciduis. *Vmbra Iuglandis arboris insalubris.* Verni temporis initio ueluti quodam gestiente foliorum conceptu, panicula prælonga, callo squamatim compactili protracta, ordine nucis pineæ protuberat, dehiscitq́. Flauescens statim quàm frondem facere cœpit, nutans caducaq́ prolabitur. Tum super ramenti huius pediculũ flos erumpit, totidemq́ calyculacea tegumenta quot flores petiolo contrahuntur, singulisq́ ijs singulæ includuntur nuces, multis munitæ inuolucris, primum herbaceo cortice, mox ligneo putamine, dein tenui tunica. Crispi intus nuclei quadripartitò digerun-

IVGLANS
Welschnuß.

C geruntur, lignosa intercedente membrana.

LOCVS.

Montibus lætatur, aquasque odit. Passim in omnib. ferè Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Germinat post afflatum Fauonij, non cacumine, ut maxima pars arborum, sed lateribus impulso priore pullulo. Fructificat autumno.

TEMPERAMENTVM.

Huius temperamentum ex uirium enarratione patebit. Virides uerò nuces primo ordine siccæ, secundo uerò calidæ censentur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nuces iuglandes difficiles cõcoctu, stomacho inutiles, bilem augent, capitis dolorem faciunt, tussientibus inimicæ. Ad uomitiones ieiunis in cibo utiles. Præsumptæ & à cibo comestæ cum caricis & ruta letalibus uenenis aduersantur. Largius esitatæ latos lumbricos pellunt. Illinuntur mammarũ inflammationi, abscessibus, luxatisque cum exiguo melle & ruta. Cum cepa uerò, sale & melle, canis hominisque morsui conferunt. Tormina cum putamine suo crematæ & umbilico admotæ sedant. Cortex combustus, tritusque in uino & oleo, infantibus inunctus capillos elegantes efficit, alopeciasque replet. Sistit menses crematum tritumque, & cum uino admotum quod intra nuces clauditur. Vetustarũ autem nucum nuclei illiti, gangrænas, carbunculos, ægilopas & alopecias cõmanducati & impositi celeriter sanant. Fit etiam ex ijs contusis & expressis oleum. Recentes nuces stomacho minus nocent, dulciores enim sunt. Quam ob causam allijs miscentur, ut acrimoniam auferant. Illitu liuores quoque tollunt.

EX GALENO.

D Arbor tum in germinibus, tum in folijs adstrictionem quandam possidet. Cæterum euidentem & plurimam in nucis putamine recenti & sicco: proinde eo fullones quoque utuntur. At nos ea exprimentes, succo similiter ut mororum & ruborũ decocto in melle, ut stomatico medicamento utimur, & ad omnia reliqua ad quæ modo dicti succi cõueniunt. Porrò nucis ipsius quod edendo est, oleosum est & tenuium partium, ideoque etiam facilè † exprimitur: & quo diutius reconditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrẽ oleum ex eo inueterato exprimere licet: tunc sanè admodum discutiens fit, ut eo nõnulli gangrænas, & carbunculos, & ægilopas sanent: nõnulli uerò etiam ad neruos uulneratos utuntur. Cæterum si recens sit adstringentis nõnihil qualitatis quoque obtinet. At quod imperfectũ est etiamdum, & nondum siccum, ueluti reliqui fructus omnes qui uirides sunt, plenum est semicoctæ humiditatis. Cortex tamen eius ubi inaruit, tenuium partium & exiccatoriũ est medicamentum, morsus expers.

† Aliâs ἐκχολοῦται, in bilem uertitur.

EX PLINIO.

Arborum ipsarum foliorumque uires, in cerebrũ penetrant, hocque minore momento, sed in cibis, nuclei faciũt. Sunt autem recentes iucundiores, siccæ unguinosiores, & stomacho inutiles, difficiles cõcoctu, dolorẽ capitis inferentes, tussientibus inimicæ, & uomituris ieiunis aptæ in tenasmo solo: trahunt enim pituitã. Eædem præsumptæ uenena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduersantur cepis, leniuntque earum saporem. Auriũ inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autẽ & sale & melle, canis hominisque morsui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamen combustum tritumque in oleo aut uino, infantiũ capite peruncto, nutrit capillum: & ad alopecias sic utuntur. Quo plures quis nuces ederit, hoc facilius tineas pellit. Et quæ peruetereres sunt nuces gangrænis & carbunculis medentur. Item sugillatis. Cortex iuglandiũ lichenum uitio & dysentericis prodest. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In sanctuarijs Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari cõmenta-

A mentario ipsius manu compositionē antidoti, duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ folijs uiginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullum uenenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoq; canis morsus, nuclei à ieiuno homine cōmanducati illitiq;, præsenti remedio esse dicuntur.

EX PLINIO VALERIANO.

Nux uiridis, utpote adhuc aquatioris humoris, styptica & frigida uirtute censet. Potest deniq; & stomacho aliquid uigoris acquirere, & uentrē cum garo sumpta mollire. Nuces autē siccæ, durę, cum caricis duabus, & uiginti rutæ folijs addito salis grano simul cōteruntur, nullisq; uenenis opprimi poterit ea die quisquis ieiunus acceperit. Inter Calendas & Idus Iulij centum numero nuces statim ut arbori demptæ sunt cortice adhærente quassantur: his admiscentur aluminis scissi libræ tres, & in nouo fictili uase ponuntur: super hæc infunduntur olei boni libræ tres, & diligenter in loco neq; humido, neq; nimium sicco obruunt, post nonaginta dies dabunt oleum, quod fluentium capillorum damna restituit.

EX SYMEONE SETHI.

Virides uentrem mouent, quamobrē quidam ante cibum cum sapo comedunt. Facilius etiam quàm amygdalæ concoquuntur. Aridæ in ore inflammationes & plagas efficiunt. Stomacho meliores fiunt, si cum caricis edantur. Ferunt etiam eum qui nuces cum caricis & ruta ante reliquos cibos esitauerit, non magnopere à uenenatis medicamentis lædi. Cōcoquuntur facilè nuces in frigidis uentriculis, in calidis uerò in bilem magis mutantur. Faucium & capitis dolorem afferunt, & tusses augent. Ante alios cibos sumptæ, uomitum adiuuant. Ad satietatem comestas, lumbricos educere scimus. Ad dentium pruritum utiles sunt.

B

DE CALTHA. CAP. CXLII.

NOMINA.

QVO nomine Græci plantam hanc appellauerint, fateor ingenuè mihi nondum constare. Latinis autem dicta uidetur Caltha uel Calthula, quam uocē deinde corrumpentes officinę, in Calendulam immutarūt. *Calendula quare dicta.* Quanquam uerisimile etiam sit, sic nominatam esse, quod omnibus mensium Calendis fruticare comperiatur. Atque hinc fit quod nonnulli florem omnium mensium appellent. *Flos omnium mensium.* Germani Ringelblůmen uocant, ab intorto, & in circulum acto semine.

FORMA.

Herba est fruticosa, caule dodrantali, lignoso, folijs longiusculis, in angustum desinentibus, floribus speciosis, croceis luteisue, non ingrati, quamuis grauis, odoris, qua dote in coronamenta uenit: semine, cuius uagina scorpionis caudam imitatur: radice simplici, multo capillitio fibrata. Cur autem hanc herbam Caltham esse credam, facit inprimis Plinius, qui lib. uigesimoprimo, capite sexto, Caltham odore grauem esse scribit. Dein Virgilius qui Ægloga secunda sic canit: Mollia luteola pingit uacinia Caltha. Luteolam, à luteo florū hauddubiè colore, nominans.

LOCVS.

Prouenit in cultis, atq; uix hortum inuenies in quo non copiose nascatur.

TEMPVS.

Singulis ferè mensium Calendis, ut diximus, florere deprehenditur, Maio incipiens mense. Magis autem autumno eiusdem emicant flores.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse statuunt, neq; id immeritò, quandoquidē dulcedine modica cum amaritudine coniuncta participet.

VIRES

CALTHA
Ringelblům.

A VIRES EX RECENTIORIBVS.

Herba ipſa adhibetur condimentis & acetarijs. Flos ex uino potus ciet menſes: item herbæ ſuccus, quo in dentium dolore os pręſentaneo remedio colluitur. Non parum etiam eius flos ad flauos reddendos capillos conducit. Idem, perinde atque ipſa herba, ſecundas educit mirificè, ſi aridus ſuffitibus admotus fuerit.

DE CARYOPHYLLATA. CAP. CXLIII.

NOMINA.

QVALITER Græcis & antiquis Latinis ſcriptoribus hæc herba nominata ſit, nondum compertum habeo. Cur enim Dioſcoridis Lagopum non eſſe credam, etſi paniculum pedi leporino prorſus ſimilem habeat, facit quod in manuſcripto & peruetuſto herbario ſeorſim deſcriptã & depictã utranque herbam uiderim. Pictura autem Lagopi longè aliam herbam, quę in ſegetibus naſcitur, quàm ſit Caryophyllata, exprimit: de qua ſuo loco dicemus. Neque deſunt qui herbam hanc de qua agimus, Geum Plinio dictam uelint, quorũ certè ſententia periculo uacat, quod eadem facultas utriſque radicibus ſit. Sed ad inſtitutum reuertamur. Herbam quam recentiores Latini Caryophyllatam, ab odoris ſuauitate quam radices de ſe præbent, nominant, uulgus herbam Benedictam, à diuina ſua efficacia, & Sanamundam appellant. Germani Benedictenwurtz.

Caryophyllata nõ eſt Lagopus. *Benedicta.* *Sanamunda.*

GENERA.

Duo eſſe eius herbæ genera animaduerti, non tamen multum à ſe diſsidentia. Primum genus Caryophyllatam hortenſem uocauimus, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in folijs, floribus & paniculis. Flos huic paulò minor & pallidior
B quàm ſylueſtri. Germanicè garten / oder heymiſch Benedictenwurtz appellari poteſt. Alterum huius herbæ genus Caryophyllatam ſylueſtrem diximus, quod ſcilicet citra culturam proueniat. Flores eius multo maiores, magiſque ad croci colorem accedunt. Germanicè wild Benedictenwurtz nominari cõmodè poteſt. Differentiam tamen nemo rectius quàm ipſa pictura demonſtrabit.

Caryophyllata hortenſis. *Caryophyllata ſylueſtris.*

FORMA.

Caulis illi ſeſquicubitalis, geniculatus, anguſtus, terna è pediculo longo folia articulatim exeuntia, per ambitum ſerrata, bina etiam prioribus minora, ſingula genicula cingunt. E medio alarum ſinu ramuli funduntur tenues, quibus in ſummis flos luteus emicat, quo ſucuſſo caput extuberat circinatis acinulis cumulatè ſtipatum, quaſi rudimentum eluceat naturæ fragum inchoantis. Radix multis luteis capillamentis fibrata, Caryophyllon olet.

LOCVS.

Primum in hortis plantatum prouenit. Alterum in montanis, opacis, & iuxta ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores, & peruetuſtus etiam herbarius, calidam & ſiccam eſſe in ſecundo ordine ſtatuunt. Folia ſanè in guſtu non mediocrem adſtrictionem oſtendunt. Radix itidem haud paruam adſtrictionem obtinet.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Radix eius luto & ſordibus eluta ſiccatur, & imbre aceti reſperſa arcas & ueſtes iucundo cõmendat odore. Decoctum huius ſumitur ad perficiendas concoctiones, ſedandoſque coli dolores. Radix eius pectoris laterisque dolores & cruditates iucundo ſapore diſcutit. Manuſcriptus herbarius facultatem habere diſſoluendi, digerendi, & obſtructiones tollendi ſcribit, Fomentũ item ex uino decoctionis eius

menſes

CARYOPHYLLATA
HORTENSIS.

Garten Benedictenwurtz.

CARYOPHYLLATA SYLVESTRIS.

Wild Benedictenwurtz.

C menſes ciêre. Contra uenena tritam cum uino ſumptam ualere. Cōcoctionem præterea roborare, dolorem uentriculi & inteſtinorū à frigiditate aut flatibus ortum, decoctam in uino ſanare ait. Mirificè etiam ad interna uulnera huius herbæ decoctum confert. Externa uerò ex ea collui debent.

DE CENTAVRIO MINORE. CAP. CXLIIII.

NOMINA.

KENTAYPION μικρὸν, ἢ λιμνήσιον, καὶ λιμναῖον Græcis, Febrifuga & Fel terræ Latinis, officinis Centauria minor, Germanis klein Tauſendtguldenkraut/Fieberkraut/Erdtgall/& Biberkraut appellatur. *Centaurium unde dictum.* Centaurium, quod ea curatus dicitur Chiron Centaurus, cum Herculis excepti hoſpitio pertractanti arma ſagitta excidiſſet in pedem. *Limnesium.* Limneſion & Limnæum, quod ſecundū aquarum ſcatebras ac paludes, quas Græci λίμνας dicunt, naſcatur. *Febrifuga.* Febrifuga, eo quod febres fugat, & procul è corpore pellat. *Fel terræ.* Fel terræ, ob ſummam quam habet amaritudinem.

FORMA.

Herba eſt Hyperico Origanóue ſimilis, caulem habens altitudine ſupra dodrantem, anguloſum. Flores in puniceo colore ſubpurpuraſcentes, ad Lychnidis flores accedentes. Folijs paruis & oblongis ueluti Rutæ. Semen tritico ſimile. Radicem exiguam, inutilem & leuem.

LOCVS.

Propter lacus & rigua loca, Dioſcoride autore, naſcitur. Apuleio uerò teſte in ſolidis & fortibus quoque locis prouenit, id quod non raro in Germania noſtra accidere compertum habeo. D

TEMPVS.

Floret æſtate & autumno, quo maximè tempore, quia ſemine eſt prægnans, colligitur.

TEMPERAMENTVM.

In folijs & floribus uincit qualitas amara paululum obtinens adſtrictionis, atque propter eiuſmodi temperamentum admodum exiccatorium eſt medicamentum, expers mordacitatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipſa adhuc uirens tuſa & illita uulnera glutinat. Vlcera uetera purgat, & cicatrice obducit. Bilioſa & craſſa per aluum ducit. Decoctum eiuſdem iſchiadicis cōmodè infunditur, ſanguinem educens, & à dolore leuans. Succus ad oculorum medicamenta perutilis, cum melle quæ pupillas obtenebrant expurgans. In peſſo admotus menſes ac fœtus educit. Priuatim potus neruorum affectibus ſuccurrit.

EX GALENO.

Centaurij minoris radix prorſus inefficax eſt. Rami uerò & potiſsimum folia quæ in ijs ſunt atque flores, utiliora. Vlcera magna herba ipſa adhuc recens illita glutinat. Vetera quoque & quæ ægrè ad cicatricem perduci poſſunt eodem modo utentibus cicatrice obducuntur. Arefacta glutinatorijs & deſiccatorijs miſcetur facultatibus, ijs uidelicet quæ ſinus & fiſtulas ſanare ſunt natæ, & ueteres duritiès emollire, tum ulcerum maligna ſanare. Miſcetur etiam ijs quæ rheumaticis affectibus medentur, in quibus ea medicamenta optima ſunt quæ uehementer deſiccantia cum quadam adſtrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbę quidam iſchiadicis infundunt, ceu bilioſa ac craſſa ducens: nam & talia purgat. Quanquam quum adeò uehementer operabitur ut cruenta euacuet, tunc magis proderit. Suc-

CENTAVRIVM MINVS.

Klein Tausendtgulden.

C rit. Succus porrò eius quum adſimilis ſit facultatis, hoc eſt, exiccatoriæ & abſterſoriæ, & reliqua iam dicta pulchrè efficere poteſt. Cum melle etiam oculis illinitur, menſesq́ & fœtum appoſitus in peſſo euocat. Sunt qui ipſum præbeant & ijs quibus nerui affecti ſunt, ut qui euacuet & deſiccet innoxiè quæ impleta ſunt. Optimũ etiam medicamentum eſt ad iecinoris obſtructiones ſoluendas. Bonum quoq́ lieni indurato foris impoſitum, & nihilo ſecius ſi quis bibere ſuſtinuerit.

EX PLINIO.

Purgat aluum ſuccus Centaurij minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo ſalis & aceti, bilemq́ detrahit.

DE CYAMO. CAP. CXLV.

NOMINA.

KYAMOΣ Græcis, Faba Latinis dicitur. Officinæ Latinum nomen retinent. Germanis Bonen appellatur.

FORMA.

Sola Faba inter legumina ſine adminiculo nititur, folio carnoſo, Portulacę ſimili, flore criſtato, uerſicolore, partim albo, partim purpureo, atris quibuſdam maculis notato, quas M. Varro lugubres uocat literas: ſiliqua plerunque ſemipedali, fructu intus lato humani unguis effigie, colore non ſimplici, ſed aut fuluo, aut nigro, iam uerò etiam herbaceo & coccineo: radice ſingulari, lignoſa, & capillata fibris. Quæ hic à quibuſdam, quaſi noſtra non eſſet uera Faba, afferuntur argumenta, non tanti momenti ſunt ut confutatione indigeant: conſtat enim noſtram, eas quas ueteres illi adſcripſerunt, habere notas & facultates. Non tamen ne
D gamus in diuerſis terris maiorem aut minorem produci poſſe.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſata prouenit. Lætatur loco pinguiſsimo & ſtercorato.

TEMPVS.

Floret æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Faba in refrigerando & exiccando ad mediam temperaturam propinquiſsimè accedit. Eſt itaque frigida & ſicca in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Spirituoſa, inflans, concoctu pertinax, inſomnia tumultuoſa faciens. Tuſsi tamen confert, carnesq́ generat. Decocta in poſca, & cum cortice comeſta, dyſenterias & cœliacas fluxiones ſiſtit. Vtilis contra uomitiones in cibo ſumpta. Minus inflat priore aqua in decoctione effuſa. Viridis magis ſtomacho nocet, plusq́ inflat. Farina eius per ſe & cum polenta illita, ex plaga inflammationes mitigat, & cicatrices ad reliqui corporis colorẽ reducit. Mammis in quibus lac in grumos cogitur, & inflammatione laborantibus auxiliař, lacq́ extinguit. Cum melle & fœnigręci farina furunculos, parotidas ac ſugillata oculorum diſcutit. Cum roſa, thure, & oui albo, procidentes oculos, ſtaphylomata & œdemata compeſcit. Macerata in uino ſuffuſiones & ictus oculorum ſanat. Ad ſiſtendas fluxiones ſine cortice commanducata fronti imponitur. Teſtium inflammationes in uino decocta ſanat. Puerorum pubi illita diu impuberes ſeruat. Alphos exterit. Euulſos pilos ut non nutriantur & graciles fiant, cortices illiti efficiũt. Cum polenta, alumine & oleo ueteri illiti ſtrumas diſcutiunt. Decoctum illorum lanas tingit. Factas ab hirundinibus ſanguinis eruptiones, cortice ablato, Faba qua parte cohæret diuiſa, ſi dimidia apponatur, compeſcit.

EX GALE-

FABA

Bonen.

C

EX GALENO.

Caro Fabæ paulum quid abstergentis facultatis cõtinet, sicut cortex adstringentis: idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum polenta decoctam dysentericis, cœliacis & uomentibus exhibuerunt. Porrò ut edulium flatulenta est, & coctu difficilis, ut si quid aliud. Excreationibus quidem ex thorace & pulmone idonea. Vt medicamentum uerò foris imposita sine molestia exiccat. In podagricis ea sæpenumero usi sumus ex aqua decocta, deinceps adipem suillum admiscentes. Ad neruorum tum contusiones, tum uulnerationes, farinam eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos qui ex ictu iam phlegmone occupabantur, cum polenta. Sed & testium & mammarum bonum est cataplasma. Nam hæ partes cum phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cum mammæ ex lacte in ipsis concreto phlegmonen patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet. Manifestè fabacea farina cutis sordes detergere conspicitur, quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac utuntur. Illinunt præterea & hac faciem quemadmodũ ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes exterit, & maculas uelut ex sole contractas.

EX PLINIO.

Faba hebetare sensus existimata, insomnia quoq; facere. Solida fricta, feruensq; in acri aceto coniecta, torminibus medetur. In cibo fressa, & cum allio cocta, contra deploratas tusses suppurationesq; pectorum, quotidiano cibo sumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos discutiendósue imponitur, & in uino decocta ad testium tumores & genitalium. Lomento quoq; ex aceto decocto, tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci eam prodesse, autor est M. Varro. Fabalium etiam siliquarum cinis, ad coxendi-
D ces, & ad neruorũ ueteres dolores, cum adipis suilli uetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias sistunt aluum.

DE CONSOLIDA MEDIA. CAP. CXLVI.

NOMINA.

NTER multas alias herbas quibus uulnera glutinandi facultas inest, & hæc cuius picturam damus cõnumeratur. Hinc est quod uulgus herbariorum illam Consolidam mediam nominet. Qua etiam appellatione nos uti uoluimus, quod nobis quo nomine ueteribus Græcis aut Latinis appellata sit nondum constaret. Rectius tamen Solidago diceretur. Germanis Gulde guntzel nuncupatur.

Consolida media.

FORMA.

Caulem habet quadrangulum, lanuginosum, ex quo per interualla folia bina ex singulis geniculis in extremitatib. laciniata, Menthæ similia emicant. A medio caulis ad fastigium usq; ex singulis foliorum alis, flores sex aut septem in purpureo cœrulei exeunt. Radix illi subest lignosa, quæ multas à se exiguas radices capillamentorum instar per terram latè serpentes propagat.

LOCVS.

Passim in pratis nascitur.

TEMPVS.

Floret copiose Maio mense.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit & amara est, ut calidam & siccam esse nemo dubitare posit.

VIRES.

Vulnera glutinat. Sanguinis grumos ex casu, uel cõtusionib. coactos in corpore disijcit

CONSOLIDA MEDIA.

Guldeguntzel.

C disijcit & dissoluit. Præsens remedium est aphthis & ulceribus in ore serpentibus: Decoctum eius tumoribus illitum eos dissipat. Vsus etiam eius ad intertrigines, ulcera pudendorum, & intestinorum exulcerationes prodest.

DE CANNABE. CAP. CXLVII.

NOMINA.

KANNABIΣ Græcis, Cannabis Latinis, Barbaris & uulgo Canapus dicitur, Germanis autem Hanff.

GENERA.

χειρόσροφος. Cannabis duo sunt genera. Vna enim satiua est, quam Greci χειρόσροφον, quod magni in uita usus sit ad robustissimos funes texendos. Germanis zamer Hanff dicitur. Altera syluestris, quam Latini Terminalem uocant, Germani wilden Hanff.

FORMA.

Satiua Cannabis. Satiua Cannabis folia fert fraxino similia, grauis odoris, caules longos, inanesque, Syluestris. semen rotundum. Syluestris uerò uirgas fundit Altheæ similes, nigriores, asperiores & minores, cubitali altitudine. Folia satiuæ similia, asperiora & nigriora. Flores subrubeos, Lychnidi similes. Semen & radicem Altheæ similia. Eius effigiem uidere nobis nondum licuit.

LOCVS.

Satiua, in locis cultis sata prouenit. Syluestris in syluis & asperis locis, Apuleioque teste, iuxta semitas & sepes nascitur.

TEMPVS.

Herba ad usus medicos carpitur dum maxime uiret. Semen autem eius, Plinio D autore, cum maturum est, id quod prope autumni æquinoctium accidit.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calefacit & exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuæ maiori copia sumptum genituram extinguit. Ex uiridi autem succus expressus, contra aurium dolores utiliter instillatur. Syluestris radix decocta illitaque, inflammationes mitigat. Tumores discutit, & callos disijcit. Huius cortex texendis funibus utilis est.

EX GALENO.

Cannabis semen flatus extinguit, adeoque desiccat, ut si plusculum edatur genituram exiccet. Sunt qui ex uiridi succum exprimentes, ad aurium dolores ab obstructione, ut mihi uidetur, natos utuntur. Semen etiam cannabinum difficulter concoquitur, stomacho & capiti aduersatur, prauosque humores creat. Admodum excalfacit, ideoque caput æstuoso ac medicamentoso halitu sursum misso tentat.

EX PLINIO.

Semen Cannabis extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium, & quodcunque animal intrauerit, eijcit, sed cum dolore capitis. Tantaque uis ei est, ut aquæ infusa, coagulare dicatur, & ideo iumentorum aluo succurrit pota in aqua. Radix cõtractos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras & similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam arescat.

EX SYMEONE SETHI.

Semẽ Cannabis comestum idem nocumentum quod Coriandrũ affert: immodicè enim si estur, ut illud, deliriũ facit. Folia uero arida pota, ueluti farina, aut magis pro potione hæc farina exiccata, ebrietatem quandam hospitalem facit, & quæ ab hauriente non sentiatur. Apud Arabas enim pinsitur, subigitúrue pro uino, & inebriat. Desiccat uerò semen genitale ut Caphura.

APPEN-

CANNABIS SATIVA.

Zamer Hanff.

C APPENDIX.

Quum ex iam dictis cōstet Cannabinum semen caput facilè tentare, atqueadeo lædere, imprudenter faciunt, qui uulgi errorē sequentes, in morbis, ijsq; maximis, capitis, ex hoc semine confecta iuscula ægrotantib. magno eorum malo exhibent.

DE CARDIACA. CAP. CXLVIII.

NOMINA.

Cardiaca cur dicta.

VO nomine herba hæc ueteribus sit appellata, nondum nobis constat. Nostri tamen temporis herbarij Cardiacam uocant. Germani Hertzgspan / oder Hertzgspert. Cardiaca uerò hauddubiè à recentioribus nominata est, quod cordis palpitationi, quam illi perperàm καρδιακὴν appellant, mirificè conferre uideat. Alia est hæc à Ballote, de qua suo loco diximus.

FORMA.

Cardiaca caulem ex se mittit quadrangulum, geniculatum, nigrum: folia laciniata, nigra, per interualla in caule ex singulis geniculis prodeuntia: flores in candido purpureos orbiculato ambitu caules circumiacentes: radicem luteam, intortam, capillamentis fibratam.

LOCVS.

Pasim in ruderibus & circa sepes nascitur.

TEMPVS.

Iulio mense floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum existit, ut hoc nomine calidam esse in secundo ordine, & siccam in tertio constet.

D VIRES.

Recentiores recte contra cordis palpitationem, conuulsionem & resolutionem cōducere tradunt: potest enim quum amara sit herba, sua caliditate & siccitate crassos humores qui in uenis & alijs partibus, neruosis potissimum, sunt, incidere, extenuare & discutere. Hac etiam ratione morbo comitiali confert, urinas mouet, & menstrua educit, aliasq; facultates quas Galenus libro quarto de simpl. med. facult. cap. xvij. amaris tribuit, obtinet.

DE CARO.

CARDIACA
Hertzgspan.

CAROS
Feldkümich.

A

NOMINA.

ΚΑΡΟΣ Grȩcis, Caron uel Careum Latinis, officinis Carui nominatur. Germanis Matkümich / oder Wysenkümel dicitur. A Caria fortè regione, in qua laudatissimum nascitur, appellationem accepit. *Carui. Careum unde dictum.*

FORMA.

Caules emittit quadrangulos ab una radice multos, folia Staphylini, flores candidos, & in caulium summo semen angulosum ac copiosum, radicem oblongam & luteam.

LOCVS.

Passim in pratis Germaniæ nostræ prouenit. Optimum tamen est quod in Caria, ut diximus, nascitur.

TEMPVS.

Iunio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Cari semen calfacit & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem possidens.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Cari calfacit, urinam cit, stomacho & ori gratum accõmodumq́. Concoctiones adiuuat. Antidotis & oxyporis utiliter miscetur, Aniso proportione respondens. Radix elixa Pastinacæ syluestris modo edendo est.

EX GALENO.

Flatus extinguit & urinas ciet, non semen tantum sed & planta.

DE CARYO PONTICO. CAP. CL.

B

NOMINA.

ΚΑΡΥΑ ποντικὰ, ἢ λεπτοκάρυα Græcis: Auellanæ nuces, & Prænestinæ Latinis, Haselnuß Germanis nominantur. Ponticæ autem uocantur, quod in Asiam Græciamq́ è Ponto uenerunt. Paruæ, quod Iuglandibus minores sint. *Auellanæ. Ponticæ quare uocatæ. Paruæ.*

GENERA.

Duo eius sunt fastigia. Vna enim est syluestris, quam priuatim Germani nostri Haselnuß nominant. Altera uerò urbana seu domestica, quam ijdem Rotnuß / oder Kürnuß appellant.

FORMA.

Corylus arbor in qua Auellana nux prouenit, caudice est multis infernè stolonibus fruticante, supernè ramis brachiato, uirgis breuibus, sine alarum sinu enodibus, crassisq́ nõnullis, folijs ab una parte nigris, altera uerò subalbis, per ambitum serratis, materia admodum lenta, cortice summo tenui, pingui, maculis albis uario, medulla tenui & flaua. Non floret, sed floris uice quidam in eo peculiares compactili callo racematim cohærentes, & ueluti prȩlongi uermes singulari pediculo pensiles iuli erumpunt, qui ineunte uere dehiscunt ac defluunt cum folia prosiliunt, ac tum calyculacea tegumenta totidem summatim fimbriata, quot iuli supra pediculum exeunt, eorumq́ singulis nuces singulæ insunt. Domestica non differt à syluestri, nisi quod eius folium maius, & caudex procerior, melior fructus, rubra membrana inclusus. *Corylus. Iuli. Domestica.*

LOCVS.

Gaudet argillosis & uliginosis locis: nascitur itaque in plano. Nemora etiam & montes Corylis uestiuntur.

TEMPVS.

Autumno leguntur Auellanæ nuces.

AVELLANA NVX
SYLVESTRIS.
Haselnuß.

AVELLANA
DOMESTICA.
Rotnuß.

TEMPERAMENTVM.

C Tum cortex,tum planta,tum fructus gustanti austerior quàm Iuglans apparet, plus itaque habet essentiæ terrestris & frigidæ. Symeon Sethi calidas & humidas esse Auellanas asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Stomacho aduersantur Auellanæ. Tritæ in aqua mulsa,& potę ueterem tussim sanant. Tostæ uerò &cum exiguo pipere comestæ destillationem maturant. Totæ crematæ,tritæ cum axungia aut seuo ursino & inunctæ alopecias explent. Ferunt aliqui usta earum putamina, & in puluerem redacta cum oleo cæsiorum oculorũ pupillas infantibus denigrare,perfuso syncipite.

EX GALENO.

Valentiores sunt Auellanæ quàm Iuglandes: nam densior strictiorꝗ his est substantia,ac minus oleosa. Cætera magnæ nuci similia sunt.

EX AETIO.

Auellana,quę & Nux pontica nuncupatur,quod in Euxino ponto frequens sit, præter quod frigidior, austerior, terrestriorꝗ est, in reliquis Iuglandi assimilatur. Comesta dolorem capitis inuehit.

EX SYMEONE SETHI.

Magis nutriunt quàm Iuglandes nuces, difficiliusꝗ cõcoquuntur. Inflationes faciunt,&,ut quidam aiunt,ieiunum intestinũ lædunt. Facilius autem cõcoquuntur,minusꝗ uentrem sistunt,si interior earum cortex abijciat. Dicitur quod si quis ante reliquos cibos cum ruta sumpserit,huic neꝗ morsus,neꝗ uenena officere illo die posse,& scorpiones ab ipso fugere. Sumptæ cum caricis, iam à scorpione ictos

D iuuant. Ad aciditatem à nigro humore excitatam omnino confert.

DE CENTVMMORBIA. CAP. CLI.

NOMINA.

Centummorbia unde dicta. HVIC herbæ,ut alijs multis,nomẽ aliud imponere non licuit,quàm,quo uulgò hodie appellari solet, Centummorbiæ. Sic autem hauddubiè à chirurgis, qui illa quotidie utunť,à mirifica sua quam in plurimis ulceribus medendis obtinet facultate,dicta est. Sunt qui à foliorũ similitudi-

Nummularia. ne,quę nummi speciẽ referũt,Nummulariã uocant. A nõnullis Hirudinaria,quod passim terræ hirudinis instar affixa sit, dicitur. Nec desunt qui Serpentariam appellent, quod compertum sit serpentes hac herba si uulnerentur sibi mederi. Germanicè Egelkraut/oder klein Naterzung/oder Pfennigkraut nominatur.

FORMA.

Serpit per terram,exiguisꝗ radiculis è coliculis latis prodeuntibus nititur. Folia habet ex utroꝗ caulis latere rotunda,pinguiaꝗ: flores luteos.

LOCVS.

Prouenit in locis humidis,potissimum uerò circa fluenta.

TEMPVS.

Maio mense apparet,Iulio autem floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu admodum adstringit, ut hinc constet secundi aut tertij ordinis exiccantium esse herbam.

VIRES.

Huius flores &folia trita adeò deficcãt adstringuntꝗ,ut quæuis ulcera glutinare ualeant. Ideoꝗ pota cum uino dysenterias,uentris imbecillitates,fluxusꝗ ac humiditates sanant. Cataplasmatis ritu illita ulcerũ putredinosa iuuant. Prosunt etiam

ad san-

CENTVMMORBIA Egelkraut.

C ad sanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interanea uulnera & ulcera, potissimũ pulmonis. Externis etiam ulceribus summè confert, si uino in quo herba hæc decocta est, lauentur atque abstergantur.

DE COCCIMELEA. CAP. CLII.

NOMINA.

OKKIMHAEA Græcis, Prunus Latinis & officinis, Germanis eius arboris fructus Pflaumen/oder Prumen dicuntur.

GENERA.

Satiua Pruna. Duo sanè Prunorũ habentur genera. Vnum satiuorũ, in quo genere sunt nigra, candicantia, uersicoloria, cerea, hoc est, ex candido in luteum pallescentia, purpurea, Damascena, & si qua sunt alia. Alterum syluestriũ, quę Galeno lib. ij.
Pruneola. de alimentorum facultatib. ἀγριοκοκκυμήλα, & in Asia προῦμνα, Pruneola siue Prunula uulgo nominant, Germanicè Schlehen. Caue eorum amplectaris sententiam, qui Poterium esse putant: neque enim facultates, neq; notæ Prunulis respondent.

FORMA.

Prunus arbor est radicibus summo cespite uagantibus paucis, caudice subrecto, scabro, multis brachiato ramis, folio ex oblongo ferè rotundo, per oras minutim serrato, flore candido, foliato, pomo carne cuteq; uestito, osse intus duro in quo nucleus includitur.

LOCVS.

Satiua Prunus in hortis nascitur. Damascena in Damasco Syriæ, à quo cognominata sunt. Syluestris autem passim in sepibus reperitur.

TEMPVS.

D Satiua in æstate poma sua profert, syluestris autem autumno.

TEMPERAMENTVM.

Satiuæ Pruni fructus mediocriter humectant & refrigerant. Syluestris adstringunt, ut fusius ex eorundem facultatibus innotescet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius pomum estur, stomacho tamen aduersatur. Aluum mollit. Syriaca autem pruna, & præsertim in Damasco genita, exiccata stomacho utilia sunt, & aluum cohibent. Folia in uino decocta & gargarissata columellam, gingiuas & tonsillas fluxione laborantes reprimunt. Præstant idem & syluestrium Prunorũ fructus cum maturuerunt siccati. Cum sapa decocti stomacho utiliores, & ad cohibendam aluum aptiores redduntur. Gummi Prunorũ glutinat. Potum in uino calculos conterit. Ex aceto illitum, impetigines infantium sanat.

EX GALENO.

Pruni fructus uentrem subducit, recens quidem plus, aridus uerò minus. Cæterum Dioscorides, haud scio cur, Pruna Damascena siccata uentrem sistere ait, quum tamen & ipsa palàm etiam subducant, minus tamen ijs quæ importantur ex Iberia. Damascena quidem magis adstringunt: at quæ Iberia fert, dulciora sunt. Quin & ipsæ arbores fructibus proportione respondent: minus enim adstringunt quæ in Iberia nascuntur, magis uerò quę Damasci. Porrò ut in summa dicam, quarum in folijs aut germinibus adstrictio quædam inesse apparet manifesta, ijs decoctis phlegmonę in columella aut tonsillis existentes colluuntur. Syluestriũ fructus euidenter adstrictorius est, uentremq; sistit. Gummi autẽ arboris sunt qui dicant cum uino potum lapides confringere, cum aceto uerò puerorũ sanare impetigines. Ac si id præstat, clarum est incidendi tenuandiq; illi facultatem inesse. Raro fructum hunc austerum aut acidum, aut omnino iniucundum inuenias, ubi exactam maturi-

PRVNVS
SATIVA.
Pflaumenbaum.

PRVNVS
SYLVESTRIS.
Schlehen.

A maturitatem fuerit assecutus. Priusquam enim eò perueniat, nullus est fermè qui non acorem, aut acerbitatem præ se ferat: est qui & amaritudinem. Proinde ex hoc fructu minimum alimenti corpus accipit. Verum quum humectare & refrigerare mediocriter uentrem statuemus, utilis erit: quem subducit humiditatis & lentoris sui gratia. Prunis porrò æque ac ficubus concessum est, ut uel exiccata utilia permaneant. Damascenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima ijs quæ in Iberia & Hispania proueniunt. Probatissima in Damascenis sunt, quæ cum mediocri adstrictione magna laxaq; sunt. At parua, dura, acerbaq; & in cibo permolesta, & uentri subducendo minus idonea, cui officio Iberica maximè côueniunt. In melicrato plus mellis habente, abundè uentrem molliunt, etiamsi sola comedantur, & multo magis si melicratum ipsum subsorbeatur.

EX PLINIO.

Pruni folia decocta tonsillis, gingiuis, uuæ prosunt in uino decocta, & subinde ore colluto. Ipsa Pruna aluum molliunt. Syluestriû quidem Prunorum baccæ, uel è radice cortex, in uino austero si decoquat, ita ut triens ex hemina supersit, aluum & tormina sistunt. Satis est singulos cyathos decocti sumi. Et in ijs & satiuis Prunis est limus arborum, quem Græci Lichena appellant, rhagadijs & condylomatis mirè utilis.

DE CONIO. CAP. CLIII.

NOMINA.

KΩNEION græcè, Cicuta Latinis & officinis, Germanis Wutzerling/ Wundtscherling/ Schirling/ oder Wüterich/ quasi tyrannus dicitur, B quod scilicet hominê interficiat, si intra corpus sumatur. Hinc est quod Athenienses eius succo in interimendo sapientissimo philosopho Socrate, quem falso Anytus & Melytus quasi parum recte de Dijs sentiret, accusarunt, usi sunt.

FORMA.

Caulem profert geniculatum Fœniculi modo, magnum. Folia ferulæ, uel, ut Plinius ait, Coriandro similia, angustiora tamen & graueolentia. In cacuminibus adnascentes ramulos & umbellā. Florem subalbum, semen Aniso simile, albidius tamen. Radicem concauam nec profundam.

LOCVS.

Passim in pratis, locis incultis & umbrosis nascitur.

TEMPVS.

Iulio mense flores & semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Summam habet refrigerandi uim Cicuta, atque adeo uenenum est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Inter letalia connumeratur Cicuta, sua frigiditate enecans. Remedio est meraci uini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus contusis, priusquam semen & coma arescat, expressusq; in sole densatur. Multus aridi ad medendi rationem usus est. Miscetur utiliter collyrijs, quæ leuandi doloris gratia adhibentur. Herpetas & erysipelata illitus restinguit. Herba cum coma trita & testibus circunlita, libidinum in somno imaginationibus auxiliatur, sed genitalia illita resoluit, languidaq; reddit. Lac extinguit, mammas in uirginitate increscere prohibet. Puerorum testiculos tabescere facit.

EX PLINIO.

Cicuta uenenum est, publica Atheniensium pœna inuisa, ad multa tamen usus non omittendi. Semini & folijs refrigeratoria uis, quæ si enecat, incipiunt algere

CICVTA Wüterich.

A algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquam perueniat ad uitalia, uini natura excalfactoria. Sed in uino pota, irremediabilis existimatur. Succus exprimitur folijs floribusque: tunc enim maximè tempestiuus est & melior. Semine trito expressus, & sole densatus in pastillos, necat sanguinẽ spissando. Hæc altera uis. Et ideo sic necatorũ maculæ in corporibus apparent. Ad dissoluenda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandũ malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstiuas, oculorumque dolores sedandos circunlitus. Miscetur collyrijs, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoque tumorem omnem doloremque & epiphoras sedant. Anaxilaus autor est, mammas à uirginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarum mammis imposita extinguit, ueneremque testibus circa pubertatem illita.

DE CYNOGLOSSO OFFICINARVM. CAP. CLIIII.

NOMINA.

ΚΥΝΟΓΛΩΣΣΟΝ græcè, latinè Lingua canina: officinæ græcam appellationem retinuerunt, Germanicè Hundßzung appellãt. Animaduertendum tamen nos non temerè adiecisse officinarum: neque enim Dioscoridis damus Caninam linguam, quæ uidua caule est, & uiribus etiam ab hac nostra diuersa. *Lingua canina.* *Dioscoridis Cynoglosson.*

FORMA.

Caulem obtinet cubitalem, & interdum longiorem, hispidum, surculosum: folia angusta, prælonga & lanuginosa, non uenosa, molliaque: florem primum purpureum, dein cœruleum, stamina habentẽ purpurea: radicem oblongam, & profun-
B dè terram penetrantem.

LOCVS.

Passim circa itinera prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores herbarij frigidam & siccam esse statuunt in ordine secundo.

VIRES.

Oris & alijs maleficis ulceribus medetur. Dysenteriæ etiam prodest. Debet itaque illius herbę usus esse in omnibus ulceribus, uulneribus, scabie Hispanica, & similibus morbis. Auxiliatur etiam gonorrhϾ & destillationibus: atque hinc est quod catapotiorum compositioni, quorum nomenclatura est ad omnes morbos catarrhi, aut de Cynoglosso, admisceatur. *Catapotia de Cynoglosso.*

DE CNICO.

CYNOGLOSSVM
OFFICINARVM.

Hundßzung.

CARTAMVS Wilder gartensaffran.

C

NOMINA.

Cartamus. Crocus hortensis.

KNIKOΣ græcè, Cnicus & Cnecus latinè nominatur. Officinæ Cartamum & Crocum hortensem appellant. Germani Wilden gartensaffran / ad differentiam Atractylidis, de qua suprà dictum est.

FORMA.

Folia habet oblonga, incisuris diuisa, aspera, aculeata. Caules cubitales, in quibus capita oliuæ magnitudine. Florem similem Croco, semen candidum & rufum, oblongum, angulosum.

LOCVS.

Nascitur in hortis & agris satus.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, ac subinde semen etiam profert.

TEMPERAMENTVM.

Tertij est ordinis excalefacientium eius semen, si quis foris eo uti uolet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius flore utuntur in obsonijs. Semen tundit̃ & ex eo exprimit̃ succus qui cum hydromelite aut gallinaceo iure datus aluum purgat. Stomacho tamẽ aduersatur. Fiunt etiam placentæ quæ aluum emolliunt, si succus eius amygdalis, nitro, aniso, & melli cocto misceatur. Oportet autem ante cœnam in partes quatuor diuisas Iuglandis nucis quantitate duas aut tres sumere. Eas hoc modo conficere oportet. Sumatur Cnici candidi sextarius, amygdalarũ tostarum & decorticatarũ cyathi tres, anisi sextarius unus, aphronitri drachma una, caricarum triginta carnes. Seminis succus lac cogit, & ad soluendum aluum efficacius efficit.

EX GALENO.

D Cnici semine duntaxat ad purgationes utimur.

DE CENCHRO. CAP. CLVI.

NOMINA.

Milium unde dictum.

KEΓXPOΣ Græcis, Milium Latinis & officinis, Germanis Hirß appellatur. Nomen, Festo autore, à miliaria summa deriuatum.

FORMA.

Frumenti genus stipula cubito altiore, geniculata, folio arundinaceo, semine in iuba tereti & pendulo, folliculo concluso, radice numerosa, capillata, ac multiplici fruticante culmo.

LOCVS.

Satum in aruis prouenit. In frigido & aquoso solo prius serendum, postea in calido præcipiunt. Gaudet solo limoso uliginosoq́.

TEMPVS.

Augusto mense demetendum.

TEMPERAMENTVM.

Milium primo ordine refrigerat, exiccat autem tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululum etiam tenuium est partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Minus cæteris frugibus alit. In panes autem coactum, aut tanquam puls confectum aluum sistit, urinam autem mouet. Tostum uero saccis inditum & fomenti loco appositum, torminibus & alijs doloribus auxilio est.

EX GALENO.

Milium ut ferculum comestum inter omnia frumentacea edulia minimũ nutrimenti confert. Sed & uentrem desiccat. Porrò foris impositum in sacculis idoneum est fo-

MILIVM Hirß.

C est fomentum ijs quæ citra morsum exiccari postulant. Cataplasmatis etiam modo illitum exiccare potest, attamen admodum friabile est, proinde difficilis est eius in cataplasmatis usus. Panis ex milio exigui est alimenti & refrigerantis. Constat insuper præaridum & instar arenulæ aut cineris friabilem esse: caret enim penitus glutinoso pingui: iure itaque aluum humentem desiccat. Milium tamen ad omnia panico præstantius, nam & suauius editur, facilius concoquitur, uentremque minus cohibet, ac magis nutrit. Huius farinam lacti incoctam esitant, ueluti triticeam agricolæ: clarumque est id edulij tanto quàm illa quę per se sola sumuntur melius esse, quanto lac milij natura ad boni succi procreationem, aliaque omnia eminentius habetur. Dico autem alia omnia, concoctionem, uentris subductionem, in totum corpus distributionem, adeoque ipsam in edendo suauitatem ac uoluptatem.

Panis ex milio.

EX PLINIO.

Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem usum torretur antè. Neruorum doloribus & alijs feruens in sacco ponitur, neque aliud utilius, quoniam leuissimum mollissimumque est, & caloris capacissimum. Itaque talis usus eius est ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida, serpentium & multipedæ plagis imponitur.

EX SYMEONE SETHI.

Difficulter concoquitur, uentrem sistit, parumque nutrit. Iuuat eos qui refrigeratione & exiccatione uentriculi indigent. Sumptum cum lacte, uel amygdala thasia facilius concoquitur, & humidius fit.

DE CRAMBE SATIVA. CAP. CLVII.

D NOMINA.

Krambh κράμβη græcè, Brassica satiua latinè, officinis & uulgo Caulis, Germanicè Kôl appellat. Crambe Grecis dicta censetur quasi κορέμβλη, quod pupillas oculorum, quas Greci κόρας uocant, obtundat, hebetetque. In qua certè sententia fuisse Columellam hoc eius de cultu hortorum carmen testatur:

Nunc ueniat quamuis oculis inimica Coramble.

Attici integro nomine κοράμβην protulerunt, alio sed potiore etymi sensu, quasi κόρῳ ἀμβῆ, uel rectius ἀντίβῃ, id est, crapulæ satietatique contraueniat. Nam uino aduersatur, ut inimica uitibus. Antecedens in cibis ebrietatem arcet, & postea sumpta crapulam discutit.

GENERA.

Etsi plurima sint Brassicæ genera, ut ex ueteribus rei rusticæ scriptoribus liquet, quatuor tamen duntaxat, quæ hodie usitatæ sunt, producemus: quarum una Græcis λεία, hoc est, leuis nominatur, grandibus & latis folijs, caule magno: Germanis breiter oder grosser Kôl uocatur. Altera crispa, quæ à similitudine apij σελινοειδὴς, id est, Apiana nuncupatur. Vulgo crispus caulis, Germanicè krauser Kôl. Tertia propriè uocatur Crambe, minutioribus caulibus, & tenuioribus folijs, flore luteo, Germanicè kleiner Kôl/ ut ab alijs discernatur, nominari potest, aut simpliciter & sine adiectione Kôl. Quarta sessilis est, folio & capite patula. Vulgus capu-tos caules, quasi capitulatos appellat, quoniam in capitis formam extuberant. Folia enim horum in orbem glomerantur, exterius callosa & per ambitum rugata, multis intus carinarum uoluminibus, externis semper interiora complectentib. Huc alludentes Germani Cappißkraut uocant. Nonnulli à candore foliorum Brassicam albam, & caules albos appellare maluerunt. Hoc genere Brassicæ in plerisque

Brassica leuis.

Apiana.

Crambe.

Capitata.

Germa-

BRASSICAE PRIMVM GENVS.

Breiter Köl.

BRASSICAE SE
CVNDVM GENVS.
Krauser Kôl.

BRASSICAE TER TIVM GENVS.

Kleiner Köl.

BRASSICAE QVAR
TVM GENVS.
Kappißkraut.

A Germaniæ partibus, Boioaria potissimum, per integrum anni curriculum quotidie uictitant, quod illic eius prouentus sit uberrimus.

FORMA.

Caule est Brassica leuiter rubente, crasso, folio prægrandi, carnoso, ex cæsio candicante, in latus utrinque diffuso, prominulis uenarum toris fruticante, cyma patula, flore tum luteo, tum albo, semine in siliquis.

LOCVS.

In hortis hodie passim proueniunt Brassicæ. Frigidis uero & pluuijs regionibus positio earundem optima.

TEMPVS.

Augusto mense potissimum florent, ac subinde semen etiam proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Brassica tum manducata, tum foris imposita exiccat. Sicca uero & calida primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Brassica satiua aluo est idonea, si leuiter feruefacta edatur. Percocta uerò aluũ sistit, & multo magis bis cocta, & in lixiuio decocta. Æstiua stomacho nocet & acrior est. In Aegypto propter amaritudinẽ nõ estur. Obscuritate uisus laborantib. & tremulis comesta auxiliat. A cibo sumpta ex crapula & uino noxas restinguit. Cyma eius stomacho utilior, sed acrior, & ad ciendã urinã ualidior. Cõdita sale stomacho inimica est, aluumque cõturbat. Crudus eius succus cũ iride & nitro deuoratus aluũ mollit. Cũ uino potus uiperarũ morsib. succurrit. Cum Fœnigræci farina, podagricis & articulorũ doloribus correptis, ulceribusque sordidis & uetustis illitus prodest. Caput purgat per se naribus infusus. Menses ducit cum loliacea farina inditus. Fo-
B lia per se aut cum polenta trita, omnibus inflammationibus & œdematis cõferunt. Erysipelatis, epinyctidis & lepris medent. Cum sale carbunculos rumpunt. Capillorum in capite defluxũ retinent. Cocta autem & melli mixta gangrænarũ pascentibus malis opitulant. Cruda ex aceto comesta lienosis prosunt. Mansa uerò deuorato succo uocem amissam restituunt. Decoctũ eius potum, aluum & menses mouet. Flos post conceptionẽ in pesso subditus sterilitatẽ facit. Semen eius, præsertim quæ in Aegypto nascitur, potum lumbricos pellit. In antidota cœliacorũ additur. Faciem lentiginesque expurgat. Cauliculi uirides cum radice cremati, & adipe porci uetusto excepti, diuturnos laterum dolores impositi mitigant.

EX GALENO.

Brassica esculenta desiccandi uim habet tum esa, tum foris imposita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & ulcera glutinat, & maligna ulcera sanat. Præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè solubiles, & id genus quoque erysipelata. Eadem facultate epinyctidas & herpetes sanat. Habet quiddam etiam in se abstersorium, quo lepras curat. Porrò semen eius potum lumbricos interficit, maximè Brassicæ Aegyptiæ, quanto ea scilicet temperatura siccior est. Sanè amaræ qualitatis particeps semen est, sicut uidelicet omnia alia medicamenta quæ ad lumbricos idonea sunt. Secundũ eandem facultatem ephelidas, lentigines, & quæcunque alia modicã abstersionẽ postulant, adiuuat. Caules Brassicę combusti, cineres efficiunt admodum desiccantes, ut uidelicet iam & adurentẽ uim participent. Hac ratione ei ueterem adipem cõmiscentes, ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis, adhibent. Nam ualenter digerens medicamentum efficitur. Brassicę quoque succus purgandi quandam uim obtinet: contrà solidum eius corpus siccitatis ratione cohibere magis quàm incitare deiectionem potest. Proinde quum expellere alui excrementa propositum erit, aheno in quo elixa unà cum aqua fuit, propius admoto, ipsam eximere confestim, uasculoque in quo paratur, oleum cum garo

inijce-

C iniicere oportebit. At humentē aluum siccare uolentes, quum mediocriter bulijsse uidebitur, priore aqua effusa repentè aliam calentem iniicimus, ac ita rursus in ea discoquimus usquedum tenera flaccidaq́ꝫ euaserit.

EX PLINIO.

Cato crispam maximè probat, dein leuem grandibus folijs, caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorū caligini, scintillationibusq́ꝫ, uel stomachi doloribus, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, mentha, laseris radicula, sumptā acetabulis duobus matutino. Tantamq́ꝫ esse uim, ut qui terant hæc, ualidiores fieri se sentiant. Ergo uel cum uino tritam, sorbendam, uel ex olei intinctu sumendā. Podagræ autem, morbisq́ꝫ articularijs illini cum rutæ, coriandri & salis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulosq́ꝫ mirè iuuari. Si foueantur uulnera & recentia & uetera, etiam carcinomata, quæ nullis alijs medicamentis sanari possunt. Foueri prius aqua calida iubet, & bis die tritam, imponi. Sic etiam fistulas eluxatas, & tumores reuocari, quæque discuti opus sit. Insomnia etiam, uigiliasq́ꝫ tollere decoctam, si ieiuni edant quamplurimam ex oleo & sale. Tormina, si decocta iterum decoquatᷣ, addito oleo & sale, cumino, polenta. Si ita sumatur sine pane, magis profuturā. Inter reliqua bilem detrahit per uinum nigrum pota. Quin & urinam eius qui Brassicā esitauerit, asseruari iubet, calefactamq́ꝫ neruis remedio esse. Auribus quoq́ꝫ ex uino succum Brassicæ tepidum instillari suadet. Idq́ꝫ etiam tarditati audientium prodesse asseuerat. Et impetigines eadem sanari sine ulcere. Græci biles detrahere non percoctā putant. Item aluum soluere, eandemq́ꝫ bis coctam sistere. Vino aduersari, ut inimicam uitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem. Postea sumpta crapulam discuti. Hunc cibum & oculorū claritati conferre multum, succo uerò crudæ angulis uel tantum tactis cum Attico melle, plurimū.
D Hippocrates cœliacis, dysentericis bis coctā cum sale dari iubet. Item ad tenasmon, & renum causas. Lactis quoq́ꝫ ubertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis si edatur, partus quoq́ꝫ emortuos pelli. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæq́ꝫ ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. Item splenеticis in uino albo per dies quadraginta. Contra uerò singultus cum coriandro, & anetho, & melle, ac pipere, & aceto. Illitam quoque prodesse inflationibus stomachi. Item serpentiū ictibus, & sordidis ulceribus & uetustis, uel ipsam aquam cum hordeacea farina. Succū ex aceto, uel cum Fœnograeco. Sic aliqui & articulis, podagrisq́ꝫ imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpore, imposita leuat. Item repentinas caligines: has & si manditᷣ ex aceto. Sugillata uerò & alios liuores pura illita. Lepras & psoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus testium & genitalium malis hanc utilissimè imponi asserit. Efficacius eandem cum faba trita. Item conuulsis cum ruta. Et muris aranei morsus, foliorum aridorum farina alterutra parte exinanit. Stirpium Brassicæ aridorum cinis, inter caustica intelligitur. Ad coxendicū dolores cum adipe peruetusto. Plura de Brassicæ uiribus uide apud Catonem de re rustica, cap. clvij.

EX SYMEONE SETHI.

Malum & melancholicū succum procreat. Visum hebetat, & somnū per contraria insomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus uerò eius uentrē sistit. Quapropter in quibus humectā aluum exiccare uolumus, ipsam modicè decoquentes, aquamq́ꝫ primam abijcientes, confestim alteri aquæ feruenti indimus: nihil enim neque aëris, neque frigidæ aquæ quod bis coquitur tangere debet. Æstiua Brassica peioris succi est quàm hyberna. Cit uerò urinam, lumbricos interficit, & ijs qui ex uino crapula laborant auxiliatur. Fertur autem quod ab humiditate ortam hebetudinem sanet. Cocta cum pingui carne, plurimum noxæ atque uitij amittit.

A amittit. Flos eius proprietate quadam ſemen genitale corrumpit, utero impoſitus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradunt quoque ſi ante alios cibos aſſumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quod eius ſuccus cum melle ſumptus, magnificè defectiones uocis iuuet. Vulneribus impoſita, ea conglutinat, & malefica ulcera, & induratas inflammationes ſanat.

DE CRVCIATA. CAP. CLVIII.

NOMINA.

VO nomine ueteres hanc herbam appellauerint nondum compertum habeo. Neque enim Iſatis eſt, quam uulgus Saponariam uocat, ut ſuo loco docebimus, ideoq; nomen quo illam nominaremus fingendum fuit. Ad imitationem autem Germanicæ nomenclaturæ Cruciatam diximus, quod eius radix in modum crucis transfoſſa ſit. Vt hoc etiam nomine græcè σταυρότυπος dici poſſet. Germanicè Creutzwurtz / Sperenſtich / & Madelgeer nuncupatur. Cruciata cur dicta. σταυρότυπος.

FORMA.

Caulem rotundum obtinet, dodrantalem, in ſummo rubentem, alas multas habentem, è quibus ſingulis bina folia craſſa, anguſta & oblonga, floresq; orbiculatim purpurei è ſiliquis coloris herbacei prodeunt. Radicem albam, longam, crucis inſtar ab utroq; latere perforatam, à qua illi nomen inditum eſt.

LOCVS.

Naſcitur locis incultis.

TEMPVS.

B Floret Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Admodum amara eſt, unde facilè colligere licet calidam & ſiccam eſſe.

VIRES.

Recentiores eius eſſe magnum contra peſtilentiæ uenena uſum tradunt. Item quod ea quæ in thorace ſunt educere ualeat. Quæ ſanè ſingula præſtare poſſe amarus ſapor qui illi ineſt abundè docet. Abſtergunt enim expurgantq; amara, & quæ in uenis eſt craſsitiem incidunt, Galeno libro quarto de ſimpl. medicamentorũ facultatib. cap. decimoſeptimo, autore. Quamobrẽ menſes etiam mouet, comitiali morbo competit, & alia quæ amaris ab eodem tribuuntur, præſtare poteſt.

Vulneribus etiam glutinandis mirificè conducit.

CRVCIATA

Madelgeer.

NOMINA.

ΙΣΣΟΣ grecè, Hedera latinè, Ephew Germanicè dicitur. Athenienses Bacchum appellarunt Citton, quo nomine rigens Hedera quæ sine adminiculo stat, sola omnium generum ob id uocata est Cissos: è diuerso nunquā nisi repens humi Chamæcissos. Sic Dionysia, hoc est, Bacchica nominata est à Baccho, qui primus ex Indis in Græciam Hederam asportauit: uel quod in tutela eius fuerit. Nam ut ille iuuenis semper, ita hæc uiret. Nec secus omnia, sicut ille mentes hominum, illigat. Hedera uerò dicta est, quod uetustis parietibus hæreat: uel potius quia edita petat, & altè diuagetur: uel quia id cui adhæserit, edat atque corrumpat. *Cissos cur nominata.* *Dionysia.* *Hedera unde appellata.*

GENERA.

Plurimas, Dioscoride autore, sigillatim habet species, sed maximè generales tantum tres. Candida enim quędam dicitur, eo quod candidū fert fructū: hæc fœmina à Plinio uocat̃. Germanis weisser Ephew nominari cōmodè potest. Altera nigra, quæ nigrum producit fructum: hæc Plinio mas nominatur. Germanis schwarzer Ephew. Hæc etiā parietibus obrepit, murisq́ pertinacius hæret quàm ut possit abire, hinc Maurephew Germanis uocatur, & Baumephew/quod scilicet arbores suo complexu strangulet. Tertia priuatim Helix, id est, clauicula, & hederula nuncupatur. Germanis klein Ephew/oder Erdephew. *Candida.* *Nigra.* *Helix.*

FORMA.

Nigra, quæ in Germania nostra prouenit, arbores & parietes radicosis amplectitur brachijs, in totum fruticosa, folia primùm cum pubescit angulosa, compluri mum in triangulam faciem exeuntia habens. Vetustiori rotundantur, pinguia, dura, immortali uirore: flore exili, uitigineo, non inodoro: baccis primum herbaceis, B mox atris, & nonnunquā croceis, longiori pediculo in uuæ modum dependentibus, sparsioribus racemis non in globum candidæ modo coëuntibus, sed in acinos discretis. Radice numerosa, densa, flexuosa, cōtorta, ac surculosa, nec admodū profunda. Candida inter media folia emittit brachia, quibus arbores complectitur, maximè ramosa & robusta, corymbis, hoc est, racemis in orbem circumactis, aut folio albicat. Helix quantumuis diu uiuat, Theophrasto autore, nunquā fert fructum, adeoq́ sterilitate à cæteris distat. Parua tenuiáue huic folia, angulosa & rubra, uiticulæq́ tenues sine corymbis. *Nigra.* *Candida.* *Helicis.*

LOCVS.

Hedera aquis gaudet. Nigra passim circa muros crescit. Helix uerò in syluis humi serpit.

TEMPVS.

Nusquam non uiret Hedera.

TEMPERAMENTVM.

Hedera ex contrarijs cōposita est facultatibus: habet enim quiddam adstringentis substantiæ, quæ terrena & frigida est. Habet etiam nōnihil acris, quæ calida est. Nec deest tertia, aqueam nanq; substantiam quandam tepidam obtinet, certè si uiridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est, manetq́ quæ terrea est & frigida adstringensq́, & ea quæ calida & acris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hedera omnis acris & adstringens est. Neruos tentat. Flores trium digitorum carptu, in uino bis die poti, ad dysentericos faciunt. Ambustis cum cerato illiti prosunt. Tenera folia ex aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes sanant. Foliorū & corymborum succus cum irino unguento, melle, aut nitro naribus infunditur. Et contra ueteres capitis dolores ualet, atque eo perfunditur caput cum aceto & rosaceo. Dolentibus & purulentis auribus cum oleo medetur. Nigræ hederę succus,

HEDERA
NIGRA.

Maurephew.

HEDERA
HELIX.

Klein Ephew.

C aut epoti corymbi imbecillitatẽ pariunt, mentemq́ turbant largius sumpti. Pilulæ quinque corymborũ tritæ calefactæq́ in malicorio cum rosaceo si instillentur in contrariã aurem, dolorem dentium mitigant. Denigrant capillum illiti corymbi. Folia in uino decocta, omniũ ulcerum generi, etiamsi cacoëthe sint, illinuntur. Vitia cutis in facie & ambusta, uti iam diximus decocta, sanant. Mouent menses triti & subditi corymbi. Iidem poti post purgationes fœminarũ drachmę pondere sterilitatem faciunt. Pediculus foliorũ melle irrigatus, ac uuluæ inditus, menstrua & fœtus extrahit. Succus instillatus in naribus, graueolentiã & putredines expurgat. Lachryma eius depilat, pediculosq́ illita necat. Radicum succus cum aceto potus, phalangiorum morsibus succurrit.

EX GALENO.

Viridis, folijs eius in uino decoctis, ulcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt, ad sanitatem reducit. Igne etiam factas exulcerationes cicatrice includit. Cum aceto decocta folia lienosis prosunt. Flores autem quodammodo ualidiores sunt, ut ad leuorem redacta cum cerato ambustis conueniant. Præterea succus medicamentũ est, quod naribus infusum capiti purgando idoneum existit. Vetustas aurium fluxiones sanat: ad hæc ulcera uetera tum in auribus, tum in naribus. Porrò si acrior appareat, aut rosaceo, aut dulci oleo misceatur. Lachryma eius pediculos interimit, pilis nudat, usqueadeo calidæ potestatis ut obscurè adurat.

EX PLINIO.

Natura omnium Hederarũ in medicina anceps. Mentem turbat & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura quæ & aceto, ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam ciunt potu, capitis dolorem sedant, præcipuè cerebro: continentiq́ cerebrũ membranæ utiliter
D mollibus folijs impositis, cum aceto & rosaceo tritis & decoctis, addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti, & decocto eorũ fouetur os, caputq́ perungitur. Lieni & pota & illita prosunt. Decoquuntur & contra horrores febrium, eruptionesq́ pituitæ, aut in uino teruntur. Corymbi quoque poti uel illiti lienem sanant: iecinora autem illiti. Trahunt & menses appositi. Succus Hederæ tædia nariũ graueolentiamq́ emendat, præcipuè albæ satiuæ. Idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisq́ est acinos sex in uini cyathis duobus sumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, tineas pellunt: in qua curatione uentri quoque imposuisse eos utile est. Hederæ quam chrysocarpon appellauimus, baccis aurei coloris uiginti, in uini sextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquã quæ cutem subierit, per urinam educit Erasistratus. Eiusdem acinos quinq; tritos in rosaceo oleo, calefactosq́ in cortice punici, instillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci succũ habent, præsumpti potu, à crapula tutos præstant. Item sanguinẽ excreantes, aut torminibus laborantes. Hederæ nigræ candidiores corymbi poti steriles etiam uiros faciunt. Illinitur decocta in uino omniũ ulcerum generi, etiamsi cacoëthe sint. Lachryma Hederæ psilothrum est, phthiriasimq́ tollit. Flos cuiuscunq; generis trium digitorũ carptu, dysentericos & aluum citam emendat, in uino austero bis die potus. Et ambustis illinitur utiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus, contra phalangia prodest. Huius quoq; ligni uase splenneticos bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt, moxq́ cõburunt, & ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida. Sunt qui & incîdãt succi gratia, eoq́ utantur ad dentes erosos, frangiq́ tradunt, proximis cera munitis ne lędantur. Gummi etiam in Hedera quærunt, quod ex aceto utilissimum dentibus promittunt.

DE CE-

CERASVS Kirſchen.

C

NOMINA.

ΚΕΡΑΣΟΣ Græcis, Cerasus Latinis, Germanis Kirschenbaum dicitur. Cerasum autem arborem, ut Athenæus refert lib. ij. Dipnosoph. à Cerasunte Pontica ciuitate, primus in Italiam Lucullus intulit, debellato Mithridate. Ille idem est qui etiam fructum cognomine ciuitatis appellauit Cerasium.

Cerasus unde dicta.

GENERA.

Multa Cerasiorum sunt genera, in Germania tamen tria, quod sciam, duntaxat *Primum.* proueniunt. Primi enim generis sunt rotunda, ac maxime rubent, suaque uoce illis *Secundum.* dicuntur Amarellen. Alterius generis, quod ad figuram attinet, prioribus similia sunt, differunt autem colore, qui illis ad nigredinem accedit. Vocantur autem ho*Tertium.*rum lingua Weichsel. Tertij generis prædictis minora sunt ac longiora, partimque rubent, partim nigricant: à nonnullis priuatim Kirschen uel Kerschen appellantur. Nos una icone omnia tria complexi sumus. Quæ in utroque genere nigra sunt, ea uescentiũ manus & labra succo suo, qui sanguineus est, mororũ instar inficiunt.

FORMA.

Cerasus folio ferè Mespili, duro, latiore, & in ambitu serrato cõstat, cortice læuo, in candido nigricante, flore albo racematim congestó, fructu rubro aut nigro, magnitudine fabæ.

LOCVS.

Frequens est in omnibus hortis Cerasus. Quæ tamen posterioris generis Cerasia profert, in syluis nonnunquam & nemoribus etiam reperitur. Gaudet autem aquosis montibus.

TEMPVS.

D Iunio ac Iulio potissimum mensibus fructus maturitatem consequitur. Flores primo statim uere apparent.

TEMPERAMENTVM.

Cerasorum non unum idemque est temperamentum, quod ex eorundem facultatibus perspicuum fit. Symeon tamen Sethi frigida & humida esse tradit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cerasia quidem ipsa si uiridia sumantur, uentri utilia sunt. Eadem siccata aluum sistunt. Gummi Cerasorum cum uino diluto sumptũ, uetustæ tussi medetur. Colorem commendat. Visum exacuit. Appetentiam inuitat. Idem ex uino potũ calculosis auxilio est.

EX GALENO.

Cerasus arbor fructũ fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & in horum, sicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibusdam austera qualitas, in quibusdam uero dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea quæ nondum concocta sunt ac matura, quædam admodũ acerba sunt, quædam similiter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbã exuperat, in Cerasijs non semper. Ergo quæ dulcia sunt, magis quæ in intestinis sunt subducunt, sed minus apta stomacho sunt. Contrà austera. Quæcunque uero acida sunt, ea pituitosis excrementosisque stomachis conueniunt. Siquidem austeris magis exiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porrò ipsius arboris gummi cõmunem omnibus uiscosis & mordacitatem expertis medicamentis facultatem obtinet, quæ & ad arterias exasperatas accõmoda est. Propriè autem (si quidem uerum est quod quidam scribunt) calculis uexatos cum uino potum adiuuat. Nam sic illi tenuium partium quædam facultas inest.

EX PLINIO.

Cerasa & aluum molliunt, stomacho utilia. Eadem siccata aluum sistunt, urinã ciunt.

A ciunt. Inuenio apud autores, si quis matutino roscida deuoret cum suis nucleis, in tantum leuari aluum, ut pedes morbo liberentur.

EX SYMEONE SETHI.

Cerasia mali succi sunt, uentrem subducunt, humidum uentriculũ lędunt, præsertim cum non sunt matura. Prosunt autem calidis & siccis uentriculis ac temperaturis. Gummi uerò arboris cum uino sumptum calculosis auxiliatur.

APPENDIX.

Sunt qui tradunt gummi quod ex arbore destillat ueteri tussi mederi, ex'q uino sumptum gutturis lenire asperitates, fastidia discutere, & ciborum appetentiam moliri. Colorem cutis facere gratiorem, & oculis afferre claritatem. Lichenes infantium ex aceto sanare.

DE CYANO. CAP. CLXI.

NOMINA.

KYANOΣ Græcis, Plinio & Latinis alijs Cyanus appellatur. Nonnullis Baptisecula, quod secantibus & metentibus officiat, retusa in eius occursu falce. Nam & seculam ueteres falcem dixerunt. Rectius tamen Blaptisecula uocaretur, quod βλάπτειν Græcis nocere significet. Nostri florem frumentorum, Germani autem blaw Kornblůmen nominant, quod scilicet in frumentario nascat agro. Cyanos uerò dicta est hæc planta, ob florem quem profert cœruleum, aut quod honorem nomen'q dederit cœruleo colori. Hinc est quod pueri in hodiernum usque diem barbulas calycibus erutas, ex candido oui liquore terant, quo in pingendis grandioribus literis cœrulei nitorem mentiantur. *Baptisecula.* *Flos frumentorũ* *Cyanos cur dicta*

B FORMA.

Caulis illi est angulosus, folia angusta & oblonga, calyces rosarum, sed squarosi atque tristes, quos plurimæ cœruleæ stipant barbulæ. Radix oblonga, lignosa, fibris quibusdam capillata.

LOCVS.

Triuialis flos est, passim in frumentis nascens.

TEMPVS.

Iunio potissimum mense floret, nec parum gratiæ suo cœruleo colore frumentis adfert. Hinc est quod rusticorum etiam coronis inseratur, quanquam inodorus prorsus sit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ est temperaturæ atque adeo repellentis, id quod gustus etiam facilè indicat, uiscositatem manifestam, & nullum prorsus caloris indicium præ se ferens.

VIRES.

Recentiores rectè tradunt huic herbæ facultatem inesse, qua oculis alijs'q partibus inflammatione laborantibus prosit.

CYANVS
Blaw kornblůmen.

NOMINA.

POMMYON Græcis, Cepa, & in neutro Cepe, Latinis dicitur. Officinę genuinum nomen retinuerunt. Germanis Zwibel appellatur: quod sane uocabulum à Gallico detortum esse uidetur: quandoquidem Galli sua lingua Cepam uocent Siboulam. Crommyon autem, Aristotele in problematis autore, dictum est, quod oculi pupillam comprimi cogat. Nam oculos uellicando expressis subinde lachrymis contrahi pupillas certum est. Itidem libro nono Dipnosoph. testatur Athenæus. Cepa uerò à capitis magnitudine.

Crommyon unde dictum.

Cepa quare uocata.

FORMA.

Folia habet ferè porracea, intus concaua: caulem teretem rotundumque, per cuius fastigium flores primùm candidi, ac subinde semen, in orbem sparguntur: radicem capitatam pluribus compactã tunicis, quę summatim prætenuibus rufisque uestitur membranis, uertice nigricantẽ, à quo fibræ capillitij modo fruticant.

LOCVS.

Terram Cepæ amant pinguem, uehementer subactam & irriguam, passimque hodie in omnibus plantantur hortis.

TEMPVS.

Floret Iulio potissimũ mense, & deinceps semen profert, quod non antè legendum, quàm cum nigrum colorem præ se feret. Siquidem eo colore perfectionem fatetur, nigritiaque maturitatis index est.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine excalefacientiũ, essentiaque eius crassarum est partium. Si succum eius exprimas, quod reliquum est admodum terreæ substantiæ est, eiusque calidæ: at succus aqueæ aëriæque caliditatis.

B

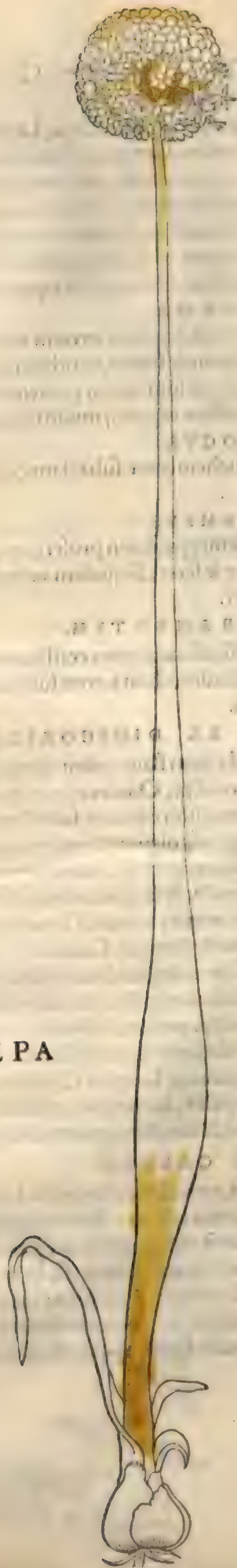
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cepa longa acrior est quàm rotunda, item flaua quàm candida, sicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta, aut sale condîta. Omnes tamen mordicant, flatus gignunt, appetentiam inuitant, extenuant, sitim excitant, fastidium pariunt & expurgant. Aluo utiles sunt. Detractis tunicis inque oleum coniectæ, ac pro glandibus subditæ, hęmorrhoidas, reliquasque excretiones aperiũt. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus suffusionibus auxiliatur, anginaque laborantibus. Suppressos menses mouet. Caput purgat naribus infusus. Canis morsibus cum sale, ruta & melle illinitur. Cum aceto autem in sole inunctus alphos sanat. Cum pari spodio, scabras lippitudines sedat. Varos cum sale reprimit. Contra calceamentorum attritus, cum gallinaceo adipe utilis est. Alui fluoribus prodest. Aurium grauitati, ac sonitui confert. Ad purulentas aures, & eliciendam aquam in ijs interceptam ualet. Alopeciæ earum succo utiliter perfricantur: celerius enim quàm Alcyonium pilos euocat. Largior Ceparum cibus capitis dolores ciet. Cocta uehementius urinam pellit. In morbis, cocta etiam, copiosius comesta, lethargũ efficit. Cum passis uuis, & fico illita, tubercula cõcoquit & rumpit.

EX GALENO.

Hęmorrhoidas aperit, tum apposita, tum cũ aceto inuncta. In sole alphos abstergit, & alopecijs attrita pilos Alcyonio citius restituit. Porrò succus eius ijs qui suffusione oculorũ laborant, aut aciem oculorũ obtusam præ crassitudine humorũ obtinent, inunctus prodest. Tota Cepa manducata flatuosa est. Itaque quę temperatura sunt sicciore, minus flatuũ generant. Crassos corporis humores extenuat, glutinososque incidit. Bis tamen aut ter in aqua decocta, acrimonia spoliatur, quanquam nec sic quidem uim perdit extenuandi; uerum facultatẽ quandam obscurissimã alendi

corpo-

CEPA

Zwibel.

A corporis exinde acquirit, cuius antea quàm decoqueretur, nihil prorsus obtinebat.

EX PLINIO.

Cepæ olfactu ipso & delachrymationi, & caligini medentur, magis uero succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & ulcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus uirides ex aceto illitæ, aut siccę cum melle & uino, ita ut post diem tertium soluantur. Sic & trita sanant. Tostam in cinere epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium ulceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argemas inunxere, & serpentium morsus, & omnia ulcera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum, & in ijsdem sonitũ ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et ex aqua bibendum dederunt repente obmutescentibus. In dolore quoq; ad dentes colluendos instillauere, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionum. Alopecias fricuere & psoras tusis cepis. Coctas dysentericis uescendas dedere, & contra lumborum dolores. Purgamenta quoq; earum cremata in cinerem, illinentes ex aceto serpentiũ morsibus, inter ipsas quoq; multipedes ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordijs & concoctioni, inflationemq; & sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola ad ualidum quoq; colorẽ profici hoc cibo. Et si succum ieiuni quotidie edant, firmitatem ualetudinis custodiri, stomacho utilia esse, ac spiritus agitationi, uentrem mollire, hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis, succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas, ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos.

EX SYMEONE SETHI.

Cepa lotium cit, & semen genitale gignit. Cibi appetentiam excitat. Capitis do-
B lores facit, & stomacho officit. Rationem etiam, ut aliqui ferunt, lædit. Si uero coquatur, plurimum malignitatis deponit, & utilis fit ad thoracis asperitates, & tusses. Hæmorrhoidas imposita aperit, & cum aceto inunctum alphos extergit. Etsi autem crassarum partium substantiã habeat, humores tamen crassos & lentos extenuat. Ventriculum uero inflat. Si crebrius quis ea utatur, in lienis uitia incidit.

DE CAMPANVLA. CAP. CLXIII.

NOMINA.

CVVM nobis non constet quo nomine ueteribus appellata sit hæc herba, placuit illam Campanulam, à florum similitudine, qui campanã planè referunt, nominare. Germanis Halßkraut, hoc est Ceruicaria, dicitur, quod scilicet ad oris, & ceruicis, fauciumq; mala mirifice conferat. *Campanula unde dicta. Ceruicaria.*

FORMA.

Caulem profert quadrangularem, hirsutum, rubescentẽ, folia oblonga, hirsuta, in extremitatibus incisa & serrata, ad Vrticam proxime accedentia, flores purpureos campanæ aut calatho similes, in medio luteum quid prominens obtinentes, quibus emarcescentibus in rotundis capitulis semen prouenit. Radicem multifariam intortam, & candidam.

LOCVS.

Gignitur in pratis siccis, in quibus dumeta plurima existunt. Propemodũ enim nunquam nisi in dumetis reperiri potest.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit, ut hinc exsiccandi illi uim esse quisq; conijcere queat.

VIRES.

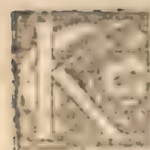
Adstringendi habet facultatem, ideo ꝙ decoctum illius unicè ad oris exulcerationes,

CAMPANVLA
Halßkraut.

A tiones, aliaq́ eiuſdem mala quæ adſtrictione indigent, confert. Vtilis etiam haud-dubiè ad alia quæuis ulcera, ob inſignem quam obtinet in exiccando facultatem.

DE CALAMINTHA. CAP. CLXIIII.

NOMINA.

ΚΑΛΑΜΙΝΘΗ Græcis, Calamintha Latinis, officinis Calamentum nominatur. Germanicas appellationes paulò pòſt indicabimus. Calamintha uerò dicitur quaſi uel bona, uel utilis mentha: nanq́ nidore ſuo ſerpentes fugat. Quod teſtatur etiam Ariſtophanes ijs uerbis: οὐ δὲ ὄζεις καλαμίνθης, ὄφεως ἐλασικῶ. Niſi quis exiſtimet à κάλον, hoc eſt, ligno, quaſi lignoſam appellari mentham. *Calamintha quare dicta.*

GENERA.

Calaminthæ Dioſcorides tria facit genera. Primum amat montes, ideo huius generis Calamintha montana uocatur. Germanis Stein oder Katzenmüntz dicitur. Alterum Latini propriè Nepetam, uulgus eò quod Pulegio ſimile ſit, ſylueſtre Pulegium nominat. Germani etiã uulgi opinionẽ ſequentes, wilden Poley & Kornmüntz uocant. Officinæ pro Calamento hoc ſolo genere utuntur. Tertium Mentaſtro ſimile eſt, Germanicè Geelmüntz cõmodè appellatur. *Primum.* *Secundum.* *Pulegium ſyluestre.* *Tertium.*

FORMA.

Primum Calaminthæ genus folia Ocymo ſimilia habet, ſubalba, ramulos angulosos, florem purpureũ. Alterum Pulegio ſimile eſt, maius tamen, propter quod quidam, ut dictum eſt, ſylueſtre Pulegium nominant, quoniam & odorem illius æmuletur. Tertium Mentaſtri ſimilitudine eſt, longioribus folijs, caule & ramis
B prædictis maius, ſed minus efficax: flore luteo.

LOCVS.

Primi generis Calamintha in montibus & aſperis gignitur, unde & montana dicta eſt. Alterius in campeſtribus & agris. Tertij in aquoſis locis.

TEMPVS.

Florent Iunio, potiſsimùm uerò Iulio, menſe.

TEMPERAMENTVM.

Calamintha eſſentia eſt tenui & calida, ſiccaq́ in tertio quodammodo ordine. Horum manifeſta ſunt indicia, partim guſtu apparentia, partim experientia cognita. Guſtu quidẽ acris & palàm calida eſt, ac paulum omnino amaritudinis obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium folia guſtu feruentia admodum & acria. Radix inutilis. Pota aut illita demorſis à ſerpente opitulatur. Decoctum eius potum urinas & menſes expellit. Ruptis, conuulſis, orthopnϾæ, torminibus, choleræ, rigoribusq́ auxiliatur. Præſumpta in uino uenenis reſiſtit. Regium morbũ expurgat. Lumbricos & aſcaridas cum ſale & melle pota, enecat. Nec ſecus cocta crudaq́ ſi terat. Elephanticos eſitata adiuuat, ſi poſtea ſerum lactis bibatur. Folia trita & appoſita, menſes ducunt, & fœtus interimunt. Accenſa aut ſubſtrata ſerpentes fugant. Nigris cicatricibus candorem reddunt, in uino cocta & illita. Sugillata tollunt. Iſchiadicis imponitur, ut humorem ex alto euocet, meatusq́ tranſmutet, ſummam cutem exurens. Vermes necat ſuccus auribus inſtillatus.

EX GALENO.

Periclitantibus & corpori admouentibus extrinſecus impoſita, primũ quidem ualde excalfacit & mordicat, cutemq́ laniat, poſtremo etiam ulcus efficit. In corpus autem intrò aſſumpta, tum ipſa per ſe ſicca, tum etiã cum melicrato, perſpicuò calfacit, & ſudorem ciet, omneq́ corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione ducti quidam ipſam contra rigores per circuitũ repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo

CALAMINTHAE PRI
MVM GENVS.

Katzenmüntz.

CALAMINTHAE SE CVNDVM GENVS.

Wilder Poley.

CALAMINTHAE
TERTIVM GENVS.

Seele Müntz.

A incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni, intrò uero assumentes, sicuti est dictum. Quinetiã & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus ischiadicis tanquã strenuum remediũ illinunt: trahit enim quæ in profundo hærent, totumq; adeo articulum excalfacit, cutemq; non obscurè adurit, mensesq; tum pota, tum apposita admodũ efficaciter prouocat. Bonum etiam elephanticorũ remediũ, non eò tantum quod strenuè tenues humores digerat, uerumetiã quia extenuet & incidat ualenter crassos, quales sunt qui hunc morbũ procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & sugillata digerit. Sed ad talia recentem magis quàm arentem adhibere præstat. Quippe arefacta uehementior redditur, & ad urendũ promptior. Porrò talis cum sit, ad uenenatarũ bestiarũ morsus assumitur, uelut etiã cauteria, & quæcunq; medicamenta calida sunt & acria, tenuiumq; partiũ, quæq; facilè ex alto ad sese circumiacentẽ omnem humiditatẽ possunt attrahere. Cæterũ quæ illi inest amaritudo, planè exigua est, uerum ad quædã ita efficaciter agit, ut quæ ualentissima est, nimirũ quum cõiuncta sit uehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas & lumbricos succus eius infusus aut potus enecat. Eadem ratione aurium uermes, aut si alicubi in parte corporis sinuosa aut implicata quæ putredine tentetur, talis prouenerit affectus. Sic & conceptũ seu pota, seu admota interimit & ejicit. Igitur incidendi quidem ei uis adest propter calorẽ eius, tenuitatem, & amaritudinẽ: abstergendi uero propter unicam amaritudinẽ. Itaq; asthmaticis ob omnia antedicta prodest. Ictericis uerò potissimum ob amaritudinẽ, sicut alia ferè omnia amara, utpote abstergentia & expurgantia in iecinore prouenientes obstructiones. Ad omnia iam dicta efficacior est montana.

EX PLINIO.

Decocta in aqua ad tertias discutit frigora. Mulierũ menstruis prodest. Aestate
B sedat calores. Vires quoq; contra serpentes habet. Fumũ ex ea nidoremq; fugiunt, quam & substernere in metu obdormituris utile est. Tusa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens, cum tertia parte panis temperata aceto illinitur. Succus eius instillatus naribus supinis, profluuiũ sanguinis sistit. Item radix cum myrti semine in passo tepido gargarizata, anginis medetur.

DE CRITHE. CAP. CLXV.

NOMINA.

KPIΘH Græcis, Hordeũ Latinis & officinis dicitur. Germanis Gersten. Ex eo polenta, quam Græci ἄλφιτον nominant, & Ptisana, medicamenta ueteribus usitatissima, conficiuntur. *Polenta.*

GENERA.

Rustici duo esse Hordei genera tradunt. Vnum Polystichũ, quod sic dictum est quia in multos uersus spicatur. Sunt enim ex hoc genere quę spicam tribus, interdũ quatuor, nunc sex, nunc octo uersibus distinctã proferunt. Germanis groß Gerst/ hoc est, Hordeũ magnum uocatur. Alterum Distichũ nominatur, quod scilicet in duos duntaxat uersus spicetur. Germani klein Gersten/ id est, Hordeum exiguum appellant. *Hordeum polystichum.* *Distichum.*

FORMA.

Culmum habet tritici, fragiliorẽ tamen minoremq;, quinque, sex, & interdum pluribus geniculatũ articulis, simplici in stipula folio, & eo quidem scabro ac lato. Grana ferè nuda, longiore capillamento, mordaciq; arista. In uersus spicatur, radice frequenti, capillis fibrata.

LOCVS.

Hordeum pinguissimum amat agrum.

HORDEVM
POLYSTICHVM.

Groſſe Gerſt.

HORDEVM DISTICHVM.

Kleine Gerst.

C TEMPVS.

Erumpit à primo satu die septimo, & caput alterum grani in radicem exit, alterũ in herbam. Metitur Augusto mense.

TEMPERAMENTVM.

Hordea primi sunt ordinis in exiccando & refrigerando.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hordeum optimũ est candidum, purumq́. Minus quàm triticum nutrit. Ptisana tamen ob cremorem in elixatione redditum, plus alimenti præbet quàm polenta ex hordeo facta. Contra acrimonias atq; faucium scabritias, exulcerationesq́ pollet, quibus etiam triticea ptisana præsidio est, sed plus alit, magisq́ urinam mouet. Lac abundè suppeditat, si cum Fœniculi semine decocta sorbeatur. Abstergit, urinam ciet, inflat, stomacho aduersatur, & œdemata concoquit. Farina hordeacea cum fico in mulsa aqua decocta, œdemata & inflammationes discutit. Duritias cũ pice, resina & fimo columbino concoquit. Cum meliloto autem & papaueris calyce dolores finit qui latus excruciant. Aduersus intestinorum inflationes, cum lini semine, fœnograeco & ruta illinitur. Strumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri urina, ad concoctionem perducit. Cum Myrto autem, aut uino, aut syluestribus pyris, aut rubo, aut malicorio, alui profluuia sistit. Podagricis inflammationibus cum cotoneis, aut aceto prodest. Decocta in acri aceto, modo quo hordea ceum cataplasma, & calida imposita, lepris medetur. Liquata eadem cum aqua, atq; cum pice & oleo decocta, pus excitat. Cum aceto autem liquata, & cum pice decocta, contra articulorum fluxiones prodest. Farina ex ijs aluum cohibet, inflammationesq́ mitigat.

EX GALENO.

D Hordea pauxillum etiam abstersionis habent. Paulò etiam plus deficcant quàm farina fabacea, cui non insint cortices. Cętera uerò similia sunt foris utentibus. In cibo autem hoc præstant fabis, quod flatuosam naturã exuant: fabis quantumcunq; quecoxeris, flatuosa natura remanet: sunt enim crassioris essentiæ quàm hordea, quamobrem ijs plus etiam nutriunt. Quoniam uerò ambo paulum à medio recesserunt, multo sunt usui. Nam talia medicamenta multis alijs miscentur ceu materiæ quædam: itaque etiam cera & oleum paucis medicamentis coniunguntur. Polenta uerò multo plus hordeo deficcat. Plura de hordeo, ptisana & polenta apud Galenum libro primo de alimentorũ facultatibus offendes.

EX PLINIO.

Farina ex hordeo & cruda & decocta, collectiones impetusq́ discutit, lenit & concoquit. Decoquitur aliàs in mulsa aqua, aut fico sicca. Ad iecinoris dolores eam in posca positam cõcoqui opus est, aut cum uino. Cum uero inter coquendum discutiendumq́ cura est, tunc in aceto melius, aut in fęce aceti, aut cotoneis pyrisue decoctis. Ad multipedũ morsus cum melle, ad serpentium in aceto & contra suppurantia, ad extrahendas suppurationes ex posca, addita resina & galla. Ad concoctiones uero & ulcera uetera cum resina. Ad duritias cum fimo columbino, aut fico sicca, aut cinere. Ad neruorũ inflammationes, aut intestinorũ uel laterum uel uirilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnograeco contra tumores præcordiorum, uel in febribus cum melle, uel adipe uetusto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum Hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini.

DE CRO-

CROCI FLORES Saffranblůmen.

CROCI FOLIA. Saffranbletter.

C

NOMINA.

ΚΡΟΚΟΣ Græcis, Crocus Latinis appellatur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germani Saffran uocant simpliciter, aut cum adiectione, zamer Saffran. Sic uerò uocatus à Croco iuuene, qui propter amorem Smilacis uirginis, in florem sui nominis uersus est: quod Ouidius testatur, qui sic scriptum reliquit:

Crocus unde dictus.

Et Crocum in paruos uersum cum Smilace flores.

FORMA.

Crocus folio est angusto adusque capillamenti penè exilitatem: flore purpureo Colchici floribus non admodum dissimili, in quo flammea Croci stamina: radice bulbosa, copiosaq; ac uiuaci.

LOCVS.

Nascitur in Coryco monte Ciliciæ optimus. Proxima nobilitas ei qui in Olympo Lyciæ monte prouenit. Dein ei qui ex Aegis Ætoliæ urbe affertur. Nunc in plerisque Germaniæ locis plantari cœpit haud infeliciter, quod uiribus è locis iam cõmemoratis allatis haud cedat.

TEMPVS.

Florem ante folium ædit: per autumnũ nanq; Vergiliarum occasu floret, neque ultra mensis spacium flores durant. Postquã autem hi decidunt, statim folia angusta & oblonga prodeunt, uirentq; tota hyeme.

TEMPERAMENTVM.

Crocus paulum quid adstringens obtinet, quod terreum frigidumq; est: sed superat in eo calefaciens & qualitas & facultas, ut tota essentia secundi sit ordinis excalefacientium, & primi exiccantium.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Crocus emollit, concoquit, leniter adstringit, urinam cit, & coloris bonitatẽ efficit. Arcet crapulam cum passo potus. Fluxiones oculorũ cum lacte muliebri inunctus sistit. Potionibus quæ pro interaneis parantur, utiliter miscetur: item ijs quæ uuluæ sediq; subijciuntur & illinuntur. Venerẽ stimulat. Inflammationes erysipelatosas inunctus lenit. Aurium remedijs utilissimus est. Letalem sanè dicunt hunc si trium drachmarũ pondere cum aqua bibatᷣ. Radix eius cum passo pota, urinã cit.

EX GALENO.

Crocus concoquendi uim quandam habet, adiutante scilicet in hoc & pauca adstrictione. Quippe quibus medicamentis, quum non admodũ excalfaciãt, paucula adest adstrictio, ea parem facultatẽ habent essentijs emplasticis nominatis, quas cum iunctas caliditati non uehementi contigerit, concoquentes esse constat.

EX PLINIO.

Discutit inflammationes omnes quidem, sed oculorũ maximè ex ouo illitũ. Vuluarum quoq; strangulatus. Stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iecinorũ, pulmonũ, uesicarumq;, peculiariter inflammationi earum uehementer utile. Item tussi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Vrinam cit. Qui Crocum prius biberint, crapulam non sentient. Ebrietati eo resistunt. Coronę quoq; ex eo mulcent ebrietatẽ. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerẽ stimulat. Flos eius igni sacro illinitur cum creta Cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur.

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonus est, ciborumq; concoctionẽ efficit. Obstructiones tollit. Pituitosa & lethargica uitia iuuat. Discutiendi quoque uim obtinet, & uisceribus utilis est, ad spiritusq; difficultatẽ conducit. Si quis illo mediocriter utatur, bonum colorem habebit: sin uerò citra modum, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibiq;

inappe-

A inappetentiam faciet. Cum opio & lacte & rosaceo pedum doloribus impositus ubi dolent, summopere prodest, superpositis Betæ folijs.

DE CYNOCRAMBE. CAP. CLXVII.

NOMINA.

ΥΝΟΚΡΑΜΒΗ, ἡ κυνία, ἡ λινόζωστις ἄγρια ἄῤῥην Græcis, Canina Brassica, Cynia, & sylvestris mercurialis mas Latinis, wild Bingelkraut das mennle / Hundßkôl Germanis appellatur.

FORMA.

Caulem ex se mittit dodrantalem, tenerum & subalbidũ. Folia Mercuriali similia, albescentia ex certis interuallis. Semen prope folia paruum, rotundum. Ex qua quidem deliniatione sole meridiano clarius est, herbam cuius picturam damus esse Cynocramben. Siquidem ea caulem binûm palmorum altitudine habet, mollem & subcandidum. Folia Mercuriali similia admodum, certis interstitijs, subalbida. Semen item iuxta folia exiguum, rotundum, geminorũ instar testiculorum connexum: & in summa, nihil est quod non in ea descriptioni adamussim respondeat.

LOCVS.

In syluis copiose prouenit.

TEMPVS.

Semen ueris initio, nempe Aprili mense, profert, maturescit autem Maio.

TEMPERAMENTVM.

Quum gustu nihil à satiua Mercuriali distet Cynocrambe, colligitur hinc idem quod illa obtinere temperamentum.

B VIRES. EX DIOSCORIDE.

Caulis & folia pota, & olerum modo comesta aluum cient. Ius uero decoctorũ bilem & aquosa detrahit.

APPENDIX.

Alia est Cynocrambe ab hac nostra, ea cuius mentionem facit Galenus, Paulus & alij, adde etiam Dioscorides, uerum sub nomine Apocyni: quod lectorem, ne diuersas herbas unam esse putaret, monere uolui.

DE COLY-

CYNOCRAMBE
Wild Bingelkraut.

A

NOMINA.

OAYTEA Græcis, Colytea & Colutea Latinis dicitur: à nullo tamen, quod sciam, ueterum, quàm à Theophrasto lib. iij. de plant. hist. cap. xvij. celebrata.

GENERA.

Duo eius sunt genera. Vnum quod priuatim Colytea uocatur, officinis incognitum. Germani welsch Linsen appellant. Alterum officinis cognitum & frequenti usu à medicis usurpatū, Mauritano sermone Sena nominatur. Germani ad eam alludentes appellationē, Senet nuncupant. Differunt autem inter se magnitudine: siquidem primū genus maius est altero, utpote quod quadriennio, Theophrasto loco paulò antè citato teste, se in arborem efferat. Siliquæ etiam illius magis turgido spiritu distenduntur, Sena uerò siliquas profert lunatas, nec ita prætumidas. Semen denique Colyteæ rotundum, lentis obtinens similitudinem: Senæ autem oblongum, cordisque humani instar acuminatum. Colytea.

FORMA.

Frutex est ramis exilibus, folio fœnigræci, flore genistæ aut pisi luteo, membraneo folliculo, pellucente, prætumido, & ueluti quodam spiritu distendente turgido, ita ut digitis si prematur, crepitans dissiliat, in quo semen atrum, durum, latum, lentis magnitudine, pisi gustu, in ordinemque digestum clauditur. Colyteæ descriptio.

LOCVS.

Satum utrunque in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Colytea Maio & Iunio mensibus, ac subinde in siliquis oblongis semen

B profert.

TEMPERAMENTVM.

Arabes calidam in principio secundi, & siccam in primo ordine statuunt.

VIRES. EX ACTVARIO.

Sene siliquosus quidam fructus à barbaris appellatur, qui citra noxam drachmę pondusculo potus, pituitam & bilem deijcit: post hos reliquos humores modestissimè purgat, retorridam atramque bilem, eiusque suffusiones ex gallinaceo iure depellit. Vetusto capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrit. Sed ferue facti ius potius quàm triti farina propinatur. Interaneorum obstructiones tollit.

APPENDIX.

Quum non forma tantum, imò etiam sapore duo hæc Colyteæ genera sibi similia sint, facilè etiam hinc colligitur facultate inter se minimè differre. Quare utrunque citra molestiam atram bilem retorridamque educit, caputque ac cerebrum, & instrumenta sensuum à noxijs purgat humoribus. Quid multa? aduersus omnia uitia ab atra bile nata ualet.

COLYTEA
Welsch Linsen.

SENA Senet.

p 2

C

NOMINA.

Pes Cornicis. *Coronopus unde dicta.* *Sanguinaria.* *Herba stellæ.*

ΚΟΡΩΝΟΠΟΥΣ, ἄστριον Græcis, Pes Cornicis & Sanguinaria Latinis dicitur. Officinis incognita herba. Germanis cõmodè Krãen oder Rappenfüß appellari poteſt. Coronopus enim non alia ratione dici cœpit, quàm quod Cornicis pedem effigie repræſentet. Sanguinaria autem Sanguinalis ue uocata eſt, quod ſanguini ſiſtendo apta ſit herba. Sunt qui herbam Stellæ nominant, alludentes hauddubiè ad græcam appellationẽ aſtrion. Nonnulli quod folium eius multipartitò conſectum in ceruini cornu imaginem effigietur, Ceruinum cornu uocarunt. *Cornu ceruinum*

FORMA.

Herbula eſt oblonga, per terram ſtrata, folijs fiſsis, radice gracili & adſtringente. Ex qua quidem deſcriptione, etſi conciſa admodum, ſatis liquet, herbam hanc cuius picturam damus eſſe Coronopum. Herbula enim eſt folijs oblongis & ſciſſis ac in multas partes laciniatis, atqueadeo cornicis pedem effigie referentibus, humi quoque ſemper ſparſa proſerpit: radice denique tenui admodum & adſtringente prædita. Quibus omnibus id quoque accedit, quod Dioſcorides Pſyllium folia Coronopo ſimilia habere ſcribit: quod ſi uerum eſſe ex utriuſque herbæ collatione experiri uolueris, ſenties Coronopi huius noſtri folia planè Pſyllij folijs ſimillima eſſe, potiſsimum ubi primum è terra erumpunt: imò quod ad folia, flores & ſemina attinet, omnia in utriſq; ſibi ſimilia deprehendes, in eoq; ſolo diſtare comperies, quod Pſyllium folia non fiſſa habeat, & in altum ſurgat, ſingulaq; iam dicta maiora producat: contrà Coronopus humi repat, minoraq; omnia proferat. Vtraq; igitur herba luteos obtinet flores, & ſemina in capitulis pulicibus ſimilia. Capitula uerò in Coronopo ſunt multo quàm in Pſyllio tenuiora ac longiora, id quod pictura

D graphicè monſtrabit. Ex ijs quoque manifeſtum fit errare illos toto cœlo, qui gramen aculeatum & Coronopum unam & eandem herbam eſſe contendunt, cum tamen forma non parum diſtare uideantur. Atque hinc eſt quod omnes ueteres tam Græci quàm Latini utranque herbam ſeorſim, & in diuerſis locis deſcripſerint. Plinius ſiquidem lib. xxiiij. cap. xix. aculeatum gramen in cacumine aculeos plurimum quinos habere, atqueadeo Dactylon uocatum eſſe hoc nomine, quod ſcilicet digitorum ſpeciem referat, ſcribit. Coronopus uerò neque quinos, neque in cacumine aculeos obtinet, ſed tantum folia fiſſa, uel ſi aculeos placet appellare has fiſſuras, non in cacumine, ſed in ambitu paſsim foliorum eas reperies: ut certum ſit Coronopum non eſſe aculeatum gramen.

LOCVS.

Dioſcorides in incultis, ſemitis, & iuxta domicilia naſci tradit. In Germania tamen, quod ſciam, nuſquam niſi ſata prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio menſe, ac ſubinde in oblongis capitulis ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ex adſtrictione ipſa ſatis conſtat radicem ipſam ſiccandi ui præditam eſſe.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba cocta eſtur olerum modo. Radicem habet in cibo adſtringentem, quæ cœliacis conducat.

EX GALENO.

Coronopodis radix comeſta cœliacis prodeſſe creditur.

EX PLINIO.

Seritur interim Coronopus, quoniã radix cœliacis præclarè facit in cinere toſta.

CORONOPVS Krácnfüß.

C

NOMINA.

ΚΥΚΛΑΜΙΝΟΣ, ἰχθυόθηρον Græcis, Rapum & tuber umbilicusq; terræ Latinis, Cyclamen officinis mutata uoce, Panis porcinus & terræ, atq; Arthanita à nostrę ętatis herbarijs, Germanis Erdwurtz oder Apffel/ Schwein oder Sewbrot dicitur. Cyclamino Græci nomen fecerunt, circumactā in orbem eius circinationē contemplati, ἀπὸ τοῦ κύκλου, quasi ab orbe Cyclaminon, hoc est, orbicularē dixerunt. Fuitq; hæc prior & antiquior plantæ huius appellatio. Ichthyotheron uerò ijdem, quod pisces ea necantur nominauerunt. Romani Rapum terræ, quoniam eius radix in terra uelut Rapum extuberat. Qua sanè ratione terræ tuber, quod in molem quandam intumeat: aut umbilicum terræ, quoniam ut umbilicus circinata forma emergit, sic & Cyclaminus sub terra conspicitur, etiam appellarunt. Panem porcinum hauddubiè primum uocarunt subulci, qui pecori suo radicem huius gratam pabulis cognouerunt. Cæteri antiquum Cyclamini nomen ignorantes, quod sæpius radicem in orbem circumactā intuerentur, quæ non in globum intumescens, sed ueluti pressa sese in latitudinem explicaret, qua forma quotidiano usu panes uisuntur, terræ panem cœperunt appellare.

Cyclaminus unde dicta.

Ichthyotheron.

Rapum terræ.

Tuber terræ.

Vmbilicus terræ

Panis porcinus.

Panis terræ.

FORMA.

Folia Hederę habet, purpurea, uaria, suprà infraq; albicantibus maculis. Caulem longitudine quatuor digitorū, nudum, folijsq; carentem, in quo flores rosarum effigie purpurei. Radicem nigram, rapo similem, in latitudinem se pandentem.

LOCVS.

Nascitur in umbrosis & ueprìbus, maximè sub arboribus.

TEMPVS.

Cyclaminus ad finem Augusti folia sua quæ per integrū retinuit, amittit, & subinde noua emittit, atq; statim inter ea flores ostendit, qui integro durant autumno.

D

TEMPERAMENTVM.

Clarum est ex particularibus operationibus, quas statim subijciemus, Cyclaminum esse calidam & siccam in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Cyclamini cum hydromelite pota, pituitam, aquamq; per inferna trahit. Menses pota & apposita cit. Tradunt si prægnans mulier radicem transgrediatur, abortum fieri. Partum appensa accelerat. Bibitur & in uino contra letalia, præsertim leporē marinum. Illita contra serpentiū ictus remedio est. Immista uino ebrietatem facit. Regium morbum sistit tribus drachmis pota cum passo, aut diluta mulsa. Sed oportet eum qui bibit cubiculo calido reclinare, multis uestibus cōtectum, quò sudet. Eiectus uerò sudor felleus colore inuenitur. Succus eius ad purgandum caput, naribus instillatur. Sedi etiam dejcienda excrementa in lana subijcit. Vmbilico, imo uentri & coxæ illitus succus aluū mollit, uerum abortū efficit. Suffusis & hebetibus oculis inunctus cum melle succus prodest. Medicamētis abortū inferentibus admiscet. Sedem procidentē cum aceto inunctus succus cōpescit. Exprimitur tusa radice succus, & ad mellis crassitudinē decoquit. Radix cutem extergit. Exanthemata reprimit. Vulneribus per se ex aceto aut melle medet. Illita lienē minuit. Vitia cutis in facie à sole & alopecias emendat. Decocto eius luxata, podagra, & capitis ulcuscula, pernionesq; utiliter fouent. Ipsaq; in uetere oleo feruefacta, ad cicatricem perducit quæ oleo illo inuncta fuerint. Cauata radix oleo explet, & cineri feruenti imponit, adiecto interdū thyrrhenicæ ceræ modico, ut strigmenti crassitudinem contrahat unguentū, cum primis utile pernionibus. Radix Scillæ modo concisa reponitur. Narrant ad amatoriam assumi cōtusam, & in pastillos conformatā.

EX GALENO.

Cyclaminus uarias uires obtinet, nam & extergit, & incidit, & ora uenarum aperit, & attrahit, & discutit. Clarum uerò id est ex particularibus operibus. Nam succus eius

CYCLAMINVS
Schweinbrot.

C cus eius hæmorrhoidas reserat, uiolenterq; ad recessum prouocat in floccis appositus. Sic etiam medicamentis tubercula, strumas, aliasq; durities discutientibus commiscetur, ac suffusis cum melle illitus competit: ad hæc quoq; per nares expurgat. Adeò est uehemens eius facultas, ut abdomine illito uentrem subducat, & fœtum interimat. Nam & alioqui ualidum interimendo conceptui medicamen est, in pesso addita. Tota uerò radix succo imbecillior est, quanquam & ipsa uehemens sit. Nam & menses siue epota, siue apposita euocat, & regio morbo prodest, non modo ipsum uiscus expurgans, sed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per sudorem excernens. Proinde à potione omnibus modis sudoris adiuuanda prouocatio est. Modus eius bibendi est drachmarum trium, siue cum melicrato, siue cum passo. Cutem extergit cum in aliis, tum quod alopecias, ephelidas, omniaq; exanthemata curet. Lienem quoque induratum iuuat illita, tum recens, tum arida. Sunt qui radicem siccam asthmaticis exhibeant.

EX PLINIO.

Cyclamini radix contra serpentes omnes bibitur. In omnibus serenda domibus, si uerum est, ubi sata sit, nihil nocere mala medicamenta: amuletũ uocant: narrantq; ea ebrietatem repræsentari, addita in uinum radice. Et siccata Scillæ modo concisa reponitur, decoquiturq; eadem ad crassitudinẽ mellis. Suum tamẽ uenenum inesse ei, traduntq; si prægnans radicem eam transgrediatur, abortum fieri. Radix denique tribus drachmis bibitur in loco calido, & perfrictionibus tuto: sudores enim felleos mouet.

DE CYPERO. CAP. CLXXI.

NOMINA.

D KΥΠΕΡΟΣ κύπειρος Gręcis, Cyperus & Cypirus Latinis dicitur. Quum enim Græci quandoq; diphthongo, ut Theophrastus, quandoq; uocali breui, quemadmodũ Dioscorides, Galenus & alii quidam, penultimam scribant, fit ut aliqui e, alii uerò i retineant. Poëtæ qui e ex diphthongo retinuerunt, meritò penultimam in Cypero producunt. Officinæ latinũ nomen retinuerunt. Germanis wilder Galgan uocatur.

FORMA.

Cyperus porri folia habet, longiora tamen, graciliora & solidiora. Caulem cubitalem, & nonnunquam altiorẽ, angulosum, schœno similem, in cuius cacumine minutorum foliorum ac seminis productio est. Radices illi subsunt, quarum usus est, oblongæ, oliuarum modo sibi inuicem cõmissæ, aut rotundæ, nigræ, suauiter olentes, & amaræ: uel, ut Theophrastus deliniauit, inęquales, partim crassæ, carnosæq;, partim graciles atq; surculosæ. Ex qua descriptione omnibus esse perspicuum arbitramur, stirpem cuius nunc picturã damus esse Cyperum. Siquidem folia fert porracea, longiora exilioraq;: caulem altitudine cubiti, aut altiorem, angulosum, in cuius cacumine minuta folia prodeunt, inter quæ semen residet. Radices huic sunt oblongæ, oliuarum modo inter se connexæ ac inuicem implexæ, aut rotundæ, nigræ, iucundè spirantes, gustu amaræ. Præterea magna inæqualitate notantur, quod pars quædam crassa carnosaq;, quædam gracilis atque lignosa sit. Nemo enim non uidet radicis tenuitatẽ surculosam protinus in oliuaria tubercula uerticillari. Nascitur quoque è latere huius radicula, quod Theophrastus etiam notauit, unde cauliculus erumpit alius, ut pictura affabrè monstrat.

LOCVS.

Nascitur in locis cultis & palustribus. In Germania certè non nisi cultus in hortis prouenit.

TEMPVS.

Minuta folia in cacumine cum semine Iunio & Iulio mense producit.

TEMPE-

CYPERVS
Wilder Galgan.

C

TEMPERAMENTVM.

Cyperi radices maximè uſui ſunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radici Cyperi calefaciendi uis ineſt, urinamq; mouendi. Calculoſis & aqua inter cutem correptis pota ſuccurrit. Aduerſus ſcorpionũ ictus remedio eſt. Refrigerationibus uuluæ & præcluſionibus fotu auxiliatur. Pellit menſes. Arida trita oris ulceribus, etiam ſi depaſcant, prodeſt. Malagmatis calefacientibus miſcetur, & unguentorum ſpiſſamentis accommodatur.

EX GALENO.

Cyperi radices maximè uſui ſunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem. Itaq; ulceribus quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè proſunt: habent enim quiddam etiam adſtringens, quapropter ulceribus item oris conueniunt. Quin & incidendi uim quampiam illis ineſſe teſtificandum, qua & calculo uexatis congruunt, & urinam menſesq; mouent.

EX PLINIO.

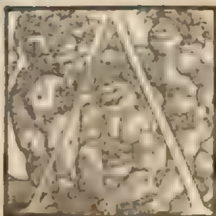
Cypero uis in medicina pſilothri. Illinitur pterygijs, ulceribusq; genitalium, & quæ in humore ſunt omnibus, ſicut oris ulceribus. Radix aduerſus ſerpentiũ ictus & ſcorpionum præſertim remedio eſt. Vuluas aperit pota. Largiori tanta ui [illegible] pellit eas. Vrinam ciet & calculos: ob id utiliſsima hydropicis. Illinitur & ulce[illegible] quæ ſerpunt, ſed his præcipuè quæ in ſtomacho ſunt, ex uino uel aceto illita. [illegible] radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tuſsi medetur. Semen toſtum & in aqua potum, ſiſtit aluum & fœminarũ menſes, capitisq; dolores facit.

D

DE LATHYRI. CAP. CLXXII.

NOMINA.

Cataputia minor quare dicta

ΑΘΥΡΙΣ Græcis, Lathyris Latinis, officinis Cataputia minor, quod in pilulis quibuſdam, ſeu potius catapotijs, ſemen ferat: aut, quod uериſimilius eſt, quia granis eius ad aluum ſubducendam pro catapotijs utantur. Germani Springkraut/Springkörner oder Treibkörner appellant, quod ſemen ſcilicet niſi in tempore auferatur, ſua ſponte ex loculamentis ſaliendo excidat.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, uacuum, digiti craſsitudine: in eius cacumine ſunt alæ. Folia in caule oblonga, amygdalinis ſimilia, latiora tamen & læuiora. Quæ uerò in ſummis ſunt ramulis, minora, Ariſtolochiæ aut oblongæ Hederæ figura. Fructum fert in ſummis ramis tribus loculamentis diſtinctũ, rotundũ ceu Capparin, in quo terna ſunt ſemina putaminib. inuicẽ diſcreta, rotunda, maiora eruis, quæ quũ corticibus exuunt̃, candida ſunt, & guſtu dulcia. Radix illi tenuis & inutilis. Totus autem frutex lacteo liquore, Tithymali modo, plenus eſt. Hanc certè deſcriptionẽ, *Cataputia minor* ſi ſingula comparare uelis, ita Cataputiæ minori quadrare inuenies, ut nulla prorſus ſit nota, quam non pictura referat. Nam hæc caulem cubitali emittit longitudine, & digitali craſsitudine. Gignunt̃ in faſtigio alæ, & folia in caule oblonga, amygdalæ proxima, latiora & læuiora. Quæ autem in ſummis emicant ramulis, minora ijs quæ caulem ambiunt conſpiciuntur, Ariſtolochiæ aut longioris Hederæ figura. In cacuminibus fructum gerit triplici cellula conceptaculóue diſtinctum, ceu Capparin rotundum, in cuius uentriculis grana tria intercurſantibus membranis diuiſa continentur, eruis maiora, rotunda, quæ corticibus exuta alba ſpectantur, guſtatu dulcia.

LATHYRIS
Spꝛingkraut.

C

LOCVS.

Nascitur locis cultis & sabulosis.

TEMPVS.

Carpitur autumno dum fructu prægnans est, semenq; eximitur dum tuniculæ quibus includitur, inaruerunt.

TEMPERAMENTVM.

Calidam in tertio, & in primo ordine humidam statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgant aluum grana eius sex uel septem sumpta in catapotio, aut comesta, aut cum caricis aut palmulis deuorata, frigida superpota aqua. Ducunt autem pituitam & bilem, & aquas. Succus Tithymali modo exceptus, eundem effectum præstat. Folia cum gallinaceo aut oleribus decoquuntur ad eosdem effectus.

EX GALENO.

Sunt qui Lathyrin dicant Tithymali esse speciem, tum quod similiter illis succum habeat, tum quod eodem modo purget, uniuersaq; illis facultate similis sit, nisi quod semen gustantibus uideatur dulce: quod sané etiam maximé purgatoriam uim obtinet.

EX PLINIO.

Grana uicena in aqua pura aut mulsa pota, hydropicos sanant. Trahunt & bilem. Qui uehementius purgari uolunt, cum folliculis ipsis sumunt ea, nam stomachum lædunt: itaq; inuentum est, ut cum pisce, aut iure gallinacei sumerentur.

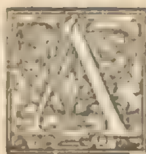
DE LEVCOIO DIOSCORIDIS.

CAP. CLXXIII.

D

NOMINA.

Viola alba. Cheiri.

ΛΕΥΚΟΙΟΝ Græcis, Viola alba, uel Viola simpliciter Latinis, officinis Mauritana uoce Cheiri uel Keirim appellatur, Germanis Veiel. Non autem temeré adiectū est Dioscoridis: hac enim uoce à Leucoio Theophrasti, de quo suo loco dicemus, segregare uoluimus.

GENERA.

Etsi Leucoij nomine Viola significetur candida, tamen & pro lutea, & cœrulea, & purpurea solet usurpari. Quatuor itaque Violæ huius sunt genera, quæ sola florum diuersitate inter se differunt. Alia enim candida, alia lutea, alia purpurea. Non est tamen quod per purpuream hic intelligas eam quæ Græcis ἴον, & Latinis proprié Viola dicitur: nam eius alia ab ea de qua hic agimus familia est, huicq; tum qualitate tum facultate, adde etiam forma, contraria. Ea enim quæ ἴον Græcis uocatur, humilis est, ob id à nonnullis Sessilis dicta, & latiore folio. Contrà nostra illa, ut mox dicemus, cubitali est altitudine, & minimé sessilis. Idem de candida dictum putes, nam ea quoq; duplex est: una de qua hic fit sermo, alia sessilis, de qua in præsentia nihil dicemus. Nos tria duntaxat genera picta damus: cœruleas enim uidere non licuit. Quare supposititium hoc uerbum in Dioscoride puto, maximé cum Plinius lib. xxi. ubi de satiuis Violis loquitur, purpurea scilicet, lutea & alba, nullam de cœrulea mentionem fecerit.

Viola purpurea duplex.

Viola candida duplex.

FORMA.

Cubitali altitudine prosiliunt, ramosæ, caule Brassicæ exiliore, folio longo, molli, canescente, flore quadrifolio, Violæ syluestris odorem referente, non unius coloris, nam alij candidi, alij lutei, alij purpurei. Semen foliaceum tenuibus quidem, sed quincuncialibus siliquis continetur.

LOCVS.

Vbiq; feré in hortis & cultis reperiuntur. Non enim nascuntur magna ex parte nisi satæ fuerint.

TEMPVS.

LEVCOION
Weiß Veiel.

VIOLA
LVTEA.
Geel Veiel.

VIOLA
PVRPVREA.
Braun Veiel.

C

TEMPVS.

Primo uere & Maio potissimũ mense, inter flores emicat Leucoion. Hoc itaque tempore flores carpendi. Semen inter æstatis initia profert.

TEMPERAMENTVM.

Leucoion abstergentẽ facultatem possidet, & tenuium est partium, Galeno autore, proinde ut calidum sit necesse est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lutea in medicina præcipui usus est. Huius flores aridi efferuefacti in desessionibus, contra uuluæ inflammationes ualent, & menstrua educunt. Cerato excepti rimas sedis sanant: cum melle oris ulcera. Semen eius duûm drachmarum pondere ex uino potum, aut cum melle appositum, menses, secundas & fœtus educit. Radices cum aceto illitæ, reprimunt lienem, & podagricos iuuant.

EX GALENO.

Leucoij frutex uniuersus extergentẽ facultatem obtinet, ac tenuiũ partium est, plus tamen flores, & inter hos qui sunt ficciores magis etiam quàm uirides, adeò ut & oculorum crassas cicatrices extenuent. Tum menses quoq; decoctũ eorum mouet, & secundas, fœtumq; emortuum elicit, & si bibatur, abortum facit. Est ergo id medicamentũ, ut si quod aliud, amarum. Quod si quis uirium eius uehementiam multa aqua admista mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonas bonum medicamentũ. Sic decoctum eius si non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimum quæ diutino tempore ad scirri modum induruere. Sic cum cerato ulcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt uerò etiam qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen quum eiusdem sit facultatis, aptissimum est duarum drachmarũ mensura potum, tum mensibus ciendis cum

D melle appositum conuenire creditur, fœtumq; uiuentem interficere ac mortuum eijcere. Radices similis quoque facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli uerò & phlegmonas induratas ijs curant.

EX PLINIO.

Extenuant, menstrua & urinã ciunt. Minor uis est recentibus, ideoq; aridis post annum utendũ. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitę sedant lienem. Item podagram, oculorũ inflammationes, cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera, cum cera rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto uerò collectiones sanant.

DE LAPATHO. CAP. CLXXIIII.

NOMINA.

Lapathum unde dictum. *λαπάζειν.*

ΛΑΠΑΘΟΝ Græci, Rumicem Latini, barbari Lapatium uocant. Lapathum autem ab effectu nomen accepit, quod scilicet exinaniat: etenim λαπάζειν uacuare uel exinanire Græcis est: omnium siquidem generum folijs decoctis aluus mollitur.

GENERA.

Primum. Huius quatuor genera facit Dioscorides. Primum oxylapathon Græcis & Latinis dicitur. *Lapatium acutum.* Officinæ Lapatium acutum, Germani Mengelwurtz/Grindtwurtz/Streyffwurtz/Zitterwurtz/Wildampffer nominant. Oxylapathũ, quamuis anceps in acidum saporẽ uel acutam figurã uideatur significatio, tamen nomen hoc à folijs quæ in mucronẽ desinunt accepisse uidetur. *Secundum.* Secundũ genus hortense priori dissimile, non quidẽ in uniuersum, sed duntaxat in folijs, quæ Serapione teste, multo sunt latiora. Hoc genus hauddubiè est Rhabarbarũ monachorum, quod passim hodie in hortis plantatur: Oxylapatho enim per omnia ferè simile est, folia tamen latiora obtinet, & ob cultũ paulò tenerius est. Cum autem primùm erumpũt folia, purpurea ferè sunt, dein quotidie uiridiora fiunt, ut pictura ipsa monstrat. *Tertium.* Tertium sylue-

OXYLAPATHVM

Mengelwurtz.

RVMICIS SECVNDVM GENVS.

Münch Rhabarbarum.

RVMICIS
TERTIVM GENVS.

Güter Heinrich.

MERCVRIALIS FOEMINA.

Bingelkraut weible.

A sylvestre, paruum, plantagini simile, molle & humile est, quod uulgato nomine bonus Henrichus, germanicè güter Heinrich dicitur, id quod ex forma primùm colligitur: folia enim eius oxalidi, nisi quod ampliora sunt, atque adeo ad plantaginis nonnihil accedunt folia, similia sunt. Flores autem eius & semen sic Oxylapathũ referunt, ut uix ab inuicẽ discerni queant. Dein uires etiam cõueniunt: uulneraria enim herba est Bonus Henrichus, ac mirificè ad sordida purganda, ac glutinanda ulcera confert, sic ut appensa etiam, ac trita uulnerib. imposita, uermes qui in ĳs nati sunt excidere faciat. Quartũ genus Græci ὀξαλίδα, Latini Oxaliden, officinæ Acetosam, Germani Saur Ampffer nominant. Oxalis autem ideo dicta est, quod in gustu acorẽ planè resipiat, unde etiam uulgus Acetosam uocauit. Hanc propriè Romani appellarunt Rumicẽ, forsitan quod ab ea succus non aliter atque mamma, quam Rumen ueteres dixerunt, sitientibus exugi soleat. Galenus tria tantum genera Lapathi facit, Oxaliden, Oxylapathon & Hippolapathon, quod sic Græci quasi grande Lapathum dicunt, magnis amplisque rebus hippo præponere soliti, ab equo excellentis amplitudinis animali magnitudinem mutuantes. *Quartum. Acetosa. Rumex unde dicta. Hippo.*

FORMA.

Oxylapathũ folĳs duris & in cacumine acutis, semine herbaceo acuminato ex minutissimis pediculis dependente, radice longa & lutea uel potius crocea. Secundũ genus Oxylapatho perquàm simile est, folĳs tamẽ latioribus ac teneriorib. constat, caule bicubitali interdum, striato, floribus exiguis, luteis, semine ut Oxylapathon triangulari, radice longa & lutea seu crocea. Tertiũ genus, quod uulgus hodie Bonum Henrichũ uocat, foliũ Oxalidi, latius tamẽ, aut Aro, uel ut Dioscorides inquit, plantaginiue simile obtinet. Aliqua enim Ari, aliqua autẽ plantaginis folia referũt. Caulẽ prioribus duobus humiliorẽ, in quo flores & semina racematim multa dependent. Radicẽ uerò longam & subflauã. Oxalis autẽ folia syluestri & paruo humiliue Rumici similia habet. Caulis eius nõ adeò grandis est, sesquicubitũ altus. Semen acuminatum, rubrum, quod foliaceo uestitur inuolucro, sapore acri, quod in caule & adnascentibus coliculis nascitur. *Oxylapathi. Oxalidis.*

B

LOCVS.

Oxylapathon in palustrib. & circa fossas potissimũ nascitur. Secundũ genus hodie in multorũ hortis consitum prouenit. Tertiũ passim in areis, sepibus & circa itinera crescit. Oxalis in omnibus pratis copiosissimè prouenit.

TEMPVS.

Æstate antequam prata demetantur omnium copia haberi potest.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores Acetosam statuũt esse frigidã & siccã in secundo. Atqui quale huius & reliquarũ Rumicũ sit temperamentũ, ex facultatibus earundem, quas mox dicemus, facilè deprehendent studiosi. Secundi generis Rumex in folĳs manifestissimã aciditatem ostendit, ut hinc etiam conĳcere liceat esse Rumicem, utcunque monachi & cum ĳs multi quoque medici, Rhabarbarum esse contendant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium Rumicũ olus decoctũ aluum mollit. Crudum illitũ cum rosaceo aut croco melicerides discutit. Semẽ syluestris & Oxylapathi & Oxalidis cum aqua aut uino utiliter contra dysenterias, cœliacos affectus, stomachi fastidia, scorpionumque ictus bibitur. Si quis etiã in potu præsumat, nihil ictus patietur. Radices ipsarũ ex aceto & crudæ illitæ, lepras, impetigines, scabrososque ungues sanãt. Sed antea locus aceto & nitro in sole perfricandus est. Pruritus decoctũ earum sedat, si eo foueantur. Coctæ in uino si cum iure colluantur, aurium dentiumque dolorẽ mulcent. Strumas parotidasque discutiunt si cum uino decoctæ illinantur. Lienes autẽ cum aceto. Aliqui utuntur radicibus contra strumas, uinculo collo eas appendentes. Tritæ & appositæ fœminarũ fluxiones sistunt. Decoctæ cum uino & potæ regio morbo correptos emendant. Calculos uesicæ cõminuunt. Menses cient. Scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathon easdem antedictis Rumicum generibus uires obtinet.

EX GA-

C

EX GALENO.

Lapathum moderatè digerentē facultatem habet, oxylapathum uerò mistam: nam simul cum eo quod digerit, nōnihil quoq; reprimendi facultate participat. Semen eorum manifestam quandam adstrictionē obtinet, adeò ut & dysenterias, & alui profluuia sanet, potissimum autem oxylapathi. Hippolapathon easdem dictis facultates obtinet, sed imbecilliores.

EX PLINIO.

Syluestria Lapatha scorpionū ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta si colletur, succus dentibus auxiliatur: si uerò bibatur, morbo regio. Semen stomachi inextricabilia uitia sanat. Hippolapathi radices priuatim ungues scabrosos detrahunt. Dysentericos, semen duabus drachmis in uino potum, liberat. Oxylapathi semen lotum in aqua cœlesti, sanguinem reijcientibus, adiecta acacia lentis magnitudine, prodest. Præstantissimos pastillos faciunt ex folijs & radice, addito nitro & iure exiguo. In usu aceto diluunt. Sed satiuū in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In uino uerò decocta, strumas & parotidas & calculos. Poto uino & lienes, cœliacos atque & dysentericos & tenasmos. Ad eademq; omnia efficacius ius Lapathi, & ructus facit, & urinā ciet, & oculorum caliginem discutit. Item pruritum corporis, in solia balnearū additum, aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat & cōmanducata dentes. Eadem decocta cum uino, sistit aluum. Folia soluunt adiecto sale.

APPENDIX.

Rhabarbari monachorum facultas.

Alterius generis Rumicis, qui Rhabarbarū monachorū uocatur, radix purgandi etiam uim obtinet, si in puluerem redacta drachmæ pondere sumatur. Neq; id mirum admodum, cum etiam Dioscorides ipse omnium Rumicum olus decoctū
D aluum mollire, atq; decoctas eorundem radices cum uino, regio morbo correptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem, testetur.

DE LIMONIO. CAP. CLXXV.

NOMINA.

Beta syluestris unde dicta.

Tintinabulum terræ.

Pyrola.

ΛΕΙΜΩΝΙΟΝ Græcis, Limonion, Beta syluestris & Tintinabulum terræ Latinis, uulgo Pyrola, Germanis Wintergrün / Holtzmangolt / Waldtmangolt / oder Waldtköl appellatur. Beta autem syluestris hæc herba dicta est, quod in syluis & locis muscosis, hortensi Betæ primum erumpenti haud dissimilis, proueniat. Tintinabulum, à floribus eius tintinabulo similibus. Pyrola, quod eius folia arboris pyri folio similia sint.

FORMA.

Folia Betæ similia habet, tenuiora tamen & minora, decem, aut plura. Caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, semine rubro, gustuq; adstringente plenum. Ex qua siquidem descriptione abundè liquet, herbam quam uulgus Pyrolam uocat esse Limoniū. Folijs enim Betæ similis est, uerum tenuioribus & minoribus (legendum enim in Dioscoride μικρότερα, & non μακρότερα, Plinio libro uigesimo, capite octauo, teste) decem, interim pluribus. Caule tenui, recto, lilio simili, pleno seminis rubri, quod gustu adstringit. Quibus accedit quod germanicè Waldtmangolt / id est, Beta syluestris nominatur. Neque uires discrepant: adstringit enim, uulnerariaq; herba est Pyrola, haud secus atque Limonium. Flores denique tintinabulo similes sunt, ut citra ullum discrimen Pyrolam Dioscoridis esse Limonium asseuerare liceat.

LOCVS.

In umbrosis & syluestribus prouenit locis.

TEMPVS.

LIMONIVM
Wintergrün.

C TEMPVS.

Iunio mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & semen gustu uehementer adstringunt, ita ut in tertio ordine siccitatis illud recte recentiores collocent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen tritum in uino potum acetabuli mensura, dysentericis ac cœliacis auxiliatur. Rubrum fœminarum profluuium sistit.

EX GALENO.

Limonij semen utpote austerum, cœliacis, dysentericis & sanguinem spuentibus cum uino exhibent. Iuuat & profluuium muliebre. Satis autem est acetabuli mensura.

EX PLINIO.

Huius folia ambustis utilia, guttantia adstringunt. Semen acetabuli mensura dysentericis prodest. Aquæ è radice coctę maculas uestium eluere dicuntur, itemq́ membranarum.

EX RECENTIORIBVS.

Pyrolæ decoctum interna & externa uulnera potum sanat. Item fistulis ac alijs malignis ulceribus medetur.

DE LAMIO. CAP. CLXXVI.

NOMINA.

Archangelica. LAMIVM Plinio lib. xxi. cap. xv. & lib. xxij. cap. xiiij. uocatur. Vulgo Vrtica iners & mortua. Sunt qui albam Vrticam nominent, & Archan- D gelicam. Officinis inusitatum, germanicè Todtneßel/ oder Taubneßel dicitur. Iners & mortua cognominata, quod folijs non mordentibus sit, & mitißima. *Vrtica mortua quare dicta.*

GENERA.

Vrticæ mortuæ tria inueniuntur genera. Vnum albis, quod propriè Lamium dicitur: alterum luteis, & tertium purpureis floribus constat. Nos, quia solis floribus differunt, nec in eorum folijs aliquod discrimen apparet, una icone omnia tria complexi sumus genera.

FORMA.

Folijs constat Vrticæ pungentis, minoribus, fimbriatis, candidioribus, lanugine nequaquã mordaci, caule quadrangulo, flore albo, luteo, aut purpureo, radice ex interuallis cincinnis capillata. Graui odore tota fragrat. Innoxia est & morsu caret. Semen in caulibus per interualla copiosum & nigrum profert.

LOCVS.

Paßim circa semitas & sepes nascuntur.

TEMPVS.

Vere primo, Maio potißimum mense, floribus abundant, & tota ferè æstate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum est Lamium, ueluti etiam alia Vrticæ genera, id quod ex gustu, eiusq́ facultatibus deprehenditur.

VIRES. EX PLINIO.

Medetur cum mica salis contusis incußisq́, inustis & strumis, tumoribus, podagris, uulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus sacris medetur. Quidam è nostris tempore discreuere genera. Autumnalis Vrticæ radice alligata in tertianis, ita ut ægri nuncupentur cum eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere. Iidem

LAMIVM
Taub Nessel.

C re. Iidem radice urticæ addito ſale, infixa corpori extrahi. Folijs cum axungia ſtrumas diſcuti, uel ſi ſuppurauerint, erodi complerique.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores hac inerti Vrtica utuntur ſiſtendo ruentis è naribus ſanguinis impetu, imæ ceruici uel ſcapulis alligando, inde ſperant in aduerſum trahi cruoris manantis impetum. Vlceribus denique, putredinibus & fiſtulis mirificè conferre, ac mederi tradunt.

DE LINO. CAP. CLXXVII.

NOMINA.

ΛΙΝΟΝ Græcis, Linum Latinis & officinis, Germanis Lein / oder Flachs appellatur.

FORMA.

Herba eſt tenui caule, folijs anguſtis, oblongis, & in ſummo acuminatis, floribus cœruleis, ſpecioſis, quibus decidentibus folliculus enaſcitur in quo ſemina continentur fulua.

LOCVS.

Linum agris noxium. Gaudet pingui ſolo & modicè humido. Agris autem noxiũ eſt, deteriores enim eos facit, id quod ijs carminibus in Georgicis ſignificauit Virgilius:

Vrit enim lini campum ſeges, urit auenæ,
Vrunt letheo perfuſa papauera ſomno.

TEMPVS.

Vellitur æſtate ubi maturitatẽ conſecutum fuerit, quæ ſanè duobus argumentis D intelligitur, intumeſcente ſemine, uel flaueſcente colore.

TEMPERAMENTVM.

Eſt in primo ordine calidũ, ac humiditatis & ſiccitatis quodãmodo in medio ſitũ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Lini eandem Fœnogræco facultatem obtinet. Omnem intus foriſque inflammationem diſcutit & emollit, cum melle, oleo, exiguaque aqua decoctum, aut melle cocto exceptũ. Vitia cutis in facie crudum, uaroſque cum nitro & ficu illitum. Cum lixiuia autem parotidas, duritieſque diſcutit. Herpetas in uino decoctũ, & fauos purgat. Vngues ſcabros cum pari modo Naſturtij & mellis eximit. Cum melle uice eclegmatis ſumptum, ea quæ in thorace ſunt educit. Tuſsim lenit. Venerem ſtimulat ſi cum melle & pipere mixtũ pro placenta largius ſumatur. Huius decoctũ inteſtinorum uterique eroſionibus iniectum medetur, adque excrementorũ eductionem prodeſt. Ad uuluæ inflammationes in deſeſsionibus haud aliter quàm Fœnigræci perquam utile eſt.

EX GALENO.

Lini ſemen eſum flatuoſum eſt, etiamſi frigatur, adeò ſanè excrementitia humiditate plenum eſt. Viſceribus tamen quę circa hypochondria ſunt, ut ſi quid aliud, gratum exiſtit. Quidam hoc toſto inſtar obſonij non ſecus ac factitio ſale cum garo utuntur. In uſu eſt & melle conſperſum. Inſerunt nonnulli panibus quoque. Stomacho & concoctioni repugnat. Tenuiter corpus alit. Quod ſpectat ad deiectionem, nec laudandum, nec uituperandum, perexiguam tamen uim mouendæ urinæ tenet, quæ in toſto efficacior eſt. Idem quoque aluum magis ſiſtit. Ruſtici ſæpenumero torrefacto adiecta portione mellis utuntur.

EX PLINIO.

Lini ſemen cum alijs quidem in uſu eſt. Et per ſe mulierum cutis uitia emendat in facie. Oculorum aciem ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cum uino ſedat parotidas. Cum melle, aut adipe, aut cera, ſtomachi ſolutiones

LINVM Flachß.

LICHEN Stein Leberkraut.

C

NOMINA.

Mercurialis.

ΛΙΝΟΖΩΣΤΙΣ, ἢ ἑρμοῦ βοτάνιον, ἢ ποία Græcis, Mercurialis Latinis & officinis dicitur. Germanis Bingelkraut/ Mercuriuskraut/ oder Küwurtz.

Mercurialis cur dicta.

Mercurialis dicta est, quod à Mercurio inuenta sit.

GENERA.

Duo eius genera, mas & fœmina, quæ facilè ex eorundem descriptionibus discerni poterunt. Folia uerò maribus nigriora, fœminis candidiora.

FORMA.

Mercurialis folia Ocimo similia habet, ad Helxines foliorum figuram accedentia, minora tamen. Ramulos geniculatos, alarũ caua multa & densa habentes. Fœmina semen fert racemosum & multum. Mas uerò iuxta folia exiguum, rotundũ, geminorum testiculorum modo connexum. Totus frutex dodrantalis, & nonnunquam maior.

LOCVS.

Nascitur in campestribus cultis, uinetisq́ꝫ, aliquibus locis tam copiosa & efficax, ut sapore suo uina etiam inficiat, & bibentibus ingrata reddat.

TEMPVS.

Augusto mense semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam in primo ordine esse asserunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vtraq́ꝫ aluum mouet olerũ modo comesta. Cocta in aqua & epota aqua, bilem & aquosa ducit. Creduntur præterea fœminæ folia trita & pota, aut post purgationem pudendis apposita, ut fœminæ concipiantur efficere. Masculæ uerò similiter

D adhibita, mares progenerare.

EX GALENO.

Mercuriali omnes duntaxat ad uentris purgationes utuntur. Verumenimuero si quis eius facere periculum uolet in cataplasmate, sanè digerentis admodum facultatis esse experietur.

EX PLINIO.

Mirum est quod de utroq́ꝫ eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut fœminæ illam. Hoc cõtingere si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edantúrue folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent & herbam ipsam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduũ, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicauit illas. Easq́ꝫ ad hunc modum adhuc medicorũ nemo nouit. Ille eas uuluæ cum melle, uel rosaceo, uel irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq́ꝫ. Hoc idem præstare potu fotuq́ꝫ dixit. Instillauit auribus surdis succum, inunxitq́ꝫ cum uino uetere. Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ & uesicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem soluendæ, uel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias, bibitur sale & melle admixto: necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui utranq́ꝫ dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt.

MERCVRIALIS MAS.

Bingelkrautmennle.

A

CAP. CLXXX.

NOMINA.

LIBANΩTIΣ Græcis, Rosmarinus Latinis & officinis, Germanis Rosmarin appellatur. Libanotis uerò dicta est, quod odorem thuris reddat. Libanotida autem nõ eam quæ simpliciter sic nominatur à Græcis intellige, sed eam quę cum adiectione, coronaria Libanotis appellatur.

Rosmarinus. Libanotis cur dicta. Libanotis coronaria.

FORMA.

Rosmarinus qua nectentes coronas utunt̃, uirgas habet tenues, circa quas sunt folia tenuia, crebra, oblonga & gracilia, intus candicantia, exteriore autem parte uiridia, grauiter odorata. Florem, quod Dioscorides omisit, in candido cœruleum, radicem nigram, multis fibris capillatam.

LOCVS.

Hodie passim in hortis & fictilibus uasis plantatur. In Narbonensi autem Gallia sua sponte prouenit tam copiose, ut eius incolæ aliud lignum non urant.

TEMPVS.

Carpitur Maio mense & deinde usque ad Septembris medium. Floretq́ bis annuatim, uere & autumno.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est, id quod ex gustu & uiribus conijcere quisq́ poterit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calfacit. Regium morbum sanat, si quis eam in aqua decoxerit, & ante exercitia bibendam dederit, dein post exercitia lauerit, & uino potauerit. Miscetur etiam acopis, & musteo oleo.

EX GALENO.

Libanotidis, quæ ad coronas est utilis, quam Romani Rosmarinũ nuncupant, decoctum regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim Libanotides abstergentis & incidentis facultatis sunt participes.

B

APPENDIX.

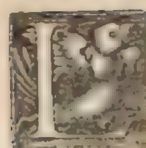
Recentiores Rosmarinum suffitu tussim & destillationem sedare tradunt. Et quod in primis nobile, tutam præstare in pestilentia domum crematam, nidore improbam aëris diluentem perniciem. Adijciunt & alias facultates, eas nempe: Rosmarinus corroborat cerebrum, sensus interiores, memoriam & cor. Succurrit tremori, resolutioniq́ partium. Loquelam amissam reparat, & alia multa potest, quæ cõmemorare superuacaneum est.

DE LIGV-

ROSMARINVS
Roßmarin.

A

NOMINA.

IGVSTRVM Plinio alijsq; Latinis nominatur. Officinis inusitatum, Germanis Beinhöltzlin/ Mundtholtz/ Rein oder Schülweiden dicitur. Quo autem nomine Græcis appellatum sit, nondum certo nobis constat: neque enim ut feré omnes hodie putant Cypros est, quæ Plinio libro duodecimo teste, semen habet Coriandri, peregrinaq; existit arbor. At Ligustrum semen non Coriandro simile, quod rotundum ac subflauum est, sed potius atrum, & altera parte latum modiceq; cōcauum in racemis profert. Nec arbor est peregrina, sed sponte in sepibus & senticetis ubiq; prouenit. Mea tamen sententia Phillyrea potius apud Dioscoridem erit, quod hæc Cypro congener ac similis sit, easdemq; quas Ligustrum facultates habeat. Iudicium tamen penes prudentem lectorem esse uolumus.

Ligustrum non est Cypros.

Phillyrea uidetur esse Ligustrū

FORMA.

Ligustrum arbor est parua, folijs Oleæ similibus, floribus paruulis, candidis & odoratis, racematim florentibus, fructibus initio uirentibus, processu temporis nigris, uuarum more congestis.

LOCVS.

Nihil frequentius Ligustro in uepribus occurrit, nihilq; crebrius in dumetis inuenitur, ita ut hoc nomine contemptui habeatur. Quapropter huc respiciens Virgilius in Bucolico carmine, eius flores negligi à pastoribus, ac inutiliter perire canit, dicens:

Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur.

TEMPVS.

B Maio mense floret, autumno autem cum maturis baccis nigrescit.

TEMPERAMENTVM.

Etsi forma nōnihil à Cypro distet Ligustrum, temperamento tamen eodem est præditū. Eius enim folia & surculi mixta qualitate constant: discutiens enim quiddam cum aquea substantia, modicè calida, & quiddam etiam adstrictorium ex terrena substantia frigida, & sine morsu siccante, obtinent.

VIRES. EX PLINIO.

Succus eius neruis, articulis, algoribus, folia ubiq; ueteri ulceri cum salis mica, & oris exulcerationibus prosunt. Acini contra phthiriasin, item contra intertrigines, foliáue. Sanant & gallinaceorum pituitas acini.

APPENDIX.

Recentiores Ligustri succum ulcera oris, ueretriq; sanare tradunt. Idem etiam posse folia in uino decocta adijciunt: ut hinc euidentissimū sit, folijs Ligustri, haud secus atque Cypri aut Phillyreæ, adstrictoriam inesse uim, propter quam cōmanducata & decocta, oris potissimum ulceribus opitulantur.

LIGVSTRVM
Beinhöltzlin.

CAP. CLXXXII.

A

NOMINA.

IV multumq; de huius herbæ nomenclatura fuimus soliciti, at utcunque multos interrogauerimus, tamen aliud nomen quàm idipsum quo nunc appellamus expiscari haud potuimus. Vocetur itaque Lunaria minor, donec certiorem appellationem habere contigerit. Germanicè klein Monkraut, ut sit ad Latinam nomenclaturam allusio quędam, nuncupetur. Lunaria minor.

FORMA.

Rotundo est caule, cui folia utrinq; septem annexa, cordis ferè humani formam habentia: in summitate caulis semen Betæ simile profert.

LOCVS.

Nascitur in montibus. Copiosissimè autem Tubingæ in pede montis Austriaci prouenit. Prope hanc nunquam nō Ophris, de qua suo dicemus loco, inuenitur.

TEMPVS.

In fine Maij & Iunio mense inuenitur, dein statim euanescit.

TEMPERAMENTVM.

Terrestre quid præ se fert gustata, atque parum adstringit, ut hinc mediocriter frigidam & siccam esse uerisimile sit.

VIRES.

Vis foliorum eius hauddubiè uulneribus efficax, glutinandi nanque facultate prædita est. Chymicorum nugas, quibus eius herbæ usus frequentissimus est, lubens pretereo. Cōstat autem experientia, ad supprimendos menses, & album muliebre profluuium, mirificè conferre hanc herbam.

LVNARIA
MINOR
Klein Monkraut.

A

NOMINA.

ΛΕΠΙΔΙΟΝ Græcis, Lepidium Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ Piperitim nominãt. Quam denominationẽ sequentes Germani nostri Pfefferkraut uocant. Nomen uerò hoc à pipere traxit, cuius acrimoniam herba hæc gustata refert. Diuersa est uerò, ut obiter parum attentos moneam, ab ea planta quam Plinius Piperitim nuncupat, de qua suo loco dicemus copiose. Sunt qui Lepidium alio nomine raphanum nominent, quod non alia fit ratione, quàm quod herba hæc quod ad folia attinet, raphano syluestri, quem Amoraciam alio nomine dicunt, admodum similis sit. Lepidium uerò appellatũ, quod λεπίδας, hoc est, squamas & maculas in facie deleat & repurget.

Piperitis.

Raphanus cur dicatur Lepidium.

Lepidium unde dictum.

FORMA.

Fruticosum est, in cubitalem altitudinem surgens, folijs laurinis, sed mollibus, & maioribus. Sic quidem Lepidion depingit Plinius & Paulus. Vnde sole clarius fit, herbam cuius picturam damus esse Lepidion: cubitalis enim & interdum bicubitalis est, caule solido & rotundo, folijs oblongis & laurinis, maioribus tamen & mollioribus, gustu piper referentibus & acribus, magnopereq; linguam uellicantibus, floribus candidis exiguis admodum, semine paruo, radice oblonga. In summa, forma totius herbæ raphano, ut diximus, syluestri similis est.

LOCVS.

In hortis potissimum prouenit, in quibus uiuacitatem suam usque ad multos annos prorogat.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, deinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

B In ordine quarto calefacit, ut Nasturtium, exiccat autem ipso minus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Salgamorum more, sale cum lacte conditur. Foliorum uis acris & exulceratrix est. Quapropter ischiadicis præsenti remedio illinitur, tritum cum radice Inulæ, & quarta unius horæ parte impositum. Similiter & lienosis prodest. Lepras idem pellit. Radix collo adalligata, dentium dolorem leuare creditur.

EX GALENO.

Facultate Nasturtio simile est.

EX PLINIO.

In facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cera & rosaceo facilè sanetur. Sic lepras & psoras tollit semper facilè, & cicatricũ ulcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio quà doleat, compescere dolorem.

APPENDIX.

Lepidion crassos & glutinosos cibos & humores extenuare, & incidere ualet: ideoq; culinaria est herba, & salsamentis idonea.

LEPIDIVM

Pfefferkraut.

A CAP. CLXXXIIII.

NOMINA.

ΛΕΥΚΟΙΟΝ Theophrasti hoc loco describimus, quod planè diuersum est à Leucoio Dioscoridis, quod suprà depinximus, id quod tamen plerique etiam docti uiri non animaduerterunt. Latinis Viola alba dicitur. Germanicè weiß Hornungßblůmen/oder Mertzenblůmen. Non autem ab re Viola alba dici cœpit: flos enim huius herbæ colorem album, & Violarum odorem refert. *Viola alba.* *Viola alba cur dicta.*

FORMA.

Folia habet Porro similia, tenuiora tamen & molliora, ex radice bulbosa prodeuntia. Pediculum etiam profert dodrantalem, tenuem ac ferè iunceum, in quo candidus flos est, in medio croceus, Violarum purpurearũ odorem referens, quo decidente, capitula Nucis auellanæ quantitate erumpunt, in quibus semen Sinapi haud dissimile continetur. Quod si ad hanc descriptionem adhibeas ea quæ de Viola alba Theophrastus libro sexto & septimo de stirpium historia tradit, certè sole manifestius erit herbam hanc cuius picturam damus esse eam, quam λευκόιον Theophrastus uocat. Nam hæc prima florum se ostendit. Emicat ubi cœlum clementius statim, etiam non hyeme exacta: ubi uerò immitius, postea. Celeriter quoque euanescit. Radicem denique bulbosam & florem odoratum obtinet. Quę singula etiam de hac nostra herba uerè dici possunt. Prima siquidem florum, hyeme etiam nondum exacta, Februario nimirum mense, & die diuo Valentino sacro, ubi cœlum clementius fuerit, apparet. In Aprili, ubi appropinquare iam cœperit Maius, euanescit. Flos item eius, Violarum purpurearum prorsus odorem refert. Radix etiam ad Bulbi similitudinem orbiculata existit, ut hoc nomine nemini dubium esse debeat, quin sit Viola alba Theophrasti. *Theophrasti alba uiola.* *Flos Februarij uocatus.*

B LOCVS.

Prouenit in umbrosis syluis & locis, qualis est non procul à Tubinga paulò suprà & infrà monasterium Bebenhusum uocatum, ubi copiosissimè nascitur. Plantatur nunc etiam passim in hortis.

TEMPVS.

In Februario statim hæc erumpit, ut diximus, herba, & inter initia Martij ad perfectionem uenit. Semen in Aprili ostendit in capitulis, ut in altera pictura uides.

TEMPERAMENTVM.

Folia ferè qualitatis omnis expertia, radix autẽ dulcis & glutinosa est, ut hoc nomine adstringat & exiccet, ut reliqui bulbi.

VIRES.

Digerentem leuiter, & cum hoc adstringentẽ facultatem, sicut reliquos bulbos, habere ex ijs quæ cõmemorauimus satis constat. Tamen nunc nullus, quod sciam, eius stirpis usus est.

VIOLAE ALBAE FOLIA
CVM SEMINE.

Weiß Hornungßblům mit dem somen.

NOMINA.

C

Milium solis.

Lithospermon unde dictum.

ΛΙΘΟΣΠΕΡΜΟΝ Græcis, Lithospermum Latinis, officinis & medicis hodie omnibus Milium solis appellatur. Germanis Meerhirß/ oder Steinsomen. Nomen à lapidea seminis duritia accepit: neque enim Lithospermon aliud sonat Græcis, quàm lapideum semen. Quum itaque semina tanquam calculos ferat, candore & rotunditate margaritarum, duritia uerò lapidea, cōmodissima uoce Lithospermon dictum est. Milium uerò solis recentioribus nominatum puto, quod semen eius candore solis & lucis splendore fulgeat.

FORMA.

Folia habet Oleæ similia, longiora tamen & latiora, & quæ in ima parte sunt, humi iacent. Ramulos uerò rectos, tenues, crassitudine Iunci acuti, solidos, lignososq́. In quorum cacumine bifidi diuaricatiq́ exortus, cauliculorum speciem exhibent longa habentes folia, inter quæ semen lapideum, rotundum, paruum, eruo ęquale. Plinius graphicè candore & rotunditate margaritas referre dixit. Nostrum autem Lithospermon multo minus quàm Dioscorides & Plinius tradiderunt semen profert, quod soli diuersitati acceptum referendum erit. Radix etiam Lithospermi, quod adijciendum esse arbitror, exteriore sui parte rubore perfunditur.

LOCVS.

Lithospermon asperis & sublimibus locis gaudet. Satum etiam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, eoq́ tempore semen etiam profert.

D

TEMPERAMENTVM.

Semen Lithospermi, cuius maximè usus est, calidum & siccum esse facilè ex eiusdem facultatibus conijcitur. Omnia siquidem urinam cientia, Galeno lib. v. de simpl. medicam. facult. cap. xij. teste, calida & sicca sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen cum uino albo potum, calculos frangit, & urinam ducit.

EX PAVLO.

Semen cum uino albo potum, calculos conterit, & urinas pellit.

EX PLINIO.

Lapillis eius drachmæ pondere potis uino albo calculos frangi pelliq́ constat, & stranguriam discuti.

DE LYSI-

LITHOSPERMVM

Meerhirß.

C

NOMINA.

ΛΥΣΙΜΑΧΙΟΝ græcè, Lysimachia latinè, uulgò Salicaria, germanicè Weiderich nominatur. Lysimachia uerò ab eius inuentore Lysimacho appellata, aut quia uis tanta herbæ, ut iumentis discordantibus imposita iugo, asperitatem cohibeat. Quare à dissoluenda dissidentium pugna, non ineptè Lysimachia uidebitur nominata. Salicaria uerò quod folia salicis, aut quod inter salices nascatur, dicta est.

Lysimachia unde appellata. *Salicaria.*

GENERA.

Lysimachiæ duo esse genera ex Dioscoride & Plinio satis liquet. Plinij enim purpureum florem habet, hinc nos illam purpuream appellauimus, Germanicè braun Weiderich. Dioscoridis uero rufos, hoc est, aureos, ut metipse interpretatur, flores obtinet, ideoque luteam nominauimus, Germanicè geel Weiderich. Et hæc quidem altera magis adstringit, inque usu medico hoc nomine eidem præferenda.

FORMA.

Caules profert cubitales, aut etiam maiores, tenues, fruticosos, quorum à geniculis folia exeunt gracilia, salici similia, gustum adstringentia, flores rufos, aut ad auri colorem declinantes. Ex qua pictura nulli non notum fit, plantas quas pictas damus esse Lysimachias. Caules enim emittunt cubitales, & multo quoque longiores, tenues & fruticosos. Folia etiam habent salicis, cum lentore quodam adstringentia. Flores hæc rufos, illa autem purpureos habet, ut non contemnendus autor est Plinius. His accedit locus natalis, & alia quæ referre non attinet.

LOCVS.

Nascuntur palustribus locis, & prope aquas, potissimũ ubi salices proueniunt.

TEMPVS.

D Iunio & Iulio mensibus florent, ac subinde purpurea in siliquis oblongis semen producit, lutea uerò decidentibus floribus, semen exiguum, Coriandro haud dissimile profert, quod gustum non secus atque folia adstringit.

TEMPERAMENTVM.

Superantem adstrictoriam qualitatem, adeoque exiccatoriam uim obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius, cui adstringendi facultas est, ad sanguinis excreationes & dysenterias potus & infusus confert. Sistit & mulierum fluxum appositus. Contra erumpentem è naribus sanguinem herba ipsa utiliter inseritur. Vulneraria etiam est, & sanguinem compescit. Incensa acerrimum habet fumum, ut serpentes quidem abigat, & muscas enecet.

EX GALENO.

Vulnera glutinat, erumpentemque ex naribus sanguinem emplastri modo illita sistit: quin & reliquas sanguinis eruptiones compescere tum ipsa, tum succus eius multò magis potest. Pota dysenterias, sanguinis reiectiones ac muliebrem fluxum sanat.

EX PLINIO.

Vis eius tanta est, ut iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Pota uel illita, uel naribus indita, sanguinis profluuium sistit. Vulneribus ijs priuatim quæ calceamento facta sunt contrita & arida infricata efficax est.

LYSIMACHIA PVRPVREA.

Rot Weiderich.

LYSIMACHIA
LVTEA
Geel Weiderich.

A NOMINA.

ΛΑΓΩΠΟΥΣ Græcis, Leporinus pes Latinis, Trifolium humile & Trinitas à tribus folijs herbarijs dicitur. Officinis nostris ignota est herba. Germanis Hasenfüß/oder Katzenklee/oder Kätzle nominatur. Sic uerò Græci atque Latini hanc herbam appellarunt, quod Leporino pedi similem paniculam habeat. *Trinitas.* *Lagopus cur dicta.*

FORMA.

A nullo, quod sciam, Lagopus describitur. Herba autem quam pro eo exhibemus, caules habet rotundos, hirsutos, folia Loto trifoliæ quæ in pratis gignitur similia, semen in paniculis muscosis lanuginosisq́, leporino pedi similibus admodū, adstringentis gustus.

LOCVS.

In segetibus, Plinio etiam authore, & in hortorum areis, ut testatur Dioscorides, gignitur.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus potissimum apparet.

TEMPERAMENTVM.

Exiccandi facultatem obtinet, Galeno teste, Lagopus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Lagopus herba sistendi aluum cum uino pota. Febrientibus autem cum aqua danda. Alligatur eadem contra inguinum inflammationes.

EX GALENO.

Fluxus alui probè exiccat.

EX PLINIO.

B Lagopus sistit aluum è uino pota, aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore.

APPENDIX.

Ex ijs omnibus abundè constat, herbam eam quam depictam damus esse Lagopum, siquidem & nomen & forma illi aptissimè respondent. Locus etiam conuenit: nascitur enim copiosissimè in segetibus. Nec temperamentum abhorret, quod illi est adstrictorium & exiccans. His omnibus accedunt uires: uulgò enim omnes hac planta in dysenteria, & alui profluuio utuntur.

t DE LARI-

LAGOPVS Katzenklee.

A

NOMINA.

ΛΑΡΙΞ Græcis, Larix & Larex Latinis, officinis & uulgò Larga, Germanis Lörchbaum appellatur. *Larix seu Larex*

FORMA.

Larix arbor est magna, Piceæ similis, crassior, læuiorique cortice, folio uilloso pectinum modo, pingui & denso, mollique flexu, materia præstanti, rubente, odore acri. Hinc erumpit nonnihil liquoris melleo, Dioscoride ac Plinio testibus, colore atque lento, nunquam durescentis. Est autem resina quam Larignam, aut certè Laricinam uel Lariceam uocant, qua hodie omnes ferè officinæ pro terebinthina, non sine errore utuntur. Terebinthina enim candida est, pellucida, & in modum coloris uitri cœrulea & odorata. Lignum eius propemodum ignibus inuictum, neque flagrat, neque in carbones recidit: nec alio modo ignis ui consumitur, quàm saxum in fornace ad calcem coquendam adhibitum, quod quidem nec flammam recipit, nec carbonē remittit, sed longo spacio tardè comburitur. E ramis eius panicularum modo nucamenta dependent, quod pictura affabre ostendit. *Resina laricina hodie pro terebinthina utuntur officinæ.*

LOCVS.

Larix, ut autor est Vitruuius, circa ripam fluminis Padi, & litora maris Adriatici nascitur. Copiosissimè autem in Silesia prouenit, unde Illustrissimus Princeps GEORGIVS Marchio Brandenburgensis dominus meus clementissimus, plures arbores Onoltzbachiū transferre curauit, à quo sanè hanc etiam cuius hic damus picturam ad me Tubingam transmisit. In Silesia ex eius arboris ligno hypocausta construuntur, tantus illius ibidem prouentus est. *GEORGIVS Marchio Brandenburgensis.*

TEMPVS.

Larix nullo exhilaratur flore, sed turgens tantum ædit germina.

B

TEMPERAMENTVM.

Minimum in eius temperamento ignis & aëris, humoris autem terreni plurimum. Hinc cum non habeat spacia foraminum quà possit ignis penetrare, fit ut eius uim, quemadmodū paulò antè diximus, rejiciat, nec patiatur ab eo citò lædi. Adstrictoriam itaque facultatem, haud secus atque piceæ, eius folia & cortices, ut statim dicemus, obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cortex eius adstringit, ac intertriginib. tritus & illitus prodest, & ulceribus summam cutem occupantibus, ambustisque cum lithargyro & manna thuris. Vlcera in teneris corporibus cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit. Tritus cum atramento sutorio, serpentia cohibet. Fœtus & secundas suffitu ejicit. Potus aluum sistit, & urinam mouet. Folia eius trita illitaque inflammationes leniunt, & uulnera ab inflammatione uindicant. Trita uerò & in aceto cocta, calida collutione dentiū dolorem mulcent. Resina eius, ut omnes aliæ, emollit, calefacit, discutit, expurgat. Tussientibus ac tabidis in ecligmate per se aut cum melle conuenit. Thoracis uitia expurgat. Vrinam etiam cit, maturat, & aluum mollit. Pilos in palpebris glutinat. Cōtra lepras cum ærugine, atramento sutorio, & nitro inungitur. Auribus saniem stillantibus cum melle & oleo, & in genitalium pruritu. Miscetur etiam emplastris, malagmatis & acopis. Lateris doloribus per se inuncta & imposita auxiliatur.

EX GALENO.

Cortex eius uincentem habet adstrictoriā facultatem usqueadeo, ut & intertrigines bellissimè sanet, & uentrem potus sistat. Sed & ambustis cicatricem inducit. In foliis arboris, ut quæ multo sunt cortice humidiora, uis inest uulnerum glutinatoria. Resina eius desiccat & calefacit.

EX PLINIO.

Laricis folia trita & decocta in aceto, dentium dolori prosunt. Cinis corticum

LARIX
Lörchbaum.

A intertrigini & ambustis medetur. Potus aluum sistit. Vrinam mouet. Suffitu uuluas corrigit. Resina larigna tussi efficax habetur, pollet'que contra uiscerum ulcera.

DE MELISSOPHYLLO. CAP. CLXXXIX.

NOMINA.

ΜΕΛΙΣΣΟΦΥΛΛΟΝ, ἢ μελίφυλλον Græcis, Apiastrum siue Citrago Latinis, officinis Melissa dicitur. Germanis Melissen / Melissenkraut / Honigblům. Melissophyllum non alio nomine appellatum est, nisi quod apes eius folio magnopere delectentur: neque enim μελισσόφυλλον aliud quàm apum folium significat. Meliphyllon uerò, qua uoce Nicander usus est, mellis folium indicat. Sic itaque nominari cœpit, quod hinc apes mellis materiam colligant. Pari ratione Latini Apiastrum hauddubiè dixerunt, quod ea herba apes plurimum lætentur, adeò ut si ea aluearia confricentur perunganturúue, detentum in eis examen non fugiat. Citraginem autem ab odore Citri: nares enim si consulantur Citrium mâlum olebit. *Melissa.* *Melissophylluni unde dictum.* *Apiastrum.* *Citrago.*

GENERA.

Duo sunt ex uulgarium herbariorum sententia Melissophylli genera. Vnum uerum: alterum adulterinum, quod Germani Wantzenkraut nominant, ut paulò pòst dicemus.

FORMA.

Folia & cauliculi ueri Melissophylli, Balloti seu Marrubio nigro similia sunt, maiora tamen & tenuiora, nec ita hirsuta, citri mâli odore. Perperàm hodie officinæ B pro uera Melissa utuntur herba passim in hortis proueniente, quam Germani, ut diximus, quia cimices olere uidetur, Wantzenkraut nominant. Fœdus itaque cum huius herbæ odor sit, non est cur apes ea delectentur, neque ei florenti insident, sed eam potius fugiunt. Contrà illa quam pro uera pictam damus unicè oblectantur, quod illius tam gratus odor sit, ut in ædibus strata, eas gratissimo odore compleat.

LOCVS.

Nascitur in syluis uerum, adulterinum autem in hortis.

TEMPVS.

Carpitur æstate, Iunio potissimum mense, quo floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Melissophyllon ex secundo ordine calefacientiū censetur, desiccat uerò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi ordinis esse posuerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum uino pota aut illita, contra scorpionū, phalangiorū, canumque morsus prosunt. Decoctū eorundem, si eo perfundantur, idem potest. In insessionibus ad ducendos menses utile est. Dentes eodem in dolore colluuntur. Dysentericis iniectum prodest. Fungorū strangulationibus, folia cum nitro pota succurrunt. Torminibus auxiliantur. Dantur in eclegmate orthopnoicis. Illita cum sale strumas discutiunt. Vlcera purgant. Articularios dolores illita mitigant.

EX GALENO.

Melissophyllon Marrubio facultate simile est, sed plurimū ab eo uincit: quamobrem nec utitur illo quispiam. Superuacaneum siquidem foret præsente Marrubio, cuius tantus est ubique terrarum prouentus, uelle uti Melissophyllo. Cæterum si cui fortè ad manum quandoque Marrubium non fuerit, illo ad quæcunque uti licebit, modo quanto ab hoc exuperetur cognitum habuerit.

EX PLINIO.

Melissophyllo siue Melittæna si perungantur aluearia, non fugient apes: nullo

MELISSOPHYLLVM VERVM.

Melissen.

MELISSOPHYLLVM
ADVLTERINVM.
Wantzenkraut.

C enim magis gaudent flore. Copia iſtius examina facillimè continentur. Idem præſentiſsimum eſt contra ictus earum ueſparumq́, & araneorum, item ſcorpionum, remedium. Item contra uuluarum ſtrangulationes addito nitro. Contra tormina è uino. Folia eius ſtrumis illinuntur, & ſedis uitijs cum ſale decocta. Succus fœminas purgat, & inflationes diſcutit, & ulcera ſanat. Articularios morbos ſedat, canisq́ morſus. Prodeſt dyſentericis ueteribus, & cœliacis, orthopnoicis, lienibus, ulceribus thoracis. Caligines oculorum ſucco cum melle inungi eximium habetur.

EX SYMEONE SETHI.

Ad ſtomachi ex frigiditate morſus, & à nigra bile triſtitias & timores qui ſine ratione ex illa fiunt, confert. Hilaritatem efficit, & ad melancholicũ ac pituitoſum humorem prodeſt. Fertur quod induſtriam afferat, & quod ante ſomnum ſumptum, bona ſomnia faciat, contraria ratione cum Braſsica, quæ mala inſomnia affert. Bubones lædit.

DE MARATHRO. CAP. CXC.

NOMINA.

Marathrum cur appellatum. *Fœniculum.*

ΜΑΡΑΘΡΟΝ græcè, Fœniculum latinè, officinæ antiquum & latinum nomen retinuerunt, Germanicè Fenchel dicitur. Marathrum Græcis dictum putant à marceſcendo, quod ad cõdienda plurima cum inaruerit cõmendatiſsimum ſit. Fœniculum autem dici exiſtimant, quod ſatum magno cum fœnore ſemen reddat.

FORMA.

D Fœniculum ferulacei generis eſt, hominisq́ plerunq́ proceritatem ſuperat, caule geniculato, fungoſa intus medulla, leui exterius cortice & herbaceo, folia Abrotoni, ſed longiore molliorić, iucundo odore, umbella rotunda, ampla, lutea, in orbem radiatim circinato, in qua ſemen nudum dependet, radice candida, longa & odorata.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit. Sua etiam ſponte interdum ceu Anethum naſcitur.

TEMPVS.

Colligitur caule turgeſcente. Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Fœniculum tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalefacientium cenſeri poſsit. Exiccat uerò non æquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi eſſe ordinis poſuerit. Proinde lac procreat, quod, ſi admodum deſiccaret, non ſanè efficeret.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fœniculi herba comeſta mammas lacte replet. Idem poteſt ſemẽ potum, aut decoctum cum ptiſana. Comæ decoctum ſubditum impoſitúmue, renum & ueſicæ uitijs utile: quippe quod urinam ciere poteſt. Contra ſerpentium ictus in uino potum prodeſt. Menſes ducit. In febribus nauſeam, & ſtomachi ardorem ex aqua frigida potum, ſedat. Radices contritæ & cum melle illitæ, morſibus canum medentur. Succus caulibus & folijs expreſsis in ſole ſiccatus, medicamentis quæ ad excitandam oculorum aciem cõficiuntur, utiliter adijcitur. Extrahitur etiam ſuccus ex ſemine uiridi, folijs, ramulisq́, ad eadem utilis. Radix in prima germinatione exprimitur. In occidentali Iberia liquorem gummi ſimilem reddit. Caulem medium dum herba floret incolæ demetunt, ignić admouent, quo facilius ui caloris exudans gummi remittat. Hoc efficacius ſucco eſt ad medicamenta oculorum.

EX GALE-

FOENICVLVM
Fenchel.

MELANTHIVM HOR
TENSE PRIMVM.

Schwartz Kommich.

MELANTHINVM SYLVESTRE.

Wilder schwartzer Coriander.

C

LOCVS.

Melanthion domesticum non nisi in hortis satum prouenit. Syluestre autem, ut dictum est, in agris sua sponte prouenit.

TEMPVS.

Melanthion floret Iunio mense, Iulio autem & Augusto semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Melanthium excalefacit atque desiccat tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis doloribus illitum fronti Melanthiū, & incipientibus suffusionibus cum irino tritum & naribus infusum prodest. Tollit lentigines, lepras, œdemata uetusta, duritiesq́ cum aceto illitum. Circunscarificatos clauos excutit cum uetere uino impositum. Dentium doloribus cum aceto & teda decoctum, si eo colluantur, succurrit. Rotundos uentris lumbricos expellit, ex aqua umbilico illitum. Tritum autem & in linteo colligatum & olfactum, destillatione laborantes adiuuat. Pluribus diebus potum, urinam, menses & lac prouocat. Difficultatem spirandi cum uino potum finit. Phalangiorum morsibus drachmæ pondere cnm aqua haustum auxiliatur. Suffitu serpentes fugantur. Tradunt largius epotum enecare.

EX GALENO.

Tenuium est partium Melanthium, unde destillationes sanat calidum in linteo admotum, atque assiduò olfactum. Quinetiam si intrò in corpus sumatur, uel maximè flatus extinguit. Hinc constat essentiæ ipsum esse tenuis, & ad unguem à caliditate elaboratæ. Propterea sanè etiam amarum est. Itaque mirum non est si lumbricos interimat non esum modo, sed etiam foris impositum. Neque sanè etiam mirandum si lepras, clauos, myrmecias eijciat. Sic uerò etiam orthopnœam iuuat, &
D menses prouocat, qui ob crassitiem aut uiscedinem retenti fuerint. In summa, ubi incisione, extersione, desiccatione, excalefactione est opus, præstantissimum id remedium est.

EX PLINIO.

Melanthion medetur serpentium plagis & scorpionum. Illini ex aceto & melle reperio, incensoq́ serpentes fugari. Bibitur drachma contra araneos. Destillationem narium discutit tusum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto, & infusum naribus mitigat. Cum irino oculorū epiphoras & tumores lenit. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum & cōmanducatum. Lepras & lentigines ex aceto tritum emendat. Difficultates spirandi addito uino potum. Duritias tumoresq́ ueteres & suppurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus sumptum. Colligitur succus ut Hyoscyami. Oculos purgat, urinam & menstrua ciet. Similiter largius uenenum est, quod miremur, cum semen gratissimè panes etiam condiat. Quinimo linteolo alligatis tantum granis triginta, secundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina. Culices suffitu necare: item muscas.

EX SYMEONE SETHI.

Est tenuium partium, lumbricos in uentre necat, flatus discutit, pituitamq́ incidit. Ad orthopnœas & defluxus capitis facit odoratum, præsertim postquam calefactum fuerit. Dicitur uerò quod si teratur, & cum aceto uentri imponatur, etiam sic lumbricos necare. Et si cum melle fermentetur, & calida aqua hauriatur, calculos in renibus & uesica minuit, urinam cit, menses ducit, & ueluti remedium contra uenena est, si quis ipsum ieiunus assumat.

DE MALA-

MALVA HORTENSIS.

Ernrosen.

MALVA SYLVE STRIS PVMILA.

Genßpappel.

MALVA SYLVESTRIS
ELATIOR.

Roßpappel.

C

NOMINA.

Malua quare dicta. μαλάσσειν.

ΜΑΛΑΧΗ græcè, Malua latinè, officinis latinum nomen retinuit, Germanicè Pappel dicitur. Malua autem Græcis ab emolliendea aluo nomen traxit: μαλάσσειν enim mollire significat. Quinetiam Latinis Varro Maluam quasi moluam, quod aluum molliat, dictam esse contendit. Antiqui enim ea utebantur in acetarijs cum Lactuca ad subducendam aluum. Vnde Martialis libro decimo ait:

Exoneraturas uentrem mihi uillica maluas
Attulit, & uarias quas habet hortus opes.

GENERA.

Maluarũ genera esse duo Dioscorides & Galenus tradunt. Vna enim hortensis, altera syluestris Malua dicitur. Hortensis, quæ in hortis sata prouenit, Germanis Römische Pappel/uel Ernroß/quod scilicet messis tempore floreant, uel Herbstroß nominatur. Huius iterum uaria sunt genera: alia siquidem rosas purpureas, & has uel simplici uel multiplici foliorũ textura constantes, ut pictura monstrat: alia candidas & iterum foliorũ textura differentes producit. Nos una pictura quatuor hæc hortensis Maluæ genera complexi sumus. Syluestris non quæ in syluis, aut asperis locis, sed quæ in incultis locis sua sponte nascitur, intelligi debet: id quod græca uox χερσαία, qua Dioscorides utitur, maximè docet. Hæc enim Græcis incultam & inelaboratã terram significat, qualis in semitis, pratis, alijsq; huiuscemodi ruris & agri partibus est. Erratica hæc seu syluestris Malua itidem in duas distribuitur species: quædam enim pumila est, & humi serpens, hanc Germani Genßpappel/Käß oder Hasenpappel uocant. Quædam altius attollitur, & ferè arborescit, hanc germanicè Roßpappel nominant.

Hortensis Malua. Syluestris. χερσαία. Pumila. Arborescens.

D

FORMA.

Hortensis. Hortensis Malua grandescit in arborem, eiusq; scapus tanta magnitudine proficit, ut baculi usum præbeat. Folia huic ampla, circinatæ rotunditatis, multis in ambitu segmentis. Caudex simplex, luxuriosæ proceritatis attollitur, à medio ferè ad uerticem pulcherrimis floribus decoratus, breui admodum pediculo dependentibus, qui uenustate rosis non cedunt, & si suppeteret odor, de principatu certarent. Colore constant purpureo, uermiculatóue & candido. Capitula quędam breuibus innixa petiolis, & leuiter in mucronem fastigiata primùm è caule prosiliunt, ijsq; paulatim intumescentibus, prægnantia florũ inuolucra fatiscũt, in quibus dehiscentes rosæ sese pandunt, & explicant in folia quinq;, interdum structili quadam serie, ut diximus, numerosa, calycibus apices paucos cõplexis, qui lutei medijs emicant, quibus decidentibus erumpunt purpurea stamina. His fœtus succrescit multipliciter tunicatus, atq; in umbilici formam numeroso semine coagmentatus, in quibus cum decussa sunt folia, reliquarum Maluarũ modo semina recluduntur. Syluestris pumila & humi repens, folio rotundo, pingui, & in ambitu serrato constat: caule magno, floribus ex candido purpurascentibus, radice candida. Syluestris altior folio magis laciniato nascitur, floribus ex cœruleo purpureis, radice candida.

Syluestris pumila. Syluestris procerior.

LOCVS.

Hortensis in hortis sata prouenit. Syluestris autem locis incultis, pinguibus potissimum, & humidis.

TEMPVS.

Hortensis floret Iulio & Augusto præsertim mensibus: neque enim flos is ut rosa fugax est, sed diu uigor uitaq; durat. Syluestris pumila per totam æstatem, & in maximam autumni partem durat. Arborescens autem Iunio & Iulio mensibus, floribus quammaximè abundat.

TEMPERA-

A TEMPERAMENTVM.

Malua ſyluestris digerentis paululum, & emollientis leuiter eſt facultatis. Hortenſis uerò quanto plus habet aqueæ humiditatis, tanto facultate imbecillior eſt. Fructus eius tanto ualidior eſt, quanto & ſiccior. Inter Lactucã, Betam & Maluam id eſt diſcriminis, nempe quod ſicciora ſint ſylueſtria, ſatiua humidiora. Permiſtũ eſt Maluę ſucco aliquid glutinoſum, quo Lactuca caret. A refrigerãdi facultate manifeſtè abeſt, ut ante ſumptionẽ cernere licet, ſi ex ambobus particulatim oleribus, quemadmodũ factitare homines conſueuerunt, cataplaſma ad calidum quempiam affectum, qualis eſt eryſipelas, componas, molliuſcula folia diligenter tundens donec ad leuorem redacta ſint exactiſsimum. Tum nanque cognoſces Lactucam manifeſtè refrigerare, Maluam uerò modicum, & quaſi tepidum quendam calorem obtinere. Facilè hoc olus deorſum labitur, non tantum quia humidum eſt, ſed etiam quia glutinoſum. Si horum trium olerum ſuccos inter ſe compares, tenuis & abſterſorius Betæ, craſsior glutinoſiorq́ Maluæ, in utriuſq́ medio Lactucæ ſtatuetur. Hæc Galenus lib. ij. de alimentorũ facultatibus. *Syluestria ſatiuis ſicciora.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eſui aptior hortenſis multò quàm ſylueſtris. Stomacho noxia, aluum bonam efficit, præſertim caules, inteſtinis & ueſicæ utiles. Folia cruda illita, & cum modico ſale addito melle cõmanducata, ęgilopas ſanant. Verum in inducenda cicatrice, ea ſine ſale utendum eſt. Contra apum ueſparumq́ ictus illita prodeſt. Et ſi cruda tritaq́ cum oleo antea ſe inunxerit aliquis, non feritur. Achoras, furfureſq́ cum urina illita ſanat. Sacris ignibus & ambuſtis decocta folia tritaq́ utiliter cum oleo imponuntur. Eius decoctum uuluas inſeſsione mollit. Prodeſt eroſionibus inteſtinorum, uuluæ ſediſq́, clyſtere infuſum. Ius decoctæ cum radice ſua omnibus leta-
B libus uenenis auxiliatur, ſi continuò à bibentibus reuomatur. Contra phalangiorum morſus remedio eſt. Lac proritat. Semen eius admixto Loti ſylueſtris ſemine potum cum uino ueſicæ dolores lenit.

EX PLINIO.

Maluæ contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipuè ſcorpionũ, ueſparum ſimiliumq́, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti antè, uel habentes eas non feriuntur. Folium impoſitum ſcorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ, aut cum † anetho potæ. Decoctę uerò cum radice ſua, leporis marini uenena reſtringunt: & ut quidam dicunt, ſi uomatur. De eiſdem mira & alia traduntur, ſed maximè, ſi quotidie quis ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite ſanant, in urina putrefactæ lichenas, & ulcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis & dentium mobilitates. Eius quæ unum caulem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas & parotidas panóſque, addita hominis ſaliua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, à pituitis & nauſeis liberat. Radix mammarum uitijs occurrit, adalligata in lana nigra. Tuſsim in lacte cocta, & ſorbitionis modo ſumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Aliqui purgari fœminas, folijs earum manus plenæ menſura, in oleo & uino ſumptis. Vtique conſtat parturientes ſubſtratis folijs celerius ſolui, protinus à partu reuocanda, ne uulua ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturientibus ieiunis, in uino decocta hemina. Quin & ſemen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ Veneri naſcuntur, ut ſemen unicaulis aſperſum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta *† alibi aceto.*

 adalli-

C adalligatas, tenasmo & dysentericis utilissimè infundi. Item sedis uitijs, uel si fo- ueantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanienti- bus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. Hic & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et sacris ignibus & ambustis decocta in oleum folia imponuntur, & ad uulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & uesicæ, & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & infusione mollit in oleo. Succus decoctę pori meatus suaues facit.

EX SYMEONE SETHI.

Ventriculum facilè subit, non solum propter humiditatem, uerumetiā glutino- sitatem, atq; inprimis si cum oleo & garo offeratur, uino quo editur tempore irro- rata. Vesicam, thoracē, pulmonemq; iuuat, & raucam uocem lenit. Syluestris mal- ua, ut ferunt, comesta, dolores ex uesparū morsu tollit. Si quis morsus à uespis aut apibus, succo Maluæ, præsertim syluestris, perungatur, confestim dolore leuatur. Dicitur etiam quod huius decoctum potum, lapides conterit, somnum conciliat, facilemq; partum præstat, si mulier ea crebrius utatur. Illita inflammationes lenit, eaq; quæ indurata sunt emollit. Illud Maluæ peculiare est, ut imposita ictibus ue- sparum & apum, dolores leuet.

DE MYRICE. CAP. CXCIII.

NOMINA.

Tamariscus. ΜΥΡΙΚΗ Græcis, Myrice & Tamarix Latinis, officinis Tamariscus, Ger manis Tamarisck & Porst nominatur.

GENERA.

D Dioscorides duo Tamaricis genera facit. Vna enim syluestris est, qualis est ea quæ in plerisq; Germaniæ locis prouenit, quamq; hic pictam damus. Altera satiua, quæ priori in cæteris similis est, nisi quod fructifera est, & minimè, ut illa, sterilis.

FORMA.

Syluestris arbustum frutéxue humilis est, ramis ex herbaceo fuluoq; colore ua- riegatis, folijs Sabinæ aut Erices, flore muscoso, qui demum in pappos euolat. Sa- tiua cætera similis est syluestri, fructum tamen gallæ non dissimilem profert, qui gustu inæqualiter adstringit.

LOCVS.

Proxime paludes, resides stagnantesq; aquas nascit̄. Syluestrisq; copiosa in Ger- mania ad Rhenum & Isarum, insignes fluuios, prouenit. Satiua in Syria & Ægy- pto, ubi procerissimas æquat arbores, gignitur.

TEMPVS.

Perpetua coma frondet.

TEMPERAMENTVM.

Myrice abstergentis est ac incidentis facultatis, absq; perspicua desiccatione: ha- bet uerò etiam adstrictionē nonnullam. Cæterum fructus & cortex non paucam sortita est adstrictionē, adeò ut gallæ omphacitidi seu immaturæ proxima sint, nisi quod acerbitas euidens est in galla, sed Myrices fructui temperatura inest inæqua- lis: immista est enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque uis abstergendi, quod sanè gallæ haud inest. Porrò Myricæ combustæ cinis admodum desiccato- riæ facultatis est, plurimam abstergendi facultatem habens, pauxillam adstrin- gendi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fructu uice gallę in oris oculorumq; medicaminibus utuntur. Cruentis sputis in potu

TAMARIX Tamarisck.

C potu, cœliacis, fœminarū fluxionibus, morbo regio, & phalangiorū morſibus prodeſt. Oedemata illitus reprimit. Cortex eadem quæ fructus poteſt. Decoctum foliorum cum uino potum, lienem minuit. Ad dolorem dentium in collutionibus ſalutare eſt, & mulierum fluxionibus in deſeſsionibus. Aptè his in quibus pediculi & lendes abundant circunfunditur. Cinis lignorum eius appoſitus profluuiū ex utero ſupprimit. E trunco eius nonnulli potorios calices fabricant, quibus in lienoſis pro poculo utuntur, quò datus in ĳs potus proficiat.

Calices potorij ex trunco tamaricis.

EX GALENO.

Myrice prodeſt admodū lieni indurato, decoctis cum aceto aut uino radicibus, ſiue folĳs, ſiue extremis ramulis. Sanat uerò etiam dentium dolores.

EX PLINIO.

Lenæus ſanari ea carcinomata in uino decocta tritaq́; cum melle dicit. Ad lienem præcipua eſt, ſi ſuccus eius expreſſus in uino bibatur. Adeoq́; mirabilem eius antipathiam cōtra ſolum hoc uiſcerum faciunt, ut affirment, ſi ex ea alueis factis bibant ſues, ſine liene inueniri. Et ideo homini quoque ſplenetico cibum potumq́; dant in uaſis ex ea factis. Lignum & flos & folia & cortex in eoſdem uſus adhibent, quanquam remiſsiora. Datur ſanguinem reĳcientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoq;. Idem tuſus impoſitusq́; collectiones omnes inhibet. Folĳs exprimitur ſuccus. Ad hæc eadem & in uino decoquuntur: ipſa uerò adiecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in uino potum, uel impoſitum cum roſaceo & cera ſedat. Sic & epinyctidas ſanant. Ad dentium dolorem auriumq́;, decoctum eorum ſalutare eſt. Radix ad eadem, ſimiliter & folia. Hæc amplius ad ea quæ ſerpunt imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduerſus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium uerò pingui furunculis imponitur. Efficax
D & contra ſerpentium ictus, præterquam aſpidum. Necnon morbo regio, phthiriaſi, lendibusq́; decoctum infuſum prodeſt, abundantiamq́; mulierum ſiſtit. Cinis arboris ad omnia eadem prodeſt.

DE MECONE RHOEADE. CAP. CXCIIII.

NOMINA.

Papauer rubeū.

ΜΗΚΩΝ ῥοιὰς Græcis, Papauer rhœas, hoc eſt, fluidum aut erraticum Latinis, Papauer rubeum officinis & herbarĳs, Germanis à ſtrepitu quem ludentes pueri harum folĳs concauo pugno impoſitis, altera palma incuſſa ædunt, Klapperroſen/ quaſi dicas crepitaculares roſas, & Glitſchen/ & wild Magen/ ac Kornroſen appellant. Rhœas autem à flore, qui ei protinus decidit, dictum eſt.

Rhœas unde dictum.

FORMA.

Folia Erucæ, aut Cichorio ſimilia, & inciſa habet, longiora tamen & aſpera. Caulem † lanuginoſum, rectum, aſperum, cubitalem. Florem puniceum, & aliquando candidum, ſimilem ſylueſtris Anemones flori. Caput oblongum, minus tamen quàm Anemones. Semen rufum. Radicem oblongam, ſubalbam, minoris digiti craſsitudine, amaram. Ex qua deliniatione omnibus perſpicuū fit, herbam quam Papauer rubeum hodie uulgò nominant, eſſe Rhœada, quod ſit folio Erucæ, laciniato, ſcabro, & longiore: caule lanuginoſo, recto, aſpero, cubitali: flore ſylueſtris Anemones puniceo, nonnunquā albo, oblongo capite: ſemine rufo, radice longa, ſubalbida, minoris digiti craſsitudine, guſtu amara. Errant itaque qui Anemonem eſſe arbitrantur, quod folia eius, quæ Coriandri ſunt, euidentiſsimè reclament. Nos Rhœadis utriuſque picturas damus. Vnius, atqueadeo primi, quod Erucæ folia habet, alterius quod Cichorĳ.

† aliâs iunceum

Papauer rubeū nō eſt Anemone.

LOCVS.

PAPAVER ER RATICVM PRIMVM.

Klapperrosen.

PAPAVER ERRATI GVM ALTERVM.

Kornrosen.

A

LOCVS.

Naſcitur in aruis & ſegetibus paſsim.

TEMPVS.

Vere & æſtate dum frumenta meſſem appetunt, floret: quo etiam tempore decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, ut alia genera Papaueris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius Papaueris quinque ſexue capita cum tribus uini cyathis decocta donec ad duas reducantur, potui dabis quibus ſomnum accerſere uolueris. Semen acetabuli menſura cum aqua mulſa potum, aluum leniter emollit. Ad idem præſtandũ mellitis & dulciarijs immiſcetur. Folia cum calycibus illita inflammationes ſanant. Eorundem perfuſione & fotu ſomnus allicitur.

EX GALENO.

Papauer quoddã Rhœas nuncupatˉ, quod ſcilicet celeriter flos eius defluat. Huius ſemen ualidius refrigerat, ita ut nequaquam eo quis innoxiè ſolo uti poſsit, uelu ti ſatiuo melli admiſcens. Admodũ uerò ita ſumptum ſomnum conciliat. Sed & puſillum eius inſpergunt ijs quæ ex melle conficiuntur bellarijs, placentis & panibus.

EX PLINIO.

Aluum exinaniunt capita quinque decocta in uini tribus heminis: pota ſomnum faciunt.

EX RECENTIORIBVS.

Sacro igni medetur. Mulierum menſtrua profluuia compeſcit. Sanguinem è naribus fluentem iecori impoſitum ſiſtit. Lingua ex decocto eius lota, ardorem faucium ſanat. Pudendorũ tumores detumeſcere facit. Temporibus illitum, phreneticis ſomnum conciliat. Calidos oculorum dolores linteo impoſitum mitigat. Vnde rurſus omnibus liquet, Papauer hoc rubrum non eſſe Anemonem, quod ſcilicet hæc ipſa contrarias planè facultates obtineat.

B

DE MECONE SATIVO. CAP. CXCV.

NOMINA.

ΗΚΩΝ ἥμερος græcè, Papauer ſatiuum latinè dicitur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germanicè Magſomen oder Mân uocatur. Dictum autem Græcis μήκων à μὴ κονεῖν, hoc eſt, non miniſtrando, quod ſuis fungi munijs ueſcentes non patiatur. *Mecon quare appelletur.*

GENERA.

Satiui Papaueris duplex genus, albũ uidelicet, cuius flos & ſemen candidũ: & nigrum, quod ſemine nigro cõſtat. Nos utrunque genus una pictura complexi ſumus.

FORMA.

Folijs conſtat longis, per ambitum ſerratis, nulloque pediculo cauli adhęrentibus: floribus uel candidis, uel ex candido leniter purpureis: capitibus oblongis, in quibus ſemen atrum uel candidum.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit.

TEMPVS.

Æſtate floret, ac ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, ſicut omnia alia Papaueris genera, in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cõmunis ipſis refrigerandi uis eſt: proinde folia & capita in aqua decocta fotu

PAPAVER
SATIVVM.

Magsomen.

A somnum accersunt. Bibitur & decoctum contra uigilias. Capita trita & cum polenta cataplasmatis mixta, ignibus sacris & inflammationibus prosunt. Oportet autem uiridia ipsa tundere, & in pastillos conformare, siccatosque reponere ac uti. Capita per se etiam ad dimidias in aqua decocta, dein iterũ cum melle dum humor densetur crassescatque decocta, eclegma medicamentũ efficiunt, dolorẽ mitigans in tussi, fluxionibus arteriæ & cœliacis affectionibus. Efficacius redditur adiecto Hypocistidis succo & Acacia. Papaueris nigri semen tritum cum uino bibitur contra fluxiones alui & fœminarum profluuia. In peruigilijs fronti temporibusque cum aqua illinitur. Eiusdem liquor plus refrigerat, inspissat, siccatque. Erui quantitate sumptus dolorem leuat, somnum conciliat & concoquit. Tussi atque cœliacis affectibus auxiliatur. Maiori autem copia haustus nocet, lethargicos efficiens, & interimit. Ad dolores capitis cum rosaceo perfusus facit. Aures dolentibus cum amygdalino, myrrha & croco instillatur. In oculorum inflammationibus cum tosto oui luteo & croco. Igni sacro & uulneribus cum aceto, podagris cum lacte mulieris & croco sedi pro balano subditus, somnum allicit.

EX GALENO.

Satiui Papaueris semen panibus utiliter ceu dulciarium inspergitur, non secus ac Sesamum. Candidius nigriore præstat, uimque refrigerandi habet, ideoque somnificum est. Si uerò liberalius sumatur, soporem etiam inducet, ægreque concoquetur. Tussim præterea ex thorace & pulmone compescit. Confert aduersus tenues ex capite destillationes. Corpori nullum notatu dignum exhibet nutrimentum.

EX PLINIO.

Candidi semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos edebatur. Calyx ipse teritur & bibitur somni causa. Semen elephantijs medetur. E nigro Pa-
B pauere lacteus succus scapo inciso exprimitur, qui densatur, & in pastillos tritus in umbra siccatur, non ui soporifera modò, uerum si copiosior hauriatur, etiam mortifera per somnum: opion uocant. Semine eius trito in pastillos, è lacte utuntur ad somnum. Item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum his aurium dolori instillatũ. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & folijs ipsis utuntur ad sacros ignes. Item uulnera cum aceto. Ego tamen damnauerim collyrijs addi, multoque magis quas uocant lexipyretas, quasque pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in uino datur.

EX SYMEONE SETHI.

Melius est album quàm nigrum. Somnificam uim habet, & difficilis est concoctionis, parumque nutrit. Si autem cum melle edatur, semini genitali adijcit. Prodest & thoraci, & asperæ arteriæ, ac tussi. Ventrem sistit, etsi quidam falso putauerunt ipsum mouere, cum contrariam habeat uim. Lædit caput, si copiosius sumatur, idemque aggrauat. Sunt qui ipsum conterunt, & uigilantiũ fronti imponunt, in hoc ut somnum conciliet. Cæterũ nigrum Papauer frigidius est, & magis somniferũ, adeò ut si quis eo immodicè utatur, somno profundo similiter lethargicis capiatur. Cum rosaceo impositum capiti, eiusdem dolores à calore ortos sanat. Dicitur etiam quod illitum cum lacte muliebri & croco, podagricos iuuet. Huius lachryma uenenum est. Nigri autem succus est uocatum opium.

PAPAVER
CORNICVLATVM.
Gelb ölmagen.

DE MECONE CERATITE. CAP. CXCVI.

A

NOMINA.

ΗΚΩΝ κερατῖτις Græcis, Papauer corniculatum Latinis, officinis Papauer cornutum, Germanis Gelb ölmagen appellatur. Corniculatum à fructu, quem producit, cornu modo inflexo nominatum est. *Papauer cornutum.*

FORMA.

Folia habet candida, hirsuta, Verbasco similia, per ambitũ Papaueris syluestris modo serrata: caulem etiam similem, florem luteum pallidúmue, fructum paruum ut cornu inflexum, fœnigræci corniculo similem, unde & nomen inuenit. Semen pusillum, nigrum quale Papaueris. Radicem in superficie terræ herentem, nigram, crassam.

LOCVS.

Dioscorides in maritimis & asperis locis prouenire ait. In Germania tamen nostra non nisi satum fuerit nascitur.

TEMPVS.

Iunio floret mense. Semen autem circa messes legitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum esse, facultates eius, & in gustu nitrositas, satis ostendunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix ad dimidias cocta in aqua & pota, ischiadas, & iecinoris affectus sanare potest. His etiam qui crassas & araneosas faciunt urinas prodest. Semẽ acetabuli mensura cum aqua mulsa potum, aluum leniter purgat. Folia prӕterea floresq́ꝫ cum oleo illita crustas emarginant. Eadem inuncta iumentorum argema ac nubeculas emendant.

EX GALENO.

B Papauer corniculatũ nominatum quidem est à fructu leuem inuersionẽ habente, ueluti & fœnumgræcũ, ut bouis cornu simile esse uideatur. Vim habet incidendi & abstergendi. Proinde radix herbæ in aqua decocta ad dimidium, iecinoris affectus adiuuat. Folia & flores, sordida admodum & maligna ulcera iuuant. Sed ab his abstinere oportet ulceribus iam purgatis: adeò enim abstergere ualent, ut & puræ quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc facultatum robore non sordes duntaxat, sed & crustam ulceribus detrahit.

EX PLINIO.

Semen aluum purgat dimidio acetabulo in mulso. Folia trita cum oleo, argemas iumentorũ sanant. Radix acetabuli mensura cocta in duobus sextarijs ad dimidias, datur ad lumborum uitia & iecinoris. Carbunculis medentur ex melle folia.

DE MORO. CAP. CXCVII.

NOMINA.

ΟΡΕΑ, ἢ συκάμινος Græcis, Morus Latinis, officinis & uulgaribus herbarijs Morus celsi, Germanis Maulberbaum appellatur. *Morus celsi.*

FORMA.

Morus arbor notior est quàm ut describi desideret. Folia autem rotunda ferè habet, nisi quod in summo sint acuminata, in extremitatib. serrata, & ad Menthæ hortensis primi & secundi generis folia accedentia. Flores lanugineos, fructum statim ab ortu candidum, cum pubescit rubrum, ubi maturuit atrum. Non est certè silentio transeundum, quod Mori folijs quadraginta ferè diebus à Vergiliarum exortu usq́ꝫ ad solstitiũ pasti uermiculi, qui σῆρες Græcis, Latinis bombyces ac Seres nominantur, sericeũ uellus, quo turget uterus, pedibus explicantes conficiunt: nulla enim in re alia natura sagacior deprehendit, nec ars aliquid ab ijs accepisse uidebitur, in quo ingeniosius laborauerit, si tam multas dum id uellus perfici- *Seres uermiculi unde nutriantur, & eorundem miranda metamorphosis.*

MORVS
Maulberbaum.

A tur naturæ mutationes, & artis dum ad uitæ usum disponitur labores æstimemus. Appetente siquidem uere oua, piscium ouis haud dissimilia, linteolo chartæ ue adhærescentia, quæ proximo autumno produxerunt, radijs solis exponuntur, aut calido in loco, hypocausto nimirum, seruantur. Quo fit ut uermiculi excludantur exigui, qui mox Mori folijs nutriuntur, quoad grandiores facti fuerint: tum statim penulæ cuiq; chartaceæ, uel potius inuolucra conficiuntur, quibus inclusi mirabili naturæ opere lanitio sese inuoluunt, ac congesto glomeri se condentes, postquam suum nendi obierunt munus emoriuntur, adeò ut semestris tantum illis apud nos uita sit. Mortuis testacea subinde tunica inducitur, qua aliquot diebus obducti reuiuiscunt, ac ascitis sibi alis in uolucres papiliones degenerant, qui assiduè inuicem insidentes coëuntesq;, tandem relictis ouis milij forma & colore, quibus sua rediuiua proles sequente anno renascitur, iterū moriuntur, atque adeo cum nullius præterea sint usus abijciuntur. Oua autem ad ueris usq; initia seruantur. Hanc mirificam metamorphosin quam nō rarò summa cum admiratione ac delectatione sum contemplatus, non potui non cōmemorare, quò studiosis uermiculorum istorum qui Mori folijs pascuntur natura prorsus perspecta esset.

LOCVS.

Nascitur in hortis quibusdam. Amat autem inprimis loca calida sabulosaq;. Gaudet fossione & stercore.

TEMPVS.

Nouissima urbanarū germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum. Proinde cum hanc germinare uiderimus, frigus minimè timendum erit. *Morus sapientissima arborū.*

TEMPERAMENTVM.

Immaturus Mori fructus ubi exaruerit admodū adstringit. Maturus autem mediocriter adstringit. B Cortex radicis arboris amaritudinis cuiusdam & purgantis facultatis particeps est. Folia & germina quodammodo media temperie inter adstrictionem & purgatoriam facultatem sunt prædita.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Mori fructus aluum soluit. Facilè corrumpitur. Stomacho inimicus est. Præstat hoc idem eius succus. Decoctus autem æreo uase, aut insolatus, magis adstringit. Admixto mellis exiguo, ad fluxiones, nomas & tonsillarū inflammationes facit. Augetur uis eius adiecto scissili alumine, galla, croco & myrrha, item tamaricis semine, iride & thure. Mora uerò immatura sicca tusaq;, Rhois uice obsonijs miscent, & cœliacos iuuant. Radicis cortex decoctus in aqua & potus aluum soluit. Latos uentris lumbricos expellit: ijs quoq; auxiliat̄ qui aconitū hauserūt. Folia trita & cum oleo illita, ambustis igne medentur. Decocta in aqua cœlesti cum uitis & nigræ fici folijs capillos tingunt. Succus foliorum cyathi mensura potus, phalangiorum morsibus auxiliatur. Corticis & foliorum decocto colluuntur utiliter in dolore dentes. Colligitur per messem succus, circūfossa & secta radice arboris: inuenitur enim postridie concretus, qui in dolore dentiū utilis est. Tubercula discutit, & aluū purgat.

EX GALENO.

Mori fructus maturus uentrē quidē subducit: immaturus arefactus medicamentum fit satis cōstringens, adeò ut ad dysenterias & cœliacos affectus, aliosq; omnes qui ex fluxionum sunt genere efficax sit. Contunditur autem & obsonijs miscetur, ueluti Rhois fructus: aut si cui ita uideatur, ex aqua aut uino bibitur. Porrò quod maturorum succus ad stomatica medicamenta sit utilis, propter eam uidelicet quæ inest illi adstrictionem, neminem latet. Prǽterea ad alia complura particularia, quæ mediocrem poscunt adstrictionē, competit. At immatura præter acerbitatē aciditate etiam participant. Tota quoq; arbor in omnibus suis partibus mistam aliquam obtinere facultatem ex constringente & purgante compositam uidetur. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeò ut & latum

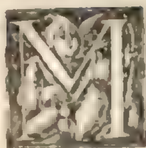
C lumbricum interficiat. In aliјs autem partibus constringens uincit. In folijs tamen & germinibus media quodammodo cōprimentis & subducentis facultas est. Cæterum Mora ubi in uentriculum purum, & prima fuerint ingesta, citissimè per intestina transeunt, & alijs cibis suo ueluti ductu uiam struunt. Verum secundo loco assumpta, aut prauum in uentre humorē inuenientia, celerrimè alijs unà cum cibis corrumpunt, extraneā quandam atq; inexplicabilem corruptelam inducentia similiter Cucurbitis. Tametsi enim fugacibus hæc omnia sint esculentis innocentiora, corruptione tamen nisi uelociter deorsum concedant, non secus ac Pepones, uitiantur. Porrò quando uentriculi os squalidum calidumq; erit, tum sicut peponibus, ita & Moris utendum. Tale nanq; iecur etiam tunc esse necesse est. Immatura Mora ab arbore decerpta, siccataq;, in hyemem reponunt, ut sibi medicamē ex ijs parent, utile ad dysenteriam, aluiq; diuturnum fluorem persanandū. Quod quidem facilè descendant fortè eis usuuenit sola substantiæ humiditate & lubricitate, fortè etiam admistione acrioris facultatis, quæ stimulandę ad excretionem aluo sit satis. Nam adstringens qualitas adeò nihil ad deiectionem opitulatur, ut etiam reprimere stipareq; sit nata. Proinde Moris exiguam quandam eius facultatis portiunculam inesse cōijcio, cuius permagna in purgantibus medicamentis habetur: quæ facit non solum ut facilè deijciantur, uerumetiā ut diutius morata in uentre corrumpantur. Quod si corruptionem effugiant, omnino quidem humectant, sed non planè refrigerant, nisi frigida accipiantur. Parcissimè corpus alunt, similiter ut Pepones, haud tamen uomitum cient, nec stomacho ut illi aduersantur.

DE MYRRHIDE. CAP. CXCVIII.

D NOMINA.

Cicutaria.

Error de duplici Cicuta.

YPPIΣ ἡ μυῤῥὶς Græcis, Myrrhis Latinis, uulgaribus herbarijs Cicutaria, quod scilicet caule & folijs Cicutæ simillima sit. Hac similitudine quidam decepti, ueram esse Cicutam putauerunt, cum tamen ab ea, uiribus potissimū, diuersissima sit. Germanis Wilderkörffel appellatur.

FORMA.

Cicutæ caule & folijs similis est, radicem obtinet longam, teneram, rotundam, odoratam, in cibo non insuauem. Hæc tota Dioscoridis deliniatio, nulla prorsus reclamante nota, herbæ cuius effigiem damus pictam suffragatur. Siquidem caule striato, folijs & flore Cicutæ simillima est, adeò ut eam nonnulli à Cicuta discernere nesciant. Radicem etiam habet longam, teneram, rotundam, cibo iucundam & odoratam.

LOCVS.

Passim in hortis & pratis nonnullis prouenit.

TEMPVS.

Maio mense loca in quibus nascitur huius floribus quasi candicant.

TEMPERAMENTVM.

Ex secundo est ordine excalfacientium, adiuncta partium tenuitate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phalangiorū morsibus radix Myrrhidis succurrit cum uino pota. Menses purgat & secundas educit. Cocta in sorbitione tabidis utiliter datur. Ferunt præterea aliqui eam bis térue die potam ex uino in pestilentialibus constitutionibus, à morbo seruare incolumes.

EX GALENO.

Radix eius menses mouet, quæq; in thorace & pulmone sunt expurgat.

EX PLINIO.

Cit menstrua & partus cum uino. Aiunt quoque eandem potam in pestilentia salutarem

Flos subalbus
MYRRHIS
Wildkorffel.

C salutarem esse. Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morsus restringit. Vlcera quoque in facie aut capite succus eius in aqua triduo maceratæ sanat.

DE MELILOTO. CAP. CXCIX.

NOMINA.

Sertula cur dicta.
Corona regia.

ΜΕΛΙΛΩΤΟΣ Græcis, Melilotus, Sertula campana, & Corona regia Latinis dicitur. Meliloti nomen officinæ retinuerunt. Sertulam uerò dixerunt, quod flos eius coronamentis dicatus sit, & quia ex ea antiquitus coronæ & serta factitata sint. Coronam autem regiam, quoniam luteis floribus supernè coronetur.

GENERA.

Vulgaris Melilotus. *Primum genus nō est uera Melilotus.* *Germanica Melilotus.* *Italica Melilotus.*

Tria Meliloti hodie faciunt genera. Primum uulgarē, statim à radice fruticosam, cubitalem, folio fœnigræci minuto ac lentè fimbriato, flosculo luteo, odoris suauis, tereti per ramos diffuso semine. Hoc quanquam tertio generi, quod nos uerum esse putamus, folijs & floribus simile sit, tamen cum nullam gustu præ se ferat adstrictionē, quam summè requirunt Dioscorides, Galenus & alij ueteres medici, & præter amaritudinē haud exiguam acrimoniā habeat, fit ut inter Melilotos, meo quidem iudicio, rectè cōnumerari non possit. Hinc est quod nos infrà, hanc alio nomine dignati sumus, Saxifragamq; luteam appellauerimus. Alterum aspectu cano, Croci flore, folijs Trifolij, minutissimis, ut paulò pòst fusius dicemus. Hoc sanè genus nos Melilotum germanicā uocauimus, quod illa, & non prior, in Germania nostra pro uera Meliloto sit usurpanda, ob adstrictionem illam manifestam quam gustu præfert. Accedunt folia quæ pinguia sunt, & flores Croci colorē referentes,
D quos Dioscorides requirit. Sententiā nostram confirmat antiquus manuscriptus herbarius, qui hanc pro Meliloto pingit. Neq; obstat quod hæc herba non admodum odorata sit: fatemur enim non esse laudatissimam Melilotum, sed eam quam Germania nostra profert. Nam quum Plinio lib. xxi. cap. xi. teste, Melilotus ubiq; nascatur, suam quæuis habeat ferè regio necesse est. Nihil igitur mirum si huic herbæ non adsint singulæ notæ, quas illi ueteres Græci & Latini attribuunt. Satis autem est ei mistam quandam, nempe adstringentē & digerentem inesse facultatem, haud secus quàm optimæ. Germani hanc herbā nominant Vnser frawen schůchlin / uel wilden klee. Tertium genus nos optimam & legitimam esse arbitramur Melilotū, quam nos maioris discriminis causa Italicam nuncupauimus, quod mos sit patrius Germaniæ nostræ, omnia ferè peregrina uocare Italica. Germanicè itaq; haud ineptè welscher Steinklee nominabitur.

FORMA.

Melilotus Germanica. *Italica.*

Vulgaris Meliloti descriptionē inuenies suo loco. Germanica, herba est humilis, palmi altitudine, folio pratensis Trifolij, pingui & cano, flore pisi, minore tamē, luteo, semine in siliquis, radice rufa. Italica, quam è Campania allatam in Germaniam arbitror, caulem habet subrufum, rotundū, folium fœnigræci, in ambitu serratum, flore luteo, odorato, semine in siliqua lunata, ut pictura luculenter ostendit. Tota etiam herba odorata est, ut hinc etiam conijcere liceat ueram esse Melilotum.

LOCVS.

Germanica passim in pratis Germaniæ, montosis potissimum, nascitur. Italica in Germania, nisi sata fuerit, non prouenit. In Campania uerò circa Nolam, Dioscoride teste, copiose nascitur.

TEMPVS.

Floret ferè per integram æstatem utrunque genus. Siliquas tamen in fine Iulij & Augusto mense proferunt.

TEMPE-

MELILOTVS GERMANICA.

Vnser frawen schůchlin.

MELILOTVS
ITALICA.
Welscher Steinklee.

TEMPERAMENTVM.

A Mixtæ est facultatis: habet enim quiddam adstringens, sed & discutit & maturat: copiosior enim in ea est substantia calida quàm frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Melilotus adstringendi facultatē obtinet. Mollit omnes inflammationes, præcipuè autem oculorū, uteri, sedis & testium in passo decocta & illita. Aliquando autē addito oui luteo assato, aut fœnigræci farina, aut lini semine, aut polline molario, aut capitulis Papaueris, aut Intybo. Recentes meliceridas per se cum aqua, & achoras cum creta Chia & uino aut galla illita sanat. Stomachi dolorē cum uino cocta, & cruda cum antedictis leuat. Aurium etiam dolores crudæ expressus succus, & cum passo instillatus sedat. Capitis dolorem lenit, cum aceto & rosaceo inspersa.

EX PLINIO.

Melilotos oculis medetur cum lacte, cut cum lini semine. Maxillarū quoque dolores lenit, & capitis cum rosaceo: item auriū è passo, quæque in manibus intumescunt uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda tritaque. Idem effectus est ad uuluas. Testes uerò & sedem prociduam, quæque ibi sunt uitia, recens ex aqua decocta, uel ex passo. Adiecto rosaceo illinuntur ad carcinomata. Deferuescit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

DE MANDRAGORA. CAP. CC.

NOMINA.

ΜΑΝΔΡΑΓΟΡΑΣ, ἢ κιρκαία Græcis, ἀνθρωπόμορφος Pythagoræ, Latinis canina aut terrestris mâlus, officinis Mandragora, Germanis Alraun dicitur. Qui Circæam uocarunt, nomen illi à Circe fecerunt, quoniam *Circæa quare dicta Mandragora*
B creditur radix eius ad amatoria conducere. Pythagoras hauddubiè ab humana forma, quam radix eius referre uidetur, Anthropomorphon appellauit. *Anthropomorphos cur nominata.* Hinc sumpta occasione, agyrtæ & impostores illi circūforanei radices humana effigie insignitas circunferunt, quas Mandragoras esse testantur, cum tamen constet eas esse fictitias, & manu factas ex cannarum radicibus humana specie sculptis, postea plantatis. *Agyrtarum commentum.* Nascuntur autem subinde radiculæ paruæ, quæ repræsentant capillos, barbam, pectinis pilos, & ex terra cum acquirunt colorem, ut radices esse appareant. Sunt & alia multa quæ nebulones illi fabulantur ut pecuniam ab imperitis extorqueant, quæ cōmemorare in præsentia nihil attinet. Terrestrem mâlum Romani dixerunt, quod mâla proferat, nec in altum ut reliquæ arbores surgat. *Terrestris mâlus*

GENERA.

Duo Dioscoridi & Plinio Mandragoræ sunt genera. Mas candida est, μώριον Græci uocant. *Mas.* Huius hic effigiē, citra tamen poma, quæ habere non potuimus, damus. Fœmina nigra, Græcis θριδακίας à similitudine foliorum appellata. *Fœmina.* Theophrastus tamen lib. vi. de historia plantarū, cap. ῆ. tertium quoddam genus Mandragoræ constituere uidetur, cuius fructus sit μέλανας, καὶ ῥαγοειδεῖς, καὶ οἰνώδεις τῷ χυμῷ, hoc est, niger, acinosus, & sapore uinosus. *Locus Theophrasti explicatu difficilis.* Et nisi hoc genus à priorib. diuersum esse statuas, discrepare inter se non leuiter Theophrastū & Dioscoridē necesse est fatearis. Nam Dioscorides palàm asserit poma priorum duorū generum uitellis ouorū esse similia, & pallida: contrà Theophrastus nigra, acinosa, ut diximus, & sapore uinosa esse tradit. Accedit quod idem Theophrastus eodē loco Mandragoræ caulem tribuat, perinde atque Plinius, quem Dioscorides penitus aufert: ut hoc nomine necesse sit hæc omnia ad tertium hoc genus Mandragoræ referre, quod nos tamen infrà inter Solani genera recensebimus, ubi etiam eius picturam offendes.

FORMA.

Fœmina angustiorib. & minoribus quàm Lactuca folijs est, grauiter odoratis & *Fœmina.*

MANDRAGORA
MAS.
Alraun mennle.

A uirosis, per terram sparsis, iuxtaq; folia pomis uitellis oui similibus, pallidis, odoratis, in quibus semen quale pyri, radicibus magnis, binis ternisue, sibi inuicem implicitis, in superficie nigris, intus candidis & crassi corticis. Caulem uerò non fert. Maris folia sunt magna, candida, lata, læuia ut Betæ. Mâla duplo maiora quàm fœminæ, croci colore, cum aliqua grauitate odorata, quæ comedentes pastores quadantenus soporantur. Radix supradictæ similis, maior tamen candidiorq;. Orbata & hæc est caule.

LOCVS.

Prouenit in syluis & umbrosis locis. Nunc in hortis etiam plantatur.

TEMPERAMENTVM.

Mandragora uincentem habet facultatem refrigeratoriam, adeò ut tertij sit ordinis refrigerantium. Veruntamen nonnihil etiam caloris inest, & in pomis humiditatis. Radicis cortex non tantum refrigerat, sed & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus colligitur è cortice recentis radicis tuso & prælis subiecto, quem insolatum cum iam cõcreuerit, in fictili uase reponere oportet. Colligitur itidem è pomis succus, ignauior tamen. Delibratur radicis cortex, & traiectus lino ad usum suspenditur. Quidam Mandragoræ radices in uino ad tertias decoquunt, & traiectũ per colum ius seruant, utentes cyathi unius mensura in peruigilijs, & doloribus, & in his quos sine doloris sensu secare aut urere uoluerint. Potus obolorum duorũ pondere cum mulsa aqua Mandragoræ liquor, pituitam, nigramq; bilem ueratri modo purgat. Verum maiore copia potus uitam adimit. Miscet medicamentis ocularibus, & ijs quæ dolores finiunt, pessis quoq; emollientibus. Per se semioboli pondere appositus, menses & fœtus trahit. Sedi pro balano subditus somnũ facit. Radix ebur emollire fertur, si senis horis cum eo decocta sit, & in quam uoluerit aliquis formam fingi & formari facilem reddere. Folia recentia, oculorũ & quas ulcera excitarunt inflammationibus cum polenta illita prosunt. Discutiunt eadem omnẽ duritiem, abscessus, strumas, tuberculaq;, quinq; aut sex diebus leniter cõfricata. Stigmata sine ulceratione delent. Folia condîta sale seruantur in eosdem usus. Radix autẽ trita ex aceto ignibus sacris, & serpentium ictibus ex melle aut oleo medetur. Strumas atque tubercula ex aqua disijcit. Articulorũ dolores cum polenta sedat. Conficitur citra coctionẽ uinũ è cortice radicis. Ternæ minæ in uini dulcis metretã conijciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, ijs qui secari, aut uri debent, ut antè dictum est. Siquidẽ nullo tunc afficiuntur dolore, eò quod somno quodam pressi torpescant. Mâla olfactu, & comesta soporem afferunt. Potest idem & eorũ succus. Nimius tamen eorundem usus obmutescere facit. Semen mâlorum potum uterum purgat, appositumq; cum sulphure ignem non experto rubra fœminarum profluuia sistit. Colligitur ex radice liquor, ea scarificata multifariam, & eo quod erumpit, in cauum uas recepto. Est autem liquor succo efficacior. Sed non ferunt omnibus locis liquorem radices, idq; experientia ostendit.

B

EX GALENO.

Soporem conciliandi uim habent Mandragoræ poma. Radicis cortex ualentissimus est, reliquum quod intus est imbecillum existit.

EX PLINIO.

Succus fit & è mâlis & è caule, deciso cacumine, & radice punctis aperta aut decocta. utilis hæc uel surculo. Concisa quoque in orbiculos seruatur in uino. Succus non ubiq; inuenitur, sed ubi potest, circa uindemias quæritur. Odor grauis eius, sed radicis & mâli grauior. Mâla matura in sole siccantur. Succus ex ijs sole densatur: item radicis tusæ, uel in uino nigro ad tertias decoctę. Folia seruantur in murijs efficacius, aliàs recentium succus pestis est: sic quoque uires noxiæ. Grauedinem

C afferunt etiam olfactu, quanquã mala in aliis terris mandantur, nimio tamẽ odore obmutescunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis somnifica pro uiribus bibentium. Media potio cyathi unius. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones punctionesq́, ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnũ odore quæsisse. Bibitur & pro Elleboro duobus obolis in mulso. Ad strumas radix Mandragoræ ex aqua bibitũ. Articulis prosunt folia cum polenta, uel radix recens tusa cum cucumere syluestri, uel decocta in aqua. Cum cerato apostemata & ulcera tetra, folia Mandragoræ recentia sanant. Radix uulnera cum melle aut oleo.

DE MALIS INSANIS. CAP. CCI.

NOMINA.

QVAE mâla insana hodie appellantur, & à Neapolitanis Melanzana, ab aliis amoris poma, à Germanis uerò Melanzan/num ueteribus cognita fuerint asseuerare non ausim. Non latet tamen Hermolaum in Corollario suo in ea esse sententia, ut putet esse tertiã Mandragoræ speciem, quam Morion uocant. Quam tamen sententiam cur non probem, facit inprimis Theophrastus, qui lib. vi. de historia stirpium cap. ii. eius fructum esse nigrum, acinosumq́ scribit, qualia mala insana non sunt. Dein quod Morii fructus letalis sit, mala uerò insana minimè, ut paulò pòst dicemus. Mala autem insana dicta sunt, nõ quod letalia sint, sed quod difficulter concoquantur. Amoris autem poma, quod propter elegantiam & pulchritudinem digna sint quæ amentur.

Mâla insana non sunt tertia Mandragoræ species.

Mâla insana cur dicta.

Amoris poma quare uocata.

GENERA.

Duo sunt malorum insanorum genera. Aliqua enim purpurea ferè tota, aliqua D uerò lutea, aut candorem aliquem præ se ferentia. Primi generis poma germanicè braun Melanzan/alterius autem, geel Melanzan uocantur.

FORMA.

Mala insana in frutice nascuntur, qui Personatiam propèmodum caule & foliis refert. Differunt autem huius folia à Personatiæ, quod longiora, magisq́ laciniata sint. Flores habet purpureos, speciosos, sex foliis è calatho stellatim radiatis, fructus oblongi mali forma & magnitudine, in quibus semen siliquastro non dissimile. Radicem multis capillatam fibris luteamq́.

LOCVS.

In hortis apud nos seruntur, sed frequenter in fictilibus & pensilibus fenestrarũ hortis. Et eodem cultu quo cucumeres & melones gaudent.

TEMPVS.

Floret Augusto & Septembre mensibus, ac subinde fructum profert.

TEMPERAMENTVM.

In his malis hauddubiè ut in cucumere esculento, aut fungo, frigida & humida temperies superat.

VIRES.

Nullum, quod sciam, in medicina usum habent. Eduntur autem à nonnullis ex oleo, sale & pipere fungorũ modo cocta. Alii ubi paululum inferbuerunt igni, in orbiculos uel taleolas digerunt, & in acetariis ex oleo, uel pipere & aceto comedunt. Salgamarii in muria acida seruant, cibo per hyemem & uer ori grato, sed tamen qui ægrius concoquatur. Quid multa? delicatorum & omnia degustare uolentium cibus est malum insanum. Quare qui sanitatis studio aliquo tenentur, ii statim nomine ipso territi, usum illorum euitabunt.

MALA INSANA. Melantzan.

C

NOMINA.

Nenuphar.

Nymphaea cur dicta.

NYMΦAIA Graecis, Nymphaea Latinis, officinis Nenuphar barbara uoce nominatur. Germanis Seeblům / Wassermähen. Nymphçæ autem nomen sibi uendicasse uidetur, quod aquosa amet loca: uel, ut ex ueteribus aliqui fabulati sunt, à Nympha, quæ zelotypia Herculis intabuit & mortua est, inq; palustrem hanc plantam mutata.

GENERA.

Candida. Duo eius genera. Vna enim à flore candido, Lilij simili, candida appellatur. Lutea. Germanicè weiß Seeblůmen. Altera itidem à floribus, qui lutei sunt, lutea nominatur. Germanicè geel Seeblůmen. Possent etiam radicibus discerni, cum prior nigra, altera uerò candida cõstet, adeò ut hoc nomine prima candida, altera autem nigra diceretur. Multò uerò consultius est à floribus, quàm radice discrimen sumere, quòd illi nunquam non oculis expositi sint, radices autem non nisi effossæ intueri posint.

FORMA.

Prima, folia Ciborio similia habet, minora tamen & longiora, quadantenus super aquam eminentia, aliqua tamen etiam sub aquis, plura ab una radice prodeuntia. Flos candidus, Lilio similis, in medio quod croceum sit obtinens. Hic cum defloruerit rotundus, & mâlo circunferentia, aut Papaueris capiti similis, colore niger fit. In quo sanè semen clauditur nigrum, latum, densum, gustu glutinosum. Caulis illi læuis, minimè crassus, niger, Ægyptiæ fabæ similis. Radix nigra, aspera, clauæ persimilis. Hæ singulæ notæ alteri Nenuphari uocato quadrant. Folio enim conD spicitur orbiculato, læui, herbaceo, amplo, in stagnantibus aquis supernatante: flore candido, Lilio simili, in medio croceum habente, & cum defloruerit capite Papaueris, in quo semen latum, amarum, pingue. Caulis gracilis est & læuis. Radix nigra & ampla, dulcis, nodosa, clauæ formam repræsentans. Altera folia antedictę similia habet, sed radicem albam & asperam: florem luteum, splendentem, rosæ similem. Quæ itidem notæ in uniuersum omnes alteri Nenuphari, quæ luteis est floribus, respondent.

LOCVS.

Nascitur in paludibus & aquis stagnantibus.

TEMPVS.

Flores in fine Maij & Iunio mense colliguntur. Radices autem in autumno effodiuntur.

TEMPERAMENTVM.

Nympheæ tum radix, tum semen refrigerandi & citra morsum desiccandi uim obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix prioris sicca cum uino pota, cœliacis & dysentericis prodest. Lienem absumit. Stomachi uesicæq; doloribus illinitur. Alphos ex aqua exterit. Alopecias cum pice imposita sanat. Eadem contra Veneris insomnia bibitur, siquidẽ ea compescit. Paucis diebus, si quis continuò bibat, genitale infirmat. Idem semen potum efficit. Alterius quæ lutea dicitur, radix & semen contra muliebria profluuia ex uino nigro bibuntur.

EX GALENO.

Nymphçæ radix & semẽ, uentris profluuia cohibent, semenq; genitale siue per somnia, siue alio pacto immodicè profluens retinẽt. Iuuãt dysentericos. Cęterũ Nymphæa quæ candidã radicẽ habet, potentioris est facultatis, ut & muliebri profluuio medea-

NYMPHAEA
CANDIDA.
Weiß Seeblůmen

NYMPHAEA LVTEA

Geel Seeblůmen.

A medeatur. Verum & hæc, & ea quoque quæ atram habet radicem, ex uino nigro austero bibitur. Porrò nonnullam etiam abstergendi uim obtinent, ita ut alphos & alopecias sanent. Ad alphos uerò macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea cuius radix nigra est, sicut ad alia, cuius alba.

EX THEOPHRASTO.

Nymphæa trita plagæ imposita sanguinem sistere traditur. Vtilis & ad difficultates intestinorum pota.

EX PLINIO.

Venerem in totum adimit Nymphæa, semel in quadraginta dies pota. Insomnia quoque Veneris à ieiuno pota, & in cibo sumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet nõ solum Venerem, sed effluentiam genituræ: ob id corpus alere, uocemq; dicitur. Semen cum uino potum dysentericis auxilio est. Tenesmo radix eiusdem ex uino bibitur. In uino quoque pota lienem consumit. Dolores uesicæ sedat ex uino. Manantia sanat ulcera. Maculas omnes emendat. Trita plagis imponitur. Vlceribus, priuatim ijs quæ calceamento facta sunt, prodest arida infricata.

DE NAPY. CAP. CCIII.

NOMINA.

NAPY, νᾶπυ græcè, Sinapis & Sinapi latinè uocatur. Officinæ nomen retinuerunt. Perperã tamen faciunt, quod altero genere pro Eruca, quam suo loco depinximus, utunt. Germanicè Senff oder Gartensenff nominatur. Sinapis autem nomen è Græcia uenit in Latiũ, censetq; dictum Athenæus lib. ix. Dypnosoph. Sinapi, ὅτι σίνεται τοὺς ὦπας ἐν τῇ ὀσμῇ, hoc est, quod olfa B ctum luminibus officiat. Pleraq; Græcia Napy nominat quasi Naphy, ut idem eodem in loco interpretatur, quoniam non sine natura sit, sed acri & proinde incommoda donetur. Alij Napy per priuationem uidelicet νήπυον, quasi immitè dici uolunt, quoniam acrimoniæ uehementis particeps sit. *Officinarum error.* *Sinapis unde dicta.* *Napy cur uocatum.*

GENERA.

Sinapis duo inueniuntur genera, folijs, floribus & semine distantia. Primum siquidem genus rapitiam frondem exprimit, floremq; luteum obtinet, ac semen album profert. Nos à floribus luteis germanicè geelen Gartensenff nominauimus. Alterum in Erucæ folium laciniatur, floreq; albicante, & semine uesco pulloq; constat. Nos genus hoc ab albicantibus floribus weissen Gartensenff appellauimus, ut esset huius aliqua ab Erucæ nomenclatura diuersitas, quam Germani simpliciter weissen Senff uocant.

FORMA.

Primum caulem habet hirsutum, longum, ramosum, folia rapi, minora tamẽ & asperiora, flores luteos, siliquas rotundas ac hirsutas, plenas semine candicante. Alterum genus itidem hirsuto caule præditum est, minore tamen, folijs Erucæ, maioribus tamen ac latioribus, laciniatis, floribus albicantibus, crucisq; effigiem referentibus, siliquis teretibus & oblongis, semine pullo rufescentéue refertis.

LOCVS.

Vtrunq; in hortis satum prouenit. Et quamuis nullo cultu plerunq; germinet, terram tamen aratam & congestitiam magis amat.

TEMPVS.

Floret utrunq; Iunio ac Iulio mensibus, eodemq; tempore semen in siliquis suis profert.

TEMPERAMENTVM.

Sinapi calefacit & desiccat quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calfaciendi, extenuãdi & extrahendi uim habet. Cõmanducatũ capitis pituitã elicit,

SINAPI PRI
MVM GENVS.

Geeler gartensenff.

SINAPIS ALTE
RVM GENVS.

Weiß Gartenſenff.

C cit. Succus eius hydromeliti mixtus contra tonsillarum prǽduros tumores, ac ueterem callosamq́ arteriæ scabritiē conuenienter gargarizatur. Tritum naribus admotum, sternutamenta ciet. Comitialibus quoq; auxiliatur. Fœminas uuluæ strangulatu oppressas excitat. Lethargicis, deraso capite, illinitur. Ficis ammistum & impositum donec rubescat locus, ad coxendicum cruciatus, lienes, & omnis generis diuturnos dolores confert, cum permutandæ passionis causa ex alto in cutis superficiem aliquid trahere uoluerimus. Alopecijs illitum medetur. Faciem purgat. Sugillata cum melle, aut adipe, aut cerato delet. Ex aceto contra lepras, & feras impetigines perungitur. Aridum contra febrium circuitus bibitur, aut potui polentæ modo inspersum. Extrahentibus emplastris, scabiemq́ extenuantibus utiliter ammiscetur. Grauitati aurium & sonitui, tritum cum fico impositum prodest. Succus ad hebetudines oculorum & palpebrarum scabritiem illinitur. Exprimitur autem ex uiridi adhuc semine succus, & in sole siccatur.

EX PLINIO.

Sinapi Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublime uis feratur, iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentiū ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum uenena discutit. Contra pituitam tenetur in ore donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad uuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho utilissimū contra omnia uitia, pulmonibusq́. Excreationes faciles facit in cibo sumptum. Datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerū. Sensus atque sternutamenta capitis purgat, aluum mollit, menstrua & urinam ciet. Et hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et uuluarum conuersionē suffitum excitat odore aceto mixto. Item lethargi-
D cos: & si uehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico & aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendicū, humerorum, & in quacunque parte corporis ex alto uitia extrahenda sunt, illitum caustica ui emendat pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositum: uel si uehementior urigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriases, tetanicos, opisthotonicos. Inungunt quoq; scabras genas aut caligantes oculos cū melle. Succusq́ tribus modis exprimitur in fictili, calescitq́ in eo in sole modicè. Exit & è cauliculo succus lacteus, qui ita cum induruit, dentiū dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere musto, conteruntur, manusq́ plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput, sensusq́ omnes. Mulierū etiam lassitudines, saluberrimo medicinæ genere. Calculos quoque discutit, potum ex aceto. Illinitur & liuoribus sugillatisq́ cum melle & adipe anserino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex semine madefacto in oleo expressoq́, quo utuntur ad neruorum rigores, lumborumq́ & coxendicum perfrictiones.

EX SYMEONE SETHI.

Sinapi uim habet dissoluendi & discutiendi humiditates quæ in capite & stomacho sunt. Confert etiā lienis affectib. à humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex adusta pituita contracti sunt: ad hæc & podagris à pituita factis. Officit uerò uisui, & calido capiti, ac iecori. Adiuuat concoctionē & distributionē ciborum crassarū partium. Minuit quæ in uentriculo sunt humiditates. Illitum lepris, eas in melius mutat. Linguas etiam humiditate grauatas siccat. Si cum melle sumatur, tusses resoluit. Cum caricis uerò ischiadicis illitum, & lienosis utile est: trahit enim quæ intus sunt ad corporis superficiem. Suffitum uerò & incensum, serpentes fugat.

DE NE-

NERIVM

Oleander.

z

C

NOMINA.

NHPION, ἡ ῥοδοδάφνη, ἡ ῥοδόδενδρον Græcis, Nerion & Rhododendron Latinis, officinis & barbaris Oleander, Germanis Olander dicitur. Rhododaphnen autem Græci dixerunt à rosæ floribus & lauri folijs, quæ fruticis huius præcipuæ sunt notæ. Nec refert quod Dioscorides amygdalæ folijs eius folia cõparauerit, lauro enim & amygdalæ nõ dissimilis magnopere foliorũ figura est. Fecit idem rosæ flos & arbor, ut eadẽ gens Rhododendrũ nominauerit.

Oleander. Rhododaphne cur dicta. Rhododendros quare.

FORMA.

Notus frutex, amygdalæ longiora & crassiora folia habens, florem rosarum figura, fructum amygdalæ similem, ueluti cornu, qui dehiscens lanea natura plenus est, pappis acanthinis simili. Radix illi est acuminata, longa, lignosa, gustanti salsa.

LOCVS.

Nascitur in hortis, maritimis, & secundum amnes locis.

TEMPVS.

Quo mense floribus & fructu prægnans sit Nerion, non satis constat: neque enim uel flores uel fructus eius nobis uidere licuit. Hinc est quod etiam pictura quam exhibemus ijsdem careat.

TEMPERAMENTVM.

Neriũ Arabes calefacere in principio tertij ordinis, & in secundo siccare tradunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flores & folia canes, asinos, mulos & quadrupedes plurimos enecant: hominũ uerò cum uino pota contra uenenatorũ morsus præsidia salutaria sunt, præsertim si rutæ cõmiscueris. Infirmiora uerò animantia, ut oues, caprasque, si aquam biberint in qua folia eius maduerint, moriuntur.

D

EX GALENO.

Nerium aut Rhododaphne notus omnibus est frutex. Foris quidem illitus discutiendi uim obtinet. Intrò autem in corpus assumptus, perniciosus ac uenenosus non tantum hominibus, uerumetiam plerisque pecudibus.

EX PLINIO.

Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit latinum: Rhododaphnen uocant, aut Nerium. Mirum, folia eius quadrupedum uenenum esse, homini uerò contra serpentes præsidium, ruta addita, & è uino pota. Pecus etiam & capræ si aquam biberint in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

DE OXYACANTHA. CAP. CCV.

NOMINA.

ΟΞΥΑΚΑΝΘΑ Græcis, Oxyacantha Latinis, officinis Berberis, Germanis Paisselbeer / Saurich / Erbsel / Versich uocatur. Hauddubiè Græci à spinarum acuminatis cuspidibus Oxyacan than dixerunt.

Berberis. Oxyacantha unde dicta.

FORMA.

Syluestri pyro similis arbor est, sed minor & nimis spinosa. Fructum fert Myrto similem, plenum confertúmue, rubentem, fractu facilem, intus nucleos habentem. Radicem multifidam & altam. Huius deliniationis notę, nulla prorsus reclamante, arbori quam uulgò Berberim barbara uoce nominant, adamussim respondent. Nanque arbuscula est pyri syluestris aspectu, sed humilior, ramis ex interuallo spinosis, folio lentè per ambitum aculeato, acinis rubentibus, in pediculo iuxta & racemo pendulis, gustu acido & subaustero, duobus intus granis, radice numerosa.

OXYACANTHA

Versich.

C

LOCVS.

Multis nascitur locis, syluis nempe, frutetis, campestribus, montanis, siccis & aquosis.

TEMPVS.

Germinat ineunte uere, ab occasu autem Vergiliarū fructifera. Per Septembrē itaque ac Octobrem menses carpitur, campos syluasq; exornans.

TEMPERAMENTVM.

Oxyacantha adstringit & desiccat, atqueadeo quorundam sententia frigida & sicca in secundo est ordine. Fructus tamen tenuium est partium, & paululum quid dam incisiuum habet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius fructus potus & comestus, alui profluuium, & muliebrem fluxum sistit. Radix trita & illita aculeos & spicula extrahit. Abortum facere tradunt, si sensim uenter ter radice feriatur aut perungatur.

EX GALENO.

Oxyacanthus arbor ut pyro syluestri similem habet speciem, ita & facultates minimè dissimiles. Quin & ipsi fructus. Pyri quidem syluestris prorsum atq; absolutè austerus est, Oxyacanthes autem tenuium partium est, & modicè incîdit. Porrò arboris huius fructus, pyri syluestris similis non est, sed Myrti potius fructui, rubens scilicet & † rarus. Habet uerò & nucleos. Cæterum non tantum esus, sed & bibitus omnes fluxionum affectus cohibet atque sistit.

† ...δρὸς uidetur ...endum, ut est ...ud Dioscor.

EX RECENTIORIBVS.

E baccis uinum exprimitur eodem ferè usu, quo uinum ex mâlo punico. Condiuntur item acini uel melle uel saccharo ad restringendā sitim, depellendamq; fe-
D bricitantium malaciam, quorū morosum nimis palatum cibum ferre quemcunq; respuit. Elanguescens appetentia grato huius acore recreatur.

DE OSYRIDE. CAP. CCVI.

NOMINA.

ΣΥΡΙΣ Græcis, Osyris Latinis, officinis Linaria, nonnullis herba urinalis appellatur. Germanicè Flachßkraut / Lynkraut / Harnkraut / Unser frawen flachß / Wildflachß / Krotenflachß / Nabelkraut. Linariam autem dixerunt recentiores à folijs quæ Lini faciē referre uident.

...nia quare ...ia

FORMA.

Virgultum sarmentúmue nigrum est Osyris, tenues uirgas lentasq; habens. In quibus foliola sunt terna & quaterna, modo quina, interim & sena, ceu Lini nigra initio, dein colore mutato subrubescentia. Iam si rem diligenter expendas, nullam deliniationis notam Osyridi traditā, in Linaria dicta hodie deesse reperies. Siquidē hæc cauliculis fruticat nigricantibus, & qui ob suum lentorem haud facilè franguntur, tenuibus, atris quoque folijs, Lini facie. Concolori denique semine tantisper dum maturescit, postquam ematuruit rubescente. Senescentes quoque ramuli nigritiam in ruborem uertunt. His accedit antiqui & manuscripti herbarij testimonium, qui Linariam eam esse herbam tradit, quæ Dioscoridi Osyris dicitur, floremq; habere luteum inquit. Respondet etiam per omnia pictura.

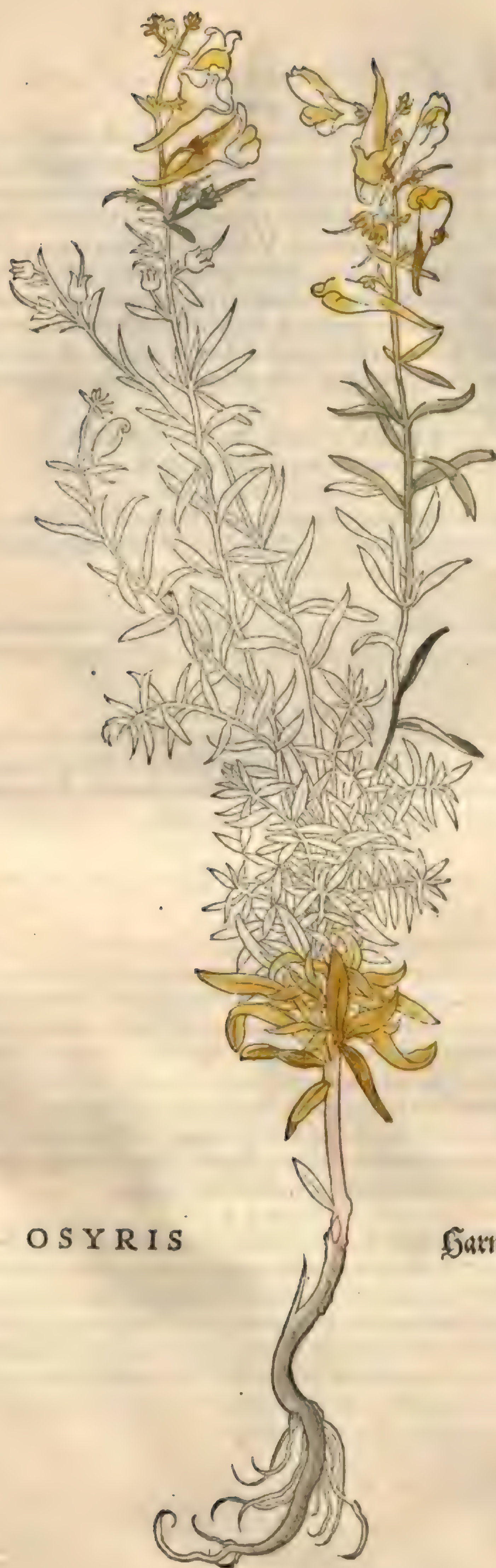
LOCVS.

Passim in campestribus prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate tota & autumno.

TEMPE-

OSYRIS Harnkraut.

C

TEMPERAMENTVM.

Osyridi amara inest qualitas, & obstructiones aperiendi, adeoque ut calida sit necesse est. Amara nanque, Galeno lib. iiij. cap. x. de simpl. medicament. facult. teste, qualitate prædita, omnia calida sunt. Sic etiam eodem autore lib. v. cap. xi. eiusdem tractationis, singula quæ poros & meatus expurgant, ab infarctuque liberant medicamenta, calida sunt & tenuiũ partium. Vehementer itaque errant, qui Linariam frigidam & humidam esse asserunt. Et certè præter ea quæ iam dicta sunt, uel hoc uno argumento erroneam illorum sententiam confutare omnium maximè licebit. Cum etenim Linariæ urinam mouendi facultatem inesse scribant uulgares etiam herbarij, colligitur illam non esse frigidam & humidam, quandò Galeno libro iam citato cap. xij. attestante, omnia quæ urinam ducunt ex acrium atque adeò calidorũ & siccorum sint genere.

Linaria non est frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius decoctum potum morbo regio affectos iuuat.

EX GALENO.

Osyridi, ex qua medicamenta ad exterendam leuigandamque cutem, Græci κορήματα uocant, fieri solent, amara inest qualitas, & obstructiones expediendi facultas. quare & in iecinore consistentes obstructiones adiuuat.

EX AETIO.

Osyris est herba subfruticosa, tenuibus uirgulis, fractioni renitentibus, folijs Lino similibus, nigris primo, postea subrubescentibus, gustu amaris, unde regio morbo conferunt.

EX PLINIO.

Smegmata mulieribus ex Osyridis folijs faciunt. Radicum decoctũ potum, sanat arquatos. Eædem priusquã maturescit semen concisæ, & sole siccatæ, aluum sistunt. Post maturitatẽ uerò collectæ, & in sorbitione decoctæ, rheumatismis uentris medentur, & per se tritæ ex aqua cœlesti bibuntur.

κορήματα enim nõ solum scopas, ut quidam arbitratur, uerumetiam κοσμήματα, Suida & Phauorino testibus, hoc est comptoria & uenustantia faciẽ medicamẽta græci dixerũt: è quorum sanè numero Osyris est, quæ cũ amara sit, extergere etiã quæ sunt in corpore, facie potißimũ, maculas potest. Hinc rectè Plinius ex eius folijs mulieribus, ut pote quæ plus alijs comere & uenustare faciem solent, smegmata fieri tradit.

DE OCIMO. CAP. CCVII.

NOMINA.

OKIMON Græcis, Ocimum Latinis, recentioribus Græcis βασιλικὸν, id est, regium appellatur, quod nomen apud omnes nostræ ætatis herbarios & officinas usurpatur. Sunt tamen quibus Ocimum gariophyllatũ nominetur. Germanicè Basilien / uel Basilgram dicitur. Ocimum autem quibusdã à nascendi celeritate dictum est, siquidem à satu tertio statim die emicat. Quod uerius Ocymo uidetur conuenire, quod pabuli & farraginis quoddam genus est, sic nominatũ ab ὠκὺς græca dictione, quæ citò significat. Proinde sunt qui significantius per z scribendũ ducant Ozimum, ab ὄζω, quod redolere denotat, quoniam herba tota suauissimũ spiret odorem. Ab eodem odore, quod basilica & regia domu dignum sit, Basilicum hodie nuncupatur.

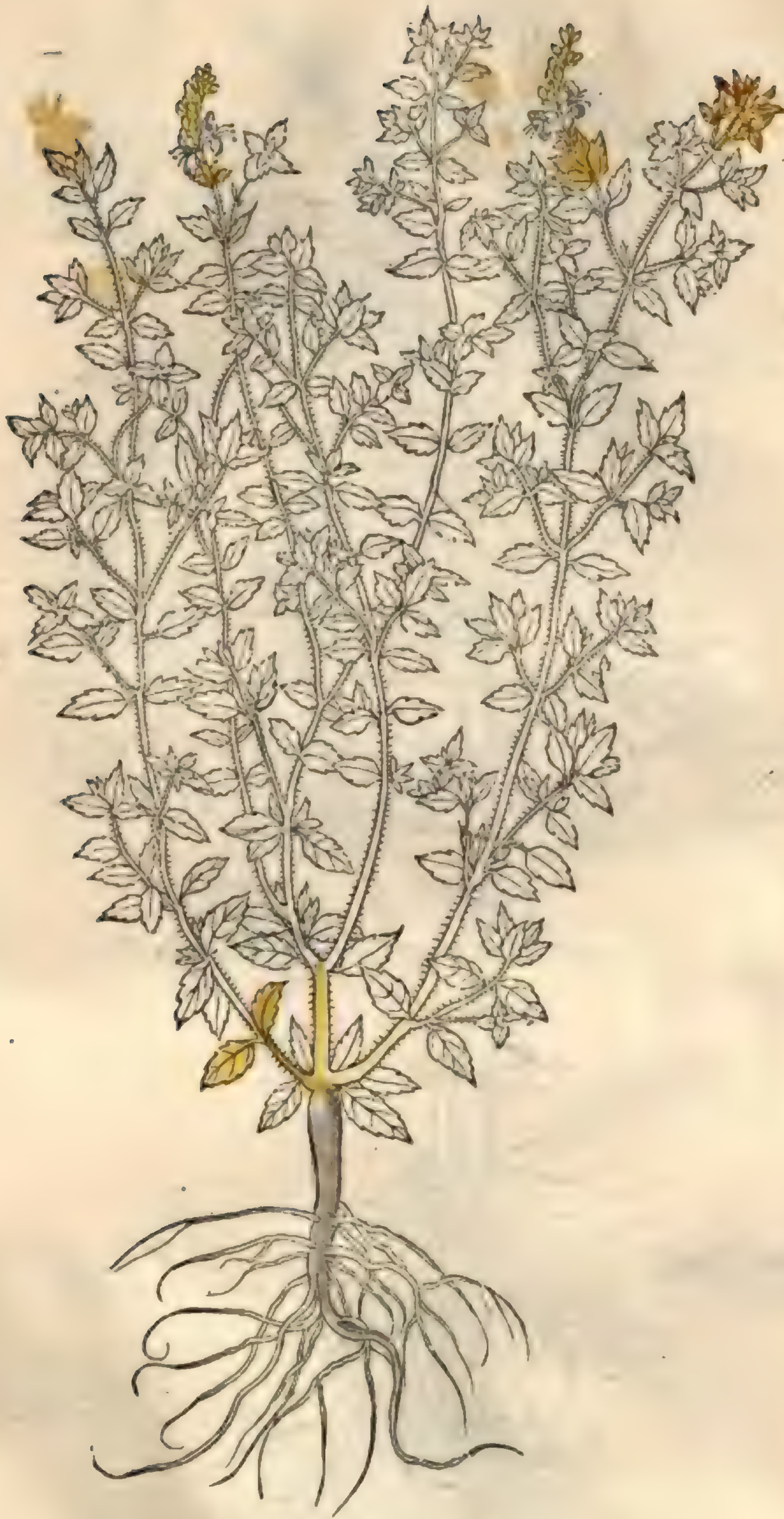
Ozimum cur dictum.

Basilicum.

GENERA.

Sunt qui duo Ocimi cõminiscantur genera: unum latiora folia habens, quod priuatim Basilicum: alterum angustiora, quod Ocimum gariophyllatum appellant. Nos tria tibi exhibemus ex uno promiscuè semine nobis nata. Primũ maioris discriminis ratione Ocimũ exiguũ, Germanicè klein Basilien / nominauimus. Alterum mediocre, Germanicè mittel Basilien. Tertiũ magnum, Germanicè groß Basilien uocauimus. Neque enim nisi folijs solis distare uidentur, quæ in primo genere exigua admodũ sunt, in altero uerò paulò latiora, in tertio primi respectu latissima. Odor autem omnibus tribus unus idemque est.

FORMA.

OCIMVM EXIGVVM.

Klein Basilien.

OCIMVM MEDIOCRE.

Mittel Basilien.

OCIMVM
MAGNVM.

Groß Basilien.

C FORMA.

Ocimum pedali altitudine prosilit, surculosum, ramulis rotundis, folio Mercurialis, diluti uiroris. Floret particulatim, primò parte inferiore, demum superiore: flosculo candido, semine pullo nigróue, cui cortex obducitur. Radix una descendit in altitudinem, crassior & lignosa, cæteræ à lateribus funduntur exiles ac prolixæ.

LOCVS.

Passim in figulinis uasis mulieres extra fenestras ædium fouent Ocimũ. In hortis etiam satum prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, dein semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Ocimum ex secundo est ordine calefacientium, cum excrementitia quadam humiditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Copiose comestum oculorum aciem hebetat, aluum emollit, flatus mouet, urinam cit, lac euocat, ægreq; in uentre mutatur. Illitum cum polentæ farina, rosaceo & aceto, inflammationibus, mariniq; draconis & scorpionis ictibus auxilio est. Per se autem cum uino Chio oculorũ doloribus. Oculorum caligines succus eiusdem abstergit, eorundemq; fluxiones exiccat. Semen potum quibus atra bilis gignitur, difficultati urinæ, inflatisq; conuenit. Olfactu per nares attractum, copiosa sternutamenta mouet. Quod idem herba efficit. Porrò instante sternutamento oculos comprimere oportet. Sunt qui Ocimum cauent minimeq; comedunt, quandoquidem manducatũ, & in sole positum uermes gignat. Libyes autem adiecerunt, quod si feriantur à scorpione qui Ocimum ederint, nullo dolore conflictari.

D EX GALENO.

Ocimum excrementitiã humiditatem habet, proinde nec cõmodum est quod in corpus sumatur. Cæterum foris illitum, ad digerendum & concoquendũ utile est. Plerique hoc etiam ut obsonio utuntur, ex oleo & garo offerentes. Vitiosioris autem succi est. Admentiuntur ob hoc quidam dicentes, si tritum fictili nouo indatur, celerrimè intra paucos dies scorpiones gignere, præsertim ubi quis quotidie ollam soli expositam calfecerit. Sed hoc sanè à uero abest. Id porrò uerè de eo dixeris, praui succi, stomacho inimicum, & concoctu pertinax olus esse.

EX PLINIO.

Ocimum Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum quoq; claritati. Præterea insaniam facere, & lethargos, & iecinoris uitia, ideoq; capras id aspernari: hominibus quoq; fugiendum censet. Adijciunt quidam, tritum si operiatur lapide, scorpionẽ gignere: cõmanducatum, & in sole positum, uermes afferre. Alij uerò, si eo die feriatur quispiam à scorpione qui ediderit Ocimum, sanari non posse. Quinimò tradunt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis uel fluuiatilibus trito, cõuenire ad eum scorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere Ocimi cibum. Secuta ætas alacriter defendit, nam id esse capras. nec minus quàm mentham & rutam scorpionũ terrestrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi cum uino, addito aceto exiguo. Vsu quoq; cõpertum, deficientibus ex aceto odoratum salutarem esse. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitũ capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex uino. Stomacho quoq; esse utile, inflationes & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum. Vrinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistio dedit, & coctum dysentericis & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenasmo, & sanguinẽ excreantibus, in uino. Contra duritiam pręcordiorũ illinitur mammis. Extinguit quoq; lactis prouentum. Auribus utilissi-

A utilissimũ infantium, præcipuè cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamenta mouet, & destillationes capiti quoque illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat.

EX SYMEONE SETHI.

Basilica ocima olfacta cor & caput iuuant. Si aqua irrigantur, humidiora fiunt, & somnum conciliant. Semen eorum cardiacis affectibus succurrit. Animi mœrorem ex atra bile ortam, in hilaritatem & lætitiam mutat.

APPENDIX.

Vides in referendis Ocimi facultatibus non parũ inter se dissentire Dioscoridẽ, Galenũ & Plinium, ita ut uix pugnantes illorum sententias conciliare possis. Quare cõsultum erit ut hic, quemadmodũ in aliis etiam, Galeni amplectaris opinionẽ, qui quodammodo inter hos medius interiectus, cõmendat exteriorem eius usum in iis quæ συμπέψεως καὶ διαφορήσεως, id est, concoctionem & discussionẽ desiderant: damnat uerò internum, ob excrementitiũ humorem quo grauat & lædit interanea. Et ad hunc etiam scopum respiciens, plerasque alias Dioscoridis & Plinii contradictiones tollere poteris.

DE ORIGANO. CAP. CCVIII.

NOMINA.

ΟΡΙΓΑΝΟΣ Græcis, Origanus uel Origanum Latinis, officinis nomen suũ retinuit, Germanis Wolgemůt/Dosten/Braundosten/uel Bergmüntz nominatur. Origanum uerò quod montibus gaudeat appellationem apud Græcos inuenit, ἀπὸ τοῦ ὄρους, id est, monte, & χαρᾶς, gaudio. Herodianus quod uisum exacuat nomen duxisse testatur, ab ὁρῶ uidere, & γανῶ clarifico, quasi aciem oculorum illustrans. Theodorus grammaticus nomen ex aduerso datũ putat, à ῥιγῶ, quod est algeo, fieri ῥίγανον, quasi rigens, censet, & tandem ascita litera principe, o, in Origanum esse confictum, contrario tamen sensu, quod minimè refrigeret. *Origanum unde dictum.* B

GENERA.

Origani genera seu rectius cognomina quatuor esse constat. Est enim Heracleoticum, Onitis, Tragoriganũ, & syluestre. Primum ab Heraclea Ponti dictum, cætera à pecoribus cognomenta desumpserunt. Onitis, quod ab asinis impeteretur, ac in cibo gratum esset. Tragoriganũ, quasi hircinum Origanum, non alia forsitan ratione quàm quod eius pabuli uoluptate animal hoc caperetur. Syluestre, quod sine cultura, & sua sponte proueniat, cognominatum fuit. Cæterum quum in tanta cum nomenclationũ tum historiæ ambiguitate uarietateque tam Græcorum quàm Latinorum nõ facilè sit quicquam in solidum de his statuere, satis sit unum genus, syluestre nimirum & uulgare, pro omnibus pictum exhibere, quòd, ut Paulus ait, utcunque nominibus distinguantur, una tamen omnium sit facultas, adeoque in re admodum incerta, multum operæ aut laboris temerè insumere minimè necessarium putaui. *Heracleoticum. Onitis. Tragoriganum. Syluestre.*

FORMA.

Origanum uulgare fruticulus est, tam foliis quàm ramis Serpyllo syluestri similis, comante supra cacumen umbella, in qua flores haud secus quàm in Serpyllo in albo purpurei, odore iucundo præditi emicãt. Ex qua sanè deliniatione satis liquet, Origanum hoc uulgare, Tragoriganũ, uel saltem eiusdem speciem quandam esse, quod hoc ut Dioscorides refert, foliis & ramulis syluestri Serpyllo simile existat. *Vulgare.*

LOCVS.

Montibus diuosisque locis gaudet Origanum nostrum, passimque in his propter sepes nascitur.

ORIGANVM SYLVESTRE SEV VVLGARE.

Wolgemüt.

A

TEMPVS.

Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Omnes Origani species, Galeno & Paulo testibus, calefaciunt & exiccant in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Heracleoticũ excalfacit, unde decoctum eius cum uino potum uenenatorũ morsibus prodest: cum passo autem ijs qui cicutam, aut meconiũ: cum oxymelite ijs qui gypsum aut ephemerũ hauserunt. Ruptis, conuulsis, hydropicis cum fico manditur. Aridũ acetabuli mensura potum cum aqua mulsa, atros humores per aluum ducit, mensesq; ciet. Linctũ ex melle tussibus medetur. Prurigines itidem, scabies, regiumq; morbũ, decoctum eius cum in balnea descensum est, iuuat. Succus eiusdem adhuc uirentis, tonsillas, columellas, orisq; ulcera sanat. Per nares cum oleo irino infusus trahit. Cum lacte aurium dolores mitigat. Conficitur ex eo & cepis, & rhu obsoniorũ uomitorium medicamentũ, omnibus ijs in ęre Cyprio sub Canis ardenti æstu per quadraginta dies insolatis. Herba uerò substrata serpentes fugat. Onitis eadem quæ Heracleoticũ Origanum præstat, non tamen eadem efficacia. Syluestre priuatim folijs & floribus cum uino potis, uenenatorũ morsibus auxiliatur. Omnia autem Tragorigani genera calefaciunt, urinã mouent, bonam faciunt aluum, si decoctũ eius bibatur: biliosa enim deijciunt. Lienosis cum aceto pota utilia: cum uino autem his qui Ixiam hauserunt. Menses ducunt. Tussientibus, peripneumonicis, ex melle in eclegmate dantur. Est & efficax potio, quare cibum fastidientibus, & stomacho male affectis, & acida ructantibus datur. Item ijs quibus † à maris iactatione nausea, & hypochondriorũ calor excitatur. Oedemata cum polenta illita discutiunt. † aliàs repletione

B

EX GALENO.

Origanus Heracleotica efficacior est Onitide. Syluestris uerò utraq; ualentior. Omnes autem incidendi, extenuandi & calfaciendi facultatem obtinent. Tragoriganus quippiam etiam adstrictionis assumpsit.

EX PLINIO.

Origani priuatim usus contra torsiones stomachi in tepida aqua, & cruditates. Contra araneos scorpionesq; in uino albo. Luxata & contusa in aceto & oleo & lana. Tragoriganũ urinam ciet, tumores discutit, contra uiscum potũ uiperęq; ictum efficacissimũ, stomachoq; acida ructanti & præcordijs. Tussientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Heraclium serpentes fugat. Percussis esui datur decoctũ. Potu urinã ciet. Ruptis, conuulsis medetur cum Panacis radice. Hydropicis cum fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctũ ad sextã. Item scabiem, pruriginẽ, psoras, in descensione balnearũ. Succus auribus infunditur cum lacte mulieris. Tonsillis quoq; & uuis medetur. Capitis ulceribus. Venena opij & gypsi extinguit decoctũ, si cum cinere & uino bibatur. Aluum mollit acetabuli mensura. Sugillatis illinitur. Item dentiũ dolori, quibus etiã & candorẽ facit cum melle & nitro. Sanguinẽ narium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias asperas cum gallo & melle teritur. Ad lienem folia cum melle & sale. Crassioreş pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & sale sumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Lassi perunguntur ex eo, ita ut ne uenter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones sanguinis in genitalibus tusum ex aceto illitum. Reliquias purgationum à partu.

ORCHIS MAS LA TIFOLIA.

Ongesprengt Knabenkraut mennle.

ORCHIS MAS
ANGVSTIFOLIA.

Geſprengt Knabenkraut
mennle.

ORCHIS FOE
MINA MAIOR.

Das grösser Knabenkraut
weiblin.

ORCHIS SIVE CYNOSORCHIS
FOEMINA MINOR.

Knabenkraut weiblin
das kleiner.

C

NOMINA.

Testiculus canis. Orchis cur dicta. Cynosorchis.

ΡΧΙΣ ἢ κυνὸς ὄρχις Græcis, Orchis & Cynosorchis Latinis, Testiculus canis officinis, Germanis Knabenkraut uocatur. Orchis dicta hęc herba est, quod radices sibi inuicem haud secus atque duo testiculi cohæreant. Cynosorchis uerò, quod canum testiculis similem radicẽ habeat.

GENERA.

Orcheos duo esse genera animaduertimus, marem nimirum & fœminam. Mas in uniuersum maior quàm fœmina procerior'q; est, ut pictura ipsa pulchrè declarat. Est'q; duorum generum. Vnum latioribus folijs & candicantibus ferè floribus, quod Orchin marem latifoliam uocauimus. Alterum quod angustioribus folijs, & maculosis magis, floribus'q; purpureis constat. Nos maioris discriminis rationem habentes, Orchin marem angustifoliã nuncupauimus. Fœmina itidem duorum est generum: una enim maior, altera minor est, ut pictura satis demonstrat.

FORMA.

Folia habet circa caulem & ima eius parte per terram strata, oleæ molli similia, angustiora tamen, leuia & longiora. Caulem dodrantali altitudine, in quo purpurei flores. Radicem bulbo similem, oblongam, duplicem, in modum oliuæ angustam, superiorem alteram, inferiorem alteram: & hanc quidem mollem ac rugosam, illam uerò plenam.

LOCVS.

Nascitur locis, Dioscoride autore, petrosis & arenosis. In Germania certè nostra
D in hortis & pratis, locis'q; sabulosis copiose prouenit.

TEMPVS.

In Maio & Iunij principio carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius maior calida & humida est, gustantibus'q; dulcior esse apparet. Minor admodum elaborata est, ad calidius siccius'q; tendit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix editur ut bulbus cocta. Fertur de ea, si maiorem edant uiri, mares generari: minorem uerò fœminæ, fœminas. Addunt etiam in Thessalia mulieres paruam cum caprino lacte bibendam dare, ut ad uenerea excitent: aridam uerò ad inhibenda atque dissipanda. Alterum etiam alterius potu resolui.

EX GALENO.

Radix maior Orchios multam uidetur habere humiditatem excrementitiam & flatuosam: quapropter pota Venerem excitat. Altera uerò, minor uidelicet, contrà non modo non stimulat ad coitum, sed planè cohibet ac reprimit. Eduntur bulborum more assæ.

EX PLINIO.

Tumores & uitia partium earum erumpentia, cum polenta illita radix sedat, uel per se trita. Eadem ex lacte ouillo neruos intendit, & ex aqua remittit.

DE ORCHI

TRIORCHIS SERAPIAS MAS.

Knabenkraut mennle das kleiner.

TRIORCHIS
FOEMINA.

Ragwurtz weible.

A

NOMINA.

ΡΧΙΣ σεράπιας, ἢ τριόρχις, Paulo & Aëtio testibus, Græcis dicitur. Orchis siue testiculus Serapias Latinis. Officinæ eius cognitionē non habent. Germanicè Kagwurtz dicitur. Serapias autem ab Andrea medico ob multos radicis usus, ut inquit Dioscorides, appellata est. Sunt qui à Sarapi Alexandrinorū deo nominatā uelint, propter lasciuiā impudentē, qua is deus Canopi, ubi templum & cultu & religione excellens habebat, colebatur: de quo Strabo in xvij. suæ Geographiæ libro. Triorchis uerò, manifesto ex ea appellatione argumento, quod non duabus, sed tribus testiculatis radicibus in terra nitatur. Qua una quidem re facilè à prioribus discriminantur Orchibus. *Serapias quare dicta.* *Triorchis cur dicatur.*

GENERA.

Duo esse Orchis Serapiadis seu Triorchis genera, res ipsa satis monstrat. Etsi enim in folijs ac radicibus nihil aut parum discriminis habeant, tamen in floribus manifestè differre uidentur. Nam alterum genus, quod nos marem uocauimus, floribus constat purpureis, & parumper albicantibus. Alterum uerò, quod nos ut certius à priori discerneretur, fœminam nominauimus, flores obtinet diuersis coloribus distinctos, purpureo uidelicet, candido, uiridi ac nigricante, inferioreq́ parte fuci planè effigiem exhibent. *Triorchis mas.* *Triorchis fœmina.*

FORMA.

Folia habet Porro similia, oblonga, latiora & pinguia, in alarū cauis inflexa. Cauliculos dodrantales, subpurpureos flores. Radicem minimis testiculis similem.

LOCVS.

Prouenit in pratis & campestribus.

B

TEMPVS.

In fine Maij mensis & initio Iunij hoc genus apparet, dein nusquam inueniri potest.

TEMPERAMENTVM.

Valentius quàm primo ordine exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita tumores disijciendi uim obtinet, atque ulcera expurgat. Herpetas cohibet. Fistulas abolet, inflammatione laborantia illita mitigat. Sicca nomas compescit, ulceraq́ putrescentia & maligna oris sanat. Cum uino pota aluum sistit. Feruntur de hac etiam quæcunque de Cynosorche dicta sunt.

EX GALENO.

Orchis Serapias ad Venerem nō similiter accōmodus est. Oedemata illitus discutit, & ulcera sordida purgat, & herpetes sanat. Siccatus multò magis desiccat, adeò ut & putrescentia contumaciaq́ ulcera sanet. Habet etiam quippiam subadstringens, ac proinde uentrem in uino potus sistit.

EX PLINIO.

Eius radices sanant oris ulcera, thoracis pituitas, aluum sistunt è uino potæ.

OENANTHE
Rot Steinbrech.

A

NOMINA.

OINANΘH, ἀλβίνανθος Græcis, Oenanthe Latinis, Filipendula officinis, & Saxifraga rubea, Germanis rot Steinbrech nominatur. Oenanthe autem dicta hauddubiè est quod cum uino floreat. Leucanthon uerò à florum quos producit candore. Filipendulam à numerosis illis & rotundis in radice capitibus tuberibúsue, quæ quasi ex filo quodam pendere uidentur, appellatam esse constat. *Saxifraga rubea* *Oenanthe quare dicta.* *Filipendula.*

FORMA.

Folia Pastinacæ syluestris habet, flores candidos, caulem crassum, dodrantalem, semen Atriplicis, radicem magnam, multa habentem capita rotunda. Ex qua descriptione palàm apparet, Oenanthen eam esse herbam quam ætas nostra Filipendulam uocat, quod nulla prorsus sit nota quæ illi non conueniat. Folijs enim Pastinacæ erraticæ est, quæ planè eius herbæ quæ uulgò Petroselinon hodie appellatur folijs similia sunt. Hinc est quod in uulgaribus herbarijs scribatur folia Petroselino similia habere: quamuis Staphylino legendum esse putem. Manuscriptus etiam herbarius Filipendulam folia Dauci agrestis habere tradit. Flores denique illi albi, caulis crassus, dodrantalis, Atriplicis semen. Radices quoque multa, quinque interdum aut sex, nonnunquã etiam plura capita rotunda, tanquam à filo pendentia, ut ait antiquus herbarius, habentes: ita ut hinc esse Oenanthen abundè constet. Sed demus non esse, nihil tamen inde periculi erit, quod scilicet Oenanthe easdem quas Filipendula, sicut ex paulò pòst dicendis patebit, facultates obtineat.

LOCVS.

Nascitur in petris & montibus asperis. Tubingæ certè in monte Austriaco nominato copiosissimè prouenit, & in sylua non procul ab arce eius oppidi distante.

B

TEMPVS.

Iunio mense floret, quo sanè tempore quia facilè ex floribus agnoscitur, carpi potest. Radices tamen inter autumni initia colligendæ erunt.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum est Filipendula, ita ut non temerè hanc recentiores calidam & siccam in tertio ordine statuant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Oenanthes semen, caulis & folia cũ mulso ad secundas ejciendas bibuntur. Radix cum uino contra stranguriam conuenit.

EX PAVLO.

Oenanthe secundas ejcit, urinæ stillicidio, morboq́ regio medetur.

EX PLINIO.

Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota, facilitatem pariendi præstant, secundasq́ purgant. Tussim è melle tollunt. Vrinam cient. Radix uesicæ uitijs medetur.

EX RECENTIORIBVS.

Filipendula in lotij stillicidio & urinæ remoratu, neque non renum doloribus, atque lapide eorundem, cõuenit. Eadem stomachi inflationes discutit, medetur & suspiriosis & anhelantibus, & omnibus morbis quos causa frigida concitauit. Farinam eiusdem cibis comitialium inspergunt.

DE OXY.

OXYS Saurer Klee.

A

NOMINA.

 XYS græcè, Oxys Plinio & Latinis, Trifolium acetosum & Alleluya officinis, uulgo Panis cuculi, uel quod cuculus auis eo uescatur, uel quia hoc erumpente, cuculus uocem suam ędere incipiat. Germanis Saurer klee/Buchklee/Buchampffer/Buchbrot/Gauchklee/Guckgauchklee & Hasenklee appellatur. Oxys uerò ab acido sapore dicta est. Trifolium acetosum. Alleluya. Panis cuculi. Oxys quare dicta.

FORMA.

Humilis herba est, longis tantum pediculis, tria summatim folia perinde atque Trifolium proferens, exigua, & in cacumine laciniata, sapore acido. Florem habet candidum, in simplici stylo inter folia prosilientem: rufum in lunatis siliquis semen. Radicem in transuersum longam, geniculatā ac rufam. Antiquus & manuscriptus herbarius putat hanc herbam esse Lotum satiuā, cuius certè sententiā, quòd à Dioscoride non describatur Lotus, neq; probo neq; improbo. Cur tamen non sequar, facit quod herba quam Alleluya barbari uocant, non sit satiua, sed pasim in syluis & alijs locis umbrosis nascatur futuræ tempestatis prænuncia. Siquidem appropinquante aliqua tempestate, arrigitur contrà tanquam tempestati colluctatura.

LOCVS.

Multis locis prouenit: nam in syluis circa petrosa & aquea loca nascentem conspeximus. Nullibi autem copiosiorem quàm Tubingæ in primo statim conscensu montis Austriaci ad dextram prouenire uidimus.

TEMPVS.

Aprili atque interdum Maio mense floret, dum scilicet cuculi uox primùm exauditur, atq; hinc Cuculi panem dictam esse puto, ut dictum est antea. Obseruatū autem est à nobis, atque adeo multorum aliorum experientia cognitū, quod eius herbæ copiosi flores, crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certò portendant: pauci contrà siccitatem.

B

TEMPERAMENTVM.

Quum acidum in gustu saporem præ se ferat, idem cum Oxalide habere temperamentum, frigidum nempe & siccum, euidentissimum est.

VIRES. EX PLINIO.

Datur ad stomachum dissolutum: edunt & qui enterocœlen habent.

EX RECENTIORIBVS.

Vlceribus, uulneribus & fistulis, potissimum autem oris, medetur. Sitim arcet, & ut summatim dicam, easdem quas Oxalis, acetosam nostri nominant, facultates obtinet.

DE OPHRI. CAP. CCXIII.

NOMINA.

 PHRIN hanc herbam nominare placuit, quod inuenerim plantā binis duntaxat folijs constantem hac appellatione insigniri. Germanicum nomen nullum extorquere potuimus: neque enim ea est quæ Durchwachs/hoc est, Perfoliata uocatur, ideoq; hanc à geminis folijs Zweyblatt nominauimus. Ophris.

FORMA.

Caulem à radice singularem ac rotundū emittit, per bina quæ tantum habet folia penetrantem, à cuius medio ad summum usque calyculi multi sunt, & in his ueluti linguæ dissectæ nutantes flosculi. Radix uerò illi subest tenuis, adnascentes sibi radiculas multas, obliquas & odoratas obtinens.

OPHRIS Zweyblatt.

A

LOCVS.

Naſcitur in montibus, & nullibi maiori copia quàm Tubingæ in pede montis Auſtriaci prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret, dein ſtatim euaneſcit. Quapropter hoc potiſsimum tempore colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Guſtanti glutinoſa eſſe apparet, & quodammodo dulcis, ideoq́ calidam & ſiccam eſſe conijcere licebit.

VIRES.

Iuxta dictarum qualitatum miſtionem contrahendi & conſtringendi facultate præditam eſſe nemini non conſtat. Hinc eſt quod ad rupta, & uulnera cōglutinanda hac herba cōmodè utantur recentiores.

DE ORMINO. CAP. CCXIIII.

NOMINA.

ORMINON Græcis, Orminum & Geminalis Latinis, Gallitricum officinis, Germanis Scharlach appellatur. Orminon autem Græcis haud dubiè dictum eſt, quia Venerem extimulat. *Gallitricum.* *Orminon cur dictum.*

GENERA.

Ormini duo ſunt genera. Vnum ſatiuum, quod Gallitricum ſimpliciter nominant, & germanicè Scharlach. Alterum ſylueſtre, quod alio nomine Saluiam ſylueſtrem herbarij uocant. Germani wilden Scharlach/oder wilde Salbey. *Saluia ſylueſtris.*

FORMA.

B Orminum ſatiuum herba eſt folijs Marrubio ſimilis, caule quadrangulo, ſemicubitali, circa quem eminentiæ ſiliquis ſimiles prodeunt, ad radicem uerſus nutantes, in quibus ſemen eſt. Ex qua deliniatione abundè liquet herbã quam hodie Gallitricum uocant eſſe Orminum ſatiuum: hæc enim folijs Marrubio ſimilis eſt, niſi quod ſunt maiora & mirificè odorata: caule ſemicubitali, quadrangulo, ab imo ruſeſcente, calyculis circa caulem ſiliquarum effigie prominentibus, & ad radicem deorſum ſpectantibus, in quibus ſemen nigrum & oblongũ includitur: floſculis in candido purpureis, aut in dilutum ruborem inclinatis. Sylueſtre priori non admodũ diſsimile eſt, folijs ſatis ad Saluiam accedentibus, rugoſaq́ aſperitate præditis: caule ſeſquipedali, leniter hirſuto, in quadrangulum ſtriato: floribus è cœruleo in purpureum uergentibus, ad aquilini roſtri effigiem falcatis, calyculis pluribus in terram inclinatis, in quibus ad ſummum quatuor ſemina, parua, rotunda & fuleſcentia reperiuntur. *Orminum ſatiuum.* *Sylueſtre.*

LOCVS.

Satiuum nuſquam non in hortis ſatum prouenit. Sylueſtre autem paſsim omnia prata exornat, ſuaq́ ſponte in ijs naſcitur.

TEMPVS.

Vtrunque Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Orminum calidum & mediocriter ſiccum eſt, id quod amaritudo atque adſtrictio in guſtu ſatis monſtrant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Creditur ſemen ſatiui cum uino potum Venerẽ ſtimulare. Cum melle argema & oculorum albugines purgat. Illitum cum aqua œdemata diſcutit. Surculos extrahit. Herba ipſa illita eadem poteſt. Sylueſtre uehementiorem facultatem habet, quare unguentis miſcetur.

ORMINVM SATIVVM.

Scharlach.

ORMINVM SYLVESTRE.

Wilder Scharlach.

C EX PAVLO.

Orminon Venerem ſtimulat, oculorum craſsities cum melle repurgat, œdemata diſcutit, & extrahit aculeos. Syluestre domeſtico eſt ualentius.

EX PLINIO.

Semen ad Venerem ſtimulandam, & ad oculorum argema & albugines ualet. Vtroque genere tuſo extrahuntur aculei ex corpore, per ſe illito ex aqua. Folia ex aceto impoſita, panos per ſe uel cum melle diſcutiunt. Item furunculos, priuſquã capita faciant, omnesq́ acrimonias.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores etiam eaſdem facultates ſuo Gallitrico attribuunt: potiſsimum autem conferre ad albugines & oculorũ caliginem tradunt, ut hinc etiam colligi poſſit, herbam hanc Orminon eſſe Dioſcoridis.

DE OROBO. CAP. CCXV.

NOMINA.

ΡΟΒΟΣ Græcis, Eruum Latinis dicitur. Officinæ græcam appellationem retinuerunt. Germanis Eruen / ad imitationem latini nominis, appellari poſſunt.

GENERA.

Duo ſunt genera Erui: unum enim candidum, alterum autem rufum inuenitur. Nec inter ſe niſi floribus & radicibus differunt, quemadmodũ pictura affabre monſtrat. Rufum uerò ſylueſtre eſt, ſuaq́ ſponte in aruis, & inter dumeta prouenit.

FORMA.

D Exiguus frutex eſt, tenuis, anguſtis folijs, floribus uel candidis, uel in candido cœruleis aut puniceis, ſeminibus in ſiliquis ſine ſepto cylindraceis, quemadmodũ piſa, ſe inuicem tangentibus.

LOCVS.

Lætatur loco macro, non humido, quia plerunque luxuria corrumpitur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, ijſdemq́ ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat quidem Eruum exceſſu ſecundo intenſo, calefacit uerò primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis grauitatẽ facit Eruum, uentrem turbat, ſanguinemq́ per urinã ducit ſi comedatur. Coctum tamen appoſitũ boues ſaginat. Farina eius bonam facit aluũ, urinam cit, corporis colorem cõmendat. Frequentior in eſu aut potu ſanguinẽ cum torminibus per aluum & ueſicam ducit. Vlcera cum melle purgat, & lentigines, & aſpredinẽ cutis in facie, eiuſdemq́ maculas & reliquũ corpus. Nomas, gangrænasq́ cohibet, & mammarũ duritias emollit. Fera ulcera, carbunculos, fauosq́ rumpit. In uino macerata canum, hominũ, uiperarumq́ morſus illita ſanat. Cum aceto autem difficultates urinę, tormina & teneſmos lenit. Prodeſt etiã ijs qui cibo non nutriuntur, nucis magnitudine frixa & cum melle ſumpta. Decoctum eius fouendo perniones, & in corpore pruritus ſanat.

EX GALENO.

Orobus quatenus amaritudinis eſt particeps, eatenus incidit, extergit, atq́ obſtructiones expedit. Cæterũ ſi ſumatur copioſe, ſanguinẽ per urinas euocat. Hominum cibis prorſus hoc ſemen damnatũ: eſt enim & inſuauiſsimũ & praui ſucci. Eruo autem inſtar lupini præparato ex melle utimur, ut medicamento craſſos pulmonis thoracisq́ humores expurgante. Candidum minus eſt medicamentoſum, quàm id quod ad flauum aut pallidum colorem tendit.

ERVVM
SATIVVM.
Weiß Eruen.

ERVVM
SATIVVM.
Rot oder wild Erueu.

A

NOMINA.

ΡΕΟΣΕΛΙΝΟΝ, ἢ πετροσέλινον ἄγριον Græcis, Syluestre Petroselinum, & Apium montanũ Latinis, officinis & barbaram sectantibus medicinã Petroselinum dicitur. Id quod hinc accidisse puto, quod linguæ græcæ inscitia, Oreoselinum dictionem in Petroselinum mutauerint: uel quia simpliciter enunciauerint quod cum adiectione nominandum erat Petroselinũ syluestre, ad differentiã nimirum Macedonici, quod uerè est Petroselinum ueterum. Germani Petersilgen uocant. Nos teutsch Petersilgen/oder Peterlin nominauimus, ut discerneretur à Macedonico, de quo suo dicemus loco.

Apiũ mont.
Petroselinũ officinarum.
Petroselinum syluestre.

FORMA.

Caulem habet unum dodrantalem à radice tenui exeuntem, circa quem ramuli & capitula Cicutæ similia, multò tamen tenuiora. In his semen oblongum, acre, tenue, odoratũ, Cumino simile. Ex qua sanè descriptione sole clarius apparet, Petroselinum officinarum esse Oreoselinum ueterum: caule enim uno prouenit dodrantali ex radice pertenui, qui per ambitum ramulos spargit capitulis Cicutæ, tametsi multò tenuioribus: in ijs semen, acrimoniã gustu præferens, odoratum, tenue, Cumino proximum. Neque obstat quod in plerisque exemplaribus Dioscoridis capitulorum Papaueris fiat mentio: error enim haud exiguus subest, quod scilicet non μηκωνίῳ παρεμφερῆ, hoc est, Papaueri similia, sed κωνείῳ, id est, Cicutæ legendum sit. Id quod in primis confirmant ea quæ scribit Plinius libro xix. capite octauo, in hunc modum: Oreoselinum est Cicutæ folijs, radice tenui, semine Anethi, minutiore tamen. Quod si tamen hæc sententia minus arriserit, nihil moror quin dicas Petroselinum germanicum, cum forma parum admodum à uero Petroselino distet, ut palàm fit utriusque picturas intuenti.

Dioscoridis locus emendatur.

LOCVS.

B Nascitur in locis petrosis & montanis, unde etiam nomen accepit. In Germania uerò nostra in hortis passim plantatur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo gradu extenso, siccum uerò in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & radix in uino pota urinam cient. Menses etiam ducunt. Miscetur antidotis, necnon medicamentis urinam cientibus & excalfacientibus. Non hallucinari nos oportet, existimantes Oreoselinum esse quod in petris prouenit: aliud enim ab hoc est Petroselinum.

APPENDIX.

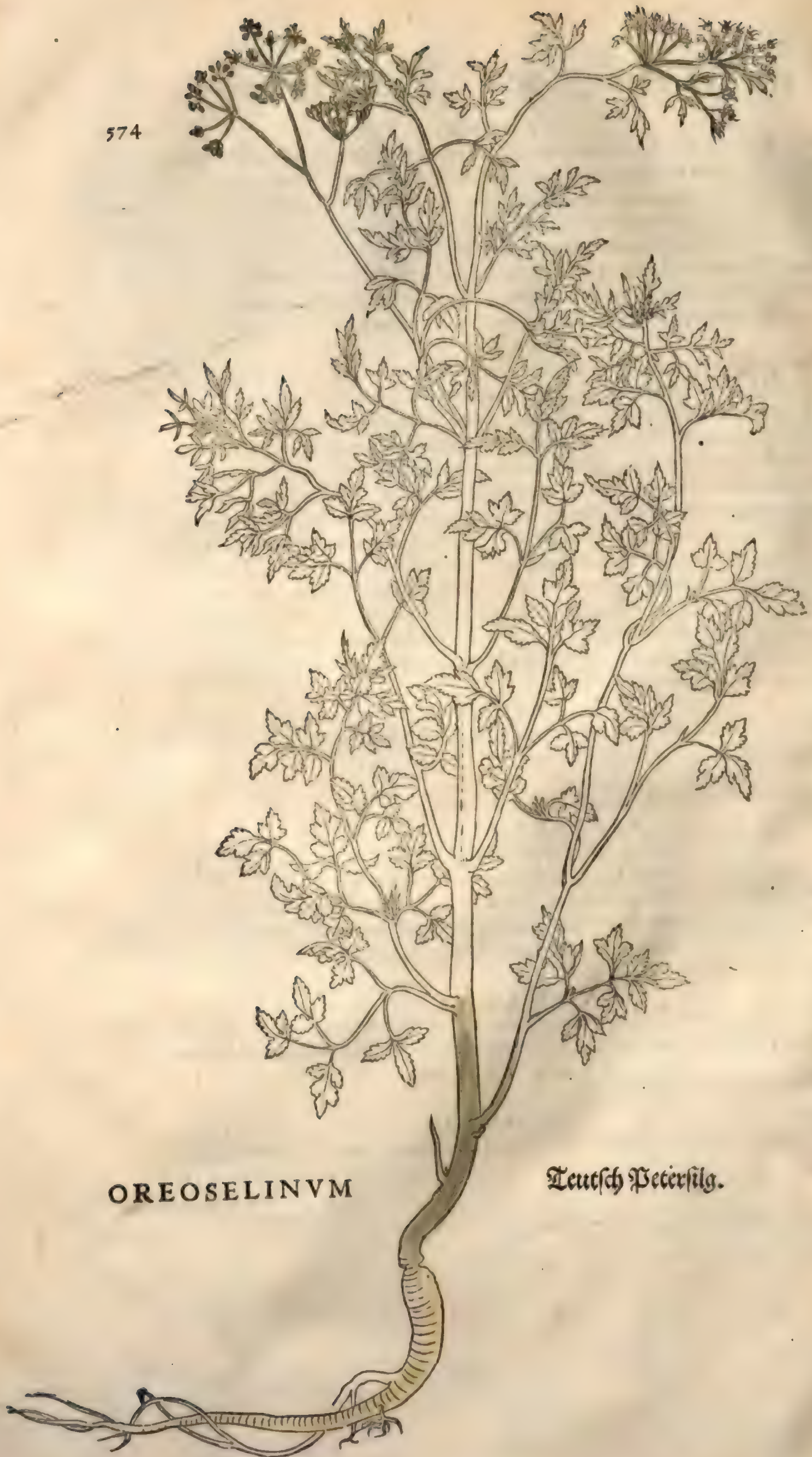
Vtcunque autem diligenter hoc monuerit Dioscorides, tamen cauere non potuit quin posteritas medicorum Oreoselinum esse Petroselinum certò crediderit.

EX GALENO.

Oreoselini similis Apio uis est.

EX PLINIO.

Oreoselinum urinæ & menstruis efficax. Eo etiam purgantur fœminæ è uino.

OREOSELINVM

Teutsch Petersilg.

A

NOMINA.

OH Græcis, Sorbus Latinis, eſt arbor cuius fructus Græcis ὄα καὶ οὖα, Galeno teſte, Latinis uerò Sorba appellantur. Officinæ latinam nomenclaturam retinuerunt. Germanis Speierling/ uel Sporöpffel corrupta puto uoce pro Sorböpffel nominantur. Vel ſic ab auſteritate uocata ſunt, quaſi mâla auſtera. *Sorbus. Sorba.*

GENERA.

Sorborum duo genera tradit Theophraſtus lib. iij. de hiſtoria ſtirpium, cap. xij. fœminam fructiferam, & maſculam ſterilem. Differre quoque fructibus idem ſcribit, quod aliæ orbiculatum, aliæ ouatum ferant. Fructus autem orbiculati dulciores ſentiuntur, ouati ſæpenumero acidi, minusq́ odorati. Plinius lib. xv. cap. xxi. in Sorbo quatuor differentias Latinos noſſe memoriæ prodidit: alijs enim eorum, ait, rotunditas mâli eſt, alijs turbinatio pyri, alijs ouata ſpecies ceu mâlorum. Quartum genus torminale appellant. Nos picturam eius generis damus, quod turbinatum pyri inſtar fructum ædit, qui Germanis Spörbirn/ corrupta uoce pro Sorbbirn/ aut quaſi auſterum pyrum dicitur. *Duo ſunt genera Sorborũ Theophraſto. Plinius quatuor differentias Sorborum ponit.*

FORMA.

Sorbus arbor eſt procera, recto caudice, cortice leui, pinguiuſculo, colore ad flauum albicante, cuius folia pediculo ſingulari, prolixo, neruaceoq́, in uerſus condita, alæ modo à lateribus exeuntia, tanquam ex omnibus unum fiat, ad neruum uſque laciniatum, uerum ampliuſculo interuallo diſtantia. Omnibus ramulis in extremo pediculi folium impar prominet, cuius acceſsione impar numerus efficitur. Figura laurum tenuifoliam imitantur, uerum ambitu ſerrata, breuioraq́ ſunt, nec B in extremum acutum mucronata, ſed in rotundius orbiculata. Flos racematim ſingulari petiolo, è multis minutis & candidis conſtans. Fructus uel orbiculatus, ut dictum eſt, uel ouatus, uel pyri inſtar turbinatus. Radices haud multas, nec altè deſcendentes, ualidas tamen & craſſas & incorruptibiles agit.

LOCVS.

Loca amat humida, montana & frigida, eodem Theophraſto autore.

TEMPVS.

Autumno fructus ſuos Sorbus oſtentat.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringentē obtinet qualitatem Sorbus, ſed multò imbecilliorem q́; Meſpilus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sorba mâlorum colorem referentia, necdum matureſcentia, diſſecta & in ſole ſiccata, cum manduntur aluum ſiſtunt. Farina eorum cum mola teritur, polentæ loco in eundem uſum ſumitur. Poteſt idem & decoctum eorum.

EX GALENO.

Sorba quidem adſtringunt, ſed multò fortius Meſpila quàm Sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accōmodatiſsimè exhibentur. Sorba maiori cum uoluptate ſumuntur: prorſus enim initio nihil acerbi uti Meſpila habent, ſed ſuccus eorum citra acerbitatē duntaxat auſterus eſt. Illud porrò neminem puto latêre, hæc omnia parcè, non largè ut ficus, uuasq́ eſſe comedenda. Nequaquam enim eis ut cibis, ſed magis ut medicamentis egemus.

DE OPHIO-

SORBVM OVATVM.

Speierling.

OPHIOGLOSSVM Naterzünglin.

C

NOMINA.

ὀφιόγλωσσον cur dicta.

ERBA hæc appositisſima uoce græcè ὀφιόγλωσσον appellari poteſt, non quod ſic eam ueteres aut recentiores græci nominauerint, ſed quod cum germanica nomenclatura optimè quadret. Neq; enim certò conſtat an Græcis, & ſub quo nomine herba illa cognita fuerit. Quapropter ut nouam ei inderemus appellationē neceſſum erat: meliorem uerò hac ipſa quam retulimus, inuenire haud potuimus. Latinè Ophioglosſum, aut lingua ſerpentina dici poteſt: germanicè enim Naterzünglin uocatur, à forma & figura quam refert. E ſingulis nanque folijs ſingulari pediculo prodit, quod ligulam ſerpentis forma ſua referre uidetur, ut pictura affabrè monſtrat.

Lingua ſerpentina.

FORMA.

Folium unicū obtinet pingue, digiti longitudine, Plantagini aquaticæ uocatæ haud diſsimile, è cuius ſinu inferiore pediculus exit, cui quippiam herbacei coloris inſidet, quod ſerpentinæ linguæ uocati lapilli ſimilitudinē refert.

LOCUS.

Copioſe in monte prope Tubingā Auſtriaco nominato prouenit. Amat & alia prata in montanis ſita.

TEMPUS.

Maio menſe reperitur, ſubinde autem euaneſcit, ac nuſquam apparet.

TEMPERAMENTUM.

Citra caliditatem inſignem exiccat, id quod guſtus ſatis docet.

VIRES.

Vulneraria eſt herba, maligna ſiquidē & curatu difficilia uulnera ſanat. Tumores etiam diſcutit, & ferè Symphyti facultates obtinet. D

DE XANTHIO. CAP. CCXIX.

NOMINA.

Lappa inuerſa.

Xanthion unde dictum.

ANΘION, ἢ φάσγανον græcè, Xanthium latinè nominatur. Ab herbarijs noſtræ tempeſtatis Lappa minor & Lappa inuerſa uocatur. Germanicè Bettlersleuß / oder Bůbenleuß. Xanthion dictum, quod ξανθὰς, hoc eſt, flauos capillos faciat.

FORMA.

Caulem habet cubitalem, pinguem, anguloſum, & in ipſo alas multas. Folia Atriplici ſimilia, inciſuras habentia, odore Naſturtij. Fructū rotundū ceu grandem oliuam, aculeatum ut Platani pila, contactu ueſtibus adhærentē. Ex qua quidem deliniatione nemo non uidet herbam cuius picturā damus eſſe Xanthion, quod illi omnes notæ ad amuſsim reſpondeant. Caule enim eſt cubitali, pingui, anguloſo, crebras fundente alas, folijs Atriplicis inciſuras habentibus, Naſturtium manifeſtiſsimè olentibus, fructu magnæ oliuæ modo rotundo, ut Platani pila ſpinoſo, contactu ueſtes apprehendente. Nucleus qui in echinata pilula clauditur à pueris eſtur dulci & grato cibo.

LOCUS.

Naſcitur lætis & pinguibus locis, & lacubus paludibúsue exiccatis.

TEMPUS.

Fructus Autumno matureſcit, quo ſanè tempore colligi debet.

TEMPERAMENTUM.

Cum diſcutiendi uires habeat, facilè colligitur temperamento eſſe calido & ſicco præditum, id quod ex ſapore etiam, qui eſt amarus & ſubacris, deprehendi poteſt.

VIRES.

XANTHIVM Betlerßleuß.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Poteſt fructus antequam penitus inareſcat collectus, tuſus, & in fictili uaſe recon ditus, capillos flauos reddere, ſi quis cum uſus exigit trybliј pondus ex eo ſumens, tepidaq́ aqua madefaciens, nitro prius capite præparato illinat. Aliј cũ uino tuſum ipſum reponunt. Fructus etiam cõmodè tumoribus illinitur.

EX GALENO.

Xanthion uocatur etiam Phaſganion. Fructus diſcutiendi facultatẽ obtinet.

DE XYLO. CAP. CCXX.

NOMINA.

Goßipion. *Cotum.* *Cotonium.* *Cotonum.* *Xylinæ ueſtes.* *Lana lignea.*

XYLON & Goſsipium Plinio & aliјs Latinis dicitur. Græci, quod ſciam, eius nuſquam meminerunt. Barbaris ac Arabibus Cotum & Bombax ſeu Bombaſum, Germanis Baumwoll appellatur. Linum eius cotonium uulgò uocatur, ſicut lanugo ipſa cotonũ. Ab huius generis planta ueſtes xylinæ, & lina xylina nominata ſunt. Iuriſconſulti lanam hanc ligneam nuncupant.

FORMA.

Frutex eſt exiguus, folio uitium, ſed minore, floribus luteis in medio purpuraſcentibus, fructu barbatæ nuci ſimili, lanugine pleno, quę netur in linum candidiſſimum, molliſsimumq́. Nux autem ipſa cum hiaſcens fatiſcit, lanuginis globos repræſentat.

LOCVS.

Superior pars Ægypti in Arabiam uergens, Plinio lib. xix. capite primo teſte, D fruticem hunc gignit. In Creta etiam naſcitur, & in Apulia, ac Maltha prope Siciliam inſula. Nunc in Germaniæ noſtræ hortis plantatur, ut plurima alia peregrina, nobis antea prorſus incognita.

TEMPVS.

Tam fertilis hic frutex eſt, ut ſimulatque adoleuit, quod duorum menſium ſpacio accidit, nunquam deſinat florem & fructum proferre, donec aſperitate & inclementia hyemis impediatur.

TEMPERAMENTVM.

Arabes, ut annotauit Serapion, fruticis huius lanuginem calidam & humidam eſſe ſtatuunt.

VIRES EX ARABIBVS.

Foliorum ſuccus medetur infantium alui profluuio atque torminibus. Semen tuſsi & thoracis uitiјs. Oleo ſeminis emaculantur lentigines & faciei puſtulæ. Semen etiam eius genitale ſemen procreat.

DE PARTHE-

XYLON Baumwoll.

C

NOMINA.

Cauta. *Cotula fœtida.*

ΠΑΡΘΕΝΙΟΝ, ἀμάρακον, χαμαίμηλον Græcis: Partheniū, Amaracum, Solis oculus, Millefoliū Latinis: Thuſcis Cauta, officinis & herbarijs Cotula fœtida dicitur. Germanis Krottendill / Hundsblům / wild Chamillen. Cæterum cogitabunt hoc loco ſtudioſi, Amaracum de quo nunc agimus diuerſum eſſe ab eo quem alio nomine Sampſychon Græci uocant, ut ſuo loco fuſius dicemus.

FORMA.

Folia Coriandro ſimilia habet tenuia. Flores per ambitū candidos, in medio luteos, odore graui & ſubuiroſo, guſtuq; amaro. Hæc Dioſcoridis deſcriptio pulchrè & per omnia herbæ illi quæ hodie uulgò Cotula fœtida nominatur, reſpondet. Siquidem ea folijs eſt Coriandri tenuibus, flore per ambitum albo, intus luteo, odore graui, & ſapore amaro. Folijs autem Coriandri, non quidem iam erumpentis & paulò antè enati, necdum matureſcentis, quæ ſunt quadantenus lata & ſubrotunda, atque in extremitatibus inciſa: ſed maturi, cuius quidem in alto folia ad Chamæmeli aut Fœniculi foliorum formam accedunt, capillataq; ſunt, conſtare ſcias. Sic enim utriuſque folia ſimilia ſunt, ut Coriandrum Parthenij, & rurſus Parthenium Coriandri prorſus referre folia uideatur. Quod ut diſertè innueret Dioſcorides, φύλλα λεπτά, id eſt, folia tenuia dixit, ut ſcilicet hac uoce latiora, quæ in infima ſunt Coriandri parte, ſecluderet. Quod autem de ijs folijs Dioſcorides locutus ſit, ex tractandi ordine abundè liquet. De tribus ſiquidem herbis, Chamæmelo, Parthenio & Buphthalmo, quæ ſanè inter ſe congeneres, atque folijs admodum ſimiles ſunt, ordine agit, quod nunquā feciſſet ſi nulla inter has ſimilitudo intercederet foliorum, adde etiam florum. Buphthalmū tamen folijs ad Fœniculi formam propius quàm reliquæ duæ accedit. Sententiam hanc noſtram confirmat, quod aliqui Parthenium, ob ſimilitudinē quam habet cum Anthemide, Chamæmelon dixerint. Tam ſimilis enim eſt Chamæmelo, ut frequenter etiam ab imperitis pro illa carpatur. His accedit & hoc, quod ob foliorum tenuitatem nonnullis Millefolium appellatum ſit Parthenium, quod fieri minimè potuiſſet ſi ad latiora Coriandri folia Dioſcorides reſpexiſſet. Præterea eſſe Parthenium Cotulam, nomen quod illi Thuſci indiderunt ſatis declarat: Cautam enim appellauerunt, unde diminutiuū Cautula deductum eſt, & tandem corrupta uoce Cotula. Fœtidam autem eſſe, grauis odor qui in ea omnium maximè ſentitur, euidenter declarat. Nequaquā itaq; ea eſſe herba poteſt, quam Matricariā uulgò uocant, ut Hermolaus, & alij multi docti uiri hunc ſequentes putant: quòd huius folia latiora ſint, quàm ut cum Chamæmeli, Buphthalmi aut Coriandri tenuibus folijs cōparari queant, tantum abeſt ut ſimilia ſint. Huc accedit, quod omnium maximè euertere uidetur aduerſariorū ſententiam: nemo unquam ex recentioribus Matricariæ herbæ bilis & pituitæ per inferna tractricem facultatem tribuit, quam tamen Parthenio Dioſcorides, Paulus & alij ueteres aſsignant, ut etiam hoc nomine Parthenium non poſsit eſſe Matricaria herba dicta uulgò.

D

Cotula uox unde deducta.

Parthenium nō Matricaria.

LOCVS.

Naſcitur inter ſegetes & iuxta ſemitas, intermixta ferè ſemper Chamæmelo. In hortorum etiam ſepibus, Plinio teſte, prouenit.

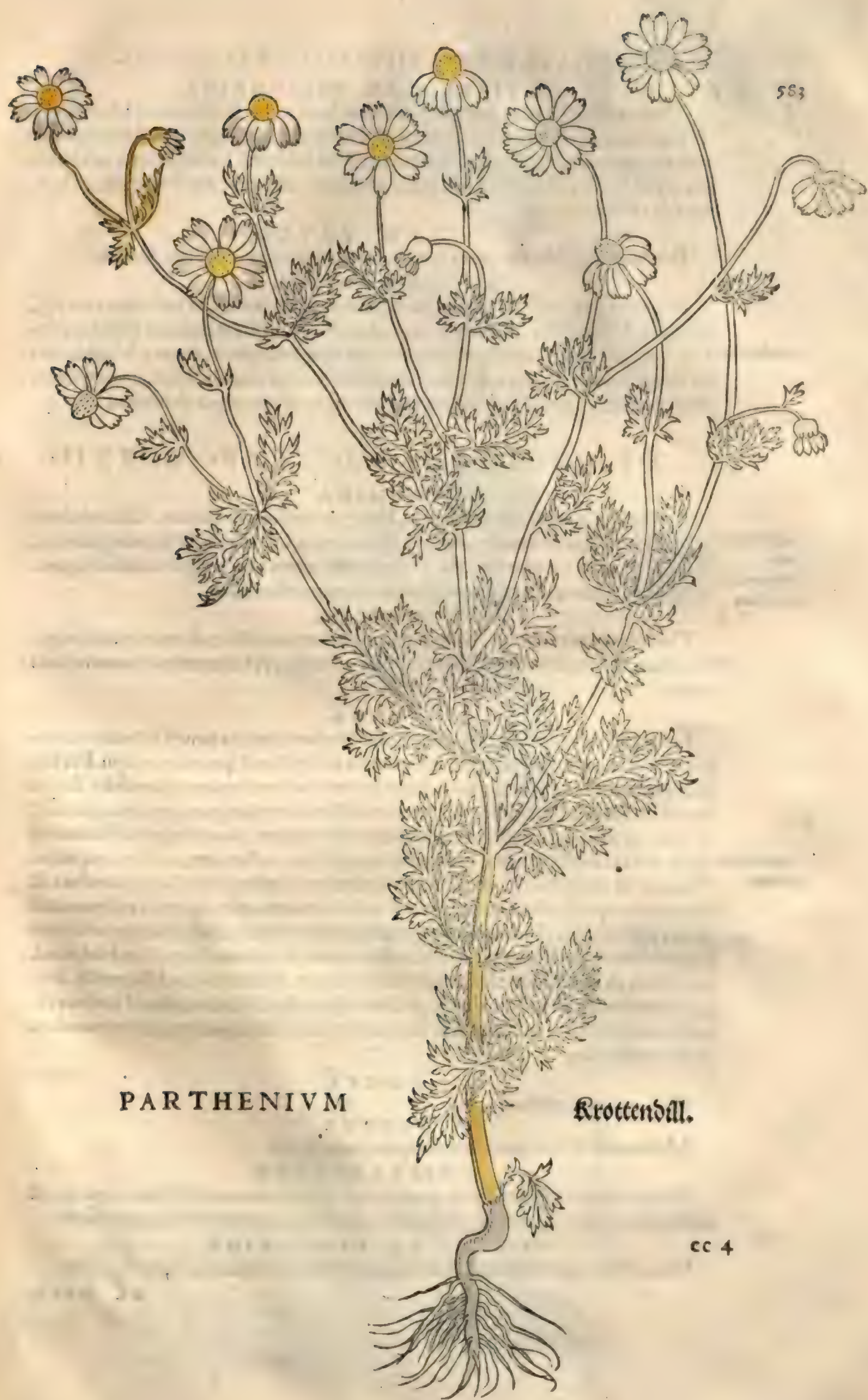
TEMPVS.

Primo ſtatim uere, Maio potiſsimū menſe, erumpit, ac totam æſtatem durat.

TEMPERAMENTVM.

Haud inſtrenuè, Galeno autore qui Amaracum uocat, calefacit, non autem uehementer deſiccat. Itaq; in caliditate tertij eſt ordinis, in ſiccitate uerò ſecundi.

VIRES.

PARTHENIVM Krottendill.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sicca cum oxymelite, aut sale pota, non secus atque Epithymum bilem atram & pituitam per inferna ducit. Asthmaticis & melancholicis prodest. Herba ipsa floribus demptis à calculosis & asthmaticis utiliter bibitur. Decoctum eius ad insidendum prodest in uuluæ duritia & inflammatione. Illinitur cum floribus sacris ignibus, & inflammationi.

EX PAVLO.

Parthenium aridum in potu sumptum atram bilem per inferna deducit.

EX PLINIO.

Siccatum cum melle & aceto potum, bilem trahit atram. Ob hoc contra uertigines utilis & calculosis. Ad insidendum decoctū in duritia uuluarum & inflammationibus. Illinitur & sacro igni, item strumis cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubent, dicíque cuius causa uellatur, nec respicere: dein eius folium ægri linguæ subijcere, ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

Superstitiosum.

DE POLYGONATO. CAP. CCXXII.

NOMINA.

ΠΟΛΥΓΟΝΑΤΟΝ Græcis, Polygonatū Latinis dicitur. Officinis, item herbarijs & uulgo, sigillum Salomonis, Germanis Weißwurtz / hoc est, radix alba nominatur. Polygonatū autem à radice geniculorū frequentibus nodis ex interuallis tumente appellauerunt.

Sigillum Salomonis. Polygonatum cur dictum.

GENERA.

Duo eius genera damus. Vnum uerum, latioribus folijs: alterum multò angu-
D stioribus, quemadmodū pictura graphicè ostendit. A folijs utrique nomina sunt indita.

FORMA.

Frutex est cubito altior, folia lauro similia habens, latiora tamen & leuiora, sapore mâli cotoneæ aut punicæ: gustatum enim adstrictionē quandam resipit. Per singulos foliorum exortus candidos flores promit numero maiore quàm folia, supputatione à radice facta. Radicem habet candidā, mollem, longam, geniculis plenam, densam, graueolentem, digiti crassitudinē obtinentem. Iam si singulas Salomonij sigilli notas libeat prosequi, omnes, ne una quidem reclamante, adesse comperies. Nanque in montibus gignitur, frutice cubito proceriore, folijs lauri latioribus, & læuioribus, quæ gustata quendam mâli cotoneæ aut punicę saporem referant cum aliqua adstrictione. Flores per singulas foliorum eruptiones exiliunt candidi, qui folia numero longè superent, à radice ad cacumen supputata. Siquidem bini, terni, aut plures ab unoquoque foliorum sinu prodeunt. Radix illi candida, mollis, longa, crebris nodis articulata, densa, grauiter olens, digitali crassitudine. Floribus excussis baccæ pisi ferè magnitudine dependent, ex uiridi nigricantes, & in quendam ordinem digestæ.

Sigillum Salomonium.

LOCVS.

Nascitur in montibus.

TEMPVS.

Maio mense floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Polygonatum mistam habet qualitatem. Est enim in eo adstrictionis pariter & acrimoniæ quippiam, necnon fastidiosæ cuiusdam amaritatis explicatu difficilis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita uulneribus auxiliatur. Quinetiā uultus maculas delet & aufert.

EX GALE-

POLYGONATVM
LATIFOLIVM.
Weißwurtz.

POLYGONATVM ANGVSTIFOLIVM.

Schmale Weißwurtz.

A EX GALENO.

Radicem Polygonati quidam uulneribus illinunt. Sunt etiã qui illo næuos maculasq; in facie detergant.

APPENDIX.

Hodie quoq; mulieres sigillo Salomonis sibi faciem extergunt & fucant, ut planè nullum subsit dubium, quin Polygonatum esse constanter credamus.

DE POLYPODIO. CAP. CCXXIII.

NOMINA.

ΠΟΛΥΠΟΔΙΟΝ græcè, Polypodiũ, Filicula latinè, officinæ græcam appellationem retinuerunt, Germanicè Engelsüß/ Baumfarn/ Dropffwurtz uocatur. Polypodio nomen à radice quæ polyporum modo cirros obtinet inditum est. Filiculam autem Latini à similitudine foliorũ cum Filice nuncupauerunt.

Polypodium unde dictum.
Filicula.

FORMA.

Herba est palmi altitudine, Filici similis, subhirsuta, incisuris diuisa, non tamen adeò tenuibus. Radix illi est hirsuta, cirros polyporum modo habens, minimi digiti crassitudine. Derasa hæc intus uiridis est, acerba, gustu subdulcis. Parte auersa folia fuluis maculis notata, sine semine.

LOCVS.

Gignitur in muscosis petris, & in agrestibus quercuum truncis.

TEMPVS.

Radix in fine Augusti carpenda.

B TEMPERAMENTVM.

Polypodium dulcem simul & austeram habet uincentem qualitatẽ, ut facultatis sit admodum desiccantis, citra morsum tamen.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgandi uim obtinet. Coquitur autem cum gallina, aut piscibus, aut Beta, aut Malua ad purgationem. Arida aquæ mulsæ inspersa, bilem & pituitam ducit. Radix trita & illita luxatis confert, & ad fissuras quæ inter digitos sunt.

EX PAVLO.

Polypodiũ exiccat admodum citra morsum, & potum per inferna purgat.

EX PLINIO.

Radix in usu. Exprimitur succus aqua madefacta, & ipsa concisa inspergitur oleri, & Betæ, & Maluæ, uel salsamento, uel cum pulticula coquitur ad aluum leniter soluendam, uel in febri. Detrahit bilem & pituitam. Stomachum offendit. Aridæ farina indita naribus Polypum consumit. Illita luxatis medetur.

A

NOMINA.

ΠΡΑΣΙΟΝ Græcis, Marrubiũ Latinis, Praſsium officinis uocatur. Germanis Andorn das weiblin/weiß Andorn/Marobel/Gottßvergeß. Marrubium. Praſsium.

FORMA.

Frutex eſt ab una radice ramoſus, ſubhirſutus, albicans, uirgis quadrangulis. Folium pollici æquale, ſubrotundũ, hirſutũ, rugoſum, guſtu amarũ. Semen per interualla in caulibus eſt. Flores aſperi uerticillorũ figura. Hæc deliniatio adamuſsim Marrubio hodie dicto reſpondet. Siquidem ſingulari radice, anguloſis ramulis fruticat, lanuginoſum: folijs ferè orbiculatis, pollicis magnitudine, incanis, hirtis, amaris, lacteo flore, uerticillato cinctu caulem ex interuallo amplectente, cui ſuccreſcit teres & aſperum ſemen. Marrubium.

LOCVS.

Naſcitur circa domicilia collapſa, & inter rudera.

TEMPVS.

Colligitur herba in æſtate, Iulio potiſsimũ menſe, dum ſemine eſt prægnans.

TEMPERAMENTVM.

Marrubiũ in caliditate quidem ſecundi ordinis iam completi eſt, in ſiccitate uerò tertij medij aut completi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia arida cum ſemine decocta in aqua, aut uiridium expreſſus ſuccus, datur cum melle aſthmaticis, tuſsientibus & tabidis. Craſſa è thorace cum iride ſicca ducunt. Datur mulieribus quæ non purgantur, ut menſtrua & ſecundas pellant. Item difficilè parientibus, his qui à ſerpentibus morſi ſunt, & qui letale quid biberunt. Veſicæ tamen & renibus nocent. Folia cũ melle illita ſordida ulcera purgant,
B pterygia nomasq́ cohibent. Dolores laterum mitigant. Ad eadem pollet ex folijs contuſis expreſſus ſuccus & ſole coactus. Cum uino & melle illitus, oculorum claritatem exacuit. Morbũ regium per nares expurgat. Aurium doloribus per ſe, aut cum roſaceo inſtillatus prodeſt.

EX GALENO.

Praſium ut guſtu amarum eſt, ita ſi quis utatur conſentientẽ huic ſapori actionẽ habet, iecur ac lienem obſtructione liberans, & thoracem pulmonemq́ expurgans, ac menſes promouens. Sed & illitum detergit ac diſcutit. Succo eius cum melle ad aciei oculorum claritatem utuntur. Quinetiam & per nares morbum regium purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, in quibus utique obſtructionem diſijcere, meatumq́ ipſum & explantationes membranarũ expurgare neceſſe eſt.

EX PLINIO.

Huius folia ſemenq́ contrita proſunt contra ſerpentes, pectorum & lateris dolores, tuſsim ueterẽ. Iis qui ſanguinẽ eijciunt eximiè utile, ſcapis eius cum panico aqua decoctis, ut aſperitas ſucci mitigetur. Imponitur ſtrumis cum adipe. Sunt qui uiridis ſemen, quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctũ, addito exiguo olei & ſalis, ſorbere ieiunos ad tuſsim iubeant. Alij nihil cõparant. In eadẽ cauſa Marrubij & Fœniculi ſuccis ad ſextarios ternos expreſsis, decoctisq́ ad ſextarios duos, ſi cochlearij menſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. Virilium uitijs tuſum cum melle mirè prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulſis, neruorum contractionibus ſalutare. Potum aluum ſoluit cum ſale & aceto. Item menſtrua & ſecundas mulierũ. Arida farina cum melle ad tuſsim ſiccam efficaciſsima eſt. Item ad gangrenas & pterygia. Succus uerò articulis, & è naribus morbo regio, minuendæq́ bili cum melle prodeſt. Item contra uenena inter pauca potens. Ipſa herba ſtomachũ & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet. Cauenda tamẽ exulceratæ ueſicæ, & renum uitijs. Dicitur ſuccus claritatẽ oculorũ adiuuare.

MARRVBIVM
Weiß Andorn.

A

NOMINA.

ΠΕΡΙΣΤΕΡΕΩΝ, ἱερὰ βοτάνη grece: Verbenaca, Verbena, Columbaris seu Columbina, herba Sagminalis latinè, herbarijs & officinis Verbena uocatur. Germanicè Eisenkraut/uel Eisernhart/hoc est, ferraria, quod nomen ut olim, sic hodie quoque habet. Peristereon nomen inditũ à columbis, qui in ea uersari plurimum delectantur. Hierobotane autem, hoc est, sacra herba ideo dicta, quod ea olim apud Romanos domus purgabatur, familia lustrabatur, Iouis mensa ad sacrificiũ & epulas uerrebat, & fœciales in sacris legationibus illa coronabantur, uel ut Dioscorides inquit, quod in expiationibus suspensa & alligata mirè utilis sit. Sagminalis uerò, quod inter sagmina, hoc est, gramina ex loco sacro, præsertim arce Capitolij, cum sua terra euulsa, primum hæc honorẽ haberet. *Verbenaca.* *Verbena.* *Peristereon cur dicta.* *Hierobotane.* *Sagminalis.*

GENERA.

Duo Verbenacæ & Græci & Latini fecerunt genera. Dioscorides & alij Græci à plantæ habitu rectam & supinam. Plinius à sexu marem & fœminam. Recta Dioscoridis, est Plinij mas, alioque nomine Crista gallinacea, à serratis folijs quæ gallinaceæ cristæ formam referunt, dicitur. Recta autem nominata est, quod rectis ramulis assurgat. Supina autem Dioscoridis apud Plinium fœmina est, Romanisque Cincinnalis uocatur. Supinam uerò uocarunt, quod semper humi supinè procumbat. Germani etiam per sexum genera illa distinguunt, uocantque rectam Verbenacam Eisenkraut das mennle/Supinam uerò das weible. *Crista gallinacea.*

FORMA.

Recta siue mas herba est altitudinis palmi, aliquando etiam maioris. Folia huic incisa, subalbida, è caule prodeuntia, qui ei unus est magna ex parte, quemadmodũ B & radix una. Flos luteus, quo solo ferè à fœmina differre uidetur. Hæc descriptio pulchrè Verbenacæ mari respondet: est enim herba dodrantalis, interdum uerò procerior, quemadmodũ ea est quæ in Germania nostra prouenit: nunquam enim aut rarissimè palmi altitudinẽ non excedit. Folia habet incisuris diuisa, albescentia, erumpentia è caule. Singularis denique illi, ut plurimum, caulis & radix una. Supina seu fœmina ramos profert cubitales, aliquando etiam maiores, angulosos, circa quos folia sunt per interualla quernis similia, angustiora tamen & minora, per ambitum incisa, colore subcæsio. Radicem habet oblongam, tenuem. Flores purpureos, tenues. Cuius iterum deliniationis notæ Verbenæ fœminæ adamussim conueniunt. Siquidem multis statim à radice angulosis coliculis constat, coma subtus incana, folio querno non dissimili, nisi quod minus est & angustius, multis per ambitũ incisuris: flosculo ex albore & purpura uersicolore. Quibus omnibus manuscripti codicis, qui Peristereon interpretatur Verbenam, accedit testimonium, & communis omnium consensus, à quo sine manifestis coniecturis & rationibus nunquam est discedendum. *Recta.* *Supina.*

LOCVS.

Vtraque in planis & aquosis locis prouenit.

TEMPVS.

Mas citius quàm fœmina apparet. Colligi debent, potissimũ fœmina, circa Canis ortum, nam hoc tempore floret.

TEMPERAMENTVM.

Vtraque desiccat & adstringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rectæ Verbenacæ folia cum rosaceo, aut adipe suillo recenti apposita, uuluarum dolores finire putantur. Ignem sacrum cum aceto illita reprimunt. Putrescentia ulcera cohibent. Vulnera glutinant, ueteraque ex melle ad cicatricem perducunt.

VERBENACA RECTA SIVE MAS.

Eisenkrautmennle.

VERBENACA SVPI NA SIVE FOEMINA.

Eisenkraut weible.

C Supinæ autem folia & radix in uino pota illitaq́, aduersus reptilia serpentésue faciunt. Eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & uini ueteris hemina, quadragenis diebus ieiuno contra regium morbum bibuntur. Vetera œdemata, & inflammationes illita mitigant. Sordida ulcera purgant. Tota autem herba in uino decocta tonsillarum crustas abrumpit, & oris nomas gargarissata cohibet. Fertur sparso aqua triclinio qua maduerit, lætiores conuiuas fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum cum adiacentibus folijs: quartanis, quartum.

EX GALENO.

Vim habet adeò desiccantem ut uulnera glutinet.

EX AETIO.

Verbenaca recta ad capitis dolores summo præsidio esse testatur Archigenes, si ea coronetur patiens, aut si teratur cum aceto & rosaceo & illinat, aut oleo decoquatur, ac foueatur caput. Nec tantum capitis dolores sedat, sed capillos quoq; fluentes compescit. Radicis decoctum calidum ore retentum dentium dolores mitigat, ac mobiles firmat, orisq́ ulceribus medetur. Ad colicos radices semicontusas in aqua ad dimidiam decoquito, & diebus quinque decoctum potandum dato: efficacissimum id esse experientia compertum est. Facit & ad calculos atq; ad inchoantem elephantiasim, si cum melle propinetur. Vtere itidem ad epilepticos, & ad quotidiana, quartanáue febre laborantes. Ad podagricos uerò & coxendicũ morbo affectos uino decocta exhibetur. Succi è radice expressi collutio ad fistulas commodissima est. Et si mororum liquori ac melli mixtus exuratur, & acidus illinatur, fistulas sanat. Potest etiam melle assumi, & fistulæ tanquam collyrium inijci, ac mirum in modum prodest.

D

EX PLINIO.

Aiunt si aqua spargatur triclinio qua maduerit Verbenaca, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex uino. Omnibus uisceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iecinoribus, thoraci, peculiariter autem pulmonibus, & quos ab ijs phthisis tentat. Dysenterias emendat ex aqua data carentibus febre, aut ex uino aminæo cochlearibus quinque, additis in cyathis tribus uini.

EX SYMEONE SETHI.

Verbenaca recta facit ad capitis dolores & defluentes capillos inuncta. Dentiũ dolores sedat, & motos atq; concussos cõfirmat. Oris ulcera sanat. Decoctum eius colicos & calculosos iuuat. Pota ijs qui primum elephantia laborare incipiunt, & comitiali morbo affectis succurrit. Item quotidiana & quartana laborantes similiter iuuat. Podagricos uerò & coxendicis morbo captos, uulneratosq́ illita sanat.

DE PTERIDE. CAP. CCXXVI.

NOMINA.

Filix.
Pteris cur dicta.

ΤΕΡΙΣ, ἢ πτέριον Græcis, Filix Latinis dicitur. Officinæ latino nomine utuntur. Germanicè Waldtfarn. Pteris autem & Pterion ab alis auiũ, quarum formã in ramulis disposita eius folia referunt, Græcis dicitur: pennatus enim, & pennatis folijs frutex Filix est.

GENERA.

Pteris. Duo Filicis sunt genera, mas scilicet & fœmina. Mas Græcis simpliciter πτέρις, *Thelypteris.* Latinis Filix mas, Germanis Waldtfarn mennle dicitur. Fœmina Græcis θηλυπτέρις, Latinis Filix fœmina, Germanis Waldtfarn weible appellatur.

FORMA.

FILIX MAS

Waldfarn mennle.

A

FORMA.

Filix mascula folia habet sine caule, sine flore, sine semine, ex uno pediculo cubitali longitudine exeuntia, incisa, alarum auium modo explicita, odore subgrauia. Radicem in terræ superficie foris nigram, crassam, oblongam, adnascentias appendicésue multas habentem. Ex qua siquidem descriptione satis constat hanc quam sub hoc nomine pictam damus herbam esse Filicem masculam: hæc enim neque caulem (quod enim in ea supra terram extollitur, pediculi foliorũ, non caulis rationem obtinet) neque florem, neque semen habet: folia ex uno pediculo cubitali à terra statim, aut ex stipite eius exeunt, utroque latere pinnata, subgraui odore. Radix denique illi est per summa cespitum nigra, & ut Theophrastus ait, crassa, oblonga, multis adnatis & capillamentis fibrata, atque, ut summatim dicam, omnes illi notæ adamussim respondent. Filix fœmina folia priori similia obtinet, non tamen uno singularíque pediculo ut illa hærentia, sed adnascentes ramulos multos altioresque habentia. Radix illi longa, obliqua, in nigro colore subflaua, aliquando uerò rubescens. Quę descriptio iterum per omnia cum ea herba cuius picturam exhibemus ita conuenit, ut nulla prorsus sit nota quæ illi non respondeat. *Filix mascula.* *Filix fœmina.*

LOCVS.

Nascuntur ubique, sed maximè in montibus, syluis & saxosis locis.

TEMPVS.

Effodiuntur Vergilijs occidentibus, hoc est, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Amaræ sunt Filices, paululum habentes adstrictionis, ut euidentissimum sit has calefacere & exiccare posse.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Filicis masculæ radix pellit latos lumbricos pondere drachmarum quatuor cum aqua mulsa pota. Melius autem si cum Scammoniæ, aut ueratri nigri quatuor obolis detur: ueruntamen oportet sumentes allia præsumpsisse. Lienosis ut restituantur prodest pota. Radix etiam cum axungia illita contra ictus ab harundine factos utilis est. Eius autem hæc probatio. Peribit Filix quam per ambitum copiosior harundo coronet: & contrà euanescet harundo, quam obsepiens multa Filix in orbem cinxerit. Fœminæ radices cum melle in eclegmate sumptæ, latos lumbricos pellunt. Cum uino autem pondere trium drachmarum potæ, rotundos lumbricos ejciunt. Mulieribus datæ sterilitatem faciunt. Et si prægnans sumat, abortum. Siccæ & in farinam tritæ, humidis & ijs quæ difficulter sanantur ulceribus insperguntur. Medentur iumentorum ceruicibus. Folia eius nuper prodeuntia olerum modo elixa comeduntur, aluumque molliunt.

EX GALENO.

Filix mas radicem habet maximè utilem: latum enim lumbricum interficit, si quis eam quatuor drachmarũ pondere in aqua mulsa sumpserit. Ad eundem modum fœtum quidem uiuum necare, mortuum autem ejcere mirum non est. Vlceribus imposita ualenter desiccandi facultatem obtinet, nõ tamen mordax est. Similem ei uim habet Thelypteris nominata.

EX THEOPHRASTO.

Thelypteris seu fœmina Filix, contra lumbricos uentris & latos & graciles utilis est. Contra latos quidem cum melle mixta, contra tenues autem in uino dulci cum polenta data. Quinetiam mulieri si detur, prægnanti quidem abortum: simpliciter autem fœminis sterilitatem facere affirmant.

C

EX PLINIO.

Vsus radicis in trimatu tantum, neque antè neq; postea. Pellunt interaneorum animalia. Ex his tineas cum melle, cætera ex uino dulci triduo potæ. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum soluit, primo bilem trahens, mox aquam. Melius tineas cum Scammonij pari pondere. Radix eius duûm obolorũ pondere ex aqua, post unius diei abstinentiã bibitur, melle prægustato, contra rheumatismos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortum, cęteris sterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inspergitur. Iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt, ideo substerni utile est in locis suspectis. Vstæ etiam fugant nidore.

APPENDIX.

Filix semine prorsus caret.

Falsum & cõmentitium hauddubiè est quicquid neoterici aliqui de Filicis semine fabulantur: quod scilicet una solstitiali nocte floreat, eademq; hora cum defloruit maturum in terram semen cadat, ideoq; nisi quispiam tunc affuerit, nec uideri florem, nec colligi semen posse, tum quia incredibilia sunt, tum quod omnes, Theophrastus scilicet, Galenus, Dioscorides, Plinius, sterilem & sine semine dixerunt. Neq; etiam medici uel Arabes uel Persæ ad magicas uanitates nati, seminis huius meminerunt. Quapropter omnia hæc agyrtarum cõmenta esse uidentur humanæ ignorantiæ ad quæstum impudenter illudentium, quæ certè uel una hac ratione abundè satis confutari possunt, quod cuncta illa fieri & obseruari natali nocte diui Ioannis Baptistæ præcipiunt, cum natalis ea nox & solstitialis illa duodecim dierum numero nunc inter se distent.

D

DE PEVCEDANO. CAP. CCXXVII.

NOMINA.

Fœniculus porcinus.

Peucedanus unde dicta.

Pinastellus.

ΠΕΥΚΕΔΑΝΟΣ Græcis, Peucedanus Latinis, officinis & herbarijs nostræ ætatis Fœniculus porcinus dicitur. Germanis Harstrang / Sewfenchel / oder Schwefelwurtz / quod lachryma è radice sulphuri aut thuri similis exudet. Peucedanum autem nomen inuenit à pinu, quæ Græcis πεύκη dicitur, cui folio par est. Hinc posteriores Latini Pinastellum eum uocauerunt.

FORMA.

Officinarũ Peucedanus non est genuina.

Caulem emittit tenuem, macilentum, Fœniculo similem. Comam habet circa radicem copiosam & densam. Florem luteum, radicem foris nigram, intus albam, graui odore, crassam, liquore plenam. Hæ sanè omnes notæ, nulla prorsus reclamante, huic quam pictam exhibemus herbæ conueniunt. Officinæ, quæ non rarò adulterinas pro genuinis uendũt herbas, Peucedanũ ostendunt radice nõ succosa, sed lignosa, nec graui odore, sed iucundo: unde satis cõstare potest uerum non esse.

LOCVS.

Gignitur in montibus opacis, potissimum in monte prope Tubingam, cui olim arx imposita fuit, in itinere uersus Rotenburgum sito.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, atque deinceps semen producit. Radix foditur exitu autumni.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit ordine secundo iam completo: desiccat uerò tertio iam incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radice adhuc tenera Peucedani cultello incisa liquor effunditur, profluensq; statim in umbra reponitur: in sole siquidem languescit. Facit cum colligitur capitis dolores & uertigines, nisi quis antea rosaceo nares præungat, & caput irrigat. Radix assata inutilis

PEVCEDANVS
Harſtrang.

C inutilis fit. Colligitur & ex caulibus & ex radice sicut è Mandragora liquor atq; succus. Minus tamen efficax succo liquor, & uelocius expirat. Interdũ etiam cõcreta inuenitur lachryma thuri similis, caulibus radicibusq; adhærens. Ex aceto & rosaceo inunctus lethargicis, phreneticis, uertiginosis, comitialibus, diuturnis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, conuulsis: in uniuersumq; neruorũ affectionib. ex oleo & aceto inungitur. Strangulatu uuluæ laborantes olfactus, soporeq; profundo correptos reuocat. Suffitu serpentes fugat. Aurium doloribus cum rosaceo instillatus prodest. Cauis dentium erosis inditus eorundem dolores mitigat. Contra tussim in ouo sumptus facit. Difficultati spirandi, torminibus & inflationibus subuenit. Aluum leniter mollit. Lienem minuit. Difficiles partus egregiè adiuuat. Ad uesicę renumq; dolores & distentiones potus confert. Aperit uuluam. Radix ad eadem utilis est, sed inefficacior. Eius decoctum bibitur. Sicca trita sordida purgat ulcera, ossiumq; squamas detrahit, ueteraq; cicatrice obducit. Ceratis malagmatisq; calefaciendi ui præditis miscetur. Eligi debet recens, non cariosum, solidum, odoris plenum. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho dissoluitur.

EX GALENO.

Peucedani radice quidẽ maximè, sed tamen etiam succo & liquore utimur. Sunt autẽ hæc omnia eiusdẽ speciei facultatis, sed ualentior liquor, admodũ excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone & thorace ex crassitudine atque uiscositate humorũ factis. Et intrò quidem in corpus sumpta, sed tamen etiam olfactu prosunt. Porrò quod incidat atque extenuet, sæpe etiam dentium perforatorũ dolores cauitati impositus protinus sedauit, quia uidelicet est tenuiũ partium, & excalfactorius. Quin

D etiam lienes induratos iuuat, nempe incidendo, digerendo & extenuando crassos humores. Sed & radice ad hæc uti licebit, quæ & squamas ab ossibus celerrimè detrahit, quia uidelicet ualidè desiccat, minus tamen quàm succus excalfaciens. Et ulceribus malignis arida illita optimum est remedium; ipsa enim expurgat, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

EX PLINIO.

Peucedani radices conciduntur in quaternos digitos osseis cultellis, funduntq; succum in umbra, capite prius & naribus rosaceo perunctis, ne uertigo sentiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens, incisisq; manat. Probatur crassitudine mellea, colore ruffo, odore suauiter graui, feruens gustu. Et hic in usu & radix, & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficacissimo, qui resoluitur amaris amygdalis, aut ruta, bibiturq; contra serpentes, & ex oleo perunctos tuetur. Idem pectoris doloribus subuenit. Pituitam & bilem detrahit Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodest. Perungunt & radicẽ sudoris causa eliciendi, quoniam caustica uis ei est. Peucedano ad recentia uulnera tanta uis est, ut saniem ossibus extrahat. Cum semine Cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluitq; ab infernis. Strangulatus uuluæ nidore ustum recreat, laxanturq; suffocationes eo: sed quidam ammiscent in uino semen Cupressi cõtritum. Potum cum coagulo uituli marini æquis portionibus comitiales sanat. Succus infantium ramici, & umbilicis eminentibus inungitur. Stranguriæ cum melle medetur. Item semine lethargici excitantur, & ut perhibent ex euphorbio naribus tactis Peucedani succo.

DE PERSI-

PERSICA
Pfersichbaum.

C

NOMINA.

ΠΕΡΣΙΚΗ μηλέα Græcis, Persica mâlus Latinis: antiquum nomen herbarij uulgares retinuerunt: Germanis Pfersichbaum appellatur. Persica fortè dicta, quod ex Perside primum aduectâ sit.

Persica cur dicta.

FORMA.

Persica folijs amygdalæ maioribus constat: flore subpuniceo, pomo carnoso, succulento, foris lanuginoso, dura intus & scabra nuce, in qua nucleus qualis amygdalis.

LOCVS.

Paſsim in hortis, uineis potiſsimũ, naſcitur. Gaudet autem aquosis.

TEMPVS.

Floret primo statim uere, fructus uerò eius autumni ferè exitu maturescit, celerrimè marcescens.

TEMPERAMENTVM.

Persica arbor in germinibus & folijs uincentem amaram qualitatẽ habet, ut hoc nomine calidam esse nemo dubitare poſsit. Fructus eius in secundo ordine frigidus & humidus existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Persica poma stomacho grata sunt, matura bonum faciunt aluum, cruda uerò aluum constringunt. Siccata uehementius adstringunt. Siccorum decoctum haustum stomachi & uentris fluxiones sistit.

EX GALENO.

Folia Persicæ trita & super umbilicum imposita lumbricos necant. Alioqui sanè etiam discutiens medicamentũ est. Pomorum uerò eius succus & ueluti caro facilè corrumpitur, omninoq; noxam infert, quapropter haud post alios cibos ultimoq;, sicut nonnulli solent, illa offerri oportet: nam in summo natantia corrumpuntur. Huius uerò, quod omnibus cõmune est, meminisse oportet: quæcunq; uitiosi succi, quæ humida & lubrica sunt, facileq; descendunt secedúntue, præ alijs comedenda esse: sic enim & ipsa celeriter subeunt, & alijs præeunt, ac quasi iter muniunt. Postremò autem sumpta, unà secum alia quoq; in corruptionem trahunt.

D

EX PLINIO VALERIANO.

Persicorũ cibus est quidem stomacho inutilis, eò quod citò succus eius inacescat, & caro æque in digestione uitietur, uerum minimè grauis, dum non diutius in intestinis moratur, & ad ima semper exitu celeri festinat. Persicorum cibus negatur à medicis membra nutrire. Sed & Galenus suadet nunquam omnino post cibum sumere, corrumpi affirmans si cibis cæteris innatent. Persicorũ folia trita & imposita uentris animalia perimunt & expellunt. Eadem sicca & in puluerem tusa, recentes plagas cruentorũ uulnerum claudunt. Nucleus persicorum capitis dolori cum oleo & aceto tritus illinitur: quamuis quidam cum solo rosaceo terere maluerint. Gummi gutta quam Persici truncus illachrymat, fluenti aluo medetur. Eadem mixta cum uino etiam in uesica lapillos frangit. Trita ex aceto impetigines reprimit. Decocta cum croco tumores faucium mitigat. Asperam arteriæ canalem leuiorem facit. Excreantibus sanguinem miro modo subuenit. Thoracis obstrictos sinus reserat: uitia pulmonis expurgat.

APPENDIX.

Flores Persicæ saccharo condîti, instar rosarum aut uiolarum, aluum haud leuiter mouent atque subducunt.

PEPLOS Wolffsmilch.

C

NOMINA.

Esula rotunda.

ΠΕΠΛΟΣ Græcis, Peplos Latinis, officinis & uulgo Esula rotunda, Germanis Teufelßmilch appellatur.

FORMA.

Exiguus frutex est albo liquore plenus: folijs paruis ut Rutæ, latioribus tamen. Tota eius coma dodrantalis, rotunda, humi fusa: semine sub folijs paruo & rotundo, minore quàm candidi papaueris. Radice una, ex qua totus frutex prouenit.

LOCVS.

Nascitur in hortis & uineis.

TEMPVS.

Colligitur messibus, siccaturque in umbra, & continuè uertitur.

TEMPERAMENTVM.

Idem cum Tithymallis habet temperamentũ, atque adeo ex quarto calefacientium ordine est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa multos habet usus, radix uerò inutilis. Semen eius tusum, feruidaque aqua madefactũ reconditur. Pituitam & bilem acetabuli pondere cum hydromelitis cyatho potũ ducit. Obsonijs mixta herba aluũ conturbat. Conditur in muria.

EX GALENO.

Peplos frutex liquorem similem Tithymallis habet, cum in alijs, tum quia purgat ceu illi.

EX AETIO.

Pituitam ac bilem ducit acetabuli mensura cum mulsæ cyatho bibitum Pepli semen. Sale etiam herba maceratur, flatusque discutit, ut Hippocrates asserit. Summopere igitur confert flatuosis affectibus, qui in melancholia dominantur, item diuturnis lienis & uteri & coli flatibus, tumefactisque œdematibus in abdomine.

D

EX PLINIO.

Semine Pepli poto aluus soluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio est acetabuli mensura, in aquæ mulsæ heminis tribus. Et cibis inspergitur obsonijsque ad molliendam aluum.

DE PILOSELLA. CAP. CCXXX.

NOMINA.

QVO nomine ueteribus Græcis aut Latinis nominata sit hæc herba, ingenuè fateor me ignorare. Neque enim est μυὸς ὦτα Dioscoridis. Cum itaque græco & latino nomine destitueremur, barbaro uti nobis necesse fuit, nisi planè herbam hanc uulneribus glutinandis mirè utilem, prætererire uoluissemus. Herbarij itaque nostræ ætatis à copiosis pilis quibus uestitur, Pilosellam, Germani Meußörlin/uocant.

Pilosella unde dicta.

GENERA.

Maior. Duo eius herbæ genera reperiuntur, in nullo ferè nisi floribus distantia. Vnum genus maioribus folijs, & quæ se à solo sustollunt, floribusque luteis, maior Pilosella nominatur, Germanis propriè Nagelkraut. Alterũ minoribus folijs, in terra sessilibus, floribus purpureis, & quasi in pappum euanescentibus, Germanis Meußörlin/oder Hasenpfätlin peculiariter appellatur. Sic etiam suam Pilosellam manu scriptus herbarius in maiorem & minorem digessit.

Minor.

FORMA.

Herba est folijs in terram graminis modo sparsis, pilosis, albicantibus à terra, supernè

PILOSELLA
MAIOR.

Nagelkraut.

PILOSELLA
MINOR.

Meußörlin.

A superné uirentibus, floribus luteis aut purpureis, radice in exilitatẽ multam extenuata. Ex qua descriptione sole clarius fit, eam herbam quæ à Græcis Myosotis, à Latinis autem Auricula muris dicitur, non esse Pilosellam: nam, ut reliqua taceam, neque maior neque minor Pilosella cœruleum flosculum uelut Anagallis obtinet: ut non parum errent herbarij nostri temporis qui Pilosellam alio nomine Muris auriculam appellari tradunt.

Myosotis non est Pilosella. Auricula muris non est Pilosella.

LOCVS.

Nascitur utrunque genus locis montosis & collibus terrenis. Maior autem inuenitur etiam in asperis & incultis agrorum limitibus.

TEMPVS.

Maio & Iunio potissimũ mense florent. Minor tamen Pilosella paulò post initia Iunij mensis disperit, & nusquam subinde inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Esse calidas & siccas Pilosellas gustus palàm declarat: habent enim adstrictionẽ cum exigua quadam acrimonia coniunctam, ut hoc nomine ad purificanda ac subinde glutinanda uulnera sint mirificè utiles.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Ferunt foliorum farinam uulnera mirum in modum glutinare. Herbæ recentis succum exprimunt ad cohibendos quartanæ febris horrores. Eodem tingunt gladiorum aciem, ut omne ferrum aliud domet, secetq́: ferrum enim quod huius succo cõmaduit tantam contrahere duritiam, tamq́ magnũ induere robur produnt, ut chalybis aciem respuat. Has certè omnes facultates manuscriptus herbarius Pilosellæ adscribit. Recentiores huius herbæ radicem Maio mense effossam, siccatã, & in puluerem redactam, ac subinde potam, aut in cibo datam, efficacissimũ esse ad
B uersus ramicem remedium tradunt.

DE PIMPINELLA. CAP. CCXXXI.

NOMINA.

VT appellata sit Græcis aut Latinis herba hæc quam hodie uulgus herbariorum & officinæ Pimpinellam uocant, nondum nobis certò scire licuit. Sunt qui Pampinulam & Bipennulam nominent. Germani Bibinellen & Bibernellen appellant.

Pampinula.

GENERA.

Duûm est generum Pimpinella. Vna maior, radice admodũ longa, folijs multifariam scissis, Sisaro haud dissimilibus, caulibus angulosis, floribusq́ in summo exiguis & candidis. Altera minor, caulibus rufescentibus, folijsq́ minoribus, & non dissectis multifariam, sed serratis tantum, aliàs priori per omnia similis.

FORMA.

Herba est folio mucronato, dissecto, aut in extremitatibus serrato, caulibus ab eadem radice binis aut trinis, angulosis, & interdum rubentibus, in quorum summo nascuntur flores minuti & candidi, & ijs decidentibus semen exiguum Oreoselini semini simile. Radice crassa, longa, & subrubente, acri admodum.

LOCVS.

Lucis & opacis locis minus, in pratis autem maius, affatim citra cultũ erumpit.

TEMPVS.

Æstate in autumnum usque floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum acrimoniam non exiguam in gustu præ se ferat, hauddubiè in secundo ordine calida & sicca erit, imò secundum calefaciendi ordinem excedere credibile est, & ad tertium ferè accedere.

PIMPINELLA
MAIOR.
Groß Bibinel.

PIMPINELLA
MINOR.

Klein Bibinell.

C

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Pimpinellæ ſuccus bibitur contra ſerpentium morſus. Ex uino pota calculos terit. Stranguriã etiam decocta leuat. Succus eius potus omne uenenum diſcutit. Aqua eius ignis ui expreſſa oculorũ caliginem diſcutit. Hæ ſunt facultates quas illi antiquus herbarius tribuit. Aliĳ tradunt ſuccum eiuſdem faciei maculas detergere poſſe. Eſt autem radicis Pimpinellæ tum uſus præcipuus, quum ſæuientis populatim peſtilentiæ contagia arcere conamur: unicè enim uenenis aduerſatur, & corpora ab hac lue uindicat, ut adfirmant, ſi tantum in ore teneatur. Quod certè non poteſt ea quam hodie Sanguiſorbã uocant herba. Quare mirum in modũ errant, qui hanc cum Pimpinella confundunt, ut fuſius ſuo dicemus loco.

Sanguiſorba nõ eſt Pimpinella.

DE PASTORIA BVRSA. CAP. CCXXXII.

NOMINA.

Burſa aut pera paſtoris cur dicta.

QVO nomine herba quam uulgus Paſtoriam burſam appellat græcis & latinis medicis dicta ſit, ignorare me ingenuè fateor. Sunt qui peram etiam paſtoris nominent, à folliculis in exiguæ uulgæ ſimilitudinem compreſsis, turbinata cordis effigie. Germanis Deſchelkraut & Hirtenſeckel uocatur.

FORMA.

Herba raro pede altior, ramoſa, Erucæ folia habens, at minora. Flores exiguos, candidos. Semen in uulgis minutum & nigrum. Radicem candicantẽ & oblongã.

LOCVS.

Naſcitur propter uias paſsim, & in parietinis.

D

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus legitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & adſtringit.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Ex aceto trita collectionum inflammationes refrigerat, ac eò confluentes humores cohibet. Imponitur ſacris ignibus, & quibus ſtomachus æſtuat. Succus eius purulentis auribus infunditur. Cruenta ſanat uulnera. Medetur dyſentericis, ſanguinem excreantibus, neq; non muliebri profluuio. Manuſcriptus herbarius addit hanc ſanguinem è naribus profluentem ſiſtere mirificè poſſe. Herbam quoque manu tantum geſtatam, mox idem efficere tradit. Quid multa? mirè efficax eſt in comprimendis omnibus ſanguinis eruptionibus.

DE PEDE

PASTORIA
BVRSA.

Deschelkraut.

PES LEONIS

Synaw.

A

NOMINA.

VAM uulgus herbariorũ Pedem leonis nominat, non eſt Dioſcoridis Leontopodion, id quod deſcriptio ſatis monſtrat. Quo uerò nomine Græcis & Latinis appellata ſit, mihi nondum conſtat. Sunt ex barbaris qui Alchimillam, alij etiam qui plantam leonis nominant. Sic autem dicta, quod folia habeat inſtar leonini pedis lata & rotunda. Germanis Synnaw/ Löwentapen/ Löwenfüß/ & vnser frawen mantel uocatur.

Leontopodion Dioſcoridis non eſt Pes leonis herbariorum. Alchimilla. Pes leonis cur dicta.

FORMA.

Dodrantalis eſt herba, folia lata, criſpa & rotunda octo ſerratis inciſuris diſtincta, non tamen ad pediculos uſque, qui ſtatim è radice exeunt, fiſſa habens. Flores item exiguos & luteos profert. Radicem digito craſsiorem, & ſeſquipalmo longiorem, ſubrubeſcentem.

LOCVS.

Paſsim in pratis, in alto potiſsimum ſitis, naſcitur.

TEMPVS.

Maio menſe erumpit, ac inter Iunij initia floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & radix adſtrictione uehementi participant, atque adeo exiccant. Recentiores idipſum in ſecundo efficere ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneribus glutinandis aptiſsima eſt. Decocto enim illius lauant̃ utiliter omnia uulnera. Linteum quoque in eo madefactum illis cõmodè imponitur. Mulierum mammas impenſe laxas linteum decocto eiuſdem intinctum & impoſitum, duras ſolidasq́ efficit. Decoctum denique hoc epotum interanea uulnera, rupturasq́ glu-
B tinat. Et quod dictu mirum eſt, tanta eius plantæ in glutinando uis eſt, ut ramices inteſtinorum, in pueris potiſsimum, ſanare poſsit.

DE POLYGONO MARE. CAP. CCXXXIIII.

NOMINA.

ΠΟΛΥΓΟΝΟΝ ἄῤῥεν græcè: Proſerpinaca, Seminalis à ſeminis multitudine, & Sanguinalis à cohibendo ſanguine nominatur. Officinis Corrigiola & Centumnodia. Germanicè Weggraß / Denngraß / Wegdritt appellatur. Polygonon à geniculorum frequentia, & multitudine dictum eſt.

Seminalis cur dicta. Sanguinalis. Corrigiola. Centumnodia.

FORMA.

Herba eſt ramis tenuibus, teneribus, copioſis, geniculis interſectis, in terra graminis modo repentibus. Folijs Rutæ ſimilibus, longioribus tamen. Iuxta ſingula folia ſemine, unde maſculum uocatur. Flore albo aut puniceo.

LOCVS.

Naſcitur paſsim, quotidieq́ pedibus conculcatur, ſua ſponte in aggeribus & ſemitis proueniens.

TEMPVS.

Æſtate floret, quo etiam tempore legitur.

TEMPERAMENTVM.

Vti adſtrictionẽ quandam obtinet Polygonum, ita ſanè uincit in eo aqueum frigidum, ut uidelicet ſecundi ſit ordinis medicaminũ refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Eſt etiam exiccatorium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet adſtringendi & refrigerandi ſuccus Polygoni potus. Prodeſt ſangui-

POLYGONVM
MAS.
Weggraß.

A nem expuentibus, & alui defluxionibus, cholericis & urinæ stillicidio. Vrinã enim euidenter ducit. Cum uino potus uenenatorũ morsibus auxiliatur. Valet etiam ad febrium circuitus una hora ante accesſionẽ sumptus. Muliebre profluuium appositus sistit. Aurium doloribus, & purulentis auribus instillatus confert. Cum uino decoctus melle adiecto, eximiè ad genitalium ulcera facit. Folia contra stomachi ardorem, sanguinis reiectionem, herpetas, ignes sacros, inflammationes, œdemata, & uulnera recentia illinuntur.

EX GALENO.

Polygonũ ijs sanè quibus stomachus æstu feruet extrinsecus illitum auxiliatur: ueluti etiam ignes sacros & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cum sit, & fluxiones reprimit, & hac ratione uidetur exiccatorium esse. Quare cum herpetum, tum ulcerum, aliorumq́ bonum est remedium: efficacisſimũ autem inflammatione & fluxione laborantium partium. Est & cruentorum uulnerum glutinatoriũ. Sed & auriũ ulceribus prodest: & si uel satis puris insit, hoc tamen etiam desiccat. Easdem ob facultates & muliebre profluuium, & dysenteriã, & sanguinis eiectiones, & undecunque aliunde immoderatiores impetus sistit. Refert Dioscorides quòd & urinam prouocet exhibitum stillicidio affectis. Non tamen affectum exactè discriminat in quo dari ipsum expediat.

EX PLINIO.

Succus eius infusus naribus supprimit sanguinem, & potus cum uino, cuiuslibet partis profluuium excreationesq́ cruentas inhibet. Vis eius spisſare ac refrigerare. Semen aluum largius sumptum soluit, urinam ciet, rheumatiſmos cohibet: qui si non fuere, non prodest. Stomachi feruori folia imponuntur. Vesicæ dolori illinuntur, & ignibus sacris. Succus & auribus purulentis instillatur, & oculorũ do-
B lori per se. Dabatur & in febribus ante accesſiones, duobus cyathis in tertianis quartanis ue præcipuè. Item cholericis, dysentericis, & in solutione stomachi.

DE PEGANO. CAP. CCXXXV.

NOMINA.

ΠΗΓΑΝΟΝ κηπαῖον græcè, Ruta hortensis latinè: officinæ retinuerunt nomen latinum: Rauten & Weinrauten germanicè uocatur. Peganon Græci, Plutarcho libro tertio sui sympoſij teste, à facultate, quod calore siccitateq́ genituram coagularet, dixerunt: πήγνυσθαι enim coagulare, & quasi in glaciem contrahere est. Hinc uterum gestantibus inimica etiam coronis inserta putatur. Peganon unde dictum.

FORMA.

Frutex est Ruta hortensis grauisſimi odoris, semper ferè uirens: folio exiguo, penè rotundo, cæsij coloris, denso, surculosis ramis: flore luteo, angulosis calycibus, in quibus semen album continetur.

LOCVS.

Prouenit pasſim in hortis, amat aprica & sicca loca.

TEMPVS.

Floret æstate, semen autem Autumno maturescit, quo etiam tempore carpendum uenit.

TEMPERAMENTVM.

Gustu non solum acri, sed & amaro est, ex tertio ordine excalfacientium, & strenuè desiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrit, calfacit, exulcerat, urinam mouet, menstruáque ducit. Aluum sistit pota

RVTA HOR
TENSIS.
Weinraut.

A & comesta. Letalium uenenorũ antidotum est, si semen acetabuli mensura in uino bibatur. Folia per se ante cibum sumpta, & cum nucibus iuglandibus, aridisq; ficis, inefficacia uenena reddunt. Contra serpentes similiter sumpta prosunt. Geniturã tam in cibo quàm potu extinguit. Coctum cum anetho sicco, tormina sistit. Facit etiam ad lateris thoracisq; dolores, difficultatẽ spirandi, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumq; cruciatus, rigores circuitibus certis repetentiũ febrium, uti prædictũ est, pota. Ad inflationes coli, uteri & recti intestini, decocta cum oleo & infusa. Vuluæ strangulatu liberat trita cum melle, si à genitali usq; ad sedem imponatur. Feruefacta cum oleo & pota, lumbricos excutit. Articulorũ doloribus cum melle, aquę inter cutem, quæ hyposarca dicitur, cum ficis illinitur. Eisdem pota auxiliatur, in uino decocta ad dimidias partes, & si ea abstergantur. Cruda, saleq; condita ac comesta, uisus aciem exacuit, & oculorũ dolores cum polenta illita sedat. Cum rosaceo & aceto capitis doloribus succurrit. Sanguinis narium profluuia trita & imposita sistit. Testium inflammationibus cum Lauri folijs illita, & exanthematis cum myrto & cerato prodest. Cum uino autem, pipere & nitro confricta, albæ uitiligini medetur. Cum ijsdem illita thymos & myrmecias tollit. Cum melle & alumine imposita lichenibus prodest. Succus in malicorio calfactus & instillatus aurium doloribus succurrit. Oculorũ hebetudinibus cum succo Fœniculi & melle inunctus subuenit. Ignes sacros, herpetes & achores cum aceto, cerussa & rosaceo inunctus sanat. Ceparum & alliorum acrimoniam cõmanducata domat.

EX GALENO.

Ruta incidere atque digerere crassos lentosq; humores potest. Ob eam autem uim & urinas mouet. Quinetiã tenuium est partiũ, flatusq; extinguit. Quare ad inflationes prodest, ac Veneris appetitum cohibet. Discutit atq; exiccat strenuè: est

B enim ex eorum medicamentorũ numero quæ ualenter exiccant.

EX PLINIO.

Quęcunq; Ruta & per se pro antidoto ualet, folijs tritis & ex uino sumptis. Contra aconitũ maximè & ixiam. Item fungos, siue in potu detur, siue in cibo. Simili modo contra serpentiũ ictus, utpote quũ mustelæ dimicaturæ cum his, Rutam prius edendo se muniant. Valent & cõtra scorpionũ ictus, & araneorũ, apum, crabronũ, uesparũ aculeos, & cantharidas, ac salamandras, canisue rabiosi morsus, acetabuli mensura si succus è uino bibitur, & folia trita uel cõmanducata imponunt cum melle & sale, uel cum aceto & pice decocta. Succo uerò perunctos, aut etiã habentes, negant feriri ab his maleficijs. Serpentesq;, si uratur Ruta, nidorem fugere. Efficacissima tamen est syluestris radix cum uino sumpta: eandem adijciunt efficaciorẽ esse sub dio potam. Pythagoras oculis noxiam putauit falso, quoniam sculptores & pictores hoc cibo utuntur oculorũ causa. Cum pane quoq; uel nasturtio satiuæ atq; syluestris propter uisum. Vt aiunt, multi succo eius cum melle attrito inuncti discusserunt caligines, uel cum lacte mulieris puerum enixæ, uel puro succo angulis oculorũ tactis. Epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores pota cum uino, aut cum aceto & rosaceo illita. Si uerò sint cephalæa, cum farina hordeacea, uel aceto. Eadem cruditates discutit, mox inflationes, dolores stomachi ueteres. Vuluas aperit, corrigitq; conuersas, illita in melle toto uentre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potaq; ex uino. Sic bibitur & ad pectoris dolores laterumq;, & lumborũ, tusses, suspiria: pulmonũ, iecinorũ, renum uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines decoquuntur folia poturis. Et in cibo uel cruda uel decocta conditáue prodest. Item torminibus in Hyssopo decocta, & cum uino. Sic & sanguinem sistit interiorem, & narium, indita: sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito ut diximus modo. E syluestri uerò contra tarditatẽ & sonitum cum rosaceo, uel cum lau-

reo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & Serpyllum, & Laurum, illinentes capita & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendũ. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ succum in cyathis quatuor ante accessiones, quarum frigus intolerabile est. Alsiosisq́; crudam dari in cibo. Vrinam quoque uel cruentam pellit. Fœminarũ etiam purgationes, secundasq́; etiam emortuos partus, ut Hippocrati uidetur, ex uino dulci nigro pota. Itaque illitam & uuluarum causa etiam suffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & uelleribus collecta. Multi uerò & contra purulentas excreationes siccæ drachmas duas, sulphuris unam & dimidiam sumi censent. Et contra cruentas, ramos tres in uino decoctos. Datur & dysentericis cum caseo in uino contrita. Dederunt & cum bitumine infrictam potioni propter anhelitum. Ex alto lapsis seminis tres uncias, ex olei libra, uiniq́; sextario. Illinitur cum oleo coctis folijs partibus quas frigus adusserit. Si urinam mouet, ut Hippocrati uidetur, mirum est quosdam dare uelut inhibentem potui contra incontinentiã urinæ. Psoras & lepras cũ melle & alumine illita emendat. Item uitiligines uel rugas, strumas, & similia, cum hircino & adipe suillo, ac taurino seuo. Item ignem sacrum ex aceto & oleo, uel psimmythio. Carbunculum ex aceto. Nonnulli laserpitiũ unà illini iubent, sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Testium uerò epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeò peculiari in uisceribus his effectu, ut syluestri Ruta cum axungia ueteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoque membra semine trito cum cera imposito. Radix Rutæ sanguinem oculis suffusum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quoque quæ traduntur, mirum est, cum feruentem Rutæ naturam esse conueniat, fasciculum eius in rosaceo decoctum addita uncia aloës, perunctis sudorẽ reprimere. Itemq́; generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & Venerẽ crebrò per somnia imaginantibus. Præcauendum est grauidis, abstineant hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus satis quadrupedũ quoq́; morbis in maximo usu est, siue difficilè spirantibus, siue contra maleficorum animalium ictus, infusa per nares ex uino: aut si sanguisugam exhauserit, ex aceto, & quocunque in simili morborum genere, ut in homine temperato.

EX SYMEONE SETHI.

Incidit crassos & tenaces humores, perq́; urinam uacuat, & ad inflationes conducit, appetentiamq́; Veneris compescit, ac strenuè exiccat. Ad inflatas aquas inter cutem, & anasarcam, morsos à uipera, succum Papaueris aut aconitum bibentes, colicosq́;, pota & iniecta. Traditur quod comesta uisum acuet, ob id antiqui pictores hanc assiduè degustabant. Nonnulli & succum eius melli cõmiscentes, medicamentum ad oculorũ aciem acuendam cõficiunt. Succurrit difficultati urinæ si cum oleo coquatur, & ea uesica foueatur. Item difficulter spirantes cum melle data, confestim iuuat. Lethargicis pota, & per clysteres iniecta remedium fit. Intestina corroborat, non solum caliditate, sed proprietate quadã. Fertur etiam quod si prægnans mulier ex eius succo bibat, abortiat. Et si in dies quindecim folia assumat, idem facit. Obstructiones iecoris & lienis tollit. Si ieiunus quisquam ipsam assumpserit, eo die à ueneno non lædetur.

POTENTILLA

Genſerich.

C

NOMINA.

Potentilla. Tanacetum syluestre.

QVO nomine Græci & Latini hanc herbam appellarint, à nullo, quod sciam, adhuc proditum est. Recentiores herbarij Potentillam, aliqui ob similitudinē Agrimoniam & Tanacetum syluestre nuncupant. Germani, quod herba illa anseres in cibo delectentur, Genserich uocant.

FORMA.

Herba Eupatorio, quod Agrimoniam hodie uocant, haud dissimilis. Caules ex una radice multos profert, humi stratos. Folia Eupatorio similia, supernè uiridia, infernè candicantia. Flores luteos singulari pediculo pendentes. Radicē extrinsecus rufescentem, intus candidam.

LOCVS.

Nascitur passim circa semitas & loca aquosa, atque in fluuiorum ripis ac marginibus.

TEMPVS.

Æstate floret, quo etiam tempore legi debet.

TEMPERAMENTVM.

Quum folia eius & radix adstringant, temperamento à Pentaphyllo seu Quinquefolio nihil differre uidetur. Quare hæc, potissimum autem eius radix, ex tertio ordine desiccatoria est, minimumque euidentis caliditatis habet. Errant itaque mirum in modum recentiores, qui hanc humidam esse statuunt, nulla alia moti ratione quàm quod in humidis locis proueniat: quasi uerò Nasturtium aquaticum, quod Sisymbrium cardamine Dioscoridi uocatur, haud obstante quod in aquosis nascitur, non etiam in tertio desiccet ordine. Debuisset certè illos ab hac sententia deterrere non leuis illa adstrictio, quę certissimus est siccitatis index: adstringentia enim, Galeno libro quarto de simpli. medicament. facult. capite sexto teste, terrena sunt & crassa corporis consistentia, atque adeo sicca.

Potentilla nō est humida.

D

VIRES.

Recentiores Potentillā fluxionibus & puncturis oculorū prodesse, recentia uulnera glutinare, & exedentia sanare, mulierū menstrua cōpescere, artus & membra cōfirmare, rectè tradunt: nam idipsum posse, adstrictio, quæ in hac herba haud modica est, abundè docet. Et cum habeat Quinquefolij temperamentū, eius etiam facultates obtineat necesse est. Dentiū itaque dolorē finit. Exedentia oris ulcera sanat. Dysentericis & alui profluuijs, coxendicis articulorumque doloribus subuenit. Sanguinis eruptiones sistit, aliaque potest quæ à Dioscoride Quinquefolio tribuuntur. Quod uerò adijciunt hanc etiā lumbricos exterminare posse, id minus rectè faciūt. Ea siquidem facultas non huic, sed illi inest herbæ quæ uerè Tanacetū dicitur, quæ quidem est tertia, ut suo diximus loco, Artemisiæ species. Proinde non sine magno errore, Potentillam cum ea quæ propriè Tanacetum uocatur herba confuderunt.

Herbarij Potentillam cum Tanaceto confuderūt.

DE PRV-

PRVNELLA

Braunellen.

DE PRVNELLA. CAP. CCXXXVII.

C

NOMINA.

ONDVM nobis constat quo nomine hæc herba ueteribus tum Græcis tum Latinis appellata sit. Vulgus tamen medicorũ & herbariorũ Prunellam nominant. Germani Braunnellen oder Gottheyl.

Prunella.

FORMA.

Caules habet in medio striatos, pingues & hirsutos: folia Ocimo similia, coloris herbacei, & acuminata. Flores in summis caulibus spicatos, Lauandulæ uocatę herbæ non dissimiles. Radicem tenuem, multis capillamentis fibratam.

LOCVS.

Nascitur passim in pratis.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse constat, id quod ex gustu patet: glutinosa enim admodũ, & modicè amara est.

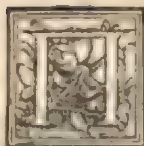
VIRES.

Vulnerariam esse herbam euidentissimũ est. Succum eius cum aceto & rosaceo mixtum, uehementes capitis dolores sedare recentiores uno consensu tradunt, si tempora ex eo inungantur. Aphthas & oris ulcera, fauciumq; uitia succus eiusdem sanat.

DE PENTAPHYLLO. CAP. CCXXXVIII.

D

NOMINA.

ΕΝΤΑΦΥΛΛΟΝ Græcis, Quinquefoliũ Latinis & officinis, Germanis Fünffingerkraut/oder Fünffblatt appellatur. Nomen à numero foliorũ habet: in unoquoq; enim pediculo quinq; esse deprehendunt.

Quinquefolium unde dictum.

GENERA.

Etsi Dioscorides unum duntaxat Pentaphylli genus faciat, tamẽ nos ad nostras respicientes terras tria eius genera in uniuersum produximus. Vnũ quod maius appellauimus, prorsus ad Dioscoridis picturã accedẽs, ut hoc nomine uerũ esse Quinquefoliũ putemus. Estq; duũm generũ: unum quod pallidos seu candidos flores obtinet, hinc est quod Quinquefoliũ maius candidum appellauerimus, Germanicè groß weiß Fünffingerkraut. Alterum floribus ornatur auri colorẽ æmulantibus, seu luteis. Nos ut discerneremus à priori, Quinquefoliũ maius luteum nominauimus. Dioscorides etiã hæc duo genera innuere uidetur, cum inquit florem habere uel candidum uel auri æmulũ. Tertiũ minus diximus, quod priori haud dissimile est, non tamen passim ut illud quinque folia obtinens. Hoc, cum non haberemus aliud nomen quo ipsum appellaremus, inter Quinquefolij genera connumerare placuit. Videtur uerò Hippocrates etiam duo Quinquefolij genera nouisse, unũ humilius, alterũ procerius, ut hoc nomine nobis etiã liceat minus & maius statuere.

Maius Pentaphyllon.

Minus.

FORMA.

Ramulos habet festucarũ instar graciles, dodrantales, & in ijs semen. Folia Menthæ similia, in singulis pediculis quina, rarò plura, per ambitum serræ modo incisa: florem in candido pallidum, auri æmulũ. Radicem subrubrã, oblongam, Elleboro nigro crassiorẽ. Ex qua sanè descriptione omnibus liquet, maius Quinquefoliũ esse legitimum. Ex una siquidem radice subrubra & oblonga, ramulos profert tenues, ac prorsus festucaceos, & in ijs semen, folia Menthę, quina in singulis pediculis, per ambitum serræ modo crenata, florem luteum, aut aureum. Quibus accedũt natalis locus (in riguis enim nascitur) & immensa adstringendi facultas; quæ quidem singula ue-

Maius Quinquefolium est uerum Pentaphyllon.

QVINQVEFOLIVM
MAIVS CANDIDVM.

Groß weiß Fünffingerkraut.

QVINQVEFOLIVM
MAIVS LVTEVM.

Groß Fünffingerkraut.

QVINQVEFO
LIVM MINVS.

Klein Fünffingerkraut.

C gula uerum esse Quinquefoliū docent. Adeoq; mirari satis non possum, cur nonnulli adulterina hæc esse Pentaphylla sibi persuaserint.

LOCVS.

Prouenit aquosis locis, & iuxta aquæductus. Interdum etiam in incultis, siccis & arenosis locis.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mensibus potissimum.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusq; certè folia, flores & radices uehementer adstringunt: atque adeo, ut Galenus ait, radix, cuius multus est usus, ex tertio est ordine desiccantiū, minimum habens euidentis caliditatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Quinquefolij decoctum ad tertias depressum deductúmue, si in ore retineatur, dentium dolores sedat. Putrescentia oris ulcera collutione sistit. Arteriæ asperitates gargarizatum emendat. Contra alui profluuia, & dysenterias auxiliatur. Item articulorū & coxendicū dolores potum sanat. Cocta in aceto & illita, herpetas cohibet. Strumas discutit, duritias, œdemata, aneurysmata, abscessus, erysipelata, digitorum pterygia, condylomata, scabiesq; sanat. Teneræ radicis succus, contra iecinoris pulmonisq; affectiones & uenena prodest. Folia cum hydromelite, aut uino diluto, & exiguo pipere, contra febrium circuitus bibuntur: in quartana quidem quaternorū ramulorum folia, in tertiana uerò trium, in quotidiana unius. Tricenis diebus pota comitiali morbo medentur. Succus foliorū per dies aliquot triū cyathorū mensura potus, celeriter regiū morbum sanat. Vulneribus ac fistulis cum sale & melle illita medentur. Enterocelicis, id est, intestinorum ramice laborantiD bus succurrunt. Sanguinis eruptiones potum & illitum Quinquefoliū sistit. Inciditur ad expiationes lustrationésue, sanguinis profluuia & castimonias.

EX GALENO.

Pentaphylli radix desiccat uehementer, minimum uerò acris est: quare in multo est usu, uelut alia quoque omnia, quæ quum sint tenuium partium, citra morsum desiccant.

EX PLINIO.

Quinquefoliū adhibetur purgandis domibus. Strumis medetur, & pectoris uitijs. Idem ischiadicis bibitur & imponitur. Panos sanat. Impositū articulis utilissimum. Fistulis quæ in omni parte serpunt auxilio est cum sale & melle. Phalangio aduersatur, lichenas emendat. Succus de Quinquefolio potus cyathis tribus anginę medetur. Idem iecinoris & pulmonis uitijs, sanguinemq; reijcientibus, cuicunq; sanguinis uitio intus occurrit. Multi supra omnia laudant ad deploratos dysentericos Quinquefoliū, decoctis in lacte radicibus & potis. Item decoctum ad tertias in uino ictericis dari atq; illini utilissimū est. Eius folia ex aqua comitiales sanant. Item contrita ex uino sumpta triginta diebus in betonicæ farinæ pondo denariorū tredecim cum aceti scillitici cyatho, comitialibus morbis liberant. Celerrimè succus regio morbo medetur, tribus cyathis cum sale & melle potus. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedêre, quaterna quartanis, plura cæteris, omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulsa.

DE PISIS.

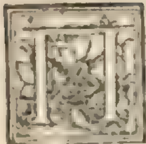

PISVM
Groß Erbß.

C

NOMINA.

Pisum quare dictum.

ΙΣΟΝ, πλλιχυθ@ græcè, Pisum latinè dicitur. Officinis hoc nomine notum. Germanicè Erbß/oder Erweyssen. Sic autem à Pisa loco in quo olim copiosissimè nascebatur, nominatum est.

GENERA.

Duo apud nos genera Pisorum reperiuntur. Vnum in aruis caducū, humi serpens, quod genus Germani klein feld Erweyssen nominant. Huius, utpote uulgaris, picturam haud damus. Alterum in altum scandit, arboribus aut palis quibus accubet adfixis, quibus sese capreolis uinciens illigat. Hoc Germani groß garten Erweyssen uocant. Genus hoc pictum exhibemus.

FORMA.

Caules in terram spargit concauos, ramososq; prætenui surculo: folio frequenti præter cæterorū morem longiusculo: flore papilionis forma, circa umbilicum purpureo: siliqua oblonga seu cylindracea: granis rotundis, &, ut Plinius lib. xviij. capite xij. ait, angulos multos inæquales habentibus: radice imbecilla: ut mirari satis non possim, unde plerisq; suspicio orta sit, ut Pisum nostrum legitimum esse dubitauerint. Scio autē esse qui legumen hoc quod hodie passim Pisum appellatur, putent esse Cicer arietinū, quod scilicet ualuulæ seu siliquæ eius cornu arietini formā habeant. Quorum certè sententiam probare non possum, quòd, Plinio teste, Cicer arietinū sic non sit dictum quia ualuulæ effigiē arietini cornu exprimant, sed quia legumen ipsum seu granum Ciceris arietino capiti simile sit. Eam autem formā legumen hoc quod Pisum nominamus non refert.

LOCVS.

Apricis gaudet locis, frigorum nanq; impatientissimū. Tepidum itaque locum,

D & cœlum frequentis humoris desiderat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, & subinde etiā semina in ualuulis profert.

TEMPERAMENTVM.

Quū Pisum simile quid tota substantia cum faba, ut testatur Galenus, obtineat, necesse est ut non multum à medio temperamento in refrigerando & exiccando recedat.

VIRES EX GALENO.

Simile quid tota substantia cum fabis obtinent Pisa, nec alio quàm illæ modo manduntur. In duobus autem euariant. Non enim similiter ac fabę inflant, nec abstergendi facultatē habent, ideoq; segnius quàm illæ per aluum secedunt.

EX PAVLO.

Pisum molle quidem & laxum est, non tamen adeò inflat.

DE POLYTRICHO APVLEIANO.
CAP. CCXL.

NOMINA.

Polytrichū Apuleij cur dictum.

NON temerè adiectū est Apuleij, ne scilicet quispiam Dioscoridis & aliorum Græcorum intelligeret Polytrichon, quod sanè forma ab eo quod nunc describimus alienissimū est. Germanicè à colore aureo quam habet, guldiner Widerthon uocatur. Officinis incognita est hæc herba. Polytrichon dicta est à ramulis, qui capillorum instar tenues sunt.

GENERA.

A

GENERA.

Duo Polytrichi Apuleiani damus genera. Vnum maius, alterum minus: neq; enim differunt nisi sola magnitudine.

FORMA.

Ramulos habet capillorũ instar tenues, colore aurum referentes, circumq; hos folia multa capillacea, in summo capitula lentis aquaticæ ferè forma, eiusdem cum ramulis coloris.

LOCVS.

Maius nascit̃ in pratis humidis & uliginosis. Minus in petris ac muris humidis.

TEMPVS.

Mense Iulio utrunque reperitur.

TEMPERAMENTVM.

In caliditate & frigiditate symmetra sunt: desiccant tamen, extenuant & digerũt.

VIRES.

Decoctum eorundem in aqua aut lixiuia capillorũ radices firmat, ideoq; in alopecia caput glabrum capillis uestit. Potum, uiscosorum crassorumq; è thorace pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert: lapides frangit, & urinas ducit. Morbo regio correptis & lienosis auxiliatur. Strumas discutit, & in summa eadem quæ Adiantum potest. Recentiores superstitione quadam ducti, illis multa ridicula & incredibilia tribuunt.

Maius Polytrichum Apuleij.
Das groß guldin Widerthon.

Minus Polytrichum Apuleij.
Das klein guldin Widerthon.

PERSICARIA
Flöhkraut.

A

DE PERSICARIA. CAP. CCXLI.

NOMINA.

ON clàm me est quàm uariè à multis diuinatum sit, quo nomine Persicaria uocata ueterib. sit. Sed mea quidē sententia, in uniuersum omnes coniecturis usi non satis firmis, decepti sunt. Et ego quidem fateor ingenuè, nec mihi constare num à ueteribus descripta sit, tantum abest ut scire queam quo illam appellauerint nomine. Vulgus herbariorū uno consensu hodie, quod folia Persicæ habeat, Persicariā nominant. Germani Flöhkraut. Persicaria. Persicaria unde dicta.

FORMA.

Folia Persicæ arboris habet, fusca in medio macula plumbaginéue: caule geniculato, rubente, longo: flore spicaceo, primùm candido, dehinc purpureo: semine minuto, radice lutea, numerosa.

LOCVS.

In humidis & palustribus locis frequentius prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floribus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Frigidam & admodum siccam esse gustus abundè monstrat: mirificè enim gustata adstringit.

VIRES.

Vulnerariam herbam esse temperamentū eius satis docet. Recte itaq; iuniores medici in uulneribus, & maximè fistulis curandis utuntur. Vtilis hauddubiè in dysenteria, aliјsq; malis quæ refrigerationē & adstrictionem requirunt.

B

DE PERFOLIATA. CAP. CCXLII.

NOMINA.

N hæc herba ueteribus cognita fuerit Græcis & Latinis, affirmare certò non possum. Ego planè Cotyledonem putarem Dioscoridis, nisi radix in diuersam me traheret sententiam, quæ oliuæ instar rotunda non est. Hodie tamen, quòd caulis eius singula folia dissecat atq; penetrat, Perfoliata ab omnibus appellatur. Germanicè Durchwachß & Bruchwurtz dicitur. Perfoliata cur dicta.

FORMA.

Caulis illi rotundus, rubescens, folia singula penetrans, quæ Pisorum folijs haud dissimilia sunt, tenuia admodum & glabra. In summo coliculorum capitula, & in ijs flores lutei, & semina formam ferè Tithymalli, quam uulgo Esulam nominant, præ se ferentia. Radix candida, fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in hortis sata, & interdum sua sponte in arenosis locis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iulio mense, & subinde semina producit.

TEMPERAMENTVM.

Amara modicè est & adstringit, ut hinc colligi liceat calidam & siccam esse.

VIRES.

Vulneribus & ulceribus tam externis quàm internis curandis aptissima est herba: hæc enim glutinat. Valet autem potissimum ad ramices puerorum sanandos. Auxiliatur etiam exulcerationibus & prominentijs umbilici. Plurimus huius apud chirurgos usus.

PERFOLIATVM Durchwachß.

A

NOMINA.

ΠΡΑΣΟΝ Græcis, Porrum Latinis & officinis, Germanis Lauch appellatur. Porrum autem dictum putant, quod porrò eat, & longè lateq; grassetur. *Porrum unde dictum.*

GENERA.

Porri duo genera signauit antiquitas. Vnum capitatum, sic nominatum quod eius radix in caput increscat atque extuberet. Alterum sectiuum, cui frondens coma super terram eminens aufertur amputatúrue. Hoc Germani pulchrè ad nomen latinum alludentes, Schnittlauch nominant, & Bryßlauch. *Capitatum Porrum.* *Sectiuum.*

FORMA.

Capitatũ simplici capite ex albæ ceruicis angustijs extuberante constat, fronde super terram carinata, & in angulum oblonga. Sectiuo uerò caulis est longus, intus cauus, multis in uertice floribus aceruatim collectis, & in speciẽ absoluti orbis conglomeratis, id quod in bimo accidit: quod etiam sementescit, sparso per eius cacumen semine, & emoritur. Radix candicans, crassa, multis fibris capillata, ac tunicis quibusdam uestita.

LOCVS.

Læto solo gaudet, odit rigua.

TEMPVS.

Duodeuigesimo die à satu prorumpit, bimatumq; perfert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & extenuat perinde atque cepa, ut ex eius facultatibus euidentius innotescet. Symeon Sethi calidum & siccum in secundo facit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Porrum capitatum inflationẽ facit. Noxium succum creat, difficilia insomnia parit. Vrinam ciet. Aluo accõmodum. Extenuat. Oculorum obscuritatẽ facit. Menses pellit, uesicam exulceratã, renesq; lædit. Cum ptisana uerò coctum & comestũ, ea quæ in thorace sunt educit. Coma eius in aqua maris & aceto cocta, in desessionibus ad præclusiones uuluæ & duritias, utilis habetur. Vna & altera aqua coctũ, aut aqua frigida maceratum, dulcescit, & multò minus inflat. Semen acrius est, & quandam adstrictoriã uim habet. Quare succus eius cum aceto, addito thure aut manna, sanguinem, maximè è naribus prorumpentẽ, sistit. Venerẽ stimulat. Contra omnia thoracis uitia pro delinctu efficax est, & ad tabem comestũ. Purgat etiam arteriam. Sed si assiduè estur, uisus obscuritatẽ inducit. Stomacho aduersatur. Succus ex melle potus, contra bestiarũ morsus auxilio est. Idem quoque illitus potest. Cum aceto, thure & lacte, aut rosaceo instillatus, aurium doloribus & sonitui prodest. Varos tollunt folia, cum rhoë obsoniorum illita. Epinyctidi medentur. Crustas ex sale illita rumpunt. Veteres sanguinis reiectiones cohibent seminis drachmæ binæ cum æquali baccarum Myrti pondere potæ.

B

EX GALENO.

Corpus calefacit, & crassos in eo humores extenuat, glutinososq; incidit. Bis tamen aut ter in aqua decoctum, acrimonia spoliatur: quanquam ne sic quidem uim perdit extenuandi.

EX AETIO.

Porri capitati acris saporis ueluti & cepe sunt, cuius ratione corpus calefaciunt, crassosq; humores attenuant, ac lentos incidunt, urinam prouocant, sanguinẽ purgant. Præstantissimus usus eorum qui bis coquuntur: ita enim acrimoniam deponunt, neque amplius deprauatum succum retinent.

EX PAVLO.

Porrũ mali succi est & acre. Vt autẽ Dioscorides ait, grauia facit insomnia, aluũq; bonam, urinã cit & extenuat. Habet & abstergendi uim aliquã, cum ptisana: siquidem

PORRVM CA
PITATVM.
Lauch.

PORRVM SE-
CTIVVM.

Schnittlauch.

C dem coctum, ea quæ in thorace sunt educit. Semen uerò eius nephriticis miscetur medicamentis. Folia etiam nõnihil adstringunt, ob eamq́ causam succus ipsorum sanguinem supprimit.

EX PLINIO.

Porro sectiuo profluuia sanguinis sisti in naribus, contrito eo obturatis, uel gallæ mixto, aut menthæ. Item ex abortu profluuia, poto succo cum lacte mulierum. Tussi etiam ueteri, ac pectoris & pulmonis uitijs medetur. Illitis folijs sanantur ambusta, epinyctides: ita uocatur ulcus aciem hebetans, & in angulo oculi perpetim humor emanans. Quidam eodem nomine appellãt pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito. Vel bestiarũ morsus ex aceto. Item serpentium. Aurium uerò uitia cum felle caprino, uel pari mensura mulsi. Stridores cum lacte mulieris. Capitis dolores, si in nares fundatur, dormiturisue in aurem, duobus succi cochlearibus, uno mellis. Succus & ad serpentiũ scorpionumq́ ictus in potu bibitur cum mero, & ad lumborũ dolores cum uini hemina potus. Sanguinem uerò excreantibus & phthisicis, destillationibus longis, uel succus, uel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, uel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle, uuluas purgat. Tostus uerò editur & contra fungorum uenena, imponitur & uulneribus. Venerem stimulat, sitim sedat, ebrietatẽ discutit. Sed oculorũ aciem hebetare traditur, inflationẽ quoque facere, quæ tamen stomacho non noceat, uentremq́ molliat. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reijcientibus succus eius cum caule aut thuris farina, uel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet, uuluasq́ contractas aperiri putat. Fœcunditatẽ etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle ulcera purgare. Tussim & destillationes thoracis. Pulmonis & arteriæ sanat
D uitia, datum in sorbitione ptisanæ: uel crudum, præter capita, sine pane, ita ut alternis diebus sumatur: uel si purulenta excreentur. Sic uoci uel Veneri, somnoq́ multum confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum sistunt, & inflationes ueteres. Cortex decoctus illitusq́, inficit canos.

EX SYMEONE SETHI.

Vrinam cit, & mali succi est. Assiduè comestum uisus hebetudinẽ efficit. Difficilia inuehit somnia, & stomacho nocet. Semen genitale calefacit, & capitis dolores excitat. Iecur, renes & uesicam lædit. Confert ad hæmorrhoidas. Bis uerò aqua coctum, & aceto, garo & oleo, cuminoq́ condítum, salubre est ijs qui frigido sunt stomacho.

DE PVLMONARIA. CAP. CCXLIIII.

NOMINA.

VT ueteribus Græcis & Latinis nominata sit hæc herba, nondum scire licuit. Hodierni temporis medici & herbarij Pulmonariam uocant, Germani Lungenkraut. Sic autem hauddubiè appellari cœpit, quod pulmonum uitijs, exulcerationibus potissimum eorundem, præsens remedium sit. *Pulmonaria cur nominata.*

FORMA.

Folia mollia habet, inuicem incumbentia, leniter laciniata, cauis multis prædita, superiore parte uiridia, inferiore in luteo albicantia, ac ueluti punctis aut pustulis quibusdã notata, atq́ hoc nomine aliquam pulmonis humani formam referentia: unde etiam Pulmonariam dictam esse conijcimus.

LOCVS.

Prouenit in quercu arbore, & saxosis locis.

TEMPVS.

PVLMONARIA Lungenkraut.

C

TEMPVS.

Tota æstate inuenitur locis iam monstratis.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores frigidam & humidam esse, mea quidem sententia, falso statuūt: admodum enim adstringit, ut hoc nomine idem cum quercu in qua nascitur habeat temperamentum. Desiccat itaque & paulò infra media calefacit, in genere eorum quæ tepida sunt.

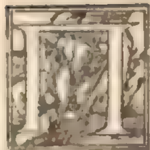
VIRES.

Desiccandi & adstringendi facultatem obtinet, quamobrem uulnera recentia glutinat, potissimum autem pulmonis. Ad incipientes quoque ac crescentes phlegmonas utilis: nam quæ iam uehementes sunt, adstringentia respuunt. Confert autem hauddubiè etiam ad muliebre profluuium, & sanguinis expuitiones, & diuturnos alui fluores.

DE PTARMICE. CAP. CCXLV.

NOMINA.

Sternutamentaria. Syluestre Pyrethrum.

ΤΑΡΜΙΚΗ Græcis, Sternutamentaria Latinis dici potest. Sunt qui syluestre Pyrethrum nominent, quod scilicet Pyrethri modo, quanquam mitius, linguam uellicet. Atque hinc est quod nonnulli pro uero Pyrethro, seducti eius titillante acrimonia, descripserint. Germanis wilder Bertram appellari potest. Ptarmice dicta est, quod flores eius naribus obiecti sternutamenta eliciunt.

Ptarmice cur dicta.

D

FORMA.

Breuis frutex est, paruis, multis, teretibus, & Abrotono similibus ramulis, circa quos folia multa, oblonga, oleaginis similia. In summo Chamæmeli capitulū, paruum, rotundum, olfactu acre, sternutamenta ciens, unde & nomen inuenit. Hactenus Dioscorides. Quod si itaq; naturam atque imaginem eius fruticis rectè expendas, undiquaq; ei plantæ cuius picturā damus, hæc descriptio quadrabit. Nam surculis fruticat exiguis, multis, rotundis, Abrotono non dissimilibus, lentè rufescentibus, qui folijs frequentibus, longiusculis, oleæ similibus, angustis, utrinq; leniter serratis ambiuntur, cacumine Anthemidis umbellam obtinente, quæ acri suo odore nares feriens sternutamentum irritat.

LOCVS.

Inuenitur sæpius in montibus altis & saxosis locis.

TEMPVS.

Floret æstate: radix eius extremo effoditur autumno.

TEMPERAMENTVM.

Eius temperies est calida & sicca, uiridis etiamnū ordine secundo, siccatæ tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus illita sugillata emendare possunt. Flores sternutamenta efficacissimè mouent.

EX GALENO.

Ptarmices flores ciendæ sternutationis uim obtinent, unde & herbæ nomen. Sugillata & reliquas ecchymoses discutit.

EX PAVLO.

Ptarmices folia sternutamenta mouent. Totus autem frutex uiridis sugillata, liuoresq; alios disijcit.

DE PYRE-

PTARMICE

Wilder Bertram.

C

NOMINA.

Pyrethron cur dictum.

Saliuaris herba quare nominata.

ΥΡΕΘΡΟΝ græcè, Saliuaris latinè dicitur. Officinæ græcam appellationem retinuerunt. Germanicè Bertram nominatur. Pyrethron autem à feruido, ac ignis simili, qui in eius radice est sapore, Greci dixerũt. Saliuaris uerò, quod mansa uel ore tantum detenta eius radix, copiosam saliuam eliciat, Romanis appellata est.

FORMA.

Herba est caulem foliaq́ʒ syluestris Dauci, & Fœniculi instar proferens. Vmbellam Anetho similem orbiculatam. Radicem pollicis crassitudine, longam, sapore feruidissimã. Hæc Dioscorides. Vbi nobis monendus uenit lector, Pyrethrum nostri soli non ex omni parte huic descriptioni respondere. Non enim umbellam anetho similem, sed anthemidis potius orbiculatum capitulum, quod Ptarmici tribuit Dioscorides, habere deprehenditur. Cætera omnia adamussim respondent. Siquidem habet Pyrethrum caules & folia Dauci syluestris & Fœniculi, radicem pollicis crassitudine, gustus ardentissimi.

Pyrethrum nostrum Ptarmices flores obtinet.

LOCVS.

In Germania nostra, quod sciam, non nisi plantatum prouenit.

TEMPVS.

Floret æstatis maxima parte.

TEMPERAMENTVM.

Excalfacit & siccat in tertio ordine, uel ut aliqui putant, in quarto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Pituitã elicit radix: ideoq́ʒ dentium doloribus decocta in aceto, colluto inde ore,
D auxiliatur. Mansa pituitam extrahit. Sudores ciet, inuncta ex oleo. Diuturnis rigoribus efficax. Contra refrigeratas partes corporis ac resolutas eximiè conducit.

EX GALENO.

Pyrethri radice potissimũ utimur urentem facultatem obtinente, qua utiq́ʒ dentium etiam refrigeratorum dolores mitigat. Et ad rigores ante circuitum cum oleo infricatur. Ad hæc stupidos & resolutos adiuuat.

EX PAVLO.

Pyrethri radix adurentem potestatem occupat, dentium qui frigori patuerunt dolores lenit. Item ad febrium rigores ante circuitum infricatur cum oleo. Ad hæc ijs quorum corpora ex refrigeratione stupent, & resoluta sunt, efficacissimè adhibetur.

PYRETHRVM Bertram.

BVXVS
Buchßbaum.

A

NOMINA.

ΠΥΞΟΣ Græcis, Buxus Latinis, Germanis Buchßbaum dicitur.

FORMA.

Arbor immortali coma uirens: folio Myrti, exiguo, subrotundo: flore herbaceo: semine rufo & rotundo, omnibus animantibus inuiso.

LOCVS.

Gaudet frigidis & apricis, plurimaq; ubiq; Buxus.

TEMPVS.

Perpetua fronde uiret, neque ei ullo tempore decidunt folia. Quo nomine potissimum hanc celebrat germanica illa cantilena, eiusdem ac Salicis contentionem continens.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores temperatam eius arboris essentiam esse statuunt, id quod ob multas causas, quas recensere superuacuum est, non uidetur uerisimile. Hauddubiè uerò adstringit, atqueadeo exiccat.

VIRES.

Non admodum magnus. Buxi in medicina usus est. Folio eius in lixiuio decocto rufant, aut flauescere efficiunt capillos. Scobem eius decoctam in aqua alui profluuium sanare tradūt. Somnum capere sub hac arbore, cerebro uehementer incōmodat, quod eius odor naturæ prorsus aduersetur. Ferunt serpentes uulneratas eius radice degustata, statim sanitatem recuperare.

DE PETASITE. CAP. CCXLVIII.

B

NOMINA.

ΠΕΤΑΣΙΤΗΣ Grecis, Petasites Latinis appellat. Officinis penitus ignota. Germanis Pestilentzwurtz nominatur, quod nimirum eius radix præsentaneum sit contra pestilentiales febres remedium. Petasites autem à petaso, pileum significante, dicta est, quod foliū eius pediculo superpositum, petasi modo amplum, ut fungus dependeat. *Petasites quare dicta.*

FORMA.

Pediculus est cubito maior, crassitudine pollicis, in quo petasi figura folium magnum, ut fungus dependet. Ex qua sanè descriptione satis perspicuū fit, herbam cuius picturam damus esse Petasiten. Hæc enim statim inter initia Martij, flores suos in albo purpureos, agglomeratos, & botri figuram referentes profert, citra quidem folia, quod Dioscorides omisit. Hi marcescentes sine fructu abeunt ac decidunt. Postea purpureos emittit pediculos, cauos, hirsutos, quibus folia superposita sunt magna, pilei ampli figuram obtinentia, supernè uiridia, infernè uerò candicantia: quæ in tantam crescunt amplitudinem, ut unum interdum, orbicularē mensam prorsus tegat. Radix illi crassa & longa, intus candida, uehementer odorata & amara. Quibus accedit quod uires huius herbæ à uiribus Petasites, ut ex sequentibus patebit, non discrepent: ut hoc nomine nihil euidentius sit, quàm eam herbam esse planè ueterum Petasiten.

LOCVS.

Nascitur copiosissimè in pratis humidis & iuxta riuulos sitis.

TEMPVS.

Initio Martij mensis, ut comprehensum est, floribus suis conspicua est herba, qui Aprili imminente statim citra fructum decidunt. Quo facto folia cum pediculis suis prodeunt.

PETASITES
Peſtilentzwurtzel.

TEMPERAMENTVM.

A Ex tertio eſt ordine deſiccantiũ, id quod amaritudo eius, quam guſtu deprehendimus, facilè monſtrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facit ad maligna & phagedænica ulcera tritum & illitum.

EX GALENO.

Ad maligna & phagedænica ulcera, ea utuntur. Idem etiam de Petaſite tradit Paulus.

APPENDIX.

Experimento comprobatũ eſt radicem hanc mirificè cõferre peſtilentialibus febribus, quod ſudorẽ uehementer moueat, ſi in puluerẽ redacta cum uino ſumatur. Nec minori efficacia bibitur à mulieribus quas uteri tormina & præfocationes exercent. Valet etiam unicè ad enecandos lumbricos. Succurrit quoq; ijs qui ſpiritus difficultate laborant. Ducit urinã & menſes. Efficax eſt ad uulnera præhumida, & ad reliquas cutis fœditates. Hęc uerò poſſe, amaritudo eius euidentiſsimè docet, cuius quidem hæ ſunt facultates, ut ex ijs quæ ſæpe iam diximus, & Galenus lib. iiij. de ſimpl. medi. facult. cap. xvij. fuſius docet, manifeſtum eſt.

DE PERICLYMENO. CAP. CCXLIX.

NOMINA.

ΕΡΙΚΛΥΜΕΝΟΝ Græcis, Volucrũ maius Latinis, Scribonio Largo Syluæ mater, uulgo Caprifoliũ & Materſylua, & nonnullis Lilium inter ſpinas dicitur. Germanis Geyßblatt/ Speck oder Waldtgilgen/ & Zeunling. Sic ſanè dictum, quod circumuoluendo ad ſe uicinas arB bores aut frutices uocet.

Syluæ mater. Caprifolium. Lilium inter ſpinas. Periclymenon unde dictum.

FORMA.

Simplex frutex eſt, ex interuallis folia ſpargens ipſum amplectentia, ſubcandida, Hederę ſimilia: flores candidos, Fabę ſimiles, ſubrotundos, quaſi in folium procumbentes: ſemen durum, & quod difficilè uellitur: radicem craſſam, rotundã. Ex qua quidem deſcriptione perſpicuũ fit, fruticem quem pictum exhibemus eſſe Periclymenon: ſiquidem caulibus ſuis uicina amplectitur, gemina per interualla umbilicata folia habens, à terra cæſijs, ſupernè herboſis, ad Hederæ ſimilitudinẽ: flores albos, Fabæ non diſsimiles, ſubrotundos, potiſsimum antequam dehiſcant, baccas hederaceas aut Ruſci, radicem craſſam.

LOCVS.

Naſcitur in aruis ac ſepibus, conuoluens ſe uicinis fruticibus. Nunc in hortis etiam paſsim plantatur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer calefacit & deſiccat, id quod guſtu etiam ipſo deprehenditur. Folia ſiquidem acrimoniam quandam præ ſe ferunt guſtata.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius ſemen poſtquã maturuit collectũ, & in umbra ſiccatũ, drachmæ pondere datur in uino quadraginta diebus, ut lienẽ minuat abſumátue, & laſsitudinẽ diſcutiat. OrthopnϾę & ſingultui prodeſt. Vrinã cit à ſexto die cruentã. Partum accelerat. Habent eaſdem uires & folia: quæ triginta ſeptem diebus pota, ſterilitatẽ facere produntur. In periodicis febribus cum oleo inuncta, earũ horrores mitigant.

EX GALENO.

Periclymeni utilis eſt tum fructus, tum folia, adeò uehementer incidentis & excalefa-

PERICLYMENVS

Geyßblatt.

A calefacientis facultatis, ut si plusculum bibantur, urinam sanguinolentã efficiant. Principio quidem urinam tantum mouent: porrò foris cum oleo illita calfaciunt. Iuuãt & lienosos, & difficulter spirantes. Cõpetens potionis mensura est, drachmæ unius pondus cum uino. Cæterum desiccat quoque semen. Et quidam aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatẽ omnino bibentibus afferre. Sunt etiam qui certum dierum numerum ad talem potionem præfiniunt, quemadmodũ Dioscorides, qui septem & triginta dies eos tradi refert. Hic quoque cruentam urinam reddi à sexto die memorat.

EX PLINIO.

Semen eius in umbra siccatum tunditur, & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in uini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem, eumq́ urina cruenta, aut per aluum absumit, quod intelligitur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis prosunt.

APPENDIX.

Ex iam cõmemoratis facultatibus nemo non intelligit fruticem hunc esse Periclymenon: cum enim gustu acrimoniã præ se ferat, necesse est omnia hæc quæ ueteres Periclymeno tribuunt, posśit. Quibus accedit, quod recentiores etiam herbarij suo Caprifolio easdem uires aśsignent. Exiccare enim ipsum tradunt ulcera humida & sordida, sanare impetigines, & alias cutis fœditates, lienem absumere, difficultati spirandi conferre, partus celeritatem facere, calculos pellere, faciei maculas abstergere, & alia posse quæ non attinet referre.

DE PYRO. CAP. CCL.

NOMINA.

B ΠΥΡΟΣ Græcis, Triticum Latinis dicitur. Officinæ antiquum latinum nomen retinuerunt. Germanis Weyssen appellatur. Triticum uerò dicitur, quod tritum ex spicis sit, ut autor est Marcus Varro. *Triticum unde dictum.*

GENERA.

Tritici summa genera tria obseruant qui frumentariæ rei periti sunt. Primum quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore præstet. Germanis simpliciter Weyssen nominatur. Secundum trimestre, & nonnullis Sitanium dicitur. Trimestre quidem, quod tertio ferè satum mense maturescat: id quod tamen nostro in orbe non fit, in quo Martio mense satum, quinto tandem, hoc est, Iulio mense metitur. Germanis Amelkorn dicitur, hauddubiè non alia ratione, nisi quod ex hoc genere tritici amylum optimum conficiatur. Eius picturam dare hoc tempore non potuimus. Tertiũ genus tritici, non undiquaq́ notum, Germanis welscher Weyssen / & Weyssenkolb dicitur. *Primum.* *Secundum.* *Tertium.*

FORMA.

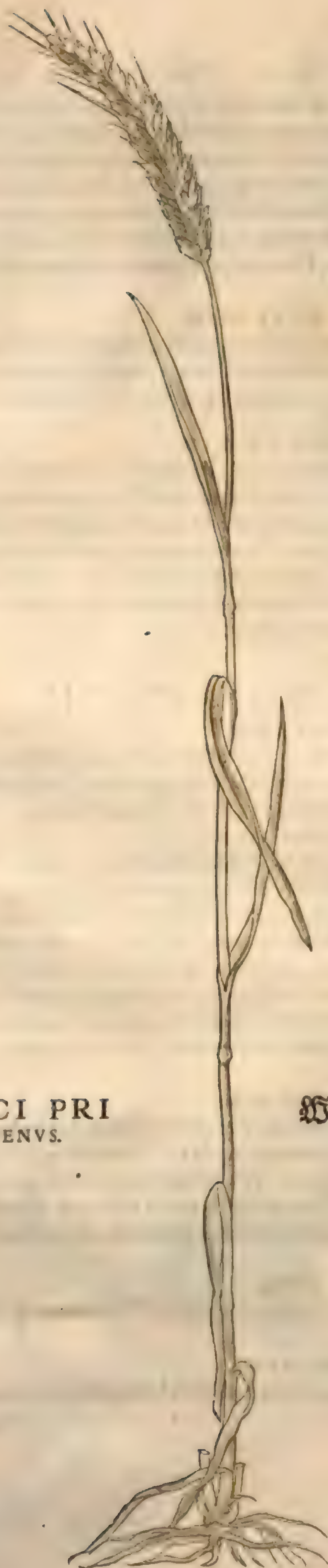
Primum tritici genus culmo est quàm hordeũ altiore, tribus geniculis constante, folio arundineo, spica à folijs remotiore, incondita, & in nullos uersus disposita. Exteritur in area, ut alia quædã frumenta. Alterũ culmo, geniculis, granisq́ priori simile, nec ab eo differt, nisi quod spicam multis aristis uallatam, & in duos uersus dispositam obtinet. Tertium genicula habet quaterna, aliàs præcedenti per omnia propémodum simile.

LOCVS.

Paśsim prouenit Triticũm primi & secundi generis. Postremum in Alsatia, & agro Tubingensi gignitur.

TEMPVS.

Floret, ut alia ferè omnia frumenta, Iunio mense: in Iulio autem metitur.

TRITICI PRI MVM GENVS.

Weyssen.

TRITICI TERTIVM GENVS.

Welscher Weyssen.

C TEMPERAMENTVM.

Triticum ut medicamentũ foris impositum, primi est ordinis excalefacientiũ, non tamen nec resiccare, nec humectare manifestò potest. Porrò quod ex eo conficitur amylum, eo tum frigidius est, tum siccius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Optimum ad secundæ ualetudinis usum Triticum habetur quod recens & iam perfectè adultum, & colorem mâli refert. Crudum in cibis rotundos lumbricos gignit. Canum morsibus prodest mansum & illitũ. Confectus ex eius similagine panis, plus alit quàm cibarius, quem Græci συγκομιστὸν uocant. E Sitanij farina panis leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra demandetur. Farina eius cum hyoscyami succo illinitur aduersus neruorũ fluxiones. Item contra intestinorũ inflationes. Lentigines ex oxymelite tollit. Furfures autem acri in aceto elixi & calentes illiti, lepras pellunt. Incipientes etiam inflammationes omnes illiti leniunt. In Rutæ uerò decocto elixi, mammas turgentes sedant. Viperarũ ictibus auxiliantur, & torminosis prosunt. Confectũ ex farina triticea fermentum calefaciendi extrahendiq́ uim habet. Priuatim quæ in plantis pedum sunt extenuat. Cętera tubercula, furunculosq́ ex sale concoquit, & aperit. Sitanij farina contra uenenatos ictus cum aceto aut uino cõmodè illinitur. Eadem si decocta in glutini modum delingatur, cruenta excreantibus succurrit. Contra tussim & exasperatam arteriam, cum menta & butyro decocta efficax est. Tritici pollen si ex aqua mulsa, aut hydrelæo decoquatur, omnẽ discutit inflammationẽ. Panis & cum melicrato coctus & crudus inflãmationes omnes illitus mulcet, cum emolliat, & quadantenus refrigeret, mixtus herbis succisq́ quibusdã. Vetus autem & aridus per se, adiectisq́ alijs quibusdã, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus & illitus, uetustas impetigines sanat. Glu-
D tinum ex similagine & polline, quo chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus prodest, si liquidius ac tepidum cochlearis mensura detur sorbendum.

EX GALENO.

Triticum quiddam lentoris, & obstruentis naturæ habet. Quod uerò ex pane fit cataplasma, uim obtinet magis digerentem, quàm quod ex Tritico: nimirum quum & salem & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cum fermentum uim habeat attrahendi digerendiq́ ea quæ in alto resident. Plura de Tritico petenda erunt ex capite primo, libri primi de alimentorum facultatibus, quo in loco uarię panis species exponuntur.

EX PLINIO.

Grana Tritici ferro combusta, ijs quæ frigus usserit præsentaneo sunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorũ contractionibus auxiliatur: cum rosaceo uerò & fico sicca myxisq́ decoctis. Item suppuratis neruis cum hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Furfures tonsillis faucibusq́ gargarizatione prosunt. Sex. Pompeius prætorij uiri pater, Hispaniæ citerioris princeps, quum horreis suis uentilandis præsideret, correptus dolore podagrę, mersit in Triticum sese super genua, leuatusq́ siccatis pedibus mirabili modo, hoc postea remedio usus est. Vis tanta est, ut cados plenos siccet. Paleam quoq́ tritici uel hordei calidam imponi ramicum incõmodis experti iubent, quaq́ decoctæ sunt aqua foueri.

DE POTA-

POTAMOGETVM
Samkraut.

NOMINA.

C

ΠΟΤΑΜΟΓΕΙΤΩΝ, ἀσταχύτης græcè, Fontalis & Potamogeton Latinis dicitur. Officinis ignota est herba. Germanis Samkraut uocatur. Potamogeton autem quasi fluminibus uicina dicta est: siquidem aquosis & palustribus locis nasci amat. Stachyites uerò quasi spicata, ob caulem quem ex se mittit floribus & semine spicatum.

Potamogeton unde dicta.
Stachyites.

FORMA.

Folium Betæ simile habet, densum, & paulum extra aquã eminens. Ex qua quidem breui admodum deliniatione satis intelligi potest, herbam cuius picturam damus esse Potamogetona. Caulem nanque rotundũ habet, geniculis intersectũ, è quibus pediculi exeunt foliis Betæ aut Plantaginis uestiti, paulum supra aquam eminentibus. Flores etiam spicatos, Plantaginis instar, profert, ac subinde semẽ. Quid multa? folia huius herbæ planè referunt folium Indum uocatum officinis.

LOCVS.

Nascitur in lacustribus & aquosis locis.

TEMPVS.

Floribus prægnans est Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, ut gustus etiam abundè docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerat & adstringit: pruritibus, ulceribusque uetustis, & iis quæ pascendo serpunt, confert.

EX GALENO.

D Adstringit & refrigerat similiter Polygono, sed essentia eius crassior quàm Polygoni est.

EX PLINIO.

Potamogeton ex uino dysentericis & cœliacis medetur. Peculiariter refrigerat, spissat. Vsus in foliis, cruribus uitiosis utilia, & contra ulcerum nomas, cum melle uel aceto.

DE PEDE ANSERINO. CAP. CCLII.

NOMINA.

QVO nomine ueteribus tum Græcis tum Latinis sit appellata hæc planta, nondum cognoscere potui: quapropter nouam ut illi nomenclaturã inderem necesse fuit. Aliam autem & cõmodiorem non licuit inuenire præter eam, quam alludentes ad germanicam appellationem imposuimus. Nam si folia eius spectes in ambitu laciniata, planè anserini pedis formam ac similitudinẽ repræsentant. Hinc appositissimè Germanis nostris uocata est Genßfuß/ oder Genßfüßle. Quum uerò eadem herba suibus inimica admodum sit, atqueadeo mortem inferat, factum est ut à mulierculis etiam sit nominata Sewtod/ & Schweinßtod. Etsi uerò in officinis eius herbæ nullus sit usus, tamen quia passim nascitur, & temerè fortassis à nonnullis uires eius ignorantibus usurpari posset, eam silentio transire noluimus, quò scilicet facultas tam uulgaris herbæ omnibus patefieret.

Pes anserinus cur dicta.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, striatum: folia ad Halicacabi formam accedentia, in ambitu tamen laciniata, atqueadeo anserini pedis speciem referentia: flores exiguos ruben-

PES ANSERINVS

Genßfüß.

C rubentes, semen racematim, ueluti in atriplice syluestri, singulis ramis insidens: radicem obliquam, multasque adnascentias habentem.

LOCVS.

Passim in hortis, alijsque locis ubi fimum reponitur, nasci solet.

TEMPVS.

Iulio mense potissimum floret.

TEMPERAMENTVM.

Hauddubiè in secundo refrigerat ordine, non secus atque Solanum hortense.

VIRES.

Suibus exitium affert herba hæc comesta, id quod experientia cognitum est. In humano corpore idem potest quod Solanum hortense. Quare facultates eiusdem suò quæres loco.

DE PETROSELINO. CAP. CCLIII.

NOMINA.

Apium saxatile.

ΠΕΤΡΟΣΕΛΙΝΟΝ Græcis, Apium saxatile Latinis, & Petroselinum appellatur. Germanicè frembder Petersilien nominari commodè, ad alterius quod Oreoselinum est, ut suo diximus loco, differentiam, potest. Officinæ eius herbæ cuius nunc picturam damus semine pro Amomo utuntur, non tamen sine magno errore, quum constet omnibus, modò conferre inter se utriusque historiam non pigeat, Amomum ab ea herba esse diuersissimum. Nos ut tandem sciremus è qua stirpe semen hoc decerperetur, terræ illud mandauimus, & hæc cuius pictura formã ostendit herba erupit, quam nos uerum esse Pe-

Officinarum erratum.

D troselinum, ut paulò pòst ostendemus, credimus.

FORMA.

Petroselinum, inquit Dioscorides, semen Ammi simile obtinet: odoratius tamen, acre, & aroma olens. Breuis quidem deliniatio hæc est, atque imperfecta, ut nihil mirum sit, nos hactenus quod uerum esset Petroselinum non potuisse cognoscere. Meritò itaque hoc loco, ut compluribus etiam alijs, Dioscorides negligentiæ insimulari potest, ut qui mancas ac mutilas plerasque posteritati relinquere stirpium historias uoluerit. Si uerò quispiam paucas etiam has notas expendat, hauddubiè herbam hanc cuius picturam oculis subiecimus, Petroselinum esse comperiet. Semen enim eius Ammi tam simile est, ut ab eo uix discerni queat: odoratius etiam existit, & acre, ac aroma olet. In summa, nulla est nota quę illi nõ respondeat, ut hoc nomine uerum Petroselinum esse credam. Quinetiam tota eius herbæ forma, quæ non multum à nostro & Germanico Petroselino abest, atque odor, Selini speciem esse docent, ut pro Petroselino usurpare hanc ipsam officinæ tutò possint: semen enim quo hodie utuntur, non Macedonicum Petroselinum, sed Hipposelinum, ut suo diximus loco, existit.

Dioscorides negligentiæ insimulatur.

LOCVS.

In Macedonia frequens optimumque nascitur, hinc Macedonicũ dicitur: inque saxis & præruptis potissimũ locis, unde cœpit appellari Petroselinũ. Nascitur & alijs in locis, ut lib. i. de antidotis testatur Galenus, at minus laudatum.

TEMPVS.

Floret Augusto mense, atque subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Petroselinum ut gustu acre est cum amaritudine, sic & in operibus calidũ. Fuerit itaque & ipsum tertij ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium.

VIRES.

PETROSELINVM

Frembder Peterſilien

ii 4

C

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, & menstrua ducit. Stomachi & coli inflationibus auxiliatur, & torminibus. Laterum quoque, renum & uesicæ doloribus in potu sumptum succurrit. Miscetur antidotis urinam cientibus.

EX GALENO.

Petroselini semen maximè usui est, quum tota etiam herba unà cum radice similem, sed imbecilliorē, facultatem sortiatur. Incidendi etiam uim habet: hinc menses & urinas largiter prouocat. Flatus quoque extinguit.

APPENDIX.

Sunt qui hanc herbam quam pro Petroselino damus, Sisona esse putent: quorū sententiæ cur non magnopere repugnē, facit in primis Dioscorides, qui Sisona perinde atq; Petroselinū suis notis haud descripsit. Dein quod uiribus nō discrepent, atque adeo in usu huius aut illius nullum sit periculū. Nos tamen nostram sententiam propter adductas paulò antè rationes deserere, nisi euidentibus conuicti argumentis, non possumus.

DE ROSA. CAP. CCLIIII.

NOMINA.

Rhodon cur dictum.

Ρ ο δ ο ν græcè, Rosa latinè, officinis eodem seruato nomine appellatur. Germanicè Rosen. Rhodon autem Græcis, Plutarcho autore, nominatur, quod largum odoris effluuium emittat.

GENERA.

D

Theophrastus libro sexto, cap. vi. de plantarum historia, genera rosarum multa esse tradit, quæ foliorū multitudine, paucitate, asperitate, leuitate, colore & odore differunt. Plinius etiam lib. xxi. capite quarto, ex loci diuersitate multa rosarum genera colligit. Nos simpliciter duo duntaxat illarum genera faciemus, syluestres scilicet & domesticas. Syluestres, quæ etiā Caninæ rosę uocantur, asperiores tum uirgis, tum folijs sunt, ac odore, colore, magnitudine à domesticis superantur. Germani Heydrosen / & Wildrosen uocant. In utroque uerò genere duplices existunt, puniceæ nimirum & candidæ. Nos utrunque genus una pictura complexi sumus.

FORMA.

Vulgò omnibus nota est Rosa. Virgas siquidem fuscis maculis tinctas, & aculeis plenas emittit: folia incisuris diuisa, nigricantia & aspera. Germinat primum inclusa granoso cortice, quo mox intumescente, & in uirides alabastros fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa luteos apices staminaq; capillamentis insidentia, quæ propriè flores dicuntur. Syluestris spongiolas etiam producit, quas pleræq; officinæ Germaniæ nostræ, non sine detestando errore pro Bedegar usurpant: fructum quoq; parit rotundū, initio uiridem, dein puniceū.

LOCVS.

Domestica passim in hortis prouenit. Syluestris etiam nusquam non in campestribus & dumetis nascitur.

TEMPVS.

Rosa ut nouissima inter uernos flores erumpit, ita etiā statim deficit. Decerpenda itaq; erit Iunio mense ubi primum erupit, ne mox nusquam compareat.

TEMPERAMENTVM.

Rosarum uis ex aquea calida substantia duabus alijs qualitatibus, adstringenti uidelicet & amaræ mista, composita est. Flos earū magis etiam ipsis Rosis adstringit, ac proinde sanè exiccatorius est.

VIRES.

ROSA
Rosen.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Roſa refrigerat & adſtringit, ſed ſicca magis adſtringit. Succus recentibus folijs exprimendus, detracto forfice ungue. Sic appellatur quod candidū eſt in folio: reliquū mortario premi & teri debet in umbra donec denſetur, & ita ad oculorū circumlitiones recondi. Siccantur etiam folia in umbra crebrò uerſata, ne muceſcant. Ex aridis roſis in uino decoctis expreſſus liquor, ad capitis, oculorum, aurium, gingiuarum, ſedis, recti inteſtini ac uuluę dolores penna illitus, collutus infuſúsue, conducit. Eadem ſine expreſsione contuſa & illita, præcordiorum inflammationibus, ſtomachi humiditati, & ſacris ignibus medentur. Siccæ ac tritæ femoribus inſperguntur. Miſceri ſolent compoſitionibus quas antheras uocant, & uulnerarijs antidotis. Vruntur folia ad honeſtandas palpebras. Flos qui in medijs Roſis inuenitur ſiccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inſpergitur. Capita pota, aluum profluentem, & ſanguinis reiectiones ſiſtunt.

Vnguis.

EX PLINIO.

Vſus ſucci ad aures, oris ulcera, gingiuas, tonſillas, gargarizatu: ſtomachū, uuluas, ſedis uitia, capitis dolores. In febre per ſe, uel cum aceto ad ſomnos, nauſeas. Folia uruntur in calliblepharum. E ſiccis femina aſperguntur. Epiphoras quoque aridas leniunt. Flos ſomnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in poſca potus, & ſanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in uini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo uetuſtius, & in umbra ſiccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni ſacro non ueteri. Naribus ſubditum caput purgat. Capita pota, ſanguinem & uentrem ſiſtunt. Vngues Roſæ epiphoris ſalubres ſunt: ulcera enim oculorū Roſa ſordeſcunt, præterquàm initijs epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem uitijs ſtomachi, roſionibus, & uitijs uentris, & inteſtinorū, & pręcordijs utiliſsima uel illita. Cibo quoque Lapathi modo condiuntur. Cauendus quoque in ijs ſitus celeriter inſidens. Et aridis & expreſsis aliquis uſus. Diapaſmata inde fiunt ad ſudores coërcendos, ita ut à balneis inareſcant corpora, dein frigida abluantur. Syluestris cum adipe urſino alopecias mirificè emendat.

D

EX SYMEONE SETHI.

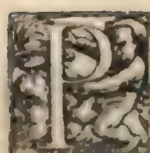
Odorata calidis capitibus prodeſt, humida uerò offendit, eaq; deſtillationi obnoxia reddit. Sumpta uerò ad febres ex flaua bile procreatas iuuat, & roborat ſtomachum & iecur. Proprietate autem quadam teſtes lædit, prohibetq; acres exhalationes ne ad caput ferantur.

APPENDIX.

Spongiolæ ac fructus Cynorrhodi ſeu ſylueſtris Roſæ mirificè ualent contra calculum, & urinæ difficultates, ſi leuigatæ in puluerem exhibeantur.

DE RAPHANO. CAP. CCLV.

NOMINA.

ΡΑΦΑΝΟΣ, ῥαφανὶς Græcis: Raphanus, Radix, Radicula Latinis dicitur. Hæc autem generis ſunt nomina, ideoq; errant non pauci noſtræ ætatis medici & herbarij, qui Radiculæ nomen ad ſatiuū duntaxat Raphanum transferunt. Raphanus autem ſibi nomen ἀπὸ τοῦ ῥᾶ φαίνεσθαι id eſt, quod facilè appareat, adſciuit: nam die tertio à ſatu proſilit. Radicis uerò nomen ſibi arrogauit, quod cæteras amplitudine corporis ſuperet, uel quampauciſsimis magnitudine cedat. Etenim pleruncq; in tantam molem coaleſcit, ut frigidis locis quibus gaudet, ſicut in Germania, Plinio lib. xix. cap. v. teſte, infantium puerorum magnitudinē æquet. Et memini me ſtupendæ magnitudinis Raphanos Erfordię, Turingiæ celeberrimo oppido, uidiſſe.

Raphanus unde dictus.

Radix

GENERA.

RAPHANVS
SATIVVS.
Rettich.

RAPHANVS
SYLVESTRIS.

Merretich.

A

GENERA.

Raphani Græci duo faciunt genera, satiui & syluestris. Satiuus officinis hodie peculiariter Raphanus minor dicitur, Germanice Rettich. Syluestris Latinis Armoracia appellatur. Germani ad uocem Romanã alludentes, Merrettich & Kren nominant. Nostri hodie herbarij, sua potius quàm ueterum autoritate freti, Radicem simpliciter, generis nomine, uocant. Nonnulli Raphanũ maiorem appellant, propter folia ipsa, quæ satiui folia magnitudine superant: aut quia acrimonia maiore, aut uiribus efficacioribus præditus est. Raphanus minor. Armoracia. Raphanus maior

FORMA.

Radix satiua caudice uno assurgit nonnunquã arboreo, radice ad Rapi similitudinẽ, folijs laciniatis, angulisq́ horrida: floribus candidis, & semine in siliquis. Syluestris dicta Armoracia fronde copiosior quàm corpore, folia satiuæ ferè similia habet, magis tamen ad Lampsanæ formã accedentia, longa & acuta: radicẽ gracilem, mollem, Sinapi instar acerrimã, adeò ut caput tentet, & lachrymas incitet. Satiua radix. Syluestris.

LOCVS.

Raphanus in hortis nascitur. Amat autem terram pinguem, Palladio lib. ix. cap. quinto teste, solutam & diu subactã. Syluestris etiam hodie in hortis habetur, sicq́ translatus ad culta, edomita feritate mitescit meliorq́ fit. Crescit aliàs circa margines itinerũ, & loca arenosa, inq́ pratis nonnunquã sua sponte copiose prouenit, ut fit in prato ad oppidum Tubingam sito, sacrificorũ uocato.

TEMPVS.

Cum frigoris patientissimus sit Raphanus, non solum ęstate, uerumetiã hyeme colligi potest. Estq́ illius usus quotidianus. Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

B Raphanis satiua excalefacit quidem ordine tertio, desiccat uerò secundo. Syluestris autem in utroq́ efficacior est. Quin & semen ipsum planta efficacius est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Raphanus satiuus excalfacit, flatus gignit, ori suauis est, sed stomacho inimicus. Ructus & urinam cit. Bonam facit aluum. Si quis à cibo ipsum sumpserit, distributioni eius magis conferet. Pręsumptus autem, cibum subleuat. Prodest ante cibum datus uomituris. Sensus exacuit. Decoctus contra ueterem tussim, & crassitiem in thorace natam prodest. Cortex eius cum oxymelite sumptus maiori efficacia uomitiones citat. Hydropicis utilis. Illitus lienosis etiam confert. Cum melle ea quæ serpendo pascunt sistit. Sugillata tollit. Contra uiperarum ictus auxiliatur. Alopecias pilis explet. Lentigines cum farina loliacea exterit. His qui à fungis strangulantur subuenit. Menses trahit. Semen eius uomitum proritat, urinamq́ mouet. Cum aceto potum lienem extenuat. Coctum cum oxymelite calido angina laborantibus utiliter gargarizatur. Contra Cerastis morsum ex aceto potum auxilio est. Cum aceto illitum gangrænas efficaciter disrumpit scarificátue. Syluestris tam folia quàm radix olerum modo in cibo coquuntur. Excalefacit autem, urinam cit, æstuosus est.

EX GALENO.

Facultas inest Raphano discutiendi, itaque ad sugillata, & alios id genus liuores ob eam facultatem conducit. Radix eius ex eorum numero est quæ obsonij potius quàm nutrimenti nomine frequenter comeduntur. Vis illi extenuatoria, cum qua conspicuè unà excalfacit: acris enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum assurgentem producere solet, ceu alia quæ nata sunt excaulescere. Hic elixus estur ex oleo, garo & aceto, ut Rapæ caulis, Sinapi & Lactucæ. Et sanè caulis hic magis quàm crudus Raphanus nutrit, ut qui acrimoniam in aqua deponat: quanquã minimam sanè & ipse alendi potestatem habeat. Quidam non solum cau

C lem, sed unà Raphanos ipsos elixantes comedunt Raparũ modo. Cæterum cum medicos, tum idiotas illos mirari subit, qui à cœna crudos eos concoctionis iuuandæ gratia edunt. Ipsi quidem se experientia id abundè compertũ habere dicũt, nullus tamen exemplum illorum sine damno imitari potuit. Hactenus Galenus, cuius equidem uerba eò libentius recitauimus, quod uulgi errorem Raphanos à cœna comedentis lepidè notare uideantur.

EX PLINIO.

Raphani decocti mane poti ad ternos cyathos, cõminuunt & eijciunt calculos. Iidem in posca decocti, contra serpentiũ morsus illinuntur. Ad tussim etiam mane ieiunis prodest Raphanus cum melle. Semen eorum tostum, ipsumq; cõmanducatum ad lagonoponon: In aqua folijs eius decoctis, bibere uel succum ipsius cyathis binis. Contrà phlegmoni ipsos illinire tusos utile. Inchoantibus autem recentem corticẽ cum melle, ueternosis uerò quamacerrimos mandere. Semenq; tostũ, dein contritũ cum melle suspiriosis. Iidem & contra uenena prosunt. Cæterum cerastis, scorpionibus aduersatur, uel ipso semine infectis manibus impunè tractantibus. Imposito Raphano scorpionibus, moriuntur. Salutares & contra fungorũ aut hyoscyami uenena ęquè, ut Nicander tradit. Et contra ixiam quoq; dari duo Apollodori iubent, sed Citieus semen ex aqua tritum, Tarentinus succum. Lienem item extenuant, iecinori prosunt & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto & sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet. Plistonicus & colicis. Intestinorũ ulcera sanant. At purulenta pręcordiorũ, si cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, sic & fœminas purgari. Ex aceto & melle sumpti intestinorũ animalia detrahunt. Item ad tertias decoctio eorum poto cum uino enterocelis prosunt. Sanguinem quoque inutilem sic extrahunt.
D Medius ad hæc & sanguinẽ excreantibus coctos dari iubet. Et puerperis ad lactis copiam augendã. Hippocrates capillos mulierũ defluos fricari Raphanis, & super umbilicum imponi, contra tormenta uuluæ. Reducunt & cicatricẽ ad colorem. Semen quoque ex aqua impositũ sistit ulcera quæ phagedænas uocant. Democritus Venerem hoc cibo stimulari putat, ob id fortasſis uoci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis tantum nascuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi uerò acrior Raphani medicina admota sit, Hyſſopũ dari protinus imperant. Hæc antipathia est. Et aurium grauitati succum Raphani instillant. Nam uomituris, summo cibo esse eos, utilisſimũ est. Syluestris urinæ duntaxat eijciendæ utilior.

DE RIBE. CAP. CCLVI.

NOMINA.

Ribes. RAECIS cognitus fuerit nec ne frutex ille, nondum compertũ habeo. Mauritanis & officinis hodie Ribes nominatur. Germanis S. Johanß treublin oder beerlin/ quod scilicet circa diui Ioannis Baptistæ diem fructus eius fruticis ad maturitatem pertingant.

FORMA.

Frutex est nullis spinis horridus, sed topiarius magis, uitis pusillæ folijs, baccis rubentibus ex pediculis longis dependentibus refertus, ut pictura ipsa abundè docet. Vnde manifestum fit Mauritanorũ Ribes à nostro diuersum esse, quod non uitis, sed lata potius, magna, rotunda & uiridia folia habeat. Quanquam non lateat Arabes etiam in Ribes descriptione non admodum concordes esse.

LOCVS.

RIBES
S. Johans beerlin.

C

LOCVS.

Paſsim in hortis naſcitur, ac eorundem puluinos & areas ſepit.

TEMPVS.

Circa diui Ioannis Baptiſtæ natales ferias, & Iulio potiſsimũ menſe, baccis ac uuis rubentibus frutex ille ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Folia & fructus uehementer adſtringunt. Mauritani frigidum & ſiccum faciunt in ſecundo ordine.

VIRES EX MAVRITANIS.

Baccæ acido ſapore placent. Refrigerant æſtuantẽ ſtomachũ: ſitim reſtinguunt, quæ cum alios, tum maximè febricitantes excruciat. Cibi faſtidia diſcutiunt, & appetentiam inuitant. Fœdam uentris proluuiem cohibent. Vomitiones ſiſtunt, ſtomachum firmant. Alui profluuiũ quod bilis attulit, retinent: eroſiones & uellicationes eiuſdem tollunt. Sanguinis feruorẽ demulcent, & bilis acrimoniã domant. Seplaſiarij ſuccũ eius fructus condiunt, ad anni totius uſum, Rob de ribe appellantes.

DE RHODIA RADICE. CAP. CCLVII.

NOMINA.

Rhodia radix cur dicta.

RODIA ῥίζα græcè, Rhodia radix latinè nominatur. Officinis ignota, germanicè Roſenwurtz uocatur. Rhodiam autem tam Græci quàm Latini dixerunt, quoniam contrita Roſas redolet. Quapropter Roſæ, quas Græci ῥόδα nominant, non Rhodus inſula, ut imperiti putant, huic radici nomen fecerunt.

D

FORMA.

Radix rhodia Coſto ſimilis eſt, leuior tamen minorisq́ ponderis, & inæqualis, odorem Roſarũ cum teritur reddens. Reliqua eius facies Telephiũ refert, niſi quod flore & ſemine carere uidetur, id quod Galenus etiã aſſerit, & in Corollario ſuo annotauit Hermolaus. Dioſcorides etiam illorum nullam facit mentionem.

LOCVS.

Naſcitur potiſsimũ in Macedonia. Nunc in multis Germaniæ hortis plantatur.

TEMPVS.

Radix autumno effodienda.

TEMPERAMENTVM.

Rhodia radix in calefaciendo ſecundi ordinis, aut certè tertij incipientis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtilis eſt capitis doloribus, ſi madefacta fronti & temporibus cum modico roſaceo imponitur.

EX GALENO.

Tenuium partium, & diſcutientis eſt facultatis.

DE SAMPSV-

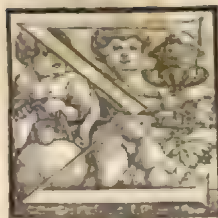
RHODIA RADIX
Roſenwurtz.

C

NOMINA.

Maiorana.

Duplex Amaracus.

AMYYXON, ἀμάρακον Græcis: Maiorana, Amaracus Latinis: officinæ latinam appellationem retinuerunt, Germanis Maioran / uel Meyran dicitur. Animaduertendũ autem nos hic de Amaraco ea loqui quæ iucundo placet odore. Duplex enim Græcis Amaracus est. Vna quæ Dioscoridi alio nomine Parthenium dicitur, ingrato prorsus & uiroso odore prædita, meritoq; ea de causa hodie Cotula fœtida nominata. Altera de qua hic agimus, odorata, quam Sampsuchon Græci priuatim nominant. Id, ne imperitis uox illa πολύσημος imponeret, monendum esse duximus.

FORMA.

Herba est Sampsuchum surculosa, per terram serpens: folijs hirsutis & rotundis, Calaminthę tenuifoliæ similibus, admodum odoratis. Hæc deliniatio adamussim herbæ Maioranæ uulgò dictæ fauet: est enim surculis lentè rubentibus, folijs pilosis, & rotundis, iucundo odore, semine copioso, quod bullulis quibusdam continet: flore candido & exiguo. Serpit etiam per terram: uerum id non ubiq; fit, interdum enim rectà surgit in altum.

LOCVS.

Pasim in hortis & fictilibus uasis prouenit. Gaudet autem locis umbrosis, aqua & fimo.

TEMPVS.

Æstate dum floribus prægnans est carpitur.

TEMPERAMENTVM.

D Sampsuchum tenuium partium, & digerentis est facultatis: desiccat enim & calefacit ordine tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi uim obtinet, & coronamentis apta. Decoctũ eius potum, incipienti aquæ inter cutẽ prodest, & ijs quos urinæ difficultas, & tormina discruciant. Arida folia ex melle illita, sugillata tollunt. In pesso subdita menses ducunt. Cõtra scorpionis ictum ex sale & aceto illinuntur. Luxatis cerato excepta imponuntur. Similiter & œdematis. Aduersus oculorum inflammationes cum polline polentæ illinitur. Miscentur acopis & malagmatis calefaciendi gratia.

EX PLINIO.

Sampsuchum scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem poto uis. Cohibet oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina discutit. Vrinis & hydropicis utile. Mouet & narium sternutamenta. Fit ex eo oleum quod Sampsuchinum uocatur, aut Amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosq; neruos. Vuluas calefacit. Et folia sugillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

Oleum Amaracinum.

DE SPANA-

AMARACVS Maioran.

C

NOMINA.

SPANAXIA Græcis recentioribus, Spinacia uel Spinaceum olus Latinis appellari poteſt. Arabicæ factionis principes Hiſpanach, hoc eſt, Hiſpanicum olus nominant. Germani Spinet / oder Spinnat. Spanachiam hauddubiè ab oleris raritate dixerunt Græci: rarò enim illo utebantur medici, quod cibo magis forſitan, quàm medicinæ nata eſſet, nec quicquam illuſtre ſortita. Vel, quod etiam ſimile ueri eſt, ab alijs nationibus emendicato ſpinaceo nomine. Spinacia uulgò dicta eſt ab inſigni ſeminis ſpiculorum nota: etſi enim herba ipſa glabra & mollis ſit, ſemen tamen in ſpinas occaleſcit. Hiſpanicum uerò olus nominauere, forſitan quod inde primum duxerit originē, ad cæteras tandem nationes translata.

Spanachia cur dicta.

Spinacia unde uocata.

Hiſpanicum olus

FORMA.

Exit ſeptem diebus à ſatu, folio primùm triangulo, molli, mox intybi, plerunque quà pediculo cohæret laciniato, inerti ſapore, exigua radice, tenuibus capillamenmentis fibrata, caule cubitali, nonnunquā altiore, intus cauo: floribus in uertice rotundis, racematim coëuntibus, exiguis: ſemine ſpinulis horrido.

LOCVS.

Nullum ſolum reſpuit, ſed ubicunque ſatum fuerit hic lætiſsimè prouenit.

TEMPVS.

Seritur Septembri menſe, non horrens hyemis frigora, ut uerno tempore cibū ſuppeditare poſsit. Martio etiam menſe ſeritur, Iunio autem & Iulio menſibus ſemen & flores profert.

TEMPERAMENTVM.

D Spinachia primi refrigerantium & humectantium ordinis eſt.

VIRES.

Aluum emollit. Melius Atriplice ſuppeditat alimentū, ſed aluo parum hærens facilè exigitur. Flatus colligit, & uomitiones concitat, niſi excrementitius humor abijciatur. Ventrem decoctæ ius proluit. Stomacho inutile. Et cæteras ferè omnes Atriplicis uires ſibi fertur arrogaſſe.

DE SANI-

SPANACHIA Spinet.

SANICVLA FOEMINA.

Sanickel weible.

SANICVLA
MAS.
Sanickel mennle.

C

NOMINA.

ERBA quam omnes hodie Saniculā uocant, à nullo, quod sciam, ueterum descripta est, sed à recentioribus inuenta, ut multæ aliæ uulnerariæ herbæ. Sunt autē qui Diapensiam nominent. Germanis Sanickel dicitur. Nomen Saniculam à sanandis uulneribus traxisse uulgò constat.

Diapensia. Sanicula cur dicta.

GENERA.

Duûm est generū. Vna quæ propriè appellatur Sanicula, ideoq; marem, ut certius esse discrimen, appellauimus. Germanicè Sanickel mennle. Altera ab omnibus ferè herbarijs pro specie Osteritij uulgò uocati habetur, sed falso, quando neq; in folijs neque in radice ulla appareat acrimonia, sed perinde atque in mare Sanicula, amaritudo & adstrictio. Germanis errore etiā quodam die klein Meisterwurtz nominatur. Nos eandem cum & forma & facultate ad ueram Saniculam, quam marem fecimus, proximè accederet, Saniculam fœminam nuncupauimus. Germanicè Sanickel weible.

FORMA.

Sanicula uera, atque adeo mas herba est folio uitis, aut Apij, in quinq; partes dissecto, rubentibus in fine sectionū maculis quibusdam: surculis quoq; rubris ad radicem, quæ multis ei capillamentis fibrata subest: capitulis in summis coliculis pusillis, hei bacci coloris & subnigris. Fœmina quod ad folia attinet priori similis, rubentibus tamen maculis caret, itemq; rubris ad radicem surculis, quod in ea hæc singula candida sint. Flores in summo candidos, ac subinde semen striatum & oblongum profert.

LOCVS.

Nascitur in syluis & umbrosis locis.

D

TEMPVS.

Carpenda cum suis capitulis Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Non est simplicis naturę, sed, ut indicio est gustus, adstringit simul & amara est, ut hoc nomine calefactoriam & exiccatoriam esse nulli dubium sit. Statuunt autem calidam & siccam ordine secundo.

VIRES.

Saniculæ herbæ succum uulneratis in potu mirificè conferre experientia compertum est. Tumores quoque reprimere decoctam herbam impositam, aut eius succum illitum tam in homine quàm in pecoribus constat. Neque enim aliud præsentius est auxilium, cum ad fauces uel pulmones uitium decubuit. Et in summa, omnia quæ Symphyton, præstat etiam Sanicula. Potissimū uerò sanguinis sputo, dysenteriæ, renumq; uitijs medetur.

A

NOMINA.

ΣΟΓΧΟΣ græcè, Sonchus, Cicerbita latinè dicitur. Sunt qui Lactucellã & Lacteronem appellent, quod scilicet caulis eius dissectus copioso dif- fluat lacte. Germanicè Moß/oder Genßdistel uocatur. Sonchus autem sibi nomen uendicauit ἀπὸ τοῦ σῶον χέειν, eò quod salubrem fundat succum, utpote qui sua sorbitione stomachi rosiones leniat, & lactis abundantiam nutricibus sumministret, genitalibusq; locis collectione laborantibus præsidio sit. Cicerbitę tamen uocabulũ, quo omnis Hetruria adhuc utitur, recens esse adiectitiumq;, & ex non multo tempore Dioscoridi accreuisse uidetur. Sonchus cur dicta. Cicerbita.

GENERA.

Sonchi duo sunt genera. Alterum syluestrius, aculeatius, & nigrius, quod Genß distel germanicè uocatur. Alterũ tenerius esculentumq;, ac minus nigrum, Germanis Hasenköl dicitur. Et Apuleio Lactuca leporina, quod cum leporẽ animus defecit æstu, hac sibi herba mederi soleat. Sonchus aspera. Non aspera.

FORMA.

Cubitalis & angulosus Soncho caulis est, cauus & aliquando rubescens, & qui fractus copioso lacte manat. Folia habet per interualla in ambitu scissa. Florem luteum, qui, ut Senecionis, breui digestus abit in pappos, uanescitq; in lanugines.

LOCUS.

Vbiq; ferè in macerijs hortorum, potissimũ autem in uineis Sonchus prouenit.

TEMPUS.

Floret Iunio & Iulio mensibus Sonchus uterq;.

TEMPERAMENTUM.

Temperamentũ eius quodammodo mixtum est: constat enim ex aquea terreaq;
B essentia, utraq; leuiter frigida. Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps. Et siue cataplasmatis in morem imponatur, siue edatur, manifestè refrigerat. Postea uerò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentũ redditur, modicam habens caliditatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis utrique Soncho refrigeratoria, modiceq; adstringens. Proinde stomacho æstuanti & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorum in sorbitione datus stomachi rosiones morsusúe mitigat, & lactis abundantiã efficit. In lana appositus, sedis ac uuluæ inflammationibus opitulatur. Tam herba quàm radix illita scorpionum ictibus subuenit.

EX GALENO.

Sonchus ubi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Cæterum uiridis etiamnũ & tener estur perinde ut cætera olera syluestria.

EX PLINIO.

Albus qui è lacte nitor, utilis orthopnoicis Lactucarũ modo. Erasistratus calculos per urinam pelli eo monstrat, & oris graueolentiam cõmanducato corrigi. Succus trium * cyathorũ mensura in uino albo & oleo calefactus adiuuat partus, ita ut à potu ambulent grauidæ. Datur & in sorbitione. Ipse caulis decoctus facit lactis abundantiã nutricibus, coloremq; meliorẽ infantiũ: utilissimus ijs quę lac sibi coire sentiant. Instillatur auribus succus, calidusq; in stranguria bibitur, cyathi mensura: & in stomachi rosionibus cum semine Cucumeris, nucleisq; pineis. Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur cõtra serpentes scorpionesq;, radix uerò illinitur. Eademq; decocta in oleo punici mâli calyce, auriũ morbis præsidium est. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet uesci, ut morbos faciente, de albo consentiens. Agathocles etiam contra sanguinem tauri demonstrat succo eius uti. Refrigeratoriã tamen uim esse cõuenit nigro, & hac causa imponendũ cum polenta. Zeno radice albi stranguriã docet sanari. * al. obolorum

SONCHVS
ASPERA.
Genßdistel.

SONCHVS
NON ASPERA.
Hasenköl.

C

NOMINA.

ΣΕΡΙΣ Græcis, Seris & Intubus Latinis uocatur. Reliqua quæ illi sunt nomina, in generum distinctione mox dicemus.

GENERA.

Serin Græci in duo fastigia partiuntur, in satiuam & syluestrē. Sic & Intubum Latini in duo genera digesserunt, in satiuū & erraticum. Satiuū, qui non nisi cultu & humana diligentia prouenit. Erraticū uerò, qui suæ spontis & liber, sub nulla olitoris lege uagatur & errat, dixerunt. Satiuus Intubus, quem priuatim, Plinio lib. xx. cap. viij. teste, Serin nominarūt ueteres, in duas distrahitur species. Vna latiore folio constat, Lactucæ similior. Hæc corrupta ab Intybo uoce, in Hetruria passim Endiuia appellatur. Et debet in omnibus pro uera Endiuia usurpari officinis. Nam qua hodie sub hac uoce utuntur, non est uera Endiuia, sed Lactuca syluestris, ut suo diximus loco. Germanicè Endiuien uocari potest. Altera angustiora folia habet, & subamara est. Hæc diminutiuo à Seris nomine Seriola dicitur, quod deinde corrumpentes recentiores Scariolam fecerunt, germanicè Scariol appellari poterit. Erraticus iterum Intybus in duas species, Plinio loco antea citato autore, degenerat. Vna, quæ Græcis ab insigni amaritudine πικρίς, ἢ κιχώριον nominatur, Latinis autē Ambubeia. Vulgus herbariorū & officinæ Cichoreā uocant, Germani Wegwarten/ quasi uiarum custodem, uel Wegweiß/ quod peregrinis quasi uiam indicare uideatur. Altera, quæ latiore folio prodit, Plinio Hedypnoïs nominatur, hauddubiè non alia ratione, nisi quod suauiter dormire, somnumque irrepere faciat. Vel, si paulò durior hæc uidetur interpretatio, quod flos eius prēter alias Se-
D rides suauiter admodū spiret. Theophrasto libro septimo de plantarū historia, capite septimo, & Plinio lib. xxi. cap. xv. Aphaca alio nomine appellatur: diuersa tamen ab ea quam suprà descripsimus, & quæ aliàs Vitia syluestris dicitur. Vulgo Dens leonis, quod folium sinuatim per lacinias denticulatū sit, & Rostrum porcinum nominatur. Officinis nostris, quę barbaris delectantur uocibus, Taraxacon, aut Altaraxacon dicitur, Germanis Rö̈lkraut/ Pfaffenrö̈rlin/ Pfaffenblatt.

(Margin: Satiuus Intubus. Erraticus. Endiuia. Seriola. Scariola. Cichorea. Hedypnois. Aphaca. Dens leonis. Rostrum porcinum. Taraxacon.)

FORMA.

Satiuus Intubus caulem edit magnum, rotundum, striatum, frequentibus surculis brachiatū. Germinat foliatu statim à radice uenoso. Flos illi in ramusculis cœruleus, & nonnunquam etiam candidus emicat. Prima autem eius species, ut diximus, folio latiore, altero angustiore constat. Erratici Intubi genus primum, quod Cichorium uocant, germinat à radice post Vergilias, folio Betæ laciniato, ferè semper in solo procumbente: caule magno, fistuloso, frangi cōtumace, multis ramulis brachiato, ad uinctum quoque lentis: flore cœruleo, interdum albo, particulatim usque in autumnū erumpente, qui nubilo etiam die solis exortu panditur, & cum eo circumagitur in occasum, noctu semper compressus, & interdiu hiscens. Hinc panditur rudissimus quorundā error, qui hanc herbā quam Germani Wegwart nominant, Heliotropiū esse cōtendunt, cum tamen primum folia repugnent, quæ non sunt Ocimo similia, neque candida, sed nigricantia magis. Deinde non candidum, sed magna ex parte cœruleū florem habet. Radix denique eius, ut Heliotropij, non inutilis, sed, experientia teste, mirè efficax. Quibus omnibus accedit manifesta cum alijs satiuis Intubis similitudo, quæ una satis docet Intubū esse syluestrē, & non Heliotropiū. Vt quorundam temeritatē non satis mirari queam, qui contra apertam ueritatem, & omnium medicorum cōsensum, secus pronunciare audent. Alterum, quod Leonis dens nominatur, folijs multis constat, utrinque denticulatis, in terra sessilibus, cauliculis dodrantalibus, concauis, leuibus & enodibus, flore luteo, sti-

(Margin: Satiuus Intubus. Cichorium. Leonis dens.)

INTVBVM SATIVVM
LATIFOLIVM.
Endinien.

INTVBVM SATIVVM ANGVSTIFOLIVM.
Scariol.

INTVBVM SYL-
VESTRE.
Wegwart.

HEDYPNOIS
Körlkraut.

A teo, stipantibus in circulum foliolis coronato, qui senescens euanescit in lanuginẽ, quæ cum aura raptim fertur.

LOCVS.

Satiuus non prouenit nisi in hortis cultu & diligentia humana: haud tamen difficulter ubi satus fuerit, emergit. Erratici prima species pasßim iuxta itinera nascit. Altera in hortis, & pasßim ferè etiam sponte sua gignitur.

TEMPVS.

Satiuus Iunio & Iulio mensibus floret. Cichoriũ eodem ferè tempore incipit florere, & in autumnum usque durat. Hedypnoidis in Martio erumpunt flores, & in æstatem usque perdurant.

TEMPERAMENTVM.

Seris olus est subamarũ, & magis quod syluestre est, quod ob idipsum Picrida quidam nuncupant, quidam uerò Cichorium appellant. Est autem ea siccæ frigidæq; temperaturæ, utrunq; secundo absceßu. Porrò domestica magis etiam quàm syluestris refrigerat. Sed & humiditatis multæ admistio siccitatem extinguit. Vtraque autem adstringentis qualitatis particeps est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnes adstringunt & refrigerant, & stomachũ adiuuant. Aluum sistunt coctę, si cum aceto aßumantur. Syluestres autem stomacho meliores. Comesti imbecillũ & æstuantem leniunt. Cardiacis per se, aut cum polenta utiliter illinuntur. Podagris & oculorũ inflammationibus succurrunt. Herba & radix illita, percußis à scorpione subuenit. Ignibus sacris cum polenta medetur. Succus eorum cum cerusa & aceto utiliter ijs quæ refrigerationem desiderant inungitur.

EX PLINIO.

B Intubi quoq; nõ extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemq; cum uino potus, iecinoribus & uesicæ & epiphoris imponit. Cichoriũ refrigerat. In cibo sumptum & illitum collectiones, succusq; decocti uentrem soluit. Iecinori & renibus, & stomacho prodest. Item si in aceto decoquatur, urinæ tormina discutit. Item morbum regium è mulso, si sine febre sit. Vesicam adiuuat. Mulierum purgationibus quidem decoctũ in aqua adeò prodest, ut emortuos partus trahat. Adijciunt magi, succo totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ uelint facilius impetrare. Hedypnois stomachum dissolutũ adstringit cocta: crudaq; sistit aluum. Et dysentericis prodest magis cum lente. Rupta & conuulsa utroque genere iuuantur. Item quibus genitura ualetudinis morbo effluat. *Hedypnoidis facultates.* Seris utraq; stomacho utilißima, præcipuè quem humor uexat. Cum aceto in cibo refrigerant uel illitæ, discutiuntq; & alios quàm stomachi. Cum polenta syluestrium radices stomachi causa sorbentur, & cardiacis illinuntur super sinistrã mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & sanguinẽ reijcientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu.

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonum est Intubum, si cum aceto quis eo utatur. Postquam decoctũ est, aluum sistit. Obstructiones auferendi uim habet, ut nullum aliud olus. Sanguinis feruorem sedat, & inflammationes iecoris discutit, & ictericos iuuat. Iecur proprietate quadã corroborat. Mediocriter somnũ inducit. Tradunt quidã post uenæ sectionẽ, aut cucurbitas, si quis cum aceto utatur, iecinoris sanitatẽ conseruare. Veneris appetentiã extinguit, & semen genitale in ijs qui frigidam habent temperaturam, minuit. Vtile est ad sanguinis excreationẽ. Huius etiam decoctum iecinori admodum utile. Semen febres ex flaua bile ortas iuuat: at lieni nocet.

PASTINACA SATI
VA PRIMA.
Zam Pasteney.

PASTINACA SATI
VA ALTERA.
Geelrüben

PASTINACA ER
RATICA.

Wilde Pasteney.

A

NOMINA.

ΣΤΑΦΥΛΙΝΟΣ græcè, Pastinaca latinè dicitur, Germanicè Pastiney/ oder Pastnachen. Pastinacæ uerò nomen à pascendo dictum uidetur: natura enim ei calens, sapor uehemens, alit corpus, & Venerem cit. Pastinaca unde dicta.

GENERA.

Duplex Pastinacę genus. Vna enim satiua est, quæ iterum duorum est generũ. Vnum genus quod uulgò Carota dicitur, Germanicè zam Pastiney / & rot Rüben. Alterũ, quod quidam inter Rapa connumerant. Hinc est quod Germani geel Rüben uocant. Syluestris altera, quæ propriè Staphylinus Gręcis nominatur, germanicè autem wild Pastiney/oder Vogelnest.

FORMA.

Folia Gingidij habet Pastinaca syluestris, latiora tamen & subamara. Caulem rectum, asperumq́, umbellam Anetho similẽ obtinentẽ, in qua flores candidi, exiguum quiddam purpurei in medio habentes, & ferè ad croceũ accedentis. Radix digiti crassitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta manditᷣ. Hortenses syluestribus per omnia similes sunt, nisi quod flores in medio purpureũ quiddam non habeant, & radix unius in suprema sui parte purpurea sit, alterius autẽ magis lutea.

LOCVS.

Passim circa itinera, loca petrosa, & hortorũ maceries sua sponte proueniunt erraticæ. Satiuæ in hortis nascuntur.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus flores & semina Dauco similia producit utraq́.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & abstergit utraq́, magis tamen syluestris.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Erraticæ semen potum aut appositũ menses ducit. Vrinæ difficultatibus, hydropicis, & pleuriticis in potu confert. Contra uenenatorum morsus & ictus utile. Ferunt non lædi à uenenatis qui id pręsumpserint. Cõceptus adiuuat. Radix ipsa urinam cit, & Venerem stimulat. Fœtus ex utero pellit apposita. Folia trita cum melle imposita ulcera depascentia expurgant. Hortensis Pastinaca cibo aptior est. Ad eadem, sed minori efficacia, prodest.

EX GALENO.

Pastinaca satiua imbecillior, syluestris ad omnia potentior. Vrinas mouet, & menses prouocat cum herba quidem tota, tum maximè semen & radix. Habet porrò etiam abstersorium in se quippiam: quamobrem pascentia ulcera quidam folijs eius cum melle, quò pura reddant, illinunt.

EX PLINIO.

Pastinacæ erraticæ semen contritum, & in uino potum, tumentẽ aluum, & suffocationes mulierũ doloresq́ lenit in tantum ut uuluas corrigat. Illitum quoq́ è passo uentri earũ prodest. Viris uerò cum panis portione æqua tritum. Ex uino potum contra uentris dolores. Pellit & urinã, & phagedęnas ulcerũ sistit recens cum melle impositũ. Vel aridæ farinę inspersam radicẽ eius Dieuches cõtra iecinoris & lienis, ilium, lumborũ & renũ uitia, ex aqua mulsa dari iubet. Cleophantus & dysentericis ueteribus. Philistion in lacte coquit, & ad stranguriã dat radicis uncias quatuor. Ex aqua hydropicis, similiter & opisthotonicis, & pleuriticis, & comitialib. Habentes eam feriri à serpentibus negantur, aut qui antè gustauerint, non lædi. Percussis imponitᷣ cum axungia. Folia contra cruditates manduntᷣ. Orpheus amatoriũ inesse Staphylino dixit, fortassis quoniã Venerem stimulari hoc cibo certum est: ideo cõceptus adiuuare aliqui prodiderũt. Ad reliqua & satiua pollet, efficacior tamen syluestris. Semen satiuæ quoq́ contra scorpionũ ictus, ex uino aut posca salutare est. Radice eius circunscalpti dentes, dolore liberantur.

SOLANVM
HORTENSE.
Nachtschatt.

HALICACABVM
VVLGARE.
Judendocken.

HALICACABVM PEREGRINVM.
Welsch Schlutten.

SOLANVM
SOMNIFERVM.
Dollkraut.

STRAMONIA.
Rauch öpffelkraut.

A

NOMINA.

ΤΡΥΧΝΟΣ græcè, Galeno per unius literæ abiectionem τρύχνος, Solanum latinè, officinis Solatrum, uulgo Cuculus, Vua lupina, Vua uulpis, Morellaq; dicitur. Germanicè Nachtschatt. *Solatrum.* *Morella.*

GENERA.

Quatuor, Dioscoride & Galeno autoribus, Solani sunt genera. Primũ hortense dicitur, quod scilicet olim in hortis cum aliis oleribus quæ edendo sunt, seminabatur. Hodie sua sponte, & inuitis cultoribus prouenit. Nigrum alio nomine, à nigris nimirum foliis, aut in extrema maturitate fructu nigro, appellatur. Germanis simpliciter Nachtschatt uocatur. *Solanum hortense.* Secundum, quod priuatim Halicacabum nominatur. Vesicariã quoq; uocant à folliculis quos producit, uesicarum in animantibus speciem imitantibus, uel quod uesicę caclulis medeatur. Officinæ Arabes secutę, corrupto Halicacabi nomine, Alkakengi appellant. Germani nostri Judenbütlin/ oder Döcklin/ Judenkirsen/ Schlutten/ Boberellen/ Rot Nachtschatten. *Halicacabum.* *Vesicaria.* *Alkakengi.* Est præterea alia Halicacabi species nuperrimè inuenta, & aliunde in Germaniam allata, cuius nemo antiquorum scriptorum, quod sciam, mentionem fecit. Nos discriminis gratia Halicacabũ peregrinũ nominauimus. Germanicè welsch Schlutten non ineptè nuncupauimus. Tertium Solanum somnificũ, ab effectu scilicet nominant. Sunt qui Solatrum dormitoriũ uel marinum dicant, quod rupibus non longè à mari inueniatur. *Solanum somnificum.* Quartum Gręcis μανικὸν, hoc est, furiosum nominatur, officinis Solatrum mortale. *Solanum furiosum.*

FORMA.

B Solanũ hortense frutex est esculentus, exilis, alas multas habens, folia nigra Ocimo maiora & latiora, fructum rotundũ, uiridem, cum autem maturuerit nigrum, aut rufum. Flos huic candicat. *Hortense.* Halicacabũ foliis priori simile, latioribus tamen. Caules eius postquam increuerunt in terram inclinant. Fructum fert in folliculis rotundis uesicis similibus, rufum, rotundum, leuem, uuarum acinis similem, quo coronarii utuntur texentes coronas. *Halicacabum.* Peregrinum planta est pergulis operiendis aptissima: latissimè enim suis clauiculis sese diffundit. Folia habet oblonga, & laciniata. Flores candidos, uesiculas Halicacabo similes, in quibus semen includitur pisis aut ciceribus simile, in cuius medio effigies ueluti cordis humani insculpta & incisa apparet. Somnificum frutex est ramos habens multos, densos & lignosos, difficile fragiles, foliis pinguibus refertos, mâli cotonei similitudine, florem rubrũ, grandem. Semen in siliquis croceum. Radicem corticem habentem subrubrum, grandem. *Somnificum.* Furiosum folium obtinet Erucæ simile, maius tamen, satis ad spinam quam Pæderota uocant accedens. Caules à radice proceros decem aut duodecim emittit, ulnarũ cubitorúmue quatuor altitudine, capitulum effigie oliuæ insidens, sed hirsutum ut Platani pilulæ, maius tamen & latius. Florem nigrum, post hunc fructum racemosum, rotundum, nigrum, denis aut duodenis acinis constantem, Hederæ corymbis similibus, mollibus ut uuæ. Radicẽ candidam, crassam, cauam, cubitalem. *Furiosum.* Cæterum plantatur nunc in hortis Germaniæ herba Italis uocata Stramonia, & pomum spinosum, quam nonnulli inter Solani species numerant, non quod descriptioni respondeat, sed quod eius folia opii odorem referre uideantur. Quare ut aliis occasionem daremus cogitandi de hac planta, hoc loco eius picturam inserere placuit. Flores huius herbæ suauem Lilii spirant odorem. Videtur uiribus parum à posterioribus generibus Solani distare. Germanicè à pomis appellare libuit, stechend oder rauch öpffelkraut.

C LOCVS.

Hortense passim in opacis locis, & semitis obuiũ est. Nascitur & in hortis. Halicacabum in uineis copiosissimè prouenit. Somnificũ in saxosis nec procul à mari locis producitur. Furiosum in montanis, ac uento perflatis locis, & ubi Platani nascuntur.

TEMPVS.

Hortense tota ferè æstate floret, autumno autem fructus eius maturescit. Halicacabum uesicas illas suas in fine Augusti, & inter initia Septembris mensis colore primum uiridi, mox paulatim rubescente profert.

TEMPERAMENTVM.

Hortense refrigerat & adstringit in secundo ordine, medium autem absolutè in humectando & exiccando, Galeno lib. v. simpl. cap. ix. teste. Idem faciunt Halicacabi folia. Somnificum tertij est refrigerantiũ ordinis. Manici seu furiosi cortex radicis refrigerat secundo ordine incipiente, & desiccat in secundo iam completo, & tertio incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hortense refrigerandi facultatẽ obtinet, quapropter folia ignibus sacris, herpetibus cum farina polentæ illita prosunt. Per se autem trita & imposita ægilopas, capitisq; dolores sanant. Stomacho æstuanti auxiliantur. Parotidas cum sale trita & illita discutiunt. Succus eius ualet aduersus ignes sacros, & herpetas, cum cerusa, rosaceo & lithargyro. Ad ægilopas uerò cum pane. Infantium quoq; ardori, quem syriasin uocant Græci, cum rosaceo perfusus proficit. Miscetur collyrijs pro aqua aut ouo contra acres fluxiones ad inunctiones. Aurium dolori instillatus prodest. Muliebria profluuia in lana appositus sistit. Succus fuluo gallinarum in domibus ober D rantium fimo subactus & linteo appositus ægilopis remedio est. Halicacabum uim usumq; hortensis Solani habet, uerum non comeditur. Fructus eius potus, eò quod urinã mouet, regium morbum expurgat. Vtrorumq; herba exprimitur, & succus siccatus in umbra reponitur, ad eadem utilis. Somnifici radicis cortex in uino drachmæ pondere potus somnificam facultatẽ obtinet Papaueris succo mitiorem. Fructus uehementer urinam cit. Corymbi eius ferè duodecim hydropicis dantur. Plures autem poti ecstasin faciunt. Remedio est aqua mulsa copiosa potui data. Succus eius medicamentis dolorem leuantibus & pastillis miscetur. In uino decoctus & in ore retentus dentiũ doloribus succurrit. Radicis succus cum melle inunctus oculorũ hebetudines tollit. Furiosi radix in uino drachmæ unius pondere pota non illepidas neq; iniucundas imagines speciésue efficit. Duarũ uerò drachmarum pondere pota, ad tres usq; dies ecstasin affert. Quatuor autẽ drachmæ haustæ interimunt. Remedio est aqua mulsa maiore copia pota, & uomitione reiecta.

EX GALENO.

Solanum esculentũ quod in hortis nascitur, notũ est omnibus, utunturq; illo ad omnia ea quæ refrigerari & adstringi postulant. Cæterorũ uerò non esculentorum unum quidem nuncupatur Halicacabum, fructum habens rufum, acino uuæ tum figura, tum magnitudine adsimilem, quo etiam ad coronas utuntur. Alterũ autem fruticosum, quod somnificũ, & tertium quod furiosum dicitur. Halicacabum igitur in foliorũ facultate hortensi simile est, fructum habens ciendæ urinæ idoneum: proinde multis compositis facultatibus quæ ad iecur, ad uesicam & renes accomodantur, miscetur. Solani uerò somnifici cortex radicis si cum uino bibatur, somnũ accersit drachmę pondere sumptus. Sed & ad cætera Papaueris succo persimilis est, nisi quod eousq; imbecillior est, ut ipse tertij habeatur ordinis refrigerantiũ, quum hic in quarto sit constitutus. Huius semen urinã mouendi facultatem habet. Si autem plus

A tem plus duodecim corymbis hauseris, dementiã furiámue adsciscet. Porrò quod reliquum est ex dictis Solanis, ad medicationes quę intrò in corpus adhibentur, inutile est. Nam si quatuor eius drachmæ sumantur, mortem inferent: si pauciores, insaniam. Vna certè innoxiè offertur, cæterũ nec ipsa utile quid obtinet. Verum si foris corpori illinatur, ulcera maligna & depascentia curat. Sed ad talia radicis cortex optimus est.

EX PLINIO.

Strychno, quam quidam Trychnon scripsere, utinam nec coronarij in Ægypto uterentur, quos inuitat Hederæ florũ similitudo, in duobus eius generibus. Quorum alterum cui acini coccinei, granosi folliculi, Halicacabũ uocant. Nostri autem uesicariam, quoniam uesicæ & calculis prodest. Frutex est surculosus uerius quàm herba, folliculis magnis latisq́, & turbinatis, grandi intus acino, qui maturescit Nouembri mense. Tertio folia sunt Ocimi, minimè diligenter demonstranda. Remedia enim, non uenena tractamus: quippe insaniam facit paruo quoq; succo. Quanquam & Græci autores in iocum uertêre. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species uanas imaginesq́ conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimã insaniam facere. Quicquid uerò adijciatur ponderi, repræsentari mortem. Hoc est uenenum quod innocentissimi autores simpliciter Dorycnion appellauere, ab eo quod cuspides in prælijs tingerentur illo passim nascente. Quin & alterum genus soporiferum est, atq; etiam opio uelocius ad mortem. Laudatum uerò à Diocle & Euenore: quippe præsentaneum remedium ad dentes mobiles firmandos, si colluerentur: huic tamen exceptionem addidere, ne diutius id fieret: delirationem enim gigni eo. Cõmendatur & in cibis tertium genus, licet præferatur hortensis saporibus. Et nihil esse corporis malorum, cui non B salutare sit Strychnos, Xenocrates prędicat. Somnifici radicem bibunt qui sunt uaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas superstitiones aspici se uolunt. Remedio est (id enim libentius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec illud præteribo, aspidum naturæ Solanũ somnificum in tantum aduersum, ut radice eius propius admota soporentur, illud sopore enecante uim earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur. *Vesicaria.*

APPENDIX.

Quod nos somnificum esse dicimus Solanum, aliqui hortense non sine maximo errore esse putant, plurimumq́ suibus conferre, ac easdem à letalibus morbis præseruare asserunt. Nos tamen non laboramus magnopere quomodo suibus succurrat, sed quid in homine posit magis consideramus, quum constet pleraque alijs animantibus esse cibum, quæ homini uenenum sunt. Experientia uerò cognitum est, geminos pueros statim ex esu acinorum huius generis Solani mortuos esse. Quod sanè exemplum nos mouet ut somniferum esse credamus, potissimũ cum in uniuersum ferè illi descriptio quadret, uno hoc dempto, quod semen non habet in siliquis croceum. Sunt autem notæ quædam in hortensis etiam deliniatione quę illi non conueniunt. Neque enim exilis est frutex, sed propémodum arborescens: neque etiam florem candidum, sed spadiceum obtinet. Quod uerò ad flores & fructum attinet, uidetur accedere ad historiã Solani furiosi, ut suspicio ferè sit duorum horum generum historias esse confusas: quam quidem auget Theophrastus, qui in eorundẽ descriptione nonnihil à Dioscoride uariat. Quicquid uerò sit, certum est Solani esse speciem, quod forma ipsa foliorũ abundè docet: atq; huic uehementẽ refrigerandi uim, maximè si paulò copiosius sumat̃, inesse, ut hoc nomine pro somnifero Solano eius usus medicis nullo periculo esse queat. Nos uulgi sententiã sequuti, appellauimus Dollkraut. Posset etiam germanicè uocari Schlaff Nachtschatt. Sunt qui Sewkraut nominant. Quod si tamẽ hæc nõnullis haud satisfecerint, certè necesse erit Mandragoræ speciem esse fateantur tertiã, quam pingit Theophrastus lib.

C ſtus lib. vi. de hiſt. plant. cap. ij. ijs uerbis: ἴδιος δὲ ὁ καρπὸς τοῦ μανδραγόρου τῷ μέλανι καὶ ῥαγώδης καὶ οἰνώδης εἶναι τῷ χυμῷ. hoc eſt, fructus Mandragoræ peculiaris, quia niger, acinoſusq́, & uinoſus ſuo ſapore ſentitur. Hæ enim omnes notæ in fructu huius fruticis reperiuntur. Sed plura ea de re in capite de Mandragora diximus.

DE SYMPHYTO MAGNO. CAP. CCLXV.

NOMINA.

Symphytum cur dictum.

ΣΥΜΦΥΤΟΝ, ἢ σύμφυτον μέγα Græcis, Symphytū & Solidago Latinis, officinis & herbarijs Conſolida maior, Germanis Walwurtz/Schwartzwurtz/Schmerwurtz/groſſe beynwell. Nomen illi apud Græcos Latinosq́ egregia conſtringendi & conglutinandi uis fecit.

FORMA.

Caulem emittit binûm cubitorum, aut maiorem, leuem, craſſum, anguloſum, Sonchi modo inanem, circa quem folia ſunt non magnis interuallis diſtantia, hirſuta, anguſta, oblonga, ad Bugloſsi foliorum figuram accedentia. Habet caulis ſecundum angulos eminentias quaſdam productas. Folium tenue ex ſingulis alis prodit. Flores lutei, & ſemen Verbaſci. Totus uerò caulis & folia quandam lanuginē modicè aſperam, tactu pruritum mouentem, habent. Radices in ſuperficie extráue nigræ, intus candidæ & glutinoſæ, quarum eſt uſus. Hæc ſiquidem deliniatio adamuſsim huic herbæ quæ uulgò Conſolida maior appellatur, competere uidetur, quod nulla prorſus ſit nota quę illi non quadret. Sed obtrudet quiſpiam, florum colorem non reſpondere, quem Dioſcorides luteum eſſe dicit, quum in noſtra Conſolida alius ſit. Cui ita reſponſum uolo. Coloris iſta in floribus diuerſitas non tanti momenti eſt, ut aliud à Conſolida maiori Symphyton eſſe, conuincere poſsit: neque enim ubique terrarum, etiam earundem herbarum, flores ſimiles ſunt. Exemplo eſt Bugloſſum, quod Boraginem hodie officinæ uocant: hoc enim interdū albos, quos nos Norimbergæ & Culmachij ſæpe uidimus: magna autē ex parte purpureos producit flores. Sic quoque Symphytum frequenter flore ſubrubro, uel leniter purpuraſcente, ut Onoltzbachij, rarius candido conſpicitur. Tubingę tamen omnia flore albo uiſuntur. Luteis floribus nullum in Germania uidiſſe me memini. Quod autem alios quàm luteos nonnunquam proferat flores Symphytum, ſatis docet Apuleius in cōmentariolo illo quem de herbis conſcripſit, qui illius flores nigros eſſe tradit, ſubrubros aut ſubpurpureos hauddubiè innuens. Nos una pictura utroſq́ flores exhibemus. Germani candidis floribus Symphytum fœminā, ſubrubris uerò marem appellant. Cæterum non eſt quod in Symphyti deſcriptione te perturbet aut remoretur, quod idem caulis ſimul leuis & anguloſus dicitur: id enim ſic intelligendum uenit, quod caulis nō perpetuò leuis aut anguloſus ſit, ſed modo hunc, modo illum producat pro ſoli diuerſitate.

Conſolida maior

Obiectio diluitur

D (margin letter beside "ti momenti eſt")

LOCVS.

Locis aquoſis, paluſtribusq́ abundè prouenit.

TEMPVS.

Per integram æſtatem floret. Radix tamen in autumno carpenda uenit.

TEMPERAMENTVM.

Modicè, ordine ſcilicet ſecundo, calefacit, exiccat & contrahit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices tritæ & potæ cruenta expuentibus, ruptisq́ proſunt. Recentia uulnera illitæ glutinant. Carnes ſi unà coquantur cogunt. Inflammationibus, ſedis potiſsimum, cum Senecionis folijs utiliter illinuntur.

EX GALE-

SYMPHYTVM
MAGNVM.

Walwurtz.

C EX GALENO.

Symphytū magnum ſimilem petræo facultatem habet, non tamen guſtantibus dulce, necꝫ odorantibus odoratum apparet, ſed ijs ſanè ab illo diuerſum eſt. Cæterum quatenus uiſcoſitatē quandam & mordacitatē obtinet, Scillæ ſimile eſt. Vtitor eo ad omnia quæ petræo. Poteſt autem petræum collectū in thorace, pulmoneq́ꝫ pus expurgare. Habet etiam contrahendi uim, qua ſanguinis eiectionibus auxiliatur. Enterocelijs imponitur, & ad conuulſa & rupta cum oxymelite bibitur. In uino decoctum ad dyſenteriam, & profluuium muliebre rubrum conſtringendum exhibetur.

EX PLINIO.

Symphyti radix illita, enterocelas cohibet. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoqꝫ cum coquuntur, conglutinet addita, unde & Græci nomen impoſuere. Oſsibus quoque fractis medetur.

SYMPHYTI PETRAEI VIRES.

Quum Dioſcorides & Galenus ad Symphyti facultates lectorem in Symphyti magni hiſtoria ablegent remittantq́ꝫ, neceſſe eſt ut illas ordine cōnumeremus more quidem noſtro primum ex Dioſcoride, deinde ex Galeno & Plinio.

EX DIOSCORIDE.

Decoctum in aqua mulſa & potum Symphytū petræum, quæ in pulmone ſunt expurgat. Sanguinē reijcientibus & renum doloribus cum aqua datur. Ad dyſenteriam & rubra fœminarum profluuia in uino decoctum bibitur. Ad conuulſa & rupta ex aceto mulſo ſumitur. Cōmanducatum ſitim arcet. Gutturis aſperitatibus prodeſt. Recentia uulnera glutinat, & inteſtinorū ramices illitum coërcet. Carnes
D cum unà coquitur conglutinat.

EX GALENO.

Symphytū petræū ex contrarijs conſtat facultatibus: habet enim incidendi uim quampiā, qua collectū in thorace & pulmone pus expurgare poteſt. Habet etiam quandam contrahendi facultatem, qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur: & tertia ad eas ineſt humiditas quædam non immodicè calida, per quam guſtantibus dulce apparet, & odoratu iucundum. Manſum ſitim extinguit, & arteriæ aſperitates ſanat. Porrò ſecundum omnium dictarū uirium miſtionē ſimul digerere abundè poteſt, ſimulq́ꝫ corpora contrahere & conſtringere. Proinde enterocelijs imponitur, & ad conuulſa & rupta cum oxymelite bibitur. Cæterum qui ipſum in uino decoctum ad dyſenteriam, & rubrum muliebre profluuium exhibent, tanquam deſiccante & contrahente utuntur. Qui uerò ad nephritin renúmue dolorem, tanquam expurgante & incidente.

EX PLINIO.

Vtiliſsimū lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus, ſanguinem reijcientibus, faucibus aſperis. Bibitur radix trita, & in uino decocta, & aliquando ſuperlinitur. Quin & cōmanducata ſitim ſedat, præcipueq́ꝫ pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & cōuulſis, lieni, interaneis. Aluum ſiſtit coacta in cineres. Detractis quoqꝫ folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoque cum coquuntur, conglutinet addita, unde & Græci nomen impoſuerunt. Oſsibus quoqꝫ fractis medetur.

CVCVMIS SATIVVS VVLGARIS.

Cucumern.

CVCVMIS TVR-
GICVS.
Türkisch Cucumer.

CVCVMER
MARINVS.
Meer Cucumer.

CVCVMER
CITRVLVS.
Citrullen.

PEPO
Pfeben.

C

NOMINA.

ΣΙΚΥΣ, καὶ σίκυος ἥμερος Græcis, Cucumis & Cucumer Latinis dicitur. Officinæ latinam appellationẽ retinuerunt. Aëtius Anguriũ etiam uocari tradit. Germani Cucumern uocant. Cucumer autem, ut Varroni placet, dicitur à curuore, quasi Curuimer. Sicyn uerò Græci ex aduerso ἀπὸ τοῦ σεύειν καὶ κύειν, quod scilicet appetentiã concumbendi minimè stimulet, nominasse uidentur. Hinc celebratum Græcis prouerbiũ est, ut ex Athenæo annotauit Hermolaus: Texens pallium mulier cucumerẽ deuoret. quòd textrices magna ex parte, si Aristoteli credimus, impudicæ sint, & opportunæ Veneri. Vt ergo ijs impetus infrenet & elanguescat, adagiũ edendos cucumeres textricibus consulebat.

Cucumer unde dictus. *Sicys.* *Adagium.* *Textrices magna ex parte impudicæ.*

GENERA.

Pepones. *Melopepones.*

Cucumerũ genera sunt Pepones & Melopepones, in quos statim degenerant, figura tantum & quantitate inter se dissidentes. Siquidem qui magnitudine excedunt, aut in longitudinẽ procedunt, quales multis locis nascuntur, Pepones quondam uocati fuerunt. Sed qui formam & effigiẽ mâli referunt, & humi rotundantur, Melopepones Græcis uocantur, facto ex Pepone & mâlo nomine: neq; inter Pepones & Melopepones aliud quàm quod sumitur ex figura quondam, ut diximus, discrimen fuit. Totum hoc genus Palladius Melones, quasi μήλωνας, id est, pomeos, à mâlorum figura appellauit, quo nomine maior pars hodie medicorũ simul cum officinis utitur. Sunt itaq; in uniuersum tria Cucumerũ satiuorum genera. Primum genus absolutè Cucumis, à nostræ ætatis herbarijs, cum adiectione Cucumis citrinus, hoc est, flauus, à colore quem habet cum maturuerit, appellatur. Aëtius, quod equidem sciam, primus Anguria uocari tradit, quæ ueteribus σικυά, id est, Cucumeres nominantur. Horum sanè plura sunt genera, nos quatuor potiora

Melones cur dicti. *Cucumis.* *Anguria.*

D cõmemorabimus, quorũ etiã picturas exhibemus. Primi generis est uulgaris Cucumer, fructũ obtinẽs oblongũ & maculosum, germanicè uocat̃ gemeyn Cucumern. Sunt qui illum priuatim Anguriã appellent. Ad quod sanè nomen alludentes Germani nostri, alio nomine Gurcken nominant. Alterius generis Cucumer est peregrinus, quem uulgus Turcicũ nuncupat, priori multò maior ac procerior folijs, floribus & fructu, qui ut in primo nõ est maculosus, sed tamen oblongus etiã. Germani Türckisch Cucumern appellant. Fructus eius admodũ flauus existit, hinc est quod multi eundẽ priuatim Citrulum & Citreolũ, quasi citrinũ, hoc est, flauũ uocent. Huius semina alba & lata sunt. Tertij generis Cucumer est qui marinus dicitur, Turcico, quod ad folia, flores & semina attinet, ferè similis, nisi quod in hoc omnia sint minora. Fructus uerò rotundus, ut pictura monstrat. Vulgus Zucco marin uocat. Germani meer Cucumer. Officinis perinde atq; Turcicus ignotus. Quarti generis Cucumer est, quem officinæ hodie Citrulũ uocant. Folia habet ferè Colocynthidis, multifariã dissecta & incisa: fructũ rotundũ, herbacei coloris, & in eo semina lata, & colore spadicea, hoc est, in rufo atra. Nos officinas respicientes nominauimus hunc Cucumerẽ citrulũ, germanicè Citrullen. Alterũ genus Cucumeris est, qui nunc simpliciter Pepon, ἀπὸ τοῦ πεπαίνεσθαι, hoc est, maturescere dicit̃. Is enim mitis ac tener maturitate flaccescit. Germani Pfeben appellant. Tertiũ genus Cucumeris hodie Melon ab omnibus uocatur, Germani Melaun nominant. A priore forma & suauitate differt: rotundior siquidẽ & mâli cotonei quasi formã referẽs, mitiorq; existit. Discrimen hoc sentientes posteriores Græci σικυω simpliciter dixerunt, quem nos priuatim modo Cucumerẽ uocamus. Adiecta autem Peponis uoce, hunc quem nostra ætas priuatim Peponẽ nominat, σικυω πέπονα, id est, Cucumerẽ Peponẽ dixerunt, mitẽ scilicet & maturitate tenerũ Cucumim innuentes. Sub quo eum etiam, quem à tereti ac rotunda mâli effigie μήλωνα peculiariter dixerunt, complexi sunt.

Citreoli aut Citruli. *Pepo.* *Melon.*

FORMA.

Cucumis.

Cucumis sarmentis uiticulisq; prælongis serpit, in ramosq; uitis modo se diffundit, ta-

A dit, tamen ob caulis infirmitatē humi ſpargitur, ni propius adſit cui caducus incumbat: folio anguloſo, flore luteo, fructu cartilagineo, & interdum maculoſo, coloris tum herbacei, tū citrini, tum nigri. Pepo uite ſerpit prælonga, flagellis ultro citroq; reptantibus, uitigineis ferè frondibus, ſcabris, flore luteo, fructu cartilagineo, orbiculatim ſtriato, prominulis puluinorū toris, ſtrigilibus in uertice pomi & umbilico coëuntibus, ibidemq; ſtellatim decuſſatis, cute aſpera uelut lentiginibus occupata, carne intus ſuaui, ſeminibus in utero liratim digeſtis. Pepo.

LOCVS.

Pingui gaudet ſolo, locisq; apricis uberior prouenit Cucumis. Naſcuntur & pepones bene cultis locis, eoq; lætius ſi ſubinde rigentur. Amant tamen aprica loca, & ſole irradiata: ideoq; cum annus eſt pluuioſus & nubilus, non æquè ut in ſiccis annis proueniunt. Libertate etiam gaudent, qua poſsint ultro uagari. Magna copia Peponum & Melonum apud Norimbergam, celeberrimū Germaniæ noſtræ oppidum, prouenit.

TEMPVS.

Æſtatis fine, Iulio potiſsimū menſe, matureſcunt. Citius tamen Melones, quàm priuatim Cucumeres dicti.

TEMPERAMENTVM.

In Cucumeribus ſuperat humida & frigida temperies, non tamen uehementer, ſed quaſi in ſecundo cenſetur ordine. Attamen ſi quis aut ſemen aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, ſed iam deſiccantis, idq; in primo quodammodo ordine, aut in ſecundo incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuus Cucumis bonam facit aluum, ſtomachoq; accōmodatus eſt. Refrigerat,
B nec corruptionē ſentit. Prodeſt ueſicæ. Olfactu animo deficientes reſtituit. Semen eius mediocriter urinā cit. Cum lacte aut paſſo ueſicæ exulcerationibus ſubuenit. Folia eius cum uino illita, morſus canum ſanant, cum melle uerò epinyctidas. Peponis autem caro comeſta urinam cit. Inflammationes oculorum illita ſedat. Superior eius cortex contra aduſtionem infantiū, quam ſiriaſin uocant, ſyncipiti imponitur. Fronti ut oculorū fluxiones auertat, imponitur. Mixtus farinæ, & cum ſemine in ſole ſiccatus ſuccus, ſmegma fit ad extergendā cutem, & nitorem in facie conciliandum. Radix ſicca, & cum hydromelite drachmæ pondere pota, uomitiones mouet. Quod ſi quis modicè à cœna uomere cupiat, gemini oboli ſatis erunt. Sanat & ulcera in modum faui concreta, ceria uocant, cum melle illita.

EX GALENO.

Cucumis eſculentus maturus quidē tenuioris eſſentiæ eſt, qui uerò immaturus eſt, craſsioris. Sed & abſtergendi & incidendi facultate participant, quare & urinā mouent, & corpus ſplendidum reddunt: at magis ſi quis ſemine arefacto contuſoq; atq; cribrato, uice pulueris abſterſorij utatur. In ſemine & radice maior abſtergendi facultas, quàm in fructus ipſius carne. Vniuerſa Peponū natura frigidior cum larga humiditate exiſtit. Habent & quandā abſtergendi uim, ideoq; urinam cient, & deorſum expeditius quàm Cucurbita & Melopepones rapiuntur. Quod porrò abſtergant, diſcere licet ſordidam cutem defricando. Quamobrē maculas etiam ſolis calore factas, & lenticulas faciem occupantes, & in ſuperficie alphos extergere poſſunt. Semen quod in eorum ueluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò ut renibus etiam calculo infeſtatis ſit accōmodatum. Gignit in corpore uitioſum ſuccum, potiſsimū quando non rectè concoquitur. Tum uerò morbū etiam qui cholera dicitur, inducere conſueuit. Etenim priuſquam ad corruptionem peruenit, uomitioni quoque idoneus eſt: largiusq; ingeſtus, niſi quis aliquid eorum quæ boni ſunt ſucci ſupermandet, omnino uomitum concitabit. Melopepones minus hu-

C midi quàm Pepones ſunt, nec adeò praui ſucci, ſegnius item prouocant urinam, tardiusq́ deorſum deſcendunt. Ad uomitũ excitandum non eandem uim Peponibus obtinent, ſicut nec celeriter in uentriculo, quando illic prauus humor coaceruatur, aut alia corruptionis cauſa illum infeſtauerit, corrumpunt. Ventriculo haudquaquam ceu Pepones officiunt. Cucumeres autem urinam mouendi facultatem, perinde atque Pepones habent, ſed imbecilliorem: minus nanque ſubſtantia humidi, ideoq́ nõ facilè, ut illi, in uentriculo corrumpuntur. Inuenias qui hos ceu alia multa, quæ bonæ hominum parti concoqui non poſſunt, conficiant, ob totius ſcilicet naturæ cum eis proprietatem.

EX PLINIO.

Pepones qui uocantur, refrigerant, maximè in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum, aut doloribus imponitur. Radix ſanat ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant. Eadem contra uomitiones ſiccatur, in farina tuſa datur, quatuor obolis in aqua mulſa, ita ut qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſmegmata adijcitur. Cortex quoque uomitionẽ mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuſcunq́ ſatiui illita. Eadem cũ melle epinyctidas ſanant: cum uino canis morſus. Cucumis odore defectum animi.

EX SYMEONE SETHI.

Anguria, quæ Cucumeres dicuntur, ſecundum uerò cõmunem ſermonem Tetrangura, ob frigidũ & humidum temperamentũ noxia ſunt, & mali ſucci. Ex ijs autem parua magnis anteferre oportet. Hæc urinã ducunt, & ſi in aceto macerentur, in acutis præſertim febribus, mitiorẽ calorem reddunt. Crebrior uerò horum uſus ſemen genitale minuit, in Veneremq́ impetũ aufert. Semen autem horũ de-
D ſiccatũ, caliditatem quandã poſsidet, contrariamq́ his actionẽ efficit, urinamq́ magis prouocat. Pituitã glutinoſam Tetrangura in uentriculo gignunt, quę cruda per uenas diffunditur. Propterea qui his crebrius utuntur, illi propter humores temporis ſpatio in uenis, & alijs corporis cauitatibus coactos, longis corripiuntur febribus. Semen uerò horum urinã cit, ſed minus quàm Peponũ, quoniam celerius in uentriculo corrumpuntur. Meliora in his ſunt quæ habent ſemen exiguũ. Calidos autẽ & ſiccos ſtomachos iuuant, & ſi in ardente febre cum aceto porrigantur, ualde proſunt. Propriũ uerò horum eſt nauſeas uentriculi calore excitatas, ſedare. Horum autem interiora eſſe oportet: nam quę foris ſunt, mali ſucci exiſtunt, & difficulter admodũ concoquuntur, & ferè uenenata. Habent uerò & alias proprietates, ut animo deficientes propter excedentẽ calorẽ reficiant. Si autẽ pituitã in uentriculo nanciſcantur, nauſeas faciunt, & colicos affectus, & hypochondriacas paſsiones.

DE SICY SYLVESTRI. CAP. CCLXVII.

NOMINA.

IKYΣ ἄγριος, ἢ ἐλατήριον, ſic autẽ propriè uocatur ſuccus eius Græcis, Cucumis anguinus, ſylueſtris & erraticus Latinis, officinis & barbaris Cucumer aſininus, Germanis wild Cucumer / uel eſels Cucumer appellatur.

Cucumis anguinus. Cucumer aſininus.

FORMA.

Solo fructu à ſatiuo Cucumere diſtat, quem multo minorẽ habet, glandibusq́ longiuſculis ſimilem. Folia & ſarmenta ſatiuo ſimilia. Radicem albam & magnam. Totus frutex amarus.

LOCVS.

Ruderibus ſabuloſisq́ locis prouenit. Nuſquã tamen in Germania, quod ſciam, niſi ſatus naſcitur.

TEMPVS.

CVCVMIS SYLVESTRIS.

Wild Cucumer.

C

TEMPVS.

Augusto mense floret, atque subinde autumno fructum tempestiuũ producit, qui seminibus ac succo plenus est, qui decerpto pediculo confestim exilire solet.

TEMPERAMENTVM.

Calidus & siccus est Cucumis syluestris, ut ex uiribus latius patebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorũ succus instillatus aurium dolori conuenit. Illita ex polenta radix omne uetus oedema discutit. Imposita cum resina terebinthina, tubercula rumpit. Decocta ex aceto & illita podagras discutit. Ischiadicis infunditur eius decoctum, eoq; in dolore dentes colluuntur. Arida trita, alphos, lepras & impetiginẽ abstergit. Cicatrices nigras, & in facie maculas expurgat. Radicis succus sesquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem pituitamq; deijciunt, præsertim in hydropicis. Purgat uerò citra stomachi iniuriam. Radicis selibram accipere oportet, inq; duobus uini, præsertim Libyci, sextarijs conterere, ac dandi ex eo terni cyathi, donec tumor abundè subsederit. Quod uerò Elateriũ uocatur, ex fructu huiusce Cucumeris paratur ad hunc modum. *Elaterij confectio.* Eligito Cucumeres qui tacti saliendo succum ex se profundunt, ac nocte una repositos dimitte. Postridie cribrum rarius neque crebra foramina habens crateri superponito, supinoq; cultro sursum uersus aciem habente sigillatim Cucumeres utrisq; manibus prehendens diuidito, & per cribrum in subiectum craterem humorem exprimito, simulq; carnosum in eis quod iam cribro adhæret exprimito, ut & illud descendat. Quæ expressa sunt in paratã peluim cõijcito. Coaceruatis autem in cribro quæ antea dissecta fuerunt, ea dulci aqua perfundito, & cum expresseris abijcito. Humorẽ in pelui agitatum, & linteo opertum, soli exponito, dumq; steterit totam supernatantẽ aquam, cum humore cõcreto, per

D colato. Facitoq; id sæpius donec supernatans aqua subsidat, quam cum diligenter excolaueris, coniectum in mortarium sedimentũ terito, & in pastillos conformato.

Vires Elaterij. Elaterium uerò à bimatu ad decenniũ purgationibus utile. Integra quantitas obolus est, minima semiobolus, pueris chalci duo. Copiosius enim potum, periculũ adfert. Pituitã & bilem per inferna pariter & superna trahit. Optima autem per ipsum difficulter spirantibus fit purgatio. Quod si itaque in animo est per aluum purgare, adiecto salis duplo, & stibij quod colorari sufficiat, ex aqua catapotia erui magnitudine dato. Postea cyathus unus aquæ tepidæ sorbeatur. Ad citandas uerò uomitiones aqua diluens Elaterium, subiectas linguæ partes penitissimè penna oblinito. Quod si quispiam difficilius uomat, oleo aut unguento irino diluito. Somnum inhibeto. Porrò ijs qui supra modum purgantur, uinum cum oleo mixtum continuò dare conuenit: etenim uomendo emendantur. Quod si uomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, posca, poma, & quæ stomachum densare possunt offerenda sunt. Ciet Elateriũ menses. Foetus enecat in pesso subditum. Morbo regio medetur, cum lacte naribus infusum. Diuturnos capitis dolores finit. Efficaciter angina laborantibus inungitur, cum uetere oleo, melle, aut felle taurino.

EX GALENO.

Cucumeris syluestris, & fructus ipsius succus, quem Elaterium uocant, & non minimè radicis ac foliorũ, ad medicationes perutilis est. Elateriũ itaq; menses ciet, & foetum interimit appositum, ceu alia omnia amara & subtilium partiũ, maximè si aliquam habeant caliditatẽ, ueluti Elaterium. Summè siquidem amarum est, leuiter calidum, ut ex secundo sit ordine calefacientiũ. Porrò tale protinus quoq; digerendi uim obtinet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo uetere. Bonũ item est regio morbo affectis fusum cum lacte in nares. Hoc etiam usu dolores capitis sanat. Atq; Elateriũ quidem eiusmodi est. At radicis succus, ut & foliorum, licet similem uim habeat, imbecilliorẽ tamen. Sed & ipsa radix

A adsimilem facultatem possidet, abstergit nanque, digerit atque emollit. Porrò cortex eo potentius desiccat.

EX PLINIO.

Ex Cucumere sylvestri fit medicamentũ quod uocatur Elaterium, succo expresso è fructu. Cuius causa nisi maturius incidatur, succus exilit, oculorũ etiam periculo. Obscuritates & uitia oculorũ sanat, genarumq; ulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus uitium, non attingi uuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, succoq; dentium dolori medetur. Arida cum resina impetiginẽ & scabiem, quam psoram & lichenas uocant. Parotidas & panos sanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Nullum ex medicamentis Elaterio longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Melius autem quo uetustius erit, quod iam ducentis annis seruatũ esse autor est Theophrastus. Et usq; ad quinquagesimũ lucernarũ lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum est, si admotũ prius quàm extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Efficax est contra scorpionũ ictus Elateriũ, & ad purgandũ uterum, aluumq;. Modus portione uirium à dimidio obolo ad solidũ. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises. Illitũ, anginas & arterias cum melle, & oleo uetere sanat.

DE SMILACE HORTENSI.
CAP. CCLXVIII.

NOMINA.

B ΜΙΛΑΞ κηπαία græcè, Smilax hortensis latinè, officinis inusitata: recentiores Græci ac herbarij, & qui Arabum, præsertim Serapionis & Auicennæ, sectantur placita, Phasiolos uel Faseolos. Galenus & alij ueteres Græci Dolichos appellant. Germani Faselen / welsch oder wild Bonen uocant. Phasioli. Dolichi.

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, molliora tamen: caules tenues, & capreolos uicinis fruticibus se implicantes, in tantum increscentes, ut tabernacula effingere possint. Fructum Fœnogræco similem profert, longiorem tamen maioremq;, in quo semina renibus similia, non unius coloris, sed ex parte subrufa continentur. Ex qua certè deliniatione sole clarius fit Smilacem hortensem Dioscoridis non esse nisi phaseolos uulgò uocatos, cum sint folijs Hederæ, mollioribus atque uenosis, cauliculis tenuibus, clauiculis propinquis fruticib. se implicantibus, ramis incremento suo tentoria & hortorũ cameras fornicésue facientibus, siliquis Fœnogræco haud dissimilibus, longioribus autem & maioribus, seminibus intus uersicoloribus, & renibus in uniuersum similibus. Quę certè unica nota ad docendum Smilacẽ hortensem esse Phaseolos sufficere posset. Accedit quod Phaseolorũ apud Serapionẽ descriptio non sit alia quàm apud Dioscoridẽ Smilacis hortensis, id quod manifestè patebit utrasq; conferenti. Cæterum etsi duo Phaseolorũ uideantur esse genera: sunt enim aliqui candidi, nonnulli uerò rubentes, tamen quia in folijs nulla est prorsus diuersitas, & Dioscorides quoque innuat semina hæc non esse unius coloris, sed ut Serapion interpretatur, quædam ad candorẽ, quædam uerò ad ruborem accedant, ideo sub unica pictura utriusq; coloris Phaseolos exhibemus: neq; enim distant alia ratione, quàm quod albi producant flores candidos, rubentes uerò purpurascentes. Licet non ad candidos & rubentes tantum hæc Dioscoridis uerba, ἐκ ἰσόχροα, referenda esse existimem, sed ad alios etiam: sunt enim nõnulli fusci, alij uerò gilui, cœrulei & cæsij, alij maculis & orbibus atris uariegati, nisi quis omnes iam dictos colores sub candido & rubro, ex quibus ij cõmixti esse uidentur, complecti uelit. ἰσόχροα.

LOCVS.

SMILAX HOR-
TENSIS.

Welſch Bonen.

LOCVS.

A Smilax de qua hic agimus, ut ex nomine satis constat, in hortis sata prouenit, & cum longis serpat flagellis, propè poni ridicę paliue debent, quas capreolis suis, ubi increuerit, complectatur.

TEMPVS.

Æstate florent, ac subinde siliquas & in ijs semen producunt.

TEMPERAMENTVM.

Symeon Sethi & Mauritani in primo ordine calidos & humidos esse Phaseolos statuunt. Galenus etiam in libro primo de alimentorũ facultatib. humidiores natura esse asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Olerũ modo esui apta est siliqua cum semine Asparagi modo elixa. Vrinam pellit, insomniaq; grauia & tumultuosa facit.

EX GALENO.

Dolichi non minus quàm Pisa nutriunt, similiter etiam flatu carent: sed quod ad suauitatẽ attinet & deiectionẽ, peiores sunt. Alibiles itaq; sunt, nisi quando integri & etiamnũ uirides unà cum suis siliquis ex oleo & garo ab hominibus ingeruntur. Aliqui uinum etiam adijciũt. Sed horum in repositione, ut Pisorũ, nullus est usus: quippe quum natura sint humidiores, citò corrumpi cõsueuerunt. Attamen si quis hos tutò reponere cupiat, siccare prius diligenter & exactè oportebit. Siquidem eo modo & à putrefactione, & à corruptione tota hyeme uindicantur, eundem quem nobis Pisa usum exhibentes.

EX AETIO.

Siliquæ seu Lobi qui nunc passim uocant, apud omnes antiquos Dolichi & Phasioli appellati, de genere Pisorum sunt, similes illis quantũ ad minimam flatus generationem: quantum uerò ad iucunditatẽ cibi & egestionem, peiores. Peculiariter B autem Lobi dicuntur, quoniam ferè isti tantum eorum omniũ quæ siliqua uestiuntur, cum siliquis suis comeduntur.

EX SYMEONE SETHI.

Qui ex ijs magis rubri sunt, calidiores. Manifesta quoque in ijs humiditas, quod citò putrescant. Humorẽ generant crassum & pituitosum. Medium locum habent, ut ait Galenus, inter ea quæ facilè & difficulter cõcoquuntur, celeriter & tardè transeunt, inflant & non inflant, parum & multum nutriunt. Ante alios cibos cum sapa sumpti, uentrem proritant. Cum sinapi oblati, plurimum noxæ deponũt. Albi igitur Phasioli crassiores, & difficilioris coctionis, ac humidiores sunt quàm rubri. Proprietate autem quadam turbulenta somnia facit, sed ad bonam habitudinẽ corporis conferunt, & urinas mouent. Et horum decoctum menses mouet.

DE SATYRIO TRIFOLIO. CAP. CCLXIX.

NOMINA.

ΣΑΤΥΡΙΟΝ τρίφυλλον Græcis, Satyrium trifolium Latinis, officinis nostris incognitum aut inusitatũ: uulgo Testiculus uulpis aut sacerdotis, Germanis Stendelwurtz nominatur. Satyrio autem nomen fecerunt Satyri, qui primi syluestres dij colludentes nymphis per syluas & antra, ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt. Trifolium uerò, quoniam tria fert folia ad terram uersa.

Testiculi uulpis. Satyrium unde dictum. Trifolium.

FORMA.

Folia tria fert Rumici aut Lilio similia, minora tamen & rubentia. Caulem nudum, longum, cubitalem. Florem Lilio similem, album. Radicem bulbo similem,

SATYRION
TRIFOLIVM.

Stendelwurtz.

A mâlí modo extuberantē, foris rúfam, intus oui modo albam, gustu dulcē & ori gratam. Quod uerò hic dicimus Lilio similem, non sic intelligendū uenit quasi quantitate & tota figura Lilio similis flos sit, quando euidentissimū sit Lilium quantitate sua Satyrij florem multis modis superare. Deniq; nec figura etiam per omnia respondet: quare hæc similitudo ad colorem & floris essentiam referri potius debet, quæ planè eadem est cum Lilij colore & essentia, id quod conferenti hos duos flores manifestum fiet.

LOCVS.

In montosis & apricis nascitur.

TEMPVS.

In Iunio mense potissimum compâret.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & humidum est, quamobrem gustu dulce apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix in uino austero, nigro, ad opisthotonū bibitur. Ferunt etiam hanc impetum ad Venerem excitare.

EX GALENO.

Satyrion excrementitiā & flatuosam humiditatē possidet, quocirca ad Venerē incitat. Hæc uerò & herbę ipsius radix præstare potest. Porrò ut nonnulli scribunt, cum uino nigro austero potum opisthotonum sanat.

EX PLINIO.

Radix cum Satyrio gemina sit, eius inferior pars & maior mares gignit, superior ac minor fœminas.

B

DE SATYRIO BASILICO. CAP. CCLXX.

NOMINA.

ΑΤΥΡΙΟΝ βασιλικὸν posterioribus Græcis, Satyriū regium Latinis, officinis Palma Christi, Arabibus Bucheiden, Auicennæ Digiti citrini, Germanis Kreutzblůmen uocantur. Palmā Christi propter similitudinem quam eius radix cum humana habet manu, dixerunt. Palma Christi. Digiti citrini.

GENERA.

Duo eius sunt génera, quorum alterum mas folia non maculosa, floresq; purpureos habet. Alterum fœmina maculosis est & paulò latioribus folijs, floribus in purpureo albescentibus. Radicum etiam in colore est differentia, quod maris quidem radix flauescat citra albedinem, fœminæ autem cum albedine. Quam sanè differentiam Auicenna etiam expressisse uidetur, dum unam ex flauo & albo cōmistam esse colore, alteram uerò ex flauo sine albedine inquit. Mas. Fœmina.

FORMA.

Folia cum reliqua superficie Cynosorcho similia sunt. Radix tamen ei subest lutêa aut flauescens, instar manus ramosa: modo enim quatuor, modo quinque, modo sex aut plures radices prodeunt, quæ ferè humanos digitos imitari uidentur.

LOCVS.

Prouenit in montibus, & locis soli expositis.

TEMPVS.

In Maio & Iunio mensibus inuenitur. Mas quidem Iunio, fœmina uerò Maio.

TEMPERAMENTVM.

Vtrunq; amarū est, magis tamen amarum quod maculosis constat folijs. Ideoq;

SATYRIVM BASI LICVM MAS.

Kreutzblům mennle.

SATYRIVM BASILI
CVM FOEMINA.

Kreutzblům weible.

C non perperàm censent Auicenna & alij quidam ex recentioribus medicis, qui calidum esse & siccum in secundo ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vsus eius ad erugandā cutem, ad neruorū dolores, & contra noxia medicamenta. Fertur & amuletum esse radix gestata. Semen ex uino sumptum nouem diebus, comitiales sanat. In eundem effectum uinum diluitur herbę decocto. Scobs radicis propinatur in uino ad arcendam quartanā, quam & uomitione curat paulò ante accessionem pota. Plura in præsentia rescire de huius facultatibus non licuit.

DE SVCCISA. CAP. CCLXXI.

NOMINA.

Succisa. VO nomine ueteres aut posteriores Græci appellauerint hanc herbam, cognitamq́ illam habuerint necne, nobis nondum constat. Nonnulli Geum esse arbitrant̄. Nos Succisam nominare uoluimus, partim quod id nominis latinum esset, & pulchrè huic herbæ quadraret, cuius radices circunrosæ sunt, partim quod antiquus manuscriptus herbarius sic uocaret. Vulgus superstitione quadam motum credit cacodęmona, tantæ efficacię radicem inuidere hominibus, atque hac ratione ubi succreuerit statim eam undiquaq; circunrodere. *Morsus diaboli.* Hinc est quod Diaboli morsum appellitent. Quam etiam superstitionem plusquam muliebrem secuti Germani, Teuffels abbiss/hoc est, præmorsam à diabolo, nominant.

FORMA.

D Binûm cubitorum fastigiatur altitudine, folijs Plantaginis minoris, aut Cirsij leuioribus, solidioribusq́, leniter laciniatis. Floribus purpureis. Radicib. subnigris, succisis & circunrosis.

LOCVS.

Nascitur locis incultis & montanis, saltibus, ac interdū etiam pratis & dumetis.

TEMPVS.

In Augusto eius magna est passim in locis iam dictis copia.

TEMPERAMENTVM.

Supra modum amara est, unde calidam & siccam esse satis constare cuiuis potest.

VIRES.

Præsentaneo remedio ad maturandos, atqueadeo sanandos carbunculos adhibetur, si herba uiridis trita imponatur, aut uinum in quo decocta fuerit bibatur. Radix per se estur, aut uinum eius decocti in uuluę doloribus bibitur. Hæc manuscriptus herbarius. Hodie, cum habeat facultatem discutiendi & incidendi, utuntur ea ad dissoluendos sanguinis grumos.

DE SCABIO-

SVCCISA

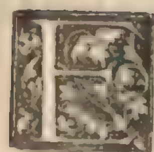
Teuffels abbiſſz.

SCABIOSA.
Apostemkraut.

·DE SCABIOSA. CAP. CCLXXII.

A

NOMINA.

T hæc herba quo nomine Græcis uocetur, fatemur nos ignorare. Sunt qui Aëtio ψώραγ dictam uelint: uerum cum nomine tenus eam tantum prosequatur non adiecta descriptione, nihil certi constitui potest. Vulgus Scabiosam uocat, quo nomine nobis utendum erit donec legitimũ compertũ fuerit. *Scabiosa.* Germani Scabiosen/oder Apostemkraut nominant. Scabiosam uerò aut à scabro herbæ habitu, aut quod scabiei medeatur appellatam esse euidentissimum est: id quod etiam Psora uox prætendere uidetur. *Scabiosa unde dicta.* Stœben Dioscoridis non esse multis argumentis constat, quæ prætereo. *Scabiosa non est Stœbe.*

FORMA.

Folia carnosa, Erucæ modo laciniata & multifida habet, subhirsuta, non tamen aculeis horrentia. Flores speciosos, diuturnos, coloris ex cæsio aut purpureo albicantis. Radicem crassam.

LOCVS.

Passim in omnibus, potissimũ autem humidis pratis prouenit.

TEMPVS.

In Iunio, antequã gramine denudentur prata, passim floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum sit uehementer amara, calidã & siccam esse nemo nescit, idemq; cum Succisa temperamentum habet.

VIRES.

Easdẽ quas Succisa facultates obtinet. Potissimũ autem scabiem & tussim sanat.

B

DE SMILACE ASPERA. CAP. CCLXXIII.

NOMINA.

ΜΙΛΑΞ τραχεῖα Dioscoridi, μίλαξ Galeno, Smilax aspera Latinis dicitur, officinis nostris incognita, germanicè groß stechend oder scharpff Windt/ab aculeis quos habet, nominari aptè potest. *Smilax et Milax*

FORMA.

Folia habet Peryclimeno similia, uel, ut Theophrastus ait, hederacea: ramulos multos, tenues, Paliuri aut Rubi modo aculeatos. Circumuoluitur arboribus sursum deorsum se circũagens. Florem candidũ, fructum racemosum fert, cum maturuerit rubentem, gustu leuiter mordentẽ. Radicem crassam & duram.

LOCVS.

In palustribus & asperis nascitur, Plinio autem teste in conuallibus opacis.

TEMPVS.

Smilacẽ quidem asperam nascentem, non uidi: sicca enim aliunde ad me transmissa est, ita ut certò indicare quo tempore floreat aut fructum producat, haud possim. Id quod ideo referre uolui, ne nos calumniandi ansam habeat osor peruersus, si non ex omni parte picturam natiuæ ipsius herbæ formæ respondere uiderit. Cogitet enim non uiridem, sed siccam nos pingendam tantum dedisse. Theophrastus tamen libro iij. cap. ult. de histor. plant. hanc uerno tempore florere scribit.

TEMPERAMENTVM.

Quale sit eius temperamentũ, uires satis declarant, & folia ipsa atq; fructus, quæ singula in gustu lenem quandam mordicationẽ præ se ferunt, ut calidam esse & siccam haud dubium sit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia & fructus si antè & pòst bibantur cõtra letalia uenena efficacia sunt.

Traditum

SMILAX
ASPERA.

Groß stechend Windt.

A Traditum eſt,quod ſi quis tritum eorum aliquid nuper genito infanti bibendũ dederit,nullum illi poſtea uenenum nociturũ. Conciditur etiam in alexipharmaca.

EX GALENO.

Milax aſpera clauiculis plena eſt,ut arboribus ſurſum deorſum diuerſimodè circumuoluatur. Folia guſtata acrimoniã aliquam habent, & alioqui ſi illis utaris calefaciunt.

EX PLINIO.

Coronam ex ea factam impari foliorũ numero, aiunt capitis doloribus mederi. Contra uenenata efficaciſsimi acinorũ corymbi,in tantum ut acinorũ ſucco infantibus ſæpe inſtillato,nulla poſtea uenena nocitura ſint.

DE SMILACE LEVI. CAP. CCLXXIIII.

NOMINA.

ΜΙΛΑΞ λεία Dioſcoridi, μίλαξ Galeno & Paulo dicitur. Latinis Smilax lęuis. Officinis & herbarijs Volubilis maior, à nõnullis Campanella, & Funis arborum, Germanis Windenkraut/glatte Winden/oder weiß Glocken uocatur. Læuis autem non alia ratione, niſi quod aculeis careat, dicta eſt.

Volubilis maior. *Funis arborum.* *Smilax leuis cur nominata.*

FORMA.

Hederæ ſimilia folia habet,molliora tamen, læuiora & tenuiora. Ramulos ſupra dictæ ſimiles,aculeis carentes. Conuoluitur & hæc arboribus,ut prior. Fructũ fert Lupino ſimilem,nigrum,paruum,ſuper quem ſemper flores albi,copioſi, & orbiculati per totam Smilacẽ exeunt. Æſtate tabernacula per ipſam fiunt,autumno autem

B folia cadũt. Ex qua deſcriptione planum fit omnibus,herbam hanc quam uulgus herbariorũ Volubilem maiorem uocat,eſſe Smilacem læuem,quod illi ſcilicet ſingulæ notæ à nobis cõmemoratę conueniant. Id quod etiã pictura Smilacis aſperæ,ſi cum hac cõferas,ſatis demonſtrat,quam uno hoc nominè dedimus,ut ex eiuſdem collatione manifeſtius lęuis ipſa agnoſceretur. His accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimoniũ,qui Smilacem lęuem, Volubilẽ maiorẽ interpretatur. Eius etiam pictura, Volubilem quam maiorem appellamus,penitus exprimit.

LOCVS.

Naſcitur paſsim per fruteta,& ſepibus ſeſe inuoluit. Amat culta,& in ijs etiã potiſsimum gignitur.

TEMPVS.

Æſtate floret,autumno ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Modicam amaritudinem in guſtu præ ſe fert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius ſemen cum Dorycnio,& utrunq; trium obolorũ pondere potum,ſomnia multa & turbulenta facere fertur.

EX GALENO.

Milax læuis facultate quodammodo prædictæ ſimilis eſt.

EX PLINIO.

Nullius eſt effectus.

APPENDIX.

Empirici hodie ſucco Volubilis maioris ad calidas utuntur paſsiones,capitis potiſsimum & oculorum.

SMILAX
LEVIS.

Groß glatte Windt

A

NOMINA.

ΣΙΣΥΜΒΡΙΟΝ Græcis, Sisymbriũ Latinis appellatur. Sisymbriũ dici putat Varro à Sisymbrio, quæ fuit ueteribus comœdijs meretricula. Coronam etiam Veneris nõnulli dixerunt, uel quod ob odoris suauitatẽ quam pre se fert, eo iuuentus quæ amoribus gaudet coronata, in comessationibus suis blando odoris oblectamento suas illecebras cõmendaret. Vel potius, quod Sisymbrij caulis articulatim per internodia uerticillato florum ambitu concinnè coronetur. *Corona Veneris cur dicta.*

GENERA.

Sisymbrij duo sunt genera. Vnum quod simpliciter Sisymbriũ dicitur: hoc seplasiarij Balsamitã, ut manuscriptus etiam testatur herbarius, uulgus autem Menthã aquaticam, Germani Fischmüntz/Wassermüntz/ oder Bachmüntz uocant. Alterum cum adiectione Sisymbriũ cardamine nominatur. Officinis Nasturtiũ aquaticum, Germanis Brunnenkreß. Sic uerò dictum, quod sapore Cardamum, hoc est Nasturtium, imtietur. *Balsamita. Mentha aquatica. Nasturtiũ aquaticum.*

FORMA.

Sisymbriũ hortensi Menthę simile, quadrato caule, quadantenus purpurascente, folijs Menthæ, serratis, latioribus & odoratioribus: floribus internodia geniculatim coronantibus, uerticillato semper ambitu. Sisymbriũ cognomento cardamine folia inter initia orbiculata habet, cum autẽ creuerint ut Erucę folium laciniatim finduntur. Caule prosilit cauo, sesquipedali, ima sui parte pluribus radicularum fibris subinde capillato, è cuius alarũ cauis cirri frequentes sinuatim erumpunt. Flore candido. Semine Erucæ instar in siliquis acri & exiguo. *Sisymbrium. Sisymbrium cardamine.*

B

LOCVS.

Vtrunque riguos tractus amat. Primum autem potissimũ circa stagna & piscinas nascitur. Alterum nusquam non in aquatilibus.

TEMPVS.

Æstate, potissimũ uerò Augusto mense, cum Mentha florent.

TEMPERAMENTVM.

Sisymbriũ primũ excalfacit atque resiccat in tertio ordine. Alterũ autẽ quum siccũ est, itidem tertij est ordinis excalfacientiũ & exiccantiũ: quum humidũ & uiride, secundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sisymbrium primum uim calfaciendi obtinet. Semen eius ad strangurias & calculos cum uino potum prodest. Tormina & singultus sedat. Folia temporibus & fronti illinuntur contra capitis dolorem. Aduersus etiam apum & uesparum ictus ualent. Vomitiones potum sistit. Alterum cardamine cognominatũ calefacit, urinam ciet. Comeditur quoque crudum. Lentigines & cutis à sole nigriciem & asperitatem exterit tota nocte illitum, mane autem ablutum.

EX GALENO.

Sisymbriũ primum tenuiũ partium est, digerentis, calefacientis & exiccantis facultatis. Semen quoque eius tenuium partium est & calidum. Quocirca ipsum quidam cum uino exhibent singultientibus, & tormina patientibus. Sisymbriũ quod quidã Cardaminen uocant, quandoquidẽ Cardamo, id est, Nasturtio simile quiddam gustu præfert, eadem ferè potest.

EX PLINIO.

Vtrunque Sisymbriũ efficax aduersus aculeata animalia, ut sunt crabrones & similia. Sedant capitis dolorẽ, item epiphoras. Alij panẽ addunt. Alij per se decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas, cutisque uitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impositũ, diebusque detractũ. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi

SISYMBRIVM

Bachmüntz.

SISYMBRIVM
CARDAMINE.

Brunnenkreß.

C dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue in succo potum. Non edendũ grauidis nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum eijcit. Mouet urinam cum uino potum. Syluestre & calculos. Quos uigilare opus sit excitat infusum capiti cum aceto.

DE SIO. CAP. CCLXXVI.

NOMINA.

ION, ἢ ἀναγαλλὶς ἔνυδρος Græcis: Sion, Lauer & Anagallis aquatica Latinis dicitur. Officinis ignota herba. Germanis Wasserpungen / Bachpungen / oder Pungen appellatur. *Sion unde dictũ.* Sion autẽ nomen sibi adsciuit à concussu, quod Græci σείειν dicunt: nam excutiendi uim nactum est, utpote quod à renibus calculos pellat, urinã & menses ducat. *Anagallis aquatica.* Anagallis aquatica, quod flores eius Anagallidis fœminæ floribus per omnia respondeant. *Lauer.* Lauer nomen hauddubiè à lauando cõtraxit, quod sonantibus aquis enatũ semper elui gaudeat.

FORMA.

Pusillus est frutex, rectus, pinguis, folijs latis, Olusatro similibus, minora tamen, & odorata. Quæ deliniatio prorsus astipulatur huic herbæ quam Germani Wasserpungen nominant. Hæc enim riuulis gaudet, frutex pusillus pinguisq; est, latis folijs, Hipposelino similibus, & digitis leniter friata iucundũ expirantibus odorẽ. Floribus cœruleis, Anagallida fœminam referentibus.

LOCVS.

Inuenitur in aquis citato lapsu repentibus, aut etiam residibus. Sæpe uerò intumescentibus demersum uidetur.

D

TEMPVS.

Iunio mense floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Quum amara admodũ sit hæc herba, ut calefaciat & exiccet necesse est. Atq; hinc iterum colligere licebit, ut patebit ex uerbis Aëtij, eam esse Sium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sij folia cocta crudaq; comesta calculos cõminuunt & excernũt. Vrinas mouent. Fœtus & menses educunt. Dysentericis utiliter comeduntur.

EX GALENO.

Sium quantum gustu odoratũ est, tantum etiam calefacientis facultatis est particeps. Digerit autem & urinã mouet, & calculos renum frangit, & menses euocat.

EX AETIO.

Sium quatenus gustu odoratũ est, eatenus calefacit, & exiccat. Discutiendi etiã uires habet, urinã mouendi, calculos in renibus dissoluendi, ac menses ciendi.

EX PLINIO.

Prodest urinis, renibus, lienibus, mulierumq; mensibus, siue ipsum in cibo sumptum, siue ius decocti, siue semẽ è uino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquisq; quæ gignunt eos, resistit. Dysentericis prodest infusum. Item lentigini illitum, & mulierum uitijs in facie, noctu illitũ momento cutem emendat, & ramices lenit, & scabiem equorum.

APPENDIX.

Veterinarij in hodiernũ usq; diem hac herba in tumoribus discutiendis, & scabie equorum sananda utuntur, ut hinc manifestũ fiat illam esse Sium.

DE STRATIO-

SIVM

Wasserpungen.

C

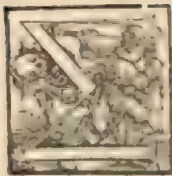
DE STRATIOTE MILLEFOLIA.

CAP. CCLXXVII.

NOMINA.

Millefolium.

Stratiotes unde dicta.

ΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ὁ χιλιόφυλλος Græcis, Stratiotes millefolia Latinis, officinis & herbarijs Millefolium, Germanis Garben / Schafgarben / Schafripp / Tausendtblatt / & Gerwel nominatur. Stratiotes uerò Græcis, id est, militaris dicta est, quod uulnera ferro facta sanet, atqueadeo in militia & castris multus eius usus sit.

FORMA.

Frutex est exiguus, dodrantalis & maior. Folia habet pulli auium pennis similia. Suntque foliorum exortus admodũ breues, incisuris diuisi. Breuitate uerò & asperitate Cumino syluestri maximè assimilantur, & etiamnum breuiora. Huius denique umbella densior & plenior: surculos enim in cacumine paruos habet, in quibus Anethi modo umbellæ sunt. Flores illi candidi & exigui sunt.

LOCVS.

Nascitur in agris asperis, & præcipuè circa uias ac semitas.

TEMPVS.

Per integram floret æstatem.

TEMPERAMENTVM.

Nonnihil adstrictionis habet, atqueadeo exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eximiè utilis est herba ipsa ad sanguinis eruptionẽ, & ad ulcera uetera ac recentia: item ad fistulas.

EX GALENO.

D Vulnera glutinare potest, & ulcerib. utilis est. Sunt qui ea ad sanguinis eruptiones utantur, & ad fistulas.

EX PLINIO.

Hetruria Millefolium appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo foliosam, eximij usus ad uulnera. Boum neruos abscissos uomere, solidari ea, rursusque iungi addita axungia affirmant.

APPENDIX.

Recentiores ad eosdem usus Millefolium suum adhibent, ad sananda nimirum omnis generis uulnera, dissoluendum sanguinem concretũ, & ad constringendos menses. Vnde à Stratiote millefolia non esse diuersum omnibus perspicuũ fit.

STRATIOTES MILLEFOLIA.

Garben.

SOLIDAGO
SARRACENICA.

Heydnisch Wundkraut.

A

DE SARRACENICA SOLIDAGINE. CAP. CCLXXVIII.

NOMINA.

VVM nobis non constet quo nomine ueteribus nominata sit herba hęc, placuit usitatã ac tritam nostri temporis herbarijs appellationẽ usurpare, donec ueriorem comperire contingat. Non tamen latet à nonnullis corrupta uoce Cartafilaginẽ, uel magis deprauata Filaginem nominari, cum dicendum esset Ceratophylacẽ, quia nimirum partem oculorũ ceratoida, hoc est, corneam, defendat, salutiq; percussam ac læsam restituat. Cur uerò hoc nomine non appellandã censeam, facit in primis quod descriptio Ceratophylacis illi non conueniat. Dein quod pictura eiusdẽ in manuscripto herbario illi herbę quam Fortem uocant, prorsus non respondeat. Herbam itaq; Fortem, uel ut alij habent Sortis, nominamus eam quæ Germanis heydnisch Wundtkraut uocat̃, quod fortè à Sarracenis reperta putetur. Hinc, ni fallor, à quibusdã Consolida Sarracenica dicitur. Fortis uerò à uehementi odore.

Herba Fortis nõ est Cartafilago, seu ut rectius dicam, Ceratophylax.

FORMA.

Caulem rubescentẽ, duûm triúmue cubitorum ac cauum habèt, è quo prodeunt folia oblonga, in extremitatibus serræ modo incisa, Saliciq; similia. Flores luteos in pappos euanescentes. Radicẽ multifidam, forisq; rubentem.

LOCVS.

Nascitur in syluis & in montibus altis. Copiose autem in monte post arcem Tubingensem, quem germanico nomine die ödenburg uocant, prouenit.

TEMPVS.

Augusto mense floret.

B

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit, modiceq; amara est, atque adeo siccare euidentißimũ est.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneraria herba est, id quod germanica appellatio abundè satis monstrat. Imposita itaq; uulneribus carnem primum generat, dein statim glutinat. Sicca in puluerem trita recentia uulnera, si inspergatur, celeriter sanat. Fistulis etiam medetur, malignaq; ulcera mundificat, ac confestim sanat.

DE SAXIFRAGA. CAP. CCLXXIX.

NOMINA.

ΑΞΙΦΡΑΓΟΝ, ἢ σαξίφραγον, ἢ ἔμπετρον Græcis, Saxifragon & Saxifraga Latinis. Officinis quibusdam perperàm Capillus Veneris dicitur, ut in Adianto docuimus. Rectius muraria ruta uocaretur. Sunt qui Saluiã uitam hodie nominent. Germanis Maurrauten & Steinrauten appellat̃. Saxifragon, quod calculos è corpore pellat frangatq;. Empetron uerò, quoniam in saxis proueniat. Officinę hodie alias præter hanc latinorũ Saxifragas ostendunt, de quibus suo dicemus loco.

Officinarũ error

Saxifragon cur dictum.

Empetron.

FORMA.

Surculosus frutex saxis hærens, iuncis tenuibus, Epithymi non dißimilibus, nigris, breuibus, folijs Trichomanis, maioribus, interius leuibus, auersa uerò parte annexa puncta habentibus, sine flore, sine semine, radice nigra, superuacua.

LOCVS.

In saxis & asperis locis prouenit. Ideo eius magna copia inuenitur apud uetusta ædificia, in lapidum cõmissuris.

TEMPVS.

SAXIFRAGA
Maurrauten.

A

TEMPVS.

Vere & æstate inuenitur, potisſimum autem Iunio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Satis ex facultatibus eius guſtuq́, in quo manifeſta quædam adſtrictio apparet, colligitur hanc herbam calidam & ſiccam eſſe.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

In uino cocta & pota, febricitantibus opitulatur, ſtranguriæ & ſingultui medetur. Lapides ueſicæ frangit, & urinam mouet.

EX PAVLO.

Saxifraga urinam ciet, & calculos conterit.

DE SILIQVASTRO. CAP. CCLXXX.

NOMINA.

SILIQVASTRVM conuenientiſsimo nomine à Plinio lib. xx. cap. xvij. dicta eſt herba hæc, à ſiliquis nimirū magnis & oblongis quas producit. Eadem etiam ab eodem Piperitis, quod ſemen eius guſtatum piperis ſaporem & acrimoniā præ ſe ferat, nominatur. Alia tamen eſt ab ea quam uulgò Piperitim appellant, ut ſuprà etiam monuimus. Sunt qui piper Hiſpanum, alij piper Indianum, nonnulli etiam piper ex Chalechut uocant. Auicenna uidetur appellare Zinziber caninum. Germanicè dici poteſt Chalechutiſcher oder Jndianiſcher Pfeffer.

Siliquaſtrum. *Piperitis.* *Piper Indianum.* *Zingiber caninum.*

GENERA.

Maius & minus eſt Siliquaſtrū. Maius ſiliquas producit maiores, & colore ſub-
B nigras, aut fuſcas. Minus contrà minores profert, & colore puniceas. Nos tamen utrunq́ genus una pictura complexi ſumus, utq́ hiantes duæ pingerentur ſiliquæ curauimus, non ſanè quod ſponte ſua ſic rumpantur, ſed ut quale intus eſſet ſemen cerneretur. Præter hæc, genera alia ſunt bina, quorum unum longiſsimas & colore puniceas, alterum uerò latiores multoq́ breuiores producit ſiliquas. Damus itaq́ quatuor Siliquaſtri diſtincta genera, ut ex pictura manifeſtiſsimè deprehendit̃. Horum primum diſcriminis gratia maius, alterum minus, tertium longum, quartum latum appellauimus Siliquaſtrum.

FORMA.

Herba eſt caule rubro & longo, crebris geniculis, folijs Lauri, floribus candidis, ſemine in ſiliquis oblongis & magnis albo, uel potius flaueſcente, tenui, guſtu Piperis acerrimo. Radice unica, ſubalba, capillamentis fibrata. Ex qua nimirum deliniatione ſatis conſtat herbam cuius picturam damus eſſe Plinij Siliquaſtrum ſeu Piperitim. Caule ſiquidem, ut ex Caſtore collegit Plinius, rubro & longo, denſis etiam geniculis, unde folia Lauri folijs ſimilia erumpunt, ſemine albo, tenui admodum, guſtu piperis. Quibus omnibus etiā Siliquaſtri & Piperitidis nomenclaturæ, quæ huic optimè quadrant, accedunt.

LOCVS.

In Germania iam in fictilibus ac teſtaceis ſatum paſsim ferè prouenit. Perpaucis antè annis Germanis incognitum fuit.

TEMPVS.

Æſtate quidem floret, atque mox decidente flore ſiliquæ primum herbacei, dein punicei aut fuſci coloris ſubnaſcuntur, plenæ ſemine.

TEMPERAMENTVM.

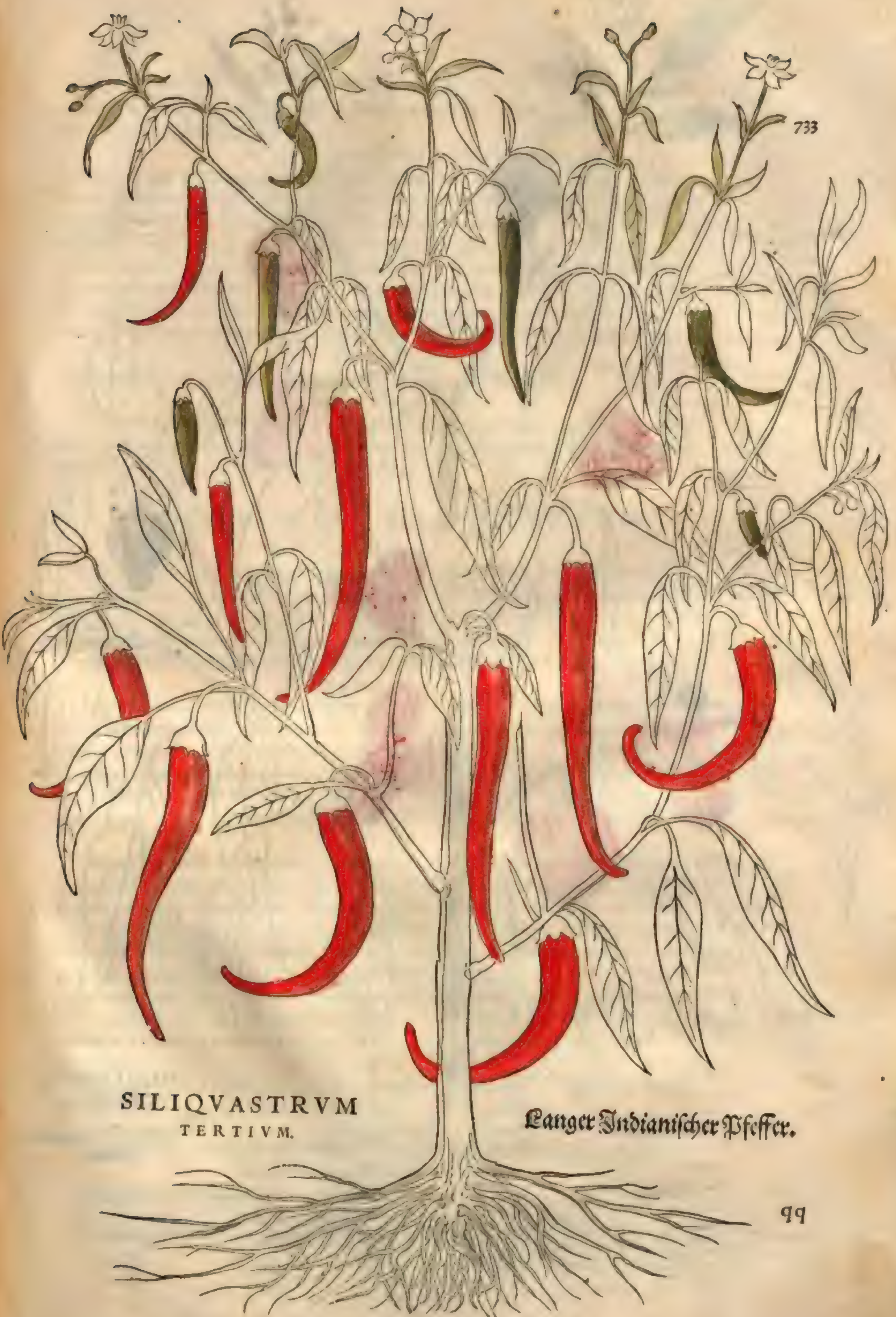
Valenter excalfacit atque deſiccat, id quod ſeminis immenſa acrimonia, & foliorum amaritudo euidentiſsimè monſtrat: ut certè non temerè pleriq́ hoc ſemine lo-

co ueri

SILIQVASTRVM MAIVS ET MINVS.

Calechutischer Pfeffer.

SILIQVASTRVM TERTIVM.

Langer Indianischer Pfeffer.

SILIQVASTRVM
QVARTVM.

Breyter Jndianischer
Pfeffer.

A couceri Piperis utantur: easdem enim facultates hauddubiè habet, quas etiã ex Dioscoride sumptas subijciemus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Piper cõmuniter calefaciendi facultatẽ habet, urinã mouendi, cõcoquendi, extrahendi, discutiendi, & quæ pupillas oculorũ obtenebrant exterendi. Prodest rigoribus circuitu certo inuadentibus potũ & inunctũ. Venenatorũ morsibus succurrit. Fœtus ex utero ducit. Tussi & omnibus thoracis affectib. in eclegmate & potu sumptum auxiliat. Cum melle inunctũ angina correptos iuuat. Tormina cum teneris Lauri folijs potũ soluit. Pituitã ex capite purgat cum Staphysagria cõmanducatũ. Dolores leuat, ualetudinemq; tuetur. Appetentiã mouet. Concoctionẽ adiuuat ad intinctus additũ. Strumas cum pice exceptũ discutit. Cum nitro alphos abstergit.

EX PLINIO.

Siliquastrũ utile gingiuis, dentibus, oris suauitati, & ructibus.

APPENDIX.

Auicenna Zinziber caninum abstergere cutis & faciei maculas, lentesq; tradit. Item strumas aliosq; tumores, eius semen digerere scribit, ut hinc etiã easdem cum uero Pipere habere facultates colligere liceat.

DE SCORODO. CAP. CCLXXXI.

NOMINA.

ΣΚΟΡΟΔΟΝ græcè, Allium latinè appellatur. Officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanicè Knobloch/oder Knoblouch. Scorodon autẽ dicit, ut nõnullis placet, quasi σκαιὸν ῥόδον, id est, rudis Rosa, quod aspe- re supra modum redoleat, & olfacientiũ nares offendat. Latini Allium à Græco fortassis uerbo ἅλλεσθαι, id est, exilire, uocãt, quod nimirũ exiliendo crescat. *Scorodon unde dictum.* B *Allium.*

GENERA.

Tria in uniuersum Allij sunt genera. Vnum hortense & satiuũ domesticúmue, quod Germani garten oder heymisch Knoblouch uocant. Alterũ syluestre, quod Græci ὀφιοσκόροδον, id est, anguinũ Allium nominant, in aruis ac campestribus sponte nascens. Cuius nos duo genera damus, quorum primũ Germanis wilder Knoblouch dicitur, alterum uerò Feldtknoblouch. Tertium itidem syluestre, ursinum cognominant, in syluis proueniens, Germanis Waldknoblouch appellatur. *Allium hortense. Anguinũ Allium. Vrsinum.*

FORMA.

Allium hortense fronde uiret cæpitia, caule tereti & inani. In cacumine flores in globum circumaguntur, in quo semẽ emicat. Radicis bulbus tenuis, uelatur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & ijs separatim uestitis, in cuius uertice complures fibræ cirrorum exemplo crispantur, tedioso habitu, & aspero sapore. Syluestre folijs constat prælongis, teretibus, intus concauis, iunceã speciem repræsentantibus, caule procero, leni, purpureos flores ostentante, cacumine tum colore tum forma conspicuo, radice bulbosa & capitata, nucleis spicatim cõpactilibus intumescente, summo uertice capillamentis fibrato. Vrsinũ odore molli, folijs grandibus, & Ephemeri non letalis folijs similibus, floribus in summo candidis, capite prætenui. *Hortense. Syluestre. Vrsinum.*

LOCVS.

Hortense passim in hortis satum & plantatũ prouenit. Syluestre sponte in aruis, ut diximus, & campestribus nascitur. Vrsinũ autem in nemoribus.

TEMPVS.

Hortense & syluestre æstate florent. Vrsinũ autẽ uere, Aprili & Maio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Allia deficcant & calfaciunt quarto excessu.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facultas Allio est acris, calfacit, flatus excernit, aluum turbat, stomachũ exiccat.

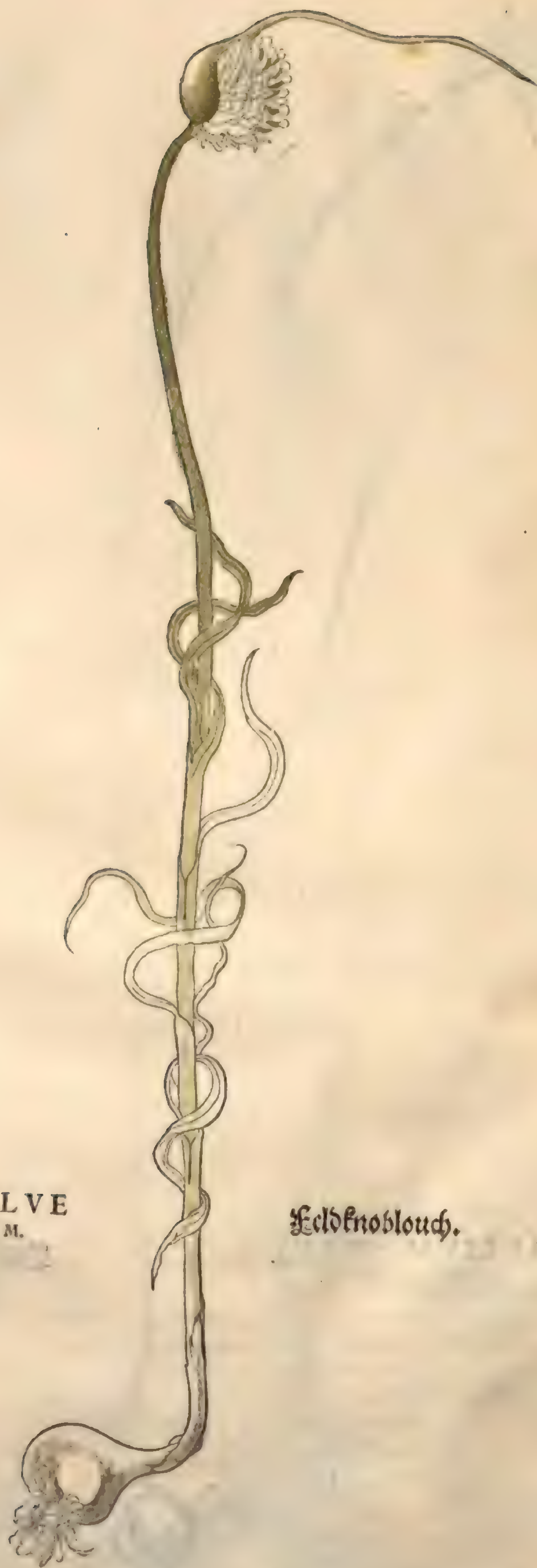
ALLIVM
HORTENSE.

Gartenknoblouch.

ALLIVM SYLVE
STRE PRIMVM.

Wilder Knoblouch.

ALLIVM SYLVE
STRE ALTERVM.

Feldknoblouch.

ALLIVM VRSINVM.
Waldknoblouch.

C Sitim efficit. Inflationes permutat alterátue,& summam corporis cutem exulcerat. Eadem potest Anguinum allium. Comestū latos uentris lumbricos expellit. Vrinas ducit. Contra uiperarū morsus & hæmorrhoidū prodest, ita ut non aliud magis, si uinum iugiter sumatur, aut in eodem tritum bibatur. Contra rabiosorū morsus utiliter illinitur. Allium ipsum in cibo sumptum contra aquarū mutationes confert. Asperas arterias clarificat. Veterem tussim crudum & coctum comestū lenit. Cum Origani decocto potum, pediculos & lendes enecat. Vstum & cū melle subactum illitumq́, hypopya & alopecias sanat. Exanthemata cum nardino unguento, sale & oleo curat. Alphos, impetigines, lentigines, achoras, lepras, furfuresq́ eximit. Cum teda & thure decoctum, si in ore contineatur, dentium dolorem leuat. Contra muris aranei morsus cum ficulneis folijs, & Cumino illinitur. Comæ decoctum in insessionibus menses & secundas trahit. Eiusdem gratia suffitur. Factum ex eo & nigra oliua intritum, quod Græci μυττωτὸν uocant, urinā cit, & obstructiones aperit. Vtile etiam hydropicis.

Legendū in Dioscoride, καὶ ἐπὶ φανέντας σωμάτων ἑλκωτικόν

EX GALENO.

Excalefacit corpus, crassos in eo humores extenuat, glutinososq́ incîdit. Bis tamen aut ter in aqua decoctū, acrimonia spoliatur: quanquā nec sic quidem uim perdit extenuandi, uerum facultatē quandam obscurissimā alendi corporis acquirit, cuius antea quàm coqueretur, nihil prorsus obtinebat. Cæterū Allium non modo ut obsoniū, uerumetiam ut medicamentū sanitati accōmodum, quod obstructa soluere & discutere possit, usurpatur. Est autem Allium ex eorum ciborū genere, qui & flatum discutiant, & minimè sitim inferant. Ophioscorodon domestico, uel reliqua omnia syluestria, ualentius est.

EX AETIO.

D Allium comestū flatus discutit, sitim reprimit, crassos & lentos humores incîdit. Habet tamen quidpiā uirosum, & mali succi, quod amittit si aqua elixetur. Ab eius assiduo usu præsertim calidas temperaturas cauere oportet.

EX PLINIO.

Allio magna uis, magnæ etiam utilitates contra aquarū & quorumlibet locorū mutationes. Serpentes abigit & scorpiones odore: atq́, ut aliqui tradidere, bestiarum omniū ictibus medet, potu uel cibo, uel illitu. Priuatim contra hæmorrhoidas prodest, cum uino redditū uomitu. Ac ne contra araneorū murum uenenatū morsum ualere miremur, aconitū, quod alio nomine pardalianches uocatur, depellit: item Hyoscyamū: contra canū morsus, inq́ uulnera cum melle imponitur. Ad serpentiū quidem ictus potū cum restibus suis, efficacissimè ex oleo illinitur. Attritisq́ corporū partibus, uel si uesica intumuerit. Quin & suffitu eo, secundas partus euocari existimauit Hippocrates: cinere eorū cum oleo, capitis ulcera manantia sanitati restituens. Suspiriosis coctum, aliqui crudum id dedêre. Diocles hydropicis cum Centaurea, aut in fico duplici ad euacuandā aluum: quod efficacius præstat uiride, cum Coriandro in mero potum. Suspiriosis aliqui & tritū in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbū regiū uino miscuit: & contra ileum in oleo & pulte, sic illinens. Strumis quoque. Antiqui & insanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi & gargarizare prodest. Dentiū dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit: uel, si decocta aqua colluantur, addaturq́ ipsum in caua dentiū. Auribus etiam instillatus succus cum adipe anserino. Phthiriases & prurigines potum, tusum item in aceto & nitro. Cōpescit & destillationes cum lacte coctū, uel tritum permixtúmue caseo molli: quo genere & raucitatem extenuat: uel phthisin, in fabę sorbitione. In totum autē coctum utilius est crudo, elixumq́ tosto, sic & uoci plus confert. Tineas & reliqua animalia interaneorū pellit, in aceto mulso coctū. Tenasmo in pulte medetur. Temporū doloribus illitum, elixum, & pustulis coctum cum melle, deinde tritum. Tussi cum adipe uetusto deco-

A sto decoctũ, uel cum lacte. Aut si sanguis etiã excreetur, uel purulenta sint. Et pituitæ sub pruna coctum, potum, & cum mellis pari modo sumptũ. Cõuulsis & ruptis cum sale & oleo. Nam cũ adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis uitia cum sulphure & resina, etiam harundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, sanatq; cum origano, uel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorẽ reducit, cõbustum ex melle. Credunt & comitialẽ morbum sanare, si quis in eo cibo utatur aut potione. Quartanas quoq; excutere potũ caput unum cum Laserpitij obolo. In uino austero tussim, & alio modo acceptum. Suppurationes quantaslibet sanat, fractæ incoctũ fabæ, atq; ita in cibo sumptum, donec sanitatẽ restituat. Facit & somnos, atq; in totum rubicundiora corpora. Venerem quoq; stimulat cum Coriandro uiridi tritum, potumq; è mero. Cæterũ contra pituitam & gallinæ & gallinaceis prodest. Mixtum farre in cibo, iumentis urinam reddere, atq; non torqueri tradunt, si eo trito natura tangatur.

EX SYMEONE SETHI.

Cõmodissimũ est crassum & tenacẽ, aut crudum humorẽ aggregantibus: cum enim incidit, & obstructiones ab eo factas tollit. Habet uerò quippiam mali succi, quod decoctũ aqua abijcit. In frigidis temperaturis sæpe sanitatẽ præseruat. Temperatura uerò calidos, lædit, & maximè oculos, caput, pulmonem, & renes eorum. Proprietate autem quadã sitim à salso humore factam sedat, & lumbricos eijcit, & flatus discutit. Etsi uerò sanum uisum offendat, nihilominus tamen eius hebetudinem propter humiditatẽ ortam sanat. Semen in calidis corporibus exiccat. In frigidis uerò & humidis corporibus idem calefacit, Veneremq; excitat. Est etiam remedium contra uenena, & morsus uenenatorũ, perinde atq; theriaca: unde & Galenus hoc theriacam rusticorum uocat. Hoc ipsum fugiunt serpentes, tanquam Ru-
B tam. Quapropter Persæ coquinas ipsorum Allijs replent. Non solum autem flatus discutit, sed etiam horum generationẽ prohibet. Colicos affectus à flatibus ortos, & diuturnos coxendicũ qui à pituita proueniunt dolores, iuuat. Alimentũ & sanguinẽ extenuat, & faciem rubificat, asperamq; arteriam purgat. Si uerò assetur, & corrosis dentibus aut propter humiditatẽ dolentibus imponatur, prodest. Non solum uerò sumptum ad uenenatorũ morsus confert, sed etiam postquã tritum est, superpositum. Lædit prægnantes & lactentes, mensesq; ducit.

DE SANCTI IACOBI FLORE CAP. CCLXXXII.

NOMINA.

VM herba hæc ueteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, nondum certò affirmare aut inficiari audeo. Vulgus tamen herbariorũ sancti Iacobi florem aut herbam nominat. Officinis incognita est. Germani S. Jacobs blům appellant.

FORMA.

Herba est fruticosa, cauliculo rubente, multifariã striato, folijs exiguis, Erucæ instar consectis, floribus luteis, forma Chamæmeli floribus haud dissimilibus, radice adnascentias multas habente.

LOCVS.

Nascitur in agrorũ marginibus, & aquarum ripis, locisq; arenosis.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Amara est & adstringit, ideoq; calidam & siccam esse constat.

VIRES.

S. IACOBI HERBA.

S. Jacobs blům.

A

VIRES.

Recentiorũ medicorum experientia cognitũ est, herbam hanc uulneribus mirificè mederi, & ad interanea prodesse. Fistulas quoque ijdem curare, & ne ultrà serpant prohibere, impositam tradunt. Quæ sanè omnes facultates pulchrè eius temperamento respondere uidentur.

DE SELINO HORTENSI.
CAP. CCLXXXIII.

NOMINA.

ΣΕΛΙΝΟΝ κηπαῖον Grecis, Apium hortense aut satiuum Latinis uocatur. Officinæ latinum retinuerunt nomen. Germanis Eppich/oder Eppich nominatur. Selinon autem Græci uocant, quasi ἕλος σοβούμενον, hoc est, paludibus impulsum: paludosis enim gaudet, & in ijs enatum lætius exurgit. *Apium hortense* *Selinon quare dictum.*

FORMA.

Apium hortense sæpe cubitalem æquat altitudinẽ: caule rotundo, tenuiter striato, multisq; ramulis brachiato: folijs tripartitò dissectis, & leniter crispis, in extremitatibus laciniatis: flosculis candidis, & quibus minores haud temerè reperias: semine exiguo: radice singulari, longa, capillata. Hæc itaq; herba, cuius picturã damus, est uerum Apium, quod illi omnes respondeant notæ, adeò ut temerè nonnulli putent esse uulgare nostrum Petroselinum.

LOCVS.

In hortis satum prouenit: amat autem loca potissimũ aquosa. Hinc est quòd sua B sponte nõ procul à Canstadio Ducatus Vuirtenbergensis oppido in paludosis proueniat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret ac semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo ordine, & siccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ad oculorũ inflammationes cum pane aut tenui polenta illitũ prodest. Æstum stomachi mulcet. Mammas grumis induratas disijcit. Crudũ aut coctum comestũ urinã mouet. Decoctum eius radicumq; potum, letiferis medicamẽtis aduersatur, uomitũ ciens. Aluum cohibet. Semen efficacius urinam cit. Succurrit & ferarũ morsibus, & ijs qui lithargyrũ hauserunt. Inflationes discutit. Miscetur etiam utiliter medicamentis dolorem leuantibus, theriacis, & tussi medentibus.

EX GALENO.

Apium usqueadeo calidũ est, ut & urinas & menses cieat. Flatus quoq; discutit, & magis semen quàm herba ipsa. Ori, stomachoq; gratissimum.

EX PLINIO.

Rami Apij largis portionibus per iura innatant, & in cõdimentis peculiarẽ gratiã habent. Oculis illitũ cum melle, ita ut subinde foueant̃ feruenti succo decocti, alijsq; membrorũ. Epiphoris per se tritum, aut cum pane, aut polenta impositũ, mirè auxiliatur. Pisces quoq; si ægrotent in piscinis, apio uiridi recreantur. Verũ apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarũ autoritate est. Ad cibos non est admittendũ, imò omnino nefas: nam id defunctorũ epulis feralibus dicatũ existimant. Ipsius quoq; uisus claritati inimicũ. Eos qui ederint sterilescere mares fœminasq; tradunt. In puerperijs uerò ab eo cibo comitiales qui ubera hauriunt. Innocentiorẽ tamen esse marem. Eaq; causa est, ne inter nefastos frutices damnet̃. Mammarum duritiã impositis folijs emollit. Suauiores aquas potui incoctũ præstat. Succo maximè radicis cum uino lumborũ dolores mitigat. Eodem iure instillato grauitatem

APIVM
Eppich.

A uitatem aurium. Semine urinã ciet, menstrua ac secundos partus. Et si foueantur se mine decocto sugillata reddit colori, cum oui albo illitum. Aut ex aqua coctum potumq́ renibus medetur. In frigida tritum oris ulceribus. Semen cum uino, uel radix cum ueteri uino uesicæ calculos frangit. Semen datur ex tribus cyathis ex uino albo.

EX SYMEONE SETHI.

Vrinam cit, obstructiones tollit, non inflat, magis uerò flatus discutit, & menses ducit. Difficulter autem concoquitur, atq; ob eam causam oportet ipsum in medio ciborũ sumi. Paululum quid uentrem sistit. Proprietate uerò quadam comitiales lædit, & oportet hos omnino abstinere. Sæpe enim quidam qui ferè ex hoc morbo conualuere, parati autem eum incidere, ex eius usu iterum comitiales facti sunt. Offendit etiam testes. Semen autem quàm folia ualidius & efficacius, & eo radix. Prodest ad singultus à crassis excrementis profectos. Abstergit renes & uesicã. Obstructiones in uenis & arterijs factas aperit. Semen præsumptũ, ebrietatem arcet. Confert etiam ad bonum * corporis odorem, multiq; crebriore huius usu grauem * corporis odorem abegerunt. Mulieres ad rem ueneream promptiores facit. Si in huius decocto calculosi desidant, calculos, ut ferunt, eijcit, & difficultatẽ urinæ sanat, & renes curat. Lactantes mulieres oportet ab eius usu abstinere: minuit enim lac. *al. oris *oris

S. BARBARAE HERBA. CAP. CCLXXXIIII.

NOMINA.

B NEQVE huius herbæ aliud nomen, quàm quo uulgò appellatur, afferre potuimus. Superstitione enim quadam ducti prioris temporis herbarij, diuæ Barbaræ herbam nominarunt. Nec nos aliud nomen utcunque inuestigantes ex herbariæ rei peritis extorquere potuimus. Germanis S. Barbara kraut uocatur. S. Barbaræ herba cur dicta.

FORMA.

Caulem habet rotundũ, solidum, striatum, folia Erucæ modo laciniata, flores luteos, siliquas teretes, semine refertos, radicem ex obliquo prodeuntẽ, & oblongam.

LOCVS.

Passim in campestribus nascitur.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret, ac subinde in siliquis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Gustanti primum subacris esse, dein parum etiam adstringere uidetur, ut calidã & siccam esse nemo dubitare debeat.

VIRES.

Vulnerariam herbam esse & temperamentũ eius & experientia docet. His uerò potissimũ ulceribus medetur quæ impura sunt, & in quibus caro supercrescens fuerit: nam quia ualenter siccat, ideo sordes extergere, & carnes minuere potest.

S. BARBARAE HERBA.

S. Barbara kraut.

SAXIFRAGA MA IOR SEV ALBA.

Hoher Steinbrech.

DE SAXIFRAGA MAIORE.

C

CAP. CCLXXXV.

NOMINA.

An ueteribus Græcis & Latinis herba hæc cognita fuerit, nondum mihi constare ingenuè fateor. Vulgus herbariorũ & officinę Saxifragã maiorem, & albam, quod scilicet mirificam in cõminuendis frangendisq; calculis uim, ac flores albos habeat, hodie uocant. Germani hohen Steinbrech/uel weissen Steinbrech appellant.

FORMA.

Caulem habet lanuginosum, subrubicundũ, folia exigua, rotunda, in extremitatibus incisa, flores candidos, radicem exilem, cui granula Coriandri seminis quantitatem referentia adhærent, partim alba, partim rubea, quibus officinæ pro semine eius utuntur.

LOCVS.

In pratis & montibus, potissimum siccis, prouenit.

TEMPVS.

Maio mense floret, dein statim euanescit.

TEMPERAMENTVM.

Quum flores, folia & radix gustanti amara sint, calidam & siccam in ordine tertio esse uerisimile existit.

VIRES.

Vrinã mouet, calculos frangit & conterit. Stranguriæ itaque confert: abstergit enim expurgatq;, & quæ in uenis est crassitiem, sicut omnia alia quæ amara sunt, incîdit. Menses quoque cit, crassaq; ac glutinosa ex thorace educit.

D

DE SAXIFRAGA LVTEA.

CAP. CCLXXXVI.

NOMINA.

NOMEN hoc in pręsentia fingere adlubuit, cum scilicet aliud quo herbam hanc appellaremus non occurreret, ut hac ratione à priori discerni posset. Saxifragã autem uocare placuit, quod nimirũ calculos frangat. Ad quod sanè nomẽ alludentes Germani Steinklee nominant, quod idem ualet, ac si Trifolium frangens lapidem dicerent. Alio nomine gulden oder geelen klee/ &, quod sententiam nostram confirmat, Steinbrechen/ à cõminuendo lapide appellant. Luteã uerò diximus à luteis floribus, uolentes eam ab alba discriminare Saxifraga. Cõmodissimè itaq; germanicè geeler Steinbrech uocabitur. Perperàm ea officinæ nõnullæ pro Meliloto usurpant, ut suo etiam loco indicauimus.

Saxifraga cur dicta.

Officinarum error.

FORMA.

Caulem cubiti ferè altitudine obtinet, folia fœnogræco similia, in quouis pediculo tria: floribus pisi, multò tamen minoribus, luteis, odoratis, deorsum nutantibus, semine per ramulos diffuso rotundo, radice subcandida.

LOCVS.

Passim in aruis & segetibus prouenit.

TEMPVS.

Floret tota æstate, potissimũ autem Iulio mense, in quo semen etiam producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse gustus abundè docet: amara enim & subacris existit.

VIRES.

Abstergit, expurgat, & quę in uenis est crassitiẽ incîdit, atque adeo obstructiones iecinoris

SAXIFRAGA LVTEA.

Groſſer Steinklee.

C iecinoris & lienis tollit. Vrinã mouet, menses cit, lapidem frangit, & quæ in thora-ce sunt glutinosa extenuat & educit. Rectè itaqꝫ recentiores in obstructionibus renum & uesicæ, earundemqꝫ partiũ calculis hac herba utendum esse docent. Succus etiam eius herbæ ac florum eiusdem ad caliginẽ oculorum instillatus confert.

DE SISARO. CAP. CCLXXXVII.

NOMINA.

Siser.

Serullum pro Siserculum.

ΣΙΣΑΡΟΝ Græcis, Siser Latinis, uulgo Pastinaca, quod ei congener sit, appellatur. Sunt qui extritis priorib. literis diminutrice forma Serullũ, aut Seruillam, aut Cheruillã, pro Siserculo nominent. Germani ad corruptam hanc appellationẽ respicientes, Gerlin & Geirlin uocant.

GENERA.

Duo sunt Sisari, Plinio lib. xx. cap. v. autore, genera. Vnum satiuũ, quod iterum duûm est generum: unum enim magnum dicitur, Germanis groß zam Moren. Alterũ uerò minus, quod ijdem priuatim Geirlin/weiß Morelen/klein zam Moren/uel Morchelen nominant. Alterum erraticum, quod wild Moren appellant.

Baucias. Officinis nonnullis Baucias dicitur.

FORMA.

Sisaron satiuum. Sisaron satiuũ caulem habet angulosum, folia oblonga, & in extremitatibus incisa, flores magnũ luteos, minus uerò candidos, semen latum & foliaceũ, radices in-

Erraticum. tus candidas, iucundi gustus, esuiqꝫ gratissimas. Erraticũ caule est bicubitali, folijs Pimpinellæ, sed maioribus, flore luteo & umbella Anethi, semine lato & rotundo, ut satiuum, radice tenui ac longa.

D

LOCVS.

Copiose in Germania nostra prouenit: gaudet enim frigidis locis. Satiuum quidem in hortis, erraticũ uerò passim in incultis, uberius autem in apricis pratis.

TEMPVS.

Vtrunqꝫ æstate floret, atque subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Sisaron Paulus in tertio ordine, Galenus autem rectius in secundo calidum esse statuit. Satiuum autem siccum quidem simul in primo ordine, quandoquidẽ Venerem stimulat: erraticum uerò, quoniam adiectam habet amaritudinẽ quandã cum leuicula adstrictione, siccius existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Suauis ori elixa Sisari radix, stomacho utilis, urinã cit, & appetentiã excitat.

EX GALENO.

Sisari radix cocta, stomacho grata est, & urinam mouet.

EX PAVLO.

Sisari radix cocta, stomacho utilis est, & urinæ ciendæ. Semen tenue est & discussorium, ualidumqꝫ: idcirco ijs quos singultus & tormina male habent, cum uino exhibetur.

EX PLINIO.

Siser erraticum satiuo simile est & effectu. Stomachũ excitat, fastidium discutit. Ex aceto laserpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, uel ex garo, urinam ciet, ut Opion credit, & Venerem. In eadem sententia est Diocles. Præterea cordi conuenire conualescentiũ, aut post multas uomitiones perquam utile. Heraclides contra argentum uiuum dedit, & Veneri subinde offensanti, ægrisqꝫ se recolligentibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus, sistit aluum.

DE SYCE.

SISARVM SATIVVM
MAGNVM.
Groß zam Moren.

SISER
SATIVVM.
Gerlein.

SISER SYLVESTRE.

Wild Moren.

C

NOMINA.

Ficus. YKH ἥμερος Græcis, Ficus satiua Latinis & officinis, Germanis Feigenbaum dicitur.

FORMA.

Ficus satiua arbor est non magnopere procera, quanquā amplissimæ quædam inueniantur, uel pyris ęmula magnitudine, caudice breui, cortice leui, medulla carnosa, folio perquam magno umbrosoq́, profundè admodū laciniato, sine flore, pomo quod supra folij pediculū nascitur, tubinato, molli, intus granoso, succo cum maturescit lacteo, postea melleo: radicibus multis, obliquis ac longis.

LOCVS.

Iam in plerisq; Germaniæ nostræ hortis plantatur, at in paucissimis fructus maturos producit. Calidiora & aprica loca amat: arbor enim omniū ferè tenerrima & delicatissima, gelicidia & glacies horret.

TEMPVS.

Germinat sub Arcturum post uer, aut paulò ante solstitium.

TEMPERAMENTVM.

Ficus arbor calidæ temperaturæ est, tenuiumq́ partiū, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum succus. Valenter enim eorum uterq; calidus est. Ficus quoque recentes & aridæ primo ordine completo calefaciunt, aut secundo incipiente: desiccant uerò in medio primi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fici maturę, teneræ recentésue stomacho noxiæ. Aluum soluunt, sed facilè ab eis contracta fluxio sistitur. Exanthemata & sudores prouocant. Sitim sedant, calorē
D restinguunt. Siccæ nutriunt, calefaciunt, sitim magis afferunt, bonam faciunt aluum. Fluxionibus tamen stomachi & uentris inutiles: arteriæ uerò, uesicæ & renibus utiles. Amicæ etiam ijs quos longa ualetudo decolorauit, asthmaticis, comitiali morbo laborantibus & hydropicis. Decoctæ cum Hyssopo & potæ, quæ in thorace sunt purgant. Veteri tussi, & diuturnis pulmonis affectibus prosunt. Aluum molliunt, tusæ cum nitro & croco manducatæ. Decoctū earum arteriæ & tonsillarum inflammationibus gargarizatu confert. Cum hordeacea farina cataplasmati miscetur, & in muliebria fomenta cum fœnogræco, aut ptisana. Cum Ruta decoctæ, in torminibus infundunt. Coctæ, tritæ illitæq́, duritias discutiunt, parotidas ac furunculos emolliunt. Panos maturant, maximè iride, nitro, aut calce addita. Crudæ cum antedictis tusæ, eadem efficiunt. Cum malicorio, pterygia purgant. Cum atramento sutorio difficiles curatu & maleficas tibiarum fluxiones sanant. Quin cum uino decoctę, addito absinthio & hordeacea farina, hydropicis illitæ auxiliantur. Crematæ & cerato cōmixtæ, perniones sanant. Crudæ & tritæ sinapi humido exceptæ, ac auribus impositæ, sonitus & prurigines curant. Succus tam sylue stris quàm satiuę Fici, coaguli modo lac coagulat, concretumq́ ut acetum dissoluit. Exulcerat corpora, ac uenarum ora aperit. Soluit aluum. Vterum laxat, cum Amygdala trita potus. Menstrua ciet cum luteo oui appositus, aut tyrrhenica cera. Podagricorū cataplasmatis cum farina fœnigræci & aceto utilis. Lepras, lichenas, discolorem à sole cutem, alphos, scabies, achoras, cum polenta expurgat. Instillatum plagæ percussis à scorpionibus, uenenatorū ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur. Dentium doloribus lana exceptus prodest, & cauis eorum inditus. Myrmeciam tollit cum adipe circunlita in ambitu carne.

EX GALENO.

Fici arboris liquor, & succus foliorū eius non mordicat tantū, aut absterget uehementer, sed & ulcerat, & ora uasorū reserat, & myrmecias eijcit. Verum & purgare potest.

FICVS SATIVA.
Feigenbaum.

C potest. Ficus aridæ tumores duros concoquunt, eosq; statim discutiunt. Atq; ipsæ per se illitæ eiusmodi uim obtinent. Sed & decoctũ earum eiusdem utiq; naturę est. Verum ubi magis cõcoquere consiliũ est, miscenda est farina triticea: ubi uerò plus digerere, hordeacea. Panis horum in medio est. In præsentiarũ hæc de caricis nouisse sufficiat. Scire uerò oportet, quod quæ pinguiores sunt, magis possunt concoquere: quæ uerò gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Cæterũ quod ex ijs plurimũ in aqua coctis efficitur, simile est melli non solum consistentia, sed & facultate. Porrò Ficus uirides comesæ propter admistam humiditatẽ facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen aluum utræq; tum humidæ tum siccæ. Præterea Ficus cõmeabiles sunt, & facilè in totúm corpus peruadunt, penetrantq;. Nam & abstergendi ui pollent haud obscura: cuius gratia cõmansæ, è calculosis renibus arenularũ uim propellunt. Caricę licet multiplici utilitate cõmendentur, si quis tamen crebrò largiterq; esitauerit, sentiet non esse innoxias. Non admodũ enim probum sanguinẽ gignunt, quapropter pediculorũ quoq; agmen eas comitatur. Incidendi extenuandiq; uim habent, quo nomine aluum stimulant ad excretionẽ, renesq; expurgant. Iecori autem lieniq; inflammatione obsessis officiunt, uelut Ficus quoq;, cõmuni ratione omniũ dulcium epularũ, non peculiari quadam eximia facultate. Obstructis autẽ illis, aut scirrho tentatis, ipsæ ex sese proprijs uiribus nihil prosunt, nec obsunt: sed incidentibus, extenuantibus, & abstergentibus iunctæ, non mediocriter auxiliantur: ideoq; medici nonnulli in dictis lienis iecorisq; affectibus eas longè ante cibum cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut satureia, aut calamentha, aut origano, aut hyssopo dare soliti sunt. Ad eundẽ modum cum alio quouis acrem qualitatem, aut omninò incidendi extenuandiq; uim gerente caricas assumere, nõ solum ita affectis, sed sanis quoq; ex usu fuerit. Siquidẽ iecoris meatus,
D per quos fertur alimentũ, patentes apertosq; seruari non solis laborantibus, sed bene ualentibus etiam tutissimũ est. Proinde hoc pacto Ficus extenuante sale, aceto garoq; condîtas uulgò comedunt, experimento id utile esse cõpertum habentes.

EX PLINIO.

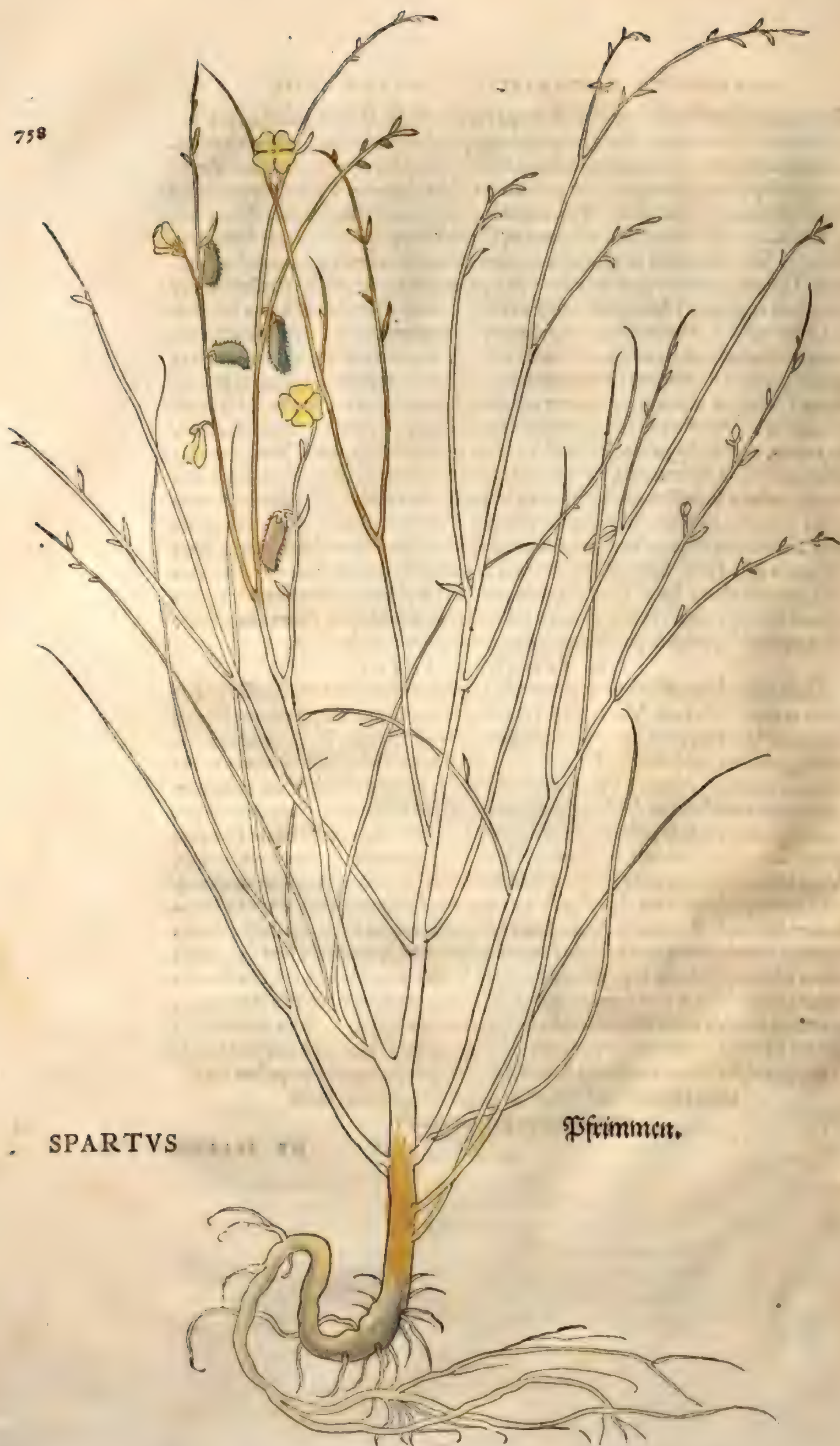
Fici succus lacteus, aceti naturã habet: itaq; coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatẽ pomi, & in umbra siccatˉ ad aperienda ulcera, cienda menstrua, appositus cum luteo oui, aut potus cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoq; detrahit, palpebrarumq; scabiẽ emendat. Item lichenas & psoras. Aluum soluit. Lactis ficulni natura aduersatur crabronũ, uesparumq;, & similium uenenis, priuatim scorpionũ. Idem cum axungia uerrucas tollit. Folia & quæ non maturuere Fici strumis illinuntur, omnibusq; quę emollienda sunt discutiendáue. Præstant hæc & per se folia. Et alij usus eorũ, tanquam in fricando liene & alopecijs, & quæcunq; exulcerari opus sit, & aduersus canis morsus. Ramorũ teneri cauliculi cuti imponuntˉ. Iidem cũ melle ulceribus quæ ceria uocantur, illinuntur. Extrahunt infracta ossa cum Papaueris folijs syluestris. Canum rabiosorũ morsus, folio trito ex aceto restringunt. E nigra Ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morsibus cum cera. Cinis earum è folijs, gangrænis, consumendisq; quæ excrescunt. Fici maturæ urinã ciunt, aluum soluunt, sudorẽ mouent, papulasq;. Ob id autumno insalubres, quoniã sudantia huius cibi opera corpora refrigescunt. Nec stomacho utiles, sed ad breue tempus. Nec uoci contrariæ intelliguntur. Nouissimæ salubriores quàm primæ. Medicatæ uerò nonnunquã iuuenum uires augent. Senibus meliorem ualetudinẽ faciunt, minusq; rugarũ. Sitim sedant, calorem refrigerant: ob id non negandæ in febribus constrictis, quas stegnas uocãt. Siccæ Fici stomachũ lædunt, gutturi & faucibus magnificè utiles. Natura ijs excalfaciendi. Sitim afferunt. Aluũ molliunt, rheumatismis eius & stomacho contrariæ. Vesicæ semper utiles, & anhelatoribus, ac suspiriosis. Item iecinorũ, renum, lienum uitijs. Corpus & uires adiuuant, ob id antè athletæ hoc cibo pascebantur.

Pythago-

A Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos transtulit. Recolligentibus se à longa ualetudine utilissimæ. Item comitialibus & hydropicis, omnibusq; quæ maturanda aut discutienda sunt, imponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto. At coctæ cum hyssopo pectus purgant, pituitam, tussim ueterem. Cum uino autem ad sedem, & tumorē maxillarum, & furunculos, panos, parotidas, decoctæ illinuntur. Vtiles & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoq; eædem cum fœnograeco utiles sunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum Ruta coctæ, torminibus prosunt. Tibiarū ulceribus cum æris flore. Pterygijs cum punico mālo. Ambustis, per nionibus cum cera. Hydropicis coctæ in uino, & cum absinthio & farina hordeacea, nitro addito. Aluum sistunt manducatæ. Scorpionū ictibus cum sale tritæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in uino coctæ & impositæ. Carcinomati, si sine ulcere est, quampinguissimā Ficum imponi, penè singulare remediū est: item phagedænę. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, adstringit. Bibitur & ad discutiendū sanguinem concretū. Item percussis, præcipitatis, cōuulsis, ruptis, cyathis singulis aquæ & olei. Datur tetanicis & spasticis. Item potus uel infusus cœliacis, dysentericis. Et si quis eo cum oleo perungat, excalfacit. Item cum cera & rosaceo subactus, ambustis cicatricē tenuissimā obducit. Lusciosos ex oleo illitus emendat, dentiumq; uitia, crebro fricatu. Produnt etiam, si quis inclinata arbore, supino ore aliquem nodum eius morsu abstulerit nullo uidente, atq; in aluta illigatum licio è collo suspenderit, strumas & parotidas discuti. Cortex tritus cum oleo, uentris ulcera sanat. Crudæ grossi uerrucas & thymos nitro farinaq; additis tollunt, spodijq; uicem exhibet fruticum à radice exeuntiū cinis. Bis tostus adiecto psimmythio digeritur in pastillos, ad ulcera oculorum & scabritiam.

EX SYMEONE SETHI.

B Ficus admodū nutriunt, non tamen adstrictam & robustam carnem efficiunt, ut panis ac caro, sed laxam. Ventrem flatibus implent, nisi probè coquantur. Minus uerò quàm cætera opora sunt mali succi, & uentrem proritant, & facilè exeunt. Effatu dignā extergendi facultatē obtinent: proinde arenosa multa si edantur nephreticis excernuntur. Maturæ Ficus nihil ferè obsunt, proximeq; ad caricas accedunt, quæ multa utilia habent. Malum hoc illis inest, quod sanguinem non admodū bonum gignunt, unde & pediculi procreantur. Oportet autem post usum Ficuum, alimentum quod extenuet, ingerere. Ad hæc Fici pulmonem & thoracem iuuant. Aiunt insuper cōtra uenena facultatē habere, si quis singulis diebus ieiunus ijs utatur. Caricæ pectus iuuant, & tusses. Vrinam ciunt, satisq; nutriunt, corporis etiam bonam habitudinē efficiunt. Ante cibum sumptę, uentrem irritant, sed nisi celerius uentrem pertranseant, non bonum sanguinē gignunt. Quapropter si ad satietatem usque eduntur, scabiem & pruritum excitant. Cibus autem bonus est, & aduersus uenena remedium, si cum nucibus aut amygdalis comedantur. Renes expurgant, & iecòris, lienisq; obstructiones auferunt, uerum calefaciunt, & sitim inferunt, & flauam in calidioribus temperamentis bilem procreant. Impositæ parotidibus & reliquis abscessibus, emolliunt & concoquunt, potissimum in ijs quibus sunt carnes molliores. Podagricis cum fœnograeco & aceto impositæ, non parum iuuant.

SPARTVS

Pfrimmen.

A

NOMINA.

ΠΑΡΤΟΝ, σπαρτίον Græcis, Spartum Romanis uocatur. Officinis incognitum. Germanis Pfrimmen appellari poteſt. Sparton uerò dixerunt, quod funiculi ac uinculi uſum in alligandis uitibus præbeat. *Spartum unde dictum.*

FORMA.

Frutex eſt uirgas longas proferens, ſine folijs, ualidas, difficulter fragiles, quibus uites ligant. Siliquas phaſelorum modo fert, & in ijs ſemina lentis formam habentia. Florem luteum, ueluti Leucoion.

LOCVS.

Aridum ſolum amat, eſtq; ueluti terræ iuncus.

TEMPVS.

Floret circa Idus Iunias, ac ſubinde ſiliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſſe, & guſtus & uires indicant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sparti ſemen & flores in aqua mulſa pota quinq; obolorũ pondere, per ſuperna cum intenſione ueluti Elleborus citra periculũ purgat. Semen per inferna purgat. Quinetiam maceratis in aqua uirgis eius, deinceps uerò tuſis & expreſsis, ſi ſuccus cyathi unius menſura ieiunis bibatur, iſchiadicis & angina laborantibus auxiliatur. Quidam etiam muria, aut marina macerantes, iſchiadicis clyſterem infundunt. Strigmenta autem cruenta elicit.

EX GALENO.

Sparti, quo & uites apud nos alligant, tum ſemen, tum uirgarum ſuccus, non inſtrenuè trahentis eſt facultatis.

B

EX PAVLO.

Sparti, quo uites ligant, & ſemen & flos cum mulſa pondere quinque obolorum pota, per ſuperiora purgant ueratri modo ſine periculo. Semen per inferiora quoque purgat. Virgæ ipſius ad coxendicum dolores proficiunt.

EX SYMEONE SETHI.

Sparti, quo uites ligantur, ſemen & flores cum aqua mulſa ſi bibantur pondo obolorum quinque, per ſuperna purgant, ut Elleborus albus, ſine periculo. Semen autem per inferna purgat. Virgæ uerò iſchiadicis proſunt.

DE SMYRNIO. CAP. CCXC.

NOMINA.

ΜΥΡΝΙΟΝ Græcis, Smyrnion Latinis, officinis Leuiſticũ, Germanis Liebſtöckel dicitur. Smyrnion dictũ, quod huic idem ſit odor qui Myrrhæ. Errant qui Leuiſticum hodie nominatã herbam, eam eſſe putant quæ Dioſcoridi Liguſticum appellatur. Neq; enim caulem geniculatum, neque etiam folia Meliloto ſimilia profert. Tolerabilior eſt ſententia eorum qui arbitrantur ſecundam eſſe Dauci ſpeciem. *Smyrnion cur dictum. Leuiſticum non eſt Liguſticum.*

FORMA.

Caulem habet Apio ſimilẽ, adnaſcentias obtinentẽ multas. Folia latiora Apio, ad terram confracta, ſubpinguia, robuſta, cum acrimonia odorata, medicataq; & colore ſublutea. Vmbellã ſupra caulem Anetho ſimilem. Semen rotundũ, nigrum, ſapore acre. Radicẽ acrem, odoratã, teneram, ſuccoſam, fauces mordentẽ, foris nigram, intus pallidam, aut ſubalbidã. Cæterũ ſi quis ſingulas has notas uelit expendere, facilè perpendet Smyrniũ eam eſſe herbam quam hodie Leuiſticũ nominant. Siquidẽ ea ut Apiũ caulem profert concauũ, ac ſtolones multos. Folia quoq; Apij, *Smyrnium eſſe Leuiſticum.*

SMYRNIVM

Liebstöckel.

A at latiora, ad terram confracta, ſubpinguia, firma, cum quadã acrimonia odorata, odore tamen medicato, colore in luteum languido: muſcariũ in capitibus caulium Anetho ſimile: ſemen rotundũ, nigrum, acri ſapore: radicem odoratã, acrem, guſtu fauces mordentem, ſuccoſam, mollem, foris atram, intus ſubalbidam, aut pallidam. His accedit quod Leuiſticũ forma & odore Apio ualde ſimile eſt, ita ut nonnulli hac ratione moti putauerint eſſe Apij ſpeciem quandã: ut congenerẽ eſſe herbam, quemadmodũ teſtatur Galenus, nemini dubiũ eſſe debeat. Vnde iterum liquidò colligi poteſt eſſe Smyrnion, quòd certè ſtatim ab Apio Dioſcorides, tanquã ſimilem congeneremq́ herbam, idipſum deſcribat. Conueniunt etiam utrarunque herbarum facultates, ut paulò pòſt monebimus. Item Dioſcorides ſcribit Pæoniam fœminã folia Smyrnij habere. Quid uerò folijs Pæoniæ fœminæ, quàm folia Leuiſtici hodie nominati magis ſimile? ut nemo dubitare debeat ſubinde Smyrnion eſſe Leuiſticum.

Leuiſticũ forma et odore Apio ſimile.

LOCVS.

Naſcitur hodie paſsim in hortis. Humida autem loca amat.

TEMPVS.

Floret æſtiuo tempore.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi facultatem habent radix, herba & ſemen. Olerũ modo comeduntur folia muria macerata, aluumq́ ſiſtunt. Radix ſerpentiũ morſibus pota ſuccurrit. Tuſſes & orthopnœas mitigat. Vrinæ difficultati medetur. Illita recentia œdemata, phlegmonas, & duritias diſcutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Feruefacta
B & ſubdita, abortus facit. Semen eius lienis, renum & ueſicæ uitijs prodeſt. Menſes & ſecundas pellit. Cõmodè datur iſchiadicis cum uino. Inflationes ſtomachi lenit. Sudores & ructus ciet. Potũ peculiariter hydropicis, & febriũ circuitibus prodeſt.

EX GALENO.

Smyrnion eſt eiuſdem generis cum Apio & Petroſelino: fueritq́ Apio quidem ualidius, Petroſelino autem imbecillius. Menſes itaque & urinas mouet. Cilices in Amano monte natum Petroſelinũ uocant. Eſt quidem & ipſum Smyrnion, minus uerò Petroſelino & Smyrnio acre eſt. Proinde & ulceribus imponi poteſt, quia uidelicet ſine moleſtia deſiccat. Sed & digerere quæ indurata ſunt, ualet. Reliqua facultas eius Apio & Petroſelino ſimilis eſt. Quocirca & ſemine utimur ad menſes, urinas & aſthmata. Hæc Galenus. Ex ijs Galeni uerbis liquidò apparet duplex eſſe Smyrnion, unum quod alio nomine Hippoſelinon, de quo ſuo diximus loco, dicitur; alterum autem quod in Amano naſcitur monte, de quo hic nobis ſermo eſt.

EX PLINIO.

Vrinã & menſes ciunt folia & radix. Aluum ſiſtit ſemen. Radix ſuppurationes recentes, & collectiones diſcutit: item duritias illita. Prodeſt contra phalangia, ac ſerpentes, admixto cachry aut polline, aut apiaſtro in uino pota, ſed particulatim, quoniam uniuerſa uomitiones mouet, qua de cauſa nonnunquã cum ruta datur. Partus adiuuat, & ſecundas pellit. Medetur tuſsi & orthopnœæ radix uel ſemen. Item thoracis, lienis, renum & ueſicæ uitijs. Radix autem ruptis, conuulſis auxiliatur. Sudores ciet & ructus, ideo inflationem ſtomachi diſcutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Datur iſchiadicis in uino cum crethmo. Exprimitur ſuccus radicis, utilis fœminis, thoracis & præcordiorũ deſiderijs: calefacit enim, concoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & ſuccus illinitur. Concoctiones facit. Sapore ſimillima piperi, ideo ad obſonia utuntur cum mulſo, oleo & garo, maximè in elixis carnibus.

C

APPENDIX.

Confer cum iam dictis facultatibus eas quas Leuistico recentiores tribuunt, & comperies prorsus easdem esse. Tradunt enim eius semẽ mouere menses & urinas, inflationes tollere, serpentiũ morsibus mederi, calculos confringere, sudores ciere, uulnera conglutinare, lienisq; obstructiones auferre: adeò ut hinc iterum constet, Leuisticum à Smyrnio non esse, saltem uiribus, diuersum.

DE SILPHIO. CAP. CCXCI.

NOMINA.

ΣΙΛΦΙΟΝ Græcis, Laser, & Laserpitium Latinis dicitur. Vulgo & officinis corrupta uoce, deflexa tamen quadam à Laserpitio pristini nominis umbra, Osteritiũ uocatur. Primùm siquidẽ, ut dictum est, Laserpitium, dein deprauata nomenclatura, Osteritiũ, postremo Ostritium cœpit appellari. Qui sanè lapsus facilis admodum fuit. Abiecta nanq; prima litera, Asteritium, & dein a mutato in o, Osteritiũ, ac postremo magis concise Ostritium nominare imperiti cœperũt. Veteribus Germanis hauddubie Laserwurtz dicta est hæc herba, quam quidem uocem, utpote semilatinã, posteri non rectè intelligentes, in Meysterwurtz mutarunt. Qua quidem appellatione adhuc hodie omnes utuntur Germani.

Ostritium cur dictum.

FORMA.

Caulem ferulæ similem habet, folia uerò Apij, aurei coloris, semen latum, foliaceum, radicem quæ corticem nigrum obtinet, à qua liquor etiam modicè rubens, translucidus, myrrhamq; redolens, ac odoratus destillat. Ex qua quidẽ descriptione luce clarius constat, herbã hanc cuius picturã damus, esse Laserpitiũ, saltem germanicũ. Caulis enim ei fœniculaceus, seu ferulæ, hoc est, geniculatus, folia Apij in auri colorẽ languescentia, semen foliaceũ & latum, nempe quod figura exile foliolũ exprimit: radix crassa & multa, foris nigricans, intus candida, miraq; flagrans iucunditate, quę si uulneratur, liquor profluit lentus, ac modicè rufus, suauissimumq; spirans odorem, & linguam sua acrimonia uellicans, ut sanè nulla sit prorsus nota quæ reclamare uideatur. His accedit quod facultates Ostritij nominati à Laserpitij uiribus non discrepant, quemadmodum ex sequentibus patebit.

D

Laserpitium germanicum.

LOCVS.

Nascitur in Syria, Armenia, Media & Aphrica. Quod ex Armenia & Aphrica affertur suauissimum odorem habet, præsertim Cyrenaicum, unde & ὀπὸς, id est, succus Cyrenaicus appellatur. Nec hoc Laserpitium aliud est quàm concretus ille succus, quem officinæ Belzuinum, uel Ben Iuinum uocant. Quod uerò ex Media & Syria affertur, Dioscoride teste, uirosum odorem obtinet, ac putrilaginẽ resipit, ideoq; uidetur esse id quod hodie officinę passim Asam fœtidam nominant. Quod etiam hinc colligi potest, quod in hodiernum usque diem ex Syria Alexandrina, & hinc Venetias deportatur. Nostrum in montosis locis prouenit, ac in omnibus ferè hortis nunc plantatur.

Succus Cyrenaicus.

Belzuinum est Laserpitium.

Asa fœtida.

TEMPVS.

Iunio mense flores admodum exiguos ac candidos, instar Anisi, profert, atque subinde semen latum.

TEMPERAMENTVM.

Silphij liquor calidissimus est. Verumenimuero & folia, & caulis, & radix sat strenuè excalfaciunt. Nostrum etiam Laserpitiũ in uniuersum calidius atq; acrius est pipere ipso, adeoq; calefacit & exiccat in tertio ordine. Radix autem & semen, folia & caulem superant, ut in eo etiam efficacissimus omnium aliarum partium sit liquor, secundo loco folia, postremo caulis.

LASERPITIVM
GERMANICVM.
Meysterwurtz.

C

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Laserpitij liquor acris est, inflat. Inunctus cum uino, pipere & aceto, alopecias sanat. Oculorũ aciem exacuit. Incipientes suffusiones cum melle inunctus dissipat. Cauernis dentium in eorundem dolore inditur, aut cum thure in linteo circunponitur, aut colluitur eo os cum Hyssopo, & Ficis coctis in posca. His prodest, quos bestia in rabiẽ efferata momorderit, uulneribus impositum. Valet aduersus omnia animantia quæ uirus eiaculantur, uenenata tela, potus aut inunctus. Scorpionum plagis oleo dilutus circunlinit̃. Gangrænis † antea scarificatis immittitur. Carbunculisq́ cum ruta, nitro & melle, uel per se. Clauos, callosq́ prius circunscarificatos tollit, cerato, aut aridorũ Ficuum carne præmollitus. Recentes lichenas ex aceto sanat. Excrescentias carnis, polyposq́, si aliquot diebus cũ atramento sutorio aut ærugine illinatur. Extuberantia cum forfice extrahit. Diuturnis asperæ arterię asperitatibus opitulatur. Vocem subitò exasperatã irraucescentémue, dilutus aqua & absorptus confestim restituit. Vuam cum melle inunctus reprimit. Angina laborantibus ex aqua mulsa utiliter gargarizatur. Coloris bonitatẽ ijs qui eo uescunt̃ auget. In sorbili ouo datus tussi auxiliatur, pleuriticisq́ in sorbitionib. Suffusis felle, & hydropicis cum aridis Ficis utiliter exhibetur. Cum pipere, thure & uino potus, rigores soluit. Neruorum distentione laborantibus, opisthotonicisq́ datur oboli pondere deuorandus. Hærentes gulæ hirudines, gargarizatũ cum aceto deijcit. Ad lac intus in grumos concretũ. Comitialibus ex oxymelite sumptus succurrit. Menses ciet cum pipere & myrrha potus. Cœliacos in acino uuæ sumptus iuuat. Cum lixiuio potus, repentinis conuulsionibus & rupturis prodest. Ad potiones dissoluitur amaris amygdalis, aut ruta, aut calido pane. Foliorũ liquor eadem potest, sed multò minori efficacia. Cum oxymelite manditur ad expediendam asperam arteriam, præsertim amissam uocem. Vtuntur eo cum Lactucis, pro eruca comedentes.

† προκαταχαραχθέντων legendum.

D

EX GALENO.

Omnes Silphij partes flatulentæ magis sunt essentiæ, ac proinde concoctu difficiles. Foris tamen impositæ corpori, efficaciores, & omnium potissimũ liquor, admodum trahentẽ facultatẽ obtinens. Attamẽ excrescentias imminuendi, & liquandi uim quandam propter iam dictam temperiẽ habent. Liquor Cyrenaicus quidẽ omnes & caliditate & tenuitate exuperat, ac proinde etiam omniũ maximè discutit.

EX PLINIO.

Folia Silphij ad expurgandas uuluas, pellendosq́ emortuos partus, decoquuntur in uino albo odorato, ut bibatur mensura acetabuli à balneis. Radix prodest arterijs exasperatis, & collectionibus sanguinis illinitur. Sed & in cibis concoquitur ægrè. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoque noxia. Sugillatis cum uino & oleo amicissima, & cum cera strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadunt. Liquor eius per se algores excalfacit. Potum neruorum uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouetur uuluæ ad menses ciendos. Pedum clauos circunscarificatos ferro, mixtus ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutus. Andreas spondet, copiosius sumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre senibus & fœminis. Item hyeme quàm æstate utilius, ueruntamen aquam bibentibus, cauendumq́ ne qua intus sit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiuè enim datus, cauterium obtinet: assuetis etiam utilius quàm expertibus. Ad extera corporum, indubitatas confessiones habet. Venena telorum & serpentiũ extinguit potus: ex aqua uulneribus his circunlinit̃. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceribus uerò non maturescentibus, cum farina hordeacea, uel fico sicca. Carbunculis cum ruta, uel cum melle, uel per se uisco superlitũ ut hæreat. Sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa sedem, cum tegmine punici mâli ex aceto decoctus. Clauis pedũ, qui uulgò morticini appellant̃, nitro mixto, antè subactus. Carnes replet cũ uino & croco, aut pipere, aut

A murium fimo & aceto. Perniones ex uino fouet, & ex oleo coctum imponitur: sic & callo. Clauis pedum superrasis præcipuè utilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, uel dies. In tussi, uua, fellis ueteri suffusione, hydropicis, raucitatibus: confestim enim purgat fauces, uocemq; reddit. Podagras, in spongia dilutus posca lenit. Pleuriticis in sorbitione uinum poturis datur, contractionibus, opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circunlitus. In angina gargarizatur. Anhelatoribus & in tussi uetusta, cum Porro ex aceto datur, atq; ex aceto his qui coagulum lactis sorbuerint. Præcordiorũ uitijs, syntecticis, comitialibus in uino, in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim, quod autores suadent, cauernis dentiũ in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui se eadem causa præcipitauit ex alto.

APPENDIX.

Laserpitiũ nostrum ex traditione recentiorũ unicè uenenis aduersatur. Item pestilentiæ populariter grassantis arcet contagia. Lentitiam pituitosorũ humorum incidit ac discutit: quapropter tussi quam frigus attulit, medet. Crassa quæ in thorace coëunt, discutit. Coloris corporis bonitatẽ ijs qui eo uescuntur, efficit. Concretum in corpore lac & sanguinem resoluit. Stomachũ esu corroborat. Pituitam uentriculi deijcit, & elanguescentẽ appetentiam inuitat. Menses & urinam ciet. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita folia uulneri indantur. Hypochondriorũ uitijs auxiliatur. Item lumborum doloribus. Carbunculos cum polenta tritum & impositũ sanat. Cum uino potum rigores discutit. Herba ipsa in uino & aqua cocta uulnera interna glutinat: & in summa, omnia quæ Angelica uocata herba, & maiori efficacia, potest. Vt hinc etiam constet Osteritium à nostris nominatum, easdem habere quas ueterum Laserpitium, inefficaciores tamen, facultates. *Laserpitij germanici facultates.*

B Quare cum metus sit ne Laserpitiũ adulterinum, aut saltem non optimũ ad nos afferatur, præstat nostro uti, quod scilicet exigua admodũ pecunia comparari possit, & uiribus satis efficax sit. Nam eadem quæ Dioscorides & Plinius Laserpitio assignant, recentiorum testimonio præstare ualet.

DE STACHY. CAP. CCXCII.

NOMINA.

ΣTAXYΣ Græcis, Stachys Latinis dicitur, officinis ignota. Germanis riechender Andorn nominatur. Stachys uerò dicta, quod uerticillato florum ambitu, & orbibus spicarum caules cingentibus coronetur. *Stachys unde dicta.*

FORMA.

Frutex est Marrubio similis, sed altior, folia ferens plura, sed rara, hirsuta, dura, odorata, incana. Virgas ab una radice plures emittit Marrubio candidiores. Ex hac descriptione perspicuum fit omnibus, herbam quam pictam damus, esse Stachyn: est enim fruticosa, Marrubijq; similitudinem refert, nisi quod altior est: folia quoq; plura, at rara obtinet, item hirsuta, dura, odorata & albicantia. Virgulas denique, etsi pictura idipsum non ostendat, ab una radice plures emittit, candidiores quàm Marrubium. Quibus omnibus florum purpureorũ uerticillatus accedit ambitus, ac orbes spicarum, qui caules circundant.

LOCVS.

Asperis locis, montibus ac collibus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Stachys gustu acri & amaro est, tertijq; ordinis excalfacientiũ. Vnde iterũ liquet hanc herbam esse Stachyn, quod gustata acris & amara uideatur.

STACHYS

Riechender Andorn.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet excalfactoriā & acrem. Ideoq; decoctum foliorum eius potum, menses & secundas pellit.

EX GALENO.

Menses prouocat, abortum facit, & secundas eijcit.

EX PLINIO.

Pellit menstrua.

DE SECALE. CAP. CCXCIII.

NOMINA.

SECALE dicitur Plinio lib. xviij. cap. xvi. & Farrago, Germanis Rocken & Korn nominatur. Magno in errore uersantur qui hoc frumenti genus Siliginem esse existimant. Siquidem ex hac, Plinio lib. xviij. cap. ix. teste, lautissimus fit panis, tener, candidus, & primatum tenens: ex illo cibarius, ater, & pondere pręcipuus, ad arcendam pauperum famem tantum utilis, qui ueterascens acorem etiam contrahit. Item Siligo habet spicam erectam, Plinio loco iam citato, cap. x. autore, nec rorem continet, quæ rubiginem faciat: hoc uerò procumbentē, & ideo quod imbres retineat, rubigini opportunū. Siligo prætereа grano est candido, leui, & multipliciter tunicato: hoc contrà nigro, striato, & glumis ferè explicito. Deniq; Siligo sine arista est, hoc uerò aristis horret. Postremū ex Siligine pistrinarū opera fiunt laudatissima, ex Secale nullum ferè tentatū est. His itaque rationibus euidentissimū esse puto, hoc frumenti genus quod Germani nostri Rocken uocant, non esse Siliginem. *Secale non est Siligo.*

B FORMA.

Secale frumenti genus uulgò notissimū, stipula est culmo triticeo, graciliore & proceriore, geniculis ut plurimū quatuor, spica innocentiorib. aristis horrente, non erecta, sed semper propémodum procumbente, grano glumis explicito, & ob id caduco, tristi, nigricante, strigoso. Plinius cap. xvi. libri xviij. scribit, Secale fœcunda, sed gracili stipula esse præditū, nigritia triste, sed pondere præcipuū. Quæ singula satis monstrāt, frumentū quod Rocken uocant Germani, esse secalen, & nō siliginē.

LOCVS.

Gignitur qualicunque solo, ideoq; passim in Germania, præsertim Rhetia, & Vindelica seritur.

TEMPVS.

Floret Iunio mense, metitur autem Iulio.

TEMPERAMENTVM.

Magis uidetur excalfacere quàm Triticum, minus tamen refrigerare quàm Hordeum. Magis item exiccare quàm Triticū, minus tamen quàm Hordeū aut Zea.

VIRES.

Habet aliquid lentoris & obstruentis naturæ. Hinc panis ex eo confectus, potissimum si à furfuribus non sit probè purgatus, stomacho grauis esse solet. Reliquæ uires ex capitibus de Tritico & Hordeo colligendæ.

DE SIDE-

SECALE

Rocken.

SIDERITIS
PRIMA.

Glidkraut.

C

CAP. CCXCIIII.

NOMINA.

Chamæpitys adulterina.

ΣΙΔΗΡΙΤΙΣ Græcis, Sideritis prima Latinis dicitur. Magna officinarũ pars hac herba pro Chamęepity uera utitur, non sine errore, cum satis ex forma illius constet, ut paulò pòst monstrabimus, non esse Chamæpityn. Germanis Glidkraut appellatur. Sideritis uerò nominata, quod glutinandis uulneribus apta, præcipuum in bello habeat usum.

Sideritis cur dicta.

FORMA.

Herba est folia Marrubio similia habens, longiora tamen, ad saluiæ aut quercus figuram accedentia, uerum minora & aspera. Caules fundit quadratos, dodrantales, aut longiores, gustu non iniucundos, aliquo modo adstringentes, in quibus per interualla uelut in Marrubio uerticilli in orbem circumacti, & in his semen nigrum. Ex qua quidem deliniatione sole clarius cõstat, herbam cuius hic picturam exhibemus, esse Sideritin primam. Siquidẽ folia Marrubij habet, sed longiora, ad saluiæ similitudinem aspera & rugosa, minora tamen. Caulem quadratum & hirsutum, non iniucundi gustus, aliquantum subadstringentis, quem per interualla uerticillati orbes coronant, ut in Marrubio uidere licet, in quibus flores subcandidi ac lutei, & subinde semen nigrum. Radicem exiguam & subluteam, quod silentio transiuit Dioscorides. Non esse uerò hanc herbam Iuam arthriticam, nec Chamæpityos generibus posse annumerari, hinc conijcere licebit: primũ, quod non sit pumila, sed in altum surgat, fruticis uerius quàm herbæ specie. Quod uerò neque primum neq; secundũ genus Chamęepityos dici queat, hinc manifestũ fit, quod utrunque folijs Semperuiui minoris sit, à quibus saluiæ, qualia hæc habet, diuersissima sunt. Neq; etiam tertium, quia folia eius non sunt exilia.

Sideritis prima.

Sideritis non est Iua arthritica.

D

LOCVS.

Nascitur asperis, petrosis & incultis locis.

TEMPVS.

Iunio mense florere incipit, nec desinit nisi in Autumni fine.

TEMPERAMENTVM.

Sideritis habet quandam abstergendi facultatẽ, id quod amaritudo eius satis indicat: & pauculam adstrictionem. Plurima tamen eius pars humida est, & mediocriter frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia eius illita uulnera glutinare, & inflammationẽ arcere possunt.

EX GALENO.

Phlegmonem sedat, & glutinandi uim obtinet.

EX PLINIO.

Sideritis tantam uim habet, ut quamuis recenti gladiatoris uulneri illigata, sanguinem claudat.

DE SORGI.

SORGI

Welscher Hirß.

C

NOMINA.

PEREGRINVM est hoc genus frumenti, & ex Italia ad nos allatū, ideoq; Germani welschen Hirß uocant. Alij Sorgsomen / quod scilicet in Italia Sorgi nominetur. Neq; constat quo nomine ueteribus sit appellatum, nisi farris genus sit, quod in Gallia nunc rubrum & barbatū frumentum nuncupant. Probè enim illi hęc nomenclatura uidetur couenire, quod nimirum eius spica rubra & barbata sit. Certò tamen nihil affirmare audemus, nam Panicum etiam referre, quamuis magnitudo repugnet, uidetur.

FORMA.

Culmos habet quatuor aut quinq; altos, crassos, geniculatos, rubicundos, folijs uestitos longis, latis, & in summitate acuminatis, harundini non dissimilibus: spicā quàm Panicū maiorē ac densiorē, rufam & barbatā, in qua semen rufum, rotundū, lentis magnitudine, & acuminatū. Florem luteum. Radicem multis fibris capillatā.

LOCVS.

Non prouenit nisi satum, & nunc in multorū hortis colitur ac plantatur, non tamen facilè emergit.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, flore, ut diximus, luteo, nec nisi extrema ferè autumni parte ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Semen dulce est, & Panicum planè in gustu refert, ideoq; temperamento ab hoc minimè differre putamus.

VIRES.

Tametsi de illius facultatibus nihil comperti habeamus, tamen quia Panicū gustu refert, easdem illi facultates obtinere existimamus, quas suo loco inuenies.

D

DE SERPENTARIIS OFFICINARVM. CAP. CCXCVI.

NOMINA.

QVO nomine ueteribus medicis Græcis & Latinis appellatæ sint, nemo hactenus, quod sciam, indicare potuit. Recentiores herbarij & officinę non sine magno & intolerando errore Serpentarias uocant, non certè quod in nomenclatura tantum sit situm, sed quod forma & uiribus plurimum ab ea herba quam Græci δρακόντιον, Latini autem Dracunculū ac Serpentariam nominant, plurimum discrepent, ut suo loco latius demonstrabimus. Germani nostri has herbas Naterwurtz sua lingua appellant. *Officinarum erratum.*

GENERA.

Duo sunt Serpentariæ recentiorū & officinarū genera, forma non multum uariantes. Vnum quod leuibus admodū folijs, & radice in se contorta constat. Hinc est quod herbarijs nostri temporis Bistorta dicatur. Nos certioris discriminis gratia marem fecimus, germaniceq; Naterwurtz mennle uocauimus. Alterum rugosioribus folijs, maioriq; radice, & minus intorta, ac multum capillata uidetur. Vulgares herbarij Colubrinā nuncupant. Nos fœminā cōstituimus, ideoq; germanicè Naterwurtz weible uocauimus. Serpentarias uerò utrunq; genus dixerunt, propterea quod ubi primum è terra prodeunt, linguæ serpentinæ pelle tenui uestitæ, formam obtinent. *Mas. Bistorta. Fœmina. Colubrina.*

FORMA.

Cauliculo constant tenui ac iunceo, glabrescente, per ima tantum foliato, spicoso florū uertice, quibus dilutioris purpuræ color inest: folio Rumicis à terra cæsio, superne

SERPENTARIA MAS
SEV BISTORTA

Naterwurtz mennle.

COLVBRINA SEV SERPENTARIA FOEMINA.

Naterwurtz weible.

A perne uiridi & herbaceo: radice, mas quidem draconis modo inuoluta & contorta, fœmina uerò oblonga, maiore ac capillata, extrà nigricante, intus rubeſcente.

LOCVS.

Naſcuntur locis umbroſis & humidis, pratis potiſsimū Martianæ ſyluæ.

TEMPVS.

Florent Maio menſe & Iunio, quo maximè tempore, ut omnes aliæ quę floribus ornantur plantæ, dignoſci ac inueniri poſſunt.

TEMPERAMENTVM.

Vtriuſq; radix mirificè adſtringit, ut refrigerandi ac exiccandi facultate præditas eſſe nemini ſit dubium. Antiquus manuſcriptus herbarius frigidas & ſiccas eſſe in tertio ordine cenſet.

VIRES.

Radices illarum glutinant uulnera, fœtum in utero retinent, uomitū bilioſum reprimunt, dyſenteriā ſanant. Hæc antiquus herbarius. Noſtræ uerò ætatis medici, aliorū errata impudenter ſectantes, ad longè diuerſos uſus Serpentariæ utriuſq; radices adhibent, nempe ad eos ad quos Dioſcorides, Galenus & alij ueteres ſuum Dracontiū, cum tamen uiribus inter ſe maximè diſcrepent, quod guſtus etiā abundè teſtatur, cum Dracontij radix acris ſit, illarū uerò uehementer adſtringat. Vt igitur errorē hunc relinquant, ſubinde medicos & ſeplaſiarios hortor, niſi fortè perdere magis quàm ſanare in delitijs habeant: ſciantq; Serpentarias ſuas non alias quàm Britannicā habere facultates, adſtringendi nimirum, priuatim ad ea quæ in ore & tonſillis ſunt depaſcentia ulcera accōmodatas, & ad omnia alia quibus adſtrictione opus eſt. Folia etiam in farinam trita labiles dentes confirmant.

DE SCORDIO. CAP. CCXCVII.

B

NOMINA.

ΣΚΟΡΔΙΟΝ Græcis, Latinis Trixago paluſtris dicitur. Officinis ferè omnibus incognita. Germanis alluſione quadam ad Romanā appellationem aptè Waſſerbatenig nominabitur. Scordion autem Gręcis ab Allijs dicta eſt herba hæc, quod nimirū eius folia affricta, Allij, quod Græcis Scorodon uocatur, odorē referant. Ab hoc mali & ingrati odoris ſenſu, ijſdem etiam δυσόσμον appellata eſt. Vt uerò Trixago dicta ſit, ſimilitudo fecit: Trixagini enim, quæ Græcis Chamædrys nominatur, ſimilis eſt. Paluſtris autem, quoniā humentibus ac paluſtribus locis naſcatur. *Scordion unde dictum.* *Dyſoſmon.* *Trixago paluſtris cur uocata.*

FORMA.

Folia Trixagini ſeu Chamædryi ſimilia habet, maiora tamen, nec ſic in ambitu inciſa, odore aliquantū Allium referentia, guſtu adſtringentia & amara. Caules quadrangulos, in quibus flos ſubrubeſcens. Hæc deliniatio ſic refert herbā hanc, cuius picturā damus, ut ouum ouo non ſit tam ſimile. Folio ſiquidem eſt Trixaginis, maiore, & per ambitum non ita profundè ſerrato & inciſo, odore aliquatenus Allium reddente, adſtringentis & amari guſtus, quadrangulis caulibus: flore in caulibus, inſtar Chamædryos & Teucrij, ſubrubro, & minimè in ſummis caulibus, ut aliqui putant, quemadmodū pictura ipſa abundè docet. Hæc itaque herba in theriacos paſtillos inſerenda erit, & non ſylueſtre Allium, ut maximo in errore uerſentur ſeplaſiarij inſtitores, qui pro re tam ſalutari atq; omnibus putridis marcoribus, Galeno lib. i. de antidotis autore, aduerſante, ſylueſtre Allium uſurpant. Sed indignius erratum, quàm quod multis explodi debeat. In hunc autem eoſdem uicinitate uocabulorū potiſsimū incidiſſe errorem, libro primo Paradoxorū, cap. xxiiij. abundè monſtrauimus. *Seplaſiariorum error.*

SCORDIVM Waſſerbatenig.

A

LOCVS.

Naſcitur in montanis & humentibus locis. Nec inter ſe pugnant Dioſcorides & Plinius, dum hic in campis humidis pinguibusq́, ille autem in montanis naſci ſcribit. Vterq́ enim uerum dixit: in campeſtribus ſiquidem & montanis, non tamen omnibus prouenit, ſed, quod Dioſcorides etiam adiecit, humentibus tantum. Plantatum autem Scordium non difficulter naſcitur, & poſſunt de uno duntaxat ramo complures prouenire, modò ſolo humido cõmittantur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret, flos tamen non niſi diem unum durare uidetur, ſic continuò unus alium ſequitur.

TEMPERAMENTVM.

Tum ex ſaporibus, tum etiam facultatibus paulò pòſt exponendis ſatis conſtat Scordiũ calidum eſſe. Nam, Galeno etiam teſte, amarum quid obtinet, & acre.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba uim calefaciendi habet, & urinam cit recens trita & pota. Arida quoque cum uino decocta contra ſerpentiũ morſus, & letalia uenena bibitur. Ad ſtomachi roſiones, dyſenteriã, & urinæ difficultatẽ pondere duarum drachmarũ cum hydromelite. Purgat craſſa purulenta è thorace. Facit ad ueterẽ tuſsim, rupta, conuulſa, cum naſturtio, melle & reſina in ecligmate arida cõmixta. Hypochondriorũ uetuſtas inflammationes excepta cerato lenit. Succurrit eadem podagris cum acri aceto circunlita, aut ex aqua illita. Menſes ſuppoſita mouet, uulnera glutinat, uetuſta ulcera purgat, & cum melle ad cicatricẽ ducit. Siccata carnium excreſcentias reprimit. Succus præterea ex ea expreſſus ad prædicta uitia bibitur.

EX GALENO.

Expurgat ſimulq́ excalfacit uiſcera, tum menſes urinamq́ mouet. Preterea conuulſa ruptaq́ & laterũ dolores ab obſtructione & frigore natos ſanat potum. Deniq́ uiride illitum magna uulnera conglutinat: uerum ſordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum.

B

EX PAVLO.

Scordium uarium exiſtit, ut quod amarũ, acerbũ & acre ſit. Purgat igitur ſimul & calfacit uiſcera, urinas & menſtrua cit, refrigerata omnia recalfacit, uulnera glutinat, repurgatq́, aridum illitum cicatricem inducit.

DE STICHADE. CAP. CCXCVIII.

NOMINA.

ΣΤΙΧΑΣ græcè, Stichas uel Stœchas latinè appellatur. Officinæ cognomento Arabicam uocãt. Germanis nominatur Stichaskraut. Stichas uerò nomen accepit à Stœchadibus ex aduerſo Maſsiliæ ſitis Galliæ inſulis, in quibus prouenit. Arabę factionis autores patriam Stichada reliquis omnibus prætulerũt, hinc ſequaces illorum gentili cognomento Arabicã nuncuparunt.

Stichas arabica. *Stichas unde dicta.* *Arabica quare uocata.*

FORMA.

Herba eſt tenuibus ramulis, comam ſimilem Thymo habens, longiore tamen folio, & guſtu acris, & aliquantũ ſubamara. Hactenus Dioſcorides, qui flores atq́ ſpicam prorſus omiſit. Sunt autem flores, ut pictura abundè monſtrat, exigui & cœrulei, ſpica uerò flaueſcit, ſemine referta exiguo, triquetro, & coloris ſpadicei. Radix illi eſt tenuis & lignoſa.

LOCVS.

Naſcitur, ut antea eſt cõmemoratũ, in inſulis Galliæ è regione Maſsiliæ, quę Stichades appellantur, à quibus etiam gentilitiam appellationẽ accepit. Prouenit etiã in Arabia, alijsq́ cõpluribus locis, & in multis etiam Germaniæ noſtræ hortis.

TEMPVS.

STICHAS Stichaskraut.

A

TEMPVS.

Floret eo quo Lauandula tempore, nimirum ante Solstitium æstiuum, hoc est, Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Stœchadis qualitas gustu quidẽ amara est, & mediocriter subadstringens. Temperamentũ uerò compositum ex terrena essentia frigida exigua, unde sanè adstringit: & ex tenui, altera, quæ terrena est, copiosiore, à qua utiq; amara est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius, quemadmodum & Hyssopi, ad thoracis uitia efficax est. Miscetur antidotis utiliter.

EX GALENO.

Obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum omnia uiscera, tum totum corpus est nata.

EX PLINIO.

Menses cit potu, thoracis dolores leuat. Antidotis quoq; miscetur.

DE STRVTHIO. CAP. CCXCIX.

NOMINA.

ΤΡΟΥΘΙΟΝ Græcis, Radicula, siue Lanaria herba Latinis, Mauritanis & officinis Condisi, nonnullis herba fullonum, uulgò Saponaria, Germanis Seyffenkraut dicitur. Vnde uerò Græci hanc herbam Struthiũ appellauerint, non satis constat, nisi fortè à foliorũ positura, quæ auium alas quadantenus imitant, nomen illi indiderint. Nam gens ea στρουθὸν & στρούθιον passerem, & minores alias aues appellat. Vel forsitan quod Venerem stimulet. Græci
B enim, ut dictum est, στρουθὸν passerem uocant, & ab eius auis salacitate lasciuos, & in Venerem procliuiores homines στρουθοὺς, quasi passeres uocant. Porrò strutheum, ut est apud Festum, nuncupant obscœnã uirilem partem. Qua imitatione Martialis & Catullus passerem pro uirili membro in suis uersibus usurpasse uidentur. Lanariam uerò dixerũt, quod ad candorem & mollitiem lanarũ ea usa fuerit antiquitas. Nam cum succidæ lanæ œsypo spurcatæ colores respuerent, prolutæ huius radicis succo, ad quoscunq; suffectus imbibendos præparabantur, quibus œsypum erat impedimento. Sic sordescentes lanas ueteres hac herba eluebant, ad munditiẽ contrahendam, quæ primum ab infectoribus quærebatur, sordidis colores aspernantibus. Sic quoq; à præcipua & utiliore parte, Radicula Romanis est appellata. Saponaria recentiorib. dicta est, quoniam eluendis uestimentorũ maculis, sordibusq; lanarum expurgandis, saponis uicem exhibet. Herba autem fullonũ nominata est, quod ea interpollandis uestibus, & mangonio poliendis fullones utantur.

Radicula. Lanaria. Condisi. Saponaria. Struthium unde nominatum. στρουθοί. Lanaria cur dicta. Radicula quare appellata. Saponaria cur uocata. Herba fullonum.

FORMA.

Struthion herba est caule lanuginoso, folijs oleæ prodeuntib. ex interuallo quasi geniculatim, plerunq; quinis in unum coëuntibus, in summo coliculorũ floribus candidis: radice, quam summo cespite non in altum ultrò citroq; per longitudinem fundit, magna, tereti & oblonga, quæ conciditur purgandis lanis.

LOCVS.

Nascitur in Asia Syriaq;, saxosis & asperis locis præcipuè. Nunc in hortis quibusdam plantatur.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio maximè mense, sed per duos cõtinuos menses floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum temperamento, ex quarto quodammodo ordine.

VIRES.

STRVTHIVM

Seyffenkraut.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius acris eſt, urinam cit, iecinoroſis auxiliatur, tuſsi & orthopnœcis cum melle cochlearis menſura ſumpta. Aluum ſubducit. Eadem cum Panace & Capparis radice ſumpta, calculos frangit, & per urinam exturbat. Lienem induratũ minuit. Subdita menſes elicit, & fœtum manifeſtè enecat. Cum polenta & aceto illita, lepras tollit. Cum farina hordeacea in uino elixa, tubercula diſcutit. Miſcetur præterea collyrijs & malagmatis quæ ad claritatẽ oculorũ conficiuntur. Sternutamenta cit, & trita cum melle naribus infuſa, per os purgat.

EX GALENO.

Struthij radice potiſsimũ utimur, guſtu acri quidem exiſtente. Sed & abſtergit, & irritat, ideoq; ſternutamenta mouet, ceu cætera omnia quæ guſtu acria ſunt, & temperamento calida.

EX PLINIO.

Medetur morbo regio ipſa radix decocta, & ius potum: item thoracis uitijs. Vrinam cit, aluum ſoluit, & uuluas purgat. Ea & ex melle prodeſt magnificè ad tuſsim orthopnœæ cochlearis menſura. Cum polenta uerò & aceto lepras tollit. Eadem cum Panace & Capparis radice calculos frangit, pellitq;. Panos diſcutit, cum farina hordeacea & uino decocta. Miſcetur & malagmatis & collyrijs, claritatis cauſa. Ad ſternutamenta utilis inter pauca. Lieni quoq; ac iecinori. Eadẽ pota denarij unius pondere ex mulſa aqua, ſuſpirioſos ſanat.

DE SCILLA. CAP. CCC.

NOMINA.

B ΣΚΙΛΛΑ Græcis, Scilla Latinis, Squilla, exemplo Varronis, omnibus nunc officinis uocatur. Germanis autem Meerzwibel.

FORMA.

Scillæ radix cæpæ modo multipliciter tunicata corticoſaq;, ex qua prius, ut in croco, caulis proſilit, tum ex eo flos in luteo candidus emergens inſidit, qui cum ſenuerit folia demum multis pòſt diebus emicant lata, nullo nixa pediculo, cæpitia quadam ſpecie, & pleraq; ex ijs in terram deflexa.

LOCVS.

Scilla undique, ut cæpæ & allia, prouenit.

TEMPVS.

Scillam ter florere, triaq; tempora ſationũ oſtendere, Theophraſtus libro ſeptimo capite duodecimo tradit. Primum enim florum prouentũ, arandi primum tempus ſignificare ſcribit, ſecundũ medium, tertiũ nouiſsimũ. Quot enim fuerint iſti, totidem & arari tempora fermè occurrunt. Scillæ præterea flos, ut eſt Berytius autor, uirgata ſpecie proſiliens, modò celeriter nõ emarceſcat, largos frugum prouentus, ac uberem annonam nobis promittit.

TEMPERAMENTVM.

Admodũ incidentem facultatẽ obtinet, non tamen admodũ calidam, ſed ſecundum hoc eam quiſpiam ſecundi ordinis cenſeat excalfacientiũ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim acrem & feruentẽ habet. Aſſata uerò multiplicẽ obtinet uſum. Paſta aut luto oblita, in clibanũ conijcitur, aut carbonibus obruitur, donec circunlita paſta ſufficienter toſta fuerit. Qua amota, ſi non emolleſcat, altera paſta aut luto circunlinitur, & eadem quæ prius fiunt. Nam quæ ita non aſſatur, noxia magis eſt, præſertim interaneis data. Torretur item in olla indito operculo, & in clibanũ coniecta. Sumitur ex ea, abiectis extimis partibus, quod maximè mediũ eſt, quod conciſum, effuſa priore aqua, coquitur, nouaq; ſuperinfuſa uſq; dum nec amaritudinẽ, neque

SCILLA
Meerzwibel.

A acrimoniam habeat aqua. Siccatur autem in umbra dissecta, & lino traiecta, ita ut ne taleolæ inuicem se contingant. Sic igitur secta, ad oleum, uinum, acetumq́ scilliti cum utimur. Ad rimas uerò pedum crudæ Scillæ interanea pars in oleo feruefacta, aut cum resina liquefacta imponitur. Decocta in aceto demorsis à uipera cataplasma est. Assæ eiusdem pars una tosti salis partibus octo subigitur, daturq́ ieiunis cochlearis unius duorúmue pondere ad emolliendam aluum. Additur potionibus & odoramentarijs medicamentis, & ijs cum quibus urinam ciere uoluerimus, hydropicisq́ & stomachicis, quibus innatant cibi, & morbo regio, torminibus, in uetere tussi, asthmaticis, cruenta rejcientibus. Trium uerò obolorum pondus in delinctu ex melle sumpsisse satis est. Coquitur eadem cum melle, sumiturq́ in cibo ad eadem, maximè coctionem adiuuans. Strigmentitia per aluum ducit. Cocta & simili modo sumpta, idem potest. Cauendus Scillæ usus ijs, quibus interaneum aliquod exulceratum erit. Prodest uerrucis & pernionibus assam inungere. Semen eius tritum, cum caricis aut melle exceptum, si manditur, aluum emollit. Pro foribus domus suspensa tota amuletum est.

EX GALENO.

Præstat assam aut elixam sumere: sic enim uirium eius uehementia exoluitur.

EX PLINIO.

Scillarum in medicina alba est quæ masculus, fœmina nigra. Scilla quę candidissima fuerit, utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquum è uino est, consutum suspenditur lino modicis interuallis, postea arida frusta in cadum aceti quàm asperrimi pendentia immerguntur, ita ne ulla parte uas contingant. Hoc fit ante Solstitium diebus quadraginta octo. Gypso deinde oblitus cadus, ponitur sub tegulis, totius diei solem accipientibus. Post eum numerum dierum tollitur uas, Scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorem aciem facit. Salutare est stomachi B laterumq́ doloribus, parum sumptum binis diebus. Sed tanta uis est, ut auidius haustum extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat. Prodest & gingiuis & dentibus, uel per se commanducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit ex aceto & melle sumpta. Linguæ quoq; recens subiecta præstat ne hydropici sitim sentiant. Coquitur pluribus modis in olla, quæ conjciatur in clibanum aut furnum, uel adipe aut luto illita, aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde conciditur, coquiturq́ in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoq; purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctæ ad hydropicos. Ad urinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potę. Item ad splenеticos & stomachicos, si non sentiant ulcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tussim ueterem cum suspirio. Discutit & ex folijs strumas, quadrinis diebus soluta. Furfures capitis, & ulcera manantia illita, ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maximè uti coctionem faciat. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, & mixta resinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras Scillam in limine ianuę suspensam, malorum medicamentorum introitum pellere tradit.

STAPHIS AGRIA Bißmüntz.

DE STAPHIDE AGRIA.

CAP. CCCI.

NOMINA.

TAΦΙΣ ἀγρία Græcis, herba Pedicularis & Pituitaria Latinis, officinis Staphisagria, Germanis Bißmüntz. Pedicularis autem Pituitariaq; Latinis à uiribus quas habet, dicta est: erumpentibus enim è corpore pediculis ex oleo inuncta aduersatur, & cõmanducata feruore multam pituitam trahit. *Pedicularis quare dicta. Pituitaria unde.*

FORMA.

Folia habet Labruscæ, incisuris diuisa, coliculos rectos, molles, nigrosq;, flores Isati similes, semen in uasculis uiridibus similibus Ciceri triangulũ, asperum, in nigro subrufum, intus candidũ, gustu acre. Hæc descriptio herbæ huic cuius hic effigiem damus per omnia quadrat, floribus tantum exceptis, qui minimè Isati similes sunt, neq; in colore, neq; in quantitate. Isatis enim flores lutei sunt, & exigui, huius contrà subcæsij, ac multò maiores, ut hinc ferè suspicer eam herbam non esse quam ueteres pingunt Staphida agrian. Cæterũ cum proximè tamen ad picturam accedat, neque uiribus distet admodũ, inter Staphidis agrias species rectè à plerisq; hodie herbariæ rei studiosis cõnumeratur. Folia enim fert plerunq; septem, aliquando etiam paucioribus incisuris diuisa, coliculos rectos, nigros, & in folliculis herbaceis semen triquetrum, in nigro subrufum, intus candidum, gustu acre, ita ut illi omnes notæ, demptis floribus, respondeant.

LOCVS.

Nascitur, Plinio authore, in opacis. Ea cuius picturam exhibemus, nunc paßim in hortis plantatur.

TEMPVS.

Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

Quum urendi uim habeat Staphis agria, consequitur eandem in quarto ordine esse excalfacientium & desiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius grana quindecim si quis trita in aqua mulsa dederit, crassa per uomitũ purgant. Sed qui biberint, ambulare debent. Quinetiam aßiduè attendere oportet, & aquam mulsam potui dare, quod strangulationis pericula inferant, & fauces deurant. Trita eadem, & ex oleo inuncta, pediculationi, prurigini & scabiei auxiliatur. Plurimã cit pituitã cõmanducata. Decocta in aceto, dentium dolori, si ea colluantur, subuenit. Gingiuarũ rheumatismũ sistit. Vlcera oris, aphthas nominant, cum melle sanat. Miscetur prætera urentibus malagmatis.

EX GALENO.

Vehementer acrem obtinet facultatẽ, adeò ut ex capite purget pituitam, abstergatq; ualenter. Itaq; ad scabiẽ accõmodata est. Sed & urendi uim aliquam habet.

EX PLINIO.

Nucleis eius ad purgationes uti non censuerim propter ancipitẽ strangulationẽ, nec ad pituitã oris siccandã: fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquũ corpus liberãt triti. Facilius admixta sandaracha. Item pruritu & psoris. Ad dentiũ dolores decoquuntur in aceto. Ad auriũ uitia, rheumatismũ gingiuarũ, ulcera oris manantia. Flos tritus in uino contra serpentes bibitur. Semen enim abdicauerim, propter nimiam uim ardoris. Quidam eam Pituitariã uocant, & plagis serpentium utiq; illinunt. Item phthiriasi, qua Sylla dictator consumptus est. Nascuntur quoq; in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Resistitur Staphidis agrias succo, cum oleo perunctis corporibus. Hæc quidem in aceto decocta, etiam uestes eo tædio liberat.

SESELI
MASSILIENSE.
Sesel.

A

DE SESELI MASSILIENSI.

CAP. CCCII.

NOMINA.

ΕΣΕΛΙ τὸ μασσαλιωτικὸν Græcis, Seſeli Maſsilienſe Latinis, officinis Siler montanũ dicitur. Semen tamen quod à ſeplaſiarijs hoc nomine uenditur, non Maſsilienſis, ſed, ſi amaritudinẽ reſpicias, Æthiopici, uel, quod magis uero ſimile eſt, Peloponneſiaci (neutrius enim integram imaginẽ uidimus) Seſeli ſemen eſt: latius enim, odoratius, & carnoſius Maſsilienſi exiſtit. Germanis incognita hactenus planta fuit, ob id Seſel rectè illam appellabunt. Siler montanũ.

FORMA.

Folia gerit Fœniculi, craſsiora tamen. Caulem uegetiorẽ, umbellam Anetho ſimilem, in qua ſemen eſt oblongum, anguloſum, & deguſtanti confeſtim acre: radicem longam, & odoratam. Ex qua Dioſcoridis deliniatione ſatis conſtat ſtirpem, cuius picturam damus, eſſe Seſeli Maſsilienſe, quod huic nimirum, nulla prorſus nota reclamante, tota deſcriptio ſuffragetur. Quid multa? dato etiam quod ſingulæ illi non reſponderent notę, tamen cum eas quas ueteres Seſeli attribuerunt facultates obtineat, citra omne periculum pro eo uſurparetur.

LOCVS.

Optimũ iuxta Maſsiliam, teſte Dioſcoride, Galliæ urbem naſcitur, unde etiam cognominatũ eſt Maſsilienſe. Prouenit autem alijs quoque in locis calidioribus, & nunc in pleriſque Germaniæ hortis, ſed non niſi ſatum & cultum.

TEMPVS.

Floret æſtate, & ſemen ſubinde producit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in ſecundo ordine.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & radix calefaciendi uim obtinent. Stranguriæ, orthopnϾ, uteri ſuffocationibus & comitialibus pota medentur. Menſes & fœtus ex utero ducunt. Interaneis omnibus proſunt, & diutinas tuſſes ſanant. Ipſum ſemen cum uino potum coctioni confert, tormina diſcutit, & epialis febribus utile eſt. Ad arcenda in itinere frigora cum pipere & uino bibitur. Datur capris alijſque quadrupedibus bibendũ, ut partus iuuet.

EX GALENO.

Seſeli & radix & ſemen uſqueadeo excalfacit, ut admodum urinã mouere queat. Sed & tenuium eſt partium, ut & comitialibus, & orthopnœis competat.

EX PLINIO.

Prodeſt homini ad tuſsim ueterẽ, rupta, cõuulſa, in uino albo potum. Item opiſthotonicis, & iecinorũ uitijs, & torminibus, & ſtranguriæ, duarum aut trium ligularum menſura. Sunt & folia utilia, ut quæ partus adiuuent etiam quadrupedum. Hoc maximè paſci dicuntur ceruæ pariture. Illinitur & igni ſacro. Multum in ſummo cibo concoctionibus confert, uel folio, uel ſemine. Quadrupedum quoque aluum ſiſtit, ſiue tritum potui infuſum, ſiue mandendo cõmanducatum e ſale. Boum morbis medetur, uel ſi contritum infunditur.

SANGVISORBA
MAIOR.
Groß Kölbleskraut.

SANGVISORBA
MINOR.
Klein Kölbleskraut.

C

NOMINA.

VVM ignoraremus quo nomine stirpem hanc ueteres Græci & Latini, si modo ijs cognita fuit, appellarint, maluimus interea uulgari uti nomenclatura, donec aliud certius nomen inueniremus. Elatinen tamen esse iudicarem, si folia pusilla, pilosa, & rotunda obtineret. Nunc quum neque pusilla, neque pilosa, neque rotunda, sed mucronata esse uideantur, certi statuere nihil possum. Sanguisorba uerò dicta est hæc herba, non quod uulneribus iniecta ferrũ & spicula facilè & citra sensum doloris exigat, ut nõnulli arbitrantur: idipsum enim non posse mirifica quæ illi inest adstringendi facultas abundè ostendit: sed potius quod ei in sistendo sanguine undecunque emanarit, mira admodũ insit efficacia, adeò ut hunc ipsum quasi absorbere uideatur. Erroris autem huius nulla alia causa est, nisi quod hanc stirpem multi cum ea quæ hodie Pimpinella uocatur, confundant, quæ certè propter caliditatẽ quam obtinet haud exiguam, quandã etiam trahendi facultatẽ habere uidetur, adeò ut infixa corpori extrahere facile queat. Quod uerò cum Pimpinella confuderint non alio factum est nomine, quàm quod huius folia proximè ad Pimpinellæ folia, quæ itidem ut hæc serrata sunt, accedere uidentur. Sed hæc confusio non caret errore, ut paulò pòst dicemus. Germanis hæc herba Kölbleskraut / à capitellis quæ ruffescentibus punctis maculata sunt, dicitur. Nõnulli etiam Germanorum Hergots bártlin nominant. Quidam etiam à sistendo sanguine Blůtkraut.

Sanguisorba cur dicta.

Error eorum qui Pimpinellã cum Sanguisorba confundunt.

GENERA.

Duo sunt eius herbæ quæ Sanguisorba uocatur genera. Vna enim maioribus constat folijs ac longioribus, coliculis tamen tenuioribus, ideoque ab hac foliorũ forma maior à nobis dicta est. Altera minoribus folijs, coliculis autem maioribus esse deprehenditur, quare ab ista foliorũ effigie rectè minor appellari potest, ut inter eas aliquod discrimen esse herbariæ rei studiosi hac ratione animaduertant.

Sanguisorba maior.

D

Minor.

FORMA.

Herba est à radice crassa & longa, statim foliosa, minor potissimũ, coliculos habens plurimos rubentes, folia aspera, in extremitatib. latè crenata & serrata, in summo coliculorũ capitella ruffescentibus punctis maculata, quæ si hiant flores exeunt herbacei, in medio croceam comam ostendentes.

LOCVS.

Nascuntur locis incultis, aridioribus, & soli expositis. Vnde iterum colligere licebit non esse Elatinen, utcunque à facultatibus illius non discrepet, quòd Dioscoride & Plinio testibus, Elatine in cultis & segetibus proueniat.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Gustantibus adstrictionẽ haud uulgarem ac uiscositatem herba præ se ferre uidetur. Quapropter siccam admodum consistentiã nacta est, simulque corpora contrahere, & constringere potest, atque adeo emplasticam, eo quòd glutinosa sit, facultatem obtinet.

VIRES.

Ex ijs quæ diximus abundè constat utranque Sanguisorbam in restringendis ac supprimendis sanguinis profluuijs esse efficacissimas, adeò ut nonnulli constanter asserant, eas etiam manibus gestatas sanguinem undecunque manantẽ sistere posse. Experientia certè compertũ est ad muliebre profluuiũ sanandũ, nullum posse reperiri præsentius ijs stirpibus præsidiũ. Glutinant etiam uulnera illarũ folia, carcinomatisque & fistulis medentur. Generosum denique ac strenuum remediũ easdem esse ad dy-

A ad dyſenterias, & reliquos uentris fluxus, ſi ex aqua aut uino bibantur, nemini non notum eſt. Quid multa? Elatines herbæ, cuius certè hæ duæ ſtirpes genus eſſe uidentur, facultates habent. Quare toto cœlo errant qui herbas has, ut ſuprà etiam cõmemoratum eſt, cum Pimpinella confundunt, quod hæc ipſa acris admodũ ſit & multum calida: illæ contrà ſapore, haud ſecus atq; Elatine, adſtringente. Verum non tantum differunt facultatibus, imò etiam odore, colore q; foliorũ, maximè uerò florũ diuerſitate, ut quiuis ex utriuſq; herbę picturę collatione ſtatim deprehendet. *Pimpinella nõ ſolum facultatibus, uerumetiam forma à Sanguiſorba diuerſa.*

DE SCOLYMO. CAP. CCCIIII.

NOMINA.

ΣΚΟΛΥΜΟΣ Græcis, Carduus & Strobilus Latinis, Columellæ Cinara dicitur. Sunt qui hodie Arcocum corrupta uoce nominent, primam uocis ſyllabam articuli uice præponentes. Alij paulò rectius Alcocalum uocant: Cocali ſiquidem nomine, nux pinea, cui Scolymi capitulum ſimile eſt, uenit. Nunc uulgo herbariorũ ab articulo ſtatim duabus interiectis literis Articocalus, aut expuncta uocali a, Articoclus, uel magis curtato, ut ferè fit, uocabulo, Articols uel Articoca nuncupatur. Germani inſtar uulgi Articoca nominabunt, aut Strobildorn. Strobilum autem Romani hanc ſtirpem non alia ratione dixerunt, quàm quod eius capitulum, ut diximus, ſtructili nucleorũ ſerie pineam nucem referre uidetur. Cinaram uerò ſunt qui appellatã putent, quod ſatum & cultum cineribus gaudeat. Alij à Cinara potius puella, quæ in eius ſpeciei Carduum mutata eſt, dictam eſſe uolunt. *Carduus. Strobilus. Cinara. Alcocalus. Cocalus. Articocalus. Articoca. Strobilus cur dicta. Cinara quare appellata.*

FORMA.

B Folia habet Chamæleontis, & ſpinæ albæ uocatæ ſimilia, nigriora tamen ac craſſiora. Caulem emittit oblongum, folioſum, in quo capitulũ ſpinoſum. Radicẽ uerò nigram & craſſam. Hæc Dioſcorides. Cæterum caput eius & uertex in ſquaroſum extuberat globum, corticoſis unguibus turgentẽ, ſpicisq; ſquamatim coagmentatum, quorũ orbis exterior uiret, interior niueo candore niteſcit. Flos purpureo rutilat colore, qui tandẽ euaneſcit in pappos. Caput uetuſtate tandem diſsilit in corticeas laminas, ſemen oſtendens Cnici figura. Nos tamen integrã Scolymi faciẽ ac picturã hoc tempore dare non potuimus, quod primo anno fructum ſuum nõ oſtendat. Curabimus autem alio tempore ut ſtudioſi integram eius habeant picturam.

LOCVS.

Nuſquam, quod ſciam, in Germania prouenit Cinara, niſi ſata & culta. Quare Scolymus qui in hortis colitur & plantatur, uerè Cinara exiſtit. Quod ideo monendum eſſe duximus, quia inter Græcos eſſe conſtat, ut eſt Paulus & Aetius, qui Scolymum à Cinara diſcriminãt. Non eſt autẽ aliud inter eas ſtirpes diſcrimen, quàm quod Scolymus ferus eſt & ſylueſter, Cinara uerò domita cultu, ideoq; à nonnullis Carduus altilis nominatur. *Scolymus hortenſis propriè Cinara dicitur. Scolymus. Cinara. Carduus altilis.*

TEMPVS.

Quum Solſtitiũ æſtiuum agitur, Scolymi flos erumpit, Heſiodo in lib. ij. cui titulus Opera & dies, teſte, qui ea florente cicadas acerrimi cantus eſſe, & mulieres libidinis auidiſsimas, uirosq; in coitum pigerrimos, capite, genibus, ac toto corpore præ Sirij æſtu areſcentibus, ſcribit.

TEMPERAMENTVM.

Quæ ſecundum qualitatẽ editur actio, calidum in ſecundo ordine completo, aut tertio incipiente, medicamentũ indicat, ſiccum uerò in ſecundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Scolymi illita grauecolentiã alarũ, & totius corporis emendat. Item ſi decocta in

cta in

SCOLYMVS Strobildorn.

A ctá in uino bibatur. Vrinã etiam copiosam fœtidámq; pellit. Herba cum recens nascitur tenerescitue, asparagorum modo in olera transit.

EX GALENO.

Scolymi radix copiosam urinam graueolentẽ elicit, si quis eam in uino coctã biberit, ideoq; graueolentiã sanat, tum alarum, tum totius corporis. Atq; hoc sanè medicamẽto ex tota inest essentia, utpote eius succo existente purgatorio. Et in libro secundo de alimentorũ facultatibus: Praui succi edulium est Cinara, pręcipuè cum iam durior euaserit: tum enim biliosi humoris copia abundat, totaq; eius substantia durior existit, adeoq; ut ex ipsa melancholicus, ex succo uerò eius tenuis & biliosus humor producatur. Proinde coctam edere præstiterit adiecto Coriandro, dein ex oleo, garo, uinoq; sumatur. Si tamen in patina aut sartagine ad esum præparetur, absq; ijs comedatur. Plerique enim sicceius ueluti cacumina comedunt, quæ spondylos nominant.

EX PLINIO.

Vrinam ciere Scolymum præcipuè traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerẽ stimulare in uino, Hesiodo & Alcęo testibus, qui florente ea cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidissimas, uirosq; in coitu pigerrimos scripsere, uelut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc ualentissimo. Item graueolentiã alarũ emendat radicis emedullatæ uncia, in uini falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balneo ieiuno, itemq; post cibum cyathis singulis pota. Mirũ est, quod Xenocrates promittit experimento, uitium id ex alis per urinam effluere.

DE SPHATVLA FOETIDA.

CAP. CCCV.

B

NOMINA.

HERBA quam officinæ Sphatulam fœtidam uocant, quod grauem exhalet odorẽ, quomodo ueteribus sit appellata nondum certò scire possum. Nomen quidem ipsum Xiphij seu Gladioli speciem esse docet: Sphata siquidem Latinis gladium significat. Non esse autem Xiphium radix eius euidenter admodũ ostendit, quæ non est bulbosa, neq; gemina, ita ut altera alteri insideat, sed capillamentis fibrata. Neq; etiam Sparganiũ esse partim folia eius quæ in terram non procumbunt, partim quod semina, quæ non in pilulis, sed folliculis aut siliquis profert. Non uidetur etiam esse Xyris, quod illa radicem habeat longam & rufam, Sphatula uerò fœtida nec longam nec rufam, sed rotundam, albam & capillatam. Tamen quicquid sit gentilem ijs esse foliorum similitudine constat. Germani eam Wandtleußkraut, à necandis cimicibus appellant.

Sphatula fœtida cur dicta. *Sphata.* *Sphatula fœtida non est Xiphiũ.* *Non est Sparganium.* *Non est Xyris.*

FORMA.

Folia Iridi similia habet, minora tamen & angustiora. Caulem ex se mittit, in cuius summo folliculos aut siliquas Pæoniæ fœminæ non dissimiles profert, quibus dehiscentibus semen in ijs apparet rotundum & rubrum. Radicem obtinet capillamentis multis fibratam.

LOCVS.

Circa sepes & dumeta nascitur, frequens in Italia, nusquã tamen in Germania, quod sciam, nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Fructum seu siliquas suas autumno profert, ac subinde in ijs, ubi dehiscunt, semen ostendit.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer acrem qualitatẽ obtinet, adeò ut gustata, fauces quasi urere uideatur. Proinde calidam & siccam admodum esse constat.

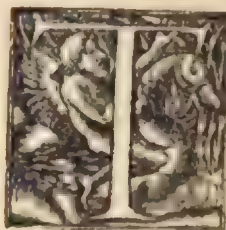
SPHATVLA
FOETIDA.
Wandtleußkraut.

VIRES.

Non multum à Staphidis agriæ uiribus abesse apparet: ualenter enim abstergit. Hinc ad scabiem, eius potißimū succus, abigendam utilis est. Surculos etiam & spicula, perinde atque Xiphium & Xyris, sine dolore extrahit. Cimices quoque necat atque fugat.

DE TRICHOMANE. CAP. CCCVI.

NOMINA.

ΤΡΙΧΟΜΑΝΕΣ græcè, Trichomanes, Capillaris latinè uocatur. Officinis Polytrichon falso dicitur: id enim nominis Adianto herbæ, quam hodie Capillum Veneris uocant, Dioscoride & ueteribus alijs testibus, debetur. Germanicè Widertodt/oder Abthon appellatur. Trichomanes autē à facultate sua Græci nominauerunt, quod scilicet fluentem capillum expleat, & subnasci faciat: μανὸν enim ea gens rarum uocant, τρίχα autem capillum. Hoc etiam nomine Capillarem Latini dixerunt. Polytrichon officinarum. Trichomanes cur dictum. Capillaris.

FORMA.

Filici simile est Trichomanes, paruum admodum. Ex utraq; parte ordine quodam folia habet tenuia, Lentis figura, contraria inuicem, in ramulis tenuibus, splendescentibus, subnigris & austeris. Cuius equidem descriptionis notæ omnes, nulla penitus reclamante, herbæ illi quam hodie officinæ Polytrichon uocant, pulchrè quadrant. Siquidem cauliculis iunceis, quincuncialibus, à radice statim penè foliatis constat, folijs rotundis, lenticulæ forma, aduersis inter se pediculis, ramulis subnigris & nitentibus, sine flore, sine semine. B

LOCVS.

Nascitur in palustribus atque umbrosis locis, humentibus muris, & iuxta fontes, haud secus atque Adiantum.

TEMPVS.

Carpitur æstate & autumni initio.

TEMPERAMENTVM.

Trichomanes in caliditate quidem & frigiditate symmetrum est, uerum desiccat, extenuat & digerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem potest quæ Adiantum. Cum itaque Adiantum aliunde in Germaniam sit deportandū, & Trichomanes paßim proueniat, licebit hoc in alterius inopia uti. Et consultius multò ut Trichomane utantur officinæ, quàm Adianto adulterino. Prodest igitur Trichomanis decoctū potum asthmaticis, dyspnoicis, felle suffusis, lienosis, urinæq; difficultatibus. Calculos frangit. Aluum sistit. Venenatorū morsibus, & stomachi fluxionibus in uino potum medetur. Menses & secundas ducit, sanguinis autem reiectiones sistit. Crudum illinitur uenenatorū morsibus. Alopecias explet, strumas disijcit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrtino, susino, aut hyssopo & uino capillos defluentes continet. Decoctū etiam eius cum lixiuio & uino si eo abstergantur, idem potest.

EX GALENO.

Alopecias densat, & strumas & abscessus discutit, lapidesq; frangit potum. Viscosorum crassorumq; ex thorace pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert. Ventris profluuiū sistit, nullam tamen manifestam caliditatē affert, sicut nec frigiditatem.

EX PLINIO.

Calculos è corpore mirè pellit, frangitq;, utique nigrum. Qua de causa potius quàm quod in saxis nasceretur, & à nostris Saxifragum appellatum crediderim.

TRICHOMANES Widertodt.

A Bibitur è uino quantum terni decerpsere digiti. Vrinam cient. Serpentiū & araneorum uenenis resistunt. In uino decocti aluum sistunt. Capitis dolores corona ex ijs sedat. Contra scolopendræ morsus illinuntur, crebrò auferendi ne pereant. Hoc & in alopecijs. Strumas discutiunt, furfuresq́ in facie, & capitis manantia ulcera. Decoctum ex his prodest suspiriosis, & iecinori, & lieni, & felle suffusis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum Absinthio. Secundas cient & menstrua. Sanguinem sistunt ex aceto, aut Rubi succo poti. Infantes quoque ulcerati perunguntur ex ijs cum rosaceo & uino prius. Folium in urina pueri impubis, tritum quidē cum aphronitro, & illitum uentri mulierum, ne rugosus fiat, præstare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecoriq́ esse utilissimos.

DE TELI. CAP. CCCVII.

NOMINA.

THΛΙΣ, κεραῖτις, αἰγόκερως, βούκερως Græcis, Fœnumgræcū Latinis: officinæ genuinum nomen retinuerunt: Germanis Bockshorn / oder Kůhorn dicitur. Magna græcarum appellationū pars à siliquarum quas producit figura desumpta est: hę enim corniculis similes existunt. Hinc Ceraitis à cornu simpliciter dici cœpit: κέρας enim Græcis cornu est. Ægoceros autem à caprini cornu similitudine, quemadmodum à bubuli Buceros, quod sanè nomen Theophrastus libro quarto de historia plantarum illi imposuit. Cum itaque corniculis similes habeat siliquas, factum est ut illam Columella simpliciter Siliquā nominauerit, Plinius Siliciam, Varro Siliculam. *Ceraitis cur dicta. Aegoceros: Buceros.*

B

FORMA.

Cauliculis emicat exilibus, rubicundis, folio penè Trifolij, flore candido & exiguo, semine in siliquis oblongis, ac cornu instar incuruis fuluo. Radice subrotunda & oblonga innititur.

LOCVS.

Satum Fœnogræcum passim ferè prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, & unà siliquas producit. Semen tamen in Augusto maturum legitur.

TEMPERAMENTVM.

Fœnumgræcum calidum est secundi ordinis, desiccat primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Molliendi & dissijciendi facultatem habet Fœnogræci farina. Facit ad inflammationes quæ intus forisq́ sunt si cum aqua mulsa decocta trita illinatur. Lienem cum nitro & aceto subacta & illita minuit. Decoctū eius insessu ad muliebria mala, quæcunque per inflammationes aut præclusiones consistunt, utile est. Expressus Fœnogræci in aqua decocti succus, capillos, furfures & achores exterit. Cum anserino adipe pessi uice apponitur, loca quæ iuxta uterum sunt emolliens & relaxans. Viride cum aceto imbecillis & exulceratis locis prodest. Decoctū eius aduersus tenesmos, & grauiter olentia dysentericorū excrementa confert. Oleum eius cum myrtino capillos & in genitalibus cicatrices abstergit.

EX GALENO.

Fœnumgræcū feruentes inflammationes irritat. Quæ uerò minus sunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo curat.

EX AETIO.

Fœnumgræcū habet etiam abstergendi uires. Varijs modis comeditur, sed copiosius sumptum caput tentat. At cremor decocti Fœnogræci cum modico melle

FOENOGRAECVM
Bockshorn.

A exhibitus, omnes deprauatos intestinorũ humores educit. Permodicũ esse oportet quod permiscetur mel, ne erodat. In diuturnis uerò doloribus qui sine febri thoracem infestant, pingues simul palmulæ elixantur, inde succo expresso melleq́ admixto suppositis carbonibus rursus decoquuntur usq́ ad congruam consistentiam. Datur id diu ante cibum, obseruariq́ oportet ne ijs exhibeatur quibus facilè caput dolet: palmulæ enim capiti infestæ sunt.

EX PLINIO.

Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis subuenit: siue duritia, siue tumor, siue contractio sit uuluę, fouentur, insidunt. Infusum quoq́ prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic iecinori decoctũ. Diocles difficilè patientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ ad tertias partes bibere, ut qui biberent in calida lauarentur. Et in balneo sudantibus dimidiũ ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro summo auxilio. Farinã Fœnogræci cum hordeo aut lini semine decoctam aqua mulsa cõtra uuluę cruciatus subiecit. Itemq́ imposuit imo uentri. Lepras, lentigines, sulphuris pari portione mista farina curauit, nitro antè pręparata cute, sæpius die illinens, perungiq́ præcipiẽs. Theodorus Fœnogræco miscuit quartã partem purgati Nasturtij acerrimo aceto ad lepras. Damion Fœnigræci semen acetabuli dimidia mensura cum sapæ & aquæ nouem cyathis ad menses ciendos dedit potu. Nec dubitat quin decoctũ eius utilissimum sit uuluis, interaneisq́ exulceratis, sicuti semen articulis atq́ pręcordijs. Si uerò cum Malua decoquatur, postea addito mulso potus, ante cætera uuluis interaneisq́ laudatur: quippe cum uapor quoque decocti plurimũ prosit. Alarum etiam graueolentiã decoctum Fœnogræci semen emendat. Farina porrigines capitis furB furesq́ cum uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur. Item parotidi, podagrę, chiragrę, articulis, carnibusq́ quę recedũt ab ossibus. Aceto uerò subacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto, & melle tantum. Carcinomata subacta ex uino purgat, mox addito melle persanat. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exulceratũ, longamq́ tussim. Diu decoquitur donec amaritudo desinat, postea mel additur.

DE TELEPHIO. CAP. CCCVIII.

NOMINA.

THΛΕΦΙΟΝ, ἢ ἀείζωον ἄγριον Gręcis, Telephiũ & Illecebra Latinis, officinis & uulgo Crassula maior appellatur. Sunt qui Fabam crassam, à foliorũ quam cum faba habent similitudine, nominẽt. Germanis Wundtraut / Knabenkraut / Foʒʒwang / Foʒwein dicitur. Telephiũ uerò dictum est, quod ulceribus malignis & deploratis, quibus Telephus Mysiæ rex ab Achille uulneratus consenuit, quæ eam etiam ob rem Telephia uocantur, auxilietur. *Crassula maior. Faba crassa. Telephium unde dictum. Telephia ulcera.*

GENERA.

Dioscorides duo genera facit. Vnum floribus albis, quod nobis Telephiũ album nominare placuit, germanicè Wundtkraut das weible. Alterum floribus luteis, quod Norimbergæ me uidisse memini. Damus pro illo Telephiũ purpurascentibus floribus emicans, quod ad differentiã prioris Telephiũ purpurascens appellare uoluimus, germanicè Wundtkraut das mennle. Præter flores qui in primo candidi sunt, in hoc autem purpurascentes, foliorum etiam colore differunt, qui in candido uiridis & herbaceus existit, in purpurascente autem paulò pallidior. Cætera omnia in ijs similia apparent, folia potissimũ, quę fabacea prorsus sunt, nisi quod pinguiora, & crassiora existunt. *Telephium album. Telephium purpurascens.*

TELEPHIVM ALBVM

Wundkraut weible.

TELEPHIVM PVRPVRASCENS.

Wundkraut mennle.

C

FORMA.

Folijs & caule Portulacæ similis herba Telephium. Alas binas in singulis foliorum geniculis inhærentes habet. Ramuli à radice seni septeniue prodeunt, referti folijs cœruleis, crassis, glutinosis, carnosis: flores illi lutei, uel albi, uel purpurascentes: radix ima, quod Dioscorides omisit, innumeris tuberibus scatet. Non est autē cur diuersum Telephiū hoc nomine ab ea herba, quam herbarij hodie Crassulam maiorem nominant, suspicemur, cum omnes reliquæ notæ à Dioscoride cōmemoratæ, illi adamussim conueniant. Et solenne certè est Dioscoridi ut multas notas, in his potissimū herbis quæ ipse non uidit, atque adeo ex aliorū fide pingit, easq; maximè quidem necessarias omittat, & silentio transeat. Quibus etiā accedit locus natalis, & facultates Telephij, quæ eædem sunt cum ijs quæ Crassulæ maiori recentes herbarij adscribunt. Sunt qui alterum acetabulū esse putent, quorum sanè sententiam non admodum absurdam esse iudico.

LOCVS.

Nascitur inter uites, locis cultis & incultis humidis.

TEMPVS.

Vere statim prosilit, Iulio autem & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Telephiū exiccat ordine secundo intenso, aut certè principio tertij, nō tamen insigniter calida, uerum in hoc forsan quispiam ipsum primi esse ordinis censeat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia senis horis illita, albas uitiligines sanant: sed oportet postea hordeacea farina illinere locum. Quinetiā alphos tollunt cum aceto in sole inuncta. Sed ubi inaruerint, absterguntur.

D

EX GALENO.

Telephiū detergendi & exiccandi facultate est præditū: proinde ad putrida ulcera conuenit, & leucas & alphos cum aceto sanat.

EX PLINIO.

Illinitur lentigini, & cum inaruit teritur. Illinitur & uitiligini, ternis ferè mensibus senis horis noctis aut diei, postea farina hordeacea illinitur. Medetur & uulneribus & fistulis.

APPENDIX.

Recentiores herbarij sua Crassula maiori in curandis uulneribus, & sistendo sanguinis profluuio utuntur, ut eandem esse cum Telephio uel hoc saltem nomine nemo dubitare debeat. Magnam autem efficaciā habere in internis potissimū uulneribus & ulceribus, mirificeq; herniosis prodesse ijdem tradunt.

DE TRINITATIS HERBA.
CAP. CCCIX.

NOMINA.

VO nominè priuatim planta hæc Græcis aut Latinis appellata sit medicis, ignorare me fateor. Constat tamen Violæ inodoræ genus esse, & mea quidem sententia Iouis florem. Vulgus à triplici colore floris, herbam Trinitatis nominat. Sunt qui Iaceam, & herbam clauellatā appellent. Germani Dreyfeltigkeyt blůmen/ & Freysch amkraut uocant.

Iouis flos. Herba Trinitatis unde dicta. Iacea.

FORMA.

Herba hæc folio est initio rotundo, per ambitum serrato, processu temporis oblongiore, cauliculo triangulo, intus cauo, leuiter striato, ex interuallis geniculato, prodeuntibus ex alarum sinu pediculis longis, in quibus summatim elucent flores

figura

HERBA TRINITATIS.

Freyſchamkraut.

C figura & specie uiolarum purpurearũ, superiore parte purpurei, in medio candidi, inferiori uerò lutei, radijs quibusdam nigris distincti. Quibus decidentibus semina protuberant.

LOCVS.

Sua sponte in aruis interdum prouenit. In hortis tamen ut plurimum plantatur, speciosiorq́ nascitur.

TEMPVS.

Vere uiola hæc post purpuream emicat, & tota æstate floret.

TEMPERAMENTVM.

Herba in gustu lentorem quendam, atque modicam acrimoniam seu mordacitatem præ se fert, atque adeo à Symphyti temperamento non admodũ abesse uidetur, id quod etiam ex facultatibus quas illi recentiores tribuunt facilè deprehenditur. Calida itaque & sicca est.

VIRES.

Quum acrimoniæ ratione incidendi uim quampiã habeat, ideo rectè recentiores asthmaticis, pulmonisq́ phlegmonibus prodesse tradunt: collectũ siquidem in thorace & pulmone pus expurgare potest. Hac ratione puerorum etiam comitialibus morbis auxilio esse solet. Cæterũ non parum ad pruritũ & scabiem confert, omniaq́ cutis uitia emendat, idq́ mediocris acrimoniæ & siccitatis ratione. Vlcera etiã, quia uiscositatem obtinet, glutinare potest.

DE TEVTLO. CAP. CCCX.

NOMINA.

D EYTΛON, σεῦτλον Græcis, Beta Latinis appellatur. Germanis Mangolt/ oder Piessen. σεῦτλον autem Græci ab impulsu nominarunt, etenim cultus ratione quadam incrementũ capeßit arboris, neque ulli hortensium latitudo foliorũ maior. Betæ nomen sibi adsciuit, quoniam figuram β literæ græcæ dum semine turget referre uidetur. Nam summitatem in cacumine reflexam obtinet. Id quod testatũ nobis reliquit Lucius Columella in suo carmine de cultu hortorum ita canens:

Σεῦτλον unde dictum.
Beta cur dicta.

Nomine tum graio, ceu litera proxima primæ,
Pangitur in cera docti mucrone magistri,
Sic & humo pingui ferratæ cuspidis ictu
Deprimitur folio uiridis pede candida Beta.

GENERA.

Candida Beta. Eius à colore omnes duo genera faciunt, candidam & nigram. Candida alio nomine Sicula, ut Theophrastus libro octauo de historia plantarum, & Plinius libro decimonono, capite octauo, memoriæ prodiderunt, appellatur. Et nunc extrita li-
Sicla. tera una ferè omnibus nostri seculi medicis Sicla nominatur. Germanicè weisser
Nigra Beta. Mangolt. Nigra ad atrum uidetur tendere colorem, & à Germanis roter Mangolt uocatur.

FORMA.

Caulem habet striatũ, bicubitalem, folium ferè Atriplicis, flores exiguos luteos, semẽ in caulibus copiosum: radicẽ unicam in longum protensam, è cuius lateribus aliæ, modò singulæ, modò binæ, nonnunquã ternæ funduntur, fibris multis refertæ.

LOCVS.

In hortis paßim, & cultis locis nascuntur Betæ.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floribus & semine turgent.

TEMPERA-

BETA CANDIDA.

Weisser Mangolt.

BETA
NIGRA.
Roter Mangolt.

TEMPERAMENTVM.

A Nitroſa qualitate particeps eſt. Nigra tamen adſtrictionis quippiam adiunctũ habet,& magis in radice quàm in alijs partibus. Symeon Sethi calidam & ſiccam eſſe in tertio ordine aſſerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nigra Beta cum lente cocta aluum efficacius cohibet, multoq; magis radix. Candida aluo utilis eſt. Vtraq; uerò propter nitroſam uim quam habet mali ſucci eſt. Vnde ſuccus earum cum melle naribus inditus caput purgat. Auriũ etiam doloribus auxiliatur. Decoctũ radicum & foliorum, furfures & lendes deterget. Perniones fotu mitigat. Crudis folijs alphos nitro prius perfrictos, alopecias prurientes, atq; depaſcentia ulcera illini prodeſt. Cocta exanthematis, eryſipelatis, & ambuſtis medetur.

EX GALENO.

Beta nitroſæ facultatis eſt particeps, qua tum extergit, tum digerit, & per nares purgat. Cæterum cocta nitroſitatẽ omnem exuit, fitq; facultatis phlegmonis aduerſæ, leuiter diſcutientis. Porrò ad detergendũ digerendumq; ualidior eſt Beta alba. Nam nigra adiunctũ habet quippiã adſtrictionis, & magis in radice quàm alijs partibus. Betæ itaq; abſterſorius ineſſe ſuccus conſpicitur, adeò ut aluum ad excretionem extimulet, & nonnunquã ſtomachũ demordeat, præſertim ijs quibus ille ſenſilior obtigit: eoq; largius commanſa, ſtomachum infeſtat. Huius ceu aliorum olerum, exigua eſt alimonia. Iecoris obſtructionibus, quàm Malua, aptius accõmodatur, magis autem ubi cum Sinapi eſtur, aut aceto. Lienoſos item ſimiliter manducata, mirificè iuuat.

EX PLINIO.

B Nec Beta ſine remedio eſt utraq;. Siue candidæ, ſiue nigræ radix recens & madefacta, ſuſpenſa funiculo, contra ſerpentiũ morſus efficax eſſe dicitur. Candida Beta cocta, & cum Allio crudo ſumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctę, pruriginẽ tollunt, atq; in totum efficacior eſſe traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines, item ſonitum aurium ſedat, infuſus ijs. Ciet urinã. Medetur dyſentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium ſedat illitus ſuccus. Et contra ſerpentium ictus ualet, ſed huius radici duntaxat expreſſus. Ipſa uerò decocta, pernionibus occurrit. Albę ſuccus epiphoras ſedat, fronte illita. Aluminis pauco admixto, ignem ſacrum. Sine oleo trita licet, aduſtis medetur. Et contra eruptiones papularum cocta. Eadem contra ulcera quæ ſerpunt. Illinitur & alopecijs cruda. Et ulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus, caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, ut uentrem molliat. Validius cocta, fluctuationes ſtomachi ſiſtit & uentris.

EX SYMEONE SETHI.

Eius ſuccus mediocriter abſtergit. Hic etiam uentrem ad effluxũ proritat, & ſtomachum aliquando uellicat, eorum præſertim qui hunc ualde ſenſilem obtinent. Quapropter edulium eſt ſtomacho infeſtum, ſi plurimũ comedatur. Exiguum eſt eius alimentũ, ſicut cæterorũ olerum. Vtilis uerò eſt ad iecoris obſtructiones cum aceto comeſta. Pari modo ſi edatur, & lienis obſtructionib. bonum fit medicamentum. Conſtat autem Beta ex contrarijs facultatibus. Succus enim eius calidus eſt, uentrem conſtringit, & ſitim affert. Eius uerò corpus craſſarum partium, flatuoſum, concoctu difficilè & frigidum, uentremq; ſiſtit, maximè ſi aqua in qua coctum eſt, ſubinde abijciatur.

TINCTORIVS FLOS　Gilbblům.

A

DE TINCTORIO FLORE. CAP. CCCXI.

NOMINA.

N herba hæc ueteribus cognita fuerit nondum compertũ habemus: quapropter ad germanicam alludentes appellationẽ, Tinctoriũ florem interim dum certius nomen nacti fuerimus, nominabimus. Germani Gilb oder Streich oder Ferbblůmen/ quod florũ illius in tingendis libris & aliis quibusdam usus sit, nuncupant. Sunt qui Ackerpfrimmen uocant.

FORMA.

Genistæ non admodũ dissimilis est hæc herba: ramos enim herbaceos, ut illa habet, ac scabros, folia tamen paulò longiora & latiora, ad Hyssopi ferè formam accedentia, florem luteum, Piso similem, semen in siliquis Lenticulæ haud absimile, radicem planè ligneam.

LOCVS.

Prouenit locis altis, incultis & aridis, atque pratis nonnullis.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, atque deinceps semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara est, haud aliter quàm Genista, ut calefacere illam & siccare in altero ordine sit euidentissimum.

VIRES.

Vt forma & temperamento Genistę similis est, sic etiam facultatibus hauddubiè eidem respondet. Has igitur suo loco reperies.

B

DE TORDYLO. CAP. CCCXII.

NOMINA.

ΟΡΔΥΛΟΝ, ἢ τορδύλιον, ἢ σέσελι κρητικὸν Græcis: Tordylon & Tordylion, & Seseli Creticũ Latinis, Paulus Gordylion appellat. Germanis Beerwurtz dicitur, ut suprà in capite de Dauco quoque diximus. Nam cum Dauci semen hirsutum sit, utcunq; cætera respondeant, hoc uerò minimè, non est cur Daucum esse credamus. *Seseli Creticum.*

FORMA.

Fruticosa est herbula, semen habens rotundũ, geminatum, clypeo simile, subacre & odoratum. Quæ sanè omnes notæ huic herbæ, quæ à Germanis Beerwurtz dicitur, respondent, ut eius pictura, quam in capite de Dauco reperies, abundè docet. Hanc autem propter radicum similitudinẽ inter Daucorum effigies habere locum uoluimus.

LOCVS.

Nascitur in Amano Ciliciæ monte. In multis etiam Germaniæ nostræ locis copiosissimè prouenit.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calfacit & exiccat, ut ex facultatibus eius abundè colligere licet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potum eius semen contra urinæ difficultatẽ, & ducendis mensibus prodest. Succus uerò caulis seminisq; adhuc uirentis trium obolorum pondere haustus decem diebus in passo, nephriticos sanat. Efficax etiam radix: cum melle siquidem lincta, quæ in thorace sunt educit.

C

EX PAVLO.

Gordylon alij Seseli appellant, urinæ & mensibus ducendis habile. Radix ipsius ex melle lincta, quæ in thorace hærent, educit.

EX PLINIO.

Combusta potu ciet menses, & pectoris excreationes, efficaciore etiamnum radice. Succus eius ternis obolis haustus renes sanat. Additur radix eius & in malagmata.

DE TITHYMALIS. CAP. CCCXIII.

NOMINA.

ΙΘΥΜΑΛΟΣ, ὁ τιθυμάλλος Grçcis, Lactaria herba, & Lactuca caprina aut marina Latinis, barbaris & officinis Esula, Germanis Wolffsmilch dicitur. Lactariã autem herbam cõmuni appellatione, ob cõmune omnibus lac, uniuersum hoc genus uocauerunt. Lactucam uerò ob eandem causam, quia scilicet ex hac herba haud secus atque ex Lactuca secta lac fluit. Caprinam, quod capræ Tithymalis uescantur.

Lactaria herba cur nominata.

Lactuca caprina quare uocata.

GENERA.

Septem sunt, Dioscoride & alijs ueteribus testibus, Tithymalorum genera. Primus Characias, id est, uallaris dicitur, quod uallis septisque muniendis idoneus sit. Secundus Myrsinites, à Myrti foliorũ figura: aut à nucibus, quibus similẽ fert fructum, Caryites nominatur. Hunc fructum sunt qui Nucem uomicam, Germanis Kronäglin uocatam, esse putent. Tertius Paralius, id est, marinus, quod in maritimis nascatur, appellatur. Quartus Helioscopius, hoc est, solisequus, quia eius coma ad solis cursum circumagitur, nominat: germanicè Sonnenwendede Wolffsmilch uocari potest. Alijs nominatur groß Wolffsmilch. Quintus Cyparissias à Cupressi similitudine nuncupatur. Germanicè cypressene Wolffsmilch nominari potest. Sextus Dendroeides, à ramorũ copia dicitur. Septimus Platyphyllos, id est, latifolius, à latitudine foliorũ nominatur. Germanicè breytbletterte Wolffsmilch/ alij groß Teuffelßmilch uocant. Nos ex ijs generibus tria tantum depicta damus, quod reliqua uidere nondum nobis licuerit. Proferent fortè alij longè plura.

Characias. *Myrsinites.* *Paralius.* *Helioscopius.* D *Cyparissias.* *Dendroeides.* *Platyphyllos.*

FORMA.

Nos ea tantum genera quorum picturas exhibemus, omissis alijs, describemus. Helioscopius itaque Portulacæ similia folia obtinet, tenuiora tamen atque rotundiora. Ramos autem à radice prodeuntes quatuor aut quinque mittit, dodrantales, tenues & rubentes, copioso lactis liquore plenos. Caput huic est Anetho simile, & semen ueluti in capitulis inclusum. Circumagit̃ huius coma cum sole, unde & Helioscopij nomen accepit. Cyparissias caulem emittit dodrantalem, aut maiorem, subrubrum, ex quo germinant folia pini similitudine, teneriora tamen ac tenuiora. Et in uniuersum pino nuper natæ similis est, unde & nomen traxit. Abundat hæc etiam succo candido Platyphyllos Verbasco similis est, longioraque reliquis folia habet.

Helioscopius. *Cyparissias.* *Platyphyllos.*

LOCVS.

Helioscopius in ruderibus potissimum, & circa oppida nascitur. Cyparissias in campestribus frequentissimus occurrit. Platyphyllos uerò in syluis.

TEMPVS.

Semẽ Tithymalorũ autumno legitur, succus uerò incipiente pomorũ lanugine.

TEMPERAMENTVM.

Vincentem habent acrem calidamque facultatẽ, inest uerò & amaritas. Ex quarto itaque calefacientium sunt ordine, & ualenter desiccant.

TITHYMALVS HELIOSCOPIVS.

Sonnenwendede Wolffsmilch.

TITHYMALVS
CYPARISSIAS.

Cypreſſene Wolffsmilch.

TITHYMALVS PLATYPHYLLOS.

Breytbletterte Wolffsmilch.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

C Vim habet Characiæ liquor lacteus aluum per inferna purgandi, pituitã & bilem ducens, duorum obolorũ pondere ex posca sumptus. Cum melicrato autem uomitum cit. Appetente uindemia lacteus colligitur liquor. Depilat liquor hic recens ex oleo in sole inunctus, renascentesq; flauos & exiles efficit, tandemq; omnes destruit. Cauernis dentium inditur, leuatq; dolores: sed cera dentes oblinendi, ne effluens fauces aut linguam uitiet. Idem inunctus myrmecias, acrochordonas, thymos & impetigines tollit. Valet etiam aduersus pterygia, carbunculos, phagedænas, gangrænas, fistulasq;. Semen & folia eadem lacteo succo præstant, dimidij acetabuli pondere pota. Radix drachmæ pondere cum hydromelite insparsa & pota, per inferna purgat. Decocta cum aceto, colluto ore, dentiũ dolori auxiliatur. Helioscopius eandem priori uim habet, non tamen usqueadeo intentã. Nec diuersam facultatem obtinent Cyparissias & Platyphyllos.

EX GALENO.

Validissimus Tithymalorũ liquor est. Secundũ locum tenet semen & folia. Sed & radix earundem facultatum particeps est, sed non ex æquo. Sanè ipsa cum aceto decocta dolores dentiũ sanat, maximè qui illis erosis proueniũt. At liquores ut qui ualentiorem uim habeant, in foramina quidem ipsa dentium induntur. Cæterum si aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, ulcerantq;: quapropter foris illis cera circunlinitur. Sic pilos quoque succus inunctus tollit. Porrò quum uehementior sit, oleo miscetur: & si id sæpe fiat, tandem prorsus radices pilorum adustæ corrumpent, corpusq; depile reddetur. Eadem facultate myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergentq; lichenas & psoras, quia scilicet abstergendi illis facultas inest, propter amaritudinẽ. Preterea ulcerum phagedænica, D anthracωde & gangrænωde, quia ualenter calefaciunt & abstergunt, si in tempore & moderatè quis utatur, iuuare poterunt. Verumenimuero & fistularũ callos, eadem facultate adimunt. Porrò hæc omnia genere quidem similiter, imbecillius tamen & folia & fructus præstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos uti assolent. Celerrimè nanque ab illis in uertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Cæterum quum septem sint eorum genera, ualentissimus est quem Characiam nominant, & Myrsinites, & qui in petris nascitur ad modum arboris: deinceps qui Verbasco adsimilis est, & Cyparissias: pòst Paralius, denique Helioscopius. Proportione uerò comprehensæ illorum facultatis & cinis & lixiuium erit.

EX PLINIO.

Tradunt toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis Characię exceperit. Est & semen in usu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur & dentes succo radicis decoctæ in uino aut oleo. Illinunt & lichenas succo, bibuntq; eum ut purgent uomitiones, & aluo soluta, aliàs stomacho inutilem. Trahit pituitã sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluũ purgari libeat, in posca: si uomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis constat. Ficos à cibo sumpsisse melius est. Fauces urit leniter. Est enim tam feruentis naturæ, ut per se extrà corpori impositũ, pustulas igniũ modo faciat, & pro caustico in usu sit. Helioscopius trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo. Cæteri usus qui Characiæ. Cyparissiæ eadem uis quæ Helioscopio aut Characiæ. Platyphyllos pisces necat, aluum soluit, radice uel folijs, uel succo in mulso, aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas.

DE TRIPHYL-

TRIFOLIVM
ODORATVM.
Sibengezeit.

C

NOMINA.

ΡΙΦΥΛΛΟΝ Græcis, Trifolium odoratũ Latinis, officinis simpliciter Trifoliũ dicitur. Germanis Sibengezeit/propterea quod singulis diebus septies odorẽ suum habeat, & toties etiam amittat, quandiu in horto creuerit. Decerptum enim & exiccatum, odorem suum perpetuò retinet. Qui certè pluuiosa temporis constitutione ac tempestate instante multò uehementior est, sic sanè ut totas ædes, in quibus hæc herba reposita est, odore suo compleat. Potest etiam appellari cõmodissimè wolriechender Klee.

Trifolium odoratum cur dictum.

FORMA.

Frutex est cubito altior, uirgas habens tenues, nigris, iunceisq; adnascentijs multis præditas, in quibus folia Loto arbori similia sunt, terna in singulis germinationibus. His recens enatis odor Rutę inest, auctis uerò iam, bituminis. Florem emittit purpureum, semen modicè latum & subhirsutũ, ex altero extremo apicem obtinens. Radix illi tenuis, longa, ualida. Ex qua quidem deliniatione satis constat herbam, cuius picturam damus, esse Trifolium odoratum: siquidem cubito altior est, caules tenues obtinens, unde ramusculi multi nigricantes quodammodo, ac iuncei oriuntur, qui singuli terna folia producunt odorata. Flores etiam habet in purpureo cœruleos. Semen quoq; Milio haud dissimile in folliculis modicè latis, pilosis, & in summitate aculeum habentibus, profert. Radicem deniq; longam, candidam ac ualidam habet, ut prorsus nihil sit quod descriptioni non respondeat.

LOCVS.

Sponte sua in Germania non prouenit. Satum uerò nulla difficultate prodit.

TEMPVS.

D Iulio mense floret, ac subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est & siccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & folia in aqua pota lateris dolore laborantibus, difficultati urinæ, comitialibus, incipienti aquæ inter cutem, uuluæq; strangulationibus auxiliantur. Menses etiam ducunt. Oportet autem seminis tres, foliorũ uerò quatuor drachmas dare. Succurrunt & uenenatorũ morsibus folia trita cum oxymelite & pota. Referũt quidam, si totius fruticis, radicis & foliorũ decocto foueantur facti ex serpentiũ morsibus dolores, eos mitigari. Si uerò alius ulcus habens eodem illo decocto quo quispiam sanatus fuerit foueatur, eadem sentit quæ morsi à serpentibus. Dant quidam etiã in tertianis bibenda folia eius tria, aut totidẽ semina cum uino, in quartanis autẽ quatuor, ueluti quæ circuitus soluere possunt. Miscet uerò eius radix & antidotis.

EX GALENO.

Triphyllum potum laterum dolores ab obstructione natos iuuat, urinã & menses prouocat.

EX PLINIO.

Trifolium scio credi præualere contra serpentiũ ictus & scorpionũ, ex uino aut posca, seminis granis uiginti potis, uel folijs, & tota herba decocta, serpentesq; nunquam in Trifolio aspici. Præterea celebratis autoribus cõtra omnia uenena pro antidoto sufficere uigintiquinque grana eius.

APPENDIX.

Debet eius Trifolij odorati usus esse subinde in omnibus officinis, quod mirificè uenenis aduersetur, & ad ulcera malefica sananda perquam utile sit.

DE TRIFOLIO

TRIFOLIVM PRATENSE PVRPVREVM.

Braun Wysenklee.

TRIFOLIVM PRATENSE ALBVM.
Weiß Wysenklee.

TRIFOLIVM PRATEN-
SE LVTEVM.

Geeler Wysenklee.

DE TRIFOLIO PRATENSI.

C

CAP. CCCXV.

NOMINA.

ΡΙΦΥΛΛΟΝ ἐν χορτονοπέαις γλυκόφυλλον Græcis, Trifolium pratense Latinis dicitur. Officinæ latinum nomen retinuerunt, & simpliciter Trifolium uocant. Vtendum uerò illis esset odorato Trifolio, quemadmodũ altero abhinc capite diximus. Germanis Wysenklee nominatur.

GENERA.

Tria genera pratensis Trifolij. Purpureum. Candidum. Luteum.

Tria apud nos passim in pratis prouenientia Trifolij inueniuntur fastigia, quorum primum à floribus purpureis, Trifoliũ pratense purpureũ, germanicè braun Wysenklee / alterum itidem à floribus suis candidis, Trifoliũ pratense candidum, germanicè weiß Wysenklee / & tertium luteum, germanicè geel Wysenklee appellauimus. Quod ad folia ipsa attinet, non admodũ differunt: quoduis enim horum generum tribus constat folijs, quæ in primo sunt latiora & herbacea, in secundo autem longiora & angustiora, magisq; pallescentia candicantiáue. In tertio sunt minora & rotunda, atque ad Fœnigræci folia accedentia. Sunt qui hoc genus Lagopum esse putent. Sed de Lagopo suo diximus loco.

FORMA.

Caulem rotundũ, cubitalem obtinent, ramos exiles, folia per interualla tria: flores in summo aut purpureos, aut candidos, aut luteos: radicẽ longam & lignosam.

LOCVS.

Scatent ijs prata omnia, unde etiam nomen nacta.

TEMPVS.

D

Florent Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Adstrictorię cuiusdam qualitatis sensum in gustu prę se ferunt, non tamen multum admodum, ut nihilominus sint tenuium partium & exiccatoria, quandoquidem etiam exigua quasi acrimonia prædita uideantur.

VIRES.

Hauddubiè mediocriter concoquendi & exiccandi uim possident, ut non temerè quidam ex recentioribus herbarijs tradant, Trifolia hæc albo muliebri profluuio mirificè conferre. Eadem etiam inflammationibus imposita, eas cõcoquunt, & ad maturationem perducunt.

DE TRAGOPOGONE. CAP. CCCXVI.

NOMINA.

Hirci barba.

ΡΑΓΟΠΩΓΩΝ, ἢ κόμη Græcis nominatur, Latinis Hirci barba, & Coma: officinis ignota est herba. Germanis Bocksbart & Gauchbrot dicitur. Hieronymus herbarius Braunschuuigensis magno errore hypocisthida in hac herba nasci putauit. Sic autẽ eam Græci uocarunt, quod à calyce eius promissæ pendeant barbæ, uel rectius quod lutei illius flores in uolucres barbulas euanescant.

Tragopogon cur dicta.

FORMA.

Caulem habet exiguum, longum tamen, & bicubitalem interdum, geniculatũ, folia Croco similia, radicem longam & dulcem, supra caulem calycem magnum, & in eius summo semen nigrũ, florem luteum, qui in canescentes barbulas fatiscit. Hæc etiam cum carpitur lacte manat.

LOCVS.

Sua sponte in pratis nascitur.

TEMPVS.

TRAGOPOGON Bockſbart.

C TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedo quæ in radice ac tota ferè planta apparet, satis monstrat eam esse caliditate tepida præditam, & modicè humidam.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba & cruda & cocta edendo est.

APPENDIX.

Ex recentiorum traditione, & temperamenti ratione, æstuanti stomacho utilis est herba, thoracis & iecoris uitijs, renum item & uesicæ malis. Succus eiusdem mirificè laterum doloribus auxiliatur.

DE TYPHA. CAP. CCCXVII.

NOMINA.

TYΦH Græcis, Typha Latinis, officinis inusitata. Germanis Moß/oder Narrenkolb dicitur. A nonnullis Knospen vnd Ließen.

FORMA.

Foliũ profert Cyperidi simile, caulem læuem, enodem, cuius in summo capite flos obducitur densus, euadens in pappum seu lanuginem. Quæ descriptio huic plantæ sic quadrat, ut nulla sit nota quæ reclamet. Folio siquidem Cyperidis erumpit, caule alto, læui, plano, enodi, cuius cacumen densa florum congerie stipatur, & ueluti spissa cingitur lanugine, quæ in pappos tandem euanescit.

LOCVS.

D Gignitur in palustribus & stagnantibus aquis.

TEMPVS.

Iulio mense caulis lanosa floccorũ densitate obducitur. Augusto autem in pappos abit, & euanescit.

TEMPERAMENTVM.

Quantum ex uiribus eiusdem colligi potest, non euidenter, potissimũ eius flos, calefacit & refrigerat, modiceq; abstergit, atque adeo exiccat. Quum enim ambustis medeatur, & ambusta, Paulo libro quarto, capite undecimo teste, medicamenta quæ mediocriter citra insignem caliditatem aut frigiditatem abstergunt, requirant, sequitur hoc quale diximus temperamentum obtinere.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Flos eius cum suillo adipe uetusto eloto exceptus ambustis medetur.

DE TVRCICO

TYPHA

Narrenkolben.

C CAP. CCCXVIII.

NOMINA.

Turcicũ frumentum cur dictum.

Hoc frumentum, ut alia multa, ex eorum est genere quæ aliundè ad nos translata sunt. E Græcia autem & Asia in Germaniam uenit, unde Turcicum frumentum appellatũ est: Asiam enim uniuersam hodie immanissimus Turca occupat. Germani etiã ad loca unde affertur respicientes, Türckisch korn nominant.

GENERA.

Quatuor huius frumenti reperiuntur genera. Quoddã enim grana rufa, quoddam uerò purpurea, aliquod lutea, aliquod subcandida grana profert. Spicarũ seu panicularum etiam in ijs est diuersitas: etsi enim omnes muticę sint, tamen alia candidos, alia luteos, alia purpureos, prout scilicet grana colorata erunt, flores obtinet. Aliàs, quod ad formam attinet, in ijs nulla est differentia.

FORMA.

Culmum habet crassum, rotundum, altum longúmue, infima eius parte purpureum, geniculis intersectum: folia oblonga & harundinacea, in summitate paniculas, aut spicam muticam, & granis uacuam, instar Secales florentẽ, nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, prout fructus quem profert coloratus est. Fructũ uerò & grana triangula, diuersis iam cõmemoratis coloribus tincta, in foliaceis, rotundis ac crassis membranis ac uaginis, quæ è lateribus geniculorum ferè singulorũ prodeunt, contenta obtinent, coaceruata ac penitissimè iuncta, inq; octo aut decem uersus ordine digesta. E fastigio uaginarũ capilli tenues, iam candido, iam luteo, nunc purpureo colore maculati dependent, ut pictura satis ostendit, quę
D unica quidẽ tibi omnia genera repræsentabit. Hæc in una uagina quatuor tibi granorum colores monstrat, cùm tamen quæuis unius duntaxat coloris grana, nempe aut lutea, aut purpurea, aut rufa, aut subcandida omnia habeat. Quod nos, ne aliquem pictura deciperet, monendum esse duximus.

LOCVS.

E Græcia uel Asia, ut dictum est, primùm ad nos peruenit. Nunc autem passim in omnibus hortis prouenit.

TEMPVS.

Seritur mense Aprili, nec nisi sub finem Augusti & initia Septembris ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedinẽ & lentorem quendam grana gustu præ se ferunt, ut hauddubiè idem cum Tritico habeat temperamentum.

VIRES.

Cum idem cum Tritico habere uideatur temperamentũ, easdem etiam obtineat facultates necesse est. Grana itaque teruntur in candidissimam farinam, quæ in panificia subinde cogitur. Panis tamen ille lentoris quiddam & obstruentis naturę habet. Hinc est quod in Asia & Turcia illius nullum in cibo usum esse, nisi cum annonæ premit inopia, dicunt. Cæterum foliorum succum refrigerandi facultatem obtinere tradunt, hinc ad erysipelata utilem admodum esse conijciunt.

TVRCICVM
FRVMENTVM.
Türckisch korn.

C

NOMINA.

Serpyllum Romanum.

Thymus unde dictus.

ΘΥΜΟΣ Græcis, Thymus Latinis, herbarijs uulgaribus Serpyllũ Romanum, hauddubiè ab odore quem cum Serpyllo cõmunem habet, dicitur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germanis Thym / & Röhmischer quendel uocatur. Thymus autem Græcis ab excitando, quod θύειν dicunt, nomen inuenit. Nonnullis potius hoc placet etymum, ut Thymos quasi thyæmos, hoc est, sanguinem impellens dicatur.

FORMA.

Thymus surculosus frutex est, minutis multis & angustis folijs circundatus, in summo capitula floribus purpureis referta habens. Ex qua sanè deliniatione omnibus conspicuũ fit, herbam cuius picturam damus esse Thymum. Dodrantalis enim & surculosus frutex est, folijs exiguis, flosculis ex purpura candicantibus, suauissimi odoris, capitella specie complicatarũ formicarum, radice lignosa, enascentias uirides multas obtinente, quibus in terra radicatur.

LOCVS.

Nascitur petrosis & tenuibus locis: neque enim locum pinguem, neq; stercoratum, sed apricum desiderat. Nunc in hortis multis Germaniæ prouenit.

TEMPVS.

Floret serò, quod Theophrastus etiam libro sexto de historia plantarũ, capite secundo testatur, circa Solstitia, cum & apes decerpunt, & auguriũ mellis est.

TEMPERAMENTVM.

Thymus uehementer calefacit. Itaque in calefaciendo & exiccando in tertio ordine statuendus est.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potus cum sale & aceto, pituitã per aluum ducit. Decoctũ eius cum melle orthopnoicis & asthmaticis prodest. Lumbricos uentris, menses, fętus & secundas pellit. Vrinam ciet. Mixtus melle in eclegmate, excreabilia efficit thoracis uitia. Recentia œdemata cum aceto illitus discutit. Sanguinis grumos dissoluit. Thymos & uerrucas pensiles tollit. Ischiadicis cum uino & polenta impositus auxiliatur. Hebetibus oculis in cibo sumptus opitulatur. Vtilis etiã pro condimento in sanitatis usu.

EX GALENO.

Thymus incidit, & calefacit manifestè: ob id & urinã & menses prouocat, fœtum euellit, & uiscera potus expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

EX AETIO.

Hæc experimentis de Thymo comperta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutissimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim reliquosq; humores atq; acrem saniem euacuat. Facit & ad uesicæ mala. Ventre inflatis, ubi intumescere cœperint, drachmã unam dato ieiuno cum cochleari aquæ mulsæ. Ad lumborũ coxendicumq; dolorem, laterisq; & thoracis, ac hypochondriorũ suspensiones, ac inflationes, pondere trium drachmarũ cum oxymelite temperato, mensura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis & ante cœnam aduersus lippitudinẽ, & uehementem oculorum dolorẽ. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum uino utilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes, ieiunis trium drachmarum pondere exhibeatur.

EX PLINIO.

Oculorũ claritati multum conferre existimatur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tussi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinẽ concrescere non patitur è melle. Longas faucium destillationes extrà illita cum Sinapi,

THYMVS Römisch quendel.

C napi, extenuat: item stomachi & uentris uitia. Modicè tamen utendum est, quoniã excalfacit, quamuis sistat aluum: quæ si exulcerata sit, denarij pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordijs medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis & melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat Thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli Thymo. Prodest & orthopnoicis & anhelationi, mulierumꝗ mensibus retardatis. Vel, si emortui sint in utero partus, decoctum in aqua ad tertias. Viris uerò contra inflationes, cum melle & aceto. Et si uenter turgeat, testésue aut uesicæ dolor exigat. E uino tumores & impetus tollit impositũ. Item cum aceto, callum & uerrucas. Coxendicibus imponitur cum uino. Articularibus morbis trium obolorũ pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in fastidio, tritum cum sale.

DE TEVCRIO. CAP. CCCXX.

NOMINA.

Teucrium unde dictum.

ΕΥΚΡΙΟΝ, ἢ χαμαίδρυς Græcis, Teucrion Latinis appellatur. Officinis ignotum. Germanis groß Bathengel dicitur. Teucrium autem uocatum est Græcis pariter & Latinis, quod Teucer Aiacis frater hoc inuenerit. Inuentum uero ab eo sic tradit Plinius. Quum exta in sacrificio super id proiecta fuissent, lieni adhæsit, eumꝗ exinaniuit. Proinde quod casus ostenderat, obseruatumꝗ à Teucro fuit, ad æternũ humani beneficij decus & famam illi accreuit. Diuersum tamen hoc Teucriũ ab Hemionitide, quod à Plinio etiam Teucrium appellari diximus. Chamædrys autem nominata est hæc herba, quod Chamædry simillima sit, adeò ut uicissim etiam Chamædrys hoc nomine, ut suo dicemus loco, dicta sit Teucrium. Maius tamen est Teucrium quàm sit Chamædrys, D ut meritò Germanis groß Bathengel nuncupari queat.

Teucrium hoc diuersum ab Hemionitide, quod multi non obseruant.

FORMA.

Herba est uirgæ referens effigiem, Chamædry similis, tenui folio, non multum Ciceri dissimile. Hæc quanquã breuissima sit Teucrij deliniatio, tamẽ abundè monstrat herbam hanc, cuius picturã exhibemus, esse uerum Teucriũ, cum nihil Chamædry magis simile dici queat, si diligenter utriusꝗ plantæ notas expendas.

LOCVS.

Nusquam, quod sciam, sponte sua in Germania prouenit. Satum tamen copiose nascitur. In Cilicia plurimum habetur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, ac subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

In secundo excalfacientium, tertio autem exiccantium existit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Viride cum posca potum, aut aridum decoctum ac haustum, lienem potenter minuit. Lienosis cum ficis & aceto illinitur. Venenatorum autem morsibus cum aceto sine ficis.

EX GALENO.

Teucrium incidendi, & tenuium partium facultatis est, quare lienes sanat.

EX PLINIO.

Recens Teucria in posca, uel sicca deferuefacta, potu lienem efficaciter cõsumit. Item ex aqua illinitur. Pota arida & decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus lieni medetur. Ad uulnus illinitur eadem cum aceto, aut si tolerari non possit, ex fico uel aqua. Serpentium plagis imponitur cum aceto tantum.

DE HYPE-

TEVCRIVM

Groß bathengel.

C

NOMINA.

ΠΕΡΙΚΟΝ, ἀνδρόσαιμον, χαμαιπίτυς Græcis, Hypericũ Latinis dicitur. Nomen latinum in officinis seruat. Vulgus herbariorũ Perforatam uocat, quod folia soli obiecta innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdã pertundi uideantur. Herbam quoq; diui Ioannis appellant. Germanis S. Johans kraut nominatur. Androsæmon ob florem eius qui digitis confricatus sanguineũ emittit liquorem, dixerunt. Chamæpitys uerò ab odore seminis resinaceo nominata est. Fugam dæmonũ aliqui, quod superstitione quadam inducti, fugare posse dæmones crediderint, appellauerunt.

Perforata. *Androsæmon.* *Chamæpitys.* *Fuga demonũ.*

FORMA.

Folia Rutæ similia habet, surculosus frutex, dodrantalis, rubescens. Florem luteum, qui digitis attritus sanguineum emittit succum, qua ratione Androsæmon, quasi humanum dixeris sanguinẽ, appellatur. Siliquas gerit subhirsutas, in rotunditate oblongas, hordei magnitudine, in quibus semen nigrum, resinam obolens. Cuius nimirum descriptionis notæ ita herbæ illi, quam Perforatam uocant nostri temporis herbarij, respondent, ut nemo nisi prorsus præfracto sit animo Hypericũ esse deinceps reclamare posit. Siquidẽ surculosa est herba, dodrantalis, subrubens, folio Rutæ, flore luteo, quem si digitis libeat terere, manus profectò inuenies sanguineo succo cruentatas. Siliqua denique terete, hordei magnitudine, semine intus nigro, resinam olente. Duo itaq; in Perforata inueniuntur, quæ esse Hypericũ certam tibi faciũt fidem, cruentus nempe floris triti succus, odorq; seminis resinaceus. qui diuersum sentiunt hauddubiè Marcelli Florentini interpretatione falsa seducti sunt, qui flore albo constare Hypericum asserit, cum tamen in Dioscoride sit, ἄνθος ἔχον μήλινον, hoc est, florem luteum habens.

Marcelli Florentini erratum.

D

LOCVS.

Gignitur in cultis, & asperis locis.

TEMPVS.

Aestate floret, Iulio potissimum & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Hypericum calefacit & exiccat, tenuisq; substantiæ est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, menstrua ducit appositũ. A tertianis quartanisq; cum uino potum liberat. Semen quadraginta diebus potum ischiadicis medetur. Folia cum semine illita sanant ambusta.

EX GALENO.

Menses & urinas prouocat: sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantum semen. Cum folijs illitus uiridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cæterũ si sicca contusa inspergas, humida & putredinosa ulcera sanabis. Sunt nonnulli qui ischiadicis bibendum exhibent.

EX PLINIO.

Natura semini Hyperici spissandi. Aluum sistit, urinam cit, ad calculos uesicæ cum uino bibitur.

DE HYOSCYAMO.

HYPERICVM

S. Johans kraut.

C

NOMINA.

Alterciim. ΟΣΚΥΑΜΟΣ Græcis, Hyoſcyamus, Apollinaris Latinis dicitur. Arabibus Plinius Altercū uocari teſtatur. Officinis corrupta uoce Iuſquiamus dicitur. Germanis Bilſamkraut/uel ſimpliciter Bilſen. Hyoſcyamon autem Græci uidentur appellare quaſi fabam ſuillam aprinámue, Hyoſcyamon unde dictum. quòd, ut in hiſtoria ſua Helianus inquit, paſtu huius herbę conuellantur ſues apriue, præſenti mortis periculo, niſi copioſa aqua ſtatim ſe foris & intus proluerint. Adeuntq́ aquas non ut proluant ſe tantum, uerumetiam ut cancros uenentur: ijs enim nactis protinus ſanitati reſtituuntur. Atque hinc eſt quod à nonnullis etiam Apollinaris. Germanis Sewbon nominetur, Apollinarem uerò Latini ab Apolline medicinæ inuentore dixerunt.

GENERA.

Niger Hyoſcyamus. Tria ſunt Hyoſcyami genera. Vnum purpureos fert flores, folia Smilaci ſimilia, ſemen nigrum, cytinos duros & ſpinoſos. Hoc nigrum herbarij appellant. Alterū Flauus. flores luteos ceu mâli effigie, folia & ſiliquas teneriores, ſemen ſubflauū ceu Irion: Albus. flauum uocant. Et hoc eſt quod pictum damus. Tertium utile ad medicinam, placidiſsimum exiſtens, pingue, tenerum, lanuginoſum, flore & ſemine candido: album nominant. Quod ſi uerò illud non adſit, utendum flauo erit. Nigrum ut deterrimum improbandum.

FORMA.

Frutex eſt caules emittens craſſos, folia lata, oblonga, inciſa, nigra, hirſuta. Per caulem deinceps flores prodeunt ueluti mâli punici cytini, clypeolis ſepti, ſemine, ut Papaueris, plenis. Quid multa? frutex eſt triſti aſpectu, folio lato, longo, pingui, D hirſuto, uenoſo, & laciniato: caulibus craſsis, è quorum latere flores prodeunt tanquam malorum punicorum cytini, muricatis calycibus, ramos continua ſerie ueſtientibus, ſemine intus Papaueris refertis.

LOCVS.

Primum genus in Galatia naſcitur. Alterum paſsim circa littora, & inter ruinas & rudera prouenit. Tertium in maritimis & ruderibus.

TEMPVS.

Semen nullum niſi poſtquam inaruerit legendum. Floret ferè per integrā æſtatem, potiſsimum Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Candidus ex tertio qudammodo ordine refrigerantium eſt. Reliqua duo genera uenenoſa.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Exprimitur ſuccus ex tenero ſemine, folijs, caulibusq́, in quem uſum tunduntur omnia, expreſſusq́ in ſole ſiccatur. Vſus eius ad annum uſq́: facilè enim putreſcit. Exprimitur priuatim etiam ſuccus ex arido ſemine, aqua calida perfuſo, tuſo & expreſſo. Eſt uerò ſuccus liquore pręſtantior, & magis dolores finit. Herba autem uirens contuſa, & trimeſtri farinæ mixta in paſtillos cōformatur & reconditur. Prior uerò ſucci expreſsio, & quod à ſicco ſemine exprimitur, collyrijs dolorem lenientibus cōmodè miſcetur, & contra acres calidasq́ fluxiones, dolores aurium, & uuluæ uitia. Cum farina autem aut polenta, contra oculorū, pedum, aliasq́ inflammationes. Semen eadem poteſt. Facit ad tuſsim, deſtillationē, oculorum fluxionē, uehementes dolores, muliebria profluuia, aliasq́ ſanguinis eruptiones, oboli pondere cum Papaueris ſemine, & aqua mulſa potum. Confert podagris, teſtibus inflatis, mammisq́ à partu turgentibus, ſi tritum cum uino illinitur. Miſcetur utiliter & alijs cataplaſmatis dolorem leuantibus. Folia omnibus medicamentis dolorem ſedantibus, per ſe, & cum polenta mixta utiliter illinuntur. Recentia ad mitigandos

omnes

HYOSCYAMVS
FLAVVS.
Bilsam.

C omnes dolores illinunt. Tria aut quatuor cum uino pota, hepialas febres sanant. Decocta olerũ modo, & triblij mensura comesta, mediocrem insaniam gignunt. Idem efficere tradunt, si in colo ulcus habenti quis per clysterem infundat. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

EX GALENO.

Hyoscyamus cuius semen atrum est, insaniam & soporem affert. Huic is cui semen mediocriter flauum est propinquam facultatẽ obtinet. Fugiendi autem utrinque sunt ut inutiles & uenenosi. Cęterũ cuius semen ac flos candidus est, ad sanationes uel maximè idoneus est.

EX PLINIO.

Hyoscyamũ contra canum morsus ualet, inque uulnera cum melle imponit. Contusum cum folijs ex uino datur peculiariter contra aspidas. Eius succus sanguinem excreantibus medetur. Nidor quoque accensi tussientibus. Vsus seminis & per se, & succo expresso. Exprimitur separatim, & caulibus folijsque utuntur, & radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam folijs constat mentem corrumpi, si plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in uino febrẽ depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex semine, quod ipsum auribus infusum tentat mentem.

DE HYACINTHO. CAP. CCCXXIII.

NOMINA.

ΥΑΚΙΝΘΟΣ Græcis, Hyacinthus Latinis, officinis incognitus, Germanis Blaw Mertzenblümlin / quod uidelicet cum Viola purpurea in Martio & primo uere erumpat, appellatur.

GENERA.

Albi Hyacinthi. Duplices sunt Hyacinthi, albi & cœrulei, ut ex hoc Columellę carmine colligi potest: Necnon uel niueos, uel cœruleos hyacinthos. Albos uerò non intelligas

D prorsus candidos, sed eos potius qui si cum cœruleis cõferas pallescere uidentur, quemadmodũ pictura affabre tibi demonstrat. Germani album fœminã, sicut cęruleum marem uocant. Sunt qui ad ætatem hanc differentiam coloris referre uolunt, quorum ego sententiã ueriorẽ esse existimo: cum enim adolescunt, pallescere incipiunt. Cœruleũ autem Hyacinthũ nostra terra triplicem producit, ut è pictura manifestè cernere licet: maximũ, maiorem, & minorẽ. Minor floribus differt plurimũ à maiore: in illo enim maiores ac patentiores, in hoc autẽ minores & quasi orbiculati sunt flores. Omnibus autem descriptio, ut ex ijs quæ statim subijciemus planũ fiet, pulchrè conuenit, ut hinc congeneres herbas esse conijcere cuiuis liceat.

FORMA.

Folia Bulbo similia habet, caulem dodrantalẽ, leuem, minimo digito tenuiorẽ, uiridem, comam adiacentẽ incuruam, plenam florum purpureorũ, radicẽ & ipsam bulbosam. Hæc certè descriptio ita picturis quas damus quadrat, ut nulla prorsus sit eius nota quæ illas nõ appositissimè exprimat. Folia siquidẽ Bulbi protinus à radice prodeunt, caulis dodrantalis, leuis, & minimo digito tenuior, herbaceus, coma procumbens incurua, plena florum purpureorũ, radix bulbacea. *Obiectio.* Verũ posset aliquis cauillari, hos quos descripsimus flores non esse Hyacinthos, quod in ijs discurrentibus uenis græcarũ literarum figura ΑΙ, ut Plinius lib. xxi. cap. xi. prodidit, & Poëtæ fabulantur, haud inscripta legatur. Cui sic respondemus: Hyacinthũ, quem Dioscorides & alij historici describunt, diuersum esse ab eo de quo Poëtæ fabulantur. Cuius rei testis est Pausanias, qui refert florẽ qui natus est extincto Aiace apud Salamina, non esse Hyacinthũ, sed literis Hyacintho similem uideri, ex candido rubentem, ac Lilio minorem, quemadmodũ Ouidius, itemque Virgilius describunt. Idem etiam autor Cosmosandalon dici florẽ apud Hermionenses, Trœcenijs confines

Ouidius xiij. metamor. Ipse suos gemitus folijs inscribit, & ai ai Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.

Theocritus Idyll. xix. Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα ἠ πλέον αἰαῖ, λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

HYACINTHVS COERV
LEVS MAXIMVS.

Blaw Mertzenblům die grösser.

HYACINTHVS COERV-
LEVS MAIOR.

Blaw Mertzenblümlin die kleiner.

HYACINTHVS COERVLEVS
MAS MINOR.

Blaw Mertzenblům mẽnnle.

HYACINTHVS ALBICANS SEV FOEMINA

Blaw mertzenblůmlin weible.

A fines teſtatur. Cum itaque conſtet duplicem eſſe Hyacinthum, alterum rubentem, cum literis illis inſcriptis, qui à Poëtis deſcribitur: alterum uerò purpureū ſeu cœruleum (nihil enim refert utrum dixeris, quod Dioſcorides per purpureum colorem uiolaceum dilutū, hoc eſt, clariorem & apertiorē, quem cœruleum uocamus, intellexerit: nam & Plinius lib. xxxvij. cap. ix. Hyacinthi colorem uiolaceū dilutum uocauit) ſine literis, à Dioſcoride alijsq́ hiſtoricis deſcriptū: nihil enim Dioſcorides in ſuo Hyacintho de literis cōmeminit: Haud igitur temerè in Virgilio ferrugineos hyacinthos, non cœruleos, ſed rubentes ad ſimilitudinē ferruginis quiſpiam interpretabitur, potiſsimum cum Poëtarum Hyacinthus, non cœruleus, ſed rubens ſit, quemadmodū alibi Virgilius & Pauſanias docuere. Rubet etiā color ferrugineus. Neque obſtat quod Nonius ferrugineos hyacinthos cœruleos interpretatus eſt: is enim cœruleū tantum Hyacinthū nouerat. Quod ſi uerò hæc moroſis quibuſdā non probabuntur, ſed prorſus funeſtas literas inſcriptas eſſe contendant, ijs ita reſponſum uolo. Quas in Hyacintho literas appellant Poëtæ, ueras non eſſe, ſed potius notas quaſdam nigras, id quod hinc palàm fit. Plinius lib. xviij. cap. xij. ubi de leguminibus loquitur, literas lugubres in flore etiam fabæ ex ſententia M. Varronis reperiri tradit, in quo tamen flore non literas ullas, ſed nigras tantum notas, ut res ipſa & pictura docent, inſpicere licet. Quod ſi nec iſta ſatisfecerint, dicemus tum penitus fabuloſum eſſe quod regum nominibus inſcriptum Poëta, florem hunc canit. Si enim id credendū erit, credendum etiam quod idem ex puero transformato natus ſit. Vel, quod uero ſimilius eſt, de regijs florum appellationib. Poëta iocum ſtruxiſſe uidetur, cum paſtorem inducit ſciſcitantē, quibus in terris inſcripti nomina regum naſcuntur flores: ſunt enim complures flores quibus à ſuis inuentoribus regibus nomina ſunt indita. Neq; nunc ulla prorſus regū permultorū extaret me-
B moria, niſi in florū nomenclaturis, qui nominibus regum inſcripti ſunt, aſſeruaret.

Hyacinthus poëtarum. *Hyacinthus Dioſcoridis.* *Ferruginei Hyacinthi qui apud Vergilium.* *Vergilius Eclog. tertia: Et ſuaue rubens Hyacinthus.* *Literæ in Hyacintho quales.* *Virg. Dic quibus in terris inſcripti nomina regū Naſcuntur flores. Eclog. iij.*

LOCVS.

Naſcitur in nemoribus: atque hinc eſt quod Galli, apud quos, Plinij etiam teſtimonio, eximiè prouenit, ut in ſuis cōmentarijs de Natura ſtirpium uir eruditione clarus Ioannes Ruellius autor eſt, nemoralem uel agreſtem cepam nominent. Et eius certè magna eſt copia uerno tempore in nemore haud procul à uico Luſchenau iuxta Tubingam ſito, ut uel ex natali etiam ſatis conſtet flores hos quos pictos exhibemus, eſſe genuinos Hyacinthos.

Ruellius. *Agreſtis cepa.*

TEMPVS.

Vere, menſibus nimirū Februario & Martio, cum uiola purpurea, Theophraſto lib. vi. de Stirpium hiſtoria, cap. ultimo teſte, erumpit: hinc Martium florem Germanis noſtris dictum eſſe ſuprà monſtrauimus. Hoc potiſsimū tempore prorumpit is quem Hyacinthū minorem nominauimus. Exit etiam, eodem Theophraſto autore, cum Gladiolo, qui uernus etiam flos eſt. Quo ſanè tempore is maximè floret, quem maiorem appellauimus. Proinde cum tempus etiam cōueniat, nemo eſt qui deinceps ueros eſſe Hyacinthos, dubitare meritò poſsit aut debeat.

Martius flos.

TEMPERAMENTVM.

Hyacinthi radix bulboſa eſt, ordinis primi in deſiccando, ſecundi uerò completi, aut incipientis in refrigerando. Semen autem tertio quadantenus ordine deſiccat, in medio caliditatis & frigiditatis conſiſtens.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hyacinthi radix pueris cum uino albo illita impuberes ſeruare creditur. Siſtit aluum. Pota urinam ducit, & phalangiorū morſibus auxiliat. Semen magis adſtringit, & cœliacis prodeſt. Potum cum uino regium morbum emendat.

EX GALENO.

Radix pueros diutiſsimè ſeruare impuberes in uino illita creditur. Semen regiò morbo affectis in uino exhibetur.

EX PLINIO.

C

EX PLINIO.

Radix Hyacinthi in uino dulci illita pubertatẽ coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorũ morsibus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbumq́ regium, semen eius cum Abrotono datur.

DE HYSSOPO. CAP. CCCXXIIII.

NOMINA.

ΣΣΩΠΟΣ græcè, Hyssopus & Hyssopũ latinè, Officinæ nomen legitimum retinuerunt. Germanicè Jspen/oder Jsop uocatur.

GENERA.

Hortensis. *Montana.* Duûm generũ Dioscoridi Hyssopus est, hortensis & montana. Hortensis quę in hortis prouenit, ac culinarũ causa colitur, garten Jspen Germanis uocatur. Montana quæ in montibus nascitur, & germanicè birg Jspen appellari potest.

FORMA.

Herba est pedali altitudine hortensis, fruticosa, folio Satureiæ satiuæ, floribus in cœruleo purpurascentibus, thyrsos spicæ modo uestientibus, radice longa & lignosa. *Hortensis & nostra Hyssopus est uera & genuina.* Montana priori haud dissimilis est. Errant qui nostram Hyssopum hortensem non esse ueram putant: habet enim planè folium origani, nisi quod angustius est. Nec plures sunt eius apud Dioscoridẽ notæ. Nam quę de umbella quidam obijciunt, nihil ad Hyssopũ attinent, cum simpliciter scribat Dioscorides, Origanum D non habere umbellam rotæ speciem obtinentem. Id quod uerum est.

LOCVS.

In hortis, ut diximus, hortensis, in montibus uerò montana nascitur. Cæteris præfertur quæ in Tauro monte prouenit.

TEMPVS.

Æstate floret, quo etiam potissimum tempore carpenda uenit.

TEMPERAMENTVM.

Hyssopũ calefacit & desiccat ordine tertio: sed & tenuium est partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet extenuandi & calefaciendi. Decocta cum ficis, aqua, melle ac ruta, & pota, peripneumonicis, asthmaticis, tussi uetustæ, destillationi & orthopnϾ opitulatur. Lumbricos necat. Cum melle lincta idem præstat. Decoctũ eius cum oxymelite potum, crassitudinẽ per aluum ducit. Estur cum ficis uiridibus, aluum subducens. Vehementius purgat adiecto illi cardamomo, aut iride, aut erysimo. Colorem bonum prębet. Cum fico & nitro illinitur ad lienem, aquam intercutẽ. Cum uino ad inflammationes. Discutit sugillata cum aqua feruenti illita. Angina laborantibus cum decocto ficorum optimũ gargarisma. Decocta cum aceto, dentium dolorem collutione mitigat. Inflammationes quæ circa aures sunt suffitu soluit.

EX PLINIO.

Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & prurigini in capite. Stomacho est contrarium. Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle uomitionibus. Putant & serpentium ictibus aduersari, tritum cum melle & sale & cumino.

DE HYDROPI-

HYSSOPVS
HORTENSIS

Garten Jspen.

C

NOMINA.

ΥΔΡΟΠΕΠΕΡΙ Græcis, Hydropiper Latinis, officinis incognitum, Germanis Wasserpfeffer / oder Muckenkraut nominatur. Hydropiper autem à locis quibus naſcitur, & piperis ſapore quem præ ſe fert, quaſi dixeris piper aquatile, appellatum eſt. Muſcæ deniq; ab eo uehementer abhorrent: neque enim id quod ſucco eius aſperſum eſt attingunt, hincq; adeò alteram appellationem Germani illi indiderunt.

Hydropiper quare dictum.

FORMA.

Caulem ædit geniculatū, robuſtū, circa quem alarum concauitates, & folia Menthæ ſimilia, maiora, teneriora, candidioraq́;, guſtu piperis acri, non tamen odorato. Semen in ramulis fert ſecundum folia naſcens, continua ſerie congeſtum, racemoſum, & acre. Radicē exiguam & inutilē. Ex qua deſcriptione ſatis conſtat herbam hanc, cuius imaginē damus, eſſe Hydropiper: nulla ſiquidem nota eſt quæ illi non cōueniat. Caulis enim eius geniculatus, ſolidus, circa quem alæ panduntur, & folia Menthę cōſimilia, maiora tantū, hoc eſt, longiora multò, teneriora & albiora. Quæ ſingula facilè diligens quiſpiam oculis luſtrabit. Si uerò linguā conſulat, folia meram piperis acrimoniam reſipiunt, nullam tamen odoris ſuauitatē in eis deprehendet. Quod ſi reliquam faciem excuſſerit, offendet ſemen prope folia enatum racematim congeſtū, & quadā ſerie cohærens, ipſumq; acre. Accedunt deniq; natales, facultates, & alia, ut nullus planè ambigendi locus relictus ſit. Damus hic etiam alterius herbæ quæ in aquis prouenit picturā, quam nōnulli Hydropiperis ſpeciē eſſe arbitrantur, quæ ferè Hederę folia obtinet, & ſecundū ea ſemen, Ari ſemini haud diſsimile. Nos à colore ſeminis appellauimus Hydropiper rubeum, germanicè rot
D Wasserpfeffer. Huius herbę & racemoſus fructus, & folia acrimonia ſunt prædita.

LOCUS.

Gignitur prope ſtantes aquas, aut quæ leniter fluunt. Copioſe prouenit ad flumen Pegnicum haud procul à Norimbergo.

TEMPUS.

Floret Auguſto menſe floribus albis ſpicatim cohærentibus, ac ſubinde ſemen minutum profert.

TEMPERAMENTUM.

Calidum eſt, non tamen uſqueadeo ut piper, & ſiccum: id quod guſtus abundè docet.

VIRES, EX DIOSCORIDE.

Folia cum ſemine illita, œdemata, ueteresq; duritias diſcutiunt. Sugillata delent. Siccata & tuſa pro pipere ſali & obſonijs miſcentur. Radix parua, nullius in medicina uſus.

EX GALENO.

Hydropiper à locis in quibus naſcitur, & à ſimilitudine quæ illi cum Pipere in guſtu eſt, nomen ſortitum eſt. Cæterum calidum eſt, ſed minus quàm piper. Atq; herba ipſa etiamnum uiridis cum ſemine cataplaſmatis in modum impoſita ſugillata, & induratos tumores digerit.

EX AETIO.

Hydropiper herba eſt in aquoſis naſcens, ramuſculis ac folijs Menthę ſimilis, maior tantum, guſtu acerrima ut piper, perexigua ſemina ſingulis folijs ferens. Calida quidem eſt, non tamen accedens piperi, quæ recens illita ſugillata ac duritiés ſanat Hanc nonnulli condimentis piperis loco addunt.

APPENDIX.

Cum interea temporis dum ſub prælo ſunt noſtri cōmentarij, quomodo ueteribus ſit appellata herba quam Hydropiper rubeum uocauimus diligentius cogito, tertiam Draconti apud Pliniū lib. xxiiij. cap. xvi. ſpeciem eſſe cōperio: hanc enim ita pingit: Tertia demonſtratio fuit folio maiore quàm Cornus, radice harundinea,

HYDROPIPER

Wasserpfeffer.

HYDROPIPER
RVBEVM.
Rot Wasserpfeffer.

A totidem ut affirmabant geniculata nodis, quot haberet annos: totidemq́ esse folia. Hi ea ex uino uel aqua contra serpentes dabant. Quæ quidem notæ huic etiam herbæ competere uidentur. Est enim folio maiore quàm Cornus, radice harundinea, nodisq́ geniculata. An uerò tot nodis sit geniculata, quot habet annos, totidemq́ folijs, nondum obseruare potuimus. Quinetiã uniuersa tum foliorum tum fructus forma, acrisq́ sapor, Ari ac Dracontij genus esse euidenter ostendunt. Facultas denique contra serpentes, quam Dioscorides suis etiam tribuit Dracontijs, abundè quod contendimus docet. Non est autem, ut quidã existimant, Plinij Aris, quod eius radix oliuæ grandis magnitudinem atq́ formam non referat. Hanc nostram de hac stirpe sententiam hoc loco referre placuit, ne quis nos illam Hydropiperis esse genus pertinaciter asserere ac tueri uelle existimet.

DE PHLOMO. CAP. CCCXXVI.

NOMINA.

ΦΛΟΜΟΣ græcè, Verbascũ latinè, officinis Tapsus barbatus dicitur. Sunt qui Candelam regis, Candelariam, Lanariamq́ nominent. Germanicè Wullkraut/ Kertzenkraut/ Unholden kertz/ Himelbrant/ Brennkraut uocatur. Phlomon autem hauddubiè dixerunt Græci, quòd ea pro ellychnijs utantur. Candelariã quoque recentiores nominarunt, quod caulibus eius adipe, seuo, uel aliquo pingui illitis, nonnulli pro lucernis utantur. *Tapsus barbatus. Candela regis. Phlomos cur dicta. Candelaria.*

GENERA.

Verbascũ omnium ueterũ testimonio duo habet summa genera. Candidũ enim B alterum folijs, nigrum alterũ est. Candidum rursus in marem & fœminã digeritur. Præter tria hæc, & syluestre habetur, wild Wullkraut Germani appellant. Sunt etiã Verbascula duo, quæ à nostris herbarijs herbæ paralysis, & uulgò arthetica, cum arthriticæ dicendum esset, uocantur. Germanicè Schlüsselblůmen. Horum unum est odoratũ, alterum odoris expers. Prius germanicè simpliciter Schlüsselblůmẽ/ oder gelb Schlüsselblůmen/ Himelschlüssel/ oder S. Peters schlüssel/ alterum wild Schlüsselblůmen/ oder weiß Himelschlüssel appellant. Est & tertium Verbasculum, quod Lychnitim, alij autem Thryallida appellant, Germani Marienrosen uocant. Hæc sunt genera Verbasci quemadmodũ à Dioscoride & Galeno commemorantur, quorũ sanè omniũ picturas damus, excepto ultimo, quod hoc tempore nondum floruerat. Quanquam distingui genera hæc, ut Plinius libro xxv. cap. x. ait, penè superuacuũ sit, quum sint eiusdem effectus omnia. *Verbascula duo. Herba paralysis.*

FORMA.

Verbascum candidum fœmina, Brassicæ similia folia habet, multò tamen hirsutiora, latiora & candida. Caulis eius cubitalis & amplior, candidus, subhirsutus. Flores albi aut subpallidi. Semen nigrum. Radix longa, acerba, crassitudine digiti. Candidum mas à foliorum candore Leucophyllon Græcis dictum, oblongioribus & angustioribus folijs, & tenui caule. Nigrum in cunctis candido simile, nisi latioribus nigrioribusq́ constaret folijs. Syluestre uirgas fert altas & arborescentes, folia Saluiæ similia. Habet uerò circa uirgas ramulos Marrubij modo. Florem luteum, auri fulgore. Verbascula duo hirsuta, terræ inhærentia, humiliáue: folijs rotundis, & multò minoribus, rugosis, è quibus medijs stylus exilit tenuis, palmi altitudine, incanus, in cuius uertice terni, quaterni, & plures etiã dependent flores lutei, summis labris denticulati, in altero odorati, in altero inodori, calyculo in albũ pallescente. Lychnitis siue Thryallis folijs ternis, aut quaternis, aut etiam pluscu lis, crassis, pinguibus, hirsutisq́, ad lucernarũ lumina utilibus, floribus purpureis. *Candidum mas. Nigrum. Syluestre. Verbascula. Lychnitis.*

VERBASCVM CANDI
DVM MAS.

Weiß Wullkrautmennle

VERBASCVM CAN-
DIDVM FOEMINA.
Weiß Wullkraut weible.

VERBASCVM
NIGRVM.
Schwartz Wullkraut.

VERBASCVM
SYLVESTRE.

Wild wullkraut.

VERBASCVLVM
ODORATVM.

Seel Schlüsselblůmen.

VERBASCVM NON ODORATVM.

Weiß Schlüsselblům.

LOCVS.

C Candidum & nigrum in campestribus, & in syluis etiam proueniunt. Syluestre in campestribus, potissimũ siccis & lapidosis, nascitur. Verbascula duo passim in pratis & hortis producuntur. Lychnitis similiter alijs in campestribus nasci solet.

TEMPVS.

Verbascula duo primo statim uere emicant, certiq; huius appetentis nuncij. Hoc sanè tempore carpenda ueniunt, quod confestim fugacia euanescant: uita enim illis cum plurimum menstrua, nec temerè ad summum sesquimensem excedunt. Reliqua genera autumno, dum florent & semen proferunt, colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia desiccandi & detergendi uim possident.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix priorum duorum adstringit: unde tali ludicri magnitudine in alui profluuio utiliter cum uino in potu datur. Decoctũ eiusdem ruptis, conuulsis, contusis, & antiquæ tussi auxiliatur. Dentium dolorem collutione mitigat. Verbascum cui flos aurei coloris, capillos tingit, & quocunq; reponatur blattas in se contrahit. Folia in aqua decocta aduersus œdemata, & oculorũ inflammationes illinuntur. Syderata ulcera cum melle aut uino, cum aceto autem uulnera sanat. Contra scorpionum ictus auxilio sunt. Syluestris folia ambustis illinuntur. Ferunt fœminæ folia caricis interposita, incorruptas atq; à putrefactione immunes seruare.

EX GALENO.

Priorum duorũ radix gustu acerba est, & fluxionis affectibus prodest. Sed & ad dentium dolorem eam nonnulli colluunt. Folia tamen digerendi uim habent. Sic etiam aliorum folia, potissimũ autem eius quę aureos flores obtinet. Capillos quoque
D flauescere faciunt.

EX PLINIO.

Contra scorpiones bibitur radix cum Ruta ex aqua magna amaritudine, sed effectu pari. Verbascum priuatim tonsillis in aqua potum medetur. Tribus obolis bibitur Verbascũ cuius flos aureus est, contra omnia pectoris uitia, tussem, & purulenta excreantibus. Tanta huic uis est, ut iumentis etiam nõ tussientibus modò, sed ilia trahentibus auxilietur potus. Lateris & pectoris dolores Verbascum cum Ruta ex aqua sedat. Panos sanat cum sua radice tusum, uino aspersum, & ita cinere calfactum, ut imponatur calidum. Semen ex uino decoctum & contritũ luxatis medetur, dolorem & tumorẽ tollens. Radicis medulla collyrij tenuitate in fistulam additur. Contusis, euersis, & si febris sit potatur in aqua Verbascum, cuius flos auro similis est. Folia ex aceto imponuntur in struma. Semine ac folijs decoctis in uino ac tritis, omnia corpori infixa extrahuntur.

APPENDIX.

Recentiores duobus Verbasculis hos effectus assignant. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto uesicę renumq; obstructiones soluuntur. Ius herbæ propinatur & illinitur aduersus rupta, luxata & liuentia. Quod uerò hæc eadem possint, temperamentũ eorundem palàm docet: parum enim adstringunt: si gustaueris, amara, & modicè acria sunt: ut hoc nomine desiccandi & detergendi facultatẽ, quam illis Galenus ascribit, habere nemo dubitare debeat. Nostri etiam temporis herbarij calida & sicca esse statuunt. Et mulieres formæ studentes, succo è floribus illorum expresso faciem illinunt, quod maculas, rugasq;, & a eiusdem uitia mirificè detergeant. Vt hinc euidentissimũ sit herbas, quas Schlüsselblůmen uocant Germani, esse Verbascula.

DE FRAGA-

FRAGARIA MAIOR
ET MINOR.

Erdtbeer.

C

NOMINA.

Rubus Idæus uidetur esse Fragaria.

GRAECIS ut herba quæ fraga gerit nominata sit, certò constituere nobis nondum licet. Sunt tamen qui βάτον ἰδαίαν, hoc est, Rubum Idæum esse putent, eum potissimum qui sine spinis inuenitur. Quorum certè sententiam ob multas uariasq́ causas, ut in sequentibus dicemus, minimè repudiandã existimamus. Apuleius Græcis κόμαρον appellari scribit. quod si uerum est, alia sit à Comaro quam Dioscorides, Galenus & alij quidam depingunt, necesse est: hæc enim arbor est, illa autem herba. Ego tamen uidi codicem manuscriptũ, in quo hæc uerba: Comaron Græci, Romani Fragum nuncupant: non habebantur. Quicquid uerò sit, ex numero Mororũ esse cõstat eius fructum optimi odoris: hinc à frago uerbo, quod odorẽ reddo significat, herba ipsa Latinis Fragaria, & fructus fragum dici cœperunt. Germani Erdbeer uocant. Græci autem si Comaron appellarunt, ob fructum arboris eiusdem nominis qui fragis ijs terrestribus similis est, hauddubiè sic dixerunt.

Fragaria unde dicta.

GENERA.

Duo Fragariæ sunt genera. Vna flores fructusq́ paulò maiores, altera minores obtinet. Nos una pictura utranque expressimus.

FORMA.

Humi sine caule spargitur, multis à radice lanuginosis pediculis, quorum alij flore candido coronantur, alij trigemino comantur, folio per ambitum serrato atque uenoso, alij fructum gerunt exiguis quidem Moris haud absimilem, cæterum sui generis solidum, callosum, tenerũ, quum maturuit rubentẽ, tum gustu, tum etiam odore suauissimum. Radice foris atra aut rubescente, intus candida, multo fibrata capillitio.

D

LOCVS.

In syluis, dumetis, & in opacis montibus, ac secus uias sponte nascitur. Vnde etiã colligi potest esse Rubum Idæum, quando & is in lucis proueniat. In hortis etiam nonnunquam ut grandiorem fructum ministret, colitur Fragaria.

TEMPVS.

Floret uere, & tota æstate, inq́ maximã autumni partem. Fructus tamen eius fugax, raro nisi æstatis initio inueniri potest.

TEMPERAMENTVM.

De temperamento Fragariæ recentiores diuersa tradunt. Serapio calidam & siccam in secundo ordine tradit. Alij frigidam & humidã in primo: nõnulli, qui tamen prorsus meo iudicio hallucinari uidentur, in tertio ordine scribunt. Nos folia ipsa gustu modicè esse amara, & adstringere deprehendimus, ut siccam esse hac ratione, & minimè humidã oporteat. Quapropter in tanta sententiarũ de eius temperamento diuersitate animaduertendũ, idem de Fragaria, quod de Rubo sentiendum esse, nempe quod folia, flores, fructus & radix adstringãt. Differre tamen inter se, quod folia potissimũ recens nata plurimum in se habeant aqueæ substantiæ, parum uerò adstringant: adeò ut uerisimile sit de ijs locutos esse, qui frigidam & humidã in primo ordine Fragariam statuerunt. Est enim eorum temperies ex terrena frigida essentia, & aquea tepida. Fructus immaturus frigida terrea substantia præditus est, ut frigidus & siccus hoc nomine dici mereatur. Maturus autẽ non parum succi temperati calidi qui dulcis est, modicamq́ adstrictionẽ habet, ita ut calidus & siccus censendus ueniat. De fructu itaque intelligendi erunt, qui Fragariam calidam & siccam esse affirmant. Quare ubi de temperamento Fragariæ agitur, non simpliciter, sed cum prædicta distinctione respondendum est. Vnde cum idem ferè cum Rubo temperamentum habeat Fragaria, iterum hanc ab Idæo Rubo nihil differre uerisimile est.

Folia Fragariæ.

Fructus eiusdem.

VIRES.

A

VIRES.

Quum recentiores in cõmemorandis Fragariæ facultatibus partim eas quas Dioscorides Rubo Idæo, partim etiam quas Comaro tribuit Apuleius, uires Fragariæ ascripserint, operepræcium me facturum arbitror, si utriusq; de ijs uerba præmisero, ut nimirum quisq; hac ratione, quapropter iuniores ijs facultatibus Fragariam ornauerint, certius intelligere queat.

EX DIOSCORIDE.

Idæus Rubus eadem potest quæ Rubus. Amplius eius flos cum melle tritus & illitus, oculorũ inflammationibus auxiliatur. Sacros ignes extinguit. Stomachicis cum aqua potui datur.

EX APVLEIO.

Ad lienis dolorẽ herbæ Fragi succum ex mellis uncia potui datum mirificè proficere certum est. Ad suspiriosos eiusdem succus cum pipere albo & melle mixtus, potui datus, mirificum est remedium. Has facultates etiam antiquus manuscriptus herbarius Fragariæ adscribit, nomine tamen Apulei in Dioscoridis nomen immutato. Addit tamen huius fructum comestum stomacho conferre, & ex succo eius os contra fœtorem collui, id quod Serapion quoque tradit.

EX RECENTIORIBVS.

Herba Fragaria in cibo sumpta medet̃ lienosis, item succus ex melle potus. Idem cum pipere candido datur suspiriosis. Fraga sitim sedãt, stomacho prosunt, sed præsertim bilioso. Succus Fragis exprimitur, uetustate uires accipiens, præsentaneo remedio ad faciei ulcera, oculorũ suffusiones, neq; nõ epiphoras. Radicis decoctũ iecinoris feruores mulcet matutino & meridie potũ. Vtuntur hodie frequenter Fragaria ad glutinanda uulnera, aluum sistendam, menstrua cohibenda, gingiuas confir-
B mandas, oris ulcera, eiusdemq; fœtorẽ tollendum, quæ singula Rubus etiam Idæus potest, ut inde rursus conijcere liceat Fragariam ab eodem nihil differre.

DE PHV GERMANICO

CAP. CCCXXVIII.

NOMINA.

ΟΥ, ἄγρια νάρδος Græcis, Phu & Nardus syluestris Latinis, Valeriana officinis & herbarijs nostri temporis, Germanis Baldrion/ Dennenmarck/ oder Katzenkraut/ oder Augenwurtzel appellatur, quod scilicet catti odore radicis eius, quo eorũ oculi roborant̃, impensè delectent̃. *Nardus syluestris. Valeriana.*

GENERA.

Duo sunt præcipua Phu genera. Magnum, quod alio nomine Theriacaria uocatur. Hoc descriptioni per omnia respondet, germanicè groß Baldrion/ & Triacks appellatur. Vulgus herbariorũ Valerianã maiorem nominat. Alterum uulgare, quod alio nomine Valeriana etiam uulgaris nuncupatur. Germanis gemein Baldrion/ & Katzenwurtzel dicitur. Hoc etiam genus à pictura Dioscoridis, ut paulò pòst fusius docebimus, non abhorret.

FORMA.

Folia Elaphobosco, siue Olusatro similia habet. Caulem cubitalẽ, aut procriorem, leuem, tenerũ, purpurascentẽ, in medio cõcauum, geniculis intersectũ. Flores ad Narcissi flores accedentes, minores & teneriores, in subalbido purpurascentes. Radices in superiore parte minimi digiti crassitudine. Adnascentes etiam radiculas obliquas ueluti iuncus odoratus, aut ueratrũ nigrum, inuicẽ implicitas, subflauas, bene odoratas, nardum in gustu referentes, cum quadam uirosa grauitate. Ex qua certè descriptione sole clarius fit, herbam quam uulgarẽ hodie Valerianã nominant, *Valeriana uulgaris.*

PHV MAGNVM

Groß Baldrion.

PHV GERMANICVM.

Gemein Baldrion.

C minant esse Dioscoridis Phu, quòd omnia ferè sic illi respondeant, ut prorsus nulla reclamare nota uideatur. Folia nanque huius cum primùm erumpunt Elaphobosci præ se ferunt imaginē: postea uerò dum adolescit in Olusatri modum laciniantur. Caulis quoque eius cubitalis, & maior (nō enim raro ad trium cubitorū longitudinē caulis à nobis uisus est) læuis, potissimū in infima eius parte, denique tener, purpurascens, in medio cōcauus, geniculatus. Flores eiusdem qui summis caulibus emergunt, Narcissi certam exprimunt effigiē, quamuis minores sint, atque adeo teneriores. Vt hoc nomine cum Ruellio in gręcis codicibus Dioscoridis ἥσσονα pro μείζονα legendum esse putem. Nisi quis existimet Phu Ponti, quod Dioscorides potissimū describit, fauentis coeli beneficio maiusculos habere flosculos. Prædicti etiā flores aceruatim coëuntes in purpuram candicant. Radices quoque in superiore parte minimi digiti crassitudinē obtinent, multasque radiculas obliquas, Schęni, aut nigri Veratri modo sibi ipsis implicitas, subflauas, odoratas, Nardum, cum uirosa tamē grauitate, imitantes. Quum itaque hæ omnes notæ, Valerianę nostrę respondeant, multorumque cōsensus nobis subscribat, & facultates eius quas illi recentiores tribuunt, planè cum iis quæ Dioscorides Phu adscribit cōueniant, quid impediat cur non certò affirmemus Valerianam hanc uulgarem esse Phu Dioscoridis non uideo, præsertim cum manuscriptus etiam herbarius Phu esse Valerianā apertè doceat, ita ut mirari satis non queam cur aliquot docti uiri in Germania nostra diuersum astruere uoluerint.

Phu Ponti.

LOCVS.

Nascitur in humectis locis, & prope aquas, hæcque ad mirandā altitudinē surgit. Prouenit etiam in lucis & cæduis syluis, sed hęc in tantam proceritatē non emergit.

TEMPVS.

Floret integra æstate.

D

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse in secundo ordine tradunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Phu calefacit. Sicca pota urinā mouet. Potest idem & decoctum eius. Ad lateris dolorem prodest. Menses ducit, & antidotis miscetur.

EX GALENO.

Odorata quodammodo est huius herbæ radix, Nardo uiribus similis, sed tamen ad plurima infirmior. Vrinam plus mouet quàm Indica aut Syriaca Nardus, similiter autem ut Celtica.

EX PLINIO.

Radix Phu datur potui trita, uel decocta ad strangulationes, uel pectoris dolores, uel laterum. Menses quoque cit. Bibitur cum uino.

APPENDIX.

Magni Phu radice hodie multi, magno cum errore, pro calamo aromatico utuntur, quod hoc in loco monere placuit.

DE PHACO. CAP. CCCXXIX.

NOMINA.

Lens.

ΦΑΚΟΣ, ἡ φακὴ Gręcis, Lens & Lenticula Latinis dicitur. Officinis & herbariis latinum nomen retinuit. Germani Linsen appellant.

FORMA.

Lens racemosum legumen est, foliis Viciæ, sed minoribus, floribus exiguis in candido purpurascentibus, siliquis paruis, molliter in latitudinē fusis, in quibus tria aut quatuor grana, inter legumina minima, sunt.

LOCVS.

Prouenit passim in agris satum.

TEMPVS.

LENS
Linsen.

TEMPVS.

C Iulio mense floret, & deinceps in siliquis grana profert.

TEMPERAMENTVM.

Lentes mediũ tenent caliditatis & frigiditatis, desiccant tamẽ in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lens crebrò comesta, oculorũ aciem hebetat. Ægrè cõcoquitur. Stomacho nocet, eumq; & intestina inflat. Aluum cum cortice suo comesta sistit. Præstat quę facillimè concoquitur, & nihil atri in maceratione reddens. Vim habet adstrictoriã: quapropter aluũ sistit, si detracto antea cortice accuratè coquat, primaq; aqua inter coquendũ effundatur. Primũ enim eius decoctũ aluum soluit. Somnia tumultuosa & grauia facit. Neruis, pulmoni & capiti inutilis. Melius suo fungetur officio contra alui fluxiones, admixto illi cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut myrto, aut cortice punici mâli, aut rosis siccis, aut mespilis, aut sorbis, aut pyris Thebanis, aut cotoneis mâlis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ post decoctionẽ abijciuntur, aut rhoïs quę obsonijs inspargitur. Acetum autem cum eo diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Cõtra subuersionẽ stomachi triginta grana lentis suis corticibus denudata, deuorata prosunt. Decocta cum polenta, & illita, podagram lenit. Sinus cum melle glutinat. Crustas rumpit, & ulcera purgat. Decocta in aceto duritias & strumas discutit. Cum meliloto, aut cotoneo mâlo, medetur inflammationibus oculorum & sedis, addito rosaceo. In maioribus sedis inflammationibus & sinu amplo cum malicorio aut siccis rosis, adiecto melle decocta. Contra nomas gangrænicas similiter utuntur, aut adiuncta maris aqua. Aduersus autem pustulas, herpetas, erysipelata, pernionesq;, ut antea dictum est. Contra mammas grumosum lac continentes, & lactis copia turgentes, in aqua maris

D cocta & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Lentes non ualenter adstringũt. Ipsum itaq; earum corpus desiccat & sistit uentrem: cæterum decoctũ irritat. Proinde etiam prior aqua abijcitur, ubi retentionis causa adhibent. Cortex eius uehementer adstringit, carnea substantia tenuiter, quę & crassi succi & terrestris est. Succus porrò Lentis adstringenti est cõtrarius. Quocirca si elixæ in aqua iusculum sale garo oleoq; conditum bibatur, aluum deijciet. At quod ex bis decocta Lente ferculum apparatur, contrariam succo uim obtinet. Nam quę uentri obueniunt fluxiones desiccat, os uentriculi, intestina, & totum deniq; uentrem corroborans. Quamobrem cœliacis & dysentericis accõmodatus est cibus. Lens uerò decorticata, ut illam adstringendi uehementiã, cumq; hac alia uidelicet omnia quæ cõsequuntur, amittit, ita alibilior quàm integra illa efficitur, crassum prauumq; succũ gignens, tardè cõmeans: alui tamen fluores haud desiccat, uti ea quæ cortice non est spoliata. Iurè igitur qui modum in hoc edulio non seruant, elephantiasim quam uocant, & cancrum incurrunt. Siquidem crassa siccaq; cibaria facilè in melancholicos humores uertuntur. Quare ijs duntaxat quibus uitiosa est habitudo ob aquã in carne diffusam, Lens cibo utiliter prębetur, ceu aridis & squalentibus admodũ damnose. Eandem ob causam uisum integrum & inculpatũ hebetat, immoderatè exiccans. Ei uerò qui contrario modo se habet, humidiori uidelicet, opitulatur. Menstruis purgationibus inepta est: crassum enim & tardifluum sanguinem facit. At muliebri appellato profluuio conuenientissima.

EX PLINIO.

Lens optima quæ facillimè coquitur, eaq; quæ maximè aquam absorbet. Aciem quidem oculorũ obtundit, & stomachũ inflat: sed aluum sistit in cibo, magisq; discocta cœlesti aqua. Eadem soluit, minus percocta. Crustulas ulcerũ rumpit, eaq; quæ intra os sunt, purgat & adstringit. Collectiones omnes imposita sedat, maximeq; exulceratas & rimosas. Oculorũ autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra sup-

A tra suppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ succus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur. Ad sedem, cum rosaceo aut cotoneo. In ijs quæ acrius remedium exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inarescat, adijciunt & Betę folia. Imponitur & strumis panisq;, uel maturis, uel maturescentibus, ex aceto discocta. Rimis ex aqua mulsa, & gangrænis cum punici tegmine. Item podagris, cum polenta, & uuluis, & renibus, & pernionibus, ulceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter dissolutionē stomachi triginta grana Lentis deuorantur. In choleris quoque & dysenteria, efficacior est in tribus aquis cocta, in quo usu melius semper eam torrere aut tundere, ut quamtenuissima detur, uel per se, uel cum cotoneo mâlo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, neruosisq; omnibus, & felli, nec somno facilis. Ad pustulas utilis, igniq; sacro, & mammis, in aqua marina decocta: in aceto autem, duritias & strumas discutit. Stomachi quidem causa, polentę modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta, aqua semicocta curat, postea trita, & per cribrum effuso furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura.

EX SYMEONE SETHI.

Crassi succi est, & austeram uim atque qualitatem possidet. Si quis ergo in aqua coquat, & eam aquæ, oleo & sapæ cum sale misceat, potionem faciet quæ uentrem subducat. Bis autem cocta, uentriculum & ad ipsum defluxus sistit. Inducit autem stomacho robur, & intestinis, & uniuerso uentri. Quapropter utilis est cibus cœliacis & dysentericis. Si uerò cortice ablato sumatur, uehementiam adstringendi abijcit, magis uerò nutrit, cum tardi sit transitus, & crassi succi, non tamen adeò siccat, ut antea dixi. Qui uerò hoc edulio crebrò utuntur, elephantiam contrahunt, & cancros, & duritias, & neruorum dolores, & melancholicos affectus. Aptus enim est B crassus & siccus sanguis, ut fiat succus melancholicus. Quibus igitur habitus quispiam malus aquosus in carne est, ijs solis utile est edulium, quemadmodū siccis & squalidis maximè noxium. Similiter uisum salubriter se habentem nimium exiccando hebetat, contrà uerò affectum iuuat. Neque etiam ad menstruas purgationes utilis est, eò quod crassum & difficulter fluentem sanguinem efficiat. Ad hæc Veneris appetentiam, semen exiccando, extinguit: ideo castè uiuere uolentibus ad hoc maximè confert. Grauia etiam somnia facit, eò quod ex ea melancholici succi in totum distribuantur corpus. Cum Mentha decocta, plurimū inflationis deponit. Nonnulli & Betam huius rei gratia eo quo decoquitur tempore inijciunt. Lens uerò probè decocta & trita, si uulneribus ex iaculo aut telo facta imponatur, sanguinis fluxum uehementer compescit. Paruæ uerò Lentis decoctum sumptum, difficilem partum soluit. Auribus ex quibus pus emanat instillatum, succurrit.

DE PHILYRA.

TILIA FOE-
MINA.
Lindenbaum.

A

NOMINA.

ΦΙΛΥΡΑ Græcis, Tilia Latinis & officinis, Germanis Lynden appellatur. Alia ab hac est arbor quæ Dioscoridi φιλλυρέα uocatur. Quod non animaduertentes uiri etiam nõnulli doctissimi, utrasq; arbores magno errore confundunt, quod forma admodũ discrepent, ut ex ijs quæ paulò pòst dicemus, & è Dioscoride & Theophrasto lib. iij. de plantarũ historia, cap. x. inuicem collatis abundè constabit. Differunt itaq; inter se Philyra & Phillyrea, neque una utraq; uoce arbor significatur, sed diuersæ. Phillyrea alia à Philyra.

GENERA.

Tiliæ, Theophrasto loco iam citato autore, duo habentur genera, mas scilicet & fœmina. Distantq; inter se tum materiæ, tum totius corporis forma, & quod altera fructifera, altera sterilis. Materies mari dura, flaua, nodosior, spinosiorq;: fœminæ candidior: & cortex mari crassior, detractusq; inflexibilis propter duritiã est: fœminę candidior flexibiliorq;, ex quo cunas faciunt: item fœminę odoratior. Et mas sterilis, nulloq; flore est: fœmina, cuius tibi picturã damus, & florem & fructũ gignit.

FORMA.

Folio est hederaceo, molliore, & in angulũ acutiorẽ rotundiore & prolixiore, & in orbem lentè crispo atq; serrato: flore tantisperdum calyculo continet herbaceo, ubi emersit flauo: fructus magnitudine fabæ, similis acinis hederæ, in quo semẽ prætenue quantũ atriplicis, omnibus animantibus ingratũ, cum foliorũ pabulo maximè ducant, eorumq; mira dulcedine capiant. Nunc cum ijs confer ea quæ Dioscorides de Phillyrea tradit, & senties esse diuersissima. Nam quis unq; dixit Tiliam habere folia oleæ, & fructũ ferre subdulcẽ ad similitudinẽ Lentisci, nigrũ, uuarũ more con-
B gestũ: Philyræ enim seu Tiliæ folia sunt hederacea atq; serrata, adeoq; ab oleæ folijs dissidentia: fructũ deniq; fert nõ modò non subdulcẽ, sed qui à nullo mandi potest.

LOCVS.

Montes & ualles diligit Tilia, sed plus montibus gaudet aquosis.

TEMPVS.

Floret Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Calidã esse Tiliam, uel ex eo liquet quod frigidis cerebri malis, epilepsię & id genus alijs mirificè conferat. Amaritudo etiam cum glutinositate quadã in ea reliquis qualitatib. præualere uidetur, si hanc degustes. Quare abstergendi planè facultatẽ cum modica adstrictoria, perinde atq; Vlmus, cuius facultates illi Plinius, ut ex ijs quæ paulò pòst subijciemus planum fiet, tribuit, habere euidentissimũ est.

VIRES. EX GALENO.

Vlmi folijs aliquando recens uulnus glutinauimus, confidentes adstringentem pariter & extergentẽ illis inesse facultatẽ. Cortex amplius etiam subamarus est, & adstrictorius, itaq; cum aceto lepram sanat. Porrò uiridis etiamnũ & recens si uulneribus deligaturę uice circunligetur, ea glutinare potest. Radices eandem uim obtinent: proinde & decocto earum quidã perfundũt fracturas quibus callo inducto opus est.

EX PLINIO.

Cortex interior Tiliæ lepras sedat, & folia ex aceto illita. Multi corticẽ cõmanducatum uulneribus utilissimũ esse putant. Folia trita, aqua aspersa, pedũ tumori. Humor quoq; è medulla castratæ arboris effluens, capillũ reddit capiti illitus, defluentesq; continet. Humor deniq; cuti nitorẽ inducit, faciemq; gratiorẽ pręstat. Folia ad infantiũ ulcera in ore cõmanducata prosunt. decocta & pota, urinã ciunt & menses.

APPENDIX.

Quum Plinius ferè omnes facultates Vlmi etiã Tiliæ adscribat, ut ex eiusdẽ uerbis patet, ideo è Galeno quæ ille de Vlmo tradit produximus. Si uerò quispiã uires quæ à

C quæ à recentioribus Tiliæ tribuuntur, probè expendet, nihil ab ijs quæ ex Plinij & Galeni sententia retulimus differre comperiet. Nam maculas faciei abstergere scribunt Tiliam, si illa eius succo lauetur. Mederi etiam morbo comitiali bibitum eius liquorem stillatitiū, oculis claritatem inducere, calculum sanare, tumores discutere ijdem docent. Quid multa? omnes facultates Vlmi obtinet Tilia, ideoq; uulneribus etiam recentibus succurrit, & alia quæ à Dioscoride & Galeno in Vlmi historia cōmemorantur, potest.

DE CHELIDONIO MAIORE.
CAP. CCCXXXI.

NOMINA.

ΧΕΛΙΔΟΝΙΟΝ μέγα Græcis, Chelidoniū maius Latinis, officinis Chelidonia, Germanis Schelkraut / Schelwurtz / groß Schwalbenkraut dicitur. Chelidonio autem, uel si mauis Hirundinariæ, auis hirundo quæ Græcis χελιδὼν uocatur, nomen indidit, uel, ut autor est Plinius, quod hanc primùm inuenit, & ea oculis pullorum in nido restituit uisum, ut quidam tradunt, etiam erutis, uel quod floret aduentu hirundinum, discessuq; commarcescit: id quod de minore uerè dicitur.

Chelidoniū unde dictum.

FORMA.

Caulem emittit cubitalem & maiorem, gracilem, adnata folijs plena habentem. Folia Ranunculo similia, teneriora tamen, & colore subcæsia, iuxtaq; singula folia florem Leucoio similem. Succus illi croceus, acris, mordax, cum aliqua amaritudine & odoris grauitate. Radix supernè singularis, infernè autem plures. Fructus cornuti Papaueris instar tenuis, longus ueluti galeæ conus, in quo exigua semina sunt, Papaueris semine maiora. Huius descriptionis notæ omnes Chelidonio nostro respondent. Siquidem fruticosa est herba, cubitali altitudine, cauliculis lanuginosis, teneris, folio Ranunculi, magis anguloso, tenuiori, aduersa parte cæsio, auersa incano, flore luteo, Leucoio consimili, semine Papaueris, quod in corniculis seu siliquis longis exilibus clauditur. Vulnerata succum croceū emittit, gustum uellicantē. Radix in superiore parte una, in inferiore parte multis luteis fibris capillata.

D

LOCVS.

Nascitur in opacis & parietinis.

TEMPVS.

Chelidoniū hirundinum aduentu florem excitat, atqueadeo toto deinceps uere & æstate floret, quibus etiam temporibus carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Herba hæc tertij ordinis absoluti est in calefaciendo & desiccando.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus Chelidonij mixtus melli, & in æneo uase in carbonibus decoctus, contra oculorum caliginem prodest. Exprimitur autem succus ex folijs, radicibus & floribus incipiente æstate, siccaturq; in umbra & in pastillos conformatur. Radix cum Aniso & uino albo pota, regio morbo medet. Sanat herpetas cum uino illita. Dentium dolores commanducata sedat.

EX GALENO.

Chelidoniū admodum extergentis & calidæ facultatis est. Sed & succus eius ad acuendum uisum cōmodus est, utique in quibus crassum quiddam in pupilla colligitur discussione indigens. Vsi sunt quidam radice eius ad morbum regium à iecoris obstructione proficiscentē, in uino albo eam potui exhibentes cum Aniso. Pari modo mansa, dentium doloribus confert.

EX PLINIO.

CHELIDONIVM
MAIVS.
Schelkraut.

C EX PLINIO.

Florentibus succus exprimitur,& in æreo uase cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, singulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per se succo in collyrijs, quæ Chelidonia appellantur ab ea. Eadem oculorũ aciem adiuuat, si addita aqua foueantur. Succus eius cum melle culices, nubeculas, obscuritatemq; discutit, cicatrices extenuat. Albugines etiam iumentorum.

DE CHELIDONIO MINORE.

CAP. CCCXXXII.

NOMINA.

Scrofularia minor cur dicta.

ΕΛΙΔΟΝΙΟΝ μικρὸν Græcis, Chelidoniũ minus Latinis, officinis Scrofularia minor uocatur, quod strumosa radix multis granorum frumenti grumis uideat coaluisse: uel quod strumis, quas imitatione græca Scrofulas uocant, medeatur. Germanis Feigwartzen oder Blaternkraut/ id est Ficariam, Pfaffenhödlin/ klein Schelwurtz/ oder Schwalbenwurtz/ oder Meyenkraut nominatur. Chelidonium autem hæc herba uocata est hauddubié, quod, ut Theophrastus lib. vij. cap. xiiij. hirundinũ aduentu florem excitet.

FORMA.

Herbula est à stolonibus pediculisue pendens, sine caule, folijs Hederæ figura, rotundioribus minoribusq;, item teneris & aliquatenus pinguibus. Radices habet paruas multas, ex eodem callo prodeuntes, tritici modo aceruatim congestas, quarum tres aut quatuor in longitudinem progrediuntur. Hæc Dioscoridis deliniatio prorsus herbæ illi quam Scrofulariam minorem uulgò nominant, conuenire uidetur. Nam hæc herbula est à pediculis pendens, uidua caule, folijs Hederę, rotundioribus multò minoribusq;, teneris & modicè pinguibus. Radices ostendit ex eodem callo prodeuntes, paruas, complures in granorũ tritici morem aceruatim collectas, quarum tres uel quatuor in longum protenduntur. Flos ei Ranunculi ut maiori, luteo colore nitens. His accedunt locus, tempora, uires, & alia quæ iam cõmemorabuntur, quæ singula Scrofulariæ minori adamußim quadrant, ut nemo hanc Chelidonium minus esse inficias ire sine magna impudentia poßit.

D

LOCVS.

In palustribus, prope aquas, & in limitibus humidis, omnibusq; uliginosis tractibus ac hortis paßim gignitur.

TEMPVS.

Verno tempore, Martio mense, & præsertim hirundinũ aduentu floret, nec longo post tempore marcescens euanescit, sic ut irrigui limites, qui largo foliorum florumq; stipatu pubescebant, confestim ijs spoliati glabrescere conspiciantur.

TEMPERAMENTVM.

Chelidoniũ minus, Galeno teste, quarti ordinis absoluti est in calefaciendo & desiccando, ideoq; magnam præ se fert acrimoniã, gustum erodentem. Nostrum autem usqueadeo acre non est, ut commanducando sæpe nullam prorsus sentias acrimoniam, potißimum in eo quod humido in loco natum sit. In hoc autem quod locis siccis prouenit, senties & amaritudinem & acrimoniam, sensim tamen gustum erodentem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acrem uim habet, Anemones modo summam cutem exulcerantẽ. Scabiem & unguium lepras tollit. Ex radicibus expressus succus ad purgationem capitis addito melle naribus utiliter instillatur. Similiter decoctum eius cum melle gargarissatum, caput strenuè purgat, & omnia pectoris uitia.

EX GALENO.

CHELIDONIVM MINVS. Feigwartzenkraut.

C EX GALENO.

Chelidoniũ minus cum acrius ſit maiore, illitum confeſtim cutem exulcerat, ungues'q; ſcabros eijcit. Succus eius per nares purgat, utpote uehemẽter acris exiſtens.

APPENDIX.

Recentiores ea herba in exterendis ficubus mariſcis ue, & ſtrumis, magna experientia utuntur, ut inde certè Scrofularia nominari, quemadmodũ diximus, meruerit. Antiquus etiam ac manuſcriptus herbarius, ſub nomine tamẽ Pedis uituli, quo Aron nominatur, ſe à quodam qui expertus ſit cognouiſſe ſcribit, quod hæc herba contra mariſcas ac ſtrumas mirificè proſit.

DE CHAMAEDRY. CAP. CCCXXXIII.

NOMINA.

ΧΑΜΑΙΔΡΥΣ græcè, Triſſago latinè, officinis græcum nomen inſedit, Serratula. uulgo Quercula minor, & à ſerratis folijs Serratula appellatur. Chamędrys uerò Græcis dicta eſt, quaſi humilis ac terreſtris quercus, quod ſcilicet folia Quercus habeat, & huius reſpectu quaſi humi repat. Sunt qui Serratã nominatã ideo putent, quod ab ea ſerra inuenta ſit. Dioſcorides hanc Teucrium etiã, propterea quod Teucrio ſimilis admodũ ſit, appellari à nõnullis ſcribit.

Serratula. *Chamædrys unde dicta.* *Serrata.*

GENERA.

Etſi Dioſcorides alij'q; ueteres unicã faciant Chamędryn, tamen nos, quia plures herbas ad eius formam ac picturã accedere uidemus, duo eius genera produximus. Quorum ſanè primum uera Chamædrys exiſtit, & germanicè klein Bathengel nominatur. Illius autem rurſus duo ſunt genera. Vnum enim quod præ cæteris o-
D mnibus picturæ Dioſcoridis maximè accedit, mas dicitur, alterum uerò fœmina: neque enim aliter nobis diſcrimen indicare licuit niſi ſexus ratione. Alterum genus uulgaris eſt Chamædrys, quod iterum duûm eſt generum, mas ſcilicet & fœmina. Mas germanicè Erdtweirauch / fœmina uerò Gamenderle / Blawmenderle / Vergiß mein nit / appellatur.

FORMA.

Frutex dodrantalis, folijs exiguis, forma & diuiſuris quernis ſimilibus, amaris'q;, flore ſubpurpureo, exili, ſemine in calyculis atro. Quæ utique deſcriptio ita herbis illis quas pictas exhibemus reſpondet, ut nulla prorſus nota reclamare uideatur. Sunt enim herbæ palmum altæ utplurimum, exili folio, effigie & diuiſura Quercus, amaro, flore penè purpureo & exiguo, ita ut mirari ſatis non poſsim, cur nonnulli alteram ſpeciem genuinam Chamædryn eſſe negent, cum tamen Germanica etiam appellatio pulchrè ad antiquum atque adeo græcum nomen alludat. Sed inſtabit forſitan quiſpiam dicens, Chamædrys Dioſcoridis palmum alta eſt, hæc tua menſuram hanc excedit. Fateor ſanè, attamẽ non multum exuperat. quod ſi etiam plus exuperaret, non tamen hoc nomine alterius ſpeciei herba putanda eſſet: neq; enim adeò ſtatam atque certam menſuram herbis tribuit Dioſcorides, ut quandoque ultra citra'q; conſiſtere non liceat: uerum cum alicui herbæ menſuram adſcribit, id ea ratione facit, ut maiori parti indiuiduorũ illius ſpeciei quadrare exiſtimet. In prioris itaque inopia, alterius uſus eſſe poteſt.

Obiectionis ſolutio.

LOCVS.

Naſcitur aſperis & petroſis locis, interdum etiam in montoſis & campeſtribus ſolidis.

TEMPVS.

Primum genus Iunio & Iulio menſibus floret. Alterum autem uere potiſsimũ. Carpuntur ſemine prægnantia.

TEMPERA-

CHAMAEDRYS
VERA MAS.
Klein Bathengel.

CHAMAEDRYS VERA FOEMINA.

Klein Bathengel weible.

CHAMAEDRYS VVLGARIS MAS.

Erdtweirauch.

CHAMAEDRYS VVLGA-
RIS FOEMINA.

Gamenderle.

A

TEMPERAMENTVM.

Ex tertio ordine calefacientiũ & desiccantium facit Galenus, Germanicæ tamen minus calefacere & desiccare uidentur, utpote in regione frigidiore natæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Recens ac uiridis in aqua decocta & pota, conuulsis, tussientibus, lieni indurato, urinæ difficultatibus, hydropicis inter initia auxiliatur. Cit menses, fœtusq; extrahit. Lienem ex aceto pota minuit. Aduersus uenenata cum uino pota & illita efficax est. Trita ad prędicta in pilulas conformatur. Cum melle uetera ulcera purgat. Cum oleo trita, inuncta & illita, oculorum caliginem discutit.

EX GALENO.

Chamædrys uincentem qualitatẽ amarã habet, & est quodammodo acris. Quocirca meritò lienem colliquat, urinam & menses mouet, crassitudinẽ humorum incidit, & uiscerum obstructiones expurgat.

EX THEOPHRASTO.

Trissaginis folia ad rupta, uulneraq; in oleo trita ualent, & ad depascentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoq; beneficum est. Folium ad albugines tritum in oleo prodest.

EX PLINIO.

Aduersus serpentiũ uenena potu illituq; efficacissima. Item stomacho, tussi uetustæ, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus. Lienem consumit. Vrinã & menses cit, ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis usque ad tertias. Sanat & uomicas, & sordida ulcera cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. Foliorũ succus cum oleo, caliginem oculorum discutit. Ad splenem ex aceto sumitur.

B

DE CHAMAECYPARISSO CAP. CCCXXXIIII.

NOMINA.

ΧΑΜΑΙΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ Plinio dicta est, quasi pumila Cupressus. Apud Græcos, quod sciã, eius fruticis nulla fit mentio. Vulgo Cypressus, Germanis Cypreß nominatur. Cypressus ab odore & forma foliorũ eiusdem nomenclaturæ arboris uocata est. *Cypressus unde dicta.*

FORMA.

In arbusculi formam fruticat, folijs incanis, Abrotoni fœminæ modo scissis. Floribus in summo auri instar fulgentibus. Totus frutex odoratus est. Errãt qui Chamæpityn esse arbitrantur; neque enim ut illa humi serpit, sed altius à terra, ut pictura monstrat, consurgit. *Chamæcyparissus non est Chamæpitys.*

LOCVS.

In hortis passim ac figulinis prouenit.

TEMPVS.

Æstate floret. Paucos autẽ frutices inuenies in quibus flores intueri liceat, quandò per uniuersam uitam non nisi unum hunc, cuius picturam damus, fruticem in quo flores apparuerint, uiderim.

TEMPERAMENTVM.

Apparet in ea, sicut gustus testificatur, leuis quidem acrimonia, sed maior amaritudo, multoq; etiam plus acerbitatis in tota planta. Resiccat itaque absq; insigni caliditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quum easdem quas arbor Cyparissus qualitates habeat Chamæcyparissus, necesse est

CHAMAECYPARISSVS.
Cypreß.

A cesse est ut etiam facultates easdem obtineat. Arboris igitur hæ sunt uires. Adstringit & refrigerat. Folia eius cum passo & myrrha modica pota, uesicæ fluxionibus & urinæ difficultati medentur. Pilulæ tusæ, & cum uino potæ, contra sanguinis reiectionem, dysenterias, alui fluxiones, orthopnœam, tussimq́ prosunt. Decoctum earum idem potest. Tusæ cum fico duritias emolliũt, & polypos in naribus sanant. Leprosos ungues cum aceto decoctæ & tritæ adiectis lupinis tollunt. Intestinorũ ramices illitæ coërcent. Folia idem possunt. Pilulæ cum coma suffitæ culices abigere creduntur. Folia trita & illita uulnera glutinant, sanguinemq́ supprimunt. Cum aceto autem trita, capillos tingunt. Illinitur per se aut cum polenta ad erysipelata, herpetas, carbunculos, & oculorum phlegmonas. Cerato mixta & imposita uentriculum firmant.

EX GALENO.

Cupressi folia, germina, pilulæ recentes & molles, magna ulcera in duris corporibus glutinant. Ex quo clarum est quod resiccandi uim habeat, absq́ insigni acrimonia & caliditate. Tanta inest ei acrimonia caliditasq́, quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati: nullam tamen mordicationẽ aut caliditatem in corporibus efficit. Proinde in alto latentes in flaccidis putrescentibusq́ affectibus humiditates, sine molestia tutoq́ depascitur, quum quæ calefaciunt & desiccant, eas quidem quę contentæ sunt absumant, cæterum acrimonia & caliditate alias attrahant. Sic intestinorũ ramice affectos iuuat: siquidem exiccat & robur addit corporibus præ humiditate laxis, utpote quum adstrictio in altum subeat, eò quod caliditas quę illi admista est deducat, ad eam quidem mensuram perueniens, ut præire quidem ualeat, nondum tamen mordicare. Quidam ea utuntur ad carbunculos & herpetes polentæ miscentes, tanquam absumat citra calefactionem eos morbos efficientem humi-
B ditatem. Sunt qui ad erysipelata utantur, admista nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoso.

EX PLINIO.

Cupressi folia trita serpentum ictibus imponuntur, & capiti cum polenta, si à sole doleat. Item ramici, qua de causa bibuntur. Testium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillũ denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è uino Aminęo subacta, pedum ac neruorum dolores sedant. Pilulę aduersus serpentium ictus bibuntur, aut si eijciatur sanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoq́ teneræ tusæ cum axungia & lomento prosunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cum farina imponuntur. Exprimitur succus tusus cum semine, qui mixto oleo, caliginem oculorum aufert. Item uictoriati pondere in uino potus illitusq́, cum fico sicca pingui, exemptis granis, uitia testium sanat, tumores discutit, & cum fermento strumas. Radix cum folijs trita potaq́, uesicæ & stranguriæ medetur, & contra phalangia. Ramenta pota menses ciunt, scorpionum ictibus aduersantur. Chamæcyparissos herba ex uino pota contra uenena serpentium omnium scorpionumq́ pollet. *Chamæcyparissi facultates.*

DE CHAMAE-

CHAMAECISSOS Hundelreb.

A NOMINA.

ΑΜΑΙΚΙΣΣΟΣ, ἡ γῆς στέφανος Græcis, Hedera terreſtris, Terræ corona Latinis appellatur. Officinæ nomen Hederæ terreſtris retinuerunt. Germanicè Gundelreb/corrupto ſanè nomine uocatur, cum dicendũ eſſet Grundreb/hoc eſt, humi repens uiticula. Nominatur etiam Germanis Erdephew/& Erdenkrenzlin. Chamæciſſos uerò dicta eſt, quod nunquã non repat humi, folijs Hederæ ſimilibus. Corona terræ, quod ramulos ſuos per terram ſpargens, folioſo ueluti ſerto eandem coronare uideatur. Hedera terreſtris. Chamæciſſos unde dicta. Corona terræ.

FORMA.

Folia Hederæ ſimilia habet, minora tamen & tenuiora. Ramulos dodrantales multos, folijs plenos, à terra quinq; aut ſex prodeuntes. Flores Leucois ſimiles, minores tamen, & in guſtu uehementer amaros. Radix illi eſt tenuis, alba, & inutilis. Ex hac hiſtoria ſatis conſtat herbam hodie uocatam Hederam terreſtrem, eſſe Dioſcoridis Chamæciſſon. Siquidem folijs Hederæ conſtat, minoribus tamen & tenuioribus, ac in circuitu inciſis. Legendũ enim eſſe μικρότερα, & non μακρότερα, res ipſa docet: nam etſi folia Chamæciſsi aliquatenus Hederæ ſimilia ſint, tamen rotundiora, atqueadeo minora etiam & tenuiora exiſtunt. Et eſt hic lapſus ab ι in α apud Dioſcoridem frequens, ut ex alijs etiam locis ſuprà notatis liquet. Ramulis etiam dodrantalibus multis, folioſis, qui tamen antequam ſcindantur quinq; aut ſex à radice procedunt. Flores denique eius Leucois ſimiles ſunt, non quidem luteis, albis, aut purpureis, ſed cœruleis: ita ut uehementer errent qui eius flores neque figura neque colore floribus Chamæciſsi, qui Leucois adſimilantur, eſſe ſimiles putant. Etſi enim colore neque albi, neque lutei ſint, cœruleos tamen, qui color etiam Leucoiorũ eſt, eſſe conſtat. In guſtu deniq;, ſicut etiam folia, amari ſunt. Radix quo Dioſcoridis locus emaculatur.
B que eius tenuis, & nullius prorſus uſus eſt. His omnibus accedit, quod nomen etiã pulchrè quadrat: neq; enim Græcis aliud ſonat Chamæciſſos, niſi humilem ac humi repentem Hederam. Cæterum non eſſe Elatinen, præter alia multa quæ referre ſuperuacaneum arbitror, ſapor manifeſtè oſtendit, qui in Hedera terreſtri amarus & modicè acris eſt, atqueadeo calorem præ ſe fert. Elatine uerò refrigerat atque adſtringit. Sic non eſſe Aſclepiada, ut taceam quod Securidacæ ſimile ſemen non proferat, uel unus locus natalis ſatis monſtrat. Aſclepias enim in montibus, Hedera autem terreſtris in decliuibus locis & uallibus, ut germanicum nomen Grundtreb abundè indicat, prouenire ſolet. Quæ autem herba ſit Aſclepias, ſuo loco dictum à nobis eſt. Chamæciſſos. Hedera terreſtris non eſt Elatine. Non eſt Aſclepias.

LOCVS.

Naſcitur in cultis locis, iuxta etiam ſepes & dumeta.

TEMPVS.

In Martio ſtatim erumpit, & floret in magnam uſq; æſtatis partem.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo exiguaq; acrimonia foliorũ & florum ſatis monſtrant herbam hanc calidam & ſiccam eſſe, ita ut hi qui frigidã eſſe ſtatuunt, reprehenſione non careant. Error quorundã notatur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia eius trioboli pondere in aquæ cyathis tribus, quadragenis aut quinquagenis diebus pota, iſchiadicis proſunt. Morbum quoque regium in ſenos ſeptenóſue dies ſimiliter pota emendant atq; expurgant.

EX GALENO.

Chamæciſsi flos quum ſit admodum amarus, iecoris obſtructiones ſoluit. Sunt qui illum etiam iſchiadicis exhibeant.

C

EX PLINIO.

Chamæcisson appellant Hederam non attollentē se à terra. Et hæc contusa in uino acetabuli mensura lieni medetur. Eius folia bibunt ischiadici tribus obolis, in uini cyathis duobus septem diebus, admodum amara potione.

APPENDIX.

Has omnes iam cōmemoratas facultates Hederæ terrestri recentiores tribuunt: neq; dubium est, quum sit admodū amara, quin easdem habeat, & alia etiam possit quæ illi adscribunt, ut euocare suppressos menses, urinam mouere, obtusum auditum remouere. Contra pestem etiam tradunt efficacem esse: id quod equites quoque sciunt: hi enim quoties fibula dicta pestis equum corripuerit, hac contra eandē herba magna efficacia utuntur.

DE CHRYSANTHEMO. CAP. CCCXXXVI.

NOMINA.

Chrysanthemum unde dictum.

ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΟΝ Græcis, Chrysanthemū Latinis, officinis inusitatum, Germanis Goldtblům/Schmaltzblům/à pinguedine quæ contrito digitis flosculo apparet, & Streblům nominatur. Chrysanthemon uerò à flosculis auri splendorem & colorem præ se ferentibus, dictum est.

FORMA.

Herba est tenera, fruticis tamen speciem obtinens, leues proferens caules, & multifida folia: luteos flores, uehementer splendentes, & oculi instar circulares. Ex qua sanè descriptione satis clarum est, herbam quam pictam damus, esse Chrysanthemon, quod illi omnes à Dioscoride traditæ notæ, nulla prorsus reclamante, conue-
D niant. Quibus Democriti in Hydroscopico accedit testimonium, qui herbam hanc quæ Batrachio similis est, Chrysanthemon Græcis appellari scribit, folijsq; Apij esse, maioribus tamen, flore auri colore splendente. Addit deniq; ab Aquilegijs mirè celebratā esse, eò quod aquam subesse certum sit, ubi solet emicare. Quæ quidē singula herbę illi quam depictā exhibemus respondent. Nam ut cætera omittam, ubi hæc nascitur aquæ latices subesse non est dubium. Quidam perperàm Wasserhanenfůß germanicè nominant: nam hoc nomine appellata herba, alia ab ea est, ut in capite de Batrachio docuimus. Nam cum hæc nostra acrimonia uacet, quanquam Batrachijs similis sit, tamen in numero illorum esse hoc nomine non potest.

LOCVS.

Nascitur prope urbes, in pratis humidis, & alijs locis aquosis.

TEMPVS.

Maio mense eius floribus prata & loca humida splendescunt.

TEMPERAMENTVM.

Eiusdem esse cum Buphthalmo temperamenti, & gustus & facultates declarant. Calidum itaque esse & siccum constat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius flores cum cerato triti, steatomata discutere produntur. Regio morbo correptis coloris bonitatem tempestiuè reddit, à balneo post longiorem in eo moram exitu pota.

EX PLINIO.

Vesicæ calculos Chrysanthemon eijcit.

CHRYSANTHEMVM
Schmaltzblům.

C

CAP. CCCXXXVII.

NOMINA.

Carduus ſuarius. *Cardopatium.* *Chamæleon unde dictus.*

ΧΑΜΑΙΛΕΩΝ λευκὸς Græcis, Chamæleon albus, Carduus ſuarius & uarius Latinis, officinis & barbaris Cardopatium appellatur. Quod nomen hauddubiè corruptũ eſt, deductumq; à dictione Pancration, nam ſic olim eſſe nominatũ Chamęleonem Apuleius teſtatur: aut à Carduo uario, à qua dictione, u ſcilicet litera in p, & r in t mutata, in Cardopatiũ facilis eſt lapſus. Germanis Eberwurtz/eleganti alluſione ad Carduum ſuarium, nuncupatur. Chamæleon autem à foliorũ uarietate dici cœpit. Mutat enim cum terra colores, Plinio teſte: hic niger, illic uiridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atq; alijs coloribus uidetur. Suarius autem Carduus dictus eſt, quod ſues ſi in polenta exhibeatur, perimat. Ob quam etiam cauſam Eberwurtz Germanis nuncupatam puto.

Suarius Carduus quare nominatus

FORMA.

Folia habet Silybo aut Scolymo ſimilia, aſperiora autem, acutiora, nigroq; Chamæleone ualidiora. Caule uacat, uerum è medio ſpinam Echino marino, aut Cinaræ ſimilem erigit. Flores purpureos, ueluti capillos, qui in pappos euaneſcunt. Semen Cnico ſimile. Radicẽ in pinguibus collibus craſſam, in montoſis uerò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graueolentẽ & dulcem. Plinius libro xxij. cap. xviij. breuius herbam hanc depingit, ſic inquiens: Aſperiora folia habet, ſerpit in terra Echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore grauiſſimo. Quæ certè notæ in uniuerſum omnes, herbæ quæ hodie barbara & corrupta uoce Cardopatiũ uocatur, adamuſsim reſpondent, ita ut nemo non eſſe Chamæleonem perſpicuè intelligat. Huc accedit quod facultates etiam eædem ſint. Radix
D enim Chamæleonis albi hauſta, uenenis reſiſtit. Radix etiam Cardopatij ex recentiorum traditione, mirificè uenenis aduerſari, & contra peſtilentiam populatim ſæuientem, ut paulò pòſt dicemus, efficaciſsimũ eſſe remediũ dicitur. Quod ſi tamen rectiora quis protulerit, non grauabimur hic, ut in alijs quoq;, mutare ſententiã.

LOCVS.

In glabretis montium prouenit, & in ſyluis, ut hinc etiam ſyluaticus Carduus cognominatus ſit.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus cum ſuis floribus effodi poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius calefacit ſecundo ordine abſoluto, deſiccat autem tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix pota acetabuli menſura, latos lumbricos pellit. Sumitur autem in uino auſtero, cum decocto Origani. Hydropicis cõmodè drachma in uino datur: etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum eius propinatur. Pro theriaca cum uino pota eſt. Occidit canes & ſues. Mures item necat ſubacta cum polenta, aut hydrelæo madefacta.

EX GALENO.

Radix eius potui datur acetabuli menſura contra latos lumbricos cum uino auſtero. Exhibent etiam aqua inter cutem laborantibus.

EX PLINIO.

Hydropicos ſanat ſucco radicis decoctæ. Bibitur drachma in paſſo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli menſura ſucci eiuſdem in uino auſtero cum Origani ſcopis. Facit ad difficultatẽ urinæ. Hic ſuccus occidit canes ſuesq; in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in ſe mures & necat, niſi protinus aquam ſorbeant. Radicem

CHAMAELEON
ALBVS.
Eberwurtz.

C dicem eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentē, decoquuntq́ in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant.

APPENDIX.

Recentiores radicē Cardui suarij drachmæ pondere in uino sumptam cōtra pestilentiæ contagia prodesse tradunt. Eandem etiam in aceto decoctam, contra scabiem, impetiginē, & omnes cutis fœditates curatu difficiles conferre scribunt, si eius decocto lauentur. Idem dentium etiam dolori succurrit.

DE CHAMAELEONE NIGRO. CAP. CCCXXXVIII.

NOMINA.

ΧΑΜΑΙΛΕΩΝ μέλας Græcis, Carduus niger aut Vernilagium Latinis dicitur. Officinis hæc planta incognita existit. Germanis allusione ad latinam nomenclaturam schwartzer Gartendistel uocari potest, quod scilicet in hortis tantum culta proueniat. Sunt qui eam à candore foliorum nominent welsch weiß Distel/sed prior appellatio ad discriminandas plantas melior existit. Chamæleon uerò dictus est à uarietate foliorū, quæ pro terræ & locorū differentia, aut admodū uiridia, aut subalba, aut cœrulea, aut rubra inueniuntur. Niger uerò hauddubiè à radice appellari cœpit.

Chamæleon niger cur dictus.

FORMA.

Folijs Scolymo similis est, minora tamen, tenuioraq́, & rubentia ea habet. Caulem emittit digitali crassitudine, dodrantalem, subrubrū, qui in summo habet umbellam, & spinosos flores tenues, hyacinthi æmulos, uersicolores. Radicē crassam,
D nigram, densam, & aliquando corrosam, quæ dissecta subflauescit, & cōmanducata mordet. Hæ quidem notæ quanquā plantę, cuius hic picturā damus, ferè omnes uideantur quadrare: caulem enim euehit dodrantalē, & altiorē etiam, digitū ęquantem crassitudine, subrubrum, folia instar Scolymi, minora, subalba & leniter punicea, candidū ac hispidum florem, hyacinthina purpura uariatū, radicem nigram & subflauam: tamen cum non admodū linguam uellicet cōmanducata radix, fit ut nō parum an legitimus sit Chamæleon niger addubitem. Verū cum multi huius temporis uiri eruditi hanc plantam Chamæleonē nigrum esse credant, nolui hoc tempore ab ijs prorsus dissentire, atqueadeo eandem quæ illi, plantæ huic indere appellationem uolui, maximè cum nullam aliam eidem cōuenire apud Dioscoridem descriptionem uideam, donec aliquid certius de ea nobis aut alijs compertum fuerit.

LOCVS.

Nusquam sua sponte in Germania prouenit, quare cultura indiget. Nascitur autem Chamæleon niger, Dioscoride autore, siccis, campestribus, cliuosisq́, & maritimis locis.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde in capitulis rotundis Augusto mense semen hispidum profert.

TEMPERAMENTVM.

Chamęleontis nigri radix sicca est in tertio ordine, calefacit uerò in secundo absoluto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix trita, additis exiguo atramento sutorio, cedrino oleo, & axungia, scabiem abigere potest. Abstergit etiam impetigines, admixtis sulphure & bitumine. Decoctum eius collutione dentium dolorē mitigat. Cum pari pipere & cera oblita, dolentibus dentibus auxiliatur. Quinetiā fouentur ea dentes, quū decocta in aceto, & calens imposita fuerit. Scriptorio stylo dolēti denti calida admota, eum frangit. Cum sulphure decolorē ob solē faciē, & alphos emendat. Miscetur medicamentis erodentibus. Phagedęnas, ferinaq́ ac tetra ulcera illita, ad mitiorē habitū transferens sanat.

EX GALENO.

CHAMAELEON
NIGER.

Schwartz Gartendistel.

C

EX GALENO.

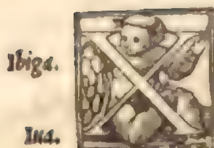
Radix quiddam letale obtinet, quamobrem eius foris usus ad scabies, impetigines, alphos, & in summa ad omnia quae detersionẽ postulant. Praeterea emollientibus & discutientibus medicamentis miscetur, ac illita phagedaenica ulcera sanat.

EX PLINIO.

Radice eius lichenes curantur, cum sulphure & bitumine unà coctis: cõmanducata uerò dentes mobiles, aut in aceto decocta. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant.

DE CHAMAEPITY. CAP. CCCXXXIX.

NOMINA.

ΧΑΜΑΙΠΙΤΥΣ Graecis, Aiuga siue Abiga, autore Plinio, Latinis dicitur. Inuenitur & Ibiga uocari, quod nomẽ, Hermolao teste, ferè seruant hodie Illyrici. Hinc abiectis duabus literis i & g, Iba, & ab Aiuga abiectione literarum a &g, Iua manauit in uulgi nomenclationẽ. Officinae Iuam cognomento muschatam appellant, Germani ye lenger ye lieber. Caeterũ Chamaepitys dicta est, quasi humilis & breuis, humiq; depressa picea: nam eius folia piceam olent. Abiga uerò uocata propter abortus, quos, educendis ijs quae in utero sunt, excitare solet.

Ibiga. *Iua.* *Chamaepitys unde dicta.* *Abiga quare uocata.*

GENERA.

Tria eius sunt genera. Vna folijs Sedi seu Aïzoi, quam nos foeminã fecimus. Altera ramis anchorae modo incuruis, quam nondum uidimus. Tertia mas dicitur etiam Dioscoridi. Harum discrimina è descriptionibus certius cognosces.

Prima. *Altera.* *Tertia.*

D

FORMA.

Prima, herba est per terram serpens, subcurua, folia minori Azioo similia habens, multò tamen tenuiora, pinguiora: hoc est, ut Serapion interpretatur, super se plus humiditatis tenacis habentia, & hirsuta, circa ramos frequentia, odore piceae, flores exiguos, luteos aut candidos, radicem Cichorij. Altera cubitalibus est ramis anchorae modo incuruis, tenuibus, coma supradictae simili, flore candido, semine nigro. Olet autem & ipsa piceam. Tertia quae mascula appellatur, herbula est foliolis tenuibus, candidis & hirsutis, caule aspero, candido, flosculis luteis, semine secus alas pusillo. Piceam & haec olet.

LOCVS.

Sua sponte, quod sciam, in Germania non prouenit. Nunc tamen in hortis plantari coepit. Plinius tertiam in petris nasci tradit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Chamaepitys gustu quidem amarũ saporem acri ualidiorem obtinet. Est autem in calefaciendo secundi, in siccando uerò tertij ordinis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia primae septem diebus in uino pota, regio morbo medentur. Quadraginta uerò ex hydromelite, ischiadicos sanant. Dantur peculiariter iecinorosis, urinae difficultatibus, & renum uitijs. Prosunt etiam torminosis. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atq; antidoto contra aconitum utuntur, bibentes decoctũ. Ad antedicta illinitur, cum polenta iure decocti macerata. Trita & cum fico pro pilulis data aluum emollit. Excepta melle, squama aeris, & resina, purgat. Apposita ex melle, ex utero ducit. Mammarũ duritias discutit. Vulnera glutinat. Vlcera quae serpunt,

cum

CHAMAEPITYS PRIMA.

Ye lenger ye lieber weible.

CHAMAEPITYS
TERTIA.
Ye lenger ye lieber mennle.

A cum melle illita cohibet. Secunda & tertia eandem uim obtinent, non tamen usque adeò efficacem.

EX GALENO.

Effectu expurgat Chamæpitys, abstergitq; uiscera plus quàm calfacit. Proinde regio morbo correptis, & omnino quibus facilè iecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tum pota, tum apposita cum melle. Sed & urinæ mouendæ aptum est medicamen. Sunt qui etiam eam exhibent ischiadicis decoctã in melicrato. Herba porrò ipsa uiridis magna uulnera conglutinat, & ulcera putrescentia sanat. Mammarum præterea durities discutit.

EX PLINIO.

Prosunt aduersus scorpionũ ictus. Item iecinori illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & uesicæ, decoctũ earũ cum farina hordeacea. Morbo quoq; regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decocta bibunt. Nouissima contra serpentes ualet cum melle. Sic & apposita uuluas purgat. Sanguinẽ densatum extrahit pota. Sudores facit, perunctis ea. Peculiariter renibus utilis est. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborũ quoq; dolorẽ uictoriati pondere in uino finit, & tussim recentẽ. Mortuos fœtus ex aceto cocta potaq;, eijcere protinus dicitur.

APPENDIX.

Recentiores herbarij, & magna officinarũ pars, aliam Chamæpityn ostendunt, *Officinarum* folio Saluiæ rimoso, angustiore tamen, & ad radicẽ maiore, flore subcandido ac lu- *error.* teo, & semine nigro: quæ tamẽ legitima Chamæpitys non est, sed prima potius Sideritidis, ut suo diximus loco, species. Desinant igitur subinde hac herba pro Chamæpity uera uti, ac illius loco has quarum nunc picturas damus usurpent. Erroris autem huius nulla alia fuit causa, quàm quod Chamæpitys etiam ueteribus alio no

B mine dicta sit Sideritis. Hinc pleriq; decepti eam herbam quæ priuatim ac propriè sic nominatur, pro Chamepity usurpare cœperunt. Sideritis autẽ nulla alia de causa dicta est Chamæpitys, nisi quod illi uulnera glutinandi insit facultas.

DE PSYLLIO. CAP. CCCXL.

NOMINA.

ΨΥΛΛΙΟΝ græcè, herba Pulicaris latinè, nomen græcum in officinis retinet, germanicè Psilienkraut nominatur. Tam græcam autem quàm latinam appellationẽ à pulice, cuius effigiẽ semen eius *Psyllium unde* refert, sortita est herba. Vel, ut nonnullis uidetur, quia si uiridis in *dictum.* domum feratur, generari in ea pulices prohibeat.

FORMA.

Psyllion folia Coronopo similia habet, hirsuta, longiora, ramos dodrantales. Tota herba ad fœni graminisue formam accedit. Coma eius à medio caule incipit, capitula bina aut terna in summo contracta conuolutáue, in quibus semen pulicibus simile, nigrum durumq;.

LOCVS.

In aruis & incultis nascitur. Nusquam tamen, quod sciam, in Germania nisi satum prouenit.

TEMPVS.

Flores tota ferè æstate ex capitulis eius, quæ spicæ formam obtinent, erumpentes dependent, canino capiti haud dissimiles, ut pictura abundè monstrat. Semen uero autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen eius ex secundo refrigerantium est ordine, in desiccando uerò & humectando medium quodammodo & symmetrum. Cõmentum Mesues de substantia *Mesues cõmen-* eius interiore calida nihil moror. *tum.*

VIRES.

PSYLLIVM
Psilienkraut.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis Psyllio refrigeratoria. Cum rosaceo, aceto, aut aqua illitum articulorũ doloribus, parotidibus, tuberculis, œdematis, luxatis, capitisq́ doloribus prodest. Enterocelis seu intestinorũ ramicibus puerorum, & umbilicis prominentibus cum aceto illitum medetur. Oportet autem acetabuli mensura tusum in aquæ heminis duabus madere, & ubi aqua concreuerit illinire: egregiè siquidem refrigerat: deiectum enim in feruentem aquam, calorem eius reprimit. Prodest erysipelatis. Perhibent si uiridis domum importetur, prohibere ne in ea pulices generentur. Tusa cum adipe, sordida & maligna ulcera expurgat. Succus eius cum melle ad aures fluxione tentatas, & uermiculosas conducit.

EX PLINIO.

Vis ei ad refrigerandũ ingens. Semen in usu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinitur acetabuli mensura, sextario aquæ densat ac contrahit. Tunc terere ac crassitudinẽ illinere oportet cuicunq́ dolori, & collectioni inflammationiq́. Tenasmo in aqua cum radicibus decoctum medetur. Omnibus articulorũ morbis salutare est huius semen madefactũ in aqua, admistis in heminam seminis duobus resinæ colophoniæ cochlearibus, thuris uno.

DE PSEVDONARDO. CAP. CCCXLI.

NOMINA.

ΨΕΥΔΟΝΑΡΔΟΣ græcè & latinè nominatur, quod scilicet non sit uera & genuina Nardus, cuius Dioscorides & alij ueteres meminerunt. *Pseudonardus unde dicta.*

GENERA.

B Duûm cernitur generum. Alterum procerius est, & maiorem spirat odorem, nec minus quàm Nardus placet. Hoc nos Pseudonardũ marem diximus. Officinæ & uulgus herbariorum Spicam à spicatis floribus nominant, Germani Spicanardi. *Spica.* Alterum amplitudine & odore minus, quod nos Pseudonardũ fœminam appellauimus. Officinæ & herbarij recentiores Lauandulam uel Lauendulam, eò quod balneis & hominum lauacris expetatur, elotaq́ omnia si permisceatur odoris commendet suauitate, uocant. *Lauandula.* Germani ad hoc nomen alludentes Lauendel nuncupant.

FORMA.

Frutex est folio crassiore, carnoso, angusto, colore languido, in candidum uergente, piloso, frequentibus spicis in aristas sparsis, flosculis in spica ferè cœruleis, in Lauendula autem purpureis.

LOCVS.

Gaudent apricis & petrosis, tanta suauitatis fragantia, ut omnes penè flores odoris iucunditate uincant, qua dote uestibus inseruntur.

TEMPVS.

Vtraque perpetua coma exitu ueris canescit, Iunio & Iulio mense spicatur, floribusq́ prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat ordine secundo, tenuibusq́ constat partibus, haud multum à natura Celticæ Nardi dissidens.

VIRES.

Antiquus manuscriptus herbarius easdem ferè facultates Pseudonardo, quas Celtica habet, tribuit, dum in hunc modum scribit: Stomachi dolorem frigidum, eiusdem inflationes, uteri dolores, lienis duritiem, iecinorisq́ obstructiones tollit.

PSEVDONARDVS
MAS.
Spicanardi.

PSEVDONARDVS
FOEMINA.

Lauendel.

C Stranguriæ & difficultati urinæ auxiliatur. Capiti admota calefacit, eiusq; humiditates exiccat. Hinc est quod recentiores tantisper eius usum in frigidis cerebri & neruorum morbis, apoplexia, paralysi, & similibus cõmendent.

Sequentia duo capita, quoniam absoluto fermè opere ad nos uenerunt, & idcirco suo loco reponi non potuere, tamen ne lector ijs fraudaretur, in calcem potius reijcere, quàm omnino præterire, collibuit.

DE DIGITALI. CAP. CCCXLII.

NOMINA.

Vod appellatione tum græca tum latina herba hæc hodie destituta sit, nulla alia de causa factum existimamus, quàm quod ueteribus incognita fuerit. Nos pulchritudine eius illecti, ἀνώνυμον esse diutius non sumus Digitalis. pasi. Appellauimus autem Digitalem, alludentes ad germanicam nomenclaturam Fingerhůt/sic enim Germani hanc stirpem nominant, à florum similitudine, quæ digitale pulchrè referunt ac exprimunt. Hac appellatione utemur, donec nos uel alij meliorem inuenerint.

GENERA.

Digitalis purpurea. Duûm est generũ. Vna enim purpureos obtinet flores, ideoq; Digitalem purpuream appellauimus. Germanis brauner Fingerhůt dicitur. Altera luteos habet flo-
Digitalis lutea. res, ob id Digitalis lutea dicta nobis est. Germanis geeler Fingerhůt nominatur. In alijs per omnia similes sunt.

D

FORMA.

Herba est cubitalis, folijs latis & oblongis, Plantagini non dissimilibus, in extremitatibus serratis, floribus à lateribus caulis ordine dependentib. digitalis formam referentibus, purpureis aut luteis. Quibus decidentibus, semen in calycibus latum & oblongum profert. Radix illi est exigua & capillata.

LOCVS.

Nascitur in montibus, umbrosis & saxosis locis.

TEMPVS.

Floret Iulio potissimũ mense, atq; subinde cadentibus floribus semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Impense amara est herba, perinde atq; Gentiana, ut hoc nomine calidã & siccam esse euidentissimum sit.

VIRES.

Hæc herba hauddubiè quum opus est extenuatione, absterſione, purgatione, & obstructionis liberatione, efficax admodũ esse solet. Nam, ut testatur Galenus libro iiij. de simp. med. facul. cap. xvij. amari sapores abstergunt, expurgant, & quæ in uenis est crassitiem incidunt. Quamobrẽ menses etiam quæ amara sunt mouere possunt, & ex thorace & pulmone pus educere. Quid multa? potest hæc herba ferè omnia quæ Gentiana, cuius uires suo in loco inuenient studiosi.

DIGITALIS PVRPVREA

Brauner Fingerhůt.

DIGITALIS
LVTEA.
Geeler Fingerhůt.

A

NOMINA.

ΚΙΜΟΕΙΔΕΣ Græcis, Ocimaſtrum Latinis dicitur. Officinis inuſitatum atque incognitum, Germanis wild Baſilg appellatur. Ocimoides uerò Græcis haud alia ratione dictum eſt, quàm quod Ocimo, ſuis potiſsimum folijs ſimile ſit. Ocimaſtrum autem Latini, quaſi ſylueſtre Ocimum appellauerunt. Nam ſic ipſum uocare uidetur lib. xx. cap. xiij. Plinius. *Ocimoides cur dictum. Ocimaſtrum. Sylueſtre Ocimum.*

FORMA.

Folia habet Ocimo ſimilia, ramulos dodrantales, eoſdemq́ hirſutos, ſiliquas Hyoſcyamo perſimiles, ſemine nigro plenas, Melanthio ſeu Nigellæ ſimili (legendũ enĩ in Dioſcoride ἰσώδος, & non ἐοικότας, ut habent aliqua exemplaria) Radix illi eſt gracilis & inutilis. Ex qua quidem deliniatione omnibus palàm fit, ſtirpem, cuius effigiem atq; picturã damus, eſſe Ocimaſtrũ: ſiquidẽ folia fert Ocimi, ramulos palmares & quadratos (quod Dioſcorides omiſit) hirſutos, flores purpureos (quos itidẽ Dioſcorides nõ explicauit) forma Ocimi floribus ſimiles, qui tamen colore, qui illis candidus eſt, diſtant: decidentibus floribus ſiliquas Hyoſcyamo ſimiles, ſeminis nigri, Melanthio ſimilis, plenas oſtendit. Radice etiã nititur tenui & ſuperuacua. His omnibus etiam accedit odor, qui planè Ocimum referre uidetur: ita ut nemo dubitare debeat, quin hæc herba uerum ſit Ocimaſtrũ, potiſsimum cum illi Dioſcoridis deſcriptio ſic quadret, ut nulla prorſus nota reclamare uideatur. *Dioſcoridis locus emendatus.*

LOCVS.

Naſcitur arenoſis in locis. Copioſe autẽ iuxta Nirtingam ad Nicerum oppidulũ prouenit, ubi idipſum primũ uidi, ac reperi: aliàs, quod ſciam, mihi nunquã uiſum.

TEMPVS.

Floret in fine Septembris & Octobre menſe, atq; ſimul in ſiliquis ſemen profert.

B

TEMPERAMENTVM.

Ocimaſtrum, maximè eius ſemen, eſt calidæ & ſiccæ temperaturæ, quod ſapor etiam ſatis oſtendit, qui cum modica adſtrictione amarus eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Ocimaſtri in uino potum, medetur uiperarũ & aliarum ſerpentiũ morſibus. Iſchiadicis datur cum myrrha & pipere.

EX GALENO.

Ocimoides quidam philiterĩũ cognominant. Radix ſuperuacanea eſt. At ſemen tenuium partium, & deſiccantis citra mordacitatem facultatis eſt.

EX PLINIO.

Sylueſtri Ocimo uis efficacior ad eadem omnia, quæ ſatiuo. Peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris cõtrahuntur. Vomicisq; uuluæ, contraq; beſtiarũ morſus radix in uino eſt efficaciſsima.

APPENDIX.

Vel ſylueſtre Plinij Ocimũ diuerſum eſt ab Ocimaſtro, aut in uerbis eiuſdẽ iam productis, error ſubeſt. Quum enim Ocimaſtri radix, Dioſcoridis & Galeni teſtimonio, inutilis ſit, non rectè à Plinio dicitur quod eius radix in uino contra beſtiarũ morſus efficaciſsima ſit: ſed hoc potius, Dioſcoride teſte, ſemini tribuendum erit. Quare in Plinio legendũ, contraq; beſtiarũ morſus ſemen in uino eſt efficaciſsimũ. Quam ſanè lectionem Dioſcoridis autoritas abundè confirmat, qui Ocimaſtri ſemen cum uino potum, contra uiperarum & aliorum reptilium ictus efficax eſſe tradit. *Plinij locus emendatur.*

COMMENTARIORVM DE STIRPIVM HISTORIA FINIS.

OCIMASTRVM
Wild Basilg

PICTORES OPERIS,

Heinricus Füllmaurer. Albertus Meyer.

SCVLPTOR

Vitus Rodolph. Speckle.

EMENDANDA IN COMMENTARIIS
de Stirpium historia.

Pag.4.uerſ.11. legendum, Hypochondrijs, iecinori &c̄. Ibid.uerſ.20.legendum, Eadem poteſt præſtare
cum ſapa, aut lenticula. Pag.8.uerſ.11.Plin.lib.21.cap.21.marem quidem campeſtre &c̄. Ibid.uerſ.13.eiuſ-
dem nomenclaturæ: expungendum itaq; cōma poſt eiuſdem. Ibid.uerſ.16. quod maſculum appellamus.
Pag.12.uerſ.19. Ex Macro. Pag.14.uerſ.39.lege, de Acoro uero affirmare. Pag.16.uerſ.40.tubercula facul
tatem obtinet, Pag.28.uerſ.29.tenuis inteſtini dolores. Pag.29.uerſ.16.ramoſum. Pag.37.uerſ.ult.acris,
ut piper, admodum ſit. Pag.43.uerſ.penult.axungia. Pag.54. uerſ.10. mollibus duntaxat ſpinis prædita.
Pag.79.uerſ.22. Tænias, pro Tineas. Pag.86.uerſ.11.ab Aconis. Pag.93. uerſ.9. illita, aduerſus. Pag.98.
uerſ.8.ſi quis in uilla eam extruxerit. Pag.126.uerſ.27.deſtituitur. Pag.128.uerſ.34.lege, Cum polenta, &
expunge dictionem Si. Pag.135.uerſ.46.Ieiuno. Pag.141.uerſ.26.aqueæ. Pag. 148. iuxta picturam lege,
BELLIS MAIOR. Pag.210.uerſ.ult.dulcis eſt quodammodo. Pag.236.uerſ.35.utiq; maximè. Pag.263.iu
xta picturam, ERVCA SYLVESTRIS. Pag.264.uerſ.19.Kunigundis. Pag.304.iuxta picturam, SATV
REIA SEV THYMBRA SATIVA. Pag.326.uerſ.34.nitatur, adijciendū, radice. Pag.328. uerſ.37.ter-
rena ſubſtantia conſtat. Pag.344. uerſ.5. [illegible] enim Græcis &c̄. Pag.355. uerſ.28.tænias. Pag.363. uerſ.6.
quæ in thorace ſunt educit. Pag.397.uerſ.37.craſsiſq; nōnullis. Pag.440.uerſ.28.abundat, que. Pag.450.
uerſ.25.per integrum retinuit annum amittit &c̄. Pag.eadem, uerſ.38. Sedi etiam ad deijcienda. Pag.452.
uerſ.1.ad ſeceſſum prouocat. Pag.472.uerſ.28.utranq; uero. Pag.510.uerſ.14.floreat. Pag.529.uerſ.13.aut
cum lini, &c̄. Pag.672, uerſ.9.eſſet diſcrimen.

PALMA
ISING

